TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
ESKİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI

MEVSİM KONULU ŞİİRLERDE TEŞBİH VE MECAZLAR

Doktora Tezi

Derya MANTU

Ankara, 2025

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
ESKİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI

MEVSİM KONULU ŞİİRLERDE TEŞBİH VE MECAZLAR

Doktora Tezi

Derya MANTU

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Ülkü ÇETİNKAYA KARAKOYUN

Ankara, 2025

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

ESKİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI

MEVSİM KONULU ŞİİRLERDE TEŞBİH VE MECAZLAR

Doktora Tezi

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Ülkü ÇETİNKAYA KARAKOYUN

TEZ JÜRİSİ ÜYELERİ

Adı ve Soyadı

1- Prof. Dr. Bilal ÇAKICI

2- Prof. Dr. Paşa YAVUZARSLAN

3- Doç. Dr. Ülkü ÇETİNKAYA KARAKOYUN

4- Dr. Öğr. Üyesi Ebubekir Sıddık ŞAHİN

5- Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Zahid DEMİRCİLER

Tez Savunması Tarihi

17.01.2025

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

Doç. Dr. Ülkü ÇETİNKAYA KARAKOYUN'un danışmanlığında hazırladığım **"Mevsim Konulu Şiirlerde Teşbih ve Mecazlar (Ankara.2025)"** doktora tezimdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu, başka kaynaklardan aldığım bilgileri metinde ve kaynakçada eksiksiz olarak gösterdiğimi, çalışma sürecinde bilimsel araştırma ve etik kurallarına uygun olarak davrandığımı ve aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul edeceğimi beyan ederim.

12.03.2025
Derya MANTU

ÖN SÖZ

Bir dilin söz ve anlam inceliklerini bilmek o dille yazılmış eserleri doğru anlamamıza katkıda bulunur. Mecazlar üzerine kurulan klasik Türk şiirini anlayabilmek ve bu şiirin hayal dünyasına vâkıf olabilmek için şiirlerde kullanılan teşbih ve mecazları doğru tespit etmemiz gerekmektedir. Bu sayede, şiirlerin kendi bağlamı içerisinde değerlendirilmesi ve sanatsal yönünün ortaya konulması kolaylaşacak, metinlerin doğru yorumlanabilmesi yolunda önemli bir mesafe kat edilmiş olacaktır. Altı yüzyıl gibi geniş bir dönemi kapsayan klasik Türk şiirinde, teşbih ve mecazları ortaya koyabilmek için inceleme alanımız mevsimler olarak belirlenmiş ve çalışmamızda "Mevsim Konulu Şiirlerde Teşbih ve Mecazlar" incelenmiştir.

Mevsim konulu şiirleri tespit etmek için XIII-XX. yüzyıllar arasında yaşamış klasik Türk şiiri şairlerinin divanları incelenmiştir. Tespit edilen şiirler, çalışmanın sonunda tablo hâlinde gösterilmiştir. Mesnevilerde yer alan mevsim konulu şiirler, tezin kapsamını genişleteceği gerekçesiyle çalışma kapsamı dışında bırakılmıştır. İncelenen şiirler, bütüncül olarak mevsimlerden bahsediyorsa çalışmaya dâhil edilmiştir; şiirin bütününe yayılmayan mevsim bahisleri inceleme dışında bırakılmıştır. Kasidelerde ise bu durum nesîb bölümleriyle sınırlandırılmıştır.

Tespit edilen şiirler, çeviri yazıya uygun olarak yeniden yazılmıştır. Çalışmamız XIII. yüzyıldan XX. yüzyıla geniş bir zaman dilimini kapsadığı için tespit edilen şiirlerde bazı ek ve kelimelerin yazımında, yüzyıllara ve metni hazırlayanların tasarrufuna göre farklılıklar olduğu görülmüştür. Şiirler; yazım birliğini sağlamak amacıyla Eski Anadolu Türkçesi gramerine ve Arapça-Farsça kelime, tamlama ve eklerin yazımında İsmail Ünver'in "Çevriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler" başlıklı makalesindeki önerilere uyularak düzenlenmiştir. Teşbih ve mecazlar yönünden incelenen şiirlerin vezinleri kontrol edilerek varsa okuma hataları düzeltilmiştir. Tespit edilen hatalı okumalar metin altı dipnotlarla belirtilmiştir.

“Mevsim Konulu Şiirlerde Teşbih ve Mecazlar” adlı çalışmamız, girişten sonra üç bölüm ve sonuçtan oluşmaktadır. “Giriş” başlığı altında araştırmanın konusu, amacı, önemi ve yönteminden bahsedilmiştir. Teşbih ve mecazların belâgat içerisindeki yeri ve önemine değinilmiş; anlatılan teorik bilgiler, mevsim konulu şiirlerden alınan beyitlerle örneklendirilmiştir.

“Mevsim Konulu Şiirler” başlıklı birinci bölümde; incelenen şiirlerden hareketle bahâriyye, şitâ’iyye, hazâniyye ve temmûziyyelerin özellikleri hakkında bilgi verilmiştir. Bahâriyye içerisinde değerlendirilen fakat bu tür içerisinde kendine özgü özellikleriyle ön plana çıkan nevrûziyyeler için ayrı bir başlık açılmıştır. Çalışmamızda mevsimler, şairlerin en çok tercih ettikleri mevsimden en az tercih ettiklerine doğru sıralanarak incelenmiştir.

Tezin ikinci ve üçüncü bölümleri, teşbih ve mecazların tahlil ve tasnif edilerek incelendiği kısımlardır. Teşbih ve mecazlar incelenirken madde başları alfabetik olarak sıralanmış, madde başlarında yer alan kelime ya da kelimelerin köken bilgisi parantez içinde kısaltmalarla verilmiştir. Madde başlarının şiirlerdeki karşılıkları alfabetik olarak sıralanmıştır. Alıntılanan örnekler, şairlerin yaşadıkları yüzyıllara göre dizilerek süreç içerisinde teşbih ve mecazların nasıl değiştiği ortaya konulmaya çalışılmıştır. “Teşbihler” başlıklı ikinci bölümde bahâriyye, şitâ’iyye, hazâniyye ve temmûziyyelerde yer alan teşbihler incelenmiştir. Benzeyen unsurlar madde başı olarak verilmiş, kendisine benzetilen unsurlar ise tek taraflı okla işaret edilerek karşısına yazılmıştır. Hemen her şiirde karşımıza çıkan teşbihler bir ya da iki örnekle, farklı söylemler içeren teşbihler ise örnek sayısı beşe kadar çıkarılarak verilmiştir. “Mecazlar” başlıklı üçüncü bölümde bahâriyye, şitâ’iyye, hazâniyye ve temmûziyyelerde yer alan mecazlar; istiâre (açık ve kapalı istiâre), mecaz-ı mürsel ve kinâye başlıkları altında incelenmiştir. Sonuç başlığı altında mevsim konulu şiirlerden ve bu şiirlerde yer alan teşbih ve mecazlardan hareketle ulaştığımız bulgulara yer verilmiştir.

Bugüne kadar mevsim konulu şiirler üzerine yapılan çalışmaların yüzyıl ya da belli başlı şairlerle sınırlandırıldığı görülmektedir. Klasik Türk şiirinde mevsim konusuna bütüncül yaklaşabilmek, yüzyıllara göre teşbih ve mecazlardaki incelikleri tespit edebilmek, şairlerin bu konuda ortaya koydukları farklı söylemleri yakalayabilmek için bu çalışma hazırlanmıştır. Çalışmamızın bundan sonra hazırlanacak benzer çalışmalara örnek teşkil etmesi umulmaktadır.

Tez çalışmam süresince konu seçimi, görüşleri ve önerileriyle çalışmama katkıda bulunan kıymetli tez danışmanım Doç. Dr. Ülkü ÇETİNKAYA KARAKOYUN'a sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ i

İÇİNDEKİLER iv

KISALTMA VE İŞARETLER vi

ÇEVİRİ YAZI ALFABESİ ……viii

GİRİŞ ……...1

1. Araştırmanın Konusu, Amacı, Önemi ve Yöntemi ……..1

2. Teşbih ve Mecazlar …….. 4

1. BÖLÜM: MEVSİM KONULU ŞİİRLER ……... 8

1.1. BAHÂRİYYE ..……..... 9

1.1.1. Nevrûziyye ……16

1.2. ŞİTÂ'İYYE ……..……....17

1.3. HAZÂNİYYE …… 19

1.4. TEMMÛZİYYE ……..20

2. BÖLÜM: TEŞBİHLER ……..……..22

2.1. BAHÂRİYYELERDE TEŞBİHLER ……..22

2.2. ŞİTÂ'İYYELERDE TEŞBİHLER ……529

2.3. HAZÂNİYYELERDE TEŞBİHLER ……603

2.4. TEMMÛZİYYELERDE TEŞBİHLER …….653

3. BÖLÜM: MECAZLAR ……670

3.1. BAHÂRİYYELERDE MECAZLAR ……670

3.1.1. İstiâre ……...……..……670

3.1.1.1. Açık İstiâre ……..... 670

3.1.1.2. Kapalı İstiâre …….…….. 730

3.1.2. Mecaz-ı Mürsel …….. 832

3.1.3. Kinâye ……..…845

3.2. ŞİTÂ'İYYELERDE MECAZLAR ……859

3.2.1. İstiâre ……...……...859

3.2.1.1. Açık İstiâre ……...859

3.2.1.2. Kapalı İstiâre ……872

3.2.2. Mecaz-ı Mürsel ……...…879

3.2.3. Kinâye …… 881

3.3. HAZÂNİYYELERDE MECAZLAR ……...… 884

3.3.1. İstiâre ……...……..…….884

3.3.1.1. Açık İstiâre ……...… 884

3.3.1.2. Kapalı İstiâre ……891

3.3.2. Mecaz-ı Mürsel ……...… 903

3.3.3. Kinâye ……..…905

3.4. TEMMÛZİYYELERDE MECAZLAR ……909

3.4.1. İstiâre ……...……...……909

3.4.1.1. Açık İstiâre ……...…909

3.4.1.2. Kapalı İstiâre ……... 909

3.4.2. Mecaz-ı Mürsel …….. 911

3.4.3. Kinâye ……..…911

SONUÇ ...……...…….....913

KAYNAKÇA …… 917

TABLO …….....944

ÖZET ...……...……..968

ABSTRACT ...……...……...969

KISALTMA VE İŞARETLER

→	Benzetilen
Ar.	Arapça
b.	Beyit
bk.	Bakınız
bs.	Baskı, basım
C	Cilt
DTCF	Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi
Far.	Farsça
G.	Gazel
haz.	Hazırlayan
İtal.	İtalyanca
K.	Kaside
Kt.	Kıt‘a
mec.	Mecaz
MEB	Millî Eğitim Bakanlığı
Mf.	Müfred
Mh.	Muhammes
Moğ.	Moğolca
Mr.	Murabba‘
MS.	Musammat
Ms.	Müseddes
Mt.	Matla‘
Nz.	Nazım
R.	Rubâ‘î
S	Sayı

s.	Sayfa
SBE	Sosyal Bilimler Enstitüsü
Sür.	Süryanice
Ş.	Şarkı
T.	Tarih
Th.	Tahmîs
Tkb.	Terkîb-bend
Tr.	Terbî‘
Tcb.	Tercî‘-bend
vd.	Ve diğerleri
Yay.	Yayını, yayınları
Yun.	Yunanca
YÖK	Yükseköğretim Kurulu
yy.	Yüzyıl

ÇEVİRİ YAZI ALFABESİ

ا	a, e	ش	ş
آ	ā	ص	ṣ
ء	ʾ	ض	ḍ, ż
ب	b	ط	ṭ
پ	p	ظ	ẓ
ت	t	ع	ʿ
ث	s̱	غ	ġ
ج	c	ف	f
چ	ç	ق	ḳ
ح	ḥ	ك	k, g, ñ
خ	ḫ	ل	l
د	d	م	m
ذ	ẕ	ن	n
ر	r	و	v
ز	z	ه	h
ژ	j	ى	y
س	s		

GİRİŞ

1. Araştırmanın Konusu, Amacı, Önemi ve Yöntemi

Şairlerin eserlerini gelenek üzerinde inşa ettikleri klasik Türk şiirinde, ne anlatıldığından ziyade nasıl anlatıldığı önemli ve ön planda olmuştur. Aynı konu farklı şairler tarafından yüzlerce kez işlense de bazı şairlerin eserleriyle ön plana çıktığı görülmektedir. Çünkü şiirlerde yer alan teşbihler, mecazlar ve bunlara bağlı olarak ortaya çıkan çeşitli hayaller şiirlerin değerini belirleyen esas unsurlardır (Gürer, 2000: 100). Yaklaşık altı yüzyıl belli başlı temalar etrafında şekillenen klasik Türk şiirinde, kullanıla kullanıla sıradanlaşan teşbih ve mecazlardan uzaklaşıp yeni teşbih ve mecazlar ortaya koyma çabasında olan şairler farklılık yaratarak ön plana çıkmıştır. Bu farklılıkların ortaya konulabilmesi için şiirlerde kullanılan teşbih ve mecazların doğru tespit edilmesi gerekmektedir. Refik Halid Karay, 1946 yılında kaleme aldığı "Mecaz-İstiare Tuhaflıkları" başlıklı yazısında bu konunun önemine şöyle değinmektedir: "…Bilmem bizdeki mecazları ve istiareleri toplamak kimsenin hatırından geçmiş midir? Nesir ve nazım şeklindeki misallerile bir araya getirilse ve ince noktaları iyice belirtilse pek hoş ayrıca faydalı bir kitap kazanmış oluruz." (Karay, 2019: 597)

Klasik Türk edebiyatında şiir, öteden beri yaygın olarak "mevzun, mukaffa ve muhayyel söz" olarak tanımlanmıştır. Geçmişi insanlık tarihi kadar eskiye uzanan şiirde, dönemsel olarak, kafiye ve vezin önceliğini yitirmiş olsa da hayal, her zaman şiirin önemli bir unsuru olmuştur. Necâtî'nin "Bildüm Necātī şi'rüñe şöhret viren nedür / Rengīn ḫayāl ü şīve ile ḫūb edāsıdur" (G. 172 / b. 8) beytinde olduğu gibi şairler, farklı hayaller ortaya koymakla övülmüş ve övünmüşlerdir. Şiirde dilin ve kelimelerin nasıl kullanıldığı şairlerin hayallerinin sınırlarını çizen unsurların başında gelmektedir.

Alışılmamış sözcükler, mecazlar, yaygın kalıpların dışına çıkan her şey dili sıradanlıktan kurtarır (Aristotales, 2018: 65). Şiirde de okuyucuya aktarılan duygu,

düşünce ve hayallerin en güzel şekilde anlatılmış olması şiirin etkileyicilik ve kalıcılık bakımından ön plana çıkmasını sağlar. Bunun için şairler, şiirlerinde sıklıkla teşbih ve mecazlara başvurarak bu konuda hüner gösterme yarışı içinde olmuşlardır. Fehîm-i Kadîm de aşağıdaki beytinde, şiirinde kullandığı teşbih ve istiârelerin özgün olduğu iddiasındadır ve büyüleyici şiirinin diğer şairlerin dillerinin tutulmasına neden olacağını düşünerek övünmektedir (Çetinkaya, 2015: 90):

Teşbīh ü isti‘āreñe tahsīn senüñ Fehīm
Çok şā‘irüñ bu şi‘r-i pür-efsūn sükūtıdur

Fehîm-i Kadîm G. LXX / b. 5

Geniş bir dönemi kapsayan klasik Türk edebiyatının hayal dünyasını oluşturan temel anlatım araçlarından olan teşbih ve mecazların yüzyıllar içerisinde nasıl şekillendiğini ortaya koyabilmek için çalışmamız mevsim konulu şiirlerle sınırlandırılmıştır. Mevsimler konusunda bugüne dek yapılan çalışmalarda ya tek bir mevsim üzerinde durulmuş ya da kasidelerin nesîb bölümlerinden yola çıkılarak incelemeler yapılmıştır. Bu çalışmalarda kimi zaman yüzyıl kimi zaman da seçilen şair/divan sayısında sınırlamalara gidildiği görülmüştür. Ayrıca mevsim konulu şiirleri tek başlık altında toplayan bir çalışma da yapılmamıştır. Araştırmacıların büyük bir kısmı inceledikleri mevsimin teşbih ve mecazlarına hiç değinmemiş, daha çok bir tasnif/tahlil çalışması ortaya koymuştur. Birkaç çalışmada ise tasnif/tahlil değerlendirmelerinin yanında teşbih ve mecazların, “Söz Sanatları” başlığı altında, ayrıntıya girilmeden birkaç örnekle açıklandığı görülmüştür. Bizim çalışmamızda ise yüzyıl ayrımına ve -mümkün oldukça- şair sınırlamasına gidilmeden mevsimler incelenerek mevsimlerde yer alan teşbih ve mecazlar ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Tez konumuz divanlar/divançeler ile sınırlandırılmış, kasidelerin nesîb/teşbîb bölümleri ile şiirin bütününe yayılan mevsim bahisleri incelenmiştir. Mesnevilerde yer alan mevsim konulu şiirler, çalışmanın süresini uzatacağı gerekçesiyle kapsam dışında

bırakılmıştır. İncelenen şiirlerde tespit edilen teşbih ve mecazlar, mesnevilerin mevsimleri anlatan kısımlarının ve müstakil beyitlerin anlamlandırılmasında yol gösterici olacak niteliktedir.

Mevsim konulu şiirleri doğru tespit edebilmek için öncelikle mevsimleri anlatmak için kullanılan kelimeler incelenmiştir. Sonrasında yüzyıllara göre şairlerin listesi çıkarılmıştır. Bu şairlerden divanı/divançesi olan 440 şairin şiirleri incelenmiş ve 285 şairin mevsim konulu şiir kaleme aldığı tespit edilmiştir. Tespit edilen şiirler, yazım birliğini sağlamak amacıyla yeniden düzenlenmiştir. Teşbih ve mecazlar, şairlerin şiirlerinde en çok tercih ettikleri mevsimden başlanarak incelenmiştir.

Şiirlerin teşbih incelemeleri yapılırken benzeyen unsur madde başı olarak verilmiş ve yanında parantez içinde kısaltmalarla kelimelerin köken bilgisi yazılmıştır. Kendisine benzetilen unsurlar tek taraflı ok ile işaret edilmiş, birden fazla kendisine benzetilen olması durumunda alfabetik sıralama yapılmıştır. Hemen her şiirde karşımıza çıkabilen mübtezel teşbihler bir iki beyit ile alıntılanmış, farklı söylemler içeren beyitlerde ise örnek sayısı beşe kadar çıkarılmıştır. Örnek olarak alıntılanan beyitler, şairlerin yaşadıkları yüzyıla göre sıralanmıştır. Mecazlar; istiâre (açık ve kapalı istiâre), mecaz-ı mürsel ve kinâye başlıkları altında incelenmiştir. Teşbih ve mecaz örneklerinin birden fazla olması durumunda şiirler, kronolojik sıra gözetilerek verilmiştir.

Belâgat konusunda yapılan tez çalışmalarının genellikle tek şair üzerinden ilerlemekte olduğu da göz önünde bulundurulduğunda klasik Türk şiirinin tüm dönemlerini kapsayan böyle bir çalışmanın alana doğrudan katkılarının yanında pek çok yeni çalışmaya da kapı aralayacağı düşünülmektedir. Bu çalışma; mevsimlere özgü ifadeler ve bu ifadelerdeki değişim/dönüşümler, mevsimlerin nazım biçimlerine göre dağılışı, mevsimler arası bağlantılar, şairlerin yaşadıkları bölgelere göre mevsimleri

anlatışlarındaki farklılıklar, mevsim konulu şiir antolojileri gibi bu konuda yapılacak pek çok araştırmaya da kaynaklık edebilecek niteliktedir.

2. Teşbih ve Mecazlar

Teşbih ve mecazlar, bir maksadı değişik yollarla ifade etmenin yöntem ve kurallarını inceleyen "beyân" ilmi içerisinde yer almaktadır (Saraç, 2019: 101). Bazı modern araştırmacılar tarafından mecazlar olarak da anılan beyân ilmi, geçmişten bugüne belâgat âlimleri tarafından farklı şekillerde taksim edilmiştir. Beyânı teşbih, mecaz ve kinâye olarak üçe ayıranlar olduğu gibi teşbih, istiâre, mecaz ve kinâye olarak dörde ayıranlar da vardır (Coşkun, 2012: 41; Shareef, 2015: 283; Bulut, 2015: 125; Ahmed Hamdi, 2007: 64). Teşbihler, bizim çalışmamızın ikinci bölümünü oluştururken mecazlar, üçüncü bölümü oluşturmaktadır. Mecazlar başlığı altında istiâre, mecaz-ı mürsel ve kinâye örnekleri sıralanmıştır. Kinâye bir yönüyle mecaz içerdiği için üçüncü bölüm içerisinde değerlendirilmiştir.

Mecazlar içerisinde yer alan istiâreler, teşbih üzerine kurulduğu için öncelikle teşbih üzerinde durmak gerekmektedir. **Teşbih,** benzetme anlamına gelen "şibh-şebeh" fiilinden türetilmiş bir kelime olup iki şeyin bir manada ortak olduğuna işaret eder (Shareef, 2015: 284; Kazvînî, 2015: 94). Anlatımı somutlaştırmak ve kavramları okuyucuya etkileyici bir şekilde aktarabilmek için her dilde benzetmelere başvurulur. Teşbihlerin zamanla kısalıp yoğunlaşmasıyla istiâreler ortaya çıkar. Bu nedenle "İnsan aklı söz sanatları yapmaya belki de benzetme ile başlamıştır." denilmektedir (Aksan, 1999: 119). Benzetme, insanın varoluşundan beri günlük hayatta en sık kullandığı ifade şekillerinin başında gelmektedir. Bu durum ilerleyen dönemlerde sanata ve şiir diline de yansımıştır. Zamanla teşbih ve mecazlar, hemen hemen bütün toplumların edebiyatında olmazsa olmaz anlatım yollarından biri hâline gelmiştir. Şairlerin yenilik iddiasıyla ortaya koydukları teşbih ve mecazların zenginliği, şiirin değerini belirleyen temel unsurlar olmuştur. Buradan hareketle mevsim konulu şiirlerin teşbih ve mecazları

incelenmiştir. Bu şiirlerde, teşbihlerin başlı başına bir kitap oluşturacak boyutta olduğu görülmüştür. Teşbih, istiârenin temelini de oluşturduğu için öncelikle teşbihin benzeyen ve kendisine benzetilen unsurlarının tespit edilmesi, bu unsurlardan birinin düşürülmesiyle elde edilen istiârelerin tespitini de kolaylaştırmıştır.

Teşbihte bir şey diğer bir şeye benzetilirken anlatılanların daha güçlü bir şekilde ifade edilmesi beklenir. Çünkü teşbihi oluşturan iki unsurdan biri anlatılmak istenen şeye model oluşturur ve hangi nitelik benzetilmek isteniyorsa o unsur benzeyenden daha güçlü olarak ortaya konulur. Aşağıdaki beyitte aşk ve gönül gibi soyut kavramları denize ve kayığa benzeten Hayretî, bahar mevsiminin gelmesiyle insanın gönlünde oluşan duyguları somutlaştırarak anlatmak istemiştir:

Baḥr-i ‘ışḳa ṣalalum fülk-i dili n’olsa gerek
Nev-bahār oldı sefer mevsimi deryā demidür
Hayretî G. 72 / b. 4

Beyân ilminin asıl inceleme konusunu mecazlar oluşturur. Arapça cevâz (bir mekânı aşmak, geçmek) kökünden türetilmiş olan **mecaz,** bir münasebetle asıl manasından alınıp ilgili bulunduğu başka bir manaya nakledilen lafızdır. Bir kelimenin mecaz olabilmesi için asıl mana ile nakledilen mana arasında bir alaka olması ve gerçek mananın kastedilmesine engel bir karinenin bulunması gerekir (Tâhir-ül Mevlevî, 1994: 96; Teftâzânî, 2020: 205; Cürcânî, 2018: 467). Mecazlar, istiâre ve mecaz-ı mürsel olmak üzere ikiye ayrılır:

İstiâre, Arapça ‘avr kökünden gelen i‘âre (verme, ödünç verme) fiilinden türetilmiş bir kelime olup ödünç almak anlamına gelir. Edebiyatta ise istiâre, bir kelimenin benzerlik ilgisi ve engelleyici ipucu dolayısıyla gerçek anlamı dışında kullanılmasıdır (Shareef, 2015: 327; Menemenlizâde Mehmet Tâhir, 2013: 150; Recâîzâde Mahmûd Ekrem, 2016: 300).

Teşbihin asıl unsurlarından kendisine benzetilen söylenir benzeyen söylenmezse **istiâre-i musarraha** (açık istiâre); benzeyen söylenir kendisine benzetilen söylenmezse **istiâre-i mekniyye** (kapalı istiâre) yapılmış olur. Bâkî, yeryüzüne düşen kar tanelerini akçeye benzettiği aşağıdaki beyitte, benzeyen unsura yer vermeyerek **açık istiâre**ye başvurmuştur. Şair bu dizelerde, havadan zemine düşen akçe tablosu çizerek benzeyen unsuru kolayca tespit etmemizi sağlamıştır:

Zemīne bād-ı hevādan çoḳ aḳça düşdi yine
Pür itdi dāmen-i ṣaḥrāyı ṭoldı ceyb-i cibāl

Bâkî K. 21 / b. 2

İncelenen şiirlerde kapalı istiârelerin genellikle teşhis (kişileştirme) yoluyla oluşturulduğu görülmektedir. Kişileştirme, insana ait niteliklerin insan dışındaki varlıklara aktarılmasıdır. Ağacın yeşil hırkasında altın saklayan bir insan gibi hayal edildiği aşağıdaki beyitte kendisine benzetilen unsur (insan) söylenmeyerek **kapalı istiâre** yapmıştır:

Zerler itmişdi nihān ḫırḳa-i sebzinde dıraḫt
Lā-cerem eskiyicek her birisi oldı ‘ıyān

Emrî K. 1 / b. 16

Mecaz-ı mürsel, kelimenin gerçek anlamda anlaşılmasına engel bir ipucu bulunmak koşuluyla hakiki mana ile mecazi mana arasında benzerlik dışı bir ilgi bulunan mecaz türüdür. Mecaz denildiğinde genellikle mecaz-ı mürsel anlaşılır (Uzun, 2003: 222; Ankaravî, 1284: 84; Süleyman Paşa, 1289: 80). Mecaz-ı mürseli meydana getiren pek çok ilgi olmakla beraber şiirlerde karşılaştığımız ilgilerden başlıcalarını şöyle sıralayabiliriz: Parça-bütün ilgisi, durum-yer ilgisi, sebebiyyet-müsebbebiyyet ilgisi, umûmiyyet-husûsiyyet ilgisi, mazhariyyet ilgisi. İncelenen şiirlerde mecaz-ı mürsellerin ağırlıklı olarak parça-bütün ilgisi üzerine kurulduğu görülmektedir.

Beyitlerde sıklıkla karşımıza çıkan çemen ifadesi ile bahçenin kastedilmesi **parça-bütün** ilişkisine güzel bir örnektir:

Ḫaber-i maḳdemini virdi meger nev-rūzuñ
Çemene sür‘at ile geldi seḥer bād-ı şimāl

Bâğdatlı Rûhî K. 22 / b. 7

Kinâye, lafzın gerçek anlamının kastedilmesine bir engel olmamakla birlikte gerçek anlamının dışında kullanılmasıdır. Kinâye, mecaz anlamının yanında lafzın gerçek anlamını da bünyesinde barındırdığı için mecazdan ayrılmaktadır (Ankaravî, 1284: 96; Bilgegil, 1980: 134). Aşağıdaki beyitte “eteğini tutmak” deyimi gerçek anlamda kullanılmasına bir engel olmamakla beraber yardım istemek anlamını da çağrıştıracak şekilde kullanılarak kinâye sanatına başvurulmuştur:

Ṭutduḳ etegin pīr-i kühen-sāl-i şitā’nuñ
Gün gibi cevān-baḫt-ı dil-efrūza yitişdük

Gelibolulu Mustafa Âlî G. 705 / b. 2

Klasik Türk edebiyatında şiir dili geliştikçe kullanılan sanatların teşbihten mecaza geçtiği, zamanla kullanılan mecazların da çetrefilleştiği görülmektedir. İstiâre, mecaz ve kinâyenin yoğun şekilde kullanıldığı Sebk-i Hindî şiirinin bu yönünü vurgulamak için “*Nemek ne-dâred şi’ri ki isti‘âre ne-dâred*” (İstiaresiz şiirin tadı tuzu yoktur.) denilmektedir (Bilkan&Aydın, 2007: 49).

1. BÖLÜM: MEVSİM KONULU ŞİİRLER

Tabiat ve tabiattaki değişimler, her dönemde toplumları derinden etkilemiştir. İnsanoğlu, ilk başlarda tabiatla mücadelesinin yanında anlamlandıramadığı olaylar karşısında da saygıyla karışık bir kabulleniş göstermiştir (Ayan, 2006: 189). Bu nedenle ilk ortaya çıktığı zamanlardan bu yana şiirlerde işlenen evrensel temaların başında tabiat gelmektedir. İslamiyet öncesi Türk şiirinde yer alan koşuklarda, *Dîvânu Lugâti't-Türk* ve *Kutadgu Bilig*'de yer alan şiir parçalarında mevsim geçişleriyle birlikte doğadaki değişimin de anlatıldığı görülmektedir.[1] Klasik Türk edebiyatında ise mevsimler; öncelikle kasidelerin başında yer alan, nesîb veya teşbîb adı verilen bölümde karşımıza çıkmaktadır. Kasideler genellikle birini övmek için yazılan şiirlerdir fakat şairler, önce işin tezyinat kısmını oluşturan ve herhangi bir şeyin tasvirinden oluşan nesîb (teşbîb) bölümü ile şiire başlarlar.

Kasideler; rediflerine, kafiyelerinin son harfine veya nesîb bölümlerinde işlenen konulara göre adlandırılmaktadır. Nesîb bölümünde bahar mevsiminden bahseden kasidelere bahâriyye, kış mevsiminden bahseden kasidelere şitâ'iyye, sonbahar mevsiminden bahseden kasidelere hazâniyye, yaz mevsiminden bahseden kasidelere ise temmûziyye denmiştir (Akün, 1994: 408; Çavuşoğlu, 1986: 20-21). Kasidelere nesîb ile bir tablo çizerek başlayan şairler, övdüğü kişiye dua ederek şiiri sonlandırmaktadır. Şairler genellikle kasidelerin nesîb ile dua bölümleri arasında, bir tespihin iki ucunun bir araya getirilmesi gibi düşünebileceğimiz bir ilgi kurmaktadır (Şahin, 2013: 350). Nesîb

[1] türlüg çeçek yazıldı / barçın yadım kerildi / uçmak yeri körüldi / tumlug yana kelgüsüz (Türlü çiçekler açıldı. / Sanki ipek halı yayıldı. / Böylece cennet yeri görüldü. / Mevsim öyle ılıklaştı ki soğuk hiç dönmeyecek.) (Kâşgarlı Mahmud, 2015: 58); Yagmur yagıp saçıldı / Türlüg çeçek suçuldu / Yinçü kapı açıldı / Çından yıpar yugruşur (Yağmur yağdı ve sular her tarafa saçıldı / Türlü türlü çiçekler açtı / Sanki bir inci mahfazası açıldı / Sandal ve misk kokuları birbirine karşıştı) (Tekin, 1989: 98-99); Togardın ese keldi öndün yili / Ajun itgüke açtı uştmak yolı. / Yagız yir yıpar toldı kafur kitip / Bezenmek tiler dünya körkin itip / İrinçig kışıg sürdi yazkı esin / Yaruk yaz yana kurdı devlet yasın… (Doğudan eserek geldi bahar yeli / Acunu bezeyerek açtı cennetin yolunu / Yağız yer miskle doldu, kâfur gitti / Dünya görke bürünerek bezenmek istiyor / Sefil kışı sürdü götürdü bahar esintisi / Aydın bahar yine kurdu saadet yayını…) (Dilâçar, 1995: 72, 75).

kısmında mevsimlerden bahseden kasidelerde, konuların dua bölümüyle ilişkilendirilmesine dikkat edildiği görülmektedir (Aydemir, 1994: LVI; Çakıcı, 1996: 71). Fakat anlatılan mevsime göre, dua kısımlarındaki dilekler farklılaşır. Şairler; bahâriyyelerde, övülen kişinin ömrünün hazan görmemesi ve her daim bahar mevsimi gibi aydınlık olmasını isterken şitâ'iyyelerde, övülen kişinin sağ salim bahara ulaşması için dua ederler (Pala, 1996: 222).

Klasik Türk edebiyatında mevsim konulu şiirler, kasideler dışında başta gazel olmak üzere tarih, muhammes, murabba, kıta gibi diğer nazım biçimleriyle de kaleme alınmıştır. Anlamın genellikle beyitte tamamlandığı bu edebiyatta, hemen her şiirde mevsimlere dair unsurlar içeren bir beytin karşımıza çıkması mümkündür.

Mevsim konusunu ele alan şiirler incelendiğinde üzerine en çok şiir yazılan mevsimin bahar olduğu; sonrasında ise kış, sonbahar ve yaz mevsimlerinin geldiği görülmektedir. Yüzyıllara göre değerlendirildiğinde başlangıcından bu yana klasik Türk şiirinde, her yüzyılda karşımıza çıkan mevsim şiirlerinin 16 ve 17. yüzyılda yoğunlaştığı, 18. yüzyıldan sonra ise şairlerin bu temaya daha az ilgi gösterdiği dikkat çekmektedir. 16. yüzyıldan itibaren mevsim şiirlerinde görülen artış, şair ve şiir sayısındaki artışla beraber düşünülmelidir.

1.1. BAHÂRİYYE

Bahar, kış ile yaz arasındaki mevsimi anlatmak için kullanılan Farsça bir kelimedir. Bahar mevsimi, 21 Mart'la 21 Haziran arasındaki süreci kapsar. Kıştan sonra doğada meydana gelen değişimler ve bu değişimlerin insan psikolojisi üzerindeki etkisiyle bahar, klasik Türk şiirinde en çok işlenen mevsim olmuştur. Bahar mevsimi; kasidelerde, mesnevilerde, gazel ve diğer nazım biçimleriyle yazılmış şiirlerde, gerek müstakil gerekse beyitler hâlinde, her yüzyılda karşımıza çıkmaktadır.

Sözlükte "bahara ait, baharla ilgili olan" manasına gelen bahâriyye, nesîb bölümünde bahar tasviri yapılan kasidelere verilen isimdir (Yetiş, 1991: 473). Bahâriyyat olarak da anılan bu kasidelerin dua bölümlerinde de bahar mevsimine ait unsurlara yer verilerek baharın övülen kişiye uğurlu gelmesi, mutluluk getirmesi yönünde dua edilir (Canım, 2016: 19). Rebîiyye, cemreviye ve nevrûziyeler de nesîb bölümlerinde işledikleri konular itibariyle birer bahâriyyedir (Akkuş, 2007: 25). Şiirlerde karşımıza çıkan "fasl-ı bahâr, fasl-ı gül, nev-bahâr, mevsim-i gül, mevsim-i gülşen, mevsim-i gülzâr, mevsim-i lâlezâr, mevsim-i ferhunde-dem, mevsim-i dîvânelik, mevsim-i bezm, mevsim-i 'ayş u tarab, vakt-i gül, devr-i gül, devr-i ayak, devr-i câm, devr-i lâle, devr-i cām-ı dil-güşâ, eyyâm-ı adl" gibi tamlamalar da mecaz yoluyla bahar mevsimini anlatmak için kullanılmıştır (Kurnaz, 1991: 468).

16. yüzyıla kadar bahar mevsiminden bahseden bazı şiirlerde "yaz oldu", "yaz geldi" veya "irişdi yaz" ifadeleri karşımıza çıkmaktadır. Yaza dair kavramların yer almadığı bu şiirler, kıştan sonra meydana gelen değişimlerin anlatılması sebebiyle bahâriyye olarak değerlendirilmelidir. Çünkü yaz mevsiminden bahseden temmûziyyeler; genellikle yakıcı, kavurucu sıcakları anlatmasıyla bu şiirlerden kolayca ayrılmaktadır. Bunlara Ahmedî, Hoca Dehhânî, Hidâyet Çelebi, Kemâl Ümmî, Mevlânâ Sekkâkî ve Edirneli Nazmî'nin şiirleri örnek gösterilebilir.[2] Yunus Emre'nin de şiirlerinde baharı karşılamak üzere "yeni yaz" ifadesini kullandığı görülür.[3] Ayrıca hemen her yüzyılda, bahariyyeler içerisinde değerlendirdiğimiz, bahar/nevrûz ve yaz kelimelerinin bir arada kullanıldığı bazı şiirler de karşımıza çıkmaktadır.[4]

Batı literatüründe tabiat konulu şiirler pastoral şiir olarak adlandırılmaktadır. Fakat bu şiirler, bizdeki bahâriyyelerden oldukça farklıdır. Klasik Türk şiirinde şairler,

[2] Yine luṭfa laṭīf āġāz ḳıldı / Ki ḳış ḳahrın götürdi yaz ḳıldı (Kemâl Ümmî K. 35 / b. 1)
[3] Yine bu bād-ı nev-bahār ḫōş nev' ile esdi yine / Yine ḳışun ṣovuḳluġı fużūllıġın kesdi yine / Yine raḥmeti bī-ḳıyās yine 'işret oldı dem-sāz / Yine geldi bu yiñi yaz ḳutlu ḳadem baṣdı yine (Yunus Emre G. 312 / b. 1-2)
[4] Geldi yaz gitdi şitā'lar nev-bahār eyyāmıdur / Gitdi ġam geldi ṣafālar nev-bahār eyyāmıdur (Cesârî G. 176 / b. 1)

tabiatı dışarıdan gördükleri gibi anlatmaz; gördüklerini muhayyilelerinden geçirerek şiirlerine yansıtırlar (Tâhir-ül Mevlevî, 1994: 25; Tarlan, 2004: 170). Aşağıdaki beyitte şair, baharda yeşeren bahçeleri gökyüzüne, bahçelerde açan goncaları da yıldızlara benzeterek okuyucularına bir gökyüzü tablosu çizmektedir:

Ġonceler encüm durur gök yüzidür rūy-ı çemen
Baġa gel kim ayaġuñ altındadur çarḫ-ı berīn

Yahyâ Bey K. 13 / b. 5

Tabiatta hüküm süren mevsimi şah, padişah, sultan olarak anmak gelenek hâline gelmiştir. Bahar mevsimi, şah olarak anıldığında yeşeren bahçeler de bu şahın tahtı olarak düşünülür. Kışın evlerine çekilen insanlar, bahar mevsiminde havaların ısınmasıyla birlikte sokaklara ve mesire alanlarına çıkmaya başlar. Bu yönüyle bahar, insanlar tarafından beklenen, özlenen mevsim olduğu için dilberdir; sevgilidir; Leyla'dır; Züleyha'dır. Hazan ayrılık, baharsa vuslat mevsimidir.

Baharla birlikte tabiat canlanır; bitkilerin yeşermesi, çiçeklerin açmasıyla rengârenk bir görünüme bürünür. Doğadaki bu değişimi sağlayan bahar mevsimi Erjeng, ressam, nakkaş veya meşşata olarak hayal edilir. Sonbahar ve kış mevsiminin ortadan kaldırdığı bitkileri yeniden canlandıran bahar, bu yönüyle Hz. İsa'ya benzetilir. Baharda etraf yemyeşil bitkilerle, coşkun akan akarsularla cennet gibidir. Kış mevsimi Firavun olarak hayal edildiğinde bahar ona mucizelerini gösteren Musa'dır.

Bahar mevsimi, dünyayı cennete döndürür. Yeryüzü, yeni gelin gibi süslenir; gökyüzü gibi yemyeşil olur; çiçekler, gökteki yıldızları andırır. Kış boyunca yerin altında kalan bitkiler zindandan kurtulmaya çalışır. Yerin altından boy veren bitkiler, beşikte yatan çocuklar gibidir. Bitkilerle, çiçeklerle rengârenk bir görünüme kavuşan yeryüzü nakışlı örtüye benzer. Bahar mevsiminde gökyüzü aynadır, yeryüzündekileri yansıtır. Bu yüzden yıldızlarla süslü gökyüzü gül bahçesi gibidir. Yıldızlar nar tanesi,

çocuk ya da çiçektir. Bu mevsimde güneş, sıcaklığını hissettirmesiyle ateşe, şem‘e ya da micmere; rengiyle de kadehe benzetilir. Güneş ışınları ise bitkileri yeryüzüne çıkarmak için aşağı salınan ipe ya da rengi dolayısıyla altına benzer.

Baharla birlikte canlanan bağlar, bahçeler şairlerin zihninde genellikle cennet tasavvuru oluşturur. “Firdevs, bihişt, cinan, cennet, bağ-ı cennet, huld, huld-ı berin, ravza-i huld-ı berin, İrem bağı” vb. bu benzetmelerde sıklıkla kullanılan unsurlardır. Çayır, çimen rengi itibariyle gökyüzüne, denize, zümrüt elbiseye, örtüye benzer. Bitkiler; kışın yerin altında olmalarıyla ölüleri, baharda yeni yeni boy vermeleriyle çocukları, çoklukları sebebiyle de askerleri hatırlatır. Çimenler şeklinden dolayı kalem, sûzen, neşter, şâne, hat ya da elif olarak hayal edilir.

Çiçekler, bahar mevsiminin anlatıldığı şiirlerde üzerinde en çok durulan unsurların başında gelir. Kış boyunca toprağın altında kalan çiçekler, baharla birlikte boy vermeye başlar; bağları, bahçeleri renklendirir. Bahçeleri güzelleştirmesiyle dilbere, nigara, geline, hurilere benzetilir. Renklerinden dolayı define, filori, akçe, sedef ya da yıldız olarak hayal edilir. Şiirlerde gül, gonca, lâle, benefşe, çiğdem, erguvan, karanfil, süsen, reyhan, papatya (bâbûnec), gül-nar, hatmi, narven, sanavber, şakayık, yasemen, zanbak başta olmak üzere pek çok çiçek ismi yer almaktadır. Çiçekler, çokluklarından dolayı baharın askerleri, reaya ya da cemaat olarak da düşünülmüştür. Bahar mevsiminde dağların etekleri çiçeklerle donanır, bu hâliyle dağ kemerleri Yemen madenlerini andırır.

Menekşe ve gül, baharda ilk açan çiçeklerden olmaları sebebiyle baharın habercisi sayılır. Baharın gelişiyle bağlara bahçelere gezintiye çıkılır, işret ve sohbet meclisleri kurulur (Kurnaz, 1991: 468). Gül, şiirlerde en çok bahsi geçen çiçektir çünkü çiçeklerin şahıdır. Gül bahçesi de onun tahtıdır, meclisidir. Gül güneşse diğer çiçekler yıldızlardır. Gül şeklinden dolayı kadehe benzetilirse kırmızılığı da o kadehin içine

dökülen şarap olur. Güller sedef olarak hayal edilirse jaleler de bu sedefin içindeki inci taneleridir. “Gül, yapraklarının kat kat olması bakımından kitap, defter, mecmua gibi unsurlara da benzetilmiştir.” (Çetinkaya, 2001: 11) Gül rengi ve şekli dolayısıyla daha pek çok benzetmenin konusu olmuştur. Gülün rengi sevgilinin yanağını, güneşi, ateşi, şarabı, çerağı, kandili, micmeri, şem‘i çağrıştırır. Gül, şekli bakımından cam, def, çetr, efser, kalkan, güneş, kamer, kulak, pul, sofra, tabak, kâse gibi çeşitli nesnelere benzetilir. Gonca küçüklüğü ve kapalı oluşuyla ağzı, gül de açılmış hâliyle kulağı andırır.

Lâle, kadehe benzediği için bahçelerde kurulan işret meclislerinin sakisi olur. Yahut gül padişahının meclislerini aydınlatan şem‘dir. Nergis, gözü andırdığı için eğlence meclislerinin gözcüsü, bekçisi ya da kapıcısı olma görevi ona verilir. Menekşe ve sünbül renginden dolayı Hintli, köle ya da duman; güzel kokusu ve şekliyle de sevgilinin saçı olarak hayal edilir. Süsen ve zanbak şeklinden dolayı kılıç ve hançere benzetilir. Boyları bir metreyi bulabilen çiçekler oldukları için şiirlerde, bahar ya da gül şahını korumak için elinde kılıç tutan silahdar, çavuş, sancakdar, sipahi olarak düşünülmüştür. Yasemin renginden dolayı sineye, yıldızlara, mehtaba ve inciye benzer.

Çiğdem, baharda ilk açan çiçeklerden olduğu için baharın gelişini müjdeleyen peyk, beşir ve kılavuz olarak düşünülür (Şentürk, 2017: 547). Çiğdem, adını eski Yunan tanrıçası İris’ten alır. İris’in simgesi, yer ile gök arasında bağlantı sağlayan gökkuşağıdır. Bu nedenle İris, Olympos tanrılarının haberlerini insanlara ulaştıran ulak olarak hayal edilmiştir (Erhat, 1996: 154).

Bahar mevsiminde yapraklarla donanan, çiçek açan ağaçlar cennetteki Tuba ağacını andırır. Etrafa gölge saldığı için billur bir çadıra ya da köşke benzer. Ağaçların elleri, dallarıdır. Bazen de dallar şeklinden dolayı minare, yay, ip ya da hançer olarak hayal edilir. Servi ve çınar, şiirlerde en sık karşılaştığımız ağaçlardır. Servi, mevzun

boyuyla sevgiliyi hatırlatır. İnce, uzun bir ağaç olmasından dolayı minareye, bayrağa, bayraktara, elife benzetilir. Çınar ağacı ise yaprakları ele benzediği için şiirlerde, el sallayan ya da elini kaldırıp dua eden insan olarak karşımıza çıkmaktadır.

"Baharda hafif, tatlı veya serin esen rüzgârdan söz edilir. Bu bazan nesîm, bazan da sabâdır. O, Hz. Îsâ'nın nefesi gibi ölü tabiatı canlandırır, etrafa 'arz-ı i'tidâl' eyler. Gökteki bulutları dağıtır. Nevruzda güneşin önünde bulut olmaması bundandır." (Kurnaz, 1991: 468). Nesîm ve sabâ, çemene bahar haberi getiren ya da gül şâhının hizmetindeki peyk, berid, ulak, kasid[5] olarak düşünülür. Tozu toprağı havalandırmasıyla da yerleri süpürüp temizlemekle görevli ferraşa benzetilir. Nesîm ve sabâ kimi zaman da eserken etrafa güzel kokular saçan attar, hasta düşmüş gül bahçesini iyileştirmeye gelen hekim, çemen gelinini süsleyen meşşata olur.

Bahar mevsiminde yağmurlar, tabiatı canlandıran unsurların başında gelmesiyle Hz. İsa'ya, ab-ı hayata ya da zemzem suyuna benzetilir. Bulutlar, çiçek çocuklarını besleyen dayedir; gül bahçelerini sulayan sakadır. Gökyüzündeki bulutlar pamuk gibidir ya da içinde yağmur sularını saklayan şişedir. Yağmur şekli ve rengi itibariyle inciye benzer. Bazen yerin altındaki bitkileri yukarı çekmek için gökyüzünden yeryüzüne sarkıtılan ip bazen de gökyüzünden yeryüzüne atılan ok olur. Gökkuşağı da kavisli şeklinden dolayı bu okun atılmasını sağlayan yaydır.

Bülbül, hüdhüd, kumru bahar mevsiminde en çok bahsi geçen kuşlardır. Kuşlar cemaat olursa hüdhüd bu cemaatin imamı, kumru da müezzini olur. Genellikle gül ile birlikte anılan bülbül, âşığı sembolize eder bu yüzden de şiirlerde Ferhat'tır, Mecnun'dur, Vamık'tır. Sesinin güzelliği ile nedimdir, mutribdir.

[5] Ayrıntılı bilgi için bk. Önge, Derya (2013), *Klasik Türk Şiirinde Haberleşme,* Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, s. 136, 144, 146, 151.

Baharın ilk aylarında karların da erimesiyle sular, coşkun ve bulanık akar. Bahâriyyelerde coşkun ve bulanık akan sulardan ziyade berrak ve durgun sulardan bahsedilir. Sular bu hâliyle görenlere ab-ı hayatı, selsebil ırmağını ve Kevseri hatırlatır. Yeşilliklerin etrafını çevrelemesiyle cedvele, mıstara, kemere ya da zincire benzetilir. Parlaklığıyla ayna gibidir.

Klasik Türk şiirinde mevsimler, doğrudan renklerle anlatılmaz fakat şiirlerde geçen kavramlar ve bu kavramlarla çizilen tablolarda, mevsimlere göre bazı renklerin ön plana çıktığı görülür. Bahar şiirlerinde tabiatın canlanması, yeşili; çiçekler, kırmızıyı; akarsu ve denizler, maviyi; havanın açıklığı ve güneşin yüzünü göstermesi de sarı ve beyaz renkleri ön plana çıkarır.

Şiirlerde bahar, kış ve sonbaharla mücadele hâlindedir. Kış, baharın düşmanıdır. Bu yüzden Firavun'a, Nemrut'a, Celâli askerlerine benzetilir. Karlar, kış mevsiminin askeridir; bahar geldiğinde dağlara kaçan eşkıyadır. Çünkü bahar bu mücadelede galip olan taraftır. "Mevsimlerinin savaşının anlatıldığı şiirlerde Osmanlı ordusunun savaşçılığının, özellikle bahar mevsiminin Osmanlı'da sefer mevsimi olmasının etkisi vardır. Bahar tüm unsurlarıyla Osmanlı ordusunun şiire yansıması şeklinde tasvir edilir." (Çetinkaya, 2001: 3)

Bahar; kış boyunca karların altında kalmış bitkilerin canlandığı, doğanın yeniden hayat bulduğu mevsimdir. Bu yönüyle insanın gençlik dönemine benzetilir. Bahar mevsimi şairlerde genellikle olumlu çağrışımlar yaratmakla beraber şairler, bahar geldiğinde âşıklıkların, şeydalıkların, rüsvalıkların arttığını dile getirir. Cünûn eyyâmı olarak da adlandırılan bu mevsimde akıl hastalarının cinnetinin arttığına inanılır (Göre, 2007: 284).

Bahar, yaygın olarak kullanılan mevsim anlamının dışında yaprak ve çiçek anlamlarına da gelir. Bazı şiirlerde bahar kelimesi, mevsim anlamının yanında diğer

anlamlara da gelecek şekilde tevriyeli kullanılmaktadır. Aşağıdaki beyitte geçen bahar kelimeleri ise ilki "yaprak" ikincisi "çiçek" anlamına gelecek şekilde kullanılmıştır (Kam, 2008: 102; Yılmaz, 2011: 180, 185):

Hil'at-i nīlūfer ile bu gül endāmı yine
Dir görenler kim bezenmişdür bahār ile bahār

Tâcî-zâde Ca'fer Çelebi G. 53 / b. 2

Bahâriyyeler içerisinde yer alan nevrûziyyeler, baharın başlangıcına vurgu yaptığı ve farklı toplumların kültürlerinde değişik şekillerde karşımıza çıktığı için ayrı bir başlık altında incelenecektir:

1.1.1. Nevrûziyye

Nevruz, "yeni gün" anlamına gelen Farsça bir kelimedir. Miladi 21 Mart'a, rumi 9 Mart'a rastlayan bu gün, geceyle gündüzün eşit olduğu, güneşin Koç burcuna girdiği gündür (Artun, 2001: 226; Şimşir, 2002: 268). Nevruz'un ortaya çıkışı ile ilgili pek çok rivayet vardır. İranlılarda yılbaşı kabul olarak edilen nevruz, Cemşid'in Azerbaycan'a gelip tahta çıktığı gündür. 12 Hayvanlı Türk Takvimi'nde yılın başlangıcı sayılan nevruz, Türkler için Ergenekon'dan çıkışı simgeleyen kurtuluş günüdür. Aynı zamanda baharın gelişini müjdeler. İslami inanışa göre nevruz; yeryüzünün yaratıldığı, ilk insan Hz. Âdem'in yaratıldığı, Hz. Âdem ile Hz. Havva'nın cennetten kovulduktan sonra Arafat'ta buluştukları, Hz. Nuh'un gemiden inerek karaya ayak bastığı, Hz. Yusuf'un kuyudan çıktığı, Hz. Musa'nın Kızıldeniz'i yararak taraftarlarını kurtardığı gün olarak anılır (Karaköse, 2008: 173; Çapan, 2007: 201; Güzel, 1995: 96; Şimşir, 2002: 270-271).

Nevruz, Türklerde bahar bayramı olarak kutlanmaktadır. Nevruzda yakılan ateş, eski Türk inanışlarından Şamanizm'le bağlantılıdır. İslami dönemde ortaya çıkan, Hz. Hızır ile İlyas'ın buluştuğu gün olduğuna inanılan Hıdırellez de nevruzla benzer kültür

unsurlarını taşır. Nevruz bahar başlangıcını, Hıdırellez ise yazın gelişini müjdeler (Türkdoğan, 1996: 35).

Kasidelerin nesîb bölümlerinde nevruzu anlatan nazım türüne "nevrûziyye" denmektedir. Bahâriyyelerin alt türü olarak değerlendirebileceğimiz nevrûziyyeler, gazel ve kasideler başta olmak hemen her nazım biçimiyle yazılmıştır. Genellikle "nevrûz" redifli bu şiirler; 16, 17 ve 18. yüzyıllarda yoğun olarak karşımıza çıkmaktadır (Ayan, 2006: 194; Bayak, 2007: 62; Karaköse, 2008: 173).

Nevruz şiirleri, anlattığı unsurlar bakımından bahâriyyelerle paralellik gösterir. Bahâriyyelerden farklı olarak nevrûziyyelerde, gece ile gündüz eşitliğinden yola çıkılarak adalet kavramı üzerinde durulur. Baharda havaların ılık olması baharın adil bir sultan oluşuna bağlanır (Kurnaz, 1991: 468). Çiğdem baharda ilk açan çiçektir. Bu yüzden nevruzla beraber baharın gelişini müjdeleyen peyk, beşir ve kılavuz olarak düşünülmüştür. Nevruz, güneşin koç burcuna geçtiği gündür. Gece ile gündüzün eşit olduğu bu günden sonra günler uzamaya başlar, güneş yüzünü daha fazla gösterir. Bu yüzden şiirlerde Koç burcu, güneş kadehini dünyaya sunan sâkî ya da geceyi küçültüp gündüzü genişleten ressam olur. İran kültüründeki inanışın etkisiyle nevruz, sıklıkla Cem ile birlikte anılır.

1.2. ŞİTÂ'İYYE

Şitâ', kış mevsimini anlatmak için kullanılan Arapça bir kelimedir. "Kışla ilgili, kışa ait" anlamına gelen şitâ'iyyeler, kasidelerin nesîb bölümlerinde işlenen konular arasında yer alır. Farsça dey, erbain, sermâ, zemistân; Arapça hamsîn, vezme, zemherîr kelimeleri de kış mevsimini anlatmak için şiirlerde sıklıkla kullanılmıştır. Kar ve karın yağışından bahseden berfiyyeler de şitâ'iyyeler içinde değerlendirilmelidir (Aksoy, 2010: 216; Akkuş, 2007: 242). XVI. yüzyıldan itibaren yaygınlaşmaya başlayan şitâ'iyyeler, şiirlerde bahâriyyelerden sonra en sık işlenen tür olarak karşımıza

çıkmaktadır. Genellikle ramazan ya da bayramların kış mevsimine denk geldiği zamanlarda şairlerin daha çok itibar ettikleri mevsim olmuştur (Kesik, 2019: 170). Enderunlu Fâzıl'ın *Divan*'ında Ramazaniyye ve Şitâ'iyye olarak geçen 82. kasidesi bunun güzel bir örneğidir. Bu kasidenin ilk 12 beytinde Ramazan ayı, 13. beyitten itibaren de kış mevsimi anlatılmaktadır.

Kış mevsimi tabiata hâkim olduğunda sultana, padişaha benzetilir. Kar, tipi, fırtına da bu şahın askerleridir. Kış mevsiminde dünya bir sırça sarayı andırır, beyaz bir denize benzer, yeryüzü hallaç dükkânı gibi olur.

Yaşanan zorluklar sebebiyle kış, insanlar tarafından beklenen, özlenen bir mevsim olmamıştır. Bu nedenle şiirlerde, sıklıkla olumsuz unsurlarla bir arada anılmıştır. Kış mevsimi insanları zor durumda bıraktığı için düşmandır. Yağmuru, karı, çamuru, tipisiyle kıyameti andırır. Kış, ejdeha[6] olarak hayal edildiğinde soğuklar bu ejdehanın zehri, çatıların kenarlarından sarkan buz parçaları da dişleri olmaktadır. Bitkileri kıyafetsiz bıraktığı için hayduta, hırsıza benzetilmektedir. Geldiğinde soğuk yüzüyle insanları korkudan titreten bir şahnedir. Soğukların insanları kırıp geçirdiği zamanları anlatmak için "kılıç gibi kış" deyimi kullanılır.

Karlar rengi, şekli ve çokluğu dolayısıyla kış mevsimini anlatan şiirlerde, şairlerin hayal dünyasının sınırlarını genişleten kavramların başında gelir. Gökyüzünden dökülen karlar, kimi zaman yeryüzünü istila eden asker, ordu ya da çekirge sürüsüdür. Kimi zaman felek değirmeninden dökülen un ya da bulgurdur. Kimi zaman da toprağa saçılan dirhem, yeryüzüne dökülen yıldız, felek remmalinin saçtığı kum, felek hallacının savurduğu pamuk, güneş mumunun etrafında dolanan pervane olur. Buzlar, parlaklığıyla ayna veya şişeye; sivriliğiyle diş, hançer veya kılıca benzetilir. Soğuk esen rüzgârlar da neşter ya da kılıç gibi keskindir.

[6] Ayrıntılı bilgi için bk. Şentürk, Ahmet Atillâ (2020), *Osmanlı Şiiri Kılavuzu*, C 4, İstanbul, OSEDAM, s. 63-71.

Kış mevsiminde insanların etrafında toplandıkları, ısındıkları ateş şahtır. Ocak da yüzlerini döndükleri kıble ya da mihraba benzetilir. Kışın olumsuzlukları ve zahmetinden bahseden şiirlerde; bahar sultan, yaz da cennet olarak anılır.

1.3. HAZÂNİYYE

Hazan, sonbahar anlamına gelen Farsça bir kelimedir. Kasidelerin nesîb bölümlerinde sonbahar mevsimini anlatan şiirlere ise hazâniyye adı verilir (Akkuş, 2007: 96; Kesik, 2019: 102). Klasik Türk şiirinde hazan dışında, sonbahar mevsimini karşılamak için sıklıkla kullanılan bazı kelime ve tamlamalar da vardır: Farsça berg-rîz, mihrgân, pâyîz, köhne bahâr; Arapça harîf, rebî-i sânî bunlar arasında sayılabilir.

Hazan, baharın zıddıdır. Baharda canlanan tabiat, hazanla birlikte sararıp solar. Bu yüzden bahar, hayatın gençlik dönemini simgelerken sonbahar, yaşlılık dönemini simgeler. Şiirlerde geçen köhne bahar adlandırması da bu karşıtlıktan doğmuştur (Batislam, 2003: 155). Şiirlerde bahar mevsimi, güzele benzetilirken köhne bahar, vakti geçmiş bir güzele benzetilir ya da insanın olgunluk zamanlarını yansıttığından üstat, pir veya ahir zaman hocası olarak anılır. Yine hazan-bahar karşıtlığından hareketle bahar mevsimi gündüze, hazan mevsimi geceye benzetilir.

Sonbaharda havaların soğuması, ağaçların yapraklarını dökmesi, yağmurların bastırması, insanların evlerine çekilmeye başlaması şiirlerde bu mevsimin olumsuz tablolarla karşımıza çıkmasına sebep olmaktadır. Ama bunların yanında sonbahar, hasat mevsimidir; bu yüzden bolluk ve bereketi simgeler (Erkal, 2001: 110).

Klasik Türk şiiri şairleri, sonbaharı kendi hâletiruhiyelerini anlatmak için bir araç olarak kullanmışlar; bu mevsimde doğanın kendileri üzerinde bıraktığı etkileri birtakım semboller ve mecazlar aracılığıyla yansıtmışlardır. Bâkî'nin tasavvuf öğretisine dair unsurları sonbahar manzarası eşliğinde verdiği "Hazan Gazeli" bunun en belirgin örneğidir (Akgül, 2010: 14; Tok, 2010: 13).

Sonbahar, ayrılık mevsimidir. Baharda ve yazda kurulan eğlence meclislerinin sona erme zamanıdır. Bu yüzden sonbaharda gül bahçeleri zindana döner. Sonbaharda dökülen yaprakların sarı, turuncu, kızıl renklere bürünmesi dünyanın boyacı atölyesi ya da bukalemun gibi hayal edilmesine sebep olur. Yerlere saçılan sararmış yaprakların altına benzemesi sebebiyle yeryüzü Karun'a benzetilir. Sonbahar, bu altınların sahibi olan kuyumcudur. Bazen de sarı renkli elbise diken terzi, yeryüzüne yüz renk örtü döşeyen ferraş ya da yeryüzünü renklendiren nakkaş olur. Sonbaharda bağlar, bahçeler kuyumcu çarşısını ya da viran olmuş memleketleri andırır. Bu mevsimde ağaçlar yapraklarını döktükleri için sonbahar, ağaçların varını yoğunu elinden alan hırsız olarak hayal edilir. Gül bahçeleri, sarışın bir nigâr; yapraksız kalan servi ağacı, çeng ya da yay olur.

Şairler, yer-gök karşıtlığından hareketle sonbaharda gökteki yıldızları yeryüzüne saçılan hazan yapraklarının yansıması olarak düşünmüşlerdir. İlkbaharda ve sonbaharın başlarında esen saba ve nesim, sonbaharın kendini iyice hissettirmesiyle yerini yavaş yavaş şimal rüzgârıyla sarsara bırakmaya başlar. Bu yüzden hafif esen hoş ve latif rüzgârlar haberci ya da ferraş olarak anılırken soğuk ve sert esen rüzgârlar harami, eşkıya, hırsız olarak anılmaktadır.

1.4. TEMMÛZİYYE

Temmuz, yaz mevsiminin en sıcak aylarından birini karşılayan Arapça bir kelimedir. Bu yüzden kasidelerin nesîb bölümlerinde yazdan ve yaz sıcağından bahseden şiirlere temmûziyye adı verilmiştir. Arapça sayf (yaz) kelimesinden türeyen sayfiyyeler de yaz mevsimini ve yaz eğlencelerini konu alan şiirlerdir (Erkal, 2004: 44; Akkuş, 2007: 254). Eski Türkçe yay, Farsça germâ ve tâbistân şiirlerde yaz mevsimini anlatmak için kullanılan diğer kelimeler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yaz mevsimini anlatan şiirler 16. yüzyılla beraber karşımıza çıkmaktadır. Bu yüzyıldan önce içerisinde "yaz oldu, yaz geldi" ibarelerine rastlanan şiirlerin kış mevsiminden bahara geçişi anlattığı görülmüştür. Bu nedenle bu şiirleri, bahâriyyeler içinde değerlendirmek gerekmektedir. Ahmedî, Hoca Dehhânî, Hidâyet Çelebi, Kemâl Ümmî, Mevlânâ Sekkâkî ve Edirneli Nazmî'nin şiirleri böyledir.[7]

Yaz mevsimi, tüm mevsimler içerisinde en az işlenen mevsim olmuştur. Şairler, zorluklarıyla birlikte sonbahar ve kış mevsimlerinin güzel yanlarını da anlatırken yaz mevsiminde genellikle olumsuz tablolar çizmişlerdir. Bu durum yakıcı, kavurucu sıcaklar karşısında insanoğlunun çaresizliğini de yansıtmaktadır (Erkal, 2004: 47).

Yaz mevsiminde dünya aşırı sıcaklardan dolayı hamama ya da ağzından ateşler püskürten ejdere benzer. Sıcak havalar, Nemrut'un ateşini hatırlatır. Zemin, yeryüzü o kadar ısınmıştır ki içinde yemek pişirilen tava gibi olur.

Güneşin Yengeç Burcu'na geçmesi ile yazın başladığına inanılır. Bu nedenle sıcaklarla özdeşleştirilen Yengeç Burcu; fırın, ocak, tandır olarak hayal edilir. Gökteki yıldız taneleri de küldür. Güneş ateş dolu tas, güneşin huzmeleri de ateştir. Temmuzda rüzgârlar sıcak estiği için ateşle gösteri yapan oyunculara benzer. Deniz suyu bile öyle ısınır ki içine giren fırına girmiş gibi olur. Şiirlerde çizilen tablolara bakıldığında yaz mevsiminde sarı, kırmızı, turuncu renklerin hâkim olduğu görülür.

[7] Yine luṭfa laṭīf āġāz ḳıldı / Ki ḳış ḳahrın götürdi yaz ḳıldı (Kemâl Ümmî K. 35 / b. 1)

2. BÖLÜM: TEŞBİHLER

2.1. BAHÂRİYYELERDE TEŞBİHLER

āb (Far.) → 1. āyīne

Gül ġoncesi meyl eylemiş āb üstüne ṣan kim
Āyīneye baḳmaġa egilmiş ser-i bebġā

Ahmed Paşa K. 38 / b. 12

Semen Belḳīs ü āb āyīne sünbül zülf-i ‘anber-bū
Ṣabā hüdhüd çemen mülk-i Süleymān ġonce ḫātemdür

Sabûhî G. XXIX / b. 5

2. āyīnedār

Bu dem çemen ‘arūsunu meşşāṭa-i ṣabā
Ḫōş zeyn itdi oldı aña āyīnedār āb

Necâtî Beg K. 7 / b. 3

‘Aks-i ḫurşīd degül cūda ‘arūs-ı çemene
Āb āyīne ṣunar her gün olup āyīnedār

Bağdatlı Rûhî K. 15 / b. 8

Zīb ü fer virmek içün rūy-ı ‘arūs-ı çemene
Yāsemen şāne ṣabā māşıṭa āb āyīnedār

Bâkî K. 18 / b. 15

3. bende

Serv ayaġ üzre ‘izzet ile ṭurdı ḫıdmete

Yüz sürdi āb ayaġına luṭf ile bendevār

Serâyî K. 16 / b. 18

4. çeşme-i āb-ı ḥayāt

Çeşme-i āb-ı ḥayāta döndi vādīlerde āb

Bāda virme ‘ömrüñi bir dil-ber ile iç şarāb

Serâyî K. 4[8] / V / b. 8

5. deyr

Kilk-i ḳavs-i ḳuzaḥla yazdı seḥāb

Deyr-i āb içre ṣūret-i ṣanemi

Nûrî İbrahim K. 13 / b. 12

6. dīvāne

Dīvāne gibi ṭaş ile gögsin dögüp yürür

Yüz üzre her cevānibe leyl ü nehār āb

Necâtî Beg K. 7 / b. 5

7. evreng

Ḫüsrev-i bād-ı nesīm ābı idüp sīm-evreng

Yir yir üstinde ḥabāb oldı gümüşden mismār

İhyâ K. 7 / b. 26

8. genc-i nihān

Genc-i nihān idi ṣanasın künc-i ḫāḳde

[8] Divan metninde “Kaside” başlığı altında kaydedilmiş bu şiir aslında bir “Terci‘-bent”tir.

İtdi bu demde kendisini āşikār āb

Necâtî Beg K. 7 / b. 6

9. Mecnūn

Āblar Mecnūn olup söyler yabana fi'l-meṣel

Ġonceler Leylā gibi biñ nāz ile açmış 'iẕār

Yahyâ Bey K. 11 / b. 7

10. mir'āt

Mir'āt-ı āba itdi naẓar şāhid-i Ḥamel

Meşşāṭa-i zemāne idüp anı ber-ḳarār

Râmî G. 82 / b. 5

āb-ı ḥayāt (Far. Ar.) → āb-ı kevṣer

Āb-ı kevṣer gibi gülzāra aḳup āb-ı ḥayāt

Bāġ-ı cennet gibi zeyn eyledi ṣaḥn-ı çemeni

Süheylî K. 41 / b. 2

āb-ı revān (Far. Far.) → **1.** āyīne

Zeyn itdi gül arūsunu meşşāṭa-i nesīm

Āyīne oldı āb-ı revān şāne oldu ḫār

Necâtî Beg K. 10 / b. 6

2. cedvel

Olmış eṭrāf-ı gülistānı muḥīṭ āb-ı revān

Māi bir cedvelidür ṣuḥf-ı bahāristānıñ

Ahmed Hamdi K. 7 / b. 11

3. ḥāfıẓ

Derūnında ruḳūm-ı muṣḥaf-ı gülzārı naḳş itdi

Olup āb-ı revān gül cāmi‘inde ḥāfıẓ-ı cārī

Ganî-zâde Nâdirî K. VII / b. 9

4. mār

Tiryaḳ ḳoydu ḥoḳḳa-i la‘līne lāleler

Görüp çemende āb-ı revānı miṣāl-i mār

Necâtî Beg K. 8 / b. 10

5. zemzem

Ḥācılar gibi gelüñ bāġı ṭavāf eyleyelüm

Ka‘bedür ṣaḥn-ı çemen āb-ı revāndur zemzem

Revânî K. 20 / b. 3

‘abher (Ar.) → hāven

Ṭolduġı cins-i reyāḥīn ile hengāme-i bāġ

Bu ki seyreylediler hāven-i zerrīn ‘abher

Edirneli Şevkî K. 4 / b. 5

āftāb (Far.) → **1.** āyīne

Gösterdi gül ‘arūsı cemālin niḳābdan

Olmış münevver āyīne-yi āftābdan

Hüdâyî K. 5 / b. 1

Āftāb āyīne-i rūy-ı zemīn oldı yine

Gösterür ṣūret-i ecnābı bu keyfiyyetle

Beyânî G. 710 / b. 3

2. çerāġ

Olınca çarḫa peyveste dilüñ āh-ı ciger-sūzı

Uyandurdı çerāġ-ı āftāb-ı ʻālem-efrūzı

Beyânî G. 790 / b. 1

3. rūy

Āftāb üzre meger ḫāme-i dest-i ḳudret

Çekdi bir med nitekim ḥācib-i rūy-ı dil-dār

Bâkî K. 25 / b. 2

4. simāṭ

Ḳaldurmadı simāṭın o gün āftāb-ı çarḫ

Aḫşām olınca cāmını döndürdi lālevār

Nev'î K. XIII / b. 8

aġaç (T.) → 1. būḳalemūn

Ne ṣanʻat itdi aġaçlara Ḳudretüñ ḳalemi

Ki reng reng görinür nite ki būḳalemūn

Ahmedî K. LXV / b. 2

2. ḥūri

Bāġı bihişte beñzedür ṣuları Kevs̱ere Çalap

Ḥūri bigi aġaçları gül ile ḥulle-pūş ider

Hoca Dehhânî G. 10 / b. 6

3. ḳaṣr-ı billūr

Her aġaç bir ḳaṣr-ı billūr oldı cennet būstān

La‘lden ferş oldı lāle ṣaḥn-ı fīrūzī zemīn

Prizrenli Şem‘î K. 14 / b. 5

4. sīmīn-beden nāzük nigār

Bu eyyāmuñ demi ey dil ucuzdur yüz biñ altuna

Her aġac bir güzel sīmīn-beden nāzük nigār oldı

Zâtî G. 1806 / b. 3

5. ṭāvūs

Yine ṭāvūs ṣıfat cilve ḳılur cümle aġaç

Çü ṣabā şīveler ider bular eyler ḥarekāt

Hoca Dehhânî G. 3 / b. 14

aḫḍar şecer (Ar. Ar.) → mi‘rāc

Mesīḥ-i bād-ı ṣabāya gök oldı yine mesīr

Kelīm-i bülbüle aḫḍar şecer olup mi‘rāc

Zâtî K. 66 / b. 2

aḳ çiçekler (T. T.) → yılduzlar

Aḳ çiçeklerle dıraḫt-ı sebzi zeyn eyler bahār

Künbed-i ḫażrāda yılduzlar ṣanur anı gören

Tâcî-zâde Ca‘fer Çelebi K. 11 / b. 14

aḳar ṣu (T.) → selsebīl ırmaġı

Ḥūriler bigi ṭonanub çıḳdı her dürlü çiçek

Hem aḳar ṣular ṣanasın selsebīl ırmaġıdur

Kemâl Ümmî K. 29 / b. 2

‘aks-i gül (Ar. Far.) → ṭamġā-yı al

‘Aks-i gül urur ḥarīr-i āba ṣan ṭamġā-yı al

‘Ārıżuñda ruḫlaruñ ‘aksi k’olur peydā yine

Tâcî-zâde Ca‘fer Çelebi K. 10 / b. 26

‘ālem (Ar.) → **1.** ‘aks-i cennet

O deñlü ġam-zidā vü dil-küşā gülgeşt-i ṣaḥn-ı bāġ

Bahār āyīnesinde ‘aks-i cennetdür meger ‘ālem

Ahmed Nâmî G. 281 / b. 4

2. bāġ-ı cennet

Bir naẓar ḳıl ol Raḥīm’üñ raḥmeti āṣārına

Kim bugün bu cümle ‘ālem miṣli cennet bağıdur

Kemâl Ümmî K. 29 / b. 3

‘Ālemi çün bāġ-ı cennet zīnet itmişdür Ḫudā

Her şecerler Sidre vü Ṭūbā gibidür müntehā

Serâyî K. 4[9] / VII / b. 4

‘Ālemi feyż-ı bahārī bāġ-ı cennet eyledi

İ‘tidālinden hevā kesb-i leṭāfet eyledi

Beyânî G. 795 / b. 1

3. cennet

İtmiş iken ‘ālemi cennet ṣıfat Perverdgār

Ḳılmış iken ḳara ḫaki sebzezār u lālezār

Serâyî K. 4[10] / II / b. 1

Buldı zīnet cinān bigi ‘ālem

Her ṭaraf ṣanki ḥūr u ġılmāndur

Ahmed-i Rıdvan K. 29 / b. 4

4. deyr

Deyr-i ‘ālemde bugün ḥüsn ile ‘Īsī-demsün

Didiler cümle mülk la‘lüñe Rūḥü‘l-Ḳuddūs

Derzi-zâde ‘Ulvî K. 10 / b. 7

5. Firdevs-i ekber

Yine ‘ālem bahār ile bugün Firdevs-i ekberdür

Ṣanevber bāġda ṭūṭī zülāl-i Ḫızr Kevs̱erdür

Prizrenli Şem‘î K. 10 / b. 1

[9] Divan metninde “Kaside” başlığı altında kaydedilmiş bu şiir aslında bir “Terci‘-bent”tir.
[10] Divan metninde “Kaside” başlığı altında kaydedilmiş bu şiir aslında bir “Terci‘-bent”tir.

6. gül

Gül gibi güldi yine ʻālem bahār ile bugün

Ṣūretin keşf eyledi gülzāra beñzer şehryār

Mihrî Hâtun G. 53 / b. 5

7. gülşen

Eṯer-i feyż-i bahār itdi cihānı ḫurrem

Gülşen-i ʻadne şebīh oldı ser-ā-ser ālem

Haşmet K. 17 / b. 1

8. gülistān

Nev-bahār oldı vü ṣaḥrā bāġ u bustāndur yaña

Sāḳiyā tut bāde kim ʻālem gülistāndur yaña

Şiban Han G. 272 / b. 1

İrdi nev-rūz cihān ḫurrem u ḫandān oldı

ʻĀlem ārāste mānend-i gülistān oldı

Kelâmî G. 314 / b. 1

9. gülzār

Bu ol eyyām-ı şevḳ-encāmdur gülzār-ı ʻālemde

Fiġān-ı bülbüli gūş-ı güle faṣl-ı ṣabā eyler

Bosnalı Âsım K. 7 / b. 4

10. sūḳ

Sūḳ-ı ʻālemde çiçeklileri erzān itdi

Gülsitānlar olup eṭrāfda dükkān-ı bahār

Sürûrî K. 13 / b. 35

‘ālem-i ġabrā (Ar. Ar.) → gülşen-i mīnā

Zeyn olup dürlü şükūfeyle ser-ā-ser yir yüzi

Gülşen-i mīnāya döndi ‘ālem-i ġabrā yine

Tâcî-zâde Ca‘fer Çelebi K. 10 / b. 6

‘anādil (Ar.) → ḫaṭīb

‘Anādil ḫaṭībine gül-bün menābir

Şükūfe sipāhına gülzār muḫayyem

Fuzûlî K. 27 / b. 7

‘andelīb (Ar.) → **1.** der-bān

Eyleyüp ‘andelībi derbānı

Açdı güller der-i gülistānı

Yârî K. 48 / b. 1

2. çāvūş

Nidāya başladı çāvūş-ı ‘andelīb ol dem

Ki ‘ayş içün ideler cümle ‘azm-i sūy-i Ḥiṣār

Şeyhülislâm Es‘ad K. 9 / b. 18

3. ḫaṭīb

Çü ‘andelīb ḫaṭīb oldı ḫıṭṭa-i çemene

Ṭuyūra eyledi ḳumrī mü’ezzināne ṣalā

Gelibolulu Mustafa Âlî K. 1 / b. 16

4. mü‘ez̲z̲in

Vaḳtidür olsa çemen ehl-i ṣafā-yı cāmi‘

‘Andelib itdi mü‘ez̲z̲in gibi i‘lān-ı bahār

Sürûrî K. 13 / b. 14

5. nāy-zen

Def ṭutar gül ġonce deblek nāy-zendür ‘andelīb

Nāzük olan çalgısuz oynar bu demde ey ḥabīb

‘Ārif isen bu ṣafādan sen de olma bī-naṣīb

Seyr-i bāġ it kim bahār eyyāmı gül hengāmıdur

Zâtî Mr. 5 / IV

6. pervāne

Bezm-i çemende şām u seḥer ‘andelībler

Pervāne gibi şem‘-i güle ḳarşu yandılar

Kelâmî G. 56 / b. 4

7. pīr-i Kenān

Gördi ḫūnīn pīrehen gül Yūsufı’nı lācerem

Pīr-i Kenān gibi ider andelīb efġān yine

Edirneli Şevkî K. 20 / b. 4

8. ṭıfl

Debīr-i bād virüp ṭıfl-ı ‘andelībe sebaḳ

Götürdi çihre-i ezhārdan niḳāb-ı ḫafā

Fuzûlî K. 1 / b. 18

‘araḳ (Ar.) → jāle

‘Ārıż-ı dil-ber ‘araḳ-rīz oldıġın gördüm didüm

Ṣanasın gül yapraġı üstine düşdi jāleler

Ahmed-i Rıdvan G. 196 / b. 4

‘ar‘ar (Ar.) → ‘alemdār

Ferīdūn-ı bahārıñ ‘askeri gül-gūn ḳabādur hep

Direfş-i Kāviyānī naḫl-ı gül ‘ar‘ar ‘alemdārı

Nevres-i Kadîm K. 4 / b. 7

‘arṣa-i gülsitān (Ar. Far.) → ḫāne-i Çīn

‘Arṣa-i gülsitān çü ḫāne-i Çīn

Pür-gül ü yāsemīn ü reyḥāndur

Ahmed-i Rıdvan K. 29 / b. 8

‘ārıż (Ar.) → **1.** gül

Sanmañuz bir ebr-baḫş-ı ‘ārıż-ı güldür hemān

Zīb-kār-ı zülf-i sünbüldür hevā-yı [nev-bahār]

Beyânî K. 6 / b. 5

2. gülzār

Eṭrāf-ı gülde sebze-i nev-res nümūnedür

Gülzār-ı ‘ārıż üzre ḫaṭ-ı sebz-i yārdan

Sehâbî K. 12 / b. 6

3. mā

Gülsitān-ı bāġ-ı ḥüsn içre mādur ‘ārıżuñ

Kim bu gülzāra virür neşv ü nemā ol mā yine

Tâcî-zâde Ca‘fer Çelebi K. 10 / b. 45

4. semen

İy semen-‘ārıż u nesrīn-beden ü ġonce-dehen

Boyunuñ nāreveni bendesidür serv-i çemen

Molla Aşkî K. 40 / b. 19

‘ārıż-ı dil-ber (Ar. Far.) → gül yaprağı

‘Ārıż-ı dil-ber ‘araḳ-rīz oldıġın gördüm didüm

Ṣanasın gül yapraġı üstine düşdi jāleler

Ahmed-i Rıdvan G. 196 / b. 4

‘ārıżuñ āyīnesinde görinen jengār-ı ḫaṭ (Ar. Far. T. Far. Ar.) → ṣu kenārında yeşermiş sebze

‘Ārıżuñ āyīnesinde görinen jengār-ı ḫaṭ

Ṣu kenārında yeşermiş sebzedür gūyā yine

Tâcî-zâde Ca‘fer Çelebi K. 10 / b. 42

‘arūs-ı bāġ (Ar. Far.) → ḥavrā

Çü bāġ-ı ḫuld olmışdur cihānı gör ki pür-zīver

‘Arūs-ı bāġ geymişdür çü ḥavrā aṭlas u dībā

Hakîkî K. 7 / b. 13

‘arūsān-ı çemen (Ar. Far.) → ḥūrī̄

Bāġ içre ‘arūsān-ı çemen şöyle bezendi

Kim görse ṣanur indi yire cennet ü ḥūrī̄

Fânî K. 1 / b. 6

‘arūsān-ı nev-bahār (Ar. Far.) → ḥavrā

Ḳaṣr-ı çemen içinde ṭurup cümle bī-ḳuṣūr

Ḥavrā ṣıfat bezendi ‘arūsān-ı nev-bahār

Serâyî K. 16 / b. 14

arż (Ar.) → çarḫ

Arżı ḳıldı şükūfe çarḫa şebīh

Encüm-i bī-şümār olduġıçün

Tâcî-zâde Ca‘fer Çelebi K. 8 / b. 6

aṣdāf (Ar.) → eṭfāl-ı ṣıġār

Ebr-i nīsānī ṣanup şīr-i yem içre aṣdāf

Ṭurmayup ağız açar niteki eṭfāl-ı ṣıġār

Ahdî-i Bağdâdî K. 1 / b. 9

‘asker-i şāh-ı bahār (Ar. Far. Far.) → ḫayl-i enṣār

Leşker-i berd ḳaçup girdi delikden delige

‘Asker-i şāh-ı bahār irdi çü ḫayl-i enṣār

Ahdî-i Bağdâdî K. 1 / b. 19

āsmān (Far.) → ṣaḥn-ı benefşe

Gül ḳamer yılduz semen ṣaḥn-ı benefşe āsmān

Ṭa‘n iderse yiridür gülzār-ı eflāke zemīn

Prizrenli Şem‘î K. 14 / b. 7

‘āşıḳ (Ar.) → bülbül

Gülsitānuñ revnaḳ u zeyni gülüñ ra‘nalıġı

‘Āşıḳı bülbül-ṣıfat şūrīde-ḥālet [eyledi]

Beyânî G. 795 / b. 6

āşiyān (Far.) → ṣadef

Mevc urur deryā-yı aḫḍardur ṣanasın sebzezār

Beyża-i murġ-ı çemen lü’lü ṣadef her āşiyān

Ümîdî Ahmet K. 8 / b. 10

ay çiçegi (T.) → bedr-i tābān

Bedr-i tābāna beñzer ay çiçegi

Gül-i ḫurşīd açar nehār-ı bahār

Memdûh Fâik Bey G. 78 / b. 6

āẕer (Far.) → **1.** neşter

‘Urūḳ-ı gülşeni faṣd itdi neşter-i āẕer

Açıldı feyż-i seḥerden mizāc-ı şaḫṣ-ı hevā

Râmî K. 3 / b. 3

2. serdār

Devlet ile āẕeri serdār idüp

Yine şubāṭ üzre Cem-i nev-bahār

Bosnalı Âsım K. 5 / b. 3

bābūnec (Far.) → mevce-i sīm

Yem-i ḫaḍrāda gūyā mevce-i sīm oldı bābūnec

‘Aceb kim yemyeşil ṣaḥrā çü baḥr-i bī-kerān oldı

Halil Nûrî K. 8 / b. 26

bād (Far.) → **1.** āteş-bāz

Yaḳdılar nergisleri eṭrafa ṣaçıldı şerer

Bād āteş-bāzlar gibi gül-efşān eyledi

Bâkî K. 7 / b. 13

2. Cibrīl

Bāddan ġoncelere ḥāmile oldı gül-bün

Eyle kim ‘Īsī’ye Cibrīl deminden Meryem

Fuzûlî K. 19 / b. 5

3. debīr

Debīr-i bād virüp ṭıfl-ı ‘andelībe sebaḳ

Götürdi çihre-i ezhārdan niḳāb-ı ḫafā

Fuzûlî K. 1 / b. 18

4. düzd

Ḥıfẓ içün düzd-i bāddan her şeb

Bülbül oldı gülüñ nigehbānı

Yârî K. 48 / b. 2

5. ferrāş

‘Arṣa-i gülzāra sepdi āb saḳḳā-yı seḥāb

Bād ferrāşı süpürdi eyledi def‘-i ġubār

Sehâbî K. 8 / II / b. 9

6. ḫ^{v}āce

Ḫ^{v}āce-i bād çözüp üştür-i ebrüñ yükini

Dehre ṣatmaḳdadur ālāt-ı bahārı her bār

Derzi-zâde ‘Ulvî K. 18 / b. 12

7. ḫizmetkār

Bād her dem ki siler süpürür oldı bāġı

Bāġa sulṭān-ı bahār itdi anı ḫizmetkār

Edirneli Nazmî K. 11 / b. 15

8. ḥoḳḳa-bāz

Bir bir çıḳardı ḥoḳḳaların ḥoḳḳa-bāz bād

Cūy üzre ṣanmanuz ki ḥabāb oldı āşkār

‘Azmî-zâde Hâletî G. 131 / b. 5

9. ‘Īsā

Bād-ı ‘Īsā-demden emvāt-ı nebātuñ her biri

Tāze cān bulup ser-ā-ser oldılar cümle diri

Serâyî K. 4[11] / IV / b. 2

10. kāse-bāz

Kāse-bāz-ı bād-ı eyyām-ı ḫazānda gerçi kim

Ġonce vü gül kāsesin der-zīr-i dāmān eyledi

Tıflî K. 10 / b. 3

11. ḳonaḳçı

Süpürdi ḫār u ḫas-ı ṣaḥn-ı bāġı pūye-künān

Ḳonaḳçıdur şeh-ı evvel bahāra var ise bād

Câzim K. 1 / b. 3

12. Mesīḥ

Bād cān-baḫş oldı nitekim Mesīḥ

Mürġ gūyā oldı nitekim Kelīm

Molla Aşkî K. 39 / b. 4

Cān virür mürdeye enfāsı Mesīḥ-i bāduñ

Gösterür mu'ciz-i 'Īsā-yı Nebīden aṣār

Zâtî G. 487 / b. 3

Ḥayāt-ı tāze virdi mürdegān-ı 'ālem-i kevne

Mesīḥāveş vezān oldıḳca dem dem bād-ı esḥārı

Şehdî K. 29 / b. 4

[11] Divan metninde "Kaside" başlığı altında kaydedilmiş bu şiir aslında bir "Terci'-bent"tir.

13. micmer

Açıldı ḫayli güzellendi bāġ u ṣaḥrālar

Cihānı micmer-i bād ile itdiler tebḫīr

Sîmkeşzâde Feyzî K. XX / b. 28

14. müşterī

Müşterī oldı çıḳardı yüksege gül-bergi bād

Çār-sūy-ı bāġda dūlāba geçdi cūybār

Riyâzî K. XVI / b. 2

15. reh-zen

Yol başup ḫil‘at-i eşcārı ḳamu ġāret ider

Bād olmış yine der-bend-i çemende reh-zen

Gelibolulu Mustafa Âlî K. 65 / b. 7

16. Rüstem

Ḳuvvet-i Rüstem-i bād ile ḫalāṣ oldı gül

Ġonce çāhında esīr idi nite kim Bījen

Molla Aşkî K. 40 / b. 6

17. sebaḳ-ḫᵛān

Mecmū‘a-i gülden yine bād oldı sebaḳ-ḫᵛān

Te’dīb-i hezār eyledi her çūp-ı nihālī

Rızâyî K. XVIII / b. 15

18. Süleymān

Götürdi taḫtını bād ol şehüñ Süleymānvār

Çemen feżāsı görindi ṣabāya mülk-i Sebā

Gelibolulu Mustafa Âlî K. 1 / b. 5

19. tācir

Açdı bār-ı bahārı tācir-i bād

Oldı ṣaḥrā-yı Hind saṭḥ-ı şemīm

Râmî K. 14 / b. 2

20. zencīr

Eṭrāf-ı meşhed-i dili devr itmede müdām

Zencīr-i bād ile gül olup micmer-i bahār

Vahyî K. 28 / b. 14

bāde (Far.) → 1. erġavān

Erġavānveş bāde-i gül-gūnı alsun destine

Āşnāsın sāḳīler yād eylesün nev-rūzdur

Rezmî G. 139 / b. 4

Ele al erġavānveş bāde-i gül-gūnı sen Rezmī

O şevḳ ile varan yār meclisine ṣoḥbete irdi

Rezmî G. 501 / b. 5

2. gülnār

Bāde-i gül-nār içüp nāmūs u nengi bāda vir

Ṣal yire yüz ṣuyı bigi nāmı gül devrānıdur

Serâyî G. 101 / b. 8

bād-ı bahār (Far. Far.) → 1. Cibrīl-i emīn

Ālemi bād-ı bahār irüp pür-envār eyledi

Āyet-i nūrıyla gūyā geldi Cibrīl-i emīn

Zâtî K. 25 / b. 5

2. ferrāş

Basṭ eyledi zemīne bīsāṭ-ı zümürrüdīn

Ferrāşvār luṭf ile bād-ı bahār ḫoş

Serâyî K. 11 / b. 3

3. ḫᵛāce

Gül ḳumaş u sebze ṣammūr u nem-i bārān güher

Ḫᵛāce-i bād-ı bahārı itdi iẓhār-ı tuḥaf

Ganîzâde Nâdirî G. 69 / b. 5

4. hem-dem

Meger ki zülfüñe bād-ı bahār hem-demdür

Ki yañaġuñ gibi gülzār ḫūb ḫurremdür

Ahmedî K. XXXIX / b. 1

5. ʻĪsī

Yaraşur bād-ı bahāra dir isem ʻĪsī-dem

Virdi emvāt-ı nebātāta revān ʻĪsīvār

Ahdî-i Bağdâdî K. 1 / b. 14

Dem-i cān-baḫşı ile irdi nebātāta ḥayāt

N’ola ger bād-ı bahāra dir isem ‘Īsī-dem

Bağdatlı Rûhî K. 25 / b. 9

Buldı cān anuñ deminden cümle emvāt-ı nebāt

Nefḥa-i bād-ı bahār enfās-ı ‘Īsā’dur hemīn

Zâtî K. 25 / b. 3

6. peyk

Virdi ḫaber-i sebze vü gül bād-ı bahārı

Gūyā ki odur peyk ü peyām-āver-i nev-rūz

Kelâmî G. 143 / b. 3

7. Sirāfil ṣūrı

Bād-ı bahār ṣan ki Sirāfil ṣūrıdur

Kim ṭoldı mürdeler dirilüp maḥşer-i çemen

Lâmi’î Çelebi Tcb. II / III / b. 2

bād-ı ḫazān (Far. Far.) → 1. düşmen

İntiẓāmuñ bulıcaḳ devlet-i şāh-ı gülşen

Düşmen-i bād-ı ḫazān anı görüp çizdi kenār

Râmî K. 21 / b. 18

2. şaḥne

Şaḥne-i bād-ı ḫazān meclis-i bāġı başamaz

İttifāḳ ile bütün ayaġa ḳalḳmış eşcār

Sürûrî K. 21 / b. 10

bād-ı nev-bahār (Far. Far.) → 1. ferrāş

Bir gülistān-ı neşāṭ-efzādur ol kim eylemiş

Ġıbṭa-i bāġ-ı İrem ferrāş-ı bād-ı nev-bahār

Sıdkî Paşa K. 1 / b. 2

2. ṣayyād

Mevc urur ṣanmañ çemen ṣayyād-ı bād-ı nev-bahār

Ṣubḥ-dem ‘ayş u ṣafā murġını avlar dām ile

Şeyhülislâm Yahyâ G. 377 / b. 4

bād-ı nesīm (Far. Ar.) → 1. hāle

Her lāle bir peyġāledür ṣahbā içinde jāledür

Bāġ-ı cihāna hāledür bād-ı nesīm-i ṣubḥ-dem

Musa Kâzım Paşa K. XXIII / b. 4

2. Ḫüsrev

Ḫüsrev-i bād-ı nesīm ābı idüb sīm-evreng

Yir yir üstinde ḥabāb oldı gümüşden mismār

İhyâ K. 7 / b. 26

3. ‘Īsī

Ṣubḥ-dem ‘Īsī-nefes olup eser bād-ı nesīm

Ol nefesden cān bulup zinde olur ḫāk-i remīm

Ahmedî K. LXI / b. 1

bād-ı ṣabā (Far. Ar.) → 1. ʻAṭṭār

Söyledür bülbüli būy-ı gül ile bād-ı ṣabā

Manṭıḳu’ṭ-ṭayr oḳıdur ḳuşlara ṣankim ʻAṭṭār

Mesîhî K. 8 / b. 7

2. berīd

Şāh-ı gül geldi diyü müjdeyle varup gülşeni

Ser-be-ser zeyn itmege bād-ı ṣabā oldı berīd

Sehâbî K. 8 / I / b. 4

Berīd-i bād-ı ṣabā neşr ider bu nuṣret içün

Cihāna berk-i güli hemçü nāme-i tebşīr

Şeyhülislâm Bahâyî K. 2 / b. 4

3. ferrāş

Arasında bunlaruñ bād-ı ṣabā ferrāşvār

Ṣular iken yir yüzini çün saḳā ebr-i bahār

Serâyî K. 4[12] / II / b. 3

Gelüp bād-ı ṣabā ferrāşı bāġa tūġ-ı şāh ile

Otāġın ḳurdı nev-rūzın leb-i āb-ı revān üzre

Râmî G. 252 / b. 2

[12] Divan metninde “Kaside” başlığı altında kaydedilmiş bu şiir aslında bir “Terci‘-bent”tir.

4. ḫ^{v}āce

Görünmezdi meger ‘azm eylemiş şehr-i gülistāna

Getürdi ḫ^{v}āce-i bād-ı ṣabā her nev‘iden kālā

‘Azmî-zâde Hâletî K. 8 / b. 18

5. ‘Īsī / ‘Īsā

Ṣubḥ-dem ‘Īsī-nefes olup eser bād-ı ṣabā

Bülbüle virür ḫaber gül geldüginden merḥabā

Ahmedî K. VII / b. 1

Cümle iḥyā oldı emvāt-ı nebātāt-ı zemīn

Ṣan dem-i ‘Īsā durur bād-ı ṣabā-yı rūzgār

Hayretî K. 12 / b. 2

Nefes-i bād-ı ṣabā ṣanki dem-i ‘Īsā’dur

Her seḥer zinde ider lāle-i ḫūnīn-kefeni

Süheylî K. 41 / b. 11

Yine bād-ı ṣabā üftān u ḫīzān irdi gülzāra

Dem-i ‘Īsāveş iḥyā eyledi ezhār u eşcārı

Nef ‘î K. 49 / b. 2

6. ḳāfile

Reft virüp ḫas u ḫāşāk-ı çemen itse gerek

Rehber-i ḳāfile-i bād-ı ṣabādur nev-rūz

Abdî-i Karahisârî G. 172 / b. 5

7. ḳarīn

Oldı çemen ‘arūsına bād-ı ṣabā ḳarīn
Gördi yüzin şükūfe ṣaçar üstine direm

Mihrî Hâtun K. 9 / b. 3

8. ḳāṣid

Ḳāṣid-i bād-ı ṣabā nāmeye emir oḳudı
Ḫaymeler ḳurdı zemīn üzre muraṣṣa‘ eşcār

Câzib K. 6 / b. 3

9. māşıṭa

Māşıṭa bād-ı ṣabā berg-i ṣanavber şāne
Sünbül-i dāmen-i kuhsārı ṭarar şefḳatle

Beyânî G. 710 / b. 4

Şāne-i māşıṭa-i bād-ı ṣabādan açılup
Ṭurre-i ḫam-be-ḫam-ı sünbül-i müşgīn-perçem

Sıdkî Paşa G. 45 / b. 6

10. Mesīḥ

Mesīḥ-āsā girü bād-ı ṣabā ḫōş rūḥ-perverdür
Ṭolu ṣun luṭf ḳıl sāḳī evān-ı ‘ıyş-i sāġardur

Molla Aşkî K. 33 / b. 1

Mesīḥ-i bād-ı ṣabāya gök oldı yine mesīr

Kelīm-i bülbüle aḫḍar şecer olup mi‘rāc

Zâtî K. 66 / b. 2

11. meşşāṭa

‘Arūs-ı gül ḳamu reng oldı vü būy

Meger meşşāṭa-i bād-ı ṣabādur

Ahmedî K. XXX / b. 7

12. nerrād

Ġonce ṭās-ı zer aña jāle gümüşden mühre[13]

Nerddür ṣaḥn-ı çemen bād-ı ṣabādur nerrād

Bağdatlı Rûhî K. 14 / b. 6

13. perī

Seḥer efsūn oḳuyup üfürür bād-ı ṣabā tā kim

Perīveş göstere mir’āt-ı cūda ‘aks-i envārı

Nev‘î-zâde Atâyî K. 8 / b. 13

14. peyk

Gül ḫıdmetinde ṭurmış idi serv-i müstaḳīm

Bād-ı ṣabā yilerdi ara yirde peykvār

Prizrenli Şem‘î K. 9 / b. 4

15. reh-zen

[13] Divan metninde “mihre” şeklinde okunan kısım anlama bakılarak düzeltilmiştir.

Reh-zen-i bād-ı ṣabā ile reyāḥīn ceng içün

Ṣubḥ-dem girmiş silāḥa bāġa olmış encümen

Tâcî-zâde Ca‘fer Çelebi K. 11 / b. 11

16. şāne

Şāne-i bād-ı ṣabā zülf-i ‘arūs-ı çemeni

Eyledi ġāliye-sā oldu mu‘anber her tār

Câzib K. 6 / b. 14

17. Züleyḫā

Açınca ġonceyi bād-ı ṣabā içün didiler

Ḳabā-yı Yūsuf’ı çāk eyledi Züleyḫā’sı

Kâmî G. 219 / b. 2

bād-ı seḥer (Far. Ar.) → 1. Mesīḥā

Ḥabbeẕā vaḳt-i bahār u dem-i ferḫunde-eṣer

Ki eser yine Mesīḥā-dem olup bād-ı seḥer

Edirneli Şevkî K. 4 / b. 1

2. meşşāṭa

Gülşene meşşāṭa olmışken bugün bād-ı seḥer

Ḥayfdur kim ‘āḳıbet ber-bād ider rūz-ı ḫazān

Muhibbî G. 2451 / b. 4

3. peyk

Ḫaber-i naḳl-i şitābı götürür her ṭarafa

Olalı bād-ı seḥer peyk-i şitābān-ı bahār

Sürûrî K. 13 / b. 25

bād-ı ṣubḥ (Far. Ar.) → ferrāş

Yollaruñ pāk eyledi ferrāş-ı bād-ı ṣubḥ-dem

Ṭurur ayaġ üzre istiḳbāl içün serv ü çenār

Hayretî K. 16 / b. 16

Saḳḳā-yı ebr-i feyż ile ferrāş-ı bād-ı ṣubḥ

Pāk itdiler riyāż-ı cihānı ġubārdan

Kelâmî K. 26 / b. 11

bād-ı şimāl (Far. Ar.) → ṣolaḳ

Bād-ı şimāli itdi ṣolaḳ şāh-ı nev-bahār

Oldı öñince peyk ḳaṭīfe çiçekleri

Seyyid Vehbî Tkb. 1 / I / 5

bād-ı şitā' (Far. Ar.) → leşker-i Cengīz

Metā'ın atmadadur çāh-ı ġonceye güller

Gelince bād-ı şitā' hem-çü leşker-i Cengīz

Tıflî G. 65 / b. 2

bād-ı vezān (Far. Far.) → peyk

Berg-i gülden ṣaldı eṭrāfa 'adālet-nāme kim

Peyk-i çāpük-pāyidür bād-ı vezān nev-bahār

Sürûrî G. 59 / b. 2

bāġ (Far.) → 1. āyīne

Sebzeden jeng ‘iyān eyledi āyīne-i bāġ

Bes ki çekdi dün ü gün şeb-nem ü bārāndan nem

Fuzûlî K. 19 / b. 12

2. ‘arūs

Tā ‘arūs-ı bāġa gerden-bend ola bir silkdür

Şāḫa pür-ezhār-ı bādāmı nesīm itdi dū-tā

Ganîzâde Nâdirî G. 5 / b. 4

3. bender

Ṭuyurdı ḫᵛāce-bahāruñ ruṭūbetin meh-tāb

Çıḳınca bender-i bāġa çiçekli dībāsı

Kâmî G. 219 / b. 5

4. bihişt

Ṭaġ oldı reng reng çiçekden İrem miṣāl

Bāġ oldı nev‘ nev‘ gül ile bihiştvār

Ahmedî G. 181 / b. 2

Bāġı bihişte beñzedür ṣuları Kevṣere Çalap

Ḥūri bigi aġaçları gül ile ḥulle-pūş ider

Hoca Dehhânî G. 10 / b. 6

Cān-baḫş eser bād-ı seḥer gūyā bihişt olmaḳda bāġ

Ṭoldı meşām-ı ‘āleme ra‘nā şemīm-i nev-bahār

Ahmed Nâmî G. 85 / b. 3

5. cāmi‘

Lāle vü nergis ile rişte-i bārānı gören

Bāġı ḳandīl ile zeyn oldı ṣanur cāmi‘vār

Şeyhî Mehmed Efendi K. 12 / b. 6

6. cennet

Bāġ içre ‘arūsān-ı çemen şöyle bezendi

Kim görse ṣanur indi yire cennet ü ḥūrī

Fânî K. 1 / b. 6

Cūylar leẕẕetde nehr-i selsebīlüñ ‘aynıdur

Bāġdur cennet aña ebkār-ı ġonce ḥūr-ı ‘īn

Cinânî K. 28 / b. 13

Bāġ cennet ḥūr sāḳī ḥavż kevṯer cām mey

K’anda her bir berg-i sūsen şeh-per-i Rūḥu’l-Emīn

Revânî K. 23 / b. 6

7. çār-sū

Cem‘ olup diñler reyāḥīn çār-sū-yı bāġda

Ḳıṣṣa eydür ‘ışḳ ile ḫoş bülbül-i gūyā yine

Tâcî-zâde Ca‘fer Çelebi K. 10 / b. 9

Çār-sū-yı bāġ içinde ḳışṣa-ḫān olmış meger

Kim geçüp gül kürsisinde bülbül itmişdür ḳarār

Edirneli Şevkî K. 8 / b. 5

Müzeyyen itdi yine çār-sū-yı bāġı bahār

Ne gūne reng dilerseñ içinde var kālā

Gelibolulu Mustafa Âlî K. 1 / b. 36

8. dükān

Açılmış nāz ile ġonce nesīm-i ṣubḥ dellālı

Dükān-ı bāġda ser-māyesi misk ile ‘anberdür

Prizrenli Şem‘î K. 10 / b. 12

Şāḫ-ı gül ḳadd-i ḥamīdiyle dükān-ı bāġda

Ḫātem-i pīrūzedür kim aña la‘l olmış nigīn

Revânî K. 23 / b. 13

9. ferrāş

Gülşene ferş-i zümürrüd-gūn döşer ferrāş-ı bāġ

Bu yire teşrīf tā kim maḳdem-i sulṭān-ı dīn

Edirneli Şevkî K. 16 / b. 20

10. firdevs

Geldi bir dem kim bezendi dürlü reng ile zemīn

Oldı ferrinden bahāruñ bāġ firdevs-i berīn

Ahmed Paşa K. 24 / b. 1

Nev-bahār oldı şükūfeyle bezendi şāḫlar

Bāġ firdevs ü dıraḫt oldı gümüşden kāḫlar

Tâcî-zâde Ca‘fer Çelebi G. 49 / b. 1

Cennete döndürdi dünyāyı ser-ā-ser nev-bahār

Bāġlar Firdevs-i a‘lā gülsitān ḫuld-ı berīn

Prizrenli Şem‘î K. 14 / b. 2

11. ḫᵛāce

Yine gül Yusūfına mālik olup ḫᵛāce-i bāġ

Eyledi serv-i ser-efrāzı çemende āzād

Bağdatlı Rûhî K. 14 / b. 3

12. ḫāveristān

Feyż-i nev-rūzı yine ṣad ġonce ḫandān eyledi

Gülleri ḫurşīd bāġı ḫāveristān eyledi

Tıflî K. 10 / b. 1

13. ḫıṭṭa

Ḥākim-i cūy idüp ḫıṭṭa-i bāġı tecdīd

İ‘tidāl ile yine eyledi ḥükmin icrā

Bosnalı Âsım K. 15 / b. 4

14. ḫūb

Bāġ bir ḫūba dönübdür kim aña göz nergis

Sünbül ü gül aña ol vech ile hem zülf ü ‘iẕār

Edirneli Nazmî K. 11 / b. 7

15. Ka‘be-ḥarem

Çemen ṣafā ṣıfat oldı ise bāġ Ka‘be-ḥarem

‘Aceb mi çünki yaġan yaġmur āb-ı zemzemdür

Ahmedî K. XXXIX / b. 5

16. kākül-i dilber

Dil uzatdı da‘vet-i dildāra şimdi her çemen

Bāġı tezyīn eyledi sünbül benefşe yāsemen

Ġonceler dürr almaġa şeb-nemden açdılar dehen

Bāġlar hep kākül-i dil-ber gibi ṣalmış resen

Seyr-i bāġ it kim temāşā vaḳtidür iy gül-‘iẕār

Şemsi Paşa Mh. 8 / b. 2

17. ḳaṣr

Ḫāmesin destine alup yine Erjeng-i bahār

Ḳaṣr-ı bāġı ḳıldı ezhār ile pür-naḳş u nigār

Ümîdî Ahmet K. 4 / b. 2

Ḳaṣr-ı bāġı bezedi geldi Züleyḫā-yı bahār

Yine çāk ola bigi Yūsuf-ı gül pīreheni

Zâtî K. 61 / b. 2

18. keştī

Keştī-yi bāġa meger lenger imiş zanbaḳ-ı ter

Olsa fānūs-ı zer-endūdı ‘aceb mi gül-nār

Ganîzâde Nâdirî K. XXII / b. 21

Hezār-ı keştī-i bāġa o ḫōş-nefes miçodur

Ki ola ġābiye gül-bünde naġme-sāz-ı delāl

Vahîd Mahdûmî K. XI / b. 8

19. levḥ

Bahāristānı yazdı levḥ-i bāġa kātib-i ḳudret

Müselsel-mevc-i bārīk ile cūlar aña mısṭardur

Arpaemîni-zâde Sâmî K. 11 / b. 9

20. maḥbūb

Bāġ bir maḥbūba dönmişdür bu dem ki olmış aña

Sūsen u ġonçe dil aġız nergis ü gül göz ḳulaġ

Edirneli Nazmî G. 3170 / b. 4

21. meclis

Şükūfelerle ṣalup ‘aksi her nihāl ṣuya

Döşetdi meclis-i bāġı ser-ā-ser ile ṣabā

Gelibolulu Mustafa Âlî K. 1 / b. 22

Cām-ı zerrin ile ‘ayş itmege Cemşīd gibi

Meclis-i bāġı yine ḳıldı müheyyā nev-rūz

Cevrî K. VIII / b. 5

Şaḥne-i bād-ı ḫazān meclis-i bāġı başamaz

İttifāḳ ile bütün ayaġa ḳalḳmış eşcār

Sürûrî K. 21 / b. 10

22. memālīk

Paylaşdılar memālīk-i bāġı şeh-i bahār

Dikdi feżā-yı gülşene tūġın şeh-i gülüñ

Süheylî G. 188 / b. 2

23. mey-ḫāne

O dem irişdi ki mey-ḫāne gibi zeyn o bāġ

Bir ayaġ evde ola bāġda olup bir ayaġ

Bağdatlı Rûhî K. 7 / b. 1

24. milket

Milket-i bāġı gelüp fetḥ itdi sulṭān-ı bahār

Cā-be-cā dikdi ‘alemler serv-i bustān-ı bahār

Ümîdî Ahmet K. 5 / b. 1

25. mu‘allem-ḫāne

Ḳumri-i muḳrī mu‘allimdür mu‘allem-ḫāne bāġ

Ṣaḥn-ı gülşen oldı bir eṭfāl-i nev-āmūzdan

Süheylî K. 43 / b. 8

26. müftī

Āẕer-i āteş-peresti yaḳmaġa müftī-i bāġ

Yazdı gülzāruñ sicillātına fetvā-yı güzīn

Edirneli Şevkî K. 16 / b. 17

27. mülk

Aldı mülk-i bāġı ser-tā-ser Süleymān-ı bahār

Tīġ-ı ḫurşīd ile ḳahr oldı şitā'-yı Ehremen

Zâtî K. 36 / b. 7

Mülk-i bāġ oldı süvāri-i şitā'dan maḥfūẓ

Oldı gülzār-ı ḳażālar gibi şeyn ābādān

Ahmed Hamdi K. 17 / b. 5

28. mülk-i Mıṣr

Ṭutdı eṭrāfın benefşe mülk-i Mıṣra döndi bāġ

Ṣandılar seyr eyleyenler Nīl ṭuġyān eyledi

Bâkî K. 7 / b. 15

29. ḫūb

Döner her bāġ bir ḫūba bahār eyyāmı kim olur

Ḫad ü fem ġonceler güller daḫı zülf aña sünbüller

Edirneli Nazmî G. 1535 / b. 3

30. ṣandūḳ-ı ṣayrefī

Ṣandūḳ-ı ṣayrefī gibi bāġ oldı pür-güher

Eşcāra zeyn olan ḳaṭarāt-ı seḥābdan

Hüdâyî K. 5 / b. 5

31. semt

Semt-i bāġa açılup sulṭān-ı gül ālāy ile

Hep rikābında yürür sünbül teberle peykvār

Refî‘-i Kâlâyî K. 20 / b. 9

32. serīr-i Cem

Ḳurup bisāṭ-ı ṣafāyı pür itdi cām-ı güli

Bu demde bāġı serīr-i Cem eyledi nev-rūz

Cevrî G. 124 / b. 2

33. şāhīd-i zībā

Cinānī şāhid-i zībāyā döndi bāġ kim anda

Nihāl-i serv ḳāmet çeşm-i nergis gül‘-iẕār oldı

Cinânî G. 291 / b. 5

34. ta‘līm-ḫāne

Gül ṭabla ġonce fınduġı ta‘līm-ḫāne bāġ

Döndi kemāna gül budaġı oldı tīr-i ḫār

Sehî Bey K. 17 / b. 11

35. tekye

Tekye-i bāġda gül Ḥayderīdür[14] ṭaḳsa n’ola

Gūşına dürr-i necefler ḳaṭarāt-ı emṭār

[14] Divan metninde “gül-i Ḥayderīdür” şeklinde okunan kısım anlama bakılarak düzeltilmiştir.

Ahdî-i Bağdâdî K. 1 / b. 6

36. Ṭūr

Āteş-i gül tecellī itdi yine

Geldi ṣan Ṭūr-ı bāġa şimdi Kelīm

Râmî K. 14 / b. 10

37. yeşil dībā

‘Ālemi feyż-i bahār açmış gül-i ra‘nā gibi

Bāġ pür-naḳş u nigār olmış yeşil dībā gibi

İzzet Ali Paşa K. 4 / b. 1

bāġbān (Far.) → Rıḍvān

Cūy Kevṣer serv Ṭūbā lāle ġılmān ḥūr gül

Bāġbān Rıḍvān çemen olmış durur ḫuld-ı berīn

Basîrî K. 2 / b. 2

bağçe (Far.) → **1.** cennet

Bu dem ezhār ile her bağçe bir cennet olmışdur

Nice ārām ider ādem ki vaḳt-ı bī-ḳarārīdür

Cevrî K. XII / b. 12

2. gelin

Ol ġanī her bağçe içre açdı ḳudret boğçasın

Bir gelin bigi ṭonanup geydi gün-ā-gün cihāz

Kemal Ümmî K. 31 / b. 14

bāġ-ı benefşe (Far. Far.) → siyāh-gūş

Bāġ-ı benefşe germde hem-çün siyāh-gūş

Mīş-i deyi yemiş gibi şīr-i ner-i bahār

Vahyî K. 28 / b. 9

bāġ-ı cihān (Far. Far.) → **1.** cinān

Bāġ-ı cihān ser-ā-ser olalı cinān miṣāl

Pür oldı murġ-ı zār ile eṭrāf-ı merġzār

Serâyî K. 16 / b. 13

2. Ḫuld

‘Arż itdi verd ü rūy-ı bütānı bahār u ‘īd

Döndürdi Ḫulde bāġ-ı cihānı bahār u ‘īd

Bosnalı Âsım G. 41 / b. 1

bāġ u çemen (Far. T.) → firdevs

Oldı ārāste firdevs bigi bāġ u çemen

Böyle olur n’ireye kim ire raḥmet eṣeri

Ahmedî K. LXXIII / b. 8

bāġ u gülşen [ü] būstān (Far. Far. Far.) → cinān

Dönünce mevsim-i evvel bahāra bu gerdūn

Olur miṣāl-i cinān bāġ u gülşen [ü] būstān

Râ’if K. 9 / b. 6

bāġ u rāġ (Far. Far.) → 1. cennet

Bāġ u rāġı cennet itmiş nev-bahār ammā ne sūd

Kūy-ı dildārı ḳoyup Rūḥī ne bāġ ister ne rāġ

Bağdatlı Rûhî G. 581 / b. 5

2. İrem bāġı

Nev-bahār irdi İrem bāġına döndi bāġ u rāġ

‘Ārif ol olma bu demler ṣaḥn-ı gülşenden ıraġ

Edirneli Nazmî G. 3170 / b. 1

bāġ u ṣaḥrā (Far. Ar.) → yeşil dîbā

Bisāṭ-ı ṣun‘-ı Yezdānī döşendi dest-i ḳudretle

Ser-ā-ser bāġ u ṣaḥrā bir yeşil dîbāya dönmişdür

Beyânî G. 278 / b. 4

bāġuñ ṭonı (Far. T.) → şafaḳ

Şafaḳ bigi oldı ṭonı bāġuñ āl ü nārencī

Nerede idi bu ḫoş-reng-i aṭlas u iksūn

Ahmedî K. LXV / b. 3

bahār (Far.) → 1. ‘Anḳā

Bir ḳuru nām ile āfāḳa ne şöhret virdi

Āşiyān-sāz ne vücūd oldı mı ‘Anḳā-yı bahār

Abdî-i Karahisârî G. 111 / b. 42

Merdümān-ı fuḳarā-yı çemene jāle-i dür

Baḫş-ı in‘āmı ḳılup itmede ‘Anḳā-yı bahār

Türâbî G. 103 / b. 5

2. āyīne

O deñlü ġam-zidā vü dil-küşā gülgeşt-i ṣaḥn-ı bāġ

Bahār āyīnesinde ‘aks-i cennetdür meger ‘ālem

Ahmed Nâmî G. 281 / b. 4

3. bāb

Yine kitābe-i bāb-ı bahāra kilk-i ḳadīr

Çemende āyet-i Allāh nūr ider taḥrīr

Bosnalı Sâbit K. XI / b. 1

4. bāzār

Ey ḫoşā ġonce-ṣıfat sende gülzār-ı bahār

Tāzedür āyīne-i āb ile dīdār-ı bahār

Lāleler olsa ne var güne-i ruḫsār-ı bahār

Germdür güller ile gün gibi bāzār-ı bahār

Ṭañ mı dünyādan eger gelse bugün mihr ü vefā

Edirneli Şevkî MS. 1/1

5. Behrām

Ḳıldı künbedlerin ārāste Behrām-ı bahār

Gün-ā-gün lāle degüldür pür iden ṣaḥrāyı

Kaf-zâde Fâ’izî K. 6 / b. 16

6. būḳalemūn

Zemīn-i gülşeni āyīne itdi ṣayḳal-i feyż

Bahār-ı būḳalemūn oldı ṣūret-i zībā

Râmî K. 3 / b. 9

7. Cem

Ceẕb-i mey eyler bulutdan lāle bir yāḳūti cām

‘Ayş u nūş eyler çemen bezminde olup Cem bahār

Bursalı Rahmî G. 42 / b. 3

İtdi hezārı şāhid-i gül yine mest-i şevḳ

Oldı çemende sāḳī-i cām-ı Cem-i bahār

Ahmed Nâmî G. 109 / b. 2

8. cihānuñ cānı

İ‘tidāl ile bahār ey dil cihānuñ cānıdur

Mürdeler zinde ḳılur gūyā Mesīḥ-i ṣānīdür

Gülşen-i zeyn eyledi Mānī anuñ ḥayrānıdur

‘Ayn-ı Çīn oldı cihān gülşen nigāristānıdur

Sāḳiyā mey ṣun bahār eyyāmı gül[15] devrānıdur

Le’âlî Mh. 1 / I

9. dāmād

Nev-‘arūs-ı bāġ ile olup yine maḥrem bahār

Eyledi dāmādveş gülşende çoḳ ‘ālem bahār

[15] Divan metninde “eyyâm-ı gül” şeklinde okunan kısım anlama ve yaygın kullanıma bakılarak düzeltilmiştir.

Bursalı Rahmî G. 42 / b. 1

10. debistān

Ḫᵛāce-i gülden ider şimdi gülistān ta‘līm

Peççe-i bülbül olup ṭıfl-ı debistān-ı bahār

Sürûrî K. 13 / b. 20

11. der

Zerrīn bāġ üsküf-i zerrīn ile olur

Derbān-ı çūb-ı deste-be-dest-i der-i bahār

Vahyî K. 28 / b. 3

12. deryā

İsterüz ġarḳa-i girdāb-ı mücāzāt itsün

Düşmen-i ḥürmetini mevce-i deryā-yı bahār

Abdî-i Karahisârî G. 111 / b. 36

13. dībā

Bir semen-çihreyle seyr-i sebzezār it kim yine

Pāy-i ehl-i ‘işrete döşendi dībā-yı bahār

Üsküdarlı Aşkî G. 56 / b. 3

14. dilber

Ġonce aġzı serv ḳaddi çeşmi nergis yüzü gül

Ḫaṭṭ-ı sebzidür çemen bir dil-ber olmışdur bahār

Hayâlî K. 25 / b. 11

15. dīvān

Geçdi ‘adl itmek içün taḫt-ı zümürrüdfāma

Leb-i la‘l ile suāl itmege dīvān-ı bahār

Hikmetî K. 54 / b. 9

‘Arż-ı ḥālin varaḳ-ı verde yazup bülbüller

Virdiler olduġı hengāmda dīvān-ı bahār

Sürûrî K. 13 / b. 3

16. duḫter

Tertīb-i sūr idüp ḳamu ezhārı gülşenüñ

Varmış ‘arūs-ı bāġa[16] bu şeb duḫter-i bahār

Vahyî K. 28 / b. 8

17. dükkān

Jāleye naḳd itmek içün ḫ^{v}āce-i Hindū-yı çerḫ

Çār-sū-yı dehr içinde açdı dükkān-ı bahār

Ümîdî Ahmet K. 5 / b. 20

18. emīr-i çemen

Bahār emīr-i çemendür ḫazān ḫizāne-i zer

Şeh-i bahāra ḫazīne ṭaşur ḫazān her bār

Derzi-zâde ‘Ulvî K. 12 / b. 20

[16] Divan metninde “‘arūs bāġa” şeklinde okunan bu kısım anlama ve vezne bakılarak “‘arūs-ı bāġa” şeklinde düzeltilmiştir.

19. Erjeng

Ḫāmesin destine alup yine Erjeng-i bahār

Ḳaṣr-ı bāġı ḳıldı ezhār ile pür-naḳş u nigār

Ümîdî Ahmet K. 4 / b. 2

20. eṭfāl

Süḫan-sencān-ı eṭfāl-ı bahāra ḫᵛāce-i nev-rūz

Yine taʿlīm içün itmekde bir tāze ġazel inşā

Seyyid Burhân K. 8 / b. 12

21. fāris

Naṭʿ-ı zemīne at ṣalıcaḳ fāris-i bahār

Düşdi şükūfeler hep öñine piyādevār

Bâkî G. 180 / b. 1

22. faṣṣād

Ḳan ṭutup ṣāḫ-ı nihāl-i erġavānı bāġda

Geldi faṣṣād-ı bahār aḳıtdı birḳaç ḳaṭre ḳan

Ümîdî Ahmet K. 8 / b. 15

Sıġadı sāʿid-i ṣāḫ-ı güli faṣṣād-ı bahār

Ḫūn-ı gül müncemid-i neşter-i ḫār oldı gibi

Güftî G. 257 / b. 2

23. Ferīdūn

Ferīdūn-ı bahārıñ ʿaskeri gül-gūn ḳabādur hep

Direfş-i Kāviyānī naḫl-ı gül ‘ar‘ar ‘alemdārı

Nevres-i Kadîm K. 4 / b. 7

24. ḫᵛāce

Niṣār ḳılmaġiçün ḫᵛāce-i bahār itmiş

Gülün ṭabaḳlarını ṭolı lü’lü’-i mesrūr

Bağdatlı Rûhî K. 10 / b. 19

Ṭuyurdı ḫᵛāce bahāruñ ruṭūbetin meh-tāb

Çıḳınca bender-i bāġa çiçekli dībāsı

Kâmî G. 219 / b. 5

Gösterdi naḳş-ı būḳalemūn ḫᵛāce-i bahār

Virdi nevāda bülbülü ‘uşşāḳ ile ḳarār

Lâzikîzâde F. Nâfiz G. 149 / b. 1

25. ḫᵛāce-i Hindūsitān

Ṣanki bahār ḫᵛāce-i Hindūsitāndur

Māni‘ ḳumaşın açmaġa eṭvār-ı rūzgār

Âsaf G. 234 / b. 3

26. ḫāḳān

Minber-i gülbüne gül cāmi‘inüñ ṣaḥnında

Çıḳdı bülbül oḳıdı ḫuṭbe-i ḫāḳān-ı bahār

Sürûrî K. 13 / b. 4

27. ḫancer

Çāk-ı sürādıḳ-ı dey idüp ḫancer-i bahār

‘Anḳā-yı gülşen açdı yine şeh-per-i bahār

Vahyî K. 28 / b. 1

28. ḫayyāṭ

Ġonçenüñ çāk eylemiş beñzer girībānın nesīm

Dikmek ister sūzen-i ḫār ile ḫayyāṭ-ı bahār

Ümîdî Ahmet K. 4 / b. 8

29. ḥekīm

Görince ‘illet-i naḫl-i bülendi gülşende

Dem-i nemā ġaleyānın bilüp ḥekīm-i bahār

Şeyhülislâm Es‘ad K. 9 / b. 9

30. ḥışn

Zerd ü sürḫāne çemende lāle bayraḳ gösterüp

Eyledi ḥışn-ı bahārı cünd-i şitā’dan maṣūn

Ferîdî G. 236 / b. 2

31. ḫusrev

Zerrīn ‘alem diküp şeh-i ḫāver ‘ale’s-seḥer

İtdi şikeste şāh-ı deyi ḫusrev-i bahār

Râmî G. 82 / b. 4

32. ‘Īsā

Ḫurrem gelüp irişdi çü ‘Īsā revān bahār

Emvāt-ı ḫāke luṭf ile ḫōş virdi cān bahār

Serâyî K. 15[17] / I / b. 1

Şitā’ vücūd-ı nebātātı eylemişdi ‘adem

Yine vücūda getürdi bahār-ı ‘Īsā-dem

Zâtî K. 13 / b. 1

33. kārgeh

Çemen taḥarrük-i bād-ı ṣabā ile gūyā

Bahār kārgehi içre mevc-i ḫārādur

Hâfız Ahmed Paşa G. 51 / b. 3

34. kārvān

Ḫazān-ı kūy-ı çemene ḳondı kārvān-ı bahār

Ḫazānı būy-ı bahār itdi külbe-i ‘aṭṭār

Derzi-zâde ‘Ulvî K. 12 / b. 30

Naḳş-ı gülzārı şu‘belendürdi

Şevḳ-baḫşā-yı kārvān-ı bahār

Bî-nokta Tecellî K. 1 / b. 12

35. kemḫā

Oldı ṣaḥrā-yı cihān zīb-i fezā-yı ṣad-reng

Gūyā her ṭarafı ḳapladı kemḫā-yı bahār

[17] Divan metninde “Kaside” başlığı altında kaydedilmiş bu şiir aslında bir “Terkib-bent”tir.

Abdî-i Karahisârî G. 111 / b. 34

36. kenz

Açıldı kenz-i bahār itdi hep şükūfe bürūz

Tüyini düzmege gülzāre oldı ser-māye

Râmî K. 19 / b. 15

37. kisrī

İrdi nesīm-i ma‘delet-i kisrī-i bahār

Zencīr-i ‘adl çekdi çemenzāra cūybār

Bâkî G. 130 / b. 1

38. ḳumāş

Cihāzdur aña her gūneden ḳumāş-ı bahār

‘Arūs olup gül-i ter girmiş āl-i vālāya

Nev‘î-zâde Atâyî K. 12 / b. 11

39. levḥ

Bahār levḥini ṭoldurdı zer varaḳ ile ḫazān

Ḫazān bahār ile şeh medḥin eylesün tekrār

Derzi-zâde ‘Ulvî K. 12 / b. 24

40. Leylā

Oldu Mecnūn-ı şitā’ bādiye-pūyān-ı zevāl

Eylemez ‘arż-ı cemāl aña bu Leylā-yı bahār

Abdî-i Karahisârî G. 111 / b. 13

41. limān

Leşker-endāz olamam zevraḳ-ı meyle çemene

Oldı peydā yemm-i eyyāmda limān-ı bahār

Sürûrî K. 13 / b. 12

42. ma‘şūḳ

Miṣāl-(i) ‘āşıḳ u ma‘şūḳ olup ḫazān u bahār

Ḫazān ṣarardı vü oldı bahār-ı lāle-‘iẕār

Derzi-zâde ‘Ulvî K. 12 / b. 1

43. Mesīḥ

İ‘tidāl ile bahār ey dil cihānuñ cānıdur

Mürdeler zinde ḳılur gūyā Mesīḥ-i ṣānīdür

Gülşen-i zeyn eyledi Mānī anuñ ḥayrānıdur

‘Ayn-ı Çīn oldı cihān gülşen nigāristānıdur

Sāḳiyā mey ṣun bahār eyyāmı gül[18] devrānıdur

Le’âlî Mh. 1 / I

Ḳurutmış idi şitā’ kār idüp nebātātı

Bahār def‘ine anuñ Mesīḥvār gelür

Süheylî K. 20 / b. 9

44. mīr

Kişver-i ‘ayş [u] ṣafāya olalı mīr bahār

[18] Divan metninde “eyyâm-ı gül” şeklinde okunan kısım anlama ve yaygın kullanıma bakılarak düzeltilmiştir.

Eyledi ḥükmine bu ‘ālemi tesḫīr bahār

Şûhî G. 53 / b. 1

45. Mūsā

Fir‘avn-ı zemistān[ı] bahār itmege maġlūb

Mūsā bigi gösterdi meger kim yed-i beyżā

Fânî K. 1 / b. 3

Genc-i sīm-i berf ü Ḳārūn-ı şitā’ geçdi yire

Virdi Mūsā-yı bahāruñ pençe-i mihri żiyā’

Ganîzâde Nâdirî G. 5 / b. 2

Oldı Fir‘avn-ı şitā’ düşmen-i Mūsā-yı bahār

Olsa bī-cāmı ‘aṣā-zen yed-i beyżā-yı bahār

Abdî-i Karahisârî G. 111 / b. 1

46. minber

Her ḫuṭbesinde ḳāfiye-i gül redīf olur

Oldı ḫaṭīb-i bülbüle cā minber-i bahār

Mehmed Nebil K. 96 / b. 3

47. muṣallā

Başladı bād-ı ḫazān bāġa fidān olmaġa ḥayf

Mürdegān-ı çemene yoḳ mu muṣallā-yı bahār

Abdî-i Karahisârî G. 111 / b. 40

48. naḳḳāş

Şemseler resm itdi gülden aña naḳḳāş-ı bahār

Cānı yoḳ taṣvīr ide bir bergini naḳḳāş-ı Çīn

Prizrenli Şem‘î K. 14 / b. 9

Ḫurdeler geçmiş çemen naḳşında naḳḳāş-ı bahār

Kim temāşāsında ḥayrāndur bu ‘aḳl-ı ḫurde-bīn

Revânî K. 23 / b. 3

49. nehār

Bahār-ı miṯl-i vücūd u ḫazān ‘add ile ‘adem

Ḫazān şebīh-i leyāl u bahār ‘ayn-ı nehār

Derzi-zâde ‘Ulvî K. 12 / b. 12

50. pādşāh

Ḳurıldı bezm-i dil-āvīz-i pādşāh-ı bahār

Neşāṭ virdi ṣafāsı feżā-yı ġabrāya

Râmî K. 19 / b. 4

51. pehlevān

İrişdi ālet-i ḥarb ile pehlevān-ı bahār

Benefşe gürz-i girāndur siper gül-i ḥamrā

Yahyâ Bey K. 12 / b. 2

52. peykān

Ṣaff-ı gülşende ‘aceb ḳavs-i ḳuzaḥ yayından

Güẕer itmiş (ü) çeker lāleye peykān-ı bahār

Hikmetî K. 54 / b. 10

53. rāhrev

Yükletdi çün bahār yükin ḫᵛāce-i ṣabā

Nergis uyardı meş‘al olup rāhrev bahār

Gelibolulu Mustafa Âlî G. 202 / b. 4

54. ressām

Naḳş-ı rengīni zemīn üzre geçer miydi zemān

Ṭab‘-ı ‘Ālī gibi deprenmese ressām-ı bahār

Gelibolulu Mustafa Âlî G. 197 / b. 3

55. ruhbān

Secde ḳıldı bād-ı ṣubḥ ile gelüp ṣāḫ-ı çemen

Ġonce eṣnāmını tezyīn itdi ruhbān-ı bahār

Ümîdî Ahmet K. 5 / b. 11

56. Rüstem

Olup dururdı yaḫ İsfendiyār-ı Rūyīn-ten

Bahār irişdi helāk itdi anı çün Rüstem

Zâtî K. 13 / b. 6

57. sālār

Ḳurdı gülşende otaġın yine sālār-ı bahār

Şāh-ı gül ezhāra dīvān eylesün nev-rūzdur

Seyyid Vesîm G. 80 / b. 3

58. ṣarrāf

Görinen lāle degül sebzede ṣarrāf-ı bahār

Ṣaçdı pīrūzeye la‘l ile aḳīḳ-i Yemen’i

Zâtî K. 61 / b. 10

59. sipeh-dār

Münhezim kıldı şitā’ ḫaylin sipeh-dār-ı bahār

Reh-zen-i Behmen çemenden gitdi ḫ^{v}ār u nā-ümīd

Sehâbî K. 8 / I / b. 3

60. server

Ḥıfẓ itmege sihām-ı şitā’dan vücūdını

Berg-i çenārı itdi siper server-i bahār

Vahyî K. 28 / b. 4

61. sulṭān

Döşedi mihr-i felek yolları dībālar ile

İtdi teşrīf çemen mülkini sulṭān-ı bahār

Bâkî K. 18 / b. 8

Yine sulṭān-ı bahār-ı ṣun‘-ı Rabbü’l-‘ālemīn

Eyledi dünyā sarāyın ravża-i ḫuld-ı berīn

Prizrenli Şem‘î K. 14 / b. 1

Ḳulle-i ġoncede maḥbūs idi gül çıḳsa n’ola

Geçdi gülşende bugün taḫta sulṭān-ı bahār

Riyâzî K. VIII / b. 17

62. sūr

Meger bād-ı ṣabā sūr-ı bahāre oldı āteş-bār

Fişek çadırları gibi furūzān itdi gül-nārı

Nev‘î-zâde Atâyî K. 8 / b. 4

Yine gül naḫli ṭonandı olıcaḳ sūr-ı bahār

Ṭutdı hep yir yüzini sīm-i niṣār-ı ezhār

‘Azmî-zâde Hâletî K. 18 / b. 1

63. Süleymān

Aldı mülk-i bāġı ser-tā-ser Süleymān-ı bahār

Tīġ-ı ḫurşīd ile ḳahr oldı şitā’-yı ehremen

Zâtî K. 36 / b. 7

Süleymān-ı bahāruñ berg-i gül Belḳısı’dur gūyā

‘Aceb mi eylese mīnā-yı āb üstinde reftārı

Ganî-zâde Nâdirî K. VII / b. 6

Süleymān-ı bahāruñ ḳurdılar taḫtın gülistāna

Dıraḫtān ile gülşen ser-be-ser şimdi muḫayyemdür

Sabûhî G. XXIX / b. 4

64. sünbül

Bahār sünbül gibidür ḫazān perīşān-ḥāl

Ḫazān teb-i ġama düşmiş bahār hem-dem ḥār

Derzi-zâde ‘Ulvî K. 12 / b. 3

65. şāh

‘Ayş u nūş itmege geldi çemene şāh-ı bahār

Ḫıdmete bağladı bel ṭurdı ayaġ üzre çenār

Ahdî-i Bağdâdî K. 1 / b. 1

Mülk-i dünyāya bahārı yine şāh eylediler

Ṣıdılar cünd-i şitā’yı bir olub leyl ü nehār

Zâtî G. 487 / b. 6

Faṣl-ı gül irdi çemen iḳlīmi oldı lālezār

Taḫtgāh-ı gülşene çıḳdı yine şāh-ı bahār

Peşteli Hisâlî K. 145 / b. 1

66. şehinşāh

Çık temāşā eyle Rāmī ordu-yı gülzārda

Ṭarf-ı cūda ḫaymeler ḳurmış şehinşāh-ı bahār

Râmî G. 60 / b. 9

Yine zer-üsküf ile ḳapıya çıḳdı nergis

Oldı dergāh-ı şehinşāh-ı bahāra derbān

Şeyhî Mehmed Efendi K. 5 / b. 6

Eyler iḳbāl-i şehinşāh-ı bahārīden ḫaber

Bāġdan bāġa gezer peyk-i ṣabā nev-rūzdur

Fasîh Ahmed Dede G. 141 / b. 4

67. şeh-per

Çāk-ı sürādıḳ-ı dey idüp ḫancer-i bahār

‘Anḳā-yı gülşen açdı yine şeh-per-i bahār

Vahyî K. 28 / b. 1

68. şem‘dān

Semen-i naḫl-i rūşenāyīdür

Şem‘-i kāfūr-ı şem‘dān-ı bahār

Bî-nokta Tecellî K. 1 / b. 9

69. şeyḫ

Ḳudūm-ı mevleviyān-ı gül ile şeyḫ-i bahār

Hezārı tekye-i gülşende eyledi ḳārī

Şeyhülislâm İshâk K. 12 / b. 10

70. şīr-i ner

Bāġ-ı benefşe germde hem-çün siyāh-gūş

Mīş-i deyi yemiş gibi şīr-i ner-i bahār

Vahyî K. 28 / b. 9

71. ṭabīb

Nev-rūz içün ṭabīb-i bahār itdi tehniye

Ma‘cūn-ı ḳırmızı yirine verd-i aḥmeri

Seyyid Vehbî Tkb. 1 / I / 3

72. tācir

Bahār tāciri Mıṣr-ı çemen ġanīlerine

Bıraḫdı Yūsuf-ı gül eyleyüp ġavġā

Fuzûlî K. 1 / b. 13

Gūyā bahār tācir-i Hindūstāndur

Māni‘ metā‘ın açmaġa evżā-ı rūzgār

Şeyhülislâm Yahyâ G. 64 / b. 3

73. ṭuġrā

Kim dedi ḳavs-i ḳuzaḥ ḫāme-i ḳudret ḳat ḳat

Çekmiş elvāḥ-ı semāya nice ṭuġrā-yı bahār

Abdî-i Karahisârî G. 111 / b. 23

74. ‘urs

Ṣubḥ-dem ‘urs-ı bahār içre zemān pīre-zeni

Bezedi dürlü şükūfeyle ‘arūs-ı çemeni

Adnî K. 1 / b. 1

75. vuṣlat

Bahār-ı vuṣlata faṣl-ı ḫazāndur fürḳat

Ḫazān-ı fürḳate her dem bahārdur ruḫ-ı yār

Derzi-zâde ‘Ulvî K. 12 / b. 11

76. yār-ı nāzük

Gülşeni silse süpürse nola ferrāş-ı ṣabā

Yār-ı nāzükdür ḳapar gökde bulutdan nem bahār

Bursalı Rahmî G. 42 / b. 2

77. yevm-i nüşūr

Çemende gör ki nice ḥaşr olup yürür ezhār

Bahār mevsimi oldı meger ki yevm-i nüşūr

Sehî Bey K. 20 / b. 11

78. zerger

Zer cām verd-i zerde dür-i jāle vaż‘ idüp

Tezyīn ider ẓarāfet ile zerger-i bahār

Vahyî K. 28 / b. 2

79. Züleyḫā

Ḳaṣr-ı bāġı bezedi geldi Züleyḫā-yı bahār

Yine çāk ola bigi Yūsuf-ı gül pīreheni

Zâtî K. 61 / b. 2

bahār-ı nev (Far. Far.) → ravża-i ‘ulyā

Bahār-ı nev irişüp zeyn olundı meh-rūlar

Niteki ravża-i ‘ulyāda ḥūrla ġılmān

Bursalı Rahmî K. 8 / b. 14

bahār ile sebze-i ṣaḥrā (Far. T. Far. Ar.) → şükūfelerle münaḳḳaş yeşil nihālī

Şükūfelerle münaḳḳaş yeşil nihālīye

Müşābih oldı bahār ile sebze-i ṣaḥrā

Çorlulu Zarifî K. 10 / b. 6

bārān (Far.) → **1.** neşter

Būstānda görinen lāle degül nu‘mān ile

Bāġdan ḳan aldı şimşek neşter-i bārān ile

‘Ārif iseñ ḫoş geçürgil bu demi yārān ile

‘Ayş u nūş it kim geçer ḳalmaz bu eyyām-ı bahār

Mesîhî Mr. II / 4

2. rīsmān

Zindān-ı ḫākten bu nebātātı çekmege

Bārānı rīsmān ider elṭāf-ı Kirdgār

Necâtî Beg K. 8 / b. 6

3. rīşe

Ṣanma bārān virür eṭrāfına ol iḥrāmıñ

Bir güzel rīşe-i sīmīn zīb ebr-i maṭar

İhyâ K. 9 / b. 6

4. rişte

Ṣavt u naḳş itmege nev-rūz ṣabāda zühre

Çengdür ḳavs-i ḳuzaḥ rişte-i bārān evtār

Süheylî K. 22 / b. 16

Dikmek ister rişte-i bārān ile ḫayyāṭ-ı çerḫ

Çāk olupdur dest-i cevr ile girībān-ı bahār

Ümîdî Ahmet K. 5 / b. 14

Çāh-ı zemīne rişte-i bārānı ṣarḳıdup

Çekdi nebātı ṭaşra yine ṣun‘-ı Kirdgār

‘Azmî-zâde Hâletî K. 6 / b. 4

Bu demde rişte-i bārān ile baġlandı şīrāze

Perīşān eylemişken dehr evrāḳ-ı gülistānı

‘Azmî-zâde Hâletî K. 20 / b. 4

Lāle vü nergis ile rişte-i bārānı gören

Bāġı ḳandīl ile zeyn oldı ṣanur cāmi‘vār

Şeyhî Mehmed Efendi K. 12 / b. 6

5. tīr

Eger ḳavs-ı ḳuzaḥdan tīr-i bārān itmedi gerdūn

Nedür āyā sebeb kim doldı gül-bün cismi peykāndan

Fuzûlî K. 25 / b. 3

Bu faṣl içre muḳarrer olmaġın ṭuġyānı enhāruñ

Felek ḥāżırladı ḳavs-i ḳuzaḥla tīr-i bārānı

‘Azmî-zâde Hâletî K. 20 / b. 5

Per idüp ḳavs-ı ḳuzaḥ çekdi münaḳḳaş yāyı

Tīr-i bārān-ı pey-ā-pey atılurdı her-bār

Şehdî K. 16 / b. 20

bārān-ı raḥmet (Far. Ar.) → ʻĪsā

Feyż olup bārān-ı raḥmet ʻālem içre bī-kerān

Virdi ʻĪsā bigi emvāt-ı nebāta tāze cān

Serâyî K. 4[19] / I / b. 2

bāzār-ı bahār (Far. Far.) → gün

Ey ḫoşā ġonce ṣıfat sende gülzār-ı bahār

Tāzedür āyīne-i āb ile dīdār-ı bahār

Lāleler olsa ne var güne-i ruḫsār-ı bahār

Germdür güller ile gün gibi bāzār-ı bahār

Ṭañ mı dünyādan eger gelse bugün mihr ü vefā

Edirneli Şevkî MS. 1 / 1

benefşe (Far.) → **1.** āhenīn lenger

Bādbān açdı gül-i bādām çün buldı hevā

Zevraḳ-ı ʻayşa benefşe lenger oldu āhenīn

Necâtî Beg K. 22 / b. 11

2. ʻāşıḳ-ı şeydā

Boynını egüp ḳaldı benefşe güle ḳarşı

[19] Divan metninde "Kaside" başlığı altında kaydedilmiş bu şiir aslında bir "Terci'-bent"tir.

Dil-dārına ḳarşu nitekim ‘āşıḳ-ı şeydā

Bursalı Rahmî K. 13 / b. 8

3. bende

Zülf[i] sevdāsıyıla sünbül ṭaġıtdı ‘aḳlını

Boynun egüp ḳarşuda ṭurdı benefşe bendevār

Hatmî K. 183 / b. 4

4. cārū

Cārū gibi benefşe miyān-beste pāk ider

Eṭrāf-ı gülşeni ki güle ḳonmaya ġubār

Sehî Bey K. 17 / b. 12

5. dūd

Bezm-i ezhāruñ buḫūrınuñ benefşe dūdıdur

Seyr-i bāġ it gül bigi olsun dimāġun ‘anberīn

Zâtî K. 25 / b. 15

6. gīsū

Benefşe ġāliye-gīsū şemāme ‘anber-bū

Çemen ‘abīr-i bisāṭ u semen ḥarīr-i s̱iyāb

Şeyhî K. 13 / b. 8

7. ġulām

Benefşe bir siyeh-çerde ġulām-ı ḥalḳa-ber-gūşı

Nola olsa ḥarīm-i bāġının nergis-i nigehbānı

Şehdî K. 46 / b. 6

Benefşe bir siyeh-çerde ġulām-ı ḥalḳa-ber-gūşı

Olup Bāġçe-serā-yı ḫan-ı nev-rūzıñ emekdārı

Şehdî K. 29 / b. 9

8. gūş

Gūş oldı benefşe kim işide

Ki ne dir ḳuş be-nev‘ nev‘ luġāt

Ahmedî K. XIII / b. 10

Benefşe gūş olmışdur meger kim

İder bülbül gülüñ vaṣfını imlā

Ahmedî K. LXXII / b. 7

Zülfüñün vaṣfına gūş oldı benefşe ben añı

Şerḥ ide idüm eger olmasa ḳulaġında keri

Ahmedî K. LXXIII / b. 11

9. gürz-i girān

İrişdi ālet-i ḥarb ile pehlevān-ı bahār

Benefşe gürz-i girāndur siper gül-i ḥamrā

Yahyâ Bey K. 12 / b. 2

10. ḫātime-tamġa-yı kālā-yı zemistān

Çemende neşr ider būy-ı bahārı cümleden evvel

Benefşe ḫātime-tamġa-yı kālā-yı zemistāndur

Lâzikîzâde F. Nâfiz K. 6 / b. 4

11. ḫaṭṭ

Varaḳ gül ḫaṭ benefşe noḳṭa jāle bir kitāb olmış

‘Aceb mi ders-ḫᵛānı[20] şevḳ iderse bülbül-i zārı

Sa‘dî K. VI / b. 4

12. ḫaṭṭ-ı reyḥān

Ḫaṭṭ-ı reyḥān gibi olmışdur benefşe dūd-reng

‘Ārıż-ı dil-ber gibidür ṣaḥn-ı gülzār āteşīn

Sehî Bey K. 30 / b. 8

13. ḫidmetkār

Gülüñ bir ‘abd-i siyeh-rūyu sünbül-i ezraḳ

Benefşe ḫāk-i ‘ūbūdiyyetinde ḫidmetkār

Hanyalı Nûrî K. 6 / b. 5

14. Hindū

Ser-fürū bürde benefşe bir ayaġ üzre ṭurup

Āteşīn-berg-i güle secde ider Hindūvār

Arpaemîni-zâde Sâmî K. 16 / b. 10

15. ḳāfile-sālār

[20] Divan metninde “ders-i ḫᵛānı” şeklinde geçen bu ifade beytin anlam bütünlüğünü sağlamak için “ders-ḫᵛānı” şeklinde değiştirilmiştir.

Ḫurūşa geldi cüyūş-ı şükūfe ṣaḥrāda

Benefşe ḳāfile-sālār u lāle ser-‘asker

Nev’î K. XVI / b. 7

16. miftāḥ

Açdı miftāḥ-ı benefşeyle yine bād-ı ṣabā

Bir ‘aceb gencīne kim dürr ü cevāhir bī-şümār

Nev’î K. XV / b. 9

17. murġ

Ol ḥalḳa ḥalḳa zülfine ṣad-āferīn oḳur

Murġ-ı benefşeyi düşürüp dāma nev-bahār

Neyyir G. XXXVI / b. 8

18. pervāne

Bezm-i gülşende fürūzān oldı şem‘i lālenüñ

Bāl ü per yaḳsa benefşe yaraşur pervānevār

Nev’î K. XV / b. 7

19. peyk

İrişdi benefşe nitekim peyk-i mübeşşir

Müstaġraḳ olup gök dere dūşında bacaġı

Zâtî K. 68 / b. 10

Peyk idüp şāh-ı güle virdi benefşeye teber

Şāhid-i nergise geydürdi zer-efser nev-rūz

Peşteli Hisâlî G. 214 / b. 3

20. ṣaç

Şükūfe yanaġuñ bigi muṭarrā

Benefşe ṣaçlaruñ bigi mu‘anber

Ahmedî K. XXXVIII / b. 6

21. şeb-i tār

Başḳa bir ‘ālemi var bād-ı bahāruñ k’anda

Yāsemen rūz-ı sefīd oldı benefşe şeb-i tār

Mesîhî K. 8 / b. 16

22. zülf

Zülfüñe beñzedi benefşelerüñ

Ṭurresi tābdār olduġıçün

Tâcî-zâde Ca‘fer Çelebi K. 8 / b. 23

benefşe yapraġı (Far. T.) → ḫāl-i ‘anberīn

Lāleler olmış durur gül-güne-i rūy-ı çemen

Her benefşe yapraġı ol yüzde ḫāl-i ‘anberīn

Basîrî K. 2 / b. 8

benefşezār (Far.) → sevād-ı mülk-i Ḥabeş

Döndi diyār-ı Rūma semenlerle ṣaḥn-ı bāġ

Gūyā sevād-ı mülk-i Ḥabeşdür benefşezār

Bâkî K. 17 / b. 3

benefşezārda aḳan şular (Far. T. T.) → ẓulumāt içre āb-ı ḥayvān

Benefşezārda seyr eyleyen aḳan şuları

Ḳıyās ider ẓulumāt içre āb-ı ḥayvāndur

Sürûrî K. 42 / b. 9

berd ü şitā' (Ar. Ar.) → düşmen

Düşmen-i berd ü şitā'yı aradan sürmek içün

İttifāḳ eyledi bir oldı şeb ü rūz henūz

Zâtî G. 562 / b. 2

berf (Far.) → **1.** 'asker

Fārisī ġāret ide berf 'askeri 'ālemleri

Tīz yetiş ey nev-bahār ḳılsun bu 'askerler firār

Fârisî G. 9 / b. 5

2. destār

Ṣanma berfi çözilüp seyl-i revān oldı 'ayān

Pençe-i mihr ile destārını çözdi kuhsār

Ganîzâde Nâdirî K. XXII / b. 12

3. genc

Genc-i sīm-i berf ü Ḳārūn-ı şitā' geçdi yire

Virdi Mūsā-yı bahāruñ pençe-i mihri żiyā

Ganîzâde Nâdirî K. 5 / b. 2

4. ḫırḳa

Firāş-ı ḫākde der-ḫāb olup yāḫūd deyden
Yaturdı ḫırḳa-i berfi be-dūş idüp ezhār

Şeyhülislâm Es‘ad K. 9 / b. 4

5. naḳd

Naḳd-i berfi kef-i cū ṣu yirine ḫarc iderek
Virdi ser-māye-i sermāya ḫalel tāb-ı buḫār

Arpaemîni-zâde Sâmî K. 16 / b. 16

6. penbe

Nihāl penbe-i berfi alınca cismüñden
Ḳanatdı dāġların ṣanmañuz gül-i aḥmer

‘Azmî-zâde Hâletî K. 25 / b. 4

Açıldı sīne-i ṣaḥrāda dāġ-ı lāleler yir yir
Giderdi pençe-i ḫūr penbe-i berf-i çemenzārı

Kelîm G. 245 / b. 3

Penbe-i güş-ı zemīn olmışdı gūyā berf
Ra‘d u berḳ ise göz açdırmaz idi ṣā‘iḳa-bār

Şehdî K. 16 / b. 21

7. ṣābūn

Yayḳar çemen libāsını ṣābūn-ı berf ile
Reng aldı gibi çerḫ zümürrüd-i nigārdan

Sehâbî K. 12 / b. 8

8. sīm

Yāruñ niṣār-ı sīm ider üstine ebr-i berf

Çıḳsa evinden olsa bizüm ḫāneye revān

Behiştî G. 388 / b. 3

9. sükker

Degül güller ‘aḳīde itdi şimdi sükker-i berfi

Olup ḳannādı kehr-i gülşenüñ bād-ı çemenzārı

Riyâzî K. XIV / b. 14

berg (Far.) → 1. câme

Müzeyyen câme-i berg ile eşcārı çemenzāruñ

Şükūfeyle yine her şāḫı bir iklīl-i ber-serdür

Sîmkeşzâde Feyzî K. IV / b. 6

2. dirhem

Dem-i ‘ayş irdi diyü dirhem-i bergi ṣavurup

Ḳaldı taḥrīk-i ṣabā ile tehī-dest çenār

Süheylî K. 22 / b. 6

Dirhem miṣāl bergini ṣaçdı şükūfenüñ

Düzdi ṭoyını anuñ ile ṣanki sebzezār

Râmî G. 97 / b. 6

3. ḫançer

Ney şekerdür çemene şāhid-i Şīrīn ḥarekāt

Ṣalınur ḫançer-i bergiyle yolından her bād

Şeyhî Mehmed Efendi K. 12 / b. 11

4. şāne

Gül her ṣabāḥ şāne-i berg-i ṭarī ile

Gīsū-yı ġoncesin ṭarayup dil-sitān ider

Hanyalı Nûrî K. 28 / b. 3

5. zebān

Her şükūfe dehen ü berg zebāndur gūyā

Ẕikr ider Ḫāliḳini ḥāl diliyle eşcār

Hayâlî K. 2 / b. 2

berg-i çenār (Far. Far.) → 1. siper

Ḥıfẓ itmege sihām-ı şitā'dan vücūdını

Berg-i çenārı itdi siper server-i bahār

Vahyî K. 28 / b. 4

2. el

İtseñ nola ṣabā gibi geşt ü güẕār-ı bāġ

El ṣalmada gelüñ diyü berg-i çenār-ı bāġ

Seyyid Vehbî Tkb. 1 / II / b. 1

berg-i ezhār (Far. Ar.) → 1. kāġıd uçurması

Kāġıd uçurmasını oynadı gūyā eṭfāl

Çıḳdı bād ile hevāya yine berg-i ezhār

Nev‘î-zâde Atâyî K. 14 / b. 8

2. kevākib

Berg-i ezhārı hevā şöyle çıḳardı felege

Pür-kevākib görinür günbed-i çarḫ-ı devvār

Bâkî K. 18 / b. 18

berg-i ezhār-ı dıraḫt (Far. Ar. Far.) → necm

Düşdi rūy-ı ḫāke yir yir berg-i ezhār-ı dıraḫt

Ṣan ḳıyāmetdür dökildi yire necm-i āsmān

Ümîdî Ahmet K. 8 / b. 13

berg-i gül (Far. Far.) → **1.** al varaḳ

Berg-i gül al varaḳ serv elif nergis nūn

Kātib-i ḳudreti gör kim neler eyler iẓhār

Prizrenli Şem‘î K. 7 / b. 7

2. Belḳıs

Süleymān-ı bahāruñ berg-i gül Belḳısıdur gūyā

‘Aceb mi eylese mīnā-yı āb üstinde reftārı

Ganî-zâde Nâdirî K. VII / b. 6

3. eşrefī

Eşrefī-i berg-i gülden ṣayrafī olup ṣabā

Geh ṣayar ḫamsīn çemen levḥinde gāhī erbaʻīn

Basîrî K. 2 / b. 10

4. nāme-i tebşīr

Berīd-i bād-ı ṣabā neşr ider bu nuṣret içün

Cihāna berg-i gülü hemçü nāme-i tebşīr

Şeyhülislâm Bahâyî K. 2 / b. 4

5. necm

Ṣabā berg-i güli itmiş perīşān cūy-ı āb üzre

Sipihrüñ gūyiyā inmiş zemīne necm-i seyyārı

Râmî K. 17 / b. 9

berg-i gül-i āl (Far. Far. T.) → āteş

Çemende micmere-i ġonce-i güli seyr it

İçinde berg-i gül-i ālı āteşi anuñ

Edirneli Fâiz K. 5 / b. 5

berg-i gül-i bādām (Far. Far. Far.) → dirhem

Dirhem-i berg-i gül-i bādāmı sulṭān-ı bahār

Ṣarf iderse n'ola açıldı nice genc-i defīn

Cinânî K. 28 / b. 4

berg-i jengār (Far. Far.) → ġılāf-ı sebzī

Olup her ġoncesi verd-i sefīdüñ kelle-i sükker

Ġılāf-ı sebzīdür üstinde anuñ berg-i jengārı

Ganî-zâde Nâdirî K. VII / b. 20

berg-i naḫl-i erġavān (Far. Ar. Far.) → tamġa

Gül-zemīn-i bāġa düşmüş berg-i naḫl-i erġavān
Zīb ü fer virmiş ḳumāş-ı ḥüsnine tamġa gibi

İzzet Ali Paşa K. 4 / b. 6

berg-i nesrīn (Far. Far.) → kebūter

Her yaña mektūb uçurdı bād-ı nev-rūzī yine
Berg-i nesrīni kebūter gibi perrān eyledi

Bâkî K. 7 / b. 9

berg-i ṣanavber (Far. Ar.) → şāne

Māşıṭa bād-ı ṣabā berg-i ṣanavber şāne
Sünbül-i dāmen-i kuhsārı ṭarar şefḳatle

Beyânî G. 710 / b. 4

berg-i sünbül (Far. Far.) → şemşīr

Feṭḥ-i nev-rūza degin lāleden oldı ḫūn-rīz
Berg-i sünbülden alup destine şemşīr bahār

Şûhî G. 53 / b. 2

berg-i sūsen (Far. Far.) → **1.** pullı māhī

Çemen baḥrinde döndi berg-i sūsen pullı māhīye
Şu deñlü ṣaçdı bād-ı nev-bahārī aña ezhārı

Nev'î-zâde Atâyî K. 8 / b. 6

2. şeh-per-i Rūḥu’l-Emīn

Bāġ cennet ḥūr sāḳī ḥavż kevşer cām mey

K’anda her bir berg-i sūsen şeh-per-i Rūḥu’l-Emīn

Revânî K. 23 / b. 6

berg-i şeb-nem-pūş (Far. Far./Far.) → yeşil dībādan incüli cibinlik

Yeşil dībādan incüli cibinlik berg-i şeb-nem-pūş

Derūnında ʿarūs-ı ġonce bir pākīze duḫterdür

Arpaemîni-zâde Sâmî K. 11 / b. 13

berg-i şecer (Far. Ar.) → defter-i nev-rūz

Taḳvīm-şinās çemen olalıdan olupdur

Her berg-i şecer bülbüle bir defter-i nev-rūz

Kelâmî G. 143 / b. 5

berg-i şükūfe (Far. Far.) → sīm

Ṣanmañuz berg-i şükūfe ki ṣabā şāḫ-ı güli

Kendüye ḳılmaġ içün mā’īl ider sīm niṣār

Bâğdatlı Rûhî K. 15 / b. 7

berg-i verd (Far. Ar. Far.) → eşrefī

Germ olup hengāmesine eşrefī ṣaçar anuñ

Berg-i verd-i zerdden şāḫ-ı gül-i ḥamrā yine

Tâcî-zâde Ca‘fer Çelebi K. 10 / b. 10

berḳ (Ar.) → **1.** çerāġ

Çerāġ-ı berḳ ḳılup şem‘-i lāleyi rūşen

Ṣadā-yı ra‘d ḳılup çeşm-i nergisi bīdār

Fuzûlî K. 17 / b. 9

2. ḫançer

Ḫançer-i berḳ ile tīġ-ı seylden ḳurtulmadı

Gerçi kim serv-i ḫırāmān urdı vāfir dest ü pā

Ganîzâde Nâdirî G. 5 / b. 9

3. tīġ

Çıḳup menābir-i ebr üzre tīġ-ı berḳ ile ra‘d

Ḫaṭīb-i ḫūb-nefes bigi itdi yine neġam

Zâtî K. 13 / b. 15

beyāż-ı ṣubḥ ile ḫurşīd (Ar. Ar. T. Far.) → kenār-ı cūda nīlūfer

Beyāż-ı ṣubḥ ile ḫurşīd ufuḳdan itdi ṭulū‘

Kenār-ı cūda ẓuhūr itdi ṣanki nīlūfer

Nev’î K. XVI / b. 14

beyża-i murġ-ı çemen (Ar. Far. Far.) → lü‘lü

Mevc urur deryā-yı aḫḍardur ṣanasın sebzezār

Beyża-i murġ-ı çemen lü’lü ṣadef her āşiyān

Ümîdî Ahmet K. 8 / b. 10

bīd (Far.) → Mecnūn

Bāşuñ açdı bīd-i Mecnūn yerlere sürdi yüziñ

Tā olınca leşker-i sermā cihāndan tārmār

Sahhaf Rüşdî K. 3 / b. 9

bisāṭ-ı būstān (Ar. Far.) → felek

Şükūfe bād-ı ṣubḥ ile direm-rīz oldı gülşende

Felek gibi bisāṭ-ı būstān ṣaḥn-ı pür-aḫterdür

Prizrenli Şem'î K. 10 / b. 5

budaḳ (T.) → **1.** yed-i beyżā-yı Mūsī

Gösterdi her budaḳ yed-i beyżā-yı Mūsīyi

Şāhid yiter aña gül-i nesrīn ü nesteren

Bursalı Nakkaş Sâfî K. 20 / b. 6

2. Yūsuf

Bāġa gel ey ḫᵛāce kim cümle budaḳ Yūsuf bigi

Aġırı altun deger nāzük güzeldür sīm-ten

Zâtî K. 36 / b. 5

bulut (T.) → sāyebān

Sāyesin her bir aġaç gösterdi ṣan naṭ'-ı peleng

Üstine ḳurıldı bulutlardan anuñ sāyebān

Muhibbî G. 2496 / b. 2

būstān (Far.) → **1.** bāġ-ı firdevs

Bāġ-ı firdevse şebīh itmiş iken bustānı gül

Żāyi‘ itme ‘ömrüñi ḳo nāle vü efġānı gül

Serâyî K. 4[21] / VIII / b. 7

2. bisāṭ

Şükūfe bād-ı ṣubḥ ile direm-rīz oldı gülşende

Felek gibi bisāṭ-ı būstān ṣaḥn-ı pür-aḫterdür

Prizrenli Şem‘î K. 10 / b. 5

3. cennet

Bāġa gir bismillāh iḫlāṣ ile el-ḥamd oḳı gör

Būstānı cennet itmiş ṣun‘-ı Raḥmānu’r-Raḥīm

Tâcî-zâde Ca‘fer Çelebi K. 29 / b. 3

Cennet oldı būstān Ṭūbā durur her şāḫsār

Selsebīl ırmaġı olmışdur çemende cūybār

‘Işḳīyā sen de idüp bir serv-i ra‘nāyı kenār

Seyr-i bāġ it kim bahār irdi temāşā vaḳtidür

Üsküdarlı Aşkî Mr. 63 / XI

4. çarḫ-ı gerdān

Necm-i raḫşende ṣıfat ezhār-ı bāġ açıldılar

Būstānı çarḫ-ı gerdān itdiler [nev-rūzda]

Beyânî G. 659 / b. 4

5. debistān

[21] Divan metninde “Kaside” başlığı altında kaydedilmiş bu şiir aslında bir “Terci‘-bent”tir.

Yine pīr-i felek eṭfāl-i reyāḥīni yıġup

Feyż-i ta‘līm ile būstānı debistān eyler

Fuzûlî K. 32 / b. 3

Ġonce biñ nāz ile būstān-ı debistāna gelüp

Gülsitān oḳumaġa ṭıfl-i nev-āmūz oldı

Süheylî G. 332 / b. 3

6. ḫāne-i naḳḳāş-ı Çīn

Ḫāne-i naḳḳāş-ı Çīn olmış bu demde būstān

K’anda rengīn şemseler yazmış gül-i ḥamrā yine

Revânî K. 30 / b. 5

7. şehr

Yüri var ‘ālem-i ẕevḳ-u-ṣafā sulṭānı ol sen de

Bahār irişdi şehr-i būstāna şehryār oldı

Zâtî G. 1806 / b. 7

Yitişdi pādşāhı i‘tidālüñ şehr-i būstāna

Şükūfe aḳçası Ẕātī ḳudūmine niṯār oldı

Zâtî G. 1806 / b. 10

8. yem

Gül-i nesrīn ṣadef jāledür emvāc-ı çemen

Āşināyāne yem-i aḫḍar olupdur būstān

Ahmed Hamdi K. 12 / b. 7

būstān-ı ‘ālem (Far. Ar.) → ravża-i ḫuld-i berīn

Būstān-ı ‘ālem oldı ravża-i ḫuld-i berīn

Gülşen-i nīlūferīden nice urur ṣubḥ dem

Münîrî K. 11 / b. 5

būstān u bāġ (Far. Far.) → cinān

Ḥavrā ṣıfat şükūfe ile zeyn olup ḳamu

Būstān u bāġı eyledi miṣl-i cinān bahār

Serâyî K. 15[22] / I / b. 2

bülbül (Far.) → **1.** ‘āşıḳ

Bülbül ü gül ‘āşıḳ u ma‘şūḳa beñzer kim biri

Nāz ile güldükçe dā’im biri aġlar zār zār

Edirneli Şevkî K. 8 / b. 11

2. ‘āşıḳ u meddāḥ

Gül aġdı taḫta selāṭin bigi vü ṣaldı niḳāb

Hem oldı bülbül aña ḳarşu ‘āşıḳ u meddāḥ

Kemâl Ümmî K. 28 / b. 13

3. Ayaz

Zihī ṣafā vü dem u ‘ışḳ u ‘āşıḳ u ma‘şūḳ

Ki döndi gül yine Maḥmūda bülbül Ayaz’a

Kemâl Ümmî K. 36 / b. 13

[22] Divan metninde “Kaside” başlığı altında kaydedilmiş bu şiir aslında bir “Terkib-bent”tir.

4. Bārbüd

Ḫüsrev-i gül meclisinde Bārbüd-āvā olup

Dem-be-dem oḳur bu şi‘ri bülbül-i şīrīn-suḫan

Tâcî-zâde Ca‘fer Çelebi K. 11 / b. 18

5. Bilāl

Serv olmışdur menār üstinde bülbüldür Bilāl

Cāmi‘-i ḳudsī çemen ḥāfıẓ durur Rūḥu’l-emīn

Basîrî K. 2 / b. 5

Bülbül menār-ı şāḫa çıḳup nitekim Bilāl

Ḳūmū nidāsı ile ider ‘āleme ḫiṭāb

Mesihî K. 7 / b. 7

6. dāmād

Ġonce nāmında ne zībā veled oldı peydā

Bülbülān olalı dāmād-ı ‘arūsān-ı bahār[23]

Sürûrî K. 13 / b. 21

7. Dāvud

Bezendi girü çetr-i Süleymān bigi çemen

Dāvud-lehçe bülbüli gül ‘ışḳı ḳıldı zār

Ahmedî G. 181 / b. 4

[23] Divan metninde “dāmād ‘arūsān bahār” şeklinde yer alan bu kısım vezin ve anlam uyumunu sağlamak için düzeltilmiştir.

Dīdāra ‘āşıḳ olduġı içün Kelīmvār

Dāvud bigi nāle ider bülbül-i seḥer

Ahmedî K. XLI / b. 9

8. dellāl

Bülbülü dellāl ider gül ḥüsnünü ṣatmaḳ için

Çār-sū-yı gülşen içre gör ne ṣudadır yine

Necâtî Beg K. 22 / b. 5

Açdı gül ḫ^{v}ācesinüñ tengini bezzāz-ı nesīm

Oldı bāzār-ı çemende yine bülbül dellāl

Prizrenli Şem‘î K. 8 / b. 8

9. dil-berān-ı ‘Acem

Dil-berān-ı ‘Acem gibi bülbül

Bezmgāh itdi bāġ-ı zāġānı

Yârî K. 48 / b. 44

10. Ferhād

Ḫusrev-i gül ḳarşusına başladı Ferhādvār

Her seḥer derdin dimege bülbül-i şīrīn-peyām

Molla Aşkî K. 9 / b. 4

11. ġazel-ḫ^{v}ān

Bī-nevālarla ‘aceb hengāmedür ṣaḥn-ı çemen

Kim ġazel-ḫ^{v}ān olmış anda bülbül-i güyā yine

Revânî K. 30 / b. 9

12. gūyende

Lâle cām u jāle mey gūyende bülbül bāde gül

Dil feraḥ dil-dār nāzük dem mükerremdür yine

Cemâlî G. 5 / b. 2

13. ḫānende

Meclis-i şāh-ı bahāra yine ḫānende olub

Başladı naġmeye her bülbül-i şurīde ṣafīr

İhyâ K. 9 / b. 7

14. ḫaṭīb

Çıḳup menābir-i şāḫa ḫāṭībveş bülbül

Oḳudı ḫuṭbe-i medḥ-i vezīr-i ferruḫ-fāl

Kelâmî K. 21 / b. 9

Ḫōş minber-i nihālde bülbül ḫaṭībvār

Faṣl-ı bahārı medḥ idüp oḳur s̱enā-yı gül

Lâmi'î Çelebi Tcb. II / IV / b. 2

Her ḫuṭbesinde ḳāfiye-i gül redīf olur

Oldı ḫaṭīb-i bülbüle cā minber-i bahār

Mehmed Nebil K. 96 / b. 3

15. ḫunyā-ger

Olınca bülbül-i şeydā bu bezme ḫunyā-ger

Alāfıranḳa hevāsını kim ider teẕkār

Zâik K. 15 / b. 21

16. ‘Īsā

‘Arż idelden ḥüsn içinde gül yed-i beyżāsını

Bülbül-i ‘Īsā-nefes Mūsā gibi oldı Kelīm

Tâcî-zâde Ca‘fer Çelebi K. 29 / b. 8

17. Kelīm

Ġonce çü niḳāb açdı ve keşf eyledi dīdār

Bülbül çü Kelīm oldı ve gül āteş-i Mūsā

Ahmed Paşa K. 38 / b. 26

Āteş-i Vādī-i Eymenden yaḳupdur gül çerāġ

Bülbül-i gūyā Kelīmullāh gibidür lā-cerem

Münîrî K. 11 / b. 6

Mesīḥ-i bād-ı ṣabāya gök oldı yine mesīr

Kelīm-i bülbüle aḫḍar şecer olup mi‘rāc

Zâtî K. 66 / b. 2

Gül tecellā-yı cemāl itmiş Kelīm-i bülbüle

Erġavanlar ṭutışup yanmaḳda naḫl-i Ṭūrvār

Riyâzî K. XVI / b. 8

18. ḳurbān

Gül itdi ḫançer-i ḫār ile bülbüli ḳurbān

Cebīni üzre ḳodı ṭıfl-ı ġonce ḳaṭre-i ḳan

Bursalı Rahmî K. 8 / b. 13

19. Mecnūn

Gören gül nāzın u bülbül niyāzın

Bilür nice idi Mecnūn ile Leylā

Ahmedî K. L XXII / b. 8

20. Mūsā

Ne ‘aceb bülbül eger itse temennā-yı liḳā’

Çün görür bāġda Mūsā bigi nāz u şeceri

Ahmedî K. LXXIII / b. 7

21. muṭrıb

Destine şāh-ı bahār aldı yine cām-ı güli

Mest-i şevḳ-i naġme itdi muṭribān-ı bülbüli

Ahmed Nâmî G. 380 / b. 1

N’ola dūlābları dāyireler olsa aña

Muṭrıb-ı bülbüle bāġ oldı kitāb-ı edvār

Ganîzâde Nâdirî K. XXII / b. 15

22. mü’ez̲z̲in

Bu tekyegāhda bülbül-i kūçek mü’ez̲z̲in olup

Hevā-yı bāġ oḳur olmış naġam-serāy-ı riyāż

Lebîb G. 69 / b. 2

Menār-ı gülbüne çıḳdı mü’ez̲z̲in bülbül

Oḳundı da‘vet ehl-i dile ez̲ān-ı ṣalā’

Ahmed Bâdî K. 7 / b. 9

23. nedīm

Gül zümürrüd taḫta çıḳup oldı şāh

Ḳarşusında bülbül-i gūyā nedīm

Molla Aşkî K. 39 / b. 3

24. nigehbān

Ḥıfẓ içün düzd-i bāddan her şeb

Bülbül oldı gülüñ nigehbānı

Yârî K. 48 / b. 2

25. Nigīsā

Ḫüsrev-i gül yüzine bülbül-i şīrīn-āheng

Oḳıdı ṣavt-ı Nigīsā gibi bir tāze ġazel

Bursalı Rahmî K. 4 / b. 9

26. pāsbān

Pāsbān bülbül olup servler almış ele çūb

Ġonceler ṭāḳ-ı zebercedde yapup la‘l ḳulel

Bursalı Rahmî K. 4 / b. 17

Ġonce-i gülden firāz-ı gül-büne fānūs aṣup

Bülbül oldı pāsbān-ı çār-sū-yı nev-bahār

Fehîm-i Kadîm G. XLVIII / b. 3

Cüst (u) cū itse n'ola gülzārı her şeb tā seḥer

Bülbül olmış pāsbān-ı çār-sū-yı nev-bahār

Mezâkî G. 148 / b. 4

27. perde-serā

Gül serā-perde düzetmiş girü cilve urmaga

Ol serā-perde içinde bülbül uş perde-serā

Ahmedî K. VII / b. 6

28. pervāne

Pervāne gibi yansa yaḳılsa nola bülbül

Her tāze gül oldı aña bir şem'-i şeb-efrūz

Bağdatlı Rûhî K. 24 / b. 9

İtdi bülbülleri pervāne gibi ser-gerdān

Her gül-i aḥmer olup şem'-i fürūzān-ı bahār

Sürûrî K. 13 / b. 19

29. ser-nigūn ġavvāṣ

Süzüldi indi aña ser-nigūn ġavvāṣ olup bülbül

Ṣadefdür gül çemen baḥrında şeb-nem dürr-i şehvārı

Ganîzâde Nâdirî K. VII / b. 8

30. ṣūr-ı İsrāfīl

İrişür emvāt-ı ezhāra yine būy-ı ḥayāt

Ṣūr-ı İsrāfīlveş bülbüller urduḳça ṣafīr

Gelibolulu Mustafa Âlî K. 83 / b. 3

31. şevher

Degil pür-jāle lāle şevher-i bülbül getürmişdür

‘Arūs-ı ġonceye bir kīse içre mihr-i menḳūdı

Nazîf K. 12 / b. 8

32. ṭā’ife-i ḥacc

Bülbülān üzre ṣaçılmuş varaḳ-ı verd-i sefīd

Netekim ṭā’ife-i ḥacc giyinür iḥrāmı

Sürûrî G. 159 / b. 3

33. Vāmıḳ

Bülbül iñiler ḥasret ile niteki Vāmıḳ

Ġonce ḳızarup nāz ider niteki ‘Aẕrā

Bursalı Rahmî K. 13 / b. 10

34. Zelīḫā

Güzellenmekdedür günden güne Yūsuf gibi ġonce

Zelīḫāveş sezā ditrerse bülbül bīm-i cān üzre

Musa Kâzım Paşa K. XI / b. 21

bülbül ü ḳumrı (Far. Far.) → nedīm ü ḫōş-elḥānı

Meger bezm-i şehenşehdür leṭāfetde bugün gülşen

Ki olupdur bülbül ü ḳumrı nedīm ü[24] ḫōş-elḥānı

Hoca Dehhânî K. 1 / b. 12

bülbülüñ minḳārı (Far. Ar.) → pergār

Ṣubḥ-dem itmege teẕhīb gülsitānı nesīm

Bülbülüñ bāġda minḳārın idindi pergār

Ahdî-i Bağdâdî K. 1 / b. 12

cām (Far.) → **1.** gül

Ele gül gibi cām alup ayaḳ seyrānını idüp

Gülistān seyrin itsek gül-ruḫ u ġonce-dehenlerle

Edirneli Nazmî G. 5476 / b. 6

Āftāb-ı ṭal‘atüñ meclisde ey meh gül yiter

Ḥüsnüñün mecmū‘asında kākülüñ sünbül yiter

Cāmlar güldür ṣürāḥī ġulġuli bülbül yiter

Cennete döndi cihān Kevṣer yirine mül yiter

Sāḳiyā mey ṣun bahār eyyāmı gül devrānıdur

Prizrenli Şem‘î Mh. 1 / 2

2. lāle

Lāleveş cām al ele dāmānuñ eyle der-miyān

[24] Burada yer alan [hem] ibaresi vezin gereği çıkartılmıştır.

Seyre çıḳ ṣaḥrāya kim Firdevse döndi her kenār

Üsküdarlı Aşkî K. 36 / b. 12

3. ḫilāl

Sāḳiyā meh-rūlar aġzında demidür cām-ı zer

Eyleye menzil şafaḳ üzre ḫilālāsā yine

Tâcî-zâde Ca'fer Çelebi K. 10 / b. 5

4. keştī̄

Esdi nesīm-i nev-bahār oldı muvāfıḳ rūzgār

Keştī̄-i cām-ı meyle yār gülzāre gelse vechi var

Sahhaf Rüşdî G. 29 / b. 1

5. miftāḥ

Cihān fütūḥına Cem cāmdur dimiş miftāḥ

Gelüñ mülāzım-ı cām-ı cihān-nümā olalum

Şeyhî G. CXX / b. 5

6. zevraḳ

Yemm-i aḫḍar gibi mevc urdı çemen geldi bahār

Zevraḳ-ı cām ile demdür idelüm 'azm-i kenār

Nev'î K. XVIII / b. 1

cān (Far.) → 1. bāġ

Kūyuña bārān-ı eşküñ dök bahār eyyāmıdur

Bāġ-ı cānı ḫurrem eyle sebzezār eyyāmıdur

Hüsâm-zâde Feyzî G. XIX / b. 1

2. bülbül

Bülbül-i cāna nigārā rūy-ı ḫūbuñ gül yiter

Ġonce-i ḫandān yirine gel yüzüme gül yiter

La‘l-i mey-gūnuñ ḫayāli ey yüzi gül mül yiter

Gül yüzi üstinde zülfüñ bendeye sünbül yiter

Sāḳiyā mey ṣun bahār eyyāmı gül[25] devrānıdur

Le’âlî Mh. 1 / III

Ḫurrem ol ey bülbül-i cān irdi çün devrān-ı gül

Ḳıldı ārāyīde bu dem bāġ ile būstānı gül

Serâyî K. 4[26] / VIII / b. 1

Cān bülbüli bu ‘ayş u ṣafāyı görüp revān

Luṭf ile oḳudı bir ġazel-i ābdār ḫōş

Serâyî K. 11 / b. 13

3. gözgü

Vaḳt-i gülde jeng-i ġamdan pāk ider cān gözgüsin

İçelüm cām-ı muṣaffā dā’imā şimden girü

Edirneli Nazmî G. 5379 / b. 4

4. gülşen

[25] Divan metninde “eyyām-ı gül” şeklinde okunan kısım anlama ve yaygın kullanıma bakılarak düzeltilmiştir.
[26] Divan metninde “Kaside” başlığı altında kaydedilmiş bu şiir aslında bir “Terci‘-bent”tir.

Yüzüng ey serv cānım gülşenining tāze gülzārı

Ḳading iy gül ḥayātım bāġınıng serv-i revānıdur

Bâbür G. 71 / b. 4

Zāl-i zemāne bir yüzi gülmez ‘acūz idi

Güldürdi anı gülşen-i cānuñ güzelligi

Gelibolulu Mustafa Âlî G. 1472 / b. 3

Çemen irdi bihişt oldı nesīm-i ṣubḥ-ı cān-perver

Açıldı gülşen-i cānda gül-i Firdevs-i rūḥānī

Prizrenli Şem‘î K. 15 / b. 7

5. ḳuş

Nev-bahār oldı velī hicrān cefālar ḳılġusı

Cān ḳuşı yārnıng hevāsında hevālar ḳılġusı

Lutfî G. 328 / b. 1

6. Mūsā

Rāmī tecellī eyleyicek Ṭūr-ı cisme yār

Mūsā-yı cānı eyledi medhūş nār-ı ruḥ

Râmî G. 47 / b. 5

7. murġ

Ṣal murġ-ı cān şikārına şehbāz-ı ġamzeñi

Çıḳ ey ġazāl-i ṭurfe şikāruñ zemānıdur

Nev’î G. 70 / b. 3

8. mülk

Olsa cānum mülkinüñ ṭañ mı güzeller ḥākimi

Bülbülüñ her gül çü göñli taḫtınuñ sulṭānıdur

Tâcî-zâde Ca‘fer Çelebi K. 25 / b. 22

9. naḳd

Gül metā‘ın gezdürür dūşında dellāl-ı nesīm

Naḳd-i cān ile oldı gülşende hezār

Ümîdî Ahmet K. 4 / b. 4

cefā (Ar.) → ḫār

Teng iken ḫār-ı cefā ile açıldı güller

Ġonceler medḥ ü şenā eylemege açdı dehān

Cinânî K. 6 / b. 10

Şikāyet ḳılmaḳ ister bir gülüñ ḫār-ı cefāsından

Odur bülbüllerüñ şām u seḥer feryād u efġānı

Cinânî K. 37 / b. 10

Ġonce muṣāḥibdür güle yār oldı sünbül sünbüle

Bī-çāre ‘āşıḳ bülbüle ḳısmet ezel ḫār-ı cefā

Sa’id Giray G. 10 / b. 3

cem‘-i yāsemīn (Ar. Far.) → ṭōb

Çekdi sūsen tīġlar oldı hevādār-ı ṣabā

Ṭōb olup ġam leşkerin ṭaġıtdı cem‘-i yāsemīn

Prizrenli Şem‘î K. 14 / b. 11

cemāl (Ar.) → 1. bāġ

Beñzer cemāli bāġını keşf itdi şehryār

Gül gibi güldi ṣūret-i nev-rūz-ı muḥterem

Mihrî Hâtun K. 9 / b. 9

Bir gül-bün-i leṭāfet-i bāġ-ı cemālsin

Eksük degül şükūfelerüñ nāz u şīveden

Hayretî K. 20 / b. 17

Olsa ḳaçan ḫacālet ile surḫ rūy-i yār

Bāġ-ı cemāli pergel ider şermsār-ı ruḫ

Râmî G. 47 / b. 2

2. gül

Nergis açmış gözini gülşende

Gül cemāline ḳarşu ḥayrāndur

Molla Aşkî K. 18 / b. 10

Ṣanmañ ruḫında ẓāhir olanlar çiçek ola

Düşmiş gül-i cemāline şeb-nem le’ālvār

Beyânî G. 95 / b. 4

3. gülistān

Gül ü sünbül gülistān-ı cemāl-i yāra fer virmiş

‘Aceb olmaz ber-ā-ber olsa nev-rūzuñ şeb u rūzı

Beyânî G. 789 / b. 5

4. gülşen

Ḥamd ol Cenāb-ı fāyiż-i bāġ-ı cihāna kim

Virdi cemāli gülşeniñe revnaḳ-ı bahār

Beyânî G. 95 / b. 8

5. ḫᵛāce

Bāzār-ı ‘ışḳı germ idicek ḫᵛāce-i cemāl

Esbāb-ı ḥüsne oldı bahār i‘tibār-ı ruḫ

Râmî G. 47 / b. 4

6. lālezār-ı gülşen-i bāġ-ı İrem

Ey cemāli lālezār-ı gülşen-i bāġ-ı İrem

Leblerüñdür ġonce-i sīr-āb-ı gülzār-ı ‘adem

Münîrî K. 11 / b. 24

cemre (Ar.) → 1. deryā

Dil āteş-i maḥabbet ile feyż-i āb olur

Deryā gibi ki cemrede pür-āb ü tāb olur

Bosnalı Sâbit K. XIII / b. 1

2. encüm

Encüm-i cemre düşüp çıḳdı duḫān-ı sünbül

Zeyn olup güller ile oldı ḳıyāmet gülzār

Riyâzî K. VIII / b. 5

cenān (Ar.) → mülk

Çün leşker-i ezhār cenān mülkini tutdı

Ey dil yıḳıla bigi yine tevbe ḥiṣārı

Zâtî K. 15 / b. 5

ceyş-i lāle (Ar. Far.) → leşker-i zerrīn-miġfer

Seḥer gülzārı açdı ceyş-i lāle ḍarb-ı dest ile

Ḳıyās eyler gören bir leşker-i zerrīn-miġferdür

Sîmkeşzâde Feyzî K. IV / b. 13

Cibrīl (Ar.) → bülbül

Ne ravża gülsitān-ı bī-ḫazān-ı cennetü'l-me'vā

Ki Cibrīl anda bülbül gibi meşġūl oldı eẕkāra

Arpaemîni-zâde Sâmî K. 25 / b. 21

cihān (Far.) → **1.** ʻayn-ı Çīn

İʻtidāl ile bahār ey dil cihānuñ cānıdur

Mürdeler zinde ḳılur gūyā Mesīḥ-i ṣānīdür

Gülşen-i zeyn eyledi Mānī anuñ ḥayrānıdur

ʻAyn-ı Çīn oldı cihān gülşen nigāristānıdur

Sāḳiyā mey ṣun bahār eyyāmı gül[27] devrānıdur

Le'âlî Mh. 1 / I

[27] Divan metninde "eyyâm-ı gül" şeklinde okunan kısım anlama ve yaygın kullanıma bakılarak düzeltilmiştir.

2. bāġ

Bāġ-ı cihān ser-ā-ser olalı cinān miṣāl
Pür oldı murġ-ı zār ile eṭrāf-ı merġzār

Serâyî K. 16 / b. 13

Yaḳışmış şāhid-i verdüñ ne zībā câme-i sebzi
‘Aceb ra‘nā emīr-i meclis-i bāġ-ı cihān oldı

Halil Nûrî K. 8 / b. 2

Her lāle bir peyġāledür ṣahbā içinde jāledür
Bāġ-ı cihāna hāledür bād-ı nesīm-i ṣubḥ-dem

Musa Kâzım Paşa K. XXIII / b. 4

3. bāġ-ı cennātü’n-na‘īm

Ḳıldı gül faṣlı cihānı bāġ-ı cennātü’n-na‘īm
‘Ālemi bir nev‘ daḫi ḥādiṯ itdi ol Ḳadīm

Tâcî-zâde Ca‘fer Çelebi K. 29 / b. 1

4. bāġ-ı cennet

Selsebīl-i meyi ḥūrīler elinden içeler
Ki bahār ile cihān bāġ-ı cinān olsa gerek

Şeyhî G. CII / b. 3

Tīġ elinde ṣanki sūsen oldı bir ṣāḥib-ḳırān
Ḳaddini dāl eyleyüp zülf-i nigār olmış kemān

Bāġ-ı cennet gibi olmışdur müzeyyen bu cihān

Başuñı ḳaldur benefşe gibi olma nā-tüvān

Seyr-i bāġ it kim temāşā vaḳtidür iy gül-‘iẕār

Şemsi Paşa Mh. 8 / b. 4

5. bāġ-ı ḫuld

Çü bāġ-ı ḫuld olmışdur cihānı gör ki pür-zīver

‘Arūs-ı bāġ geymişdür çü ḥavrā aṭlas u dībā

Hakîkî K. 7 / b. 13

Tāzelerle virdi revnaḳ ‘āleme nev-rūz u ‘īd

Bāġ-ı ḫuld itdi cihānı ādeme nev-rūz u ‘īd

Bosnalı Âsım G. 42 / b. 1

6. bāġ-ı İremdür

Ṣun iy sāḳī mey-i kevṯer-mizācı

Bu demde kim cihān bāġ-ı İremdür

Ahmedî G. Zeyl 2 / b. 2

7. Bihişt-i heşt-ṭārem

Dil ü cān bir ṣafā kesb itdi ṣan kim

Cihān oldı Bihişt-i heşt-ṭārem

Bursalı Nakkaş Sâfî Tcb. 2 / I / b. 3

8. cennāt-i ‘Adn

Cihān cennāt-i ‘Adn olmuş anuñ ṣaḥnında ḥūrīler

Bezenmiş ḥulleden būstān gözi açılmış eşcāruñ

Nesîmî G. 222 / b. 13

9. cehennem

Bir dem ola Behişt̄i ki evvel bahār irüp

Cennet miṣāl ola bu cehennem ṣıfat cihān

Behiştî G. 388 / b. 5

10. cennet

Cihān cennet olup durur ser-ā-ser ger inanmazsañ

Gözüñ nergis gibi aç gör ki güldür ḥūr u ġılmānı

Hoca Dehhâni K. 1 / b. 11

Cihānı miṣl-i cinān itdi yaz yili eseli

Meger ki cennet içinden gelür bu ḳutlu riyāḥ

Kemâl Ümmî K. 28 / b. 8

Ṣaḥn-ı ḫāke eşk-i gerdūnı dökeliden seḥāb

Dürlü dürlü güller ile cennete döndi cihān

Muhibbî G. 2451 / b. 2

11. dārü’s-selām

Nev-bahāruñ şāh-ı ‘adli olalıdan āşkār

Ziynet ü ferr ile olmışdur cihān dārü’s-selām

Molla Aşkî K. 9 / b. 3

12. deyr

Firengī̄ şabḳa geyer lāle dil-ber-i tersā

Ṣanemler ile müzeyyen olup bu deyr-i cihān

Bursalı Rahmî K. 8 / b. 10

13. gül

Cihānı faṣl-ı bahār itdi gül gibi mesrūr

Çemenler oldı yine ehl-i ẕevḳe cāy-ı sürūr

Bağdatlı Rûhî K. 10 / b. 1

14. gülsitān-ı ḫuld

Gülsitān-ı ḫuld olmışdur cihān

Lāle n'içün gösterür nār-ı caḥīm

Molla Aşkî K. 39 / b. 10

15. gülzār

'Ālemi faṣl-ı bahār itdi müzeyyen şöyle

Ki oldı gülzār-ı cihān cennet-i firdevs-āsā̱r

Edirneli Nazmî K. 11 / b. 2

16. kār-geh-i ḥallāc

Ḫayli dem kār-geh-i ḥallāca dönmüşken cihān

Görünürdi ha gider ḳış ḳış dimiş gūyā bahār

Refî'-i Kâlâyî K. 20 / b. 2

17. ḫāne-i ḫāṣ-ı Züleyḫā

‘Aceb mi Yūsuf-ı ṣānī‘ler olsa şāhid-i bāzār

Cihān zīnetde şimdi ḫāne-i ḫāṣ-ı Züleyḫādur

Vahyî K. 27 / b. 4

18. lālezār

Oldı bahār cümle cihān oldı lālezār

Gül yüzlüler fīrāḳı ile öldi lālezār

Cem Sultan G. LVI / b. 1

19. Vāmıḳ

Ġonce götürüp burḳa‘ı nāz ile yüzinden

‘Arż itdi cihān Vāmıḳına ‘ārıż-ı ‘Aẕrā

Ahmed Paşa K. 38 / b. 15

cihān bāġı (Far. Far.) → cennet-i me’vā

Luṭfı eṣerinden bugün ol Rabb-i Kerīm’üñ

Oldı bu cihān bāġı ḳamu cennet-i me’vā

Mihrî Hâtun K. 5 / b. 4

cihānuñ āb-ı rūyı (Far. Far. Far.) → Selsebīl ü āb-ı Kevṣer

Nitekim gülşen ü bāġ u bahāruñ cūybār oldı

Cihānuñ āb-ı rūyı Selsebīl ü āb-ı Kevṣerdür

Prizrenli Şem‘î K. 10 / b. 7

cūd (Ar.) → **1.** bāġ

Bāġ-ı cūduñ gibi seyr itmedi bir gülzārı

Gülşen-i ‘ālemi geşt eyledi yek-ser nev-rūz

Bursalı Rahmî K. 7 / b. 19

Bāġ-ı cūduñda yükin ṭutdı olup ḫᵛāce miṯāl

Ġoncenüñ kīsesini eyledi pür-zer nev-rūz

Bursalı Rahmî K. 7 / b. 31

cūy (Far.) → 1. ‘aṣā

Kelīmāsā yed-i beyżāsın iẓhār eyledi zanbaḳ

İki böldi ‘aṣā-yı cūy bir baḥr-ı firāvānı

Gelibolulu Mustafa Âlî K. 39 / b. 6

2. āyīne

Miṯāl-i ‘ārıż-ı dil-ber ṭaraf ṭaraf güller

Derūn-ı āyīne-i cūda cā-be-cā görinür

Yârî G. 172 / b. 6

Āba ‘aks itdi çemen ṣanma ruṭūbetle hevā

Eyledi āyīne-i cūyları jeng-peẕīr

İhyâ K. 9 / b. 13

3. āyīnedār

‘Aceb mi nāz ile pür-zīb ü zīnet eylese kendin

Yine cūy-ı çemen āyīnedār-ı verd-i ḫandāndur

Neşâtî K. 27 / b. 3

Çeşmine tā ki çeke sürme-i nāzın nergis

Bāġda cūy-ı çemen āyīnedār oldı yine

Neşâtî G. 105 / b. 3

4. bend

Servüñ ayāġı bāġdadur bend-i cūy ile

Gülgeşt-i deşte eyler idi yoḫsa ibtidār

Kırımlı Rahmî K. 9 / b. 20

5. cedvel

Cūylar cedvel-i sīmīn-i gülistān oldı

Gülşen ezhār ile mecmū‘ā-nişān oldı yine

Şeyhülislâm İshâk K. 23 / b. 5

6. ḥalḳa-ı ḫātem

Cūylar ḥalḳa-ı ḫātem olup eṭrāfında

Görinür faṣṣ-ı zümürrüd gibi şekl-i kūhsār

Arpaemîni-zâde Sâmî K. 16 / b. 2

7. kāhkeşān

Sebzezār-ı çemeni beñzedürem gökyüzine

Cūydur kāhkeşān [cümle nücūmı ezhār]

Ahdî-i Bağdâdî K. 1 / b. 18

8. Kevs̱er

Cūy Kevs̱er serv Ṭūbā lāle ġılmān ḥūr gül

Bāġbān Rıḍvān çemen olmış durur ḫuld-ı berīn

Basîrî K. 2 / b. 2

9. Mecnūn

Çeküp zencīre bend eyler nesīm-i ṣubḥ-dem ammā

Yine Mecnūna dönmiş ḳaṭ‘ ider cūlar beyābānı

Cinânî K. 37 / b. 15

10. mısṭar

Bahāristānı yazdı levḥ-i bāġa kātib-i ḳudret

Müselsel-mevc-i bārīk ile cūlar ana mısṭardur

Arpaemîni-zâde Sâmî K. 11 / b. 9

11. mir’āt

Seḥer efsūn oḳuyup üfürür bād-ı ṣabā tā kim

Perīveş göstere mir’āt-i cūda ‘aks-i envārı

Nev‘î-zâde Atâyî K. 8 / b. 13

Bezm-i çemende şiddet-i berdü’l-‘acūzdan

Mir’āt-ı cūda görmiş idük rūy-ı inkisār

Vahîd Mahdûmî K. VII / b. 10

12. nehr-i selsebīl

Cūylar lez̲z̲etde nehr-i selsebīlüñ ‘aynıdur

Bāġdur Cennet aña ebkār-ı ġonce ḥūr-ı ‘īn

Cinânî K. 28 / b. 13

13. pergār

Demdür ki kār-sāz ola ressām-ı nev-bahār

Pergār-ı cūy ḳalmaya hemvāre kārdan

İsmetî K. 2 / b. 9

14. sedd-i Sikender

Cūylar ṣanma ki gülzāra seḥer oldı revān

Çekdi Ye'cūc diye sedd-i Sikender nev-rūz

Bursalı Rahmî K. 7 / b. 2

cūy üzre berg-i gül (Far. T. Far. Far.) → buz ḳayar bir ṭıfl

Ṣanur seyr eyleyenler buz ḳayar bir ṭıfl-ı çābükdür

Ḳaçan cūy üzre itse berg-i gül sür'atle reftārı

Nev'î-zâde Atâyî K. 8 / b. 9

cū(y) kenārı (Far. Far.) → cennāt-ı Na'īm

Sebzdür ṣaḥrā hevā 'anber-nesīm

Cū kenārı oldı cennāt-ı Na'īm

Molla Aşkî K. 39 / b. 1

cūybār (Far.) → **1.** āb-ı ḥayāt

Eşcār sāye-güster olup her kenārdan

Āb-ı ḥayāta beñzedi ẓulmetde cūybār

'Azmî-zâde Hâletî G. 131 / b. 4

2. ‘andelīb

Dem-sāz olup ḳumrılara ‘uşşāḳā ṣavtın diñledür
Her cūybār olmış bugün bir ‘andelīb-i ḫōş-nevā

Bağdatlı Rûhî G. 4 / b. 2

3. āyīne

Oldı cihāna rūḥ-ı muṣavver gibi ‘ıyān
Aks-i nihāl-i āyīne-i cūybārdan

Kelâmî K. 26 / b. 7

‘Aceb mi āyīne-i cūybār ṣāf olsa
Ḳomaz göñülde ġubār-ı keder ṣafā-yı bahār

Cevrî G. 29 / b. 4

Pür-mevc olınca bāġda bād-ı bahār ile
Ḥaḳḳā ki beñzer āyine-i çīne cūybār

Nevâlîzâde Atâyî K. 1 / b. 4

4. āyīnedār

Güller açıldı bāġa ṣafā virdi nev-bahār
Āyīnedār-ı şāhid-i ẕevḳ oldu cūybār

Sabûhî G. XIX / b. 1

5. cedvel

Çekilür cild-i bāġa cedveller
Çevresi cūybār olduġıçün

Tâcî-zâde Ca‘fer Çelebi K. 8 / b. 12

Kātib-i ḳudret bahāristānı yazdı gülşene

Cild-i sebz oldı çemen zerrīn-cedvel cūybār

Râmî G. 60 / b. 4

6. gül-āb

Gül-ābı cūybār ü ḫāki misk ezhārı ʿanber-būy

Muʿādil gülşenüñ her gūşesi dükkān-ı ʿaṭṭāra

Arpaemîni-zâde Sâmî K. 25 / b. 4

7. kehkeşān

Āftāba beñzeyüp gül kehkeşāna cūybār

Her biri ezhārun oldı Zühre-i zehrā yine

Tâcî-zâde Ca‘fer Çelebi K. 10 / b. 7

8. kemer

‘Aks-i şükūfelerle muraṣṣa‘ kemer gibi

Bāġuñ miyānını ṭolanur ṭurma cūybār

Gelibolulu Mustafa Âlî K. 64 / b. 2

9. kevs̱er

Cennet-i ‘Aden oldı gülzār āb-ı kevs̱er cūybār

Ebr lü’lü-yi ‘Aden ṣaçdı vü yil müşg-i Ḫıṭā

Ahmedî K. VII / b. 4

Miṣl-i firdevs oldı bāġ u ‘ayn-ı kevṣer cūybār

Līk Naẓmī baña ol dil-bersiz olur bend ü bāġ

Edirneli Nazmî G. 3170 / b. 9

10. selsebīl ırmaġı

Ravża-i cennet gibi zeyn oldı ṣaḥn-ı būstān

Selsebīl ırmaġı mānendinde aḳdı cūybār

Üsküdarlı Aşkî K. 36 / b. 15

Cennet oldı būstān Ṭūbā durur her şāḫsār

Selsebīl ırmaġı olmışdur çemende cūybār

‘Işḳiyā sen de idüp bir serv-i ra‘nāyı kenār

Seyr-i bāġ it kim bahār irdi temāşā vaḳtidür

Üsküdarlı Aşkî Mr. 63 / XI

cūy-ı nev-bahār (Far. Far.) → zencīr-i cünūn

Ehl-i ‘ışḳı çekdi bāġa ārzū-yı nev-bahār

Oldı zencīr-i cünūn gūyā ki cūy-ı nev-bahār

Fehîm-i Kadîm G. XLVIII / b. 1

cünbiş-i cedāvil-i āb (Far. Ar. Far.) → ḥibāl-i siḥr

Ḥibāl-i siḥre dönüp cünbiş-i cedāvil-i āb

Kelīm-i serv aña ‘aksden bıraḫdı ‘aṣā

Fuzûlî K. 1 / b. 36

çarḫ (Far.) → **1.** āyīne

Eyleyüp āyīne-i çarḫı mücellā nev-rūz

Dehre gösterdi yine ṣūret-i zībā nev-rūz

Cevrî K. VIII / b. 1

İrişdi pertev-i feyż-i bahār āyīne-i çarḫa

‘Acep mi şimdi olsa jeng-i ebr-i tīreden ‘ārī

Nef ‘î K. 49 / b. 4

2. çīnī ṭabaḳ

Çīnī ṭabaḳta çarḫ meh ü mihr ü encümü

Bu bezme dizdi sīb ü bih ü dāne-i enār

Necâtî Beg K. 8 / b. 19

3. encümen

Eṭfāl-i encüm encümen-i çarḫa ṣıġmayup

Yıldızlar aldılar yire ol gice bī-şümār

Nev’î K. XIII / b. 14

4. gülşen

Çarḫı encümle yine gülşen-i ezhār itdi

Reşḥa-i feyż-i nem-i ḥikmet-i dādār-ı ḳadīm

Yârî K. 28 / b. 2

5. ḫayyāṭ

Dikmek ister rişte-i bārān ile ḫayyāṭ-ı çarḫ

Çāk olupdur dest-i cevr ile girībān-ı bahār

Ümîdî Ahmet K. 5 / b. 14

6. mir’āt

Zemīn mir’āt-ı çarḫa pertev-endāz olmada her şeb

Degül encüm bün-i ezhārdan ‘aks-i çerāġāndur

Lâzikîzâde F. Nâfiz K. 6 / b. 13

7. muṭrib

Mevsim-i ‘ayş u ṭarabdur şeb-i ‘īd irdi diyü

Muṭrib-ı çarḫ eline aldı meger mūsīḳār

Bâkî K. 25 / b. 5

8. nīze

Bu çarḫ-ı nīzeden bülbülleri pervāne ḳılmaġa

Uyardı āteş-i gülden niçe şem‘-i şebistānı

Behiştî G. 551 / b. 5

9. pīre-zen

Gör gel yine ṣafāsını merdāne ey gönül

Maḥbūba döndi ṭonanuban çarḫ-ı pīre-zen

Hayretî K. 20 / b. 9

10. raḳḳāṣ

Çenber-i ḳavs-i ḳuzaḥdan geçmege raḳḳāṣ-ı çarḫ

Ṣaḥn-ı ṣaḥrāyı ṣular saḳḳā-yı bārān-ı bahār

Ümîdî Ahmet K. 5 / b. 12

11. ressām

Sünbül gīsūlarıñ sulṭān-ı nev-rūz emr idüp

Ḳılmada ressām-ı çarḫ berber miṣālin irtibāṭ

Süleymân Rüşdî Efendi G. 151 / b. 3

12. sāḳī

Yine tertīb idüp sāḳī-i çarḫ āyīn-i Cemşid'i

Ḳavuşdurdı dem-i fīrūzede nev-rūz ile 'īdi

Âsaf G. 986 / b. 1

13. şīşe

Şīşe-i çarḫda gör bunca muraṣṣa' naḫli

Nice ārāste ḳılmış yine ṣun'-ı Cebbār

Bâkî K. 18 / b. 17

14. tekyegāh

Çemen sāliklerine feyż-i Ḥaḳḳa maẓhar itmekçün

Oḳumış tekyegāh-ı çarḫda bir pīr-i nūrānī

Bağdatlı Rûhî G. 1039 / b. 4

15. ṭolab

Çoḳ zamāndur dönmedi bu şevḳ ile ṭolab-ı çarḫ

Çeşm-i 'ālem görmedi böyle bahār-ı ḫurremi

Ahmed Nâmî G. 385 / b. 6

çarḫ-ı būḳalemūn (Far. Far.) → nigār-ḫāne

Müzeyyen oldı mülevven şükūfelerle zemīn
Nigār-ḫāneye döndi bu çarḫ-ı būḳalemūn

Süheylî G. 243 / b. 2

çarḫ-ı pīre-zen (Far. Far.) → maḥbūb

Gör gel yine ṣafāsını merdāne ey göñül
Maḥbūba döndi ṭonanuban çarḫ-ı pīre-zen

Hayretî K. 20 / b. 9

çār-sūy-ı bāġ (Far. Far.) → külbe-i ʻaṭṭār

Eyledi çār-sūy-ı bāġ içini
ʻIṭr ile miṣl-i külbe-i ʻaṭṭār

Serâyî K. 14 / b. 2

çemen (Far.) → **1.** aṭlas

Bir yeşil aṭlas durur bāzār-ı ṣaḥrāda çemen
Nergis olmışdur anuñ üstinde zer ṭamġā yine

Revânî K. 30 / b. 6

2. baḥr

Çemen baḥrinde döndi berg-i sūsen pullı māhīye
Şu deñlü ṣaçdı bād-ı nev-bahārī aña ezhārı

Nev‘î-zâde Atâyî K. 8 / b. 6

Süzüldi indi aña ser-nigūn ġavvāṣ olup bülbül

Ṣadefdür gül çemen baḥrında şeb-nem dürr-i şehvārı

Ganîzâde Nâdirî K. VII / b. 8

Sürḫ-i zevraḳlar olup baḥr-i çemende lāle

Çalḳanur ṣanki ṭonanma çıḳarur şāh-ı bahār

Şeyhî Mehmed Efendi K. 12 / b. 15

3. bāzār

Açdı gül ḫᵛācesinüñ tengini bezzāz-ı nesīm

Oldı bāzār-ı çemende yine bülbül dellāl

Prizrenli Şem‘î K. 8 / b. 8

Geldi bir dem kim yine germ oldı bāzār-ı çemen

Bī-bahādur verd-i ra‘nālar semenler bī-semen

Zâtî K. 36 / b. 1

4. bezm

Çemen bezminde her gül döndi bir şem‘-i şebistāna

Şükūfe üstine rīzān olur mānend-i pervāne

Bursalı Rahmî G. 183 / b. 1

Lu‘bet-i ezhārı oynatdı yine bād-ı ṣabā

Ġonce eṭfālin çemen bezmiñde ḫandān eyledi

Riyâzî K. XII / b. 2

Çemen bezm-i ṭarab raḳḳāṣ naḫl-i erġuvān gūyā

Felek taḳlīd ider bezm-i ḫudāvend-i keremkārı

Nevres-i Kadîm K. 4 / b. 16

5. biḥār-ı mevcedār

Baḳup meh-tāb iderler ġonceler üşkūfe-i māha

Çemen taḥrīk-i bād ile biḥār-ı mevcedār oldı

Mehmed Nebil K. 97 / b. 9

6. bihişt

Dem-i bahār irişüp beñzedi bihişte çemen

Pür oldı ḥūr-liḳālarla sāḥa-yı gülşen

(E)mîrek-zâde Mehmed Nâmî K. 4 / b. 1

7. bisāṭ

Çiçekler ile bisāṭ-ı çemende ḳılmaġa ‘ayş

Geceyi gündüze ḳatup gelür bahārı görüñ

Necâtî Beg G. 297 / b. 3

Benefşe ġāliye-gīsū şemāme ‘anber-bū

Çemen ‘abīr-i bisāṭ u semen ḥarīr-i şiyāb

Şeyhî K. 13 / b. 8

Güller piyāle ġonce ṣurāḥī çemen bisāṭ

Sāḳī cevān-ı nāmiye mi feyż-i nev-bahār

Kırımlı Rahmî K. 9 / b. 15

8. cāmi‘

Serv olmışdur menār üstinde bülbüldür Bilāl

Cāmi‘-i ḳudsī çemen ḥāfıẓ durur Rūḥu’l-emīn

Basîrî K. 2 / b. 5

9. cāy-ı sürūr

Cihānı faṣl-ı bahār itdi gül gibi mesrūr

Çemenler oldı yine ehl-i ẕevḳe cāy-ı sürūr

Bağdatlı Rûhî K. 10 / b. 1

10. cedvelli bir kitāb-ı Gülistān

Cedvelli bir kitāb-ı Gülistān olup çemen

Olmış nüvişte la‘li ile ser-süḫanları

Nâbî G. 844 / b. 4

11. cennet

Çiçeklerle çemen eyle bezenmiş

Ki cennet dir iseñ ana revādur

Ahmedî K. XXX / b. 5

Bahāruñ deminden çemen cennet oldı

Çemenden çıḳup ḳande eglensün ādem

Bağdatlı Rûhî K. 27 / b. 3

Cihān bezendi vü cennet miṣāl oldı çemen

Ḳomadı dilde güzeller hevā-yı ḥūr u ḳuṣūr

Sehî Bey K. 20 / b. 4

12. cild

Kātib-i ḳudret bahāristānı yazdı gülşene
Cild-i sebz oldı çemen zerrīn-cedvel cūybār

Râmî G. 60 / b. 4

13. çetr-i Süleymān

Bezendi girü çetr-i Süleymān bigi çemen
Dāvud-lehçe bülbüli gül ‘ışḳı ḳıldı zār

Ahmedî G. 181 / b. 4

14. dārü’l-ḳarār

Ṣun iy sāḳī mey-i gül-gūn ki faṣl-ı nev-bahār oldı
Çemen dürlü çiçeklerden girü dārü’l-ḳarār oldı

Ahmedî G. 671 / b. 1

15. deryā

Deryā-yı aḫḍar oldı çemen mevc urup yatur
Rūy-ı zemīni faṣl-ı bahār itdi yemyeşil

Bâkî G. 287 / b. 3

Çemen deryāsı cūş itmiş ṭalazlanmış çiçeklerle
Bıraḳmış lengerin sünbül nesīm olmış ḳapudanı

Gelibolulu Mustafa Âlî K. 39 / b. 7

Mevc urup yemyeşil oldı yine deryā-yı çemen

Baḥr-i aḫḍar ṣanup atılmada eṭfāl-i bahār

Peşteli Hisâlî K. 1 / b. 12

16. deyr

Ḍalāle düşdi görince güli seḥer bülbül

Ṣanemveş eyledi deyr-i çemende secde aña

Râmî K. 3 / b. 14

17. dīvān

Dīvān-ı çemende oldı sünbül

Ṭuġrā-keş-i şevḳ-nāme-i gül

Neşâtî K. 6 / b. 6

18. diyār

Çün Süleymān-ı bahār aldı diyār-ı çemeni

Seyf-i ḫurşīd ile ḳahr oldı şitā’ ehremeni

Zâtî K. 61 / b. 1

19. dükkān

Cem‘ olup bād ile dükkān-ı çemende ezhār

Gösterür bir biri üzre ḳonılan kālāyı

Kaf-zâde Fâ’izî K. 6 / b. 17

20. elif

Her çemen gūyā elifdür kim olur andan ‘ayān

Ḳādir-i Perverdgāruñ sırr-ı vaḥdāniyyeti

Yahyâ Bey K. 28 / b. 10

21. eṭfāl

Çemen eṭfālinüñ uyḫuların uçurdı yine

Ṣubḥ-dem ġulġule-i fāḫte gül-bāng-i hezār

Bâkî K. 18 / b. 10

Tebessüm ḳıldı eṭfāl-i çemen mehd-i zümürrüdde

Bu ḥālātı görüp bülbüllerüñ ḳalmadı ārāmı

Ümîdî Ahmet G. 277 / b. 2

Ser-ā-ser ḫᵛāba varmışlardı eṭfāl-i çemen geldi

Ṣu serpdi yüzlerine ebr-i Nīsān dāyevār oldı

Abdî-i Karahisârî K. 26 / b. 6

22. eyālet

Çemen eyāletine oldı naṣb ḫusrev gül

Hevāya ebr ṣıfat ḥükmin itmege icrā

Fuzûlî K. 1 / b. 2

Ṣalındı her yana biñ ṣīve ile serv-i sehī

Çemen eyāletine dikdi tūġ oldı emīr

Sîmkeşzâde Feyzî K. XX / b. 20

23. ferş

Tāze cārūb niçün bağlıyidi çūb-ı tere

Serv ferş-i çemene olmasa ferrāş eger

Edirneli Şevkî K. 4 / b. 10

Lāleler ‘anberle pür-micmer ṣabā ferrāş-ı bāġ

Taḫt-ı gülzāra çemen ferş-i zümürrüd-dūzdur

Dânişî G. XLVII / b. 3

24. firdevs

Ṭolu nūr u sürūr u revḥ[28] ü reyḥān

Meger oldı çemen Firdevs-i a‘lā

Ahmedî K. LXXII / b. 6

Çün çemen firdevs olup ṣaḥrā İrem būstānıdur

Ḥūr u ġılmān ile ‘işret it ki ‘ālem fānīdür

Tâcî-zâde Ca‘fer Çelebi K. 25 / b. 1

25. ḥācıyān

Geçmesün deyü ḥācıyān-ı çemen

Ḫārzār eyledi muġaylānı

Yârî K. 48 / b. 48

26. ḥakkāk

Ṣaḳb itdi dürr-i jāleyi ḥakkākveş çemen

Gūş-ı ‘arūs-ı lāleye ḳılmaġa gūşvār

[28] Divan metninde “revhi” şeklinde geçen bu kelime vezin ve anlam uyumunu sağlamak için düzeltilmiştir.

Serâyî K. 16 / b. 11

27. ḫaṭ

Ġonce aġzı serv ḳaddi çeşmi nergis yüzü gül

Ḫaṭṭ-ı sebzidür çemen bir dilber olmuşdur bahār

Hayâlî K. 25 / b. 11

Mażmūnı gül ḫaṭı çemen elfāẓı yāsemen

Ṭarḥ-ı ḳaṣīde itdi suḫan-perver-i bahār

Vahyî K. 28 / b. 7

28. ḥavż

Bāġda ḥavż-ı çemen seyre gelen kimselere

Oldı cām-ı ṭarab āyīni ile āyīnedār

Edirneli Nazmî K. 11 / b. 25

29. ḫazīne

Yine açıldı gülistānda ġonce-i gülzār

Ḫazīne-i çemenüñ mühriñ açdı bād-ı bahār

Tıflî K. 16 / b. 1

30. ḫıṭṭa

Çü ‘andelīb ḫaṭīb oldı ḫıṭṭa-i çemene

Ṭuyūra eyledi ḳumrī mü’eẕẕināne ṣalā

Gelibolulu Mustafa Âlî K. 1 / b. 16

31. ḫuld-ı berīn

Cūy Kevṣer serv Ṭūbā lāle ġılmān ḥūr gül

Bāġbān Rıḍvān çemen olmış durur ḫuld-ı berīn

Basîrî K. 2 / b. 2

32. ḫum-hāne

Demdür tehī piyāle-i ḫum-ḫāne-i çemen

Reng iktisāb olup mey-i āteş-‘iẕārdan

İsmetî K. 2 / b. 15

33. ‘īd-gāh

‘Īd-gāh oldı çemenler ġonceler eṭfāl-i ‘īd

Ṣalınup bād ile gül dūlāba bindi cūybār

Nev’î K. XV / b. 5

34. ‘işret-geh

‘Ayşuñ zamānı ‘işretüñ eyyāmıdur diyü

‘İşret-geh-i çemende ṣalar ellerin çenār

Bâkî G. 180 / b. 4

35. ḳaṣr

Ḳaṣr-ı çemen içinde ṭurup cümle bī-ḳuṣūr

Ḥavrā ṣıfat bezendi ‘arūsān-ı nev-bahār

Serâyî K. 16 / b. 14

36. kişver

Bāġ içre urdı taḫtını çün şehryār-ı gül

Ḫavf-ı şitā'dan oldı emīn kişver-i çemen

Lâmi'î Çelebi Tcb. II / III / b. 4

Ser-te-ser ḳabża-i tesḫīre çemen kişverini

Aldı ser-pençe-i ḫurşīd-i dıraḫşān bahār

Sürûrî K. 13 / b. 30

37. ḳumāş

Görinür kevkebe-i leşker-i sulṭān-ı bahār

Zīb-i bāġ oldı ḳumāş-ı çemen-i tāze ẓuhūr

Sa'dî K. 4 / V / b. 2

Çemen bir allı yeşilli ḳumāş-ı dībādur

Ki tār u pūdı reg-i ebr-i dest-kār-ı bahār

Şeyh Gâlib G. 104 / b. 6

38. külbe-i aḥzān

Çemen ki külbe-i aḥzān olupdı fürḳatden

Viṣāl-ı ġonce ile sünbül itdi bāġı ḫabīr

Sîmkeşzâde Feyzî K. XX / b. 3

39. levḥ

Ḫāme-i sebze-i nev-ḫīz ile levḥ-i çemene

Yazdı derd-i dilini bülbül-i āşüfte-nihād

Bağdatlı Rûhî K. 14 / b. 12

Sepīde-dem ki ḳalem çekdi Mānī-i gülzār

Pür oldı levḥ-i çemen şemselerle naḳş-ı nigār

Vasfî K. 1 / b. 1

40. libās

Yayḳar çemen libāsını ṣābūn-ı berf ile

Reng aldı gibi çerḫ zümürrüd-i nigārdan

Sehâbî K. 12 / b. 8

41. maḥşer

Bād-ı bahār ṣan ki Sirāfil ṣūrıdur

Kim ṭoldı mürdeler dirilüb maḥşer-i çemen

Lâmi'î Çelebi Tcb. II / III / b. 2

42. mehd

Revādur söylese mehd-i çemende beççe-i bülbül

Gülüñ pīrāhen-i Yūsuf gibi çāḳ oldı dāmānı

'Azmî-zâde Hâletî K. 20 / b. 13

43. mevc

Gösterür mevc-i çemenden her seḥer bād-ı nesīm

Gülsitānı baḥr-i aḫdar jāleyi dürr-i şemīn

Sehî Bey K. 30 / b. 7

Çemen taḥarrük-i bād-ı ṣabā ile gūyā

Bahār kārgehi içre mevc-i ḫārādur

Hâfız Ahmed Paşa G. 51 / b. 3

Ṣubḥ-dem bād-ı nesīm esdükce olmaḳda çemen

Ṭab‘a ḥālet-baḫş-ı ṣafvet mevce-i deryā gibi

İzzet Ali Paşa K. 4 / b. 7

44. mey-ḫāne

Her lāle bir peymānedür her gūşe bir kāşānedür

Gūyā çemen mey-ḫānedür bülbülleri mest-i neġam

Şeyh Gâlib K. 15 / b. 3

45. Mıṣr

Yūsuf-ı gül şevḳi uş Mıṣr-ı çemende eyledi

Pīr-i dünyāyı Zelīḫāveş cevān-ı nāzenīn

Ahmed Paşa K. 24 / b. 7

Nev-cevān oldı Züleyḫāveş bu dehr-i pīre-zen

Olalı gül Yūsufı Mıṣr-ı çemen içre muḳīm

Tâcî-zâde Ca‘fer Çelebi K. 29 / b. 4

Bahār tāciri Mıṣr-ı çemen ġanīlerine

Bıraḫdı Yūsuf-ı gül eyleyüp ġavġā

Fuzûlî K. 1 / b. 13

46. milket

Tīġ ile geldi güneş açdı çemen milketini

Leşker-i ‘ıyş u ṭarab oldı cihān māl-ā-māl

Prizrenli Şem‘î K. 8 / b. 10

47. mir’āt

Ol ḳadar ṣāf ki mir’āt-ı çemen feyżinde

Sāyesin daḫı şükūfeyle pür eyler eşcār

Lâzikîzâde F. Nâfiz K. 17 / b. 19

Ṣun‘-ı Ḥaḳ olmada mir’āt-ı çemenden manẓūr

Ṣūret-i neş’e bu vech üzre ider ‘arż-ı ‘iẕār

Şeyhülislâm İshâk K. 24 / b. 7

Ki olur herkese mir’āt-ı çemenden ẓāhir

Ṣūret-i ḥüsn-i cihān-zīb-i cemāl-i iḥyā

Şeyhülislâm İshâk K. 25 / b. 2

48. muḫayyem

Muḫayyem oldı çemen leşker-i nebātāta

Çāder çiçekleri ṣaḥrāyı ṭutdı ser-tā-pā

Gelibolulu Mustafa Âlî K. 1 / b. 4

49. mülk

Leşker-i ebr çemen mülkine aḳın ṣaldı

Ṭurma yaġmada yine niteki yaġı Tātār

Bâkî K. 18 / b. 5

Çemen mülkini feṯḥ itdi ser-ā-ser leşker-i ezhār

Cihānı gün gibi açdı yine nev-rūz-ı sulṭānī̄

Prizrenli Şem‘î K. 15 / b. 15

Şeh-i nev-rūz çemen mülkine ‘azm itdi deyü

Gülşene geldi seḥer virdi ḫaber bād-ı bahār

Râmî K. 21 / b. 4

50. mülk-i Süleymān

Semen Belḳī̄s ü āb āyī̄ne sünbül zülf-i ‘anber-bū

Ṣabā hüdhüd çemen mülk-i Süleymān ġonce ḫātemdir

Sabûhî G. XXIX / b. 5

51. müzellef güzel

Bir müzellef güzele beñzedürem ben çemeni

Ḫāller şeb-nem aña sebze ḫaṭ-ı ‘anber-bār

Süheylî K. 22 / b. 11

Bir müzellef güzele beñzedürem ben çemeni

Gül beden ġonce dehen sī̄ne semen sī̄m ẕeḳan

Süheylî G. 274 / b. 5

52. naḳḳāş

Yine naḳş itmiş çemen naḳḳāşı bir gülzār-ı Çī̄n

Ḳıl ḳalemle yazamaz bir yapraġın naḳḳāş-ı Çī̄n

Revânî K. 23 / b. 2

53. nerd

Dizdi gül pūlını nerd-i çemene bād-ı seḥer

Eyleyüp lāle ile jālesini ṭās ile zār

Ganîzâde Nâdirî K. XXII / b. 13

54. neşter

Ḳan almaġa seḥerde gül ü lāleden ṣabā

Faṣṣādvār elinde ṭutar neşter-i çemen

Lâmi'i Çelebi Tcb. II / III / b. 5

55. rūz-ı ḥaşrda ḫāk-ı Bedaḫşān

Çıḳup rūy-ı zemīne lāleler ṭutdı der ü deşti

Çemen gūyā ki rūz-ı ḥaşrda ḫāk-ı Bedaḫşāndur

Riyâzî K. VI / b. 18

56. ṣaḥīfe

Hevādan eyleye eşcārı ebr gevher-bār

Ṣaḥīfe-i çemen üzre le'āli-i şeb-nem

Fuzûlî K. 16 / b. 3

Çemen ṣaḥīfesi olmış nuḳāṭ-ı jāle ile

Numūne-i varaḳ-ı sebz k'ola şemīm-niṣār

Fasîh Ahmed Dede G. 157 / b. 2

Ṣaḥīfe-i çemen üzre ḫaṭ-ı benefşe ile

Rüsūm-i şāh-ı bahārı ḳażā ider taḥrīr

Şeyhülislâm Bahâyî K. 2 / b. 7

57. ṣaḥn-ı cāmi‘

Çemenler ṣaḥn-ı cāmi‘dür yine āyāt-ı raḥmetle

Ser-ā-ser ṣafḥa-i bāġa ḫaṭ-ı reyḥān muḥarrerdür

Prizrenli Şem‘î K. 10 / b. 4

58. serāçe

‘Arūs-ı ġonce daḫı perde-i ‘ademde iken

Serāçe-i çemene ‘andelīb-i zār gelür

Süheylî K. 20 / b. 5

59. serāy

Nādirü’d-dehr olan serāy-ı çemen

Ferş-i zer-tārı oldı pür-zer ü sīm

Râmî K. 14 / b. 5

Ḳıldı ol neş’e serāy-ı çemeni ‘ālem-zīb

Nāz-dār eyledi ezhārı o feyż-i bālā

Şeyhülislâm İshâk K. 25 / b. 4

Eşer-i yümn-i bihīn maḳdem-i sulṭān-ı cihān

Ḳıldı zībende-serāy-ı çemeni mu‘ciz-kār

Şeyhülislâm İshâk K. 24 / b. 6

60. serīr

Nāẓır-ı bāġ giyüp başına tāc-ı zerrīn

Nergis urundı serīr-i çemen üzre mesken

Nûrî İbrahim K. 12 / b. 7

61. simāṭ

Şükūfezār-ı simāṭ-ı çemende reng-ā-reng

Gürisne çeşm-i naẓar beñzedür nevālelere

Nâ'ilî-i Kadîm G. 340 / b. 4

62. sūḳ

Ṣabā nev-ṭabla-i 'ıṭr-ı bahārı eyleyüp ber-ser

Gezer sūḳ-ı çemende sū-be-sū nev-rūzdur şimdi

Nesîb Dede K. 201 / b. 2

63. sulṭān

Sulṭān-ı çemen ṣoḥbet-i 'ām itmek içündür

Ṣaḥn-ı çemen içre ḳurılan ḫayme-i ūlā

Münîrî K. 21 / b. 9

Milketi gülzāra teşrīf itdi sulṭān-ı çemen

Giydi pür-dībā-yı sebz-i dil-küşā nev-rūzdur

Nakşî G. LXXXVIII / b. 3

64. sūzen

Her çemen olmuş durur bir sūzen-i mekkār-ı kūy

Geşt-i bāġ it kim ḳomaz her dilde ḫār-ı ġam bahār

Bursalı Rahmî G. 42 / b. 4

65. şāne

Meşşāṭa-i ṣabāya pīrūze şāne çemen

Gīsū-yı zülfiḳāra āyīne cūybārdur

Nakşî K. IV / b. 10

Kef-i ṣabāda çemen şāne-i zümürrüd olur

Ne ḫōş yaraşdı ruḫ-ı lālezāra zülf-i nigār

Arpaemîni-zâde Sâmî K. 20 / b. 24

66. şāh

Beñzer ki çemen şāhına bezm āleti iltür

Bunca ḳadeḥi k'almış ele nergis-i şehlā

Münîrî K. 21 / b. 4

Tehniyet itmek içün maḳdem-i şāh-ı çemene

Dür niṣār oldı dem-i ṣubḥ ile dest-i şeb-nem

Sıdkî Paşa G. 45 / b. 3

Düzd-i ḥarīf-i berg-rubāyı şikār içün

Gönderdi bāġa şāh-ı çemen leşker-i bahār

Vahyî K. 28 / b. 5

67. şehr

Meger bād-ı bahārī̄ oldı ḳırṭāsiyeye mālik

Sürer şehr-i çemende nuḳreveş evrāḳ-ı ezhārı

Nev‘î-zâde Atâyî K. 8 / b. 17

Meger ki şāh-ı bahār aldı mülk-i gülzārı

Ṭonandı şehr-i çemen çıḳdılar temāşāya

Nev‘î-zâde Atâyî K. 12 / b. 2

Jāle şehr-i çemenüñ olmasa lü‘bet-bāzı

Tī̇ġ-i sūsende hüner gösterüp itmezdi ḳarār

Nev‘î-zâde Atâyî K. 14 / b. 9

68. şehryār

Mükemmel olmaġ içün zī̄b-i şehryār-ı çemen

Çıḳardı ḫayli defāyin ‘acūze-i dünyā

Râmî K. 3 / b. 16

69. taḫt

Cünd-i sermāya yapup sedd-i Sikender nev-rūz

Oldı devletle çemen taḫtına dāver nev-rūz

Peşteli Hisâlî G. 214 / b. 1

Taḫt-ı çemene ḫusrev-i gül itdi cülūsı

Bülbüller aña tehniye-ḫˇān olduġı demdür

Sürmeliçavuş-zâde Cehdî K. 6 / b. 4

70. tār

Yeşil çiçekli giyindi boyunca cāmeyi gül

Ṭoḳutdı tār-ı çemenden ṣabā idüp iḥsān

Fetvâemînizâde Gâlib Zühdî K. 64 / b. 7

71. tāze

Bir tāzedür ṣankim çemen ḳad serv sīne yāsemen

Gül-ġoncedür gūyā dehen sünbül de zülf-i ḫam-be-ḫam

Sünbül-zâde Vehbî K. 22 / b. 9

72. ṭıfl

Virür hezār mihr ile gör dāye-i seḥāb

Gehvāre-i zemīnde çemen ṭıflına leben

Molla Aşkî K. 19 / b. 6

Ḫāk mehdinden ider cünbişi ḳuvvet dutuban

Dāye-i ebr çemen ṭıflına virdükçe leben

Molla Aşkî K. 40 / b. 4

Mihr idüp beslemege dāye gibi jāle vü gül

Ḳoydı ṭıfl-ı çemen aġzına nebāt ebr-i bahār

Ahdî-i Bağdâdî K. 1 / b. 8

73. Ṭūr

Tāb-ı tecellī berḳ urur her ṣāḫ-ı gül-bün ṣu‘levār

Gūyā ki Ṭūr olmış çemen gelmiş Kelīm-i nev-bahār

Ahmed Nâmî G. 85 / b. 4

74. vilāyet

Çemen vilāyetine her şükūfe boy begidür

Ṣubaşı nehr-i revān maṣlaḥat-güẕārı ṣabā

Gelibolulu Mustafa Âlî K. 1 / b. 8

75. yemm

Yemm-i aḫḍar gibi mevc urdı çemen geldi bahār

Zevraḳ-ı cām ile demdür idelüm ‘azm-i kenār

Nev’î K. XVIII / b. 1

Çemen olmış yem-i aḫḍarı ṣadefdür sīmler gūyā

Müdevver ḳaṭrelerle jāle dürr-i şāh-vār olmış

Râmî G. 131 / b. 8

76. Züleyḫā

Çemen oldı çü Züleyḫā ḳarıyiken yigid uş

Dikenüñ Yūsufı itdügiçün aña ḥasenāt

Hoca Dehhânî G. 3 / b. 4

çemen feżāsı (Far. Ar.) → mülk-i Sebā

Götürdi taḫtını bād ol şehün Süleymānvār

Çemen feżāsı görindi ṣabāya mülk-i Sebā

Gelibolulu Mustafa Âlî K. 1 / b. 5

çemen ṣaḥnı (Far. Ar.) → baḥr-ı aḫḍar

Sefā'indür dıraḫtān bādbān açmış sefīd ü surḫ

Çemen ṣaḥnı donanma-yı bahāra baḥr-ı aḫḍardur

Arpaemîni-zâde Sâmî K. 11 / b. 20

çemen üzre açılan tāze gül-i nesteren (Far. T. T. Far. Far. Far.) → sipihr üzre mihr

Beñzedür mihre sipihr üzre gören gülşende

Çemen üzre açılan tāze gül-i nestereni

Süheylî K. 41 / b. 9

çemen üzre düşen şeb-nem (Far. T. T. Far.) → zümürrüd üzre dür

Zümürrüd üzre dür ḳonmışa beñzer

Çemen üzre düşen her ṣubḥ şeb-nem

Bursalı Nakkaş Sâfî Tcb. 2 / I / b. 2

çemende lāle üstinde jāle (Far. Far. T. Far.) → zümürrüd taḫt üstinde muraṣṣa' tāc-ı Nevder

Çemende lāle üstinde görenler jāleyi ṣanur

Zümürrüd taḫt üstinde muraṣṣa' tāc-ı Nevderdür

Molla Aşkî K. 33 / b. 12

çemenistān (Far.) → **1.** cinān

Feyż-i Ḥaḳ nāmiye-baḫşā-yı cihān oldı yine

Çemenistān-ı cihān ṣaḥn-ı cinān oldı yine

Şeyhülislâm İshâk K. 23 / b. 1

2. çār-sūy

Çār-sūy-ı çemenistānda dellāl-i hezār

Ḫāṣ ü ʿāma güher-i ʿişreti itmekde mezād

Arpaemîni-zâde Sâmî K. 3 / b. 7

çemen-şuffe (Far. Ar.) → maḥāfil

Ḳurıldı cāmiʿ-i gülşende devḥadan minber

Maḥāfil oldı çemen-ṣuffeler felek-fersā

Gelibolulu Mustafa Âlî K. 1 / b. 13

çemenzār (Far.) → **1.** deryā

Ne deryādur bu deryā-yı çemenzār

Ki mevci reşk-sāz ider biḥārı

Beyânî K. 9 / b. 9

Nesīm-i nev-bahār esdükçe mevcin āşikār eyler

Çemenzār-ı cihān bir mevczen deryāya dönmişdür

Beyânî G. 278 / b. 2

Gör çemenzārı şükūfeyle ne ḫōş ülfetdedür

Rūzgār esdükce deryā gibi ol da mevc urur

Sürmeliçavuş-zâde Cehdî K. 2 / b. 4

2. ferş

İrdi dem-i nev-bahār oldı müzeyyen yine

Zīnet-i ezhār ile ferş-i çemenzārlar

Beyânî K. 8 / b. 3

3. kālā

Bu demde lāle-i sulṭān bahārı eyledi teşvīḳ

Çerāġān eyleyüp ‘arż itdi kālā-yı çemenzārı

Şehdî K. 29 / b. 10

4. ribāṭ

Metā‘ı cümle bahār ü yüki gül-i nesrīn

Yine ribāṭ-ı çemenzāra kārvān geldi

Bosnalı Sâbit K. XXXIV / b. 6

5. semā

Hāle içre meh ṣanup ḥavż içre mihrüñ ‘aksini

Gülleri encüm ḫayāl itdüm çemenzārı semā

Ganîzâde Nâdirî G. 5 / b. 5

6. ‘ummān

Pençe-i mercāna beñzer pāy-ı kebk-i sebzezār

Mevc urup yatur çemenzār oldı ‘ummān-ı bahār

Ümîdî Ahmet K. 8 / b. 18

çenār (Far.) → 1. ṣōfī

Ẕikr ider başın ṣalar bād-ı ṣabā ile müdām

Ṣōfīler gibi düşürmez elde tesbīḥin çenār

Yahyâ Bey K. 11 / b. 5

2. şāh

Zūr-bāzu ile bāġīleri pā-māl itdi

Hīç dirīġ itmedi elden geleni şāh-ı çenār

Feyzî-i Kefevî K. VI / b. 14

çenār - serv (Far. Far.) → ‘āşıḳ u ma‘şūḳ

Nāz ile çenār atdı ḳolın boynına servüñ

Bir yerde iki ‘āşıḳ u ma‘şūḳ idi gūyā

Ahmed Paşa K. 38 / b. 16

çeşm (Far.) → **1.** ‘abher

Gūyiyā bir kāsedür pür-āb ile nergis ṭolu

‘Abher-i çeşmüñ ḫayāli birle şöyle çeşm-i nem

Münîrî K. 11 / b. 27

2. nergis

Ġonce aġzı serv ḳaddi çeşmi nergis yüzü gül

Ḫaṭṭ-ı sebzidür çemen bir dil-ber olmuşdur bahār

Hayâlî K. 25 / b. 11

Gün ṭoġar rinde irişdükde bahār-ı ġamzede

Leyle-i nev-rūzu iḥyā itmemek olmaz revā

Nergis-i çeşmüñ gibi peymāne döndür sāḳīya

Bizde şebbū-yı ḳadeḥle idelüm gice ṣafā

Şebde ḳıldı ġonce-i nev-rūz ta‘ṭīr-i meşām

Beylikçi İzzet Bey Th. 6 / 6

çiçek (T.) → 1. āyīne-i ‘ālem-nümā

Her çiçek āyīne-i ‘ālem-nümādur ‘āleme

Her varaḳ bir ‘ilm ü ḥikmetden olur gevher-niṣār

Yahyâ Bey K. 11 / b. 2

2. bende

Didi ki benüm şāh u çiçekler baña bende

Oldı ki ider vaṣlumı cümlesi temennā

Fânî K. 1 / b. 21

3. dest-i dil-ber

Şecer şāḫına bir zīnet virüp durur çiçekler kim

Ḫiżāb ile nigār olmış ṣanasın dest-i dil-berdür

Molla Aşkî K. 33 / b. 6

4. ḥūri

Ḥūriler bigi ṭonanub çıḳdı her dürlü çiçek

Hem aḳar ṣular ṣanasın selsebīl ırmaġıdur

Kemâl Ümmî K. 29 / b. 2

5. kevākib

Döşenüb tāze çemenlerle gök olmışdur zemīn

Açılan yir yir çiçeklerdür kevākibden nişān

Hayretî K. 15 / b. 2

6. müstemi‘

Bu ḳamu ḳuş nice ḫānende ḫōş gūyende

Bu her çiçek ne ‘aceb müstemi‘-i ḫūb ḫāmūş

Kemâl Ümmî K. 32 / b. 15

7. necm

Gökyüzine beñzedi bir necme döndi her çiçek

Kimi mānend-i s̱üreyyā kimi mis̱l-i ferḳadān

Feyzî-i Kefevî K. VII / b. 9

8. nigār

Mestāne her çiçek egeḳomuş külāhını

Gūya ki bir nigār durur ṣūḫ u şivekār

Necâtî Beg K. 8 / b. 4

9. nöker

Ḳarġu vü ṣanavber ‘alemin götürüp irdi

Gül-şāḫa ḳamu dürlü çiçekler nöker oldı

Kemâl Ümmî K. 33 / b. 19

çiçeklerin zemīnden çıḳması (T. Far. T.) → dervīşlerin erba‘īnden çıkması

Dervīşler gibi ki çıḳar erba‘īnden

Ḫamsīn irişdi çıḳdı çiçekler zemīnden

Mu’în G. 52 / b. 1

çiçekler vü yapraḳlar (T. Ar. T.) → dü-renk câme

Tā ki ṭonandı çiçeklerle vü yapraḳlarla

Câmeler aldı dü-renk egnine ṣankim eşcār

Edirneli Nazmî K. 11 / b. 17

çigdem (T.) → **1.** cāsūs

Bize ol ʻālim-i ġaybuñ reyāḥīni çerisinden

Eñ öñden ḳaruñ altından gelür cāsūs-ı çigdemden

Nesîmî G. 347 / b. 2

2. peyk-i gül

Yitişdi peyk-i gül çigdem çiçegi

Yol arḳunluġı beñzin sāz ḳıldı

Kemâl Ümmî K. 35 / b. 7

çigdem ü nev-rūz (T. Far.) → **1.** peyk

Ögürtdi çigdem ü nev-rūz peyki gül şāhuñ

Hem irdi sūsen elinde silāḥ çün çāvuş

Kemâl Ümmî K. 32 / b. 10

2. beşīr ü ḳulavuz

İrişdi beşīr ü ḳulavuz çigdem ü nev-rūz

Andan girü her biri pey-ā-pey irer oldı

Kemâl Ümmî K. 33 / b. 17

3. ḳulavuz

Ḫaber getürdi ḳulavuz çigdem u nev-rūz

Ki riḥlet itdi şitā’ vü uş irdi ṣayf u necāḥ

Kemal Ümmî K. 28 / b. 9

Nev-rūz açıldı çigdem ile ḳoşa geldiler

Evvel ḳulaġuz oldı yine ol dü-yārı gör

Kemâl Ümmî K. 30 / b. 9

çihre (Far.) → 1. gül

Her lāle yine ḳırmızı vālāya ḳoyupdur

Ḫaṭ-ı ruḫ-ı gül-çihre gibi misk uvaġı

Zâtî K. 68 / b. 3

2. lāle

Gülşen şu ḥadde ḫūb u laṭīf oldı dir gören

Bir lāle-çihre ġonce-dehendür semen-‘iẕār

Sehî Bey K. 17 / b. 3

3. semen

Bir semen-çihreyle seyr-i sebzezār it kim yine

Pāy-i ehl-i ‘işrete döşendi dībā-yı bahār

Üsküdarlı Aşkî G. 56 / b. 3

dāl (T.) → ḫancer

Żabṭ idüp cünd-i şitā’ fetḥ itmiş iken bāġı gör

Geldi dāl ḫancerle güller anı talān itdiler

Rezmî G. 185 / b. 2

dār-ı bahār (Far. Far.) → beytü'l-'arūs

Al geyinmiş bütün gelincikler

Döndi beytü'l-'arūsa dār-ı bahār

Mehmed Memdûh Faik Bey G. 78 / b. 4

dehr (Ar.) → **1.** 'acūz

Gel temāşā ḳıl 'acūz-ı dehri gör ey nev-cuvān

Zeyn olup bir nāzenīn maḥbūba dönmişdür hemān

Hayretî K. 15 / b. 1

2. ana

Ḳardan südini keseli bu dehr anası gör

Yir mehdinden ayaġa gelür eṭfāl-i nebāt

Hoca Dehhânî G. 3 / b. 4

3. 'arūs

Zer-pāş olur zemīne nücūmundan āsmān

Rūy-ı 'arūs-ı dehre ider i'tibār-ı feyż

Erzurumlu Zihnî G. 172 / b. 5

4. āyine

Sipihr-i minneti altında olsa dehr n'ola

Götürdi āyine-i dehrden sipihr ġubār

Fuzûlî K. 17 / b. 8

5. bāġ

Bāġ-ı dehrüñ pür oldı lāle ile

Serv her kūşede ḫırāmāndur

Ahmed-i Rıdvan K. 29 / b. 3

İrmesün diyü o serve bāġ-ı dehr içre ḫazān

Vādi vü ṣaḥrāda tesbīḥin ḳomaz elden çenār

Hatmî K. 183 / b. 7

Bulınmaz būyda zülf-i nigāra öykünür sünbül

Ser-ā-ser geşt olınsa bāġ-ı dehrüñ sünbülistānı

Çorlulu Zarifî G. 288 / b. 3

6. bustān

Sāḳiyā gül-gūn ḳadeḥ tut kim ‘aceb güller açar

Dehr bustānıda aḥvālimġa devr-i āsmān

Hüseyin Baykara G. 123 / b. 6

7. çār-sūy

Jāleye naḳd itmek içün ḫ^{v}āce-i Hindū-yı çerḫ

Çār-sūy-ı dehr içinde açdı dükkān-ı bahār

Ümîdî Ahmet K. 5 / b. 20

8. ġār

Mehdī-yi nev-bahār çıḳup ġār-ı dehrden

Genc-i şükūfe yir yir açıldı türābdan

Hüdâyî K. 5 / b. 2

9. gülşen

Gülşen-i dehr bezendi gül-i raʻnālar ile

Var ise eyledi sulṭān-ı cihān taḫt-ı cülūs

Derzi-zâde ʻUlvî K. 10 / b. 8

Zār zār iñler göñül iy ġonce-leb oldur sebeb

Gülşen-i dehr içre dāmān-gīrüñ oldı ḫār-ı ḫār

Hatmî K. 183 / b. 8

Gūyiyā gülşen-i dehr oldı güzel bir dil-ber

Kim aña serv ḳad u ġonce dehen gül ruḫsār

Çorlulu Zarifî K. 8 / b. 14

10. gülzār

Sen ḫār ile ṣalınmada gülzār-ı dehrde

Ben zār olam revā mıdur ey serv-i gül-ʻiẕār

Bâkî G. 180 / b. 6

Mevsim-i faṣl-ı bahāra ins [ü] cān reşk eylesün

Revnaḳ-ı gülzār-ı dehre bāġbān reşk eylesün

Feyzî-i Kefevî G. 313 / b. 1

11. mecmūʿa

Dökdi şeb-nem noḳṭalar evrāḳa var bir niyyeti

Kim yaza şekl-i feraḥ mecmūʿa-i dehre kenār

Refîʿ-i Kâlâyî K. 20 / b. 8

12. nev-ʿarūs

Pīre-zen dünyā bahār ile bulup naḳş-ı nigār

Nev-ʿarūs-ı dehr neşāṭ-ı zemān reşk eylesün

Feyzî-i Kefevî G. 313 / b. 4

13. pīr

Dehr pīriyle pençe ṭutma ṣakın

Bāzu-yı çarḫ dest-gerdāndur

Ahmed-i Rıdvan K. 29 / b. 10

Geymişdi sebz ḥullesini pīr-i Zāl-i dehr

Ṭonanmış idi zīnet ile nev ʿarūsvār

Prizrenli Şemʿî K. 9 / b. 8

14. pīre-zen

Nev-cevān oldı Züleyḫāveş bu dehr-i pīre-zen

Olalı gül Yūsufı Mıṣr-ı çemen içre muḳīm

Tâcî-zâde Caʿfer Çelebi K. 29 / b. 4

15. ṣayrafī

Eşeridür görinen urdı miḥekk-i ṣāma

Ṣatıcaḳ ṣayrafī-i dehre felek bir dīnār

Bâkî K. 25 / b. 14

derūn-ı lālede dāġ (Far. Far. Far.) → ḳurṣ-ı ‘anber

Şu ḳurṣ-ı ‘anbere döndi ki yana micmerde

Taṣarufāt-ı hevāda derūn-ı lālede dāġ

Bağdatlı Rûhî K. 7 / b. 4

deste-i sünbül (Far. Far.) → cārūb

Yed-i ‘acūz-ı zemistānda deste-i sünbül

Ḥarīm-i gülşene cārūb idi miṣāl-i heşīm

Bosnalı Sâbit K. XXXV / b. 5

devḥa (Ar.) → minber

Ḳurıldı cāmi‘-i gülşende devḥadan minber

Maḥāfil oldı çemen-ṣuffeler felek-fersā

Gelibolulu Mustafa Âlî K. 1 / b. 13

devrān (Ar.) → şāh

Rūz [u] şeb olup ber-ā-ber mu‘tedil oldı hevā

Şāh-ı devrāndan cihāna ‘adl u dād oldı yine

Feyzî-i Kefevî G. 357 / b. 4

dey (Far.) → **1.** Behmen

‘Askerin Behmen-i dey ṣaldı bahār üstine līk

Gülşenüñ cünd-i ẓafer reh-beri Fīrūz oldı

Süheylî G. 332 / b. 2

2. Behrām / Behrām-ı Gūr

Rüstem-i żayġam-süvāra çün Ḥamel oldı maḳām
Ḳıldı Behrām-ı deye Pervīz-i nev-rūz intiḳām

Molla Aşkî K. 9 / b. 1

Behrām-ı Gūr-ı deyden alup mülk-i gülşeni
Şāh oldı dehre Ḫüsrev-i nev-rūz-ı tācdār

Vahîd Mahdûmî K. VII / b. 12

3. Ḍaḥḥāk

Def‘-i Ḍaḥḥāk-i dey içün nitekim Efrīdūn
Ġāviyānī ‘alemin ḫaṭmī girü ḳıldı ‘alen

Molla Aşkî K.40 / b. 5

4. ḥarāmī

Ḥarāmī-i dey bāġı başmış idi
Hücūm-ı bahār itdi añı hebā

Abdî-i Karahisârî K. 6 / b. 11

5. ḫusrev

Alındı ḫusrev-i dey leşker-i bahārīden
Memālik-i çemen-i ‘ālem oldı māl-ā-māl

Kelâmî K. 21 / b. 8

6. mīş

Bāġ-ı benefşe germde hem-çün siyāh-güş

Mīş-i deyi yemiş gibi şīr-i ner-i bahār

Vahyî K. 28 / b. 9

7. reh-zen

Ḳāḍi-i maḥkeme-i rūz-ı cezā faṣl itsün

Reh-zen-i dey ile vardırınca da‘vā-yı bahār

Abdî-i Karahisârî G. 111 / b. 21

8. Rüstem

Olamaz zor ile maḳṣūduña reh-yāb-ı ẓafer

Olmasın Rüstem-i dey bādiye-peymā-yı bahār

Abdî-i Karahisârî G. 111 / b. 21

9. sürādıḳ

Çāk-ı sürādıḳ-ı dey idüp ḫancer-i bahār

‘Anḳā-yı gülşen açdı yine şeh-per-i bahār

Vahyî K. 28 / b. 1

10. şāh

‘Āleme peyk-i ṣabādan irdi peyġām-ı bahār

Ya‘ni dey şāhın ṣıdı sulṭān-ı ḫōş-nām-ı bahār

Feyzî-i Kefevî G. 68 / b. 1

Zemān ṭutsa n’ola çarḫ-ı sipihre tīġ-i kūhsārı

Şeh-i deyden şehen-şāh-ı gül aldı mülk-i gülzārı

Râmî K. 17 / b. 1

Zerrīn ‘alem diküp şeh-i ḫāver ‘ale’s-seḥer

İtdi şikeste şāh-ı deyi ḫusrev-i bahār

Râmî G. 82 / b. 4

11. şaḥne

Cem‘-i şükūfe şaḥne-i deyden ferāġ idüp

Ṭutarlar elde başı açıḳ cām-ı ḫōş-güvār

Necâtî Beg K. 8 / b. 2

dıraḫt (Far.) → 1. gümüşden kāḫ

Nev-bahār oldı şükūfeyle bezendi şāḫlar

Bāġ firdevs ü dıraḫt oldı gümüşden kāḫlar

Tâcî-zâde Ca‘fer Çelebi G. 49 / b. 1

2. ḫayme-i billūr

Ṣaḥn-ı pīrūze çemen ḫayme-i billūr dıraḫt

Cennetüñ begligini ister iseñ gülşene var

Prizrenli Şem‘î K. 7 / b. 13

3. nigār-ı sīm-ten

Donanup her bir dıraḫt olmış nigār-ı sīm-ten

Būstān içre ṭurup eyler senüñle encümen

Cā-be-cā ṣalmış bisāṭ-ı sebzi bezm içün çemen

Seyr-i bāġ it kim bahār irdi temāşā vaḳtidür

Üsküdarlı Aşkî Mr. 63 / VII

4. sefā’in

Sefā’indür dıraḫtān bādbān açmış sefīd ü surḫ

Çemen ṣaḥnı donanma-yı bahāra baḥr-ı aḫḍardur

Arpaemîni-zâde Sâmî K. 11 / b. 20

dıraḫt-ı müntehā (Far. Ar.) → Ṭūbā

Bahār oldı gülistān Cennetü’l-me’vā’ya dönmüşdür

Dıraḫt-ı müntehālar her biri Ṭūbāya dönmüşdür

Beyânî G. 278 / b. 1

dıraḫtuñ sayesi (Far. Far.) → şeh-nişīn

Şeh-nişīni neylerüz kim ṭarf-ı gülşende bugün

Her dıraḫtuñ sāyesi olmış durur bir şeh-nişīn

Basîrî K. 2 / b. 6

dil (Far.) → **1.** ‘andelīb

Görüp bu cem‘-i encümeni cān ile hezār

Dil ‘andelībi oḳıdı bir şi‘r-i ābdār

Serâyî K. 16 / b. 20

İtmesün mi ‘andelīb-i dil nevā nev-rūzda

Sīnesin açmış gülüñ dest-i ṣabā nev-rūzda

Yârî G. 608 / b. 1

2. bülbül

Bülbül-i dil yüzünüñ gülşeni vaṣfın dimege

Uzadur biñ dili bir demde nite kim sūsen

Molla Aşkî K. 40 / b. 20

Gördi yine yüz luṭf ile dīdār-ı bahārı

Dil bülbülünüñ yansa n'ola Ṭūr-ı ḳarārı

Zâtî K. 15 / b. 1

3. fülk

Baḥr-i 'ışḳa ṣalalum fülk-i dili n'olsa gerek

Nev-bahār oldı sefer mevsimi deryā demidür

Hayretî G. 72 / b. 4

4. ġonce

Şüküfte eyledi mānend-i ġonce dilleri hep

İdince müjde-i teşrīf-i nev-bahārı şimāl

Fasîh Ahmed Dede K. 2 / b. 2

5. ṭıfl

Bāġda ġonce-yi hem-sāye-i ḫār itdi bahār

Rūz u şeb ṭıfl-ı dili bülbül-i zār itdi bahār

Fâik Mahmûd G. 24 / b. 1

6. zevraḳ

Ṣaldı girdāb-ı belāya bulmadı hergiz kenār

Raḥmiyā dil zevraḳını rūzgāruñ mevsimi

Bursalı Rahmî G. 220 / b. 5

dil ü cān (Far. Far.) → 1. bülbül

Görmeyelden berü sen gül-ruḫ u ġonce-deheni

Dil ü cān bülbülinüñ dār-ı ḥazendür vaṭanı

Adnî K. 1 / b. 11

2. ḳandīl

Sāḳīyā rūġan-ı ḳandīl-i dil ü cānı getür

Maḥfil-i gülşene her lāle çerāġ oldı yine

Cevrî G. 213 / b. 3

diyār (Ar.) → 1. cennet

Ḳış çıḳıcaḳ irdi bahār cānunı ġafletden uyar

Cennet'e döndi her diyār söyle bülbülcügüm söyle

Yunus Emre G. 343 / b. 2

2. Bāġ-ı Bihişt

Geydi yeşil ṭonın yine ṣoydı siyāhını

Bāġ-ı Bihişt'e beñzedi küllī diyārı gör

Kemâl Ümmî K. 30 / b. 3

dünyā (Ar.) → 1. 'acūz

Zihī zemān ki be-luṭf-ı nihād-ı faṣl-ı bahār

‘Arūs-i yek-şebe itdi ‘acūz-ı dünyāyı

Sîmkeşzâde Feyzî K. XV / b. 14

2. bāġ

Bahār irdi yine ārāyiş itdi bāġ-ı dünyāyı

Nümāyān eyledi ehl-i ṣafāya ẕevḳ-i ferdāyı

‘Ayıntablı Hâfız G. 264 / b. 1

3. cennet

Cennete döndürdi dünyāyı ser-ā-ser nev-bahār

Bāġlar Firdevs-i a‘lā gülsitān ḫuld-ı berīn

Prizrenli Şem‘î K. 14 / b. 2

4. ḫᵛāce

Bir bir çıḳardı ḫᵛāce-i dünyā cevāhirin

Gevher-fürūşa döndi bugün ẕeyl-i kūhsār

Râmî G. 97 / b. 4

5. mülk

Mülk-i dünyāya bahārı yine şāh eylediler

Ṣıdılar cünd-i şitā’yı bir olub leyl ü nehār

Zâtî G. 487 / b. 6

6. pīr

Yūsuf-ı gül şevḳi uş Mıṣr-ı çemende eyledi

Pīr-i dünyāyı Zelīḫāveş cevān-ı nāzenīn

Ahmed Paşa K. 24 / b. 7

7. pīre-zen

Pīre-zen dünyā bahār ile bulup naḳş-ı nigār

Nev-‘arūs-ı dehr neşāṭ-ı zemān reşk eylesün

Feyzî-i Kefevî G. 313 / b. 4

8. sarāy

Yine sulṭān-ı bahār-ı ṣun‘-ı Rabbü’l-‘ālemīn

Eyledi dünyā sarāyın ravża-i ḫuld-ı berīn

Prizrenli Şem‘î K. 14 / b. 1

dünyā sarāyı (Ar. Far.) → ravża-i ḫuld-ı berīn

Yine sulṭān-ı bahār-ı ṣun‘-ı Rabbü’l-‘ālemīn

Eyledi dünyā sarāyın ravża-i ḫuld-ı berīn

Prizrenli Şem‘î K. 14 / b. 1

dürr-i jāle (Ar. Far.) → gūy-ı girībān

Nev-‘arūs-ı gül gibi pīrāhen-i āl üstine

Lāle dürr-i jāleden gūy-ı girībān eyledi

Bâkî K. 7 / b. 8

ebr (Far.) → **1.** dāye

Ṭıfl-ı çemenüñ bitdi ‘iẕārında ḫaṭ-ı sebz

Süd virür iken dāye-i ebr-i çemen-ārā

Ahmed Paşa K. 38 / b. 6

Ḫāk mehdinden ider cünbişi ḳuvvet dutuban

Dāye-i ebr çemen ṭıflına virdükçe leben

Molla Aşkî K. 40 / b. 4

Gülşen eṭfālini emzürmek içün dāye-i ebr

Ġonce-i zanbaḳı düzdi çemene pistānvār

Ahdî-i Bağdâdî K. 1 / b. 7

Jāle ṣanmañ ġonce aġzından çekīde şīrdür

Emzürürken sīnesinde dāye-i ebr-i bahār

Beyânî G. 94 / b. 3

2. ḳaṭār-ı üştür

Ebr-i pey-der-pey mānend-i ḳaṭār-ı üştür

Çekdi mülk-i çemen üstine setrbān-ı bahār

Sürûrî K. 13 / b. 9

3. leşker

Leşker-i ebr çemen mülkine aḳın ṣaldı

Ṭurma yaġmada yine niteki yaġı Tātār

Bâkî K. 18 / b. 5

Leşker-i ebr şitābı ṭaġıdup cünd-i riyāḥ

Ḳıldı mānende-i evrāḳ-ı perīşān bahār

Sürûrî K. 13 / b. 29

4. menābir

Çıḳup menābir-i ebr üzre tīġ-ı berḳ ile ra‘d

Ḫaṭīb-i ḫūb-nefes bigi itdi yine neġam

Zâtî K. 13 / b. 15

5. penbe

Ḳaṭre-i bārān degül sevdāgerān-ı bād ile

Penbe-i ebr-i ter içre dürr-i yektādur gelen

Dîvâne Rüşdî K. 5 / b. 10

6. perde

Dil-berā şermende olup ruḫlaruñdan āftāb

Perde-i ebr içre eyler kendüzin iḫfā yine

Tâcî-zâde Ca‘fer Çelebi K. 10 / b. 23

7. sāḳī

Ebr oldı bugün sāḳī vü ra‘d oldı çü muḳrib

Mest oldı çemenler içüben cām-ı muṣaffā

Fânî K. 1 / b. 26

8. saḳḳā

Saḳḳā-yı ebr-i feyż ile ferrāş-ı bād-ı ṣubḥ

Pāk itdiler riyāż-ı cihānı ġubārdan

Kelâmî K. 26 / b. 11

Çāk olurdı teşne-dillikden dehānı ġoncenüñ

Ebr ṣaḥn-ı bāġda olmasa saḳḳā-yı bahār

Üsküdarlı Aşkî G. 56 / b. 5

N’ola dil-teşne-i ezhārı iderse sīr-āb

Ebr ider ṭurma ḥarīm-i çemene saḳḳāyı

Yârî K. 35 / b. 3

9. sāye-bān

Deşt boldı bezmgāh u ebr boldı sāyebān

Her gedā kim bir ayaḳ bal içti sulṭāndur yana

Şiban Han G. 272 / b. 7

10. şīşe

Müzeyyen oldı yine yir ‘arūsı reng-ā-reng

Ṣaçar ṣabā yüzine ebr şīşesiyle gül-āb

Şeyhî K. 13 / b. 6

Āb-ı cüllāb-ı revān-baḫş oldı beñzer kim havā

Şīşe-i ebri ele alup gül-āb efşānıdur

Tâcî-zâde Ca‘fer Çelebi K. 25 / b. 10

Gül ṣuyıyla ṣubḥ-dem yundı gülistānuñ yüzi

Ra‘dden çün şīşe-i ebre irişdi inkisār

Üsküdarlı Aşkî K. 36 / b. 3

11. tente

Ebr-i sefīdden nola tente çekerse çarḫ

İtdi bahār sāḥa-i ġabrāyı lālezār

Kırımlı Rahmî K. 9 / b. 6

12. üştür

Ḫᵛāce-i bād çözüp üştür-i ebrüñ yükini

Dehre ṣatmaḳdadur ālāt-ı bahārı her bār

Derzi-zâde ‘Ulvî K. 18 / b. 12

13. zirih

Ṭaġı ḥişār idindi zirih geydi ebrden

Ḳaṣdı ölince ceng ide muḥkem bahār ile

Çâkerî G. 110 / b. 5

ebr-i bahār (Far. Far.) → 1. dāye

Mihr idüp beslemege dāye gibi jāle vü gül

Ḳoydı ṭıfl-ı çemen aġzına nebāt ebr-i bahār

Ahdî-i Bağdâdî K. 1 / b. 8

Mehd-i gülzār üzre geldi dāye-i ebr-i bahār

Ṭıfl-ı ġonce aġzın açdı meyl-i pistān eyledi

Bâkî K. 7 / b. 4

Mānend-i dāye açdı fem-i ṭıfl-ı ġonceyi

Ebr-i bahār itdi aġız miski jāleyi

Arpaemîni-zâde Sâmî G. 133 / b. 4

2. meşşāṭa

Ḳaṭra-i bārānı kim meşşāṭa-i ebr-i bahār

Güllere lūlū-yi zīb-efzā-yı mengūş eyledi

Şeyhülislâm Bahâyî G. 10 / b. 5

3. leşker

Ṭaġılup cünd-i şitā’ fetḥ oldı mülk-i bāġ u rāġ

Leşker-i ebr-i bahārī tīr-bārān eyledi

Bâkî K. 7 / b. 5

ebr-i bahārī içinde ḳulle-i kūh (Far. Far. T. Ar. Far.) → siyāh şālla deyr içre ruhbān

Görindi ebr-i bahārī içinde ḳulle-i kūh

Siyāh şālla deyr içre nitekim ruhbān

Bursalı Rahmî K. 8 / b. 3

ebr-i nev-bahār (Far. Far.) → Ḥażret-i Mūsā

Ḥażret-i Mūsā durur gūyā ki ebr-i nev-bahār

Kim şu‘ā‘-i berḳi gösterdi yed-i beyżā yine

Revânî K. 30 / b. 2

ebr-i nīsān (Far. Ar.) → dāye

Ser-ā-ser ḫ^{v}āba varmışlardı eṭfāl-i çemen geldi

Ṣu serpdi yüzlerine ebr-i nīsān dāyevār oldu

Abdî-i Karahisârî K. 26 / b. 6

eflāk (Ar.) → 1. āyīne

Yine āyīne-i eflāke düşüp aks-i bahār

Oldı bu şırça serāyuñ içi pür-naḳş-i nigār

Prizrenli Şem‘î K. 7 / b. 1

2. gülşen

Ṭa‘n iderse yiridür gülşen-i eflāke zemīn

Gül ḳamer lāle şafaḳ reşk-i şevābit ezhār

Prizrenli Şem‘î K. 7 / b. 8

3. gülzār

Gül ḳamer yılduz semen ṣaḥn-ı benefşe āsmān

Ṭa‘n iderse yiridür gülzār-ı eflāke zemīn

Prizrenli Şem‘î K. 14 / b. 7

4. şīşe

Nümūd-i jāle degül gül ‘araḳ teḳāṭur ider

O deñlü şīşe-i eflāke ḳıldı kār bahār

Dâniş Mehmed Bey K. 7 / b. 6

emvāc (Ar.) → zencīrek

Bahār irdi yine meyl itdi ḫāṭır sūy-ı gülzāra

Nigeh pīçīdedür zencīrek-i emvāc-ı enhāra

Arpaemîni-zâde Sâmî K. 25 / b. 1

encüm (Ar.) → **1.** dāne-i enār

Çīnī ṭabaḳta çarḫ meh ü mihr ü encümü
Bu bezme dizdi sīb ü bih ü dāne-i enār

Necâtî Beg K. 8 / b. 19

2. eṭfāl

Eṭfāl-i encüm encümen-i çarḫa ṣıġmayup
Yıldızlar aldılar yire ol gice bī-şümār

Nev'î K. XIII / b. 14

3. ezhār

Çarḫı encümle yine gülşen-i ezhār itdi
Reşḥa-i feyż-i nem-i ḥikmet-i dādār-ı ḳadīm

Yârî K. 28 / b. 2

4. ḫusrev

Ḫāne-i Behrāma virüp ḫusrev-i encüm şeref
Menzil-i çūbīni ḳıldı ġonceler me'vā yine

Tâcî-zâde Ca'fer Çelebi K. 10 / b. 2

enfās-ı bahār (Ar. Far.) → Mesīḥā

Rūḥ-baḫş oldı Mesīḥā ṣıfat enfās-ı bahār
Açdılar dīdelerin ḫᵛāb-ı 'ademden ezhār

Bâkî K. 18 / b. 1

enhār (Ar.) → **1.** ceyş

Tūġını dikdi gülistāna yüzi aġ olsun

Ceyş-i enhāra olup zanbaḳ-ı zībā serdār

Feyzî-i Kefevî K. VI / b. 6

2. eşk

Nesīm-i nev-bahārīden şular ṭuġyān idüp ṭaşdı

İdüp eşküm gibi cūş u ḫurūş enhār ser-tā-pā

Budinli Hisâlî G. 13 / b. 5

3. kemer

Ṭaḳındı parmaġına la'l-i ḫātemin gülşen

Ḳuşatdı bir kemer-i sīm gülşene enhār

Tıflî K. 16 / b. 3

4. zencīr

Yine oldı muḳābil leşker-i sermā ile ezhār

Öñine çekdi bād ṣubḥ-dem zencīr-i enhārı

Nev'î-zâde Atâyî K. 8 / b. 2

Bahār eyyāmıdur servüñ yine sevdāsı debreşmiş

'Aceb mi pāyine bend itseler zencīr-i enhārı

Râmî K. 17 / b. 12

Gelürdi ārzū-yı ḳāmetiyle serv-i reftāra

Muḳayyed olmayaydı ayaġı zencīr-i enhāra

Sırrî K. IV / b. 20

erġavān (Far.) → 1. deliḳanlı

Erġuvān bir deliḳanlu diyü eyvā diyerek
Esb-i çūbine süvār oldı yetişdi gülnār

Şehdî K. 16 / b. 39

2. ġonce

Ġonce gibi la'l-reng olmış ḳararmış erġavān
Bāde-nūş olmış ṣanasın dil-ber-i nāzük-mizāc

Yahyâ Bey G. 38 / b. 2

3. mey-i nāb

Sebū-yı lāle ile ṣubḥ-dem berāy-ı ḫumār
Şeh-i bahāra mey-i nāb-ı erġavān geldi

Bosnalı Sâbit K. XXXIV / b. 7

4. naḫl-i Ṭūr

Gül tecellā-yı cemāl itmiş Kelīm-i bülbüle
Erġavanlar ṭutışup yanmaḳda naḫl-i Ṭūrvār

Riyâzî K. XVI / b. 8

5. ser-pençe-i kebg-i deri

Beñzedi ser-pençe-i kebg-i derriye erġavān
Döndi güllerle dem-i ṭāvūsa her bir şāḫ-sār

Riyâzî K. XVI / b. 13

6. şarāb

Meger neşv ü nemā bulmış şarāb-ı erġavān ile

Anıñçün çeşm-i dil-ber gibi nergis pür-ḫumār oldı

Şeref Hanım K. 22 / b. 6

erġavān üzre dökilmiş ḳaṭarāt-ı emṭār (Far. T. T. Ar. Ar.) → dür ü yāḳūt ile bir naḫl-i muraṣṣa‘

Dür ü yāḳūt ile bir naḫl-i muraṣṣa‘ ṣandum

Erġavān üzre dökilmiş ḳaṭarāt-ı emṭār

Bâkî K. 18 / b. 16

eşcār (Ar.) → **1.** ekābir

Çemen ekābiridür bāġ u rāġuñ eşcārı

Ẕevāt-ı sebze re‘āyā şükūfeler ẓurafā

Gelibolulu Mustafa Âlî K. 1 / b. 23

2. eṭfāl

Şükūfe aḳça daḳdı başına eṭfāl-i eşcāruñ

Şitā’ cem‘ itdügi dirhem ser-ā-ser tārmār oldı

Zâtî G. 1806 / b. 6

3. ḥavrā

Cennet bigi pür-şükūfedür bāġ

Ḥavrā bigi ḥulle-pūş eşcār

Ahmedî G. 274 / b. 6

Ḥavrā ṣıfat bezendi her eşcār gūyiyā

Āb-ı zülāl bigi aḳar her pıñar ḫōş

Serâyî K. 11 / b. 4

4. ḫayl

Kol ṣalup dest-i teġallüble çenār eṭrāfa

Oldı ṣaf-beste leb-i cūyda ḫayl-i eşcār

Şehdî K. 16 / b. 37

5. naḫle-i Meryem

Naḫle-i Meryem'e mānend idüp eşcārı yine

Nefeḥāt-ı nem-i 'Īsī-dem-i bārān-ı bahār

Hikmetî K. 54 / b. 5

6. Ṭūbā

Çü giydi câme-i sebz-i zümürrüd-fāmını eşcār

Başı eflāke irmiş her biri mānende-i Ṭūbā

Seyyid Burhân K. 8 / b. 11

eşcār u nebātāt u şükūfe (Ar. Ar. Far.) → ḳadeḥ

Eşcār u nebātāt u şükūfe çü ḳadeḥdür

Pür itdi bahār içlerine bāde-i ma'nā

Fânî K. 1 / b. 40

eşk (Far.) → **1.** bārān

Kūyuna bārān-ı eşküñ dök bahār eyyāmıdur

Bāġ-ı cānı ḫurrem eyle sebzedār eyyāmıdur

Hüsâm-zâde Feyzî G. XIX / b. 1

2. sīm

Sīm-i eşkin aḳıdup berfüñ nesīm-i nev-bahār

Şāhid-i servüñ ayaġına gümüş ḫalḫāl ider

Budinli Hisâlî G. 70 / b. 3

eṭfāl-ı bülbülān-ı çemen (Ar. Far. Far.) → sebāḳ-ḫᵛān

Oldı eṭfāl-ı bülbülān-ı çemen

Mekteb-i gülşenüñ sebāḳ-ḫᵛānı

Yârî K. 48 / b. 46

eṭrāf-ı çemen (Ar. Far.) → sāḥil-i baḥr-i ʻAden

Sāḥil-i baḥr-i ʻAdendür meger eṭrāf-ı çemen

Dest-i mihr anuñ içün oldı bu gün gevher-çīn

Bâkî K. 26 / b. 7

evrāḳ (Ar.) → liḥāf

Örter evrāḳı ṣabā üstine mānend-i liḥāf

Gice nergis açılup var ise bīmār oldı

Sürûrî G. 156 / b. 3

evrāḳ-ı bahār (Ar. Far.) → sīm ü zer

Bāġuñ evrāḳ-ı bahār u ḳaṭarāt-ı şeb-nem

Dāmenin eyledi pür-sīm ü zer ü dürr-i şemīn

Bâkî K. 26 / b. 5

evrāḳ-ı ezhār (Ar. Ar.) → nuḳre

Meger bād-ı bahārī̄ oldı ḳırṭāsiyeye mālik

Sürer şehr-i çemende nuḳreveş evrāḳ-ı ezhārı

Nev‘î-zâde Atâyî K. 8 / b. 17

evrāḳ-ı gül (Ar. Far.) → celācil-i def

Evrāḳ-ı gül celācil-i defdür ki bād-ı ṣubḥ

Depretse añı naġmeye āheng ider hezār

‘Azmî-zâde Hâletî K. 5 / b. 6

evvel bahār (Ar. Far.) → **1.** rūşen nehār

Bi-ḥamdi’llāh şitā’ āḫir olup evvel bahār oldı

Ṣanasın ki şeb-i ẓulmet geçüp rūşen nehār oldı

Zâtî G. 1806 / b. 1

2. şeh

Süpürdi ḫār u ḫas-ı ṣaḥn-ı bāġı pūye-künān

Ḳonaḳçıdur şeh-i evvel bahāra var ise bād

Câzim K. 1 / b. 3

eyyām-ı bahār (Ar. Far.) → sā‘at-i ‘ömr

Ṭurma sāḳī̄ gözüñ aç sāġarı devr itdürigör

Sā‘at-i ‘ömr gibi tiz geçer eyyām-ı bahār

Gelibolulu Mustafa Âlî G. 197 / b. 4

ezhār (Ar.) → 1. ‘asker

Ġazāya gitmege şāh-ı cihān ile gūyā

Çemende ‘asker-i ezhāra oldı serv livā

Yahyâ Bey K. 12 / b. 1

‘Asker-i ezhār ile şāh-ı bahār idüp ẓuhūr

Hem-‘inān oldı nedīm-i rūz u şeb nev-rūzdur

Ahmed Nâmî G. 125 / b. 3

Çadır çiçekleri zeyn itdi kūh u ṣaḥrāyı

Ṭağıldı ṭağlara yek pāre ‘asker-i ezhār

Şeyh Gâlib K. 17 / b. 22

2. a‘yān

Cülūs idince taḫt-ı gül-büne şāhen-şeh-i nev-rūz

Seḥer dīvān idüp cem‘ eyledi a‘yān-ı ezhārı

Râmî K. 17 / b. 4

3. berf

Güli örter döküp ezhārını şāḫ-ı bādām

Gizlenür mihr idicek ebr-i şitā’ berfi niṣār

Ganîzâde Nâdirî K. XXII / b. 22

4. cemā‘at

Cemā‘at oldı ṣaf ṣaf cümle ezhār

Muṣallādur gülistān serv imāmı

Ahmed Hamdi K. 19 / b. 5

5. ceyş

Şāh-ı gül itdi gelüp çünki gülistāna nüzūl

Ceyş-i ezhār ile pür oldı ḥarīm-i gülzār

Çorlulu Zarifî K. 8 / b. 9

Ḥarīm-i bāġ u gülşen ceyş-i ezhār ile pür olmış

Meger şāh-ı gülüñ ey la‘li ġonce ṭurdı dīvānı

Çorlulu Zarîfî G. 288 / b. 5

Çekildi tūġ-i şāhī pīş-gāh-ı ceyş-i ezhāra

Bu ḥālātuñ temāşāsı dile ferḥat-resān oldı

Halil Nûrî K. 8 / b. 13

6. cünd

Cünd-i ezhār biraz eylesün ārām diyü

Ḫaymeler ḳurmaġa başladı çemende eşcār

Çorlulu Zarifî K. 8 / b. 10

Tūġ-ı şāhidin çıḳardı bāġa sulṭān-ı bahār

Lāle dikdi cünd-i ezhāre ‘alem nev-rūzda

Yahyā Nazīm K. XXIV / b. 2

7. dirhem

Gülşenüñ dirhem-i ezhārın ider ṭurmaz cer

Mā’-i cārī ki var ol cerde cerī bir cerrār

Edirneli Nazmî K. 11 / b. 30

Ceyb-i gülistān pür dirhem-i ezhār ile

Sünbül ü lāleyle hem dāmen-i kuhsārlar

Beyânî K. 8 / b. 4

Tūde tūde görinen dirhem-i ezhārı nesīm

Ferş-i gülzāra nis̱ār itdi yed-i nükhetle

Beyânî G. 710 / b. 5

8. eṭfāl

Yāḫūd eṭfāl ṣıfat bitdi dili ezhāruñ

İtdiler cümlesi bir şāha s̱enāhā yir yir

Sîmkeşzâde Feyzî K. III / b. 10

9. ḫayl

Farḳına bir nice per ṭaḳınur altun tellü

Ḫayl-i ezhāra meger zanbaḳ olupdur serdār

Bâkî K. 18 / b. 6

Sancaġı şāḫ-ı gülün lāle-i pervāzıdur

Bāġda eyledi direng yine ḫayl-i ezhār

Riyâzî K. VIII / b. 14

‘Ālemi böyle tenük ‘arṣa görüp itmiş idi

Ḫayl-i ezhār birer ḥāl ile tā terk-i diyār

Nahifî K. VIII / b. 6

10. ḥūri – Rıḍvān

Gülsitān ḫuld bāġıdur ezhār

Kimi ḥūri kimisi Rıḍvāndur

Molla Aşkî K. 18 / b. 16

11. kevākib

Yire ezhār-ı şecerlerden niṯār itdükçe bād

Dökilür gökden kevākib ṣanki maḥşer ānıdur

Tâcî-zâde Ca‘fer Çelebi K. 25 / b. 13

12. kūdek

Bahār irdi köhen-pīr-i dıraḫtān nev-cüvānlanmış

Çemende şīr-i nemle kūdek-i ezhār canlanmış

Dîvâne Rüşdî G. 270 / b. 1

13. leşker

Oldı tā leşker-i ezhāra çemende gül şāh

Eyledi ġonceleri anlara baş baş serdār

Edirneli Nazmî K. 11 / b. 16

Çemen mülkini feṯḥ itdi ser-ā-ser leşker-i ezhār

Cihānı gün gibi açdı yine nev-rūz-ı sulṭānī

Prizrenli Şem‘î K. 15 / b. 15

Ḫusrev-i gülden elinde ġoncenüñ menşūrı var

Leşker-i ezhāra serdār olmaġa imrūzdan

Süheylî K. 43 / b. 5

14. lu‘bet

Lu‘bet-i ezhārı oynatdı yine bād-ı ṣabā

Ġonce eṭfālin çemen bezminde ḫandān eyledi

Riyâzî K. XII / b. 2

15. naḳd

Naḳd-i ezhār ile dāmānın pür itdi her dıraḫt

Şol ḳadar gencīne virdi bāġa mīzān-ı bahār

Ümîdî Ahmet K. 5 / b. 6

16. necm / encüm / nücūm

Gösterdi gündüzün göze virüp cilā çemen

Sebze gögünde encüm-i ezhārı āşkār

Necâtî Beg K. 8 / b. 12

Sebze-zār-ı çemeni beñzedürem gökyüzine

Cūydur kāhkeşān [cümle nücūmı ezhār]

Ahdî-i Bağdâdî K. 1 / b. 18

Şāh-ı nev-rūzī-bülend dil-beste gevher-pāş olup

Necm-i ezhār ile zeyn oldı zemīn u āsmān

Yârî G. 558 / b. 2

Zemīn bir başḳa gökdür encüm-i ezhār ile gūyā

Kenār būstānında māh-ı nevdür ġonce-i zanbaḳ

Hâfız Ahmed Paşa G. 43 / b. 2

Oldı gül mihr ü hevā sünbül ü meh-tāb semen

Lāle mānend-i şafaḳ necm-i dıraḫşān ezhār

Arpaemîni-zâde Sâmî K. 16 / b. 33

Gül mihr ü māh nesteren ezhār olup nücūm

Bu hey'et ile döndi semāya şükūfezār

Harputlu Rahmî K. 8 / b. 9

17. nev-zāde

Gehvāre-i ḫafāda ki ezhār-ı ḫufteler

Nev-zāde-i bahārdur ammā şikār-ı feyż

Erzurumlu Zihnî G. 172 / b. 6

18. re'āyā

Eşḳıyā gibi geçürdi yere ḳarı nev-rūz

İtdi ezhārı re'āyā gibi bāġa iskān

Ahmed Hamdi K. 17 / b. 8

19. ṣadef

Yemyeşil oldı çemenler ṣadefāsā ezhār

Aġzın açmış gözedür ḳaṭre-i nīsān bahār

Sürûrî K. 13 / b. 11

20. sipāh

Tūġ-ı şāhīye nigehdār idi nergisler o dem

Çıḳdı meydāna dilīrāne sipāh-ı ezhār

Şehdî K. 16 / b. 32

21. şāh / şeh

Mülket-i ṣaḥn-ı çemende şeh-i ezhār oldı

Āl-i Büveyh gibi gül şevketin itdi iẓhār

Riyâzî K. VIII / b. 3

Yazıldı ġonceler şimdi göñülli şāh-ı ezhārā

Riḳābında yürüler ḫārlar olmış silāḥdārı

Riyâzî K. XIV / b. 4

22. şāhid

Nāzil oldı nūr-ı Yezdān gibi bārān-ı bahār

Şāhid-i ezhāruñ açıldı niḳāb-ı ṭal‘atı

Yahyâ Bey K. 28 / b. 7

23. ṭıfl

Aġzın açup ṭamladur gülşende şīr-i şeb-nemi

Ṭıfl-ı ezhāra olupdur ġonce pistān-ı bahār

Ümîdî Ahmet K. 5 / b. 21

24. Zühre-i zehrā

Āftāba beñzeyüp gül kehkeşāna cüybār

Her biri ezhārun oldı Zühre-i zehrā yine

Tâcî-zâde Ca‘fer Çelebi K. 10 / b. 7

ezhār-ı bādām (Ar. Far.) → **1.** çil para

Ṣabā çil para ṣaçdı gülşene ezhār-ı bādāmı

Hevā güyā mevācib-dāde-i Bektāşiyān oldı

Lebîb K. 6 / b. 8

2. kef

Düşdi baḥr-ı sebzeye ezhār-ı bādām oldı kef

Jālelerle tāze güller anda pür lü’lü’ ṣadef

Ganîzâde Nâdirî G. 69 / b. 1

ezhār-ı çemen (Ar. Far.) → eṭfāl-ı cihān

‘Īd-i nev-rūz oldı hep ṭonandı ezhār-ı çemen

Ṣalınurlar bād ile mānend-i eṭfāl-i cihān

Feyzî-i Kefevî K. VII / b. 11

ezhār-ı sefīd ile her bir şecer (Ar. Far. T. Far. T. Ar.) → depesinde ḳar ṭuran yüce ṭaġ başı

Döndi her bir şecer ezhār-ı sefīd ile hemān

Yüce ṭaġlar başına kim depesinde ṭura ḳar

Edirneli Nazmî K. 11 / b. 14

ezhār-ı şecer (Ar. Ar.) → gökteki kevākib

Yire ezhār-ı şecerlerden niṯār itdükçe bād

Dökilür gökden kevākib ṣanki maḥşer ānıdur

Tâcî-zâde Ca'fer Çelebi K. 25 / b. 13

ezhār-ı zemīn encümeni (Ar. Far. Far.) → gökde encüm

Oldılar mest-i mey-i cām-ı melāḥat idüben

Gökde encüm bigi ezhār-ı zemīn encümeni

Zâtî K. 61 / b. 13

faṣl-ı bahār (Ar.) → **1.** Mānī

Bülbülde ṣavt-ı rengīn güllerde ṣūret-i Çīn

Faṣl-ı bahār Mānī gülşen Nigār-ḫāne

Bâkî G. 470 / b. 3

2. meşṣāṭa

Gül 'arūsınuñ yazup altun ile ruḫsārını

Virdi ḫaylī zīb ü fer meşṣāṭa-i faṣl-ı bahār

Ümîdî Ahmet K. 4 / b. 3

3. vaṣl-ı cānān

Vaṣl-ı cānāna şebīh olduġıçün faṣl-ı bahār

Oldı vaṣlı ile ferāmūş elem-i berd-i 'acūz

Zâtî G. 562 / b. 4

4. zer-ger

Nev-‘arūs-ı çemene yapmaġ içün bāzūbend
Zer-ger-i faṣl-ı bahār aldı resim zanbaḳdan

Nûrî İbrahim K. 12 / b. 9

felek (Ar.) → 1. āyīne

Anda ruḫsār-ı ‘adem ẓāhir olurdı bī-şek
Felegüñ āyīnesinde nitekim bedr-i münīr

İhyâ K. 9 / b. 19

2. bāġ

Gül āftāb oldı kevākib şükūfezār
Bāġ-ı felekde oldı dem-ā-dem bahār u ‘īd

Yârî G. 47 / b. 4

3. baḥr

Kenār-ı baḥr-ı felekde görindi fülk-i hilāl
Yanaşdı sāḥil-i maḳṣūda keştī-i āmāl

Vahîd Mahdûmî K. XI / b. 1

4. dāyire

Felek bir dāyire ḫūrşīd-i ḫāver noḳṭası anuñ
Kemān-ı Rüstem üstād-ı bahāruñ oldı pergārı

Ganîzâde Nâdirî K. VII / b. 2

5. degirmen

Felek degirmenine ‘ibret ile baḥ göresin

Ki degzinüp niçelerüñ süñügin eyledi un

Ahmedî K. LXV / b. 19

6. deyr

Buldı bu vech ile ṣūret yine bu deyr-i felek

Ki ṣalar ‘ūd gibi her kişinüñ cānına nār

Prizrenli Şem‘î K. 7 / b. 17

7. ḫayme

Giydi tarī-i siyeh-perde-i ebr-i sermā

Şem‘-i mihr itdi felek ḫaymesini pür-envār

İhyâ K. 7 / b. 28

8. ḫidmetkār

Ḳamerī yaḳalu bir ḫūb ser-ā-ser geydi

Ola tā bezm-i ḫudāvende felek ḫidmetkār

Bâkî K. 25 / b. 17

9. micmer

Dehr bir ṣāḫ-ı sipend urdı felek micmerine

Meh-i nev ṣanma şafaḳda görinen zerd ü nizār

Bâkî K. 25 / b. 8

10. mir’āt

Yine mir’āt-ı felek rūy-ı cihān-efrūzın

‘Arż idüp ṣun‘-ı Ḥaḳ’ı ḳıldı cihāna iẓhār

Süheylî K. 22 / b. 3

11. mühre-bāz

Ol gice mühre-bāz-ı felek ḳıldı nā-gehān

Bir peyker-i ġurāb ile biñ beyża āşkār

Nev’î K. XIII / b. 10

12. nessāc

Çemeni bir yeşil iḥrām ṣafā-baḫş itdi

Döndi nessāc-ı felek ḳıldı anı ferş-i serīr

İhyâ K. 9 / b. 5

13. peyk

Meh-i nev zer yiterdür āsmān-zerrīne tennūre

Felek bir peykdür dönmiş güneş bir tāc-ı zer-dūza

Gelibolulu Mustafa Âlî K. 45 / b. 12

14. pīr

Yine pīr-i felek eṭfāl-i reyāḥīni yıġub

Feyż-i ta‘līm ile būstānı debistān eyler

Fuzûlî K. 32 / b. 3

Çıḳarsa ṣad hezārān erba‘īn pīr-i felek hergiz

Ḫaṭ-ı sebzi gibi görmez düşinde Ḫıżr-ı devrānı

Nev'î K. XLV / b. 4

15. saḳḳā

Ḳodı bir pāre yaḫı ṭās-ı zer-endūda felek

Ṣıvara tā Ramażān teşnelerin saḳḳāvār

Bâkî K. 25 / b. 13

16. ṣa'bede-bāz

Yiyüp iç naḳşı güzel ġonceler ile ḫōş geç

Geçmeden naḳşı saña bu felek-i ṣa'bede-bāz

Zâtî K. 65 / b. 12

17. zāl

N'ola zāl-i felek āyīne-i ḫurşīdi ʿarż itse

ʿArūs-ı yek-şebe ẓann itdi gūyā verd-i ḫandānı

Dürrî Ahmed Efendi K. 21 / b. 8

fem (Ar.) → ġonce

Her nev-resīde ṣāḫ-ı gül aldı eline cām-ı mül

Luṭf et açıl sen daḫi gül ey serv-i ḳadd-i ġonce-fem

Nefʿî K. 15 / b. 10

Āġāz-ı nevā eyledi murġ-ı seḥer [ey] dil

Gösterdi gibi ol gül-i ġonce-femi nev-rūz

Bosnalı Âsım G. 153 / b. 6

Açıldı ġonce-femler lāle-ḫadler seyr-i gülzāra

Ṣalındı serv-ḳadler semt-i enhāra temāşādur

Vahyî K. 27 / b. 5

ferş-i ḥarīm-i gülzār (Ar. Ar. Far.) → bāġ-ı İrem

Lāle vü gül açılup güldi yine rūy-ı zemīn

Döndi bāġ-ı İrem'e ferş-i ḥarīm-i gülzār

Peşteli Hisâlî G. 181 / b. 3

feżā-yı bāġ (Ar. Far.) → cennet çemenleri

Cennet çemenlerine dönüpdür feżā-yı bāġ

Gül yüzlülerle bāġ-ı bihişt oldı her kenar

Sehî Bey K. 17 / b. 4

feżā-yı ravża (Ar. Ar.) → Erteng

Feżā-yı ravża bu vüs'atle döndi Erteng'e

Güneş döküp gözi nūrını oldı çihre-güşā

Gelibolulu Mustafa Âlî K. 1 / b. 27

fidān-ı nergis (Rum. Far.) → imām

Ser-fürū oldı ḫużū' ile fidān-ı nergis

Ṣaf-ı ezhār-ı çemen-zāra meger oldı imām

Enderunlu Fâzıl K. 60 / b. 10

firāz-ı naḫl-i gül-i surḫ (Far. Ar. Far. Far.) → vādī-i Eymen

Kelīm-i ṭab'a olur hem-çü vādī-i Eymen

Firāz-ı naḫl-i gül-i surḫdan tecellī-i nār

Arpaemîni-zâde Sâmî K. 20 / b. 19

ġam (Ar.) → **1.** ḫazān

Çün bahār-ı ʻayşım olmış ġam ḫazānıġa bedel

Eylerem ʻişret sürūdın nevḥa-i miḥnet gümān

Hüseyin Baykara G. 123 / b. 3

2. kūhsār

Naḳş itdi levḥ-i sīnemüze tāze dāġlar

Kūhsār-ı ġamda oldı ʻiyān lālezār-ı nev

Süheylî G. 280 / b. 6

3. leşker

Çekdi sūsen tīġlar oldı hevādār-ı ṣabā

Ṭōb olup ġam leşkerin ṭaġıtdı cemʻ-i yāsemīn

Prizrenli Şemʻî K. 14 / b. 11

Ger dilerseñ ṣūfīyā götür ayaġı bāġa gel

Leşker-i ġamdan ḳaçup ḳurtulmaġa ḥışn-ı ḥaṣīn

Zâtî K. 25 / b. 14

gīsū (Far.) → sünbül

Sünbül-i gīsūların ṭaġıtdılar mānend-i dūd

Şemʻ-i ruḫsārın firūzān itdiler nev-rūzda

Beyânî G. 658 / b. 5

Var ise ḳıldı ṣabā gīsū-yı sünbülden güẕer

Her dimāġ-ı nāfe-i müşk itdi būy-ı nev-bahār

Fehîm-i Kadîm G. XLVIII / b. 2

giyāh (Far.) → zümürrüd

Ṣaḥrā bihişt ü ḫāk olur ‘anberīn-sirişt

Billūr olur miyāh u zümürrüd olur giyāh

Tâcî-zâde Ca’fer Çelebi K. 1 / I / 9

ġonce (Far.) → **1.** aġız

Bāġ bir maḥbūba dönmişdür bu dem ki olmış aña

Sūsen u ġonce dil aġız nergis ü gül göz ḳulaġ

Edirneli Nazmî G. 3170 / b. 4

Ġonce aġzı serv ḳaddi çeşmi nergis yüzi gül

Ḫaṭṭ-ı sebzidür çemen bir dil-ber olmışdur bahār

Hayâlî K. 25 / b. 11

2. ‘arūs

‘Arūs-ı ġonceye zīb-i cemāl arturmaġa yir yir

Ṣabā meşşāṭa gül gül-gūne āb āyīnedār olsa

Kelâmî K. 29 / b. 4

‘Arūs-ı ġonce daḫı perde-i ‘ademde iken

Serāçe-i çemene ‘andelīb-i zār gelür

Süheylî K. 20 / b. 5

Ṣan ‘arūs-ı ġonceye şāh-ı bahār eyler dügün

Yollar üzre servler mūm ile oḳur gördügün

Dir ṣabā dem urduġınca dem bu demdür gün bugün

Seyr-i bāġ it kim bahār irdi temāşā vaḳtidür

Üsküdarlı Aşkî Mr. 63 / VIII

3. ‘Aẕrā

Bülbül iñiler ḥasret ile niteki Vāmıḳ

Ġonce ḳızarup nāz ider niteki ‘Aẕrā

Bursalı Rahmî K. 13 / b. 10

4. bāliş

Oldı çemende bāliş-i ġonce kenār-ı ḫār

Mürġ-i seḥer iderse n’ola āh u nāleler

Bâkî G. 103 / b. 5

5. bir ocaḳ oġlı

Lāle lālā vü tāze-res ġonce

Bir ocaḳ oġlı nev-cüvān za‘īm

Şeyhî K. 4 / b. 11

6. burc-ı ḥamel

Döndi burc-ı ḥamele ġonce vü andan gül-i āl

Fer virüp bāġa ṭulū‘ eyledi ḫurşīd-miṣāl

Bağdatlı Rûhî K. 22 / b. 1

7. cām

Ṣubḥ-dem şāhid-i gül itmek içün defʿ-i ḫumār
Ġoncenüñ cāmını ṭoldurdı seḥerden şeb-nem

Bağdatlı Rûhî K. 25 / b. 12

Gül gül oldı ġonce cāmından yañaġı gülşenüñ
Beñzini gerçi ḫazān itmişdi hicrān-ı bahār

Ümîdî Ahmet K. 5 / b. 9

8. cenīn

Yine muṣavvere-i feyż-i baṭn-ı ġabrāda
Cenīn-i ġonceyi gül gibi eyledi taṣvīr

Bosnalı Sâbit K. XI / b. 2

9. ceres

Bir ceresdür ġonce kim güldür öñinde ṭablası
Āsmān anı nişān-ı tīr-i bārān eyledi

Riyâzî K. XII / b. 7

10. çāh

Ḳuvvet-i Rüstem-i bād ile ḫalāṣ oldı gül
Ġonce çāhında esīr idi nite kim Bījen

Molla Aşkî K. 40 / b. 6

Metā‘ın atmadadur çāh-ı ġonceye güller

Gelince bād-ı şitā’ hem-çü leşker-i Cengīz

Tıflî G. 65 / b. 2

11. çöp üzre şu‘le

Ṣabā ki ġonceyi çöp üzre şu‘le itmiş idi

Çevirdi dāyire-i verdi eyledi iẓhār

Ganîzâde Nâdirî G. 32 / b. 2

12. dehen

Nice ġarra dimeyem gülşene kim olmış aña

Serv-ḳad ġonce-dehen lāle-cebīn gül-ruḫsār

Bağdatlı Rûhî K. 15 / b. 4

Bir müzellef güzele beñzedürem ben çemeni

Gül beden ġonçe dehen sīne semen sīm ẕeḳan

Süheylî G. 274 / b. 5

Gūyiyā gülşen-i dehr oldı güzel bir dil-ber

Kim aña serv ḳad u ġonce dehen gül ruḫsār

Çorlulu Zarifî K. 8 / b. 14

13. dudaḳ

Yañaġuñ bigi gül rengīn ü ḫandan

Dudaġuñ bigi ġonce tāze vü ter

Ahmedî K. XXXVIII / b. 4

14. encüm / necm

Ġonceler encüm durur gök yüzidür rūy-ı çemen

Baġa gel kim ayaġuñ altındadur çarḫ-ı berīn

Yahyâ Bey K. 13 / b. 5

Gökdeki Pervīne beñzer sebzede zerrīn-ḳadeḥ

Her açılmış gül güneş her ġonce necm-i tābdār

Yahyâ Bey K. 11 / b. 3

15. eṣnām

Secde ḳıldı bād-ı ṣubḥ ile gelüp şāḫ-ı çemen

Ġonce eṣnāmını tezyīn itdi ruhbān-ı bahār

Ümîdî Ahmet K. 5 / b. 11

16. eṭfāl

Dāye-i ebr yine ġoncelerüñ şeb-nemden

Başına aḳça dizer niteki eṭfāl-i ṣıġār

Bâkî K. 18 / b. 11

Mu‘allim oldı ṣabā mekteb-i gülistānda

Oḳıtdı ġoncenüñ eṭfāline Bahāristān

Bursalı Rahmî K. 8 / b. 11

Ser-girān olduġı bu jāle degüldür görinen

Ġonce eṭfālinüñ aġzında bitüpdür dendān

Cinânî K. 6 / b. 6

,

‘İdgāh oldı çemenler ġonceler eṭfāl-i ‘īd

Ṣalınup bād ile gül dūlāba bindi cūybār

Nev’î K. XV / b. 5

Lu‘bet-i ezhārı oynatdı yine bād-ı ṣabā

Ġonce eṭfālin çemen bezminde ḫandān eyledi

Riyâzî K. XII / b. 2

17. fem

Döner her bāġ bir ḫūba bahār eyyāmı kim olur

Ḫad ü fem ġonceler güller daḫı zülf aña sünbüller

Edirneli Nazmî G. 1535 / b. 3

Ṣanki bir maḥbūb-ı bī-hemtādur ey dil nev-bahār

Sünbül aña perçem ü gül ḫad olupdur ġonce fem

Münîrî K. 11 / b. 16

18. fınduḳ

Gül ṭabla ġonce fınduġı ta‘līm-ḫāne bāġ

Döndi kemāna gül budaġı oldı tīr-i ḫār

Sehî Bey K. 17 / b. 11

19. gencīne-i der-beste-i Cem

Açıldı ġonce bir gencīne-i der-beste-i Cem’dür

İçinden çıḳdı cāmı şimdi nāmı verd-i ḫandāndur

Riyâzî K. VI. / b. 19

20. gül-ābdan

Mihribānlıḳla gül-ābdan iderek ġonceleri

Yine ḫūrşīd ider āzürde-nihād āḫir-i kār

Hâtem K. 1 / b. 34

21. günbed-i ḫaḍrā

Ṣaḥn-ı gülşen āsmān olmış ḳızıl gül āftāb

Ġoncenüñ her birisi bir günbed-i ḫaḍrā yine

Revânî K. 30 / b. 3

22. ḫātem

Kefinde ḫātem-i la‘līne dönmiş ġonce-i nev-ḫīz

‘Arūs-ı gül hezār-ı bāġ içün gūyā nişānlanmış

Dîvâne Rüşdî G. 270 / b. 4

Semen Belḳīs ü āb āyīne sünbül zülf-i ‘anber-bū

Ṣabā hüdhüd çemen mülk-i Süleymān ġonce ḫātemdir

Sabûhî G. XXIX / b. 5

23. hemyān

Niṯār-ı maḳdem-i sulṭān-ı ‘ālī-şāna ḳaṣd eyler

‘Aceb mi ḫurde-i zerden pür itse ġonce hemyānı

Cinânî K. 37 / b. 12

24. ḫumbara

Miṣāl-i ḫumbara ġonce içinde jāle degül

Ki ḳılmış anda ṭıfıl-ı hezār cem‘-i direm

Gümülcineli Dürrî K. 4 / b. 14

25. ḫusrev

Çıḳup sebz-i tutuḳdan tāc-ı zerle ḫusrev-i ġonce

Geçüp taḫt-ı zümürrüdfāma şāh-ı tācdār olmış

Râmî G. 131 / b. 4

26. ‘Īsī

Bāddan ġoncelere ḥāmile oldı gül-bün

Eyle kim ‘Īsī’ye Cibrīl deminden Meryem

Fuzûlî K. 19 / b. 5

27. ḳabā-dūz

Biçdi eşcāra gelüp ḫil‘at-ı nev-rūzı ṣabā

Ġonceler sūzen-i ḫār ile ḳabā-dūz oldı

Süheylî G. 332 / b. 4

28. ḳabā-yı Yūsuf

Açınca ġonceyi bād-ı ṣabā içün didiler

Ḳabā-yı Yūsuf’ı çāk eyledi Züleyḫā’sı

Kâmî G. 219 / b. 2

29. ḳabaḳ

Sūsen surāḥi ġonce ḳabaḳdur şarāb gül

Bezm-i çemende lāleler olmuş şarābdār

Sehî Bey K. 17 / b. 8

30. ḳanlu peykān

Nihāl-i gül-bün-i gül tīr ü ġonce ḳanlu peykānı

Bu bāġ-ı bülbül-ābāduñ odur zīrā ki dil-dūzı

Râmî G. 271 / b. 3

31. kāse

Ġavġā-yı ‘andelīb güle derd-i ser virüp

Ṭoldurdı ġonce kāsesini jāleler gül-āb

Mesîhî K. 7 / b. 11

32. keçkül

Atdı aḳça içine jāleler ol dem ki hezār

Elde keçkül idinüp ġonceyi cerrār oldı

Sürûrî G. 156 / b. 5

33. kedū

Maḥāfil-i çemen olmış mecālis-i ‘işret

Kedū-yı ġonce vü aḳdāḥ-ı lāle pür-ṣahbā

Gelibolulu Mustafa Âlî K. 1 / b. 19

Meclis-i sulṭān-ı nev-rūzı yine zeyn itmege

Gül ḳadeḥdür jāle mey ġonce kedū-yı nev-bahār

Mezâkî G. 148 / b. 7

34. kemīn

Kemīn-i ġonceden gül leşkeri yir yir ẓuhūr itdi

Çıḳarsa vaḳtidür sūsen daḫı şemşīr-i berrānı

ʻAzmî-zâde Hâletî K. 20 / b. 6

35. kelle-i sükker

Olup her ġoncesi verd-i sefīdüñ kelle-i sükker

Ġılāf-ı sebzīdür üstinde anuñ berg-i jengārı

Ganî-zâde Nâdirî K. VII / b. 20

36. kīse

Kīse-i ġonceye mühr urdı anuñçün şeh-i gül

Ki zer ü laʻlin uġurlamaya gülşen dikeni

Adnî K. 1 / b. 6

Bāġ-ı cūduñda yükin ṭutdı olup ḫᵛāce miṣāl

Ġoncenüñ kīsesini eyledi pür-zer nev-rūz

Bursalı Rahmî K. 7 / b. 31

Nuḳūd-ı jāle ile ġonce kīsesin pür idüp

Hezār eyitdi gül-i şāhidine ʿarż-ı direm

Gümülcineli Dürrî K. 4 / b. 10

37. kitāb

Açıldı ġonce kitābı oḳındı ṣafḥa-i gül

Menābir üzre idüp bülbülān-ı ḫōş tefsīr

Sîmkeşzâde Feyzî K. XX / b. 11

38. ḳulle

Pāsbān bülbül olup servler almış ele çūb

Ġonceler ṭāḳ-ı zebercedde yapup la‘l ḳulel

Bursalı Rahmî K. 4 / b. 17

Ḳulle-i ġoncede maḥbūs idi gül çıḳsa n’ola

Geçdi gülşende bugün taḫta sulṭān-ı bahār

Riyâzî K. VIII / b. 17

39. la‘l-i Bedaḫşān

Zeyn olursa yaraşur gūş-ı ‘arūs-ı gülsitān

Ġonceler la‘l-i Bedaḫşān yāsemīn dürr-i şemīn

Prizrenli Şem‘î K. 14 / b. 6

40. Leylā

Āblar Mecnūn olup söyler yabana fi’l-meşel

Ġonceler Leylā gibi biñ nāz ile açmış ‘iẕār

Yahyâ Bey K. 11 / b. 7

41. māder-i ‘Īsī-i ‘Ümrān

Ṣabādan ḥāmil-i rūḥ-ı nebātī oldı her ġonce

Kim ol Cibrīldür bu māder-i ‘Īsī-i ‘Ümrān’dur

Riyâzî K. VI / b. 8

42. Meryem

Ġonce Meryem gibi olmışdur çemende ḥāmile

Ẓāhir olmışdur ṣabādan nefḫa-i ‘Īsā yine

Revânî K. 30 / b. 4

43. mīnā

Döşeyüp sebze çemenzāra bisāṭ-ı ‘işret

Ġonce mīnāsını ṭoldurdı şarāb-ı şeb-nem

Süheylî K. 32 / b. 6

44. mismār

Cemādāta ṭarāvet geldi feyż-i nāmiye ḳıldı

Miṣāl-i ġonce ḳufl-ı dergeh-i gülşende mismārı

Nevres-i Kadîm K. 4 / b. 15

45. muṣāḥib

Ġonce muṣāḥibdür güle yār oldı sünbül sünbüle

Bī-çāre ‘āşıḳ bülbüle ḳısmet ezel ḫār-ı cefā

Sa’id Giray G. 10 / b. 3

46. muṣḥaf

Muṣḥaf-ı ġonceyi başında görüp şāḫ-ı gülüñ

Ṭurdılar cümle ayaġ üzre çemende eşcār

Bağdatlı Rûhî K. 15 / b. 11

47. nemekdān

Çāşnī-i ne‘am-ı ‘īşī füzūnter itdi

Ḫᵛānçe-i verde olup ġonçe nemekdān bahār

Sürûrî K. 27 / b. 13

48. nev-‘arūs

Nev-‘arūs-ı ġonceyi zeyn itdi bānū-yı rebī‘

Eyleyüp pīrāhenini ḳırmızı vālā yine

Tâcî-zâde Ca‘fer Çelebi K. 10 / b. 13

Nev-‘arūs-ı ġonce gülden eylemiş vālā-ṭutuḳ

Jāle ṭaḳmış gūşına her yañadan dürr-i s̱emīn

Basîrî K. 2 / b. 9

Sīne-i ṣaḥrāya tīġ-ı seylden düşmezdi çāk

Nev-‘arūs-ı ġoncenüñ dāmānını dutmazdı ḫār

Fuzûlî K. 28 / b. 8

Ḥaclegāh-ı gülşene gördük de teşrīf itdigün

Oldı şeb-nem nev-‘arūs-ı ġonceye lü‘lü-niṣār

Sahhaf Rüşdî K. 3 / b. 7

Nev-‘arūs-ı ġonce ṭaḳınmış zümürrüdden ḥuliyy

Jāleler üstinde zeyn olmuş dür-i yek-tā gibi

İzzet Ali Paşa K. 4 / b. 3

49. nigār

Ġonceyi sünbül ile ḥavż kenārında görüp
Çözdi ṣandum yumaġa zülfüni bir tāze nigār

Şeyhî Mehmed Efendi K. 12 / b. 4

50. peykān

Şāh-ı gül tīr-i ġamuñ mecrūḥıdur cerrāḥ-ı ḫār
Mīl idüp peykān çıḳarmış ġonceler peykānıdur

Tâcî-zâde Ca'fer Çelebi K. 25 / b. 23

Ġonce peykānını a'dā ḳalbine tīz itmege
Berg-i bīd olmış durur gūyā ki sūḫān-ı bahār

Ümîdî Ahmet K. 5 / b. 4

Çemende ġonce ṣanasın ki ḳanlu peykāndur
Teninde şāḫ-ı gülüñ ṭurmadın ṭutar jengār

Vasfî K. 1 / b. 5

51. peymāne

Sāḳiyā gül devridür aç ġonce-i peymāneyi
Ravża-i gülşende her şeb eyle kār-ı şeb-güşā

Râmî G. 13 / b. 6

52. pīrehen

Sebze olmış ḥulle-pūş u ġonce gül-gūn pīrehen

Şāḫ-ı gül güher-niṣār u lāle yāḳūtī ḳabā[29]

Ahmedî K. VII / b. 3

53. piristū-beççe

Ġonceler aġız açar ṣanki piristū-beççe

Dāne-i jāle getürdükce nesīm-i esḥār

Nev'î-zâde Atâyî K. 14 / b. 4

54. pistān

İrdi bir dūşīzedür ḥadd-i bülūġa şāḫ-ı gül

Sīnesinde ġonceler peydā olan pistānıdur

Tâcî-zâde Ca'fer Çelebi K. 25 / b. 7

Aġzın açup ṭamladur gülşende şīr-i şeb-nemi

Ṭıfl-ı ezhāra olupdur ġonce pistān-ı bahār

Ümîdî Ahmet K. 5 / b. 21

55. ṣadef

İltifāt ile meger çekre-i şeb-nem dür olur

Ṣadef-i ġonceyi güldürse cihān incü ṣaçar

Hâtem K. 1 / b. 8

56. ṣanduḳ

Gül çıḳarup ġonce ṣanduḳından al aṭlasları

[29] Divan metninde bu kısım "yākūt-ı kabā" şeklinde geçmektedir. Vezin ve anlam uyumunu sağlamak için düzeltilmiştir.

Urmış altun ḥalyi ile anlara tamġā yine

Tâcî-zâde Ca‘fer Çelebi K. 10 / b. 11

57. ṣayyād

Jāleden dāne döküp bülbüli ṣayd itmek içün

Dām ḳurmış çemene ġonce miṣāl-i ṣayyād

Bağdatlı Rûhî K. 14 / b. 4

58. sebū

Ṣafā-yı ‘ışḳ ile nergisler almış destine sāġar

Sebū-yı ġonce pür-bāde dem-i bezm-i gülistāndur

Neşâtî K. 27 / b. 4

Bahār geçmede ey sāḳī-i ṣafā-berḫīz

Sebū-yı ġonceden olmaḳda cām-ı gül lebrīz

Tıflî G. 65 / b. 1

Ṣabā sāḳī sebū ġonce müretteb meclis-i gülşen

Yine her gül birer zerrīn ḳadeḥle āşkār olmış

Yahyâ Nazîm G. 86 / b. 8

59. serdār

Oldı tā leşker-i ezhāra çemende gül şāh

Eyledi ġonceleri anlara baş baş serdār

Edirneli Nazmî K. 11 / b. 16

60. ser-i bebġā

Dürlü reng ile düm-i ṭāvūs idüp şāḫ-ı güli

Ġoncenüñ şeklin bahār itmiş ser-i bebġā yine

Tâcî-zâde Ca‘fer Çelebi K. 10 / b. 16

61. sofra

Sofralar açsa ṣabā yir yir ‘aceb mi ġonceden

Çün şukūfe ravżanuñ bir haftalık mihmānıdur

Tâcî-zâde Ca‘fer Çelebi K. 25 / b. 9

62. ṣurāḥī

Güller piyāle ġonce ṣurāḥī çemen bisāṭ

Sāḳī cevān-ı nāmiye mi feyż-i nev-bahār

Kırımlı Rahmî K. 9 / b. 15

63. şāhid

Her ġonce ġunc u nāz ile bir şāhid-i ẓarīf

Her gül çemende şem‘-i şebistān-ı nev-bahār

Lâmi’i Çelebi Tcb. II / II / b. 4

Bahār irişdi çemen ser-be-ser gülistāndur

Nigāh-ı şāhid-i ġonce girişme-efşāndur

Güftî K. LIV / b. 1

64. şeh-zāde

Donanma oldı gülşende ṭoġup şeh-zāde-i ġonce

Temāşāsına ezhār açdı bir çeşm-i neẕẕārı

Sürûrî K. 17 / b. 7

65. şīşe

İdince şīşe-i ġonceyle jāle reşş-i gülāb

Gül-i sefīd ṭutar altına ṭabaḳçe-i sīm

Bosnalı Sâbit K. XXXV / b. 18

66. taḫt-ı Süleymān

Ṣabā taḥrīk idince ġonceyi āheste āheste

Gören taḫt-ı Süleymān'dur ṣanar bād-ı vezān üzre

Sünbül-zâde Vehbî K. 15 / b. 5

67. ṭās-bāz

Yine bir ṭās-ı pür-āteş çıḳardı ḫırḳadan ġonce

Olupdur ṭās-bāz-ı meclis-i nev-rūz-ı sulṭānī

Rızâyî K. VI / b. 2

68. ṭās-ı zer

Ġonce ṭās-ı zer aña jāle gümüşden mühre[30]

Nerddür ṣaḥn-ı çemen bād-ı ṣabādur nerrād

Bağdatlı Rûhî K. 14 / b. 6

69. ṭıfl

Mehd-i gülzār üzre geldi dāye-i ebr-i bahār

[30] Divan metninde "mihre" şeklinde okunan kısım anlama bakılarak düzeltilmiştir.

Ṭıfl-ı ġonce aġzın açdı meyl-i pistān eyledi

Bâkî K. 7 / b. 4

Gül itdi ḫançer-i ḫār ile bülbüli ḳurbān

Cebīni üzre ḳodı ṭıfl-ı ġonce ḳaṭre-i ḳan

Bursalı Rahmî K. 8 / b. 13

Çemende eylediler ṭıfl-ı ġonceyi maḫtūn

Ṣaçıldı gülşene gül gül cerāḥatından ḳan

Fuzûlî K. 29 / b. 11

Ġonce biñ nāz ile būstān-ı debistāna gelüp

Gülsitān oḳumaġa ṭıfl-ı nev-āmūz oldı

Süheylî G. 332 / b. 3

Dişini çekdi seḥer rişte-i şu‘a‘ ile mihr

Lebini dişledi çün ṭıfl-ı ġoncenüñ şeb-nem

Zâtî K. 13 / b. 13

70. ṭop

Ġonce ṭop oldıġıçün ‘arṣa-i gülşende ṣabā

Ḫum ider naḫli güli kim ola çevgān-ı bahār

Sürûrî K. 13 / b. 26

71. ṭūmār

Ṭurup yollarda yir yir ṣāḫ-ı gül ṭūmār-ı ġonceyle

Diler sen şāh-ı ḥüsne ‘arż ide ḥāl-i perīşānı

Cinânî K. 37 / b. 11

‘Adālet emr ider ṭūmār-ı ġonce cānibi gülden

Hevālar mu‘tedil cū itmesün ol deñlü ṭuġyānī

Rızâyî K. VI / b. 12

Ġonce-i ṭūmārun açup dest-i nesīm bu bahār

Gülşene şāh-ı güliñ teşrīfin itdi āşkār

Sahhaf Rüşdî K. 3 / b. 1

72. ṭūṭī

Gül-bünler oldı bāġda gūyā yeşil kafes

Ṭūṭīveş itse ġonceler anda n’ola ḳarār

Nevâlîzâde Atâyî K. 1 / b. 12

Zümürrüd-gūn varaḳla şāh-ı pīç-ā-pīçde ġonce

Ḳafesde al minḳār ile ṭūṭī-i suḫanverdür

Arpaemîni-zâde Sâmî K. 11 / b. 10

73. veled

Ġonce nāmında ne zībā veled oldı peydā

Bülbülān olalı dāmād-ı ‘arūsān-ı bahār[31]

Sürûrî K. 13 / b. 21

[31] Divan metninde “dāmād ‘arūsān bahār” şeklinde yer alan bu kısım vezin ve anlam uyumunu sağlamak için düzeltilmiştir.

74. vildān

Ravża-i rıḍvān olupdur sāḥāt-i gülzārı gör

Şāḫlar kāḫ-ı zeberced ġonceler vildānıdur

Tâcî-zâde Ca‘fer Çelebi K. 25 / b. 2

75. Yūsuf

Yūsuf-ı ġonceye alur göz ile

Baḳdı nergis yine Züleyḫāvār

Bosnalı Âsım K. 15 / b. 26

Güzellenmekdedür günden güne Yūsuf gibi ġonce

Zelīḫāveş sezā ditrerse bülbül bīm-i cān üzre

Musa Kâzım Paşa K. XI / b. 21

76. zindān

Çemen bezmine revnaḳ virmege gül ġonceden çıḫdı

Müzeyyen ḳılmaḳ içün Mıṣr’ı Yūsuf çıḫdı zindāndan

Fuzûlî K. 25 / b. 10

77. zümürrüd ḳubbe

La‘lden ṣuffa gül ü ġonce zümürrüd ḳubbe

Reşk-i firdevs-i berīn olsa yiridür gülzār

Ahdî-i Bağdâdî K. 1 / b. 4

ġonce-i gül (Far. Far.) → 1. al ṭūṭī

Sebzī ḳafesde ġonce-i gül al ṭūṭīdür

Kim yir yir aṣdı ṣaḥn-ı gülistāna rūzgār

Sehî Bey K. 17 / b. 10

2. çerāġ-ı şu‘le-dār

Gülsitān içre çerāġān itdi sulṭān-ı bahār

Ġonce-i güller çerāġ-ı şu‘ledār oldı yine

Beyânî G. 734 / b. 4

3. fānūs

Ġonce-i gülden firāz-ı gül-büne fānūs aṣup

Bülbül oldı pāsbān-ı çār-sū-yı nev-bahār

Fehîm-i Kadîm G. XLVIII / b. 3

4. micmere

Düşdükçe cemre micmere-i ġonce-i güle

Nükhet şemīm-i ‘anber ü şeb-nem gül-āb olur

Bosnalı Sâbit K. XIII / b. 7

Çemende micmere-i ġonce-i güli seyr it

İçinde berg-i gül-i ālı āteşi anuñ

Edirneli Fâiz K. 5 / b. 5

ġonce-i lāle (Far. Far.) → **1.** ḥabāb-ı mey

Ġonce-i lāle çemende yine mestānelere

Görinür oldı leṭāfetle ḥabāb-ı meyvār

Edirneli Nazmî K. 11 / b. 21

2. sebū

Ġonce-i lāle sebū nergis ü gül cām u ṭabaḳ

Cā-be-cā meclis-i tersā beçegān sünbülzār

Şeyhî Mehmed Efendi K. 12 / b. 10

ġonce-i lālede dāġ-ı siyeh (Far. Far. Far. Far.) → al vālāya ṣarılmış misk

Ġonce-i lālede dāġ-ı siyehin didi gören

Al vālāya ṣarıpdur yine miskin ʻaṭṭār

Ahdî-i Bağdâdî K. 1 / b. 10

ġonce-i pür-jāle (Far. Far.) → jīve bardaġı

Ne jīve bardaġıdur ġonce-ı pür-jāleyi gör

Bülbüle ḳarşu nice ʻişveler eyler her-bār

Nevʻî-zâde Atâyî K. 14 / b. 5

ġonce-i raʻnā (Far. Ar.) → **1.** devāt

Ġonce-i raʻnā devāt oldı nihāl-i gül ḳalem

Yazmaġa ḳadd ü dehānuñ vaṣfını nessāḫlar

Tâcî-zâde Caʻfer Çelebi G. 49 / b. 3

2. gül-ābdān

Pīrāhenini itmege ḫōş-būy güllerüñ

Şeb-nem gül-āb u ġonce-i raʻnā gül-ābdān

Şeyhülislâm Yahyâ K. 2 / b. 4

ġonce-i şu‘le-reng (Far. Ar. Far.) → kevkeb-i dıraḫşānī

Ġonce-i şu‘le-rengi gülşende

Dir gören kevkeb-i dıraḫşānī

Yârî K. 48 / b. 52

ġonce-i ter (Far. Far.) → **1.** dām-ı ṭarab

Her ġonce-i ter bāġda bir dām-ı ṭarabdur

Nitsün ‘acabā bülbül-i cān ṭarab-āmūz

Bağdatlı Rûhî K. 24 / b. 6

2. otaġ

Geldi zamānı ‘işretüñ ‘ıyş idegör ki bāġda

Her biri bir ġonce-i terüñ bir ḳurulı otaġdur

Bağdatlı Rûhî G. 192 / b. 6

ġonce-i zanbaḳ (Far. Ar.) → **1.** māh-ı nev

Zemīn bir başḳa gökdür encüm-i ezhār ile gūyā

Kenār būstānında māh-ı nevdür ġonce-i zanbaḳ

Hâfız Ahmed Paşa G. 43 / b. 2

2. sīmden mükhule

Sīmden mükhuledür ġonce-i zanbaḳ gūyā

Dīde-i nergise ʿarż itmede mīl-i zer-kār

Arpaemîni-zâde Sâmî K. 16 / b. 6

3. şem‘-i bālīn

Demidür lāle yaḳa bezm-i bahāra meş‘al

Ġonce-i zanbaḳ ola nergise şem‘-i bālīn

Bâkî K. 26 / b. 3

4. şem‘-i nūr-efşān

Ey göñül ‘ıyş it ki ‘ıyş itmek cihānuñ cānıdur

Ḫıżrdur sāḳī ṣürāḥī çeşme-i ḥayvānıdur

Aġzın açmış ġonceler gül bezminüñ ḥayrānıdur

Ġonce-i zanbaḳ bu bezmüñ şem‘-i nūr-efşānıdur

Sāḳiyā mey ṣun bahār eyyāmı gül devrānıdur

Prizrenli Şem‘î Mh. 1 / 1

gök (T.) → 1. tenūr

Ḳurş-ı germ-i āftābı gök tenūrında görüp

İştihāsından seḥergeh ġonceler açdı dehen

Tâcî-zâde Ca‘fer Çelebi K. 11 / b. 2

2. zemīn

Döşenüp tāze çemenlerle gök olmışdur zemīn

Açılan yir yir çiçeklerdür kevākibden nişān

Hayretî K. 15 / b. 2

ġulġul-ı bād-ı seḥer (Far. Far. Far.) → dem-i İsrāfil

Ġulġul-ı bād-ı seḥer oldı dem-i İsrāfil

Cümle emvāt u nebātāta ḥayāt irse ne var

Derzi-zâde ‘Ulvî K. 18 / b. 3

güşe-i bāġ (Far. Far.) → Na‘īm

Giydi dıraḫt sebz ḳabā güşe-i bāġ oldı Na‘īm

Ḥūr ṣıfat dil-ber ile şürb-i ġıdā demleridür

Nebzî Nz. 524 / b. 2

gül (Far.) → **1.** āb

Gülnār-ı ḥaddi tābişine döymeyüp revān

Oldı eriyüp āb bigi ḫōş-revāne gül

Serâyî K. 15[32] / II / b. 6

2. āb-ı revān

Zemīni böldi eyālet eyālet ezhāra

Gül itdi ḥükmini āb-ı revān gibi icrā

Gelibolulu Mustafa Âlî K. 1 / b. 9

3. āftāb

Āftāba benzeyüp gül kehkeşāna cūybār

Her biri ezhārun oldı Zühre-i zehrā yine

Tâcî-zâde Ca‘fer Çelebi K. 10 / b. 7

Gül āftāb oldı kevākib şükūfezār

Bāġ-ı felekde oldı dem-ā-dem bahār u ‘īd

Yârî G. 47 / b. 4

[32] Divan metninde “Kaside” başlığı altında kaydedilmiş bu şiir aslında bir “Terkib-bent”tir.

4. āl-i Muḥammed

Sürḫ-rū olduġiçün āl-i Muḥammed gibi gül

Gösterür sebz ḳılup cāmesini vech-i ḥasen

Molla Aşkî K. 40 / b. 11

5. ‘ārıż-ı dilber

Miṣāl-i ‘ārıż-ı dilber ṭaraf ṭaraf güller

Derūn-ı āyīne-i cūda cā-be-cā görinür

Yârî G. 172 / b. 6

6. ‘ārus

Açdı niḳābı çünki yüziñden ‘arūs-ı gül

Ḳıldı şükūfeler başına sīm ü zer niṣār

Cem Sultan G. LVI / b. 2

Zeyn itdi gül arūsunu meşşāṭa-i nesīm

Āyine oldu āb-ı revān şāne oldu ḫār

Necâtî Beg K. 10 / b. 6

Gül ‘arūsına nesīm-i seḥerī meşşāṭa

‘Aks-i ḫurşīd-i cihān-tāb ile ṣu āyīnevār

Prizrenli Şem‘î K. 7 / b. 19

Gül ‘arūsına nihāl-i çemenüñ her birini

Ḳıldı bir naḫl-i muraṣṣa‘ ḳaṭarāt-ı emṭār

Süheylî K. 22 / b. 13

Gül ‘arūsınuñ yazup altun ile ruḫsārını

Virdi ḫaylī zīb ü fer meşşāṭa-i faṣl-ı bahār

Ümîdî Ahmet K. 4 / b. 3

7. āteş

Gül āteşiyle rūşen olupdur cemāl-i bāġ

Niteki cām-ı bāde-i nāb ile rūy-ı yār

Necâtî Beg K. 10 / b. 8

Bu çarḫ-ı nīzeden bülbülleri pervāne ḳılmaġa

Uyardı āteş-i gülden niçe şem‘-i şebistānı

Behiştî G. 551 / b. 5

Ne içün bülbüli ḫākister ider āteş-i gül

Bir kül öksüzine bāġı neden eyler külḫan

Gelibolulu Mustafa Âlî K. 65 / b. 12

Her seḥer vaḳtinde bülbül yanup olmasun mı kül

Ṣanki her gül āteş-i sūzān olupdur ṣubḥ-dem

Münîrî K. 11 / b. 3

8. āteş-i Mūsa

Ġonce çü niḳāb açdı ve keşf eyledi dīdār

Bülbül çü Kelīm oldı ve gül āteş-i Mūsā

Ahmed Paşa K. 38 / b. 26

9. āyīne

‘Arż itdi beñzer āyīne-i gülde ‘aksini

Rūy-ı ‘arūs-ı baḫt-ı şehen-şāh-ı kām-kār

Bâkî G. 130 / b. 8

Ḳomayup āyine-i gülde ṣabā gerd-i melāl

Ḫas ü ḫāṣāk-i ġamı sürdi göñülden enhār

Nev’î K. XVIII / b. 9

10. bāde

Lâle cām u jāle mey gūyeñde bülbül bāde gül

Dil feraḥ dil-dār nāzük dem mükerremdür yine

Cemâlî G. 5 / b. 2

11. beden

Bir müzellef güzele beñzedürem ben çemeni

Gül beden ġonce dehen sīne semen sīm ẕeḳan

Süheylî G. 274 / b. 5

12. cām

Destine şāh-ı bahār aldı yine cām-ı güli

Mest-i şevḳ-i naġme itdi muṭribān-ı bülbüli

Ahmed Nâmî G. 380 / b. 1

Ḳurup bisāṭ-ı ṣafāyı pür itdi cām-ı güli

Bu demde bāġı serīr-i Cem eyledi nev-rūz

Cevrî G. 124 / b. 2

Cām-ı gül başladı devr eylemege nergis-i bāġ

Gözin açdı seḥeri def‘-i ḫumār oldı gibi

Güftî G. 257 / b. 4

Eyledi cām-ı güli sāḳī-i devrān pür-mey

İde tā nergis-i maḫmūr seḥer def‘-i ḫumār

Râmî K. 21 / b. 17

Bahār geçmede ey sāḳī-i ṣafā-berḫīz

Sebū-yı ġonceden olmaḳda cām-ı gül lebrīz

Tıflî G. 65 / b. 1

13. cāmi‘

Kibrīti ucın nāra benefşe degürüpdür

Gül cāmi‘inüñ n’ola uyarılsa çerāġı

Zâtî K. 68 / b. 2

Derūnında ruḳūm-ı Muṣḥaf-ı gülzārı naḳş itdi

Olup āb-ı revān gül cāmi‘inde ḥāfıẓ-ı cārī

Ganîzâde Nâdirî K. VII / b. 9

Minber-i gül-büne gül cāmi‘inüñ ṣaḥnında

Çıḳdı bülbül oḳıdı ḫuṭbe-i ḫāḳān-ı bahār

Sürûrî K. 13 / b. 4

Her şükūfe bir ḳad [ü] ḳāmetle ṭurmuş gūyiyā

Cāmi‘-i gülde imām sünbüllerine hep uyar

Refî‘-i Kâlâyî K. 20 / b. 15

14. çāder

Gūyā-yı çemen derd ile feryādlar idüp

Çün eyledi gül çāderine ḳarşu ser-āġāz

Ahmed Paşa K. 38 / b. 22

15. çerāġ

Ḫazāndan ḳurtulub gülzār bezminden azan bülbül

Çerāġ-ı gül yaḫup ḫalvet-serāy-ı vaṣla tapmış reh

Fuzûlî Tcb. III / b. 2

Cihānda meclisüñ nergisle gül çeşm ü çerāġıdur

Bu rūşendür ki bezm-i gülşen anlarla münevverdür

Prizrenli Şem‘î K. 10 / b. 6

16. çetr

Eyleyüp çetr-i güli ḳaṣr-ı ṭarab-zā-yı zifāf

Nev-‘arūs-ı reze dāmād olacaḳ demlerdür

Ahmed Hamdi G. 24 / b. 3

17. def

Ġonce deblek tutdı gül def oldı nāy-zen ‘andelīb

Geldi açıldı yine itdi çiçekler encümen

Zâtî K. 36 / b. 11

18. defterdār

Şāha ‘arż itmege mülk ü çemenüñ maḥṣūlün

Elde evrāḳ tutar güller olup defterdār

Hayâlî K. 2 / b. 9

Ṭurdı devletin yine dīvānā defterdār-ı gül

‘Āleme mihr itdi tecdīd-i ḥamel nev-rūzda

Nef ‘î G. 136 / b. 4

19. dil-dār

Boynını egüp ḳaldı benefşe güle ḳarşı

Dil-dārına ḳarşu nitekim ‘āşıḳ-ı şeydā

Bursalı Rahmî K. 13 / b. 8

20. ehl-i ḥālet

Ehl-i ḥāletler gibi güller yaḳası çāk çāk

Evliyānuñ eşk-i pür-ḫūnına dönmiş lālezār

Yahyâ Bey K. 11 / b. 6

21. emīr

Zanbaḳ açınca tūġ-ı Cem her serv bir ṣāḥib-‘alem

Güldür emīr-i muḥteşem ‘ayyār-ı şeb-revdür ṣabā

Sa’id Giray G. 10 / b. 4

22. encüm

Hāle içre meh ṣanup ḥavż içre mihrüñ ‘aksini

Gülleri encüm ḫayāl itdüm çemenzārı semā

Ganîzâde Nâdirî G. 5 / b. 5

23. efser

Nā-būd olınca efser-i gül fehm-i düzd içün

Yaḳdı buḫūr-i Meryemi da‘vetger-i bahār

Vahyî K. 28 / b. 6

24. ferş

Açdı gözüni uyḥundan uş nergis-i ra‘nā

Aldı ḳadeḥ-i la‘l eline lāle-i ḥamrā

Gül ferşine her-dem ṣaçılur lü’lü-yi lālā

Gel bāġa teferrüc ḳılalum iy gözi şehlā

Gör kim nicesi tāze vü ḫandāndur u ḫurrem

Ahmedî M. 1 / 2

25. gül-güne

Cānān cemāli gibi ruḫ-ı dil-firīb-i bāġ

Gül-güne-i gül gibi bulur behcet ü behā

Tâcî-zâde Ca’fer Çelebi K. 1 / I / b. 10

‘Arūs-ı ġonceye zīb-i cemāl arturmaġa yir yir

Ṣabā meşşāṭa gül gül-güne āb āyīnedār olsa

Kelâmî K. 29 / b. 4

26. gün

Açıldı gün gibi güller seḥerle gül budaġında

Yine ṭāvus-ı cennet cilvesinüñ geldi devrānı

Prizrenli Şem‘î K. 15 / b. 8

27. güş

Dehen-i ġonce olup güş-ı güle peyveste

Gülşene gelse gerekdür diyü ḳıldı her bār

‘Azmî-zâde Hâletî K. 18 / b. 5

28. güneş

Gökdeki Pervīne beñzer sebzede zerrīn-ḳadeḥ

Her açılmış gül güneş her ġonce necm-i tābdār

Yahyâ Bey K. 11 / b. 3

29. ḫᵛāce

Açdı gül ḫᵛācesinüñ tengini bezzāz-ı nesīm

Oldı bāzār-ı çemende yine bülbül dellāl

Prizrenli Şem‘î K. 8 / b. 8

Ḫᵛāce-i gülden ider şimdi gülistān ta‘līm

Peççe-i bülbül olup ṭıfl-ı debistān-ı bahār

Sürûrî K. 13 / b. 20

30. ḫad

Döner her bāġ bir ḫūba bahār eyyāmı kim olur

Ḫad ü fem ġonceler güller daḫı zülf aña sünbüller

Edirneli Nazmî G. 1535 / b. 3

Ṣanki bir maḥbūb-ı bī-hemtādur ey dil nev-bahār

Sünbül aña perçem ü gül ḫad olupdur ġonce fem

Münîrî K. 11 / b. 16

31. ḥayderī

Tekye-i bāġda gül ḥayderīdür[33] ṭaḳsa n'ola

Gūşına dürr-i necefler ḳaṭarāt-ı emṭār

Ahdî-i Bağdâdî K. 1 / b. 6

32. ḥūr u ġılmān

Cihān cennet olup durur ser-ā-ser ger inanmazsañ

Gözüñ nergis gibi aç gör ki güldür ḥūr u ġılmānı

Hoca Dehhâni K. 1 / b. 11

33. ḫurşīd

Feyż-i nev-rūzı yine ṣad ġonce ḫandān eyledi

Gülleri ḫurşīd bāġı ḫāveristān eyledi

Tıflî K. 10 / b. 1

[33] Divan metninde "gül-i ḥayderīdür" şeklinde okunan kısım anlama bakılarak düzeltilmiştir.

34. ḫusrev

Ḫusrev-i gül ḳarşusına başladı Ferhādvār

Her seḥer derdin dimege bülbül-i şīrīn-peyām

Molla Aşkî K. 9 / b. 4

Ḫusrev-i gül meclisinde bülbül-i şīrīn-suḫān

Geh Nigīsā-dem durur geh Bārbüd-āvā yine

Tâcî-zâde Ca'fer Çelebi K. 10 / b. 50

Ḫazāna ḫayl-ı bahār ile geldi ḫusrev-i gül

Semend-i bād-ı bahārī ḫazāna virdi ġubār

Derzi-zâde 'Ulvî K. 12 / b. 16

Çemen eyāletine oldı naṣb ḫusrev gül

Hevāya ebr ṣıfat ḥükmin itmege icrā

Fuzûlî K. 1 / b. 2

Ḫusrev-i gülden elinde ġoncenüñ menşūrı var

Leşker-i ezhāra serdār olmaġa imrūzdan

Süheylî K. 43 / b. 5

35. 'iẕār

Bāġ bir ḫūba dönübdür kim aña göz nergis

Sünbül ü gül aña ol vech ile hem zülf ü 'iẕār

Edirneli Nazmî K. 11 / b. 7

36. ḳadeḥ

Meclis-i sulṭān-ı nev-rūzı yine zeyn itmege

Gül ḳadeḥdür jāle mey ġonce kedū-yı nev-bahār

Mezâkî G. 148 / b. 7

37. ḳamer

Ṭa‘n iderse yiridür gülşen-i eflāke zemīn

Gül ḳamer lāle şafaḳ reşk-i şevābit ezhār

Prizrenli Şem‘î K. 7 / b. 8

Yiridür rūy-ı zemīni çerḫe teşbīh eylesem

Gül ḳamer lāle şafaḳdur her şükūfe bir Peren

Zâtî K. 36 / b. 8

38. ḳandīl

Nesīm-i ṣubḥ ile gül-berk-i ter gerdān olur ṣanma

Çıḳup ḳandīl-i gülden rūḥ-i bülbül bī-ḳarār olmış

Sabrî Mehmed Şerîf G. 85 / b. 2

Hübūb-ı bād ile verdler olur cünbān ṣaḳın ṣanma

Uçup ḳandīl-i gülden cān-ı bülbül bī-ḳarār olmış

Âsaf G. 439 / b. 2

39. kāse

Demdür ki kāse-i güle üstād-ı nev-bahār

Bir bir güher-feşān ola eşk-i hezārdan

İsmetî K. 2 / b. 4

Kāse-i gül zer ile oldı yine māl-ā-māl

Kīsesin şeb-nem ile ġonceler itdi pür-sīm

Yârî K. 28 / b. 4

Lebrīz-i nuḳl-i jāle idüb kāse-i güli

Zerrīn-ḳadeḥle ʿayş ü dem eyler Cem-i bahār

İhyâ G. 106 / b. 3

Gül-i sefīd miṣāl-i beyāż kāse-i Çīn

İçinde jāle çü şīr-i bihişt-i feyż-āṣār

Arpaemîni-zâde Sâmî K. 20 / b. 9

40. kebāb

Şu deñlü ḳıldı eṣer sūz-ı āh-ı bülbül kim

Nihāli sīḥe dönüp güller oldı aña kebāb

Gelibolulu Mustafa Âlî K. 70 / b. 14

41. kefen

Bülbül seḥerde zārī ile dir ölür isem

Ol lāle-ruḫ firāḳiyle gülden gerek kefen

Molla Aşkî K. 19 / b. 11

42. kīse

Ṭaldırur bād-ı ṣabā nīlūferüñ başın ṣuya

Kīse-i gülden zer alduñ diyü olmış müttehem

Münîrî K. 11 / b. 22

43. ḳulaġ

Bāġ bir maḥbūba dönmişdür bu dem ki olmış aña

Sūsen u ġonce dil aġız nergis ü gül göz ḳulaġ

Edirneli Nazmî G. 3170 / b. 4

Ḳulaġ ol gül gibi gülşende ṣabādan gör kim

Ne mübārek nefesi var ne söyler nev-rūz

Kelâmî G. 109 / b. 7

44. ḳumaş

Gül ḳumaş u sebze sammūr u nem-i bārān güher

Ḫᵛāce-i bād-ı bahārı itdi iẓhār-ı tuḥaf

Ganîzâde Nâdirî G. 69 / b. 5

Ṣarar ḳumāş-ı güli ġonce sebz-i vālāya

‘Aceb mi eylese ṣāh-ı bahāra dest-āviz

Tıflî G. 65 / b. 4

45. kürsi

Çār-sū-yı bāġ içinde ḳışṣa-ḫān olmış meger

Kim geçüp gül kürsisinde bülbül itmişdür ḳarār

Edirneli Şevkî K. 8 / b. 5

46. la‘l

Gül la‘l[34] ü jāle gevher-i şehvāredür diyü

Ḥıfẓ eyler idi şāḫ-ı gül olmış ḫazīnedār

Harputlu Rahmî K. 8 / b. 7

47. la‘l yāḳūt

Güneş zer la‘l yāḳūt oldı güller jāleler elmās

Çemen bir zer-nişān taḫtuñ zemīni cümle pīrūze

Gelibolulu Mustafa Âlî K. 45 / b. 11

48. la‘lden ṣuffa

La‘lden ṣuffa gül ü ġonce zümürrüd ḳubbe

Reşk-i firdevs-i berīn olsa yiridür gülzār

Ahdî-i Bağdâdî K. 1 / b. 4

49. leşker

Sipeh-i şiddet-i dey def‘ine yüz biñ gülden

Her yaña çekdi revān eyledi leşker nev-rūz

Kelâmî G. 109 / b. 4

Kemīn-i ġonceden gül leşkeri yir yir ẓuhūr itdi

Çıḳarsa vaḳtidür sūsen daḫı şemşīr-i berrānı

‘Azmî-zâde Hâletî K. 20 / b. 6

Degül şāḫ üzre gonce nīzelerde ḳanlu başlardur

[34] Divan metninde “Gül-i la‘l” şeklinde okunan bu kısım vezin ve anlam uyumunu sağlamak için düzeltilmiştir.

Şitā’yı leşker-i gül bozdı ṣaḥn-ı gülsitān üzre

Sabrî Mehmed Şerîf K. 18 / b. 3

50. levḥa

Naḳḳāş-ı ṭabī‘at ezüben reng-i melāḥat

Resm eyledi gül levḥasına naḳş-ı nigārı

Zâtî K. 15 / b. 3

51. Leylā

Gören gül nāzın u bülbül niyāzın

Bilür nice idi Mecnūn ile Leylā

Ahmedî K. L XXII / b. 8

52. māh-ı tābān

Yiridür reşk iderse ger zemīne āsmān şimdi

Semen yılduz şafaḳ lāle gül oldı māh-ı tābānı

Prizrenli Şem‘î K. 15 / b. 12

53. Maḥmūd

Zehī ṣafā vü dem u ‘ışḳ u ‘āşıḳ u ma‘şūḳ

Ki döndi gül yine Maḥmūda bülbül Ayaz’a

Kemâl Ümmî K. 36 / b. 13

54. ma‘şūḳ

Bülbül ü gül ‘āşıḳ u ma‘şūḳa beñzer kim biri

Nāz ile güldükçe dā’im biri aġlar zār zār

Edirneli Şevkî K. 8 / b. 11

55. mecmūʻa

Ṣubḥdem aḳbaba gülşende bülend āvāz ile
Oḳudu mecmūʻa-ı gülden bu ebyātı hezār

Hayâllî K. 25 / b. 9

ʻÖẕr-i sitem-i ḥasret-i yeksāle-i bülbül
Mecmūʻa-i ṣad-berg gülün cümle meāʼli

Rızâyî K. XVIII / b. 5

Mecmūʻa-i gülden yine bād oldı sebaḳ-ḫᵛān
Teʼdīb-i hezār eyledi her çūp-ı nihālī

Rızâyî K. XVIII / b. 15

Jāleden oldı çü mecmūʿa-ı gül āb-zede
Ḳurıdur ṣafḥaların açmış anuñ bād-ı bahār

Arpaemîni-zâde Sâmî K. 16 / b. 8

56. meclis

Urdı dem-besteden ifrāṭla dem-beste iken
Meclis-i gülde hezār oldı ġazel-ḫᵛān-ı bahār

Sürûrî K. 13 / b. 37

57. menābir

Menābirinde gülüñ uş ḫaṭīb olup bülbül

İşit ne naġmeler ile seḥerde itdi ḫiṭāb

Ahmedî K. X / b. 6

58. meş‘al

Bād-ı ṣabā ṭokındı yine meş‘al-i güle

Yir yir çemende ġonce vü gül düşdi ḥarḳ-ı şerār

Nevâlîzâde Atâyî K. 1 / b. 6

59. metā‘

Getürdi tācir-i gülşen yine metā‘-ı güli

Diler ki ‘arż ide ol faḫr-i ṣadr-ı vālāya

Râmî K. 19 / b. 16

60. mevlevi

Ḳudūm-ı mevleviyān-ı gül ile şeyḫ-i bahār

Hezārı tekye-i gülşende eyledi ḳārī̄

Şeyhülislâm İshâk K. 12 / b. 10

61. micmer

Güllerüñ ḳılmış mu‘aṭṭar micmerin gülşende bād

Meclis-i şeh-zādeye beñzer buḫūr eyler nesīm

Tâcî-zâde Ca‘fer Çelebi K. 29 / b. 10

Eṭrāf-ı meşhed-i dili devr itmede müdām

Zencī̄r-i bād ile gül olup micmer-i bahār

Vahyî K. 28 / b. 14

62. mihr

Güli örter döküp ezhārını şāḫ-ı bādām

Gizlenür mihr idicek ebr-i şitā’ berfi niṣār

Ganîzâde Nâdirî K. XXII / b. 22

Oldı gül mihr ü hevā sünbül ü meh-tāb semen

Lāle mānend-i şafaḳ necm-i dıraḫşān ezhār

Arpaemîni-zâde Sâmî K. 16 / b. 33

Hevā benefşe vü gül mihr ü yāsemen meh-tāb

Felek zemīn ile reng-āşinā-yı naḳş ü nigār

Arpaemîni-zâde Sâmî K. 20 / b. 2

Gül mihr ü māh nesteren ezhār olup nücūm

Bu hey’et ile döndü semāya şükūfezār

Harputlu Rahmî K. 8 / b. 9

63. mīr

‘Asker-i ṣayf ḳılur ceng şitā’ cündi ile

Sūseni mīr-i güle ḳıldı silāḥ-dār enhār

Ahdî-i Bağdâdî K. 1 / b. 16

64. mir‘āt

Ḫażrādaki gül oldı çü mir‘āt-ı mücellā

Ġabrā gibi nergis göz açup itdi temāşā

Bursalı Rahmî K. 13 / b. 1

65. mirvaḥa

Ṣalınur şāh-ı bahārīye nesīm-i ṣubḥ ile

Gülşenüñ olmış müdevver mirvaḥa her gülleri

Fasîh Ahmed Dede G. 420 / b. 5

66. mu‘allim

Güyiyā zümre-i ezhāre mu‘allimdür gül

Derilüp yanına eṭfāl-i murabbā yir yir

Sîmkeşzâde Feyzî K. III / b. 3

67. murġ

‘Āleme bir tāze cān virdi yine bād-ı bahār

Bülbül-i gūyā dürilmek gösterür murġ-ı gülin

Edirneli Şevkî K. 16 / b. 15

68. Mūsā

Çekti āvāze-i Dāvūdunu her bülbül-i mest

Yed-i Beyżāsını ‘arż eyledi gül Mūsāvār

Hayâlî K. 2 / b. 4

69. muṣḥaf

Ḳaldı gülşende te‘addī idemez bād-ı seḥer

Açdı gül muṣḥafını çünki yemīn itdi şimāl

Prizrenli Şem‘î K. 8 / b. 14

Muṣḥaf-ı gül açılup ḳarşu ṭutar bād-ı ṣabā

Erġavānlar ṭutışup āteşe yandı gülzār

Riyâzî K. VII / b. 8

Gül muṣḥafını açdı yine bād-ı şimālī

Ferḫunde hezār-ı çemenüñ ḥaḳ bu ki fālı

Rızâyî K. XVIII / b. 1

Hezār kürsī-i gül-bünde muṣḥaf-ı gülden

Varaḳ varaḳ ider āyāt-ı Ṣāni‘i tefsīr

Vahîd Mahdûmî K. XII / b. 4

70. nev-‘arūs

Nev-‘arūs-ı gül gibi pīrāhen-i āl üstine

Lāle dürr-i jāleden gūy-ı girībān eyledi

Bâkî K. 7 / b. 8

Lāleler al ṭutuḳ oldı şebistānı ḳumāş

Nev-‘arūs-ı gül içün nergis olup altun tel

Bursalı Rahmî K. 4 / b. 12

Cilve itdi nev-‘arūs-ı gül ḳabā-yı al ile

Üstine ṣaçdı şükūfe jāleden dürr-i şemīn

Cinânî K. 28 / b. 8

Nev-‘arūs-ı güle ārāyiş içün jāleleri

Dest-i meşşāṭa-i ṣubḥ eyledi dürr-i menşūr

Sa‘dî K. V / b. 4

71. nigār-ı meh-cebīn

Pāk-dāmen serv bir ser-keş ḳıyāmet ḫūbdur

Yüzi aġ alnı açıḳ gül bir nigār-ı meh-cebīn

Prizrenli Şem‘î K. 14 / b. 17

72. nūr-ı Aḥmed-i Muḫtār

Ey Le’ālī gül çü nūr-ı Aḥmed-i Muḫtārdur

Reng ü būy ile cihān lā-cerem muḫtārdur

Ehl-i ‘ayş olan bu dem bī-ḫᵛāb olup bīdārdur

‘Ayşı şol eyler ki bir gül yüzlü aña yārdur

Sāḳiyā mey ṣun bahār eyyāmı gül[35] devrānıdur

Le’âlî Mh. 1 / VII

73. pādşāh

Pīrūze-taḫt urub ḳodı başına la‘l-tāc

Feṭḥ eyleyüb çemen ilini pādşā-yı gül

Lâmi’i Çelebi Tcb. II / IV / b. 5

Zeyn idüp ḳarşusına nergis-i zerrīn-külehi

İtdi gül pādşehi taḫt-ı zebercedde ḳarār

Prizrenli Şem‘î K. 7 / b. 21

[35] Divan metninde “eyyâm-ı gül” şeklinde okunan kısım anlama ve yaygın kullanıma bakılarak düzeltilmiştir.

74. peymāne

Şarāb-ı erġavānı nūş idüp peymāne-i gülden

Ḳonar bu keyf ile bülbül dıraḫt-ı erġavān üzre

Sünbül-zâde Vehbî K. 15 / b. 15

75. piyāle

Güller piyāle ġonce ṣurāḥī çemen bisāṭ

Sāḳī cevān-ı nāmiye mi feyż-i nev-bahār

Kırımlı Rahmî K. 9 / b. 15

76. pūl

Dizdi gül pūlını nerd-i çemene bād-ı seḥer

Eyleyüp lāle ile jālesini ṭās ile zār

Ganîzâde Nâdirî K. XXII / b. 13

77. re’īs

Şeh-i nev-rūz gelür leşker-i ezhārı çeküp

Gül re’īs olmış aña serv-i sehī sancaḳdār

Prizrenli Şem‘î K. 7 / b. 20

78. ṣadef

Baḥr-ı leṭāfetdür ḳażā emvācı ser-sebz-i zemīn

Güller ṣadef her şeb-nemi dürr-i yetim-i nev-bahār

Ahmed Nâmî G. 85 / b. 6

Süzüldi indi aña ser-nigūn ġavvāṣ olup bülbül

Ṣadefdür gül çemen baḥrında şeb-nem dürr-i şehvārı

Ganîzâde Nâdirî K. VII / b. 8

Düşdi baḥr-ı sebzeye ezhār-ı bādām oldı kef

Jālelerle tāze güller anda pür lü'lü' ṣadef

Ganîzâde Nâdirî G. 69 / b. 1

79. ṣafḥa

Açıldı ġonce kitābı oḳındı ṣafḥa-i gül

Menābir üzre idüp bülbülān-ı ḫōş tefsīr

Sîmkeşzâde Feyzî K. XX / b. 11

80. sāġar

Vaṣf ider ḫaṭṭ-ı dehānını Fiġānīyi diyen

Sāġar-ı gülle ider bülbüli gūyā nev-rūz

Figânî G. 37 / b. 5

Sāġar-ı gülde mey-i neşv ü nemā leb-rīz iken

Mest-i hūşyār eylemez mi seyr-i gülzār ādemi

Ahmed Nâmî G. 385 / b. 5

Bu deñlü sāġar-ı gül pür-mey-i gül-gūn iken hergiz

Benefşe gelmeden germ olmadı bezm-i şeh-i germā

'Azmî-zâde Hâletî K. 8 / b. 9

Āteşīn meyle pür oldı sāġar-ı gül bülbülüñ

Oldı şem‘-i bezm-i şevḳi gülşen içre pür-żiyā

Râmî G. 13 / b. 5

Sāġar-ı gül ile mey jāle görüp bülbül-zār

Gül şerābıyla gözin açdı o ḫaste fi’l-ḥāl

Şeyhî Mehmed Efendi K. 8 / b. 9

81. ṣanem

Ḍalāle düşdi görince güli seḥer bülbül

Ṣanemveş eyledi deyr-i çemende secde aña

Râmî K. 3 / b. 14

82. sefīne

Sefīne-i güle olmış nesīm keştī-bān

Bahār mevsimi girmez diyü ele her dem

Gümülcineli Dürrî K. 4 / b. 2

83. serdār

Degüldür berḳ-i sūsen fetḥ idince mülk-i gülzārı

Ḳılıç gönderdi serdār-ı güle nev-rūz sulṭānı

Sabrî Mehmed Şerîf K. 16 / b. 3

84. ser-leşker

Seḥer ser-leşker-i gül dağıdup cünd-i zemistānı

Yine ḳurtardı ḥabs-i yaḫdan enbār-ı gülistānı

Sabrî Mehmed Şerîf K. 16 / b. 1

85. siper

Bāġda dernek idüp leşker-i ezhār oldı

Gül siper lāle ‘alem serv-i sehī sancaḳdār

Mesîhî K. 8 / b. 14

İrişdi ālet-i ḥarb ile pehlevān-ı bahār

Benefşe gürz-i girāndur siper gül-i ḥamrā

Yahyâ Bey K. 12 / b. 2

86. sofra

Gülşenī Tekyesi ṣaḥnında açuḳ sofra-i gül

‘Andelib olsa ‘aceb mi yine mihmān-ı bahār

Sürûrî K. 13 / b. 18

87. sulṭān / selāṭīn

Gül aġdı taḫta selāṭīn bigi vü ṣaldı niḳāb

Hem oldı bülbül aña ḳarşu ‘āşıḳ u meddāḥ

Kemâl Ümmî K. 28 / b. 13

Olsa cānum mülkinüñ ṭañ mı güzeller ḥākimi

Bülbülüñ her gül çü göñli taḫtınuñ sulṭānıdur

Tâcî-zâde Ca‘fer Çelebi K. 25 / b. 22

Bildi sulṭān-ı güle bāġ maḳarr olsa gerek

Tūġ-ı şāhīyi dikilmiş göricek anda çenār

Çorlulu Zarifî K. 8 / b. 3

Bahār irdi yine bāġa döşendi naṭ‘-ı jengārī

Yine sulṭān-ı gül itdi müşerref taḫt-ı gülzārı

Nef ‘î K. 49 / b. 1

Semt-i bāġa açılup sulṭān-ı gül ālāy ile

Hep rikābında yürür sünbül teberle peykvār

Refî‘-i Kâlâyî K. 20 / b. 9

88. ṣūret-i Pervīz

Görinür güller budaḳlarda seḥergeh ṣanasın

Ṣūret-i Pervīz’dür Ṣāvūr aṣıpdur yir yirin

Necâtî Beg K. 22 / b. 16

89. Süleymān

Çıḳdı taḫt üzre gül Süleymānvār

Sāḳī mey ṣun ki geldi faṣl-ı bahār

Çâkerî K. 5 / b. 1

N’ola dīvānına cem‘ olsa gülüñ ḫayl-i ṭuyūr

Taḫtını yil götürüp oldı Süleymān-ı bahār

Ümîdî Ahmet K. 5 / b. 15

90. şāh /şeh

Bezmini gül şehinüñ her gice ḳılmaġa münīr

Lāle şem‘ini yaḳar nerges-i zerrīne-legen

Molla Aşkî K. 40 / b. 14

Ey Necātī fırṣatı fevt eyleme mey alıver

Ṣaḥn-ı gülzāra ki ḳurdu şāh-ı gül eyvān yine

Necâtî Beg G. 480 / b. 5

Şāh-ı gül tīr-i ġamuñ mecrūḥıdur cerrāḥ-ı ḫār

Mīl idüp peykān çıḳarmış ġonceler peykānıdur

Tâcî-zâde Ca‘fer Çelebi K. 25 / b. 23

Ebr ṣaḥn-ı bāġı ṣulayup süpürür bād-ı ṣubḥ

Ṣaḥn-ı bāġa oldı güyā şāh-ı gül mihmān yine

Edirneli Şevkî K. 20 / b. 3

Peyk idüp şāh-ı güle virdi benefşeye teber

Şāhid-i nergise geydürdi zer-efser nev-rūz

Peşteli Hisâlî G. 214 / b. 3

91. şāhid

Yine meşşāṭa-ı jāle seḥer-i gülşende

Ṭaḳdı gül şāhidinüñ gūşına dürr-i şehvār

Derzi-zâde ‘Ulvî K. 18 / b. 6

Şāhid-i gül ḳarşusına bülbül-i gūyā-yı mest

Ṣad hezār oḳur bunuñ gibi ġazeller dem-be-dem

Münîrî K. 11 / b. 23

Şāhid-i gül yine ʻarż eyledi gülşende cemāl

Gülşenüñ güldi yüzi buldı leṭāfetde kemāl

Prizrenli Şemʻî K. 8 / b. 1

Ṣabā çü keşf-i niḳāb itdi şāhid-i gülden

Görindi manẓara-i şāḫdan çü rūy-ı nigār

Vasfî K. 1 / b. 2

Nuḳūd-ı jāle ile ġonce kīsesin pür idüp

Hezār eyitdi gül-i şāhidine ʿarż-ı direm

Gümülcineli Dürrî K. 4 / b. 10

92. şarāb

Sūsen ṣurāḥi ġonce ḳabaḳdur şarāb gül

Bezm-i çemende lāleler olmuş şarābdār

Sehî Bey K. 17 / b. 8

Sāġar-ı gül ile mey jāle görüp bülbül-zār

Gül şarābıyla gözin açdı o ḫaste fi'l-ḥāl

Şeyhî Mehmed Efendi K. 8 / b. 9

93. şehenşāh

Zemān ṭutsa n'ola çarḫ-ı sipihre tīġ-i kuhsārı

Şeh-i deyden şehenşāh-ı gül aldı mülk-i gülzārı

Râmî K. 17 / b. 1

Serīr-i gülşene şāhenşeh-i gül geçmedi dāḫī

‘Aceb mi olsa enhāruñ çemen mülkünde ṭuġyānı

Sabrî Mehmed Şerîf K. 16 / b. 5

94. şehryār

Gül la‘l efser urınuban gülsitānda

Taḫt-ı zeberced üzre oturur miṣl-i şehryār

Serâyî K. 16 / b. 17

Bülbül oḳur menābir-i şāḫ üzre ḫuṭbeler

K’olmış diyār-ı gülşene gül şehryār-ı nev

Kelâmî G. 280 / b. 3

Bāġ içre urdı taḫtını çün şehryār-ı gül

Ḫavf-i şitā’dan oldı emīn kişver-i çemen

Lâmi’i Çelebi Tcb. II / III / b. 4

95. şeh-süvār u ser-firāz

Sünbül ü sūsen benefşe erġuvān u lāle ḫōş

Līki güldür arasında şeh-süvār u ser-firāz

Kemal Ümmî K. 31 / b. 16

96. şem‘

Pervāne gibi yansa yaḳılsa nola bülbül

Her tāze gül oldı aña bir şem‘-i şeb-efrūz

Bağdatlı Rûhî K. 24 / b. 9

Çemen bezminde her gül döndi bir şem‘-i şebistāna

Şükūfe üstine rīzān olur mānend-i pervāne

Bursalı Rahmî G. 183 / b. 1

Her ġonce ġunc u nāz ile bir şāhid-i ẓarīf

Her gül çemende şem‘-i şebistān-ı nev-bahār

Lâmi’i Çelebi Tcb. II / II / b. 4

N’ola fānūs-ı alın lāle itse yine āmāde

Çemende şem‘-i gül ṣad şevḳ ile şimdi fürūzāndur

Neşâtî K. 27 / b. 7

Gerçi ṣunmışdı ḫazān bezminde şem‘-i gül yine

Bir nefesle bād-ı nev-rūzı fürūzān eyledi

Tıflî K. 10 / b. 2

97. ṭabaḳ

Niṯār ḳılmaġ içün ḫ^{v}āce-i bahār itmiş

Gülün ṭabaḳlarını ṭolı lü’lü’-i mesrūr

Bağdatlı Rûhî K. 10 / b. 19

Sīm ü zerle ṭabaḳın itdi leb-ā-leb gül-i ter

Kim görüp bülbül-i zār ola anuñla ḫōş-ḥāl

Bâğdatlı Rûhî K. 22 / b. 4

Ġonce-i tāze sebū-bār ṣanevber ḫum-ı mey

Gül ṭabaḳ lāle ḳadeḥ mey-kede ṣaḥn-ı gülzār

Ganîzâde Nâdirî K. XXII / b. 11

Sīm ü zerle ṭabaḳın itdi leb-ā-leb gül-i ter

Kim ide ayaġına şāhid-i servüñ īs̱ār

Süheylî K. 22 / b. 9

Nuḳl-ı jāleyle pür itdi ṭabaḳ-ı gülleri hep

Ṣundı sāḳī gibi zerrīn ḳadeḥi çarḫ-ı es̱īr

İhyâ K. 9 / b. 8

98. ṭabaḳçe

İdince şīşe-i ġonceyle jāle reşş-i gülāb

Gül-i sefīd ṭutar altına ṭabaḳçe-i sīm

Bosnalı Sâbit K. XXXV / b. 18

Görüp leṭāfet-i ‘aksin ṣanur ḳızıl yāḳūt

Baḳan ṭabaḳçe-i la‘līn-i gülde jālelere

Nâ’ilî-i Kadîm G. 340 / b. 5

99. ṭabla

Gül ṭabla ġonce fınduġı ta‘līm-ḫāne bāġ

Döndi kemāna gül budaġı oldı tīr-i ḫār

Sehî Bey K. 17 / b. 11

Oldı ṣandūḳa-i gül-bünde ‘ayān ṭabla-i gül

Cā-be-cā anda ḳarar itse n’ola nāvek-i ḫār

Ganîzâde Nâdirî K. XXII / b. 3

Bir ceresdür ġonce kim güldür öñinde ṭablası

Āsmān anı nişān-ı tīr-i bārān eyledi

Riyâzî K. XII / b. 7

Tügmesin çözmeġe ḫᵛāhiş-ger olub ġoncelerüñ

Behresiz jāle gülün ṭablasına manġır atar

Hâtem K. 1 / b. 26

100. tācdār

Gīce vü gün bir olup irişdi eyyām-ı bahār

Başına zer tāc geydi güller oldı tācdār

Muhibbî K. 1078 / b. 1

101. taḳvīm

Bülbüle ‘arż itmege aḥkām-ı taḳvīm-i güli

Geldi ġonce bāġa bir ṭūmār ile nev-rūzda

Sabrî Mehmed Şerîf G. 166 / b. 3

102. ṭıfl / eṭfāl

Mehd-i zemīn bezendi benāt-ı nebāt ile

Gül ṭıflı güldi gördü ki bülbül gözünde nem

Şeyhî K. 10 / b. 7

Mehd-i şāḫ üzre ımızġansun diyü eṭfāl-i gül

Arḳun arḳun bād-ı ṣubḥ ögrer ki vire neşv ü nemā

Münîrî K. 11 / b. 8

Hażmı yoḳ ṭıfl-ı gül içdükçe ider istifrāġ

Nuḳl-ı jāleyle nice def‘-i ḫumār ide hemār

Hâtem K. 1 / b. 28

103. usṭurlāb

Ṣabā baḳup güneşe irtifā‘ın almaġ içün

Nihāl ucındaġı gül ṣundı aña usṭurlāb

Gelibolulu Mustafa Âlî K. 70 / b. 9

104. varaḳ

Varaḳ gül ḫaṭ benefşe noḳṭa jāle bir kitāb olmış

‘Aceb mi ders-ḫᵛānı[36] şevḳ iderse bülbül-i zārı

Sa‘dî K. VI / b. 4

105. yanaḳ

Yanaġuñ bigi gül rengīn ü ḫandan

[36] Divan metninde “ders-i ḫᵛānı” şeklinde geçen bu ifade beytin anlam bütünlüğünü sağlamak için “ders-ḫᵛānı” şeklinde değiştirilmiştir.

Dudaġuñ bigi ġonce tāze vü ter

Ahmedî K. XXXVIII / b. 4

106. Yūsuf

Yūsuf-ı gül şevḳi uş Mıṣr-ı çemende eyledi

Pīr-i dünyāyı Zelīḫāveş cevān-ı nāzenīn

Ahmed Paşa K. 24 / b. 7

Gördi ḫūnīn-pīrehen gül Yūsufını lā-cerem

Pīr-i Kenān gibi ider andelīb efġān yine

Necâtî Beg G. 480 / b. 3

Gösterüp gül Yūsufından lāle ḫūnīn pīrehen

Nergisi Ya‘ḳūbveş ḥüzn eyledi a‘mā yine

Tâcî-zâde Ca‘fer Çelebi K. 10 / b. 8

Misk alup lāle neden geldi seḥerden çemene

Var ise eyledi gül Yusūfını bād mezād

Bağdatlı Rûhî K. 14 / b. 2

Çemen bezmine revnaḳ virmege gül ġonceden çıḫdı

Müzeyyen ḳılmaḳ içün Mıṣr’ı Yūsuf çıḫdı zindāndan

Fuzûlî K. 25 / b. 10

107. Zebūr

Zebūr-ı gül açıldı maḥfil-i gülşende her bülbül

Süleymān devridür gūyā ider Dāvūdī elḥānı

Prizrenli Şem‘î K. 15 / b. 3

gül ‘arūsı öñince yüriyen cūy-ı ḥabāb (Far. Ar. T. T. Far. Ar.) → başı üstinde leğence götüren cāriye

Gül ‘arūsınuñ öñince yüriyüp cūy-ı ḥabāb

Başı üstinde legence götürür cāriyevār

Mesîhî K. 8 / b. 12

gül budaġı (Far. T) → kemān

Gül ṭabla ġonce fınduġı ta‘līm-ḫāne bāġ

Döndi kemāna gül budaġı oldı tīr-i ḫār

Sehî Bey K. 17 / b. 11

gül ġoncesi (Far. Far.) → **1.** dehen

Bir tāzedür ṣankim çemen ḳad serv sīne yāsemen

Gül-ġoncedür gūyā dehen sünbül de zülf-i ḫam-be-ḫam

Sünbül-zâde Vehbî K. 22 / b. 9

2. ser-i bebġā

Gül ġoncesi meyl eylemiş āb üstüne ṣan kim

Āyīneye baḳmaġa egilmiş ser-i bebġā

Ahmed Paşa K. 38 / b. 12

3. ṭıfl

Ṭıfl-ı gül-ġoncenüñ dişi düşeyor

Dökilür ṣanma jāle-i esḥār

Bosnalı Âsım K. 15 / b. 23

gül ü benefşe (Far. Far.) → ḫadd ü ḫaṭṭ-ı zībā

Müretteb itdi cemāl-i bahārı ṣun‘-ı Ḫudā

Gül ü benefşe aña ḫadd ü ḫaṭṭ-ı zībādur

Hâfız Ahmed Paşa G. 51 / b. 5

gül ü ġonce (Far. Far.) → **1.** hemyān

El virüp devlet iki ḫᵛācegidür gülşende

Ḳıldı hemyān-ı gül ü ġonceyi pür-zer nev-rūz

Peşteli Hisâlî G. 187 / b. 4

2. ḳonaġ

Ḳonaġ oldı gül ü ġonce būstānda yine

Nesīm altun ile doldurur ḳonaġ etegin

Hidâyet G. 138 / b. 2

gül ü lāle (Far. Far.) → **1.** cām-ı aḥmer

Zemān-ı faṣl-ı nev-rūzī gibi olmaz dem-i ‘izzet

Gül ile lāleler bezm-i çemende cām-ı aḥmerdür

Beyânî G. 270 / b. 4

2. şem‘-i fürūzān

Çerāġān eylediler maḳdem-i sulṭān-ı nev-rūza

Gül ile lāle gülzārıñ olup şem‘-i fürūzānı

Mirzâ-zâde Ahmed Neylî K. 12 / b. 4

3. nedīm

Aldı zerrīn-ḳadeḥ ele sāġar
Gül ü lāle çemende oldı nedīm

Râmî K. 14 / b. 11

gül (ü) sūsen (Far. Far.) → iki māhī

Gülüñ ḳalḳanını gör tīġ-ı berk-i sūseni seyr it
İki māhīdür ol kim sebze olmuş baḥr-ı zeḫḫārı

Ganîzâde Nâdirî K. VII / b. 4

gül ü zanbaḳ (Far. Ar.) → ‘arūs

Hengām-ı bahār irdi ‘arūs-ı gül ü zanbaḳ
Açıldı çemen seyrine boyın ḳulaġ açıḳ

Hüdâyî G. 100 / b. 2

gül üstünde ezhār-ı bādām (Far. T. Ar. Far.) → dāġ-ı ḫūn-feşān üzre ḳonulmuş penbe

Düşen ezhār-ı bādāmı temāşā ḳıl gül üstinde
Ḳonulmuş penbedür gūyā ki dāġ-ı ḫūn-feşān üzre

Sabrî Mehmed Şerîf K. 18 / b. 7

gül yapraġı (Far. T.) → pister

Göz yaşum ḫāk ile yeksāndur benüm feryād kim
Şeb-neme gül yapraġından pister eyler nev-bahār

Kavsî G. 185 / b. 2

gül-bün (Far.) → 1. bir güler yüzlü güzel

Bir güler yüzlü güzeldür ṣanasın her gül-bün
Sāye-i serv durur şāhid-i bāġa perçem

Revânî K. 20 / b. 13

2. düm-i ṭāvūsdur

Düm-i ṭāvūsdur gül-bün gerek kim
Aḥıda bülbüle ḫūn-ı kebūter

Ahmedî K. XXXVIII / b. 13

3. ḳaṣr

Bād-ı bahār geldi yine ḳaṣr-ı gül-büne
Sildi süpürdi her ṭarafın ḳomadı ġubār

Râmî G. 97 / b. 5

4. kürsī

Hezār kürsī-i gül-bünde muṣḥaf-ı gülden
Varaḳ varaḳ ider āyāt-ı Ṣāni‘i tefsīr

Vahîd Mahdûmî K. XII / b. 4

5. menār

Menār-ı gül-büne çıḳdı mü’ezzin bülbül
Oḳundı da‘vet ehl-i dile ezān-ı ṣalā

Ahmed Bâdî K. 7 / b. 9

6. Meryem

Bāddan ġoncelere ḥāmile oldı gül-bün

Eyle kim ‘Ī̱sī̱’ye Cibrīl deminden Meryem

Fuzûlî K. 19 / b. 5

7. minber

‘Anādil ḫaṭībine gül-bün menābir

Şükūfe sipāhına gülzār muḫayyem

Fuzûlî K. 27 / b. 7

Minber-i gülbüne gül cāmi‘inüñ ṣaḥnında

Çıḳdı bülbül oḳıdı ḫuṭbe-i ḫāḳān-ı bahār

Sürûrî K. 13 / b. 4

8. nigār

Gül gül altunlu yeşil dībā giyer gūyā nigār

Gül-büni kim zeyn ider evrāḳ-ı sebz ü nesteren

Tâcî-zâde Ca‘fer Çelebi K. 11 / b. 16

Bir nigār-ı tāzedür gül-bün ḫıżāb olmuş eli

Pāyına yaḳmış şaḳā’ıḳdan ṣabā ḥınnā yine

Tâcî-zâde Ca‘fer Çelebi K. 10 / b. 14

9. sāḳī

Zīnet-i bezm itdi hep rindāna eṭfal-i çemen

Sāḳī gül-bün şāḫı dest ü cāmı gül şeb-nem müli

Ahmed Nâmî G. 380 / b. 3

10. ṣandūḳa

Oldı ṣandūḳa-i gül-bünde ‘ayān ṭabla-i gül

Cā-be-cā anda ḳarar itse n’ola nāvek-i ḫār

Ganîzâde Nâdirî K. XXII / b. 3

11. Süleymān-çetr

Meger gül-bün Süleymān-çetr oldı

Ki bülbül anda Dāvūdī-edādur

Ahmedî K. XXX / b. 2

12. taḫt

Cülūs idince taḫt-ı gül-büne şāhen-şeh-i nev-rūz

Seḥer dīvān idüp cem‘ eyledi a‘yān-ı ezhārı

Râmî K. 17 / b. 4

13. yeşil kafes

Gül-bünler oldı bāġda gūyā yeşil ḳafes

Ṭūṭīveş itse ġonceler anda n’ola ḳarār

Nevâlîzâde Atâyî K. 1 / b. 12

güle ḳarşu efġān iden bülbül (Far. T. Far. T. Far.) → yāra ḳarşu şi‘r-i pür-sūzı oḳuyan ‘āşıḳ

Güle ḳarşu yine Ẕātī hezār efġān ider bülbül

Oḳur gūya ki ‘āşıḳ yāra ḳarşu şi‘r-i pür-sūzı

Zâtî G. 1701 / b. 5

gül-i āl (Far. T.) → ḫurşīd

Döndi burc-ı ḥamele ġonce vü andan gül-i āl

Fer virüp bāġa ṭulū‘ eyledi ḫurşīd miṯāl

Bağdatlı Rûhî K. 22 / b. 1

gül-i ḫandān (Far. Far.) → āftāb-ı raḫşānī

Gül-i ḫandānı nāfe-i zer ile

Ṣandılar āftāb-ı raḫşānī

Yârî K. 48 / b. 51

gül-i ra‘nā (Far. Ar.) → ‘arūs

Ṣarmaşdı çemen ṭıflına dūşīze-i nesrīn

Ḳocuşdu ṣabā ile ‘arūs-ı gül-i ra‘nā

Ahmed Paşa K. 38 / b. 19

gül-i ruḫsār (Far. Far.) → verd-i ḫandān

Ẓarīfīye ider gülşende ḍıḥkı ṭurmayup ġonce

Gül-i ruḫsāruña teşbīh idelden verd-i ḫandānı

Çorlulu Zarifî G. 288 / b. 6

gül-i ṣad-berk (Far. Far.) → **1.** serdār

Dem-i gülgeşt-i seyr-i cūybār-ı nev-bahārıdur

Olupdur ḫayl-i ezhārıñ gül-i ṣad-berk-i serdārı

Şehdî K. 29 / b. 7

2. ṭabaḳ

Yine açıldı ṭabaḳ gibi gül-i ṣad-bergler

Eyledi derd-i derūnını hezāra iẓhār

Rezmî K. 7 / b. 6

gül-i ter (Far. Far.) → 1. ʻarūs

Cihāzdur aña her güneden ḳumāş-ı bahār

ʻArūs olup gül-i ter girmiş āl-i vālāya

Nevʻî-zâde Atâyî K. 12 / b. 11

2. dāyire

Gül-i ter dāyiredür noḳṭası anuñ şeb-nem

Bükilüp bād ile şāḫ olsa ʻaceb mi pergār

Ganîzâde Nâdirî K. XXII / b. 8

3. küḥḥāl

Gül-i ter mükḥule-i ḫār ile küḥḥāl miṣāl

Bülbülüñ dīde-i giryānına eyler tīmār

Derzi-zâde ʻUlvî K. 18 / b. 8

4. pīş-ḫᵛān-ı bezm-i bahār

Gümüş ṭabaḳ aña rīzān olan gül-i bādām

Çemende her gül-i ter pīş-ḫᵛān-ı bezm-i bahār

Ganîzâde Nâdirî G. 32 / b. 3

gülistān (Far.) → 1. ‘arṣa-i maḥşer

Nesīm-i ṣubḥ ile cevlāna gelmiş berg-i eşcārı

Görince ‘arṣa-i maḥşer ḳıyās itdim gülistānı

Fasîh Ahmed Dede K. 5 / b. 10

2. ‘arūs

Zeyn olursa yaraşur gūş-ı ‘arūs-ı gülsitān

Ġonceler la‘l-i Bedaḫşān yāsemīn dürr-i s̱emīn

Prizrenli Şem‘î K. 14 / b. 6

3. baḥr-i aḫdar

Gösterür mevc-i çemenden her seḥer bād-ı nesīm

Gülsitānı baḥr-i aḫdar jāle-i dürr-i s̱emīn

Sehî Bey K. 30 / b. 7

4. bāzār

Buldı bāzār-ı gülistānda metā‘ını kesād

Sünbülüñ zülfini çīn çīn göreli müşg-i Ḫoten

Molla Aşkî K. 40 / b. 12

5. Cennetü’l-me’vā

Bahār oldı gülistān Cennetü’l-me’vā’ya dönmişdür

Dıraḫt-ı müntehālar her biri Ṭūbāya dönmişdür

Beyânî G. 278 / b. 1

6. ceyb

Ceyb-i gülistān pür dirhem-i ezhār ile

Sünbül ü lāleyle hem dāmen-i kuhsārlar

Beyânî K. 8 / b. 4

7. cüzdān

İdüp ifşā neberd yazmışdı sebz evrāḳa sünbüller

Ṣabā gösterdi anı açdı cüzdān-ı gülistānı

Sabrî Mehmed Şerîf K. 16 / b. 7

8. debistān

Güllere ḳarşu debistān-ı gülistān içre

Gülşen-i rāz oḳıdur bülbüle ezber nev-rūz

Peşteli Hisâlî G. 214 / b. 4

9. dīvān

Yine aḥkāmın icrā ḳılmaġa nev-rūz-ı sulṭānī

Çemende eyledi tertīb dīvān-ı gülistānī

Ahmed Neylî K. 12 / b. 1

10. dükkān-ı bahār

Sūḳ-ı ‘ālemde çiçeklileri erzān itdi

Gülsitānlar olup eṭrāfda dükkān-ı bahār

Sürûrî K. 13 / b. 35

11. enbār

Seḥer ser-leşker-i gül dağıdup cünd-i zemistānı

Yine ḳurtardı ḥabs-i yaḫdan enbār-ı gülistānı

Sabrî Mehmed Şerîf K. 16 / b. 1

12. ferş

Döşetmişdür zemīn üzre ki ferrāş-ı bahārī gül

Virüpdür zīb ü zīver ‘āleme ferş-i gülistānī

Mahmûd Fâ’iz K. 4 / b. 3

13. ḫuld bāġı

Gülsitān ḫuld bāġıdur ezhār

Kimi ḥūri kimisi Rıżvāndur

Molla Aşkî K. 18 / b. 16

14. ḫuld-ı berīn

Cennete döndürdi dünyāyı ser-ā-ser nev-bahār

Bāġlar Firdevs-i a‘lā gülsitān ḫuld-ı berīn

Prizrenli Şem‘î K. 14 / b. 2

Tāze cān virdi cihāna nev-bahāruñ maḳdemi

Gülsitānı itdi enfās-ı ṣabā ḫuld-ı berīn

Sehî Bey K. 30 / b. 3

15. ḳaṣr-ı yāḳūt

Ḳaṣr-ı yāḳūt oldı ṣan cennetde her bir gülsitān

Sebzden itdi zümürrüd ferş mi‘mār-ı zemīn

Prizrenli Şem‘î K. 14 / b. 8

16. lücce-i ḫaḍrā

Cūş-ı meyle lücce-i ḫaḍrāya dönmiş gülsitān

Ser-nigūn olmaz velī anda dönen cām-ı ḥabāb

Nevres-i Kadîm K. 8 / b. 23

17. Medīne

Gel gülsitāna gör ki nice her ṭaraf yine

Envār-ı gülden oldı münevver Medīnevār

Sehî Bey K. 17 / b. 6

18. mehd-i Mesīḥā

Çemen zerrīn ḳadeḥle reşk-i ‘işret-ḫāne-i Cemşīd

Baḥūr-ı Meryem ile gülsitān mehd-i Mesīḥā’dur

Vak‘anüvis Râşid K. XV / b. 15

19. mekteb

Mu‘allim oldı ṣabā mekteb-i gülistānda

Oḳıtdı ġoncenüñ eṭfāline Bahāristān

Bursalı Rahmî K. 8 / b. 11

20. muṣallā

Cemā‘at oldı ṣaf ṣaf cümle ezhār

Muṣallādur gülistān serv imāmı

Ahmed Hamdi K. 19 / b. 5

21. ṣanem-i lāle-‘iẕār

Pīrehen berg-i semen gūy-ı girībān ṣeb-nem

Gülsitān oldı bu gün bir ṣanem-i lāle-‘iẕār

Bâkî K. 18 / b. 14

22. sarāy

Naḳşı lāleyle gül ü sünbül der ü dīvārınuñ

Gülsitān olmış münaḳḳaş bir sarāy-ı [nev-bahār]

Beyânî K. 6 / b. 11

23. şehr

Görünmezdi meger ‘azm eylemiş şehr-i gülistāna

Getürdi ḫᵛāce-i bād-ı ṣabā her nevi‘den kālā

‘Azmî-zâde Hâletî K. 8 / b. 18

Ṭonandı şehr-i gülistān olınca fetḥ ü ẓafer

Döşendi aṭlas ü ḫārā zemīn-i pehnāya

Râmî K. 19 / b. 3

Ḫarāb itmişdi şehr-i gülsitānı vālī-i sermā

İdüp ‘azl ānı ‘adl-i şāh-ı nev-rūz oldı mi‘mārı

Sürûrî K. 17 / b. 6

Gül degüldür ḳızaran şehr-i gülistān ṭutuşup

Pāsbānlar gibi eṭrafa nidā ḳıldı hezār

Sürûrî K. 21 / b. 2

24. ṭabla-i ʿaṭṭār

Gülistān-ı cihān bir ṭabla-i ʿaṭṭāra dönmüşdür

Dimāġ-ı ʿālemi itmekde taʿṭīr ʿanber-i sārā

Seyyid Burhân K. 8 / b. 9

25. taḫt

Şāh-ı gül taḫt-ı gülistāne gelüp itdi cülūs

Geldi ḳarşusına feryād iderek bülbül-i zār

Râmî K. 21 / b. 9

26. ten

Gülsitān ten gibidür gül aña cānān gibi cān

‘Ömridür sünbül anuñ nite ki şol zülf-i nigār

Edirneli Nazmî K. 11 / b. 8

27. Ṭūr-ı Ḳuds

Gülistān Ṭūr-ı Ḳuds oldı bahāruñ nūr u nārından

Gel ey Mūsā gör āṯārın şecerden nūr ile nāruñ

Nesîmî G. 222 / b. 2

gül-nār (Far. Far.) → 1. fānūs

Ṣabā itdi şebistān-ı bahāra lāleyi meş‘al

‘Aceb mi ḳırmızı gömlekle fānūs itse gül-nārı

Ganîzâde Nâdirî K. VII / b. 17

Keşti-yi bāġa meger lenger imiş zanbaḳ-ı ter

Olsa fānūs-ı zer-endūdı ‘aceb mi gül-nār

Ganîzâde Nâdirî K. XXII / b. 21

2. fişek çadırları

Meger bād-ı ṣabā sūr-ı bahāre oldı āteş-bār

Fişek çadırları gibi furūzān itdi gül-nārı

Nev‘î-zâde Atâyî K. 8 / b. 4

3. ḳabes

Söze bülbül uzadup dil n’içün olmaya Kelīm

Oldı gül-nār ḳabes vādī-i gülşen Eymen

Molla Aşkî K. 40 / b. 16

4. meze

Gül ü bādām ile pür oldı serīr-i meclis

Mezeler oldı gelen ‘āşıḳ-ı zāra gül-nār

Rezmî K. 7 / b. 7

5. raḳḳāṣ

Ṣabā gül-gūn eteklik giydirüp raḳḳāṣ-ı gül-nāra

Ṣafā-yı cilvesinden şād u ḫandān itdi ezhārı

Ganîzâde Nâdirî K. VII / b. 10

6. süvār

Erġuvān bir deliḳanlu diyü eyvā diyerek

Esb-i çūpine süvār oldı yitişdi gülnār

Şehdî K. 16 / b. 39

Yitişdi esb-i çūpīne süvār olup o dem gülnār

‘Acep gelmez mi eyvā diyerek eylerdi feryādı

Şehdî K. 81 / b. 13

7. şem‘

Çerāġıñ ḥüsnünü inkār idenler rūz-ı rūşende

Semenzār içre görsünler fürūġ-ı şem‘-i gül-nārı

Nef ‘î K. 49 / b. 11

gülşen (Far.) → 1. ‘Anḳā

Çāk-ı sürādıḳ-ı dey idüp ḫancer-i bahār

‘Anḳā-yı gülşen açdı yine şeh-per-i bahār

Vahyî K. 28 / b. 1

2. ‘arṣa

Ġonce ṭop oldıġi’çün ‘arṣa-i gülşende ṣabā

Ḫum ider naḫli güli kim ola çevgān-ı bahār

Sürûrî K. 13 / b. 26

3. arūs

Yāḫūd arūs-ı gülşene virmege armaġan

Vālā-yı sürḫe müşg-i siyeh ṣardı lālezār

Necâtî Beg K. 8 / b. 9

Virmege zīnet ‘arūs-ı gülşene meşşāṭavār

Ser-be-ser güller ṭutubdur al vālādan duvāġ

Edirneli Nazmî G. 3170 / b. 3

4. bāġ-ı Rıḍvān

N’içün şevḳ ile bülbüller ser-āġāz-ı fiġān itmez

Güşāde oldı güller döndi gülşen bāġ-ı Rıḍvān’a

Beyânî G. 671 / b. 4

5. baḥr

Gül-i bādāmı rīzān oldı ṣanmañ ol kef-i yemdür

Ṣabādan mevc urup gülşen ki baḥr-ı bī-kerān oldı

Ahmed Neylî G. 164 / b. 3

6. bāzār

Nev-rūz oldı ḳāfile-i nev-bahārdan

Bāzār-ı gülşen oldı mu‘aṭṭar bahārdan

Kelâmî K. 26 / b. 2

7. beyt-i ma‘mūr

Perdedār olmaḳ ile ‘aks-ı seḥāb-ı müşkīn

Oldı gülşen yine hem-ṣūret-i beyt-i ma‘mūr

Sa‘dî K. V / b. 3

8. bezm

Bezm-i gülşende seḥer bülbül olup gūyende

Baġladı şāh-ı gülüñ yādına nev-rūzī ‘amel

Bursalı Rahmî K. 4 / b. 8

Bezm-i gülşende dönüb çīnī ḳabaġa sūsen

Döndi zerrīn ḳadeḥe nergis-i bāġ u gülzār

Edirneli Nazmî K. 11 / b. 12

Bezm-i gülşende fürūzān oldı şem‘i lālenüñ

Bāl ü per yaḳsa benefşe yaraşur pervānevār

Nev’î K. XV / b. 7

Cihānda meclisüñ nergisle gül çeşm ü çerāġıdur

Bu rūşendür ki bezm-i gülşen anlarla münevverdür

Prizrenli Şem‘î K. 10 / b. 6

Lāle sāḳī oldı bezm-i gülşene her bāra şāh

Ṣalınur her cānibe reftār-ı mestān eyledi

Riyâzî K. XII / b. 12

9. bezm-i şehenşeh

Meger bezm-i şehen-şehdür leṭāfetde bugün gülşen

Ki olupdur bülbül ü ḳumrı nedīm ü[37] ḫōş-elḥānı

Hoca Dehhânî K. 1 / b. 12

[37] Burada yer alan [hem] ibaresi vezin gereği çıkartılmıştır.

10. bir güler yüzlü güzel

Dürr-i şeb-nemle ḳulaḳların ya ḫōd zeyn eylemiş

Ṣanki gülşen bir güler yüzlü güzeldür mihrbān

Hayretî K. 15 / b. 11

11. bisāṭ

Bisāṭ-ı gülşene dün eyledüm güẕer ki demi

Ḳılam neẓāre-i āṯār-ı ṣan‘at-i Mevlā

Fuzûlî K. 1 / b. 38

12. cāmi‘

Ḳurıldı cāmi‘-i gülşende devḥadan minber

Maḥāfil oldı çemen-ṣuffeler felek-fersā

Gelibolulu Mustafa Âlî K. 1 / b. 13

Cāmi‘-i gülşende Şemsiyā bülbül āvāz ile

Minber-i serv uzun oḳur ḫuṭbe-i nām-ı bahār

Şemsi Paşa Bahâr-nâme / b. 5

Olup bu faṣlda gülşen nümūne-i cāmi‘

Oḳur menābir-i gülşende ḫuṭbe bülbül-i zār

Nâbî K. 10 / b. 9

Fürūzān ola tā ḳandīl-i saḳf-ı cāmi‘-i gülşen

Fitīlin yaḳmaġa āteş getürdi ‘unṣur-ı nārı

Râmî K. 17 / b. 13

13. cinān

Bir gülşene irdüm seḥerī bād-ı ṣabāveş

Mānend-i cinān belki cināndan daḫı zībā

Bursalı Rahmî K. 13 / b. 12

14. çār-sū

Bülbülü dellāl ider gül ḥüsnünü ṣatmaḳ için

Çār-sūy-ı gülşen içre gör ne ṣudadır yine

Necâtî Beg K. 26 / b. 5

Çār-sūy-ı gülşen içre naḳd idüp dīnārını

Ġoncenüñ açdı ṣabā ṣandūḳasın ṣarrāfvār

Ümîdî Ahmet K. 4 / b. 12

15. dergeh

Cemādāta ṭarāvet geldi feyż-i nāmiye ḳıldı

Miṣāl-i ġonce ḳufl-ı dergeh-i gülşende mismārı

Nevres-i Kadîm K. 4 / b. 15

16. diyār

Bülbül oḳur menābir-i şāḫ üzre ḫuṭbeler

K'olmış diyār-ı gülşene gül şehryār-ı nev

Kelâmî G. 280 / b. 3

17. encümen

Dest-i maḫmūr gibi encümen-i gülşende

Ditreyüp oldı çenār-ı çemenüñ elleri tel

Bursalı Rahmî K. 4 / b. 6

Revġan-ı şeb-neme yandurdı fitīl-i dilini

Lāleler encümen-i gülşene ḳandīl yaḳar

Hâtem K. 1 / b. 9

Öyle ser-germ-i ṣafā encümen-i gülşen kim

Ḳarṭopıyla dögişür ṣaḥn-ı çemende ezhār

Hâtem K. 1 / b. 66

18. firdevs-i a‘lā

Özi ḥūrī boyı Ṭūbā lebi kevṯer güzellerle

Şebīh olmışdur gülşen bugün firdevs-i a‘lāya

Edirneli Nazmî G. 5442 / b. 2

19. göñül bāzārı

Göñül bāzārıdur gülşen çemende lāleden gülden

Ġanīmet bil ki biş gündür temāşāsı bu bāzāruñ

Nesîmî G. 222 / b. 12

20. ḫᵛāce

Mezād itdi metā‘ın ḫᵛāce gülşen

Ḫarīdāra ṣalā pāzār açıldı

Ahmed Nâmî G. 388 / b. 5

21. ḥacle

‘Arūs-ı sūr-ı çemen naḫl-i erġuvān oldı

Ṣarıldı ḥacle-i gülşende āl-i vālāya

Râmî K. 19 / b. 11

Ḥaclegāh-ı gülşene gördük de teşrīf itdigün

Oldı şeb-nem nev-‘arūs-ı ġonceye lü‘lü-niṣār

Sahhaf Rüşdî K. 3 / b. 7

22. kān-ı Bedaḫşān

Berg-efşān oldılar her bir dıraḫt-ı erġavān

Gülşeni kān-ı Bedaḫşān itdiler nev-rūzda

Beyânî G. 659 / b. 5

23. māder

Ṭıfl iken dāḫı gülistānı tamām eyledi gül

Māder-i gülşeni gör kim neler eyler iẓhār

Derzi-zâde ‘Ulvî K. 18 / b. 5

24. maḥfil

Zebūr-ı gül açıldı maḥfil-i gülşende her bülbül

Süleymān devridür gūyā ider Dāvūdī elḥānı

Prizrenli Şem‘î K. 15 / b. 3

25. meclis

İçmezlenürdi meclis-i gülşende ġonce līk

Şeb-nemler üşdi ḳoydı anuñ aġzına şarāb

Mesîhî K. 7 / b. 4

Ṣabā sāḳī sebū ġonce müretteb meclis-i gülşen

Yine her gül birer zerrīn ḳadeḥle āşkār olmış

Yahyâ Nazîm G. 86 / b. 8

26. Mekke

Reg-i ebr-i bahārı gülşene mīzāb-ı raḥmetdür

Bu mevsim Mekke-i gülşen meṭāf-ı ḳudsiyān oldı

Lebîb K. 6 / b. 24

27. mekteb

Oldı eṭfāl-ı bülbülān-ı çemen

Mekteb-i gülşenüñ sebāḳ-ḫᵛānı

Yârî K. 48 / b. 46

28. Mıṣr

Mıṣr-ı gülşende yine gül oldı peydā ġonceden

Çāhdan gūyā ki çıḳdı Yūsuf-ı gül-pīrehen

Zâtî K. 36 / b. 2

29. minber

Bülbül firāz-ı minber-i gülşende vaʻẓ ider

Olmışdur aña şāh-ı naṣīhat-şinev bahār

Gelibolulu Mustafa Âlî G. 202 / b. 5

Olup bu faṣlda gülşen nümūne-i cāmi‘

Oḳur menābir-i gülşende ḫuṭbe bülbül-i zār

Nâbî K. 10 / b. 9

30. mir’āt

Ḫudā’nuñ ṣun‘-ı pākin seyr idüp mir’āt-ı gülşende

Bu yüzden başladı feryāda her murġ-ı ḫōş-elḫānī

Gelibolulu Mustafa Âlî K. 39 / b. 13

31. mülk

Behrām-ı Gūr-ı deyden alup mülk-i gülşeni

Şāh oldı dehre Ḫüsrev-i nev-rūz-ı tācdār

Vahîd Mahdûmî K. VII / b. 12

32. nigār

Gülşen nigāra döndi giyüp naḳş-ı nev-bahār

Ḫidmetdedür çenār u semenzār u nev-bahār

Gelibolulu Mustafa Âlî G. 200 / b. 1

33. Nigār-ḫāne

Bülbülde ṣavt-ı rengīn güllerde ṣūret-i Çīn

Faṣl-ı bahār Mānī gülşen Nigār-ḫāne

Bâkî G. 470 / b. 3

34. serāy

Serāy-ı gülşene tebrīke geldi lāle-i surḫ

Piyāle elde dem-i erġuvāndur gūyā

Ahmed Bâdî K. 8 / b. 5

35. serīr

Şeh-i gül düzdi mülkinde yine āyīn ü erkānuñ

Serīr-i gülşenüñ oldı şehenşāh-ı cihāndārı

Râmî K. 17 / b. 16

Serīr-i gülşene şāhenşeh-i gül geçmedi dāḫī

‘Aceb mi olsa enhāruñ çemen mülkünde ṭuġyānı

Sabrî Mehmed Şerîf K. 16 / b. 5

36. şāh

İntiẓāmuñ bulıcaḳ devlet-i şāh-ı gülşen

Düşmen-i bād-ı ḫazān anı görüp çizdi kenār

Râmî K. 21 / b. 18

37. şāhid

Şāhid-i gülşene nev-zülf-i mu‘anber sünbül

Sebze-ḫaṭṭ lāle-ḫad ü sīne-semen ġonce-dehān

Ahmed Hamdi K. 12 / b. 8

38. şehr

Ḥarīr-i sebzeye ṭaġıtdı naḳdin şehr-i gülşende

Bahāruñ tāciri şimdi yine germ itdi bāzārı

Nev‘î-zâde Atâyî K. 8 / b. 16

Gelüp sa‘ādetle şehr-i gülşene seḥerī

Ḳudūm-i maḳdemi virdi bahāra ḫayli ṣafā

Râmî K. 3 / b. 26

Müşerref ḳılmaġ içün maḳdem-i nev-rūz-ı sulṭānı

Ṭonanma geldi şehr-i gülşene bir özge ‘ālemdür

Sabûhî G. XXIX / b. 3

39. tācir

Getürdi tācir-i gülşen yine metā‘-ı güli

Diler ki ‘arż ide ol faḫr-i ṣadr-ı vālāya

Râmî K. 19 / b. 16

40. taḫt

Cem‘ olup cümle şükūfe baş ḳomışlar bir yerin

Taḫt-ı gülşende geçüp gül şāhı olmış tācdār

Edirneli Şevkî K. 8 / b. 12

Naṭ‘-ı sebz ile döşendi yine eyvān-ı bahār

Taḫt-ı gülşende cülūs eyledi sulṭān-ı bahār

Sürûrî K. 13 / b. 1

41. taḫtgāh

Gülşeni nev-rūz sulṭānı idince taḫtgāh

Ḳurdı her bir naḫli anuñ sāyebān nev-rūzda

Beyânî G. 657 / b. 8

Faṣl-ı gül irdi çemen iḳlīmi oldı lālezār

Taḫtgāh-ı gülşene çıḳdı yine şāh-ı bahār

Peşteli Hisâlî K. 145 / b. 1

42. tekye

Ḳudūm-ı mevleviyān-ı gül ile şeyḫ-i bahār

Hezārı tekye-i gülşende eyledi ḳārī

Şeyhülislâm İshâk K. 12 / b. 10

43. Ṭūr

Ṭūr-ı gülşende Kelīm olsa ʻaceb mi bülbül

Aña yüz şevḳ ile gül eyledi ʻarż-ı dīdār

Zâtî G. 487 / b. 4

gülşen-i dehr (Far. Ar.) → güzel bir dil-ber

Gūyiyā gülşen-i dehr oldı güzel bir dil-ber

Kim aña serv ḳad u ġonce dehen gül ruḫsār

Çorlulu Zarifî K. 8 / b. 14

gülşenüñ her gūşesi (Far. Far. Far.) → dükkān-ı ʿaṭṭār

Gül-ābı cūybār ü ḫāki misk ezhārı ʿanber-būy

Muʿādil gülşenüñ her güşesi dükkān-ı ʿaṭṭāra

Arpaemîni-zâde Sâmî K. 25 / b. 4

gülşenüñ her ḳıt‘ası (Far. Far. Ar.) → mühr-i Süleymān naḳşı

Gülşenüñ her ḳıṭ‘ası mühr-i Süleymān naḳşıdur

Yaraşur şāh-ı gülüñ taḫtın götürse rūzgār

Nev’î K. XV / b. 2

gülüñ dāmānı (Far. Far.) → pīrāhen-i Yūsuf

Gülüñ pīrāhen-i Yūsuf gibi dāmānı çāk olmış

Nesīm-i perde-der ḳıldı meger mekr-i Zelīḫāyı

Bâkî K. 15 / b. 6

gülüñ ḳalḳanı - tīġ-ı berk-i sūsen (Far. T. Far. Far. Far.) → iki māhī

Gülüñ ḳalḳanını gör tīġ-ı berk-i sūseni seyr it

İki māhīdür ol kim sebze olmış baḥr-ı zeḫḫārı

Ganîzâde Nâdirî K. VII / b. 4

gülüñ yüzindeki şeb-nem (Far. T. Far.) → şem‘de cem‘ olmış āteş ü āb

Gülüñ yüzinde görüp şeb-nemi ‘acebleyü dir

Bu şem‘de nice ḫōş cem‘ olmış āteş ü āb

Ahmedî K. X / b. 5

gülzār (Far.) → **1.** bāġ-ı ‘adn

Yine feyż-i havā döndürdi bāġ-ı ‘adne gülzārı

Ḫurūş-ı nāmiye güldürdi ḫandān itdi ezhārı

Nevres-i Kadîm K. 4 / b. 1

2. bihişt

Ṣaḥn-ı Ḫuld ü ḥavż-ı Kevs̱er seyri dil-ḫ[v]āhuñ ise
Bir kenār-ı cūda gülzār-ı bihiştāsāya baḳ

Ahmed Nâmî G. 234 / b. 2

Her nihāl-i tāze ḥūrā-yı cināna nāz ider
Feyż-i nev-rūz itdi gülzārı bihişt-i cāvidān

Yârî G. 558 / b. 6

3. cāmi‘

‘Ubeydi cāmi‘-i gülzāra irmege sa‘y it
Çemende virdi ‘anādil ṣalā-yı nev-rūzı

Ubeydî G. 316 / b. 5

4. cennet

Nev-bahār irdi yine cennete döndi gülzār
Eyledi her şeceri sidre vü ṭūbā nev-rūz

Cevrî K. VIII / b. 6

5. cennet-i ‘Aden

Cennet-i ‘Aden oldı gülzār āb-ı kevs̱er cūybār
Ebr lü’lü-yi ‘Aden ṣaçdı vü yil müşg-i Ḫıṭā

Ahmedî K. VII / b. 4

6. çarḫ

Necm-i ezhār ile çarḫ-ı gülzār

Pür kevākib görinür ṣubḥ u mesā

Râmî G. 8 / b. 2

7. Çīn

Uralı dem nesīm-i ‘anber-bār

Oldı mānend-i Çīn her gülzār

Serâyî K. 14 / b. 1

8. dīvān

Olup zerrīn ü nergis ṣafḥa-i ezhāra ārāyiş

Müẕehheb itdi ressām-ı ṣabā dīvān-ı gülzārı

Sa‘dî K. VI / b. 2

9. ferş

Tūde tūde görinen dirhem-i ezhārı nesīm

Ferş-i gülzāra niṯār itdi yed-i nükhetle

Beyânî G. 710 / b. 5

Görenler dir ki pāy-endāz içün şāh-ı güle şimdi

Döşendi ferş-i gülzār üzre mevcli mā’ī bir ḫāre

Sırrî K. IV / b. 6

10. ḫıṭṭa

Sebz destār ile da‘vā-yı siyādet ḳıldılar

Ḫıṭṭa-ı gülzāra olsa ġonceler ṭan mı emīr

Gelibolulu Mustafa Âlî K. 83 / b. 2

11. Ka‘be

Yılda bir kerre ider Ka‘be-i gülzārı ṭavāf

Sa‘y idüp nūr gören ḥācıya beñzer nev-rūz

Bursalı Rahmî K. 7 / b. 13

12. kān-ı Bedaḫşān

Ḳaṭre ḳaṭre bādeyi dökmekde lāle cāmdan

‘Ālemüñ gülzārını kān-ı Bedaḫşān eyledi

Yârî K. 41 / b. 11

13. ḳaṣr

Ḳaṣr-ı gülzārı ṭarab-ḫāne-i Cemşīd idelüm

Çekelüm lāle ṣıfat cām-ı sürūr-encāmı

Beyânî G. 772 / b. 3

14. kişver

Fetḥ içün kişver-i gülzārı şeh-i sermādan

Yılda bir kerre Ḫişālī sefer eyler nev-rūz

Peşteli Hisâlî G. 201 / b. 5

15. Mānī

Sepīde-dem ki ḳalem çekdi Mānī-i gülzār

Pür oldı levḥ-i çemen şemselerle naḳş-ı nigār

Vasfî K. 1 / b. 1

16. meclis

Meclis-i gülzārı tezyīn itdi bād-ı ṣubḥ-dem

Nergis ü zerrīn cām-ı zer-nigār oldı yine

Beyânî G. 734 / b. 3

17. mehd

Mehd-i gülzār üzre geldi dāye-i ebr-i bahār

Ṭıfl-ı ġonce aġzın açdı meyl-i pistān eyledi

Bâkî K. 7 / b. 4

18. memleket

Şeh-i nev-rūz iricek memleket-i gülzāra

Nā-bedīd oldı şitā' miṣl-i levendān-ı zemān

Ahmed Hamdi K. 17 / b. 3

19. milket

Cünd-i şitā'yı ṭaşa ṭutup yine jāleler

Ḳaṣd itdiler ki milket-i gülzārı alalar

Bâkî G. 103 / b. 1

Milket-i gülzāra teşrīf itdi sulṭān-ı çemen

Giydi pür-dībā-yı sebz-i dil-küşā nev-rūzdur

Nakşî G. LXXXVIII / b. 3

20. muḫayyem

‘Anādil ḫaṭībine gül-bün menābir

Şükūfe sipāhına gülzār muḫayyem

Fuzûlî K. 27 / b. 7

21. Muṣḥaf

Derūnında ruḳūm-ı Muṣḥaf-ı gülzārı naḳş itdi

Olup āb-ı revān gül cāmi‘inde ḥāfıẓ-ı cārī

Ganîzâde Nâdirî K. VII / b. 9

22. mülk

Meger ki şāh-ı bahār aldı mülk-i gülzārı

Ṭonandı şehr-i çemen çıḳdılar temāşāya

Nev‘î-zâde Atâyî K. 12 / b. 2

Zemān ṭutsa n’ola çarḫ-ı sipihre tīġ-i kuhsārı

Şeh-i deyden şehenşāh-ı gül aldı mülk-i gülzārı

Râmî K. 17 / b. 1

23. mülk-i sebzezār

Ṣaḥrāyı ḳıldı lāle Bedaḫşāñ vilāyeti

Gülzārı itdi tāze çemen mülk-i sebzezār

Bâkî K. 17 / b. 4

24. pūte

Ġonce-i zanbaḳ degüldür pūte-i gülzārda

Sīm-i berḳı ḥall idüp ḳāl itdi mihr-i tābdār

Riyâzî K. XVI / b. 6

25. Ravża-i Rıḍvān

Ravża-i rıḍvān olupdur sāḥāt-i gülzārı gör

Şāḫlar kāḫ-ı zeberced ġonceler vildānıdur

Tâcî-zâde Ca‘fer Çelebi K. 25 / b. 2

Ravża-i Rıḍvān disem ṣādıḳ durur gülzāre kim

Lāle olmış jāleden ġılmān *bike’sin min ma‘īn*

Basîrî K. 2 / b. 11

26. ṣaḥīfe

Berfin gümüş varaḳlarını ḥall idüp havā

Cedvel çeker ṣaḥīfe-i gülzāra cūybār

Necâtî Beg K. 10 / b. 5

27. şeh

Şeh-i gülzāre gelüp peyk-i nesīm-i seḥeri

Eyledi bu ḫaber-i ḫayr eṣeri çün iḫbār

Feyzî-i Kefevî K. VI / b. 16

28. şehr

Ṣabā oynatmadan ḫālī degüldür ṣaḥn-ı gülşende

Nihāl-i gül olup bir kāse-bāzı şehr-i gülzārun

‘Azmî-zâde Hâletî G. 395 / b. 4

29. şifā-ḫāne

Nev-bahār oldı şifā-ḫāne-i gülzāre yine

Girse zencīr-i cünūn ile ‘aceb mi enhār

Sabrî Mehmed Şerîf G. 25 / b. 2

30. taḫt

Lāleler ‘anberle pür-micmer ṣabā ferrāş-ı bāġ

Taḫt-ı gülzāra çemen ferş-i zümürrüd-dūzdur

Dânişî G. XLVII / b. 3

Bahār irdi yine bāġa döşendi naṭ‘-ı jengārī

Yine sulṭān-ı gül itdi müşerref taḫt-ı gülzārı

Nef ‘î K. 49 / b. 1

31. tekye

Bir nemed-pūş ehl-i dil ṣāḥib-nefes gūyendedür

Tekye-i gülzār içinde bülbül olmışdur mekīn

Zâtî K. 25 / b. 16

gülzār içinde ḫaṭmi (Far. T. Ar.) → Keyyūs nīzesin eline almış Tehemten

Gülzār içinde ḫaṭmīyi her kim göre ṣanur

Keyyūs nīzesin eline aldı Tehemten

Molla Aşkî K. 19 / b. 9

güneş (T.) → **1.** naḳāre-i zer

Çalındı bürc-i sipihr üzre nevbet-i şādī

Güneş naḳāre-i zer Zühre-i felek mehter

Nev'î K. XVI / b. 5

2. tāc-ı zer-dūz

Meh-i nev zer yiterdür āsmān-zerrīne tennūre

Felek bir peykdür dönmiş güneş bir tāc-ı zer-dūza

Gelibolulu Mustafa Âlî K. 45 / b. 12

3. zer

Güneş zer la'l yāḳūt oldı güller jāleler elmās

Çemen bir zer-nişān taḫtuñ zemīni cümle pīrūze

Gelibolulu Mustafa Âlî K. 45 / b. 11

ḥabāb (Ar.) → 1. āyinedār

Ṭūb-ı āyine gibi şekl-i müdevverle ḥabāb

Çemen erbābına her ṣudan olur āyīnedār

Şeyhî Mehmed Efendi K. 12 / b. 9

2. dīde

Seyr-i bāġ itmek içün dīde olup şekl-i ḥabāb

Cūylar 'azm-i kenār itmege oldı cūyān

Cinânî K. 6 / b. 7

3. ḥoḳḳa

Bir bir çıḳardı ḥoḳḳaların ḥoḳḳa-bāz bād

Cūy üzre ṣanmanuz ki ḥabāb oldı āşikār

‘Azmî-zâde Hâletî G. 131 / b. 5

4. mismār

Ḫüsrev-i bād-ı nesīm ābı idüb sīm-evreng

Yir yir üstinde ḥabāb oldı gümüşden mismār

İhyâ K. 7 / b. 26

5. naḳş-ı zībā

Bahāra itdi pāy-endāz cūlar bir ṣu dībāsı

Be-her tāze ḥabābı gūyiyā bir naḳş-ı zībādur

Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim K. 34 / b. 3

6. şāh-ı tāc-dār

Gülzāra ‘azm-ı rāh it bu faṣl-ı nev-bahārdur

Her bir ḥabābı nehrüñ bir şāh-ı tāc-dārdur

Nakşî K. IV / b. 1

7. ṭas

Ġonce ebkārınuñ ayaġına mā’-i cārī

Ṣu döker ṭas ḥabāb ile gelüp cārīyevār

Edirneli Nazmî K. 11 / b. 29

8. ṭūb-ı āyine

Ṭūb-ı āyīne gibi şekl-i müdevverle ḥabāb

Çemen erbābına her ṣudan olur āyīnedār

Şeyhî Mehmed Efendi K. 12 / b. 9

9. yelken

Çekildi keştī-yi sāġarla gülşene ẓürefā

Ḥabābı itdiler ol keştīye o dem yelken

(E)mîrek-zâde Mehmed Nâmî K. 4 / b. 8

10. zerrin ḳadeḥ

Sīm-gūn cām içre zerrīn ḳadeḥdür her ḥabāb

Rind-i ṣāfuz sākin-i meyḫaneyüz nev-rūzdur

Fehîm-i Kadîm G. LXXVIII / b. 6

11. zindān

Gehī nesīm düzer ṣu yüzinde zencīri

Geḥī ḥabāb yapar seyl yolına zindānı

Şeyhî K. 14 / b. 6

ḥabāb-ı cūybār içre lāle ‘aksi (Ar. Far. T. Far. Ar.) → fānūs-ı mīnāya ḳonmuş şem‘-i nūrānī

Görenler lālenüñ ‘aksin ḥabāb-ı cūybār içre

Ṣanur fānūs-ı mīnāya ḳomışlar şem‘-i nūrānī

Nev‘î-zâde Atâyî K. 8 / b. 14

ḫadd (Ar.) → **1.** bahār

Ḫaddüñ bahārı bigi bu bāġ-ı zamānede

Virmez hezār olursa cihān bir nişān bahār

Serâyî K. 15[38] / I / b. 6

2. lāle

İrdi eyyām-ı bahār irişdi vaḳt-i gülsitān

Lāle-ḫad bir yār bul olma ṣaḳın bār-ı girān

Muhibbî G. 2496 / b. 1

Oldı eṭfāl-i şükūfe yine feyż-i Ḥaḳ'dan

Her biri bir ṣanem-i lāle-ḫad ü gül-ruḫsār

Süheylî K. 22 / b. 12

Lāle-ḫadlerle bugün ġamm-ı temāşā vaḳtidür

Rūz-ı nev-rūza irişdük seyr-i ṣaḥra vaḳtidür

Sabûhî G. XXVII / b. 1

ḥadīḳa (Ar.) → taḫta-i ta'līm

Ḥadīḳa taḫta-i ta'līm olup reyāḥīnden

Yazıldı mühmel ü mu'cem aña ḥurūf-ı hecā

Fuzûlî K. 1 / b. 15

ḫāk (Far.) → **1.** bisāṭ

Bisāṭ-i ḫāke olur rengi ile sāye-figen

Kemāl-i luṭf-ı hevādan şukūfe-i eşcār

Şehrî K. 3 / b. 6

[38] Divan metninde "Kaside" başlığı altında kaydedilmiş bu şiir aslında bir "Terkib-bent"tir.

2. gehvāre

Ṭoḳundı ṣubḥ-dem bād-ı ṣabā gehvāre-i ḫāke
Ser-efrāz itdi eṭfal-i çemenler ṣaldılar pāyı

‘Ayıntablı Hâfız G. 264 / b. 2

3. ḥabs

N’ola çeşm-i ter ile çıḫsa ḥabs-i ḫākden nergis
N’ola ger çıḫsa Ya‘ḳūb-ı belā-keş Beytü’l-aḥzān’dan

Fuzûlî K. 25 / b. 11

4. ḫāne

Döşendi ḫāne-i ḫāke ḥarīrī ḳālīçe
Serāy-ı dil-keşe döndi ḫarābe-i ġabrā

Râmî K. 3 / b. 17

5. mehd

Ḫāk mehdinden ider cünbüşi ḳuvvet dutuban
Dāye-i ebr çemen ṭıflına virdükçe leben

Molla Aşkî K. 40 / b. 4

Mehd-i ḫāk içre helāk olmada eṭfāl-i çemen
Ne revādur k’ola bī-berg ü nevā zār u nizār

Şehdî K. 16 / b. 6

6. misk

Gül-ābı cūybār ü ḫāki misk ezhārı ʿanber-būy

Muʿādil gülşenün her gūşesi dükkān-ı ʿaṭṭāra

Arpaemîni-zâde Sâmî K. 25 / b. 4

7. zindān

Zindān-ı ḫākden bu nebātātı çekmege

Bārānı rīsmān ider elṭāf-ı Kirdgār

Necâtî Beg K. 8 / b. 6

ḫāk-i gülşen (Far. Far.) → kān-ı Bedaḫşān

Jāle ḳıldı her kenārı sāḥil-i baḥr-i ʻAden

Lāle ḫāk-i gülşeni kān-ı Bedaḫşān eyledi

Bâkî K. 7 / b. 10

ḫāme (Far.) → ḳaḳnūs

Yine feyż-i bahār-āşūb cünbiş ṣaldı murġāna

Yine ḳaḳnūs-ı ḫāmem cilveden āteş-feşān oldı

Lebîb K. 6 / b. 3

ḥamel (Ar.) → **1.** ressām

İtdi ressām-ı ḥamel dā'ire-i rūzı vesīʿ

Noḳṭa-ı leyli idüp merkez-i ḫaṭṭ-ı pergār

Arpaemîni-zâde Sâmî K. 16 / b. 28

2. sāḳī

Sāġar-ı mihri cihāna ṣundı sāḳī-i ḥamel

Neşvedār itdi yine eşyāyı hep nev-rūzdur

Ahmed Nâmî G. 125 / b. 3

ḫān-ı nev-rūz (T. Far.) → cünūd-ı Tatar

Aḳın itdi su gibi anlara ḫān-ı nev-rūz

Nitekim mülket-i küffāra cünūd-ı Tatar

Şehdî K. 16 / b. 30

ḫār (Far.) → **1.** aġyār

Ġonceler yir bulamaz dāḫil-i bezm olmaġa kim

Aña s̱ıḳlet viriyor bile o aġyār gibi ḫār

Rezmî K. 7 / b. 8

2. cerrāḥ

Şāh-ı gül tīr-i ġamuñ mecrūḥıdur cerrāḥ-ı ḫār

Mīl idüp peykān çıḳarmış ġonceler peykānıdur

Tâcî-zâde Ca'fer Çelebi K. 25 / b. 23

3. ḫadeng

Ḫadeng-i sīne-güzār oldı ḫārlar gūyā

Nesīm-i ṣubḥ ile her ṣāḫ beñzedi yaya

'Azmî-zâde Hâletî K. 2 / b. 4

4. ḫançer

Ḫaṭmī ṭutmış nīze nīlüfer ele almış siper

Ḫārdan ḫançer çeker gül sūsen olmış tīġ-zen

Tâcî-zâde Ca'fer Çelebi K. 11 / b. 12

Gül itdi ḫançer-i ḫār ile bülbüli ḳurbān

Cebīni üzre ḳodı ṭıfl-ı ġonce ḳaṭre-i ḳan

Bursalı Rahmî K. 8 / b. 13

Ki ḳıldı ḫancer-i ḫārı ḥavāle cānına gül

O ḳanı lāledeki jāledür ḳılan īmā

Gelibolulu Mustafa Âlî K. 1 / b. 17

Degül gül ḫusrev-i nev-rūz'a geldi ḳanlu pīrāhen

İrince 'andelīb-i bāġa zaḫmı ḫançer-i ḫārun

'Azmî-zâde Hâletî G. 395 / b. 5

Çemende gūş idince vaṣf-ı rūy u la'l-i dildārı

Derūnı çāk olup gül-ġonce düşdi ḫançer-i ḫāra

Sırrî K. IV / b. 21

5. ḳullāb

Nice terk ide gül ü gülşeni kim olmışdur

Bülbülüñ göñline ḳullāb-ı muḥabbet her ḫār

Vasfî K. 8 / b. 6

6. nāḫūn

Gül-i ter nāḫūn-ı ḫār ile yüzin ṭırmaladı

Ṣubḥ-dem dişledi şeb-nem çü leb-i nestereni

Adnî K. 1 / b. 4

Nāḫun-ı ḫār ile çāk itmez idi pīrehenin

Gül-i āşüfteye kār eylemese ṣavt-ı hezār

Süheylî K. 22 / b. 14

7. nāvek

Oldı ṣandūḳa-i gül-bünde ‘ayān ṭabla-i gül

Cā-be-cā anda ḳarar itse n’ola nāvek-i ḫār

Ganîzâde Nâdirî K. XXII / b. 3

8. neşter

Ġonceden faṣd itmege nev-rūzda faṣṣādvār

Şāḫ-ı gül neşterler itmiş ḫārdan peydā yine

Tâcî-zâde Ca‘fer Çelebi K. 10 / b. 3

Ḫār ṣanma ki diler sā‘id-i gülden ala ḳan

Aldı faṣṣād gibi destine neşter nev-rūz

Bursalı Rahmî K. 7 / b. 11

Hevā faṣṣādı çekdi ḫārdan neşter meger bildi

Ki düşmişdür girih gül-bünlerüñ a‘żāsına ḳandan

Fuzûlî K. 25 / b. 6

Çiçekden faṣda muḥtāc oldı çün kim cismi gülzāruñ

Ṭutup teştini lāle urdı gül-bün neşter-i ḫārı

Ganîzâde Nâdirî K. VII / b. 16

Sıġadı sā‘id-i şāḫ-ı güli faṣṣād-ı bahār

Ḫūn-ı gül müncemid-i neşter-i ḫār oldı gibi

Güftî G. 257 / b. 2

9. nīze

Başları nīze-i ḫār üzre dikilse yiridür

Gülşenüñ yolına inmiş ḳaṭarāt-ı emṭār

Ganîzâde Nâdirî K. XXII / b. 14

10. silāḥ-dār

Yazıldı ġonceler şimdi göñülli şāh-ı ezhārā

Rikābında yürüler ḫārlar olmış silāḥ-dārı

Riyâzî K. XIV / b. 4

Bir bārgāh-ı şevketle ḳurdı şāh-ı gül

Tīġın ḳuşandı belde silāḥdārı oldı ḫār

Harputlu Rahmî K. 8 / b. 3

11. sūzen

Gül ḫār sūzeniyle durup dāmenin iler

Tā ola bezm-i şāhda raḳḳāṣ-ı gül-iẕār

Necâtî Beg K. 8 / b. 14

Biçdi eşcāra gelüp ḫil‘at-ı nev-rūzı ṣabā

Ġonceler sūzen-i ḫār ile ḳabā-dūz oldı

Süheylî G. 332 / b. 4

Ġoncenüñ çāk eylemiş beñzer girībānın nesīm

Dikmek ister sūzen-i ḫār ile ḫayyāṭ-ı bahār

Ümîdî Ahmet K. 4 / b. 8

‘Aceb midür ḳanatsa sūzen-i ḫārıyla engüştin

Biri biriyle şimdi ḳan yalaşdı ġonce ebkārı

Nev‘î-zâde Atâyî K. 8 / b. 10

Ḳaṭre-i jāle nice dürr ü cevāhir ṭaḳdı

Delicek duḫter-i verdüñ ḳulaġın sūzen-i ḫār

Nev‘î-zâde Atâyî K. 14 / b. 6

12. süngüli ‘asker

Pādşāh gel idüp ḫoşça selāmlıḳ tertīb

Süngüli ‘askeridür nevbetini bekler ḫār

Racîh K. 11 / b. 5

13. şāne

Zeyn itdi gül arūsunu meşşāṭa-i nesīm

Āyine oldı āb-ı revān şāne oldu ḫār

Necâtî Beg K. 10 / b. 6

14. tīġ

Ḳāmet itdi leşker-i ezhāra kenz-i Behmeni

Tīġ-ı ḫār ile gül oldı ḳāsım-ı laʻlīn ḳabā

Ganîzâde Nâdirî K. 5 / b. 3

Ḫilʻati ḫūnī ile oldı ser-ā-ser rengīn

Tīġ-ı ḫār ile idüp bülbüli ḳurbān bahār

Sürûrî K. 27 / b. 6

15. tīr

Gül ṭabla ġonce finduġı taʻlīm-ḫāne bāġ

Döndi kemāna gül budaġı oldı tīr-i ḫār

Sehî Bey K. 17 / b. 11

16. yenge ḳadın

Arada yenge ḳadın ʻandelībe ḫār oldu

Didi yine iderem anı āh ile sūzān

Zühdî K. 64 / b. 16

ḫāre (Far.) → seleb

Gül urunmış tāc-ı laʻl ü nergis almış cām-ı zer

Ḫāre pīrūze-selebdür ḫār mīnāyī-ridā

Ahmedî K. VII / b. 5

ḫarīf (Ar.) → düzd

Düzd-i ḫarīf-i berg-rübāyı şikār içün

Gönderdi bāġa şāh-ı çemen leşker-i bahār

Vahyî K. 28 / b. 5

ḥarem-i nev-bahār (Ar. Far.) → bihişt

Cūy u ṣabā sildi süpürdi güzel

Döndi bihişte ḥarem-i nev-bahār

Bosnalı Âsım K. 5 / b. 26

ḥarīr-i sebz-i çemen (Ar. Far. Far.) → pister

Ḥarīr-i sebz-i çemendür şükūfeye pister

Kenār-ı berg-i[39] semendür benefşeye bālīn

Edirneli Şevkî K. 18 / b. 9

ḫaṭṭ (Ar.) → **1.** benefşe

Bağladı ḫaṭṭ-ı benefşe zülf-i sünbül yir yüzüñ

Şöyle kim görünmez olmışdur çemende mūr u mār

Usûlî K. 3 / b. 12

2. sünbül

Az zemān içre ter ü tāze olup sünbül-i ḫaṭṭ

Pür ṭarāvet ider elbette gül-i ṭamġāyı

Kaf-zâde Fâ'izî K. 6 / b. 30

ḫaṭṭ-ı ser-sebz (Ar. Far. Far.) → reyḥān-ı nev-ber

Bināġūşuñ beyāżından ḫaṭ-ı ser-sebzüñi bildüm

Gül ü lāle kenārında biter reyḥān-ı nev-berdür

Molla Aşkî K. 33 / b. 21

[39] Divan metninde "berḳ-i" şeklinde okunan bu kelime anlama bakılarak değiştirilmiştir.

ḫaṭmi vü sūsen (Ar. Far.) → 1. yasavul

İrdi yasavul ḫaṭmi vü sūsen gül öñince

Birisi ḳılıç çekdi biri bā-siper oldı

Kemâl Ümmî K. 33 / b. 22

2. çavuş

Yitişdi ḫaṭmi vü sūsen ḳılıç u ḳalḳan ile

Güle çavuş olup aḥsend ol iki ser-bāza

Kemâl-i Ümmî K. 36 / b. 9

ḫaṭṭ-ı ‘anberīn (Ar. Far.) → Hindū

Hindūlardur Ka‘beye gelmiş ṭavāfa gūyiyā

Ruḫlaruñ devrinde ey dil-ber bu ḫaṭṭ-ı ‘anberīn

Revânî K. 23 / b. 19

ḫaṭṭ-ı ‘anbersā (Ar. Far.) → mūrçe

Engübīn üzre gelüp ṣaf bağlamışdur mūrçe

La‘l-i şīrīnüñde kim var ḫaṭṭ-ı ‘anbersā yine

Tâcî-zâde Ca‘fer Çelebi K. 10 / b. 32

ḥavż içre mihrüñ ‘aksi (Ar. T. Far. Ar.) → hāle içre meh

Hāle içre meh ṣanup ḥavż içre mihrüñ ‘aksini

Gülleri encüm ḫayāl itdüm çemenzārı semā

Ganîzâde Nâdirî G. 5 / b. 5

ḥavż-ı çemen (Ar. Far.) → āyīne-dār

Bāġda ḥavż-ı çemen seyre gelen kimselere

Oldı cām-ı ṭarab āyīni ile āyīnedār

Edirneli Nazmî K. 11 / b. 25

ḫazān (Far.) → **1.** ʻīd

Ḥınnālamışdı gerçi çenāruñ elin zamān

ʻĪd-i ḫazānı bozdı velī berd-i bī-emān

Behiştî G. 388 / b. 1

2. naḳḳāş

Yazdı eşkālini envāʻ-ı bahāruñ zer ile

Geldi naḳḳāş-ı ḫazān nādirekār oldı yine

Cevrî G. 214 / b. 4

3. reh-zenān

Bizi ṣoyar diyü bulduḳça reh-zenān-ı ḫazān

Bahār şāhına her ġonce ṣundı bir ṭūmār

Gelibolulu Mustafa Âlî G. 203 / b. 3

4. ye'cüc

Ya İskenderdür ol kim sedd-i ye'cüc-i ḫazān andan

Metānet-yāb olur me'mūre-i kevn ü mekān üzre

Erzurumlu Zihnî K. 12 / b. 5

ḫazān yilleri (Far. T.) → yaġı

Ṭan yili dir ḫōş nefes birle ki maġrūr olmañuz

Çün bahār üzre ḫazān yilleri ġālib yaġıdur

Kemâl Ümmî K. 29 / b. 9

hecr/hicr (Ar.) → 1. ḫār

Ḳalma ḫār-ı hicr ile ḳıl luṭf ile seyrān-ı gül

Şimdi kim faṣl-ı bahār ola vü hem devrān-ı gül

Serâyî K. 4[40] / VIII / b. 6

2. oḳ

Çün bahār eyyāmı ol gül-ruḫnı körmen ni ‘aceb

Hecr oḳı peykānı ḳılsa ġonce tek kön͡glüm figār

Cemilī G. 139 / b. 6

3. şām

Ḥamdüli’llāh kim yine esdi nesīm-i nev-bahār

Buldı şām-ı hecr pāyān irdi ṣubḥ-ı vaṣl-ı yār

Sehâbî K. 8 / II / b. 1

her dıraḫtuñ şükūfesi (Far. Far. Far.) → lü’lü-i nāb u dürr ü mercān

Her dıraḫtuñ şükūfesi gūyā

Lü’lü-i nāb u dürr ü mercāndur

Ahmed-i Rıdvan K. 29 / b. 9

hevā (Ar.) → 1. dīv

[40] Divan metninde “Kaside” başlığı altında kaydedilmiş bu şiir aslında bir “Terci‘-bent”tir.

Getürdi ‘arşını Belḳīs-ı lālenüñ naẓara

Meger ki ḥükmine fermān-ber oldı dīv-i hevā

Gelibolulu Mustafa Âlî K. 1 / b. 7

2. benefşe

Hevā benefşe vü gül mihr ü yāsemen meh-tāb

Felek zemīn ile reng-āşinā-yı naḳş ü nigār

Arpaemîni-zâde Sâmî K. 20 / 2

3. enfās-ı mesiḥā

Rūḥ-baḫş oldı eser bād-ı ṣabā nev-rūzdur

Ṣanki enfās-ı mesiḥādur hevā nev-rūzdur

Hüsâm-zâde Feyzî G. XXVI / b. 1

4. faṣṣād

Hevā faṣṣādı çekdi ḫārdan neşter meger bildi

Ki düşmişdür girih gül-bünlerüñ a‘żāsına ḳandan

Fuzûlî K. 25 / b. 6

5. Ḫıżır

Nebātāt emvātına virmiş iḥyā

Hevā-yı Ḫıżır-ḫaşlet ü ‘Īsevī-dem

Fuzûlî K. 27 / b. 2

6. ‘Īsā

Nebātāt emvātına virmiş iḥyā

Hevā-yı Ḫıżır-ḫaṣlet ü ‘İsevī-dem

Fuzûlî K. 27 / b. 2

Hevā ‘İsī-nefes ġonce dem urur nefḫ-i Meryemden

Çemenler Ḫıżr ṣundı lebleri çün āb-ı ḥayvānī

Prizrenli Şem‘î K. 15 / b. 5

7. müşg-i Ḫıṭā

Hevā müşg-i Ḫıṭā oldı eger sen

Mey-i gül-rengi itseñ ḫaṭādur

Ahmedî K. XXX / b. 10

8. rūḥü’l-emīn

Dem-i rūḥü’l-emīn oldı hevā kim

Bu yir yüzi ṭolu neşv ü nemādur

Ahmedî K. XXX / b. 6

9. ṭabīb

Boyandı ḳanı ile ṣafḥa-i çemen gül gül

Meger ki faṣdına ḥükm eylemiş ṭabīb-i hevā

Fuzûlî K. 1 / b. 35

hezār (Far.) → 1. biñbaşı

Ḫārḫār-ı çemen-i ter-deheni söyletmez

Olalı cilvegeh-i gülşene biñbaşı hezār

Hâtem K. 1 / b. 48

2. cerrār

Atdı aḳça içine jāleler ol dem ki hezār

Elde keçkül idinüp ġonceyi cerrār oldı

Sürûrî G. 156 / b. 5

3. dellāl

Çār-sūy-ı çemenistānda dellāl-i hezār

Ḫāṣ ü ʿāma güher-i ʿişreti itmekde mezād

Arpaemîni-zâde Sâmî K. 3 / b. 7

4. ḫarīdār

N’ola germ eylese erbāb-ı çemen bāzārı

Oldı gül Yūsufın almaġa ḫarīdār hezār

Nev’î K. XVIII / b. 5

Gül metāʿın gezdürür dūşında dellāl-ı nesīm

Naḳd-i cān ile ḫarīdār oldı gülşende hezār

Ümîdî Ahmet K. 4 / b. 4

5. Hüdhüd-i Süleymān

Çemen bilād-ı ṣabā anda verd-i ter Belḳīs

Ṣanur hezārı gören Hüdhüd-i Süleymāndur

Sürûrî K. 42 / b. 8

6. ḳavvāl

Ḳavvāl olalı baġda hezār destān-ı ḳumrı

Gör serv ü çenārı ne ḫōş oynar büker oldı

Kemâl Ümmî K. 33 / b. 29

7. muṭrib

Taḥrīr-sāz-ı naġme ola muṭrib-i hezār

Pākīze böyle bir ġazel-i āb-dārdan

İsmetî K. 2 / b. 16

8. pāsbān

Gül degüldür ḳızaran şehr-i gülistān ṭutuşup

Pāsbānlar gibi eṭrafa nidā ḳıldı hezār

Sürûrî K. 21 / b. 2

9. serheng

Zümrüdīn taḫta geçip eyledi dīvān şeh-i gül

Hemçü serheng hezār olmada her sūya revān

Ahmed Hamdi K. 12 / b. 3

hicrān (Ar.) → ḫār

Ciger ḫūn eyleyüp ḳan aglar iken ḫār-ı hicrānda

Tebessüm eyledi ġonce sevindi bülbülüñ cānı

Prizrenli Şem‘î K. 15 / b. 9

hilāl (Ar.) → **1.** fülk

Kenār-ı baḥr-ı felekde görindi fülk-i hilāl

Yanaşdı sāḥil-i maḳṣūda keştī̄-i āmāl

Vahîd Mahdûmî K. XI / b. 1

2. keştī̄

Ḳara yaḳlaşdı şeb irdi diyü keştī̄-i hilāl

Bādbān açmış ider sür‘at ile ‘azm-i kenār

Bâkî K. 25 / b. 10

ḫūr (Ar.) → 1. gül

Cūy Kevs̱er serv Ṭūbā lāle ġılmān ḫūr gül

Bāġbān Rıḍvān çemen olmış durur ḫuld-ı berī̄n

Basîrî K. 2 / b. 2

2. sāḳī̄

Bāġ cennet ḫūr sāḳī̄ ḥavż kevs̱er cām mey

K’anda her bir berg-i sūsen şeh-per-i Rūḥu’l-Emī̄n

Revânî K. 23 / b. 6

ḫūrşī̄d (Far.) → 1. āyī̄ne

N’ola zāl-i felek āyī̄ne-i ḫurşī̄di ʿarż itse

ʿArūs-ı yek-şebe ẓann itdi gūyā verd-i ḫandānı

Dürrî Ahmed Efendi K. 21 / b. 8

2. cām

Cem-i nev-rūz ile Keyḫusrev-i ‘ıyd oldı hem-meclis

Felek şevḳiyle gerdān itse demdür cām-ı ḫurşī̄di

Cevrî G. 256 / b. 2

3. çeşme

Çeşme-i ḫūrşīdi mīz-āb-ı ḥamel itdi revān

Virdi nev-rūz-ı ḥayāt-efzā cihāna tāze cān

Yârî G. 558 / b. 1

4. micmer

‘Abīr-i dūdīdür çarhın ki yaḳmış micmer-i ḫurşīd

Degül ebr-i bahārī sāye-güster būstān üzre

Câzim K IV. / b. 4

5. seyf

Çün Süleymān-ı bahār aldı diyār-ı çemeni

Seyf-i ḫurşīd ile ḳahr oldı şitā’ ehremeni

Zâtî K. 61 / b. 1

6. sīb

Geldi ol dem ki yine nāmīye-perdāz-ı bahār

Sīb-i ḫurşīdi ide dest-hūş-i serv ü çenār

Riyâzî K. VII / b. 1

7. şem‘

Jāle itdi dest-māl-i lāleyi ġarḳ-ı ‘araḳ

Şem‘-i ḫurşīde ṭutınca anı sūzān eyledi

Riyâzî K. XII / b. 9

Şem‘-i ḫūrşīdi nihān itmiş iken ḫāzin-i çarḫ

Eylemişken şeb-i fürḳat gibi dünyāyı tār

Nahifî K. VIII / b. 10

8. ṭās

Şeh-i nev-rūz ile İskender-i ‘īd oldı hem-meşreb

Felek ‘ışḳıyla devr itdürdi zerrīn ṭās-ı ḫūrşīdi

Âsaf G. 986 / b. 2

9. tīġ

Tīġ-ı ḫūrşīdle feth itdi sa‘ādet milkini

Milket-i ‘āleme şāh oldı muẓaffer nev-rūz

Kara Fazlî K. 16 / b. 3

Aldı mülk-i bāġı ser-tā-ser Süleymān-ı bahār

Tiġ-ı ḫurşīd ile ḳahr oldı şitā’-yı ehremen

Zâtî K. 36 / b. 7

10. Yūnus

Ḥūtdan Yūnus-ı ḫūrşīd çıkup buldı ḫalāṣ

Ḥameli aña Ḫudā itse n’ola ger nev-rūz

Kara Fazlî K. 16 / b. 2

11. zer-ger

O ḳadar māyesi var zer-ger-i ḫūrşīdüñ kim

Eyler isterse muraṣṣa‘ kemer-i cevzāyı

Kaf-zâde Fâ’izî K. 6 / b. 19

ḫūrşīd-i ḫāver (Far. Far.) → noḳṭa

Felek bir dāyire ḫūrşīd-i ḫāver noḳṭası anuñ

Kemān-ı Rüstem üstād-ı bahāruñ oldı pergārı

Ganîzâde Nâdirî K. VII / b. 2

hüdhüd (Ar.) → imām

Çemende hüdhüd imām oldı ḳuş cemā‘atına

Oḳur mü’ezzin-i[41] ḳumrı (‘alā’ṣ-ṣalāḥ u felāḥ)

Kemâl Ümmî K. 28 / b. 6

ḫüsn (Ar.) → **1.** bāġ

Gülsitān-ı bāġ-ı ḫüsn içre mādur ‘ārıżuñ

Kim bu gülzāra virür neşv ü nemā ol mā yine

Tâcî-zâde Ca‘fer Çelebi K. 10 / b. 45

Bāġ-ı ḫüsnüñ gülleri cānā daḫı açılmadın

Ey dırīg eṭrāfda oldı benefşe āşikār

Edirneli Şevkî K. 8 / b. 19

Bir iki peymāne mey görmiş ki bāġ-ı ḫüsninüñ

Sürḫ-gün nergisleri olmış muṭarrā gülleri

Fasîh Ahmed Dede G. 420 / b. 3

[41] Divan metninde “mü’ezzini” şeklinde geçen bu kelime beytin anlam bütünlüğünü sağlamak için değiştirilmiştir.

2. gülşen

Gülşen-i ḥüsnüñ görüp göñlüm nevā çeksün bī-ayb

Bülbül-i şeydāya irür nāle ḳılmak fenn bahār

Mesîhî-i Tebrizî G. XXXIII / b. 3

3. gülzār

Açılmış bāġa ol gülzār-ı ḥüsnüñ verd-i ḫandānı

Görüp dāmāne dek çāk eylemiş güller girībānı

Cinânî K. 37 / b. 1

4. mecmū‘a

Āftāb-ı ṭal‘atüñ meclisde ey meh gül yiter

Ḥüsnünüñ mecmū‘asında kākülüñ sünbül yiter

Cāmlar güldür ṣürāḥī ġulġuli bülbül yiter

Cennete döndi cihān Kevṯer yirine mül yiter

Sāḳiyā mey ṣun bahār eyyāmı gül devrānıdur

Prizrenli Şem‘î Mh. 1 / 2

5. mevsim

Mevsiminde ḥüsnüñüñ ṣun leblerüñ cānım bize

Devr-i güldür nūş idelüm sāġār-ı ṣahbā yine

Tâcî-zâde Ca‘fer Çelebi K. 10 / b. 43

ḥüsn ü cemāl (Ar. Ar.) → gülşen

Gülşen-i ḥüsn ü cemālüñ görüp ey ġonce-dehen

Seyr içün açdı bulutdan niçe manẓar nev-rūz

Budinli Hisâlî G. 170 / b. 4

‘ışḳ (Ar.) → 1. bāġ

Bāġ-ı ‘ışḳuñ bülbülinüñ ġulġuli dinmez ḳışın

Her neye kim baḳar ise tāze gül yapraġıdur

Kemâl Ümmî K. 29 / b. 10

2. baḥr

Baḥr-i ‘ışḳa ṣalalum fülk-i dili n’olsa gerek

Nev-bahār oldı sefer mevsimi deryā demidür

Hayretî G. 72 / b. 4

3. bāzār

Bāzār-ı ‘ışḳı germ idicek ḫ^{v}āce-i cemāl

Esbāb-ı ḥüsne oldı bahār i‘tibār-ı ruḫ

Râmî G. 47 / b. 4

4. ḫüsrev

Dil kişverini ḫüsrev-i ‘ışḳı alup revān

Geçdi Süheylī taḫtına bir şehryār-ı nev

Süheylî K. G. 280 / b. 7

‘īd (Ar.) → 1. ‘arūs

‘Arūs-ı ‘īd ile hem-ṣoḥbet oldı şāhid-i Nev-rūz

Bu şevḳ ile Mesīḥā n’ola terk eylerse tecrīdi

Cevrî G. 256 / b. 5

2. Keyḫusrev

Cem-i Nev-rūz ile Keyḫusrev-i ‘īd oldı hem-meclis

Felek şevḳiyle gerdān itse demdür cām-ı ḫurşīdi

Cevrî G. 256 / b. 2

3. sulṭan

‘Īd sulṭānın żiyāfet ḳılmaya şāh-ı bahār

Ḳurdı ṣaḥn-ı gülşene ezhārdan çetr-i sefīd

Sehâbî K. 8 / I / b. 6

‘īd ile nev-rūz-ı muḥterem (Ar. Far. Ar.) → hem-dem

Pīrūzdur bu rūz u hümāyūn durur bu dem

Kim hem-dem oldı ‘īd ile nev-rūz-ı muḥterem

Şeyhî K. 10 / b. 1

‘iẕār (Ar.) → **1.** āteş

Elinde sāġar-ı ṣahbā dilinde āteş-i sevdā

Bu bezme lāle gūyā sāḳi-i āteş-‘iẕār oldu

Abdî-i Karahisârî K. 26 / b. 4

2. gül

Ol gül-‘iẕārı bāġa gelür mi dimiş ṣabā

Açmış şükūfe dīdelerin intiẓārdan

Fasîh Ahmed Dede K. 6 / b. 19

Ḥayāt-ı tāze buldı yine ‘ālem nev-bahār oldı

Güzellendi çemen bir lāle-ḫadd ü gül-‘iẕār oldı

Şeyhülislâm Yahyâ G. 391 / b. 1

3. lāle

Gülşen-i ḥüsni temāşāda leṭāfet vardur

O gülüñ ġonce-leb ü lāle-‘iẕārın görelüm

Mezâkî G. 312 / b. 6

4. mihr

Pür-żiyā oldı görüp mihr-i ‘iẕārun diller

Nitekim enver olur pertev-i şems ile şümūs

Derzi-zâde ‘Ulvî K. 10 / b. 6

5. semen

Her bir semen-‘iẕār boyından nişān virür

Gülzār içinde ‘ar‘ar u şimşād ü nāreven

Molla Aşkî K. 19 / b. 10

Gülşen şu ḥadde ḫūb u laṭīf oldı dir gören

Bir lāle-çihre ġonce-dehendür semen-‘iẕār

Sehî Bey K. 17 / b. 3

jāle (Far.) → 1. aḳça

Çok aḳça düşdi nergis-i bāġuñ çerāġına

Ṣanmañ jāleler olur üstünde āşikār

Nevâlîzâde Atâyî K. 1 / b. 8

2. āyīnedār

Gül ile nergise āyīnedār olup jāle

Açardı bāġ-ı ḫayāl içre ṣad gül-i raʿnā

Gelibolulu Mustafa Âlî K. 1 / b.25

3. beyżā

Bir kīse içre lāle bu gün bezm-i bāġda

Ġayb itdi jāle beyżāların ḥoḳḳa-bāzvār

Bâkî K. 130 / b. 6

4. cür‘a

Cām-ı nesrīnde[n] ṣabā sāḳīsi jāle cür‘asın

Ṣaçduġınca dir çemen “*li’l-arżi min ke’si’l-kirām*”

Molla Aşkî K. 9 / b. 12

5. dendān

Ḳana boyandı lālenüñ bergi

Jāleler leblerinde dendāndur

Ahmed-i Rıdvan K. 29 / b. 15

Ser-girān olduġı bu jāle degüldür görinen

Ġonce eṭfālinüñ aġzında bitüpdür dendān

Cinânî K. 6 / b. 6

Dendān-ı ġonce idi degül jāle görinen

Luṭf-ı laṭīfe şād olup eylerdi ḫandeler

Mostarlı Hasan Ziyâ'î K. 3 / b. 3

6. deste deste incü

Çemende jāleler ol deste deste incüdür

Bahār eyledi zīnet-niṣār-ı nev-rūzı

Yârî G. 760 / b. 2

7. dirhem

Güneş zemīn-i çemenden çoḳ aḳça ḳaldurdı

Ḳomadı bāġda hiç jāle dirheminden eṣer

'Azmî-zâde Hâletî K. 25 / b. 13

Miṣāl-i ḫumbara ġonce içinde jāle degül

Ki ḳılmış anda ṭıfıl-ı hezār cemʿ-i derem

Gümülcineli Dürrî K. 4 / b. 14

8. diş

Ṭıfl-ı gül-ġoncenüñ dişi düşeyor

Dökilür ṣanma jāle-i esḥār

Bosnalı Âsım K. 15 / b. 23

9. dürr

Ṣaḳb itdi dürr-i jāleyi ḫakkākveş çemen

Güş-ı ‘arūs-ı lāleye ḳılmaġa güşvār

Serâyî K. 16 / b. 11

Nev-‘arūs-ı gül gibi pīrāhen-i āl üstine

Lāle dürr-i jāleden güy-ı girībān eyledi

Bâkî K. 7 / b. 8

Lāle ṣanma ki dür-i jāle ile zeyn oldı

Cem gibi aldı ele cām-ı mücevher nev-rūz

Bursalı Rahmî K. 7 / b. 3

Geldi bir dīnār ile bāzār idüp Hindū-yı çerḫ

Aldı dürr-i jāleyi gülşende yine rāygān

Ümîdî Ahmet K. 8 / b. 11

Zer cām verd-i zerde dür-i jāle vaż‘ idüp

Tezyīn ider ẓarāfet ile zerger-i bahār

Vahyî K. 28 / b. 2

10. dürr-i ‘Aden

Jāleyi lālede her kim ki seḥer göre görür

Cām-ı yāḳūtı ki pür olmış ola dürr-i ‘Aden

Molla Aşkî K. 40 / b. 10

11. dürr-i menşūr

Nev-‘arūs-ı güle ārāyiş içün jāleleri

Dest-i meşşāṭa-i ṣubḥ eyledi dürr-i menşūr

Sa‘dî K. V / b. 4

12. dürr-i s̱emīn

Cilve itdi nev-‘arūs-ı gül ḳabā-yı al ile

Üstine ṣaçdı şükūfe jāleden dürr-i s̱emīn

Cinânî K. 28 / b. 8

Gösterür mevc-i çemenden her seḥer bād-ı nesīm

Gülsitānı baḥr-i aḫḍar jāle-i dürr-i s̱emīn

Sehî Bey K. 30 / b. 7

İrdüginᴄe bād mevc urur çemen deryā gibi

Her şükūfe bir ṣadef her jāle bir dürr-i s̱emīn

Zâtî K. 25 / b. 18

13. dür-i yek-tā

Nev-‘arūs-ı ġonᴄe ṭaḳınmış zümürrüdden ḥuliyy

Jāleler üstinde zeyn olmış dür-i yek-tā gibi

İzzet Ali Paşa K. 4 / b. 3

14. dürr ü mücevher

Jāleden şāhid-i gül gūşına nāzüklük ile

Zeyn idüp ṭaḳdı niᴄe dürr ü mücevher nev-rūz

Bursalı Rahmî K. 7 / b. 6

15. elmās

Güneş zer la‘l yāḳūt oldı güller jāleler elmās

Çemen bir zer-nişān taḫtuñ zemīni cümle pīrūze

Gelibolulu Mustafa Âlî K. 45 / b. 11

16. gevher

Lālelerde jāleler sīmāsına baḳup göre

Nice zībā ḫātem-i yāḳūtdur gevher kemīn

Edirneli Şevkî K. 16 / b. 7

17. gümüşden mühre

Ġonce ṭās-ı zer aña jāle gümüşden mühre[42]

Nerddür ṣaḥn-ı çemen bād-ı ṣabādur nerrād

Bağdatlı Rûhî K. 14 / b. 6

18. ḥabāb

Çemende cām-ı ṣabūḥīye döndi verd-i ṭarī

Ṭurur yüzinde anuñ ḳaṭre ḳaṭre jāle ḥabāb

Gelibolulu Mustafa Âlî K. 70 / b. 2

19. ḥabb-i nebāt

Ṭūṭī-i sebz-i çemen dil uzadur güftāra

Jāleler ḥabb-i nebāt oldı ṣular āyinevār

Nev’î K. XVIII / b. 8

[42] Divan metninde “mihre” şeklinde okunan kısım anlama bakılarak düzeltilmiştir.

20. incü

Her tāze vü ter yapraġı beñzetdi ‘arūsa

Ṭañla yüzine jāleler incü dizer oldı

Kemâl Ümmî K. 33 / b. 7

21. incü sübḥa-i tevḥīd

Hezār o gülşenīdir kim hemīşe vird çeker

Ki itdi jāleleri incü sübḥa-i tevḥīd

Şeyhülislâm İshâk K. 15 / b. 7

22. ḳızıl yāḳūt

Görüp leṭāfet-i ‘aksin ṣanur ḳızıl yāḳūt

Baḳan ṭabaḳçe-i la‘līn-i gülde jālelere

Nâ’ilî-i Kadîm G. 340 / b. 5

23. küpe

Gül-ġonce jāleyi küpe itsün ḳulaġına

Gūş eylemez benefşe anuñ lāf u lāġını

Hâtem K. 3 / b. 9

24. le’āl-i reşeḥāt

Jāle ṣanmañ nefes-i āh-ı dil-i bülbülden

Düşdi berg-i gül-i al üzre le’āl-i reşeḥāt

Beyânî K. 4 / b. 6

25. lü‘bet-bāz

Jāle şehr-i çemenüñ olmasa lü‘bet-bāzı

Tīġ-i sūsende hüner gösterüp itmezdi ḳarār

Nev‘î-zâde Atâyî K. 14 / b. 9

26. lü’lü’-i şāhvār

Zeyn ider lāle tācını jāle

Lü’lü’-i şāhvār olduġıçün

Tâcî-zâde Ca‘fer Çelebi K. 8 / b. 15

27. meşşāṭa

Yine meşşāṭa-ı jāle seḥer-i gülşende

Ṭaḳdı gül şāhidinüñ gūşına dürr-i şehvār

Derzi-zâde ‘Ulvî K. 18 / b. 6

28. mey

Nesīm-i ṣubḥ raḳḳāṣ oldı sāḳī lāle mey jāle

Bu ḥāli gördi ġonce çekdi çāk itdi girībānı

Derzi-zâde ‘Ulvî K. 23 / b. 5

Meclis-i sulṭān-ı nev-rūzı yine zeyn itmege

Gül ḳadeḥdür jāle mey ġonce kedū-yı nev-bahār

Mezâkî G. 148 / b. 7

Sāġar-ı gül ile mey jāle görüp bülbül-zār

Gül şerābıyla gözin açdı o ḫaste fi’l-ḥāl

Şeyhî Mehmed Efendi K. 8 / b. 9

Lâle cām u jāle mey güyeñde bülbül bāde gül

Dil feraḥ dil-dār nāzük dem mükerremdür yine

Cemâlî G. 5 / b. 2

29. mismār

Şeh-nişīn güle zer-i şemse yazup bād-ı ṣabā

Eyledi jāleleri ḳaṣrına sīmīn mismār

Derzi-zâde ‘Ulvî K. 18 / b. 11

30. mühre

Eylerse n’ola mühre-i jāleyle mücellā

Üstād-ı çemen berg-i gül-i mühr miṣālī

Rızâyî K. XVIII / b. 17

31. naḳd / nuḳūd

Ġonçe ceybinden niṣar idüp nuḳūd-ı jāleyi

Şāhid-i gül baġda dīnārın itdi der-miyān

Ümîdî Ahmet K. 8 / b. 14

Nuḳūd-ı jāle ile ġonce kīsesin pür idüp

Hezār eyitdi gül-i şāhidine ʿarż-ı derem

Gümülcineli Dürrî K. 4 / b. 10

Pür naḳd-ı jāle dāmen ü ceyb-i şükūfezār

Nev-devletān-ı bāġ u bahārun neşāṭı var

Nâ'ilî-i Kadîm G. 86 / b. 4

Rizān ider şükūfe-i bādāmı kim ṣabā

Eyler nuḳūd-ı jāleyi aḳça döküp şümār

Kırımlı Rahmî K. 9 / b. 13

32. noḳṭa

Çemen ṣaḥīfesi olmış nuḳāṭ-ı jāle ile

Nümūne-i varaḳ-ı sebz k'ola şemīm-niṣār

Fasîh Ahmed Dede G. 157 / b. 2

Varaḳ gül ḫaṭ benefşe noḳṭa jāle bir kitāb olmuş

'Aceb mi ders-ḫᵛānı[43] şevḳ iderse bülbül-i zārı

Sa'dî K. VI / b. 4

33. nuḳl

Nuḳl-i jāleyle pür itdi ṭabaḳ-ı gülleri heb

Ṣundı sāḳī gibi zerrīn ḳadeḥi çarḫ-ı eṣīr

İhyâ K. 9 / b. 8

Lebrīz-i nuḳl-i jāle idüp kāse-i güli

Zerrīn-ḳadeḥle ʿayş ü dem eyler Cem-i bahār

İhyâ G. 106 / b. 3

[43] Divan metninde "ders-i ḫᵛānı" şeklinde geçen bu ifade beytin anlam bütünlüğünü sağlamak için "ders-ḫᵛānı" şeklinde değiştirilmiştir.

Hażmı yoḳ ṭıfl-ı gül içdükçe ider istifrāġ

Nuḳl-ı jāleyle nice def‘-i ḫumār ide hemār

Hâtem K. 1 / b. 28

34. seng

Bilindi ġoncede gül bergi ẓāhir olmaḳ ile

Ki ġonce başına yaġdurdı jāle seng-i cefā

Fuzûlî K. 1 / b. 10

Ṭoldurup dāmānını ezhār seng-i jāleden

Ṣaḥn-ı gülzār içre itdiler şitā’yı sengsār

Ümîdî Ahmet K. 4 / b. 11

Nesīm-i ṣubḥ anı açdı ser-ā-pā seng-i jāleyle

Hevādan süsenüñ pür-jeng idi şemşīr-i bürrānı

Sabrî Mehmed Şerîf K. 16 / b. 6

35. sipāh

Ḳondı sipāh-ı jāle seḥer sebzezārda

Gül şāhı geldi leşker-i deryā miṣāl ile

Nev‘î-zâde Atâyî K. 16 / b. 2

36. şarāb

Cāmın şarāb-ı jāle pür itmişdi lālenüñ

Bezm içre kāse-līs idi ḫurşīd-i tābdār

Nev’î K. XIII / b. 7

37. şīr

Aḳıtdı vāye-i faṣl-ı rebīʿ būstānı

Dehān-ı ṭıfl-ı reyāḥīne jāle şīr miṣāl

Kelâmî K. 21 / b. 3

Jāle ṣanmañ ġonca aġzından çekīde şīrdür

Emzürürken sīnesinde dāye-i ebr-i bahār

Beyânî G. 94 / b. 3

38. şīşe

Gele mīnā-yı fikir bülbüle çeşm-i pür-ḫūn

Şīşe-i jāleyi ḥaccām-ı seḥer elde tutar

Râtib Ahmed Paşa G. 62 / b. 4

39. tesbīḥ

Jāleden tesbīḥ-i billūr eylemişdür ʿandelīb

Şeh duʿāsın itmege tekrār bā-ṣavt-ı ḥazīn

Basîrî K. 2 / b. 12

40. tügme

Şāhid-i raʿnā-yı lāle geydi gul-gūn pīrehen

Zīnet idüp anı sīmīn tügmelerle jāleden

Tâcî-zâde Caʿfer Çelebi K. 11 / b. 1

Āl pīrāhen ki dökmiş güller endāmına bād

Aña virmiş jāle sīmīn tügmelerden zīb ü zīn

Edirneli Şevkî K. 16 / b. 18

41. uşaḳ

Olmış firāḳ-ı jāle ile sīne-çāk gül

Gūyā ki mihr ḳapdı ḳucaḳdan uşaġını

Hâtem K. 3 / b. 12

42. zār

Dizdi gül pūlını nerd-i çemene bād-ı seḥer

Eyleyüp lāle ile jālesini ṭās ile zār

Ganîzâde Nâdirî K. XXII / b. 13

jāle düşmiş ġonce (Far. T. Far.) → mektūb-ı dürer-bār

Degüldür jāle düşmiş ġonce zanbaḳ-ı ṣabā ile

Bahārun ‘andelībe geldi mektūb-ı dürer-bārı

Riyâzî K. XIV / b. 5

jāle düşmiş lāle (Far. T. Far.) → gūşına dürr-i ‘Aden taḳan dil-ber

Jāle düşdükde seḥer lāleye ṣan dil-berdür

Kim taḳar zīnet içün gūşına dürr-i ‘Aden’i

Adnî K. 1 / b. 7

jālelerle tāze güller (Far. Far. Far.) → pür lü’lü’ ṣadef

Düşdi baḥr-ı sebzeye ezhār-ı bādām oldı kef

Jālelerle tāze güller anda pür lü’lü’ ṣadef

Ganîzâde Nâdirî G. 69 / b. 1

jengār-ı ḫaṭ (Far. Ar.) → sebze

‘Ārıżuñ āyīnesinde görinen jengār-ı ḫaṭ

Şu kenārında yeşermiş sebzedür gūyā yine

Tâcî-zâde Ca‘fer Çelebi K. 10 / b. 42

ḳadd (Ar.) → serv

Ġonce aġzı serv ḳaddi çeşmi nergis yüzü gül

Ḫaṭṭ-ı sebzidür çemen bir dil-ber olmışdur bahār

Hayâlî K. 25 / b. 11

Dolaşmaya bir serv-ḳada diyü semensā

Şarmaşığı gör düşdi yine pāyına bī-cān

Rezmî K. 2 / b. 11

ḳadd-i serv-i mustaḳīm (Ar. Far. Ar.) → Ṭūbi-yi cennet

Ṭūbi-yi cennet nişānı olduġına yoḳ ḫilāf

Rāstī ṣaḥn-ı çemende ḳadd-i serv-i mustaḳīm

Tâcî-zâde Ca‘fer Çelebi K. 29 / b. 6

ḳadeḥ (Ar.) → **1.** bezm āleti

Beñzer ki çemen şāhına bezm āleti iltür

Bunca ḳadeḥi k’almış ele nergis-i şehlā

Münîrî K. 21 / 4

2. keşt̄ı

Ḳadeḥ ġam baḥrına keşt̄ıdür ol kim

Necāt isteye bi'smillāhi mecrā

Ahmedî K. LXXII / b. 12

3. lāle

Miṯāl-i lāle-i gülgūn-ḳadeḥ çıḳmış çırāgāha

Hezārān çetr-i 'işret zīb-i ṣaḥn-ı sebzezār olmış

Sabrî Mehmed Şerîf G. 85 / b. 5

4. mihr

Mihrveş zerrīn ḳadeḥle içelüm gül-gūn ṣarāb

Kim irişdi rūzgār-ı sa'd u eyyām-ı sa'īd

Sehâbî K. 8 / I / b. 2

ḳahr (Ar.) → ḫār

Ġonce bigi itmedin pür-ḫūn dilümüz ḫār-ı ḳahr

Dehr bāġında sürelüm kāmı gül devrānıdur

Serâyî G. 101 / b. 3

kākül (Far.) → **1.** sünbül

Āftāb-ı ṭal'atüñ meclisde ey meh gül yiter

Ḥüsnünüñ mecmū'asında kākülüñ sünbül yiter

Cāmlar güldür ṣürāḥī ġulġuli bülbül yiter

Cennete döndi cihān Kevṯer yirine mül yiter

Sāḳiyā mey ṣun bahār eyyāmı gül devrānıdur

Prizrenli Şem‘î Mh. 1 / 2

2. ṭuġrā

Nāme-i ḥüsnüñ berāt-ı pādşāhīdür meger

Ḥalḳa ḥalḳa kākülüñ olmış aña ṭuġrā yine

Revânî K. 30 / b. 18

ḳalb (Ar.) → 1. āyīne

Virmege āyīne-i ḳalbe kudūretden cilā

Sāḳi-i gül-çehre vü cām-ı muṣaffā vaḳtidir

Sabûhî G. XXVII / b. 2

2. ġonce

Demidür ḫandenüñ iy ġonce-i ḳalbüm gül açıl

Rūz ü şeb aġlamagı görme revā mevsim-i gül

Süheylî K. 205 / b. 2

Açılsun ġonce-i ḳalbüñ açıl gül gibi ol yaña

Yine her gülsitān bir göñli açuḳ ḫūb yār oldı

Zâtî G. 1806 / b. 8

3. şīşe

Şīşe-i ḳalbi güşād itdi hevā ḫavfım odur

Ṭaşra pervāz ide her sırr-ı nihān perīvār

İhyâ K. 7 / b. 23

ḳamer (Ar.) → gül

Gül ḳamer yılduz semen ṣaḥn-ı benefşe āsmān

Ṭa‘n iderse yiridür gülzār-ı eflāke zemīn

Prizrenli Şem‘î K. 14 / b. 7

ḳamu çiçek (T. T.) → **1.** ḥaşem (ü) ḫadem

Gülden ileri geldügi ya‘nī çiçek ḳamu

Sulṭāndur ol ḳalanı öñince ḥaşem ḫadem

Şeyhî K. 10 / b. 8

2. piyāde

Ḳamu çiçekler irdi pey-ā-pey piyāde hem

Nā-gāh irişdi ‘izz ile gül şeh-süvārı gör

Kemal Ümmî K. 28 / b. 13

ḳar (T.) → **1.** eşḳıyā

Eşḳıyā gibi geçürdi yire ḳarı nev-rūz

İtdi ezhārı re‘āyā gibi bāġa iskān

Ahmed Hamdi K. 17 / b. 8

2. süd

Ḳardan südini keseli bu dehr anası gör

Yir mehdinden ayaġa gelür eṭfāl-i nebāt

Hoca Dehhânî G. 3 / b. 4

ḳara aġaçlar (T. T.) → ḳara çullar

Zemistānda ki ḳalur bāġlar ḳara aġaçlarla

Bahār içün ṭutub mātem geyer ṣankim ḳara çullar

Edirneli Nazmî G. 1535 / b. 4

ḳara yir (T. T.) → ṣaḥn-ı cennet

Biten göñlünde ol olsun o yaña uçmaġa bāl aç

Ḳara yir ṣaḥn-ı cennet gibi cümle sebzezār oldı

Zâtî G. 1806 / b. 5

ḳaranfil (Far.) → **1.** mīr-livā

Benefşe Şām'a çekildi Ḫıṭā'ya sünbül-i bāġ

Sevād-ı Hind'e ḳaranfül ṣalındı mīr-livā

Gelibolulu Mustafa Âlî K. 1 / b. 10

2. şāne

Nev-'arūs-ı çemene oldı ḳaranfil şāne

'Aks-i ḫurşīd-i cihān-tāb ile ṣu āyīnedār[44]

Derzi-zâde 'Ulvî K. 18 / b. 7

ḳarṭopınun yanında ṣarı verd (T. T. T. Ar.) → altun uçlu bir destār

Ṣanur gören ṣarı verdi yanında ḳarṭopınun

Ṣarındı şūḫ-ı bahār altun uçlı bir destār

Arpaemîni-zâde Sâmî K. 20 / b. 18

ḳaṭarāt-ı emṭār (Ar. Ar.) → **1.** dür ü yāḳūt

[44] Divan metninde "ayne-dār" şeklinde geçen bu kelime vezin ve anlam uyumunu sağlamak için düzeltilmiştir.

Dür ü yāḳūt ile bir naḫl-i muraṣṣa‘ ṣandum

Erġavān üzre dökilmiş ḳaṭarāt-ı emṭār

Bâkî K. 18 / b. 16

2. dürr-i necefler

Tekye-i bāġda gül ḥayderīdür[45] ṭaḳsa n’ola

Gūşına dürr-i necefler ḳaṭarāt-ı emṭār

Ahdî-i Bağdâdî K. 1 / b. 6

3. gümüşden ḥalḳa

Gūş-ı māhīye ṭaḳar ṣanki gümüşden ḥalḳa

Nāzil olduḳca ṣu üzre ḳaṭarāt-ı emṭār

Mesîhî K. 8 / b. 6

ḳaṭarāt-ı şeb-nem (Ar. Far.) → dürr-i ṣemīn

Bāġuñ evrāḳ-ı bahār u ḳaṭarāt-ı şeb-nem

Dāmeniñ eyledi pür-sīm ü zer ü dürr-i ṣemīn

Bâkî K. 26 / b. 5

ḳaṭīfe çiçekler (Ar. T.) → peyk

Bād-ı şimāli itdi ṣolaḳ şāh-ı nev-bahār

Oldı öñince peyk ḳaṭīfe çiçekleri

Seyyid Vehbî Tkb. 1 / I / 5

ḳatre-i jāle (Ar. Far.) → **1.** dürr ü cevāhir

[45] Divan metninde “gül-i ḥayderīdür” şeklinde okunan kısım anlama bakılarak düzeltilmiştir.

Ḳaṭre-i jāle nice dürr ü cevāhir ṭaḳdı

Delicek duḫter-i verdüñ ḳulaġın sūzen-i ḫār

Nev‘î-zâde Atâyî K. 14 / b. 6

2. gülle

Ḳatre-i jāle degül sebzeler ucında ṭuran

Güllelerdür dikülü nīzeler üzre hemvār

Feyzî-i Kefevî K. VI / b. 4

ḳavs-i ḳuzaḥ (Ar. Ar.) → 1. çeng

Ṣavt u naḳş itmege nev-rūz ṣabāda zühre

Çengdür ḳavs-i ḳuzaḥ riṣte-i bārān evtār

Süheylî K. 22 / b. 16

2. çevgān

Zülf-i dil-berden dil-ārālıḳ ṭopın ebr-i bahār

Ḳapmaġa bir lu‘b ile ḳavs-i ḳuzaḥ çevgānıdur

Tâcî-zâde Ca‘fer Çelebi K. 25 / b. 8

İletdi güy-ı şitā’yı bu ‘arṣadan ṭaşra

Eline ḳavs-i ḳuzaḥdan felek alup çevgān

Bursalı Rahmî K. 8 / b. 4

3. kemān

Sipihr ḳavs-i ḳuzeḥden[46] hevāya çekdi kemān

[46] Divan metninde “Sipihr-i ḳavs-i ḳuzeḥden” şeklinde okunan kısım anlama bakılarak düzeltilmiştir.

Seḥāb berḳ-i cihāndan cihāna açdı kemīn

Edirneli Şevkî K. 18 / b. 8

4. kilk

Kilk-i ḳavs-i ḳuzaḥla yazdı seḥāb

Deyr-i āb içre ṣūret-i ṣanemi

Nûrî İbrahim K. 13 / b. 12

5. miyān

Degül ‘alāmet-i faṣl-ı rebī‘ ü ḳavs-ı ḳuzaḥ

Edā-yı ḫıdmet içün baġladı sipihr miyān

Fuzûlî K. 29 / b. 4

6. yay

Ṣaff-ı gülşende ‘aceb ḳavs-i ḳuzaḥ yayından

Güẕer itmiş (ü) çeker lāleye peykān-ı bahār

Hikmetî K. 54 / b. 10

Per idüp ḳavs-ı ḳuzāḥ çekdi münaḳḳaş yāyı

Tīr-i bārān-ı pey-ā-pey aṭılurdı her-bār

Şehdî K. 16 / b. 20

kemān-ı Rüstem (Far. Far.) → pergār

Felek bir dāyire ḫūrşīd-i ḫāver noḳṭası anuñ

Kemān-ı Rüstem üstād-ı bahāruñ oldı pergārı

Ganîzâde Nâdirî K. VII / b. 2

kenār-ı berg-i semen (Far. Far. Far.) → bālīn

Ḥarīr-i sebz-i çemendür şükūfeye pister

Kenār-ı berg-i[47] semendür benefşeye bālīn

Edirneli Şevkî K. 18 / b. 9

kenār-ı cūda bīd-i mecnūn (Far. Far. Far. Ar.) → ferş-i sīmīn üzre ḳurılmış otaġ

Bīd-i mecnūnı kenār-ı cūda seyrān eyledüm

Ferş-i sīmīn üzre ṣandum ki ḳurılmış bir otaġ

Beyânî G. 403 / b. 4

kenār-ı cūda nīlūfer (Far. Far. Far.) → altun ile taḥrīr olunmış sīm cedvel

Meger altun ile taḥrīr olunmış sīm cedveldür

Kenār-ı cūda nīlūferle bu ḥālet ‘ayān oldı

Halil Nûrî K. 8 / b. 32

kenār-ı sünbül ü nesrīn (Far. Far. Far.) → bālīn

Kenār-ı sünbül ü nesrīn olalı lāleye bālīn

Ḥarīr-i sebzi ṣaḥrānuñ gül ü reyḥāna pisterdür

Molla Aşkî K. 33 / b. 14

Kevşer-i bāġ u nesīm-i ṣubḥ (Ar. T. Ar. Ar.) → Mesīḥ

Gülzāra gel ki Kevşer-i bāġ u nesīm-i ṣubḥ

Emvāt-ı ḫāki itdiler iḥyā Mesīḥvār

Necâtî Beg K. 10 / b. 3

[47] Divan metninde “berḳ-i” şeklinde okunan bu kelime anlama bakılarak değiştirilmiştir.

kış (T.) → **1.** bölükbaşı

Döndi ḳış bī-ser ü sāmān bölükbaşılara
Devşirüp bayrağın atdı ‘adem iḳlīmine cān

Ahmed Hamdi K. 17 / b. 6

2. celāli ‘askeri

Her ṭaraf şāh-ı bahār icrā-yı fermān eyleyüp
Ḳış celāli ‘askerin ya‘nī perīşān eyleyüp
İẕn-i ‘ām itdi sürūra basṭ-ı sāmān eyleyüp
Şu‘le-i āteş-ruḫān ile cerāġan eyleyüp
Lāleler bezm-i çemende itsin ‘arż-ı iḥtişām

Beylikçi İzzet Bey Th. 6 / 2

3. şıḥne

Ḳış şıḥnesine ḳalmadı ‘ālemde bir ‘amel
Burc-ı ḥamelde dikdi felek şāhı çün ‘alem

Şeyhî K. 10 / b. 4

ḳızıl beñ (T. T.) → tāze ḳurbān ḳanı

‘Īd-i nev-rūz oldı vü alnıñda ṭıfl-ı ġoncenüñ
Şol ḳızıl beñ kim görinür tāze ḳurbān ḳanıdur

Tâcî-zâde Ca‘fer Çelebi K. 25 / b. 4

ḳızıl gül (T. Far.) → **1.** āftāb

Ṣaḥn-ı gülşen āsmān olmış ḳızıl gül āftāb

Ġoncenüñ her birisi bir günbed-i ḫaḍrā yine

Revânî K. 30 / b. 3

2. od

Dūzaḫ olmışdur man͡ga sensiz bahār ay gül-‘iẕār

Her ḳızıl gül od bolup köydürdi cismüm ḳıldı zār

Cemilī G. 139 / b. 1

kūhsār (Far.) → tīġ

Faṣl-ı gül ṭab‘ında emniyyetden olsaydı eṣer

Ġarḳ-ı ḫūn-ı lālezār olmazdı tīġ-ı kūhsār

Fuzûlî K. 28 / b. 7

Yine ḫayl-ı bahār itdi şeh-i Behmen’le peygārı

Degüldür lāle ḫūn-ālūde ḳıldı tīġ-i kūhsārı

Nev‘î-zâde Atâyî K. 8 / b. 1

‘Aceb mi şimdi olsa jeng ebr-i tīreden ‘āri

Zemāne ṭutdı çarḫ-ı āftāba tīġ-ı kūhsārı

Ganîzâde Nâdirî K. VII / b. 1

Degüldür lāle yir yir ẓāhir oldı andan āteşler

Zamāne ṭutdı çarḫ-ı āftāba tīġ-ı kūhsārı

Nef ‘î K. 49 / b. 5

Zemān ṭutsa n’ola çarḫ-ı sipihre tīġ-i kūhsārı

Şeh-i deyden şehen-şāh-ı gül aldı mülk-i gülzārı

Râmî K. 17 / b. 1

kūhuñ kemeri (Far. Far.) → kān-ı Yemen

Ḳa‘r-ı baḫr olalı lūlū-i seḥāb ile zemīn

Kūhuñ oldı kemeri lāle ile kān-ı Yemen

Molla Aşkî K. 40 / b. 15

ḳulḳul-i şīşe (Ar. Far.) → bülbül

Ḳulḳul-i şīşeyi bülbül ṣanuruz sāġarı gül

Her ḳaçan ki ṭoḳınur gūşumuza nām-ı bahār

Gelibolulu Mustafa Âlî G. 197 / b. 2

ḳumrı (Far.) → mü’ezzin

Çemende hüdhüd imām oldı ḳuş cemā‘atına

Oḳur mü’ezzin-i[48] ḳumrı (‘alā’ṣ-ṣalāḥ u felāḥ)

Kemâl Ümmî K. 28 / b. 6

Çü ‘andelīb ḫaṭīb oldı ḫıṭṭa-i çemene

Ṭuyūra eyledi ḳumrī mü’ezzināne ṣalā

Gelibolulu Mustafa Âlî K. 1 / b. 16

ḳumri-i muḳrī (Far. Ar.) → mu‘allim

Ḳumri-i muḳrī mu‘allimdür mu‘allem-ḫāne bāġ

Ṣaḥn-ı gülşen oldı bir eṭfāl-i nev-āmūzdan

[48] Divan metninde “mü’ezzini” şeklinde geçen bu kelime beytin anlam bütünlüğünü sağlamak için değiştirilmiştir.

Süheylî K. 43 / b. 8

ḳuş (T.) → 1. cemā‘at

Çemende hüdhüd imām oldı ḳuş cemā‘atına

Oḳur mü’eẕẕin-i[49] ḳumrı (‘alā’ṣ-ṣalāḥ u felāḥ)

Kemâl Ümmî K. 28 / b. 6

2. ḫānende

Bu ḳamu ḳuş nice ḫānende ḫōş gūyende

Bu her çiçek ne ‘aceb müstemi‘-i ḫūb ḫāmūş

Kemâl Ümmî K. 32 / b. 15

kühne dünyā (Far. Ar.) → ‘arūs-ı nev

Cihāna zīb ü fer virdi yine meşşāṭa-i ḳudret

‘Arūs-ı nev gibi ārāyiş itdi kühne dünyāyı

Bâkî K. 15 / b. 3

dıraḫt-ı sebz (Far. Far.) → künbed-i ḫażrā

Aḳ çiçeklerle dıraḫt-ı sebzi zeyn eyler bahār

Künbed-i ḫażrāda yılduzlar ṣanur anı gören

Tâcî-zâde Ca‘fer Çelebi K. 11 / b. 14

lāle (Far.) → 1. aḳdāḥ

Maḥāfil-i çemen olmış mecālis-i ‘işret

Kedū-yı ġonce vü aḳdāḥ-ı lāle pür-ṣahbā

[49] Divan metninde “mü’eẕẕini” şeklinde geçen bu kelime beytin anlam bütünlüğünü sağlamak için değiştirilmiştir.

Gelibolulu Mustafa Âlî K. 1 / b. 19

Lāle aḳdāḥını tehī ṣanmañ

Ḫumreti pāydār gelse gerek

Gelibolulu Mustafa Âlî K. 23 / b. 11

2. ‘alem

Bāġda dernek idüp leşker-i ezhār oldı

Gül siper lāle ‘alem serv-i sehī sancaḳdār

Mesîhî K. 8 / b. 14

3. ‘arūs

Ṣaḳb itdi dürr-i jāleyi ḥakkākveş çemen

Gūş-ı ‘arūs-ı lāleye ḳılmaġa gūşvār

Serâyî K. 16 / b. 11

Cümle-i bāġa şeref virdi ‘arūs-ı lāle

Naḫl-ı kāfūr ile zeyn oldı ḥarīm-i gülzār

Prizrenli Şem‘î K. 7 / b. 18

4. āteş

Ruḫuñ ġamıyla senüñ ey gül-i semen-ruḫsār

Pür oldı āteş-i lāleyle sīne-i gülzār

Vasfî K. 1 / b. 11

5. Belḳīs

Getürdi ‘arşını Belḳīs-ı lālenüñ naẓara

Meger ki ḥükmine fermān-ber oldı dīv-i hevā

Gelibolulu Mustafa Âlî K. 1 / b. 7

6. cām

Ceẕb-i mey eyler bulutdan lāle bir yāḳūti cām

‘Ayş u nūş eyler çemen bezminde olup Cem bahār

Bursalı Rahmî G. 42 / b. 3

Ḳurdu ṣaḥn-ı çemene ḫayme-i dībā nev-rūz

Lāleden aldı ele cām-ı muṣaffā nev-rūz

Figânî G. 37 / b. 1

Lāle cāmından çemen bezminde olmış mest gül

Çāk ider ceybin simā‘ itdükçe bülbülden neşīd

Sehâbî K. 8 / I / b. 8

Her lāle oldı luṭf ile bir cām-ı şeb-çerāġ

Her bir benefşe nāfe-i misk eyledi niṯār

Sehî Bey K. 17 / b. 7

Ṣaḥn-ı gülzāre gelüp ḳurdı bisāṭ-ı ‘ayşı

Lāle bezm-i çemene cām-ı dil-efrūz oldı

Süheylî G. 332 / b. 5

7. cebīn

Nice ġarra dimeyem gülşene kim olmış aña

Serv-ḳad ġonce-dehen lāle-cebīn gül-ruḫsār

Bağdatlı Rûhî K. 15 / b. 4

8. Cem

Key gibi nesrīn urınaldan başına la‘l tāc

Cem bigi gitmez elinden lālenüñ yāḳūt cām

Molla Aşkî K. 9 / b. 9

9. ceyş

Seḥer gülzārı açdı ceyş-i lāle ḍarb-ı dest ile

Ḳıyās eyler gören bir leşker-i zerrīn-miġferdür

Sîmkeşzâde Feyzî K. IV / b. 13

10. çadır / çetr

Lāle ḳurdı çemende çādır-ı la‘l

Her ṭaraf sebzezār olduġıçün

Tâcî-zâde Ca‘fer Çelebi K. 8 / b. 9

Çetirveş lāleler çıḳmış bu bezmgāh-ı ṣaḥrāya

Firāvān ḫayme-i zīnet-feżā-yı gül-‘iẕār olmış

Âsaf G. 439 / b. 3

11. çerāġ

Çarḫuñ yüregi yaġı mıdur jāleler ‘aceb

Ḳ’andan çerāġ-ı lāle bulur böyle iltihāb

Mesîhî K. 7 / b. 2

Sāḳīyā rūġan-ı ḳandīl-i dil ü cānı getür
Maḥfil-i gülşene her lāle çerāġ oldı yine

Cevrî G. 213 / b. 3

Māh-tāb-ı felege ḳalmadı hiç minnetimüz
Lāleler gülşene tābende çerāġ oldı yine

Vecdî G. 62 / b. 4

Çerāġ-ı lāleyi şimdi fürūzān itdi sermāda
Nühüfte eylemişdi nāmiye dāmān-ı kuhsāra

Arpaemîni-zâde Sâmî K. 25 / 16

Yine geldi bahār-ı ‘ālem-efrūz
Çerāġ-ı lāle oldı āsmān-sūz

Musa Kâzım Paşa Tkb. III / I / b. 1

12. Dārā

Her lāle giyer başına bir tāc-ı Keyānī
Ol reng-i zebercedde yine niteki Dārā

Bursalı Rahmî K. 13 / b. 7

13. deli

Depreşüp lālenüñ de sevdāsı
Ḳıpḳızıl bir delüye döndi o zār

Bosnalı Âsım K. 15 / b. 18

14. dest-māl

Jāle itdi dest-māl-i lāleyi ġarḳ-ı ‘araḳ
Şem‘-i ḫurşīde ṭutınca anı sūzān eyledi

Riyâzî K. XII / b. 9

15. devāt

Bir iki ḳaṭre ṣu ṭamzurdı hevādan şeb-nem
Var ise lāle devātında ġalīẓ oldı midād

Bağdatlı Rûhî K. 14 / b. 10

16. ejdehā

Bir ḫum-ı zerdür piyāz-ı lāle kim medfūn olup
Lāle ol genc üzre oldı aġzın açmış ejdehā

Ganîzâde Nâdirî G. 5 / b. 7

Ġoncenüñ aġzına geldi yüregi ḫavfından
Ejder-i lāle açınca dehen-i āteş-bār

Ganîzâde Nâdirî K. XXII / b. 5

17. ferş

Her aġaç bir ḳaṣr-ı billūr oldı cennet būstān
La‘lden ferş oldı lāle ṣaḥn-ı fīrūzī zemīn

Prizrenli Şem‘î K. 14 / b. 5

18. ġılmān

Cūy Kevs̱er serv Ṭūbā lāle ġılmān ḥūr gül

Bāġbān Rıḍvān çemen olmış durur ḫuld-ı berīn

Basîrî K. 2 / b. 2

19. gülgūne

Jāle dürler taḳtı gūş u gerden-i şāh-ı güle

Lāleler gülgūne-i ruḫsār-ı ṣaḥrādur yine

Necâtî Beg K. 26 / b. 2

Lāleler olmış durur gülgūne-i rūy-ı çemen

Her benefşe yapraġı ol yüzde ḫāl-i ‘anberīn

Basîrî K. 2 / b. 8

20. ḫad

Şāhid-i gülşene nev-zülf-i mu‘anber sünbül

Sebze-ḫaṭṭ lāle-ḫad ü sīne-semen ġonce-dehān

Ahmed Hamdi K. 12 / b. 8

21. ḫadeng

Şükūfe ṣanma görüp ḫūn-ı āl-i sermādur

Ḫadeng-i lāle ile pārelendi maġz-ı ḫazān

Keçeci-zâde İzzet Molla K. VIII / b. 5

22. ḫātem-i yāḳūt

Lālelerde jāleler sīmāsına baḳup göre

Nice zībā ḫātem-i yāḳūtdur gevher kemīn

Edirneli Şevkî K. 16 / b. 7

23. ḫayme

Ḳona ‘askeri diyü şāh-ı bahāruñ

Çemen ḫayme-i lāleye oldı muḫayyem

Bağdatlı Rûhî K. 27 / b. 6

24. ḥınnā

Lāleler içinde servi gördügümce ṣanuram

Bir güzel urmış durur ayaġına ḥınnā yine

Revânî K. 30 / b. 7

25. ḥoḳḳa

Lāleden ḥoḳḳa ile meşrebi iẓhār eyler

Gösterüp dehre yine āyīn-i ‘Īsā nev-rūz

Figânî G. 37 / b. 4

26. ḫūnīn pīrehen

Gösterüp gül Yūsufından lāle ḫūnīn pīrehen

Nergisi Ya‘ḳūbveş ḥüzn eyledi a‘mā yine

Tâcî-zâde Ca‘fer Çelebi K. 10 / b. 8

27. ḳabā

Başına urdı nergis tāc-ı zerrīn

Bugün kim lāle yāḳūtī ḳabādur

Ahmedî K. XXX / b. 4

Sebze olmış ḥulle-pūş u ġonce-gül-gūn pīrehen

Şāḫ-ı gül gūher-niṣār u lāle yāḳūtī ḳabā[50]

Ahmedî K. VII / b. 3

28. ḳadeḥ

Meclis şeh[i]dür gül gelüben bezmine anuñ

Pür eyledi lāle ḳadeḥin bāde-i ḥamrā

Fânî K. 1 / b. 18

Ġonce-i tāze sebūbār ṣanevber ḫum-ı mey

Gül ṭabaḳ lāle ḳadeḥ meykede ṣaḥn-ı gülzār

Ganîzâde Nâdirî K. XXII / b. 11

29. kāse

Mescide yaḳdı ise revān-ı ṣāfı ḳandīl

Kāse-i lāle-i gülistāne yaḳar ‘anber-ḫām[51]

Enderunlu Fâzıl K. 60 / b. 6

30. ḳaṭarāt-ı mey-i gülfām-ı bahār

Sāḳī-i devr-i zemān her güli sīr-āb itdi

Lālelerdür ḳaṭarāt-ı mey-i gül-fām-ı bahār

Gelibolulu Mustafa Âlî G. 197 / b. 3

[50] Divan metninde bu kısım “yākūt-ı kabā” şeklinde geçmektedir. Vezin ve anlam uyumunu sağlamak için düzeltilmiştir.
[51] Divan metninde “‘anber-i ḫām” şeklinde geçen bu kısım vezin ve anlam uyumunu sağlamak için düzeltilmiştir.

31. kīse

Oldı lāle yine bir kīse-i pür-müşk-i ḫuten

Nola ḳoynunda götürse anı bāġ u gülzār

Sabrî Mehmed Şerîf G. 25 / b. 3

32. ḳumḳuma

Ḳumḳuma-i lāleye ḳoydı midād

Kātib-i rengīn-ḳalem-i nev-bahār

Bosnalı Âsım K. 5 / b. 5

33. ḳonuḥ

Gel lāle ile şād oturalum gider ġamı

Kim bir ḳonuḥdur ol bize bugün yarın gider

Ahmedî G. 236 / b. 8

34. la‘l

Lāleden şöyle zeyn oldı yir yüzi kim

La’l ile ṭoldı ṣan Naẓmiyā her ṭaraf

Edirneli Nazmî G. 3300 / b. 5

35. la‘l ü mercān

Yir yüzi ṣarıġ çiçekden boldı altun ṣafḥa teg

Lāleler altun yüzinde la‘l ü mercāndur yana

Şiban Han G. 272 / b.2

36. lālā

Lāle lālā vü tāze-res ġonce

Bir ocaḳ oġlı nev-civān za‘īm

Şeyhî Mehmed Efendi K. 4 / b. 11

37. meş‘al

Ṣabā itdi şebistān-ı bahāra lāleyi meş‘al

‘Aceb mi ḳırmızı gömlekle fānūs itse gül-nārı

Ganîzâde Nâdirî K. VII / b. 17

Meş‘al-i lāleyi sūr-ı çemene dikdi ṣabā

Dökülüp ḫāke şerār oldı şaḳāyıḳ-āṣār

Râmî K. 21 / b. 16

38. micmer

Micmer-i lāle ser-ā-ser ṭoludur müşg-i Ḫıṭā

Sāġar-ı nergis leb-ā-leb ṭoludur dürr-i yetīm

Ahmedî K. LXI / b. 5

Bezmine şāh-ı gülüñ micmerelerdür lāle

Dūddur ṣanma derūnında olan dāġ-ı nihān

Cinânî K. 6 / b. 8

Lāleler ‘anberle pür-micmer ṣabā ferrāş-ı bāġ

Taḫt-ı gülzāra çemen ferş-i zümürrüd-dūzdur

Dânişî G. XLVII / b. 3

Mesīḥāsā şemīmi māye-baḫş-ı zindegānīdür

Baḫūr-ı Meryeme her lāle bir yāḳūt micmerdür

Arpaemîni-zâde Sâmî K. 11 / b. 18

39. nev-‘arūs-ı bāġ

Nev-‘arūs-ı bāġdur giyüp ṣalınsalar n’ola

Lāleler gül-gūnī göñlek āḳ ṭonlar yāsemīn

Edirneli Şevkî K. 16 / b. 5

40. perestār

‘Arūs-ı verd-i ṭarīnüñ[52] olup perestārı

Yaḳındı zülf-i nigār ile lāleler ḥınnā

Gelibolulu Mustafa Âlî K. 1 / b. 30

41. peyġāle

Her lāle bir peyġāledür ṣahbā içinde jāledür

Bāġ-ı cihāna hāledür bād-ı nesīm-i ṣubḥ-dem

Musa Kâzım Paşa K. XXIII / b. 4

42. peymāne

Her lāle bir peymānedür her gūşe bir kāşānedür

Gūyā çemen mey-ḫānedür bülbülleri mest-i neġam

Şeyh Gâlib K. 15 / b. 3

[52] Divan metninde “‘arūs verd-i ṭarīnüñ” şeklinde geçen bu kısım vezin ve anlam uyumunu sağlamak için düzeltilmiştir.

43. piyāle

Gül meclisinde cümlesi ser-mest ü mey-perest

Her lāle bir piyāle vü her bir semen ṣanem

Şeyhî K. 10 / b. 10

44. sāġar

Bir ṭabaḳ elma getürdi verd-i pür-şeb-nem aña

Lāle-i gül-gūn olınca sāġar-ı ‘işret be-kef

Ganîzâde Nâdirî G. 69 / b. 5

45. sāḳī

Nesīm-i ṣubḥ raḳḳāṣ oldı sāḳī lāle mey jāle

Bu ḥāli gördi ġonce çekdi çāk itdi girībānı

Derzi-zâde ‘Ulvî K. 23 / b. 5

Ḫayāl-i la‘l ile mestānedür nergis gözin açmaz

Ser-ā-ser sāḳīdür lāle ṣunar ḫōş cām-ı ṣahbāyı

‘Ayıntablı Hâfız G. 264 / b. 6

Lāle sāḳī ġonceler sermest ü nergis pür ḫumār

Cām-ı mey nūş itmek ancaḳ mā-ḥaṣal nev-rūzda

Nef ‘î G. 136 / b. 5

Lāle sāḳī oldı bezm-i gülşene her bāra şāh

Ṣalınur her cānibe reftār-ı mestān eyledi

Riyâzî K. XII / b. 12

Elinde sāġar-ı ṣahbā dilinde āteş-i sevdā

Bu bezme lāle gūyā sāḳi-i āteş-‘iẕār oldı

Abdî-i Karahisârî K. 26 / b. 4

46. sancaḳ begi

Tīġ alup destine sūsenler silāḥdār oldılar

Lāledür sancaḳ begi nergis emīr-i tācdār

Hayâlî K. 25 / b. 5

47. ṣayyād

Bülbülüñ kebk-i dilin ṣayd itmege ṣayyādvār

Zülf-i sünbülden düzetdi gülsitānda lāle dām

Molla Aşkî K. 9 / b. 11

48. sebaḳ-ḫᵛān

Ġonceyi metn-i meṭāli‘de idüb ‘uḳde-küşāy

Lāleyi şerḥ-i ṭavāli‘de sebaḳ-ḫᵛān eyler

Fuzûlî K. 32 / b. 5

49. sebū

Sebū-yı lāle ile ṣubḥ-dem berāy-ı ḫumār

Şeh-i bahāra mey-i nāb-ı erġavān geldi

Bosnalı Sâbit K. XXXIV / b. 7

50. semender

Semenderveş yine āteşden oldı lāleler ẓāhir

Açup her ġonceyi nūr-ı şeb-efrūz eylesün bülbül

Âsaf G. 608 / b. 3

51. ser-‘asker

Ḫurūşa geldi cüyūş-ı şükūfe ṣaḥrāda

Benefşe ḳāfile-sālār u lāle ser-‘asker

Nev’î K. XVI / b. 7

52. sipāh

Sipāh-ı lāle çözüp açdı al bayraḳlar

Dikildi ṣaḥn-ı çemende livā-yı nev-rūzı

Ubeydî G. 316 / b. 4

53. sulṭān

Bu demde lāle-i sulṭān bahārı eyledi teşvīḳ

Çerāġān eyleyüp ‘arż itdi kālā-yı çemenzārı

Şehdî K. 29 / b. 10

54. ṣurāḥī

Ṣurāḥīveş dizildi lāleler ṣaḥn-ı çemenzāra

Temāşā eyleyüp bu bezmi diller neş’evār oldı

Fıtnat Hanım K. 1 / b. 5

55. sürḫ-i zevraḳ

Sürḫ-i zevraḳlar olup baḥr-i çemende lāle

Çalḳanur ṣanki ṭonanma çıḳarur şāh-ı bahār

Şeyhî Mehmed Efendi K. 12 / b. 15

56. şādırvān

Bir zümürrüd ṣoffadur gūyā ki ṣaḥn-ı sebzezār

Lāleler ol ṣoffanuñ yāḳūt şādırvānıdur

Tâcî-zâde Ca‘fer Çelebi K. 25 / b. 3

57. şafaḳ

Ṭa‘n iderse yiridür gülşen-i eflāke zemīn

Gül ḳamer lāle şafaḳ reşk-i ş̲evābit ezhār

Prizrenli Şem‘î K. 7 / b. 8

Yiridür reşk iderse ger zemīne āsmān şimdi

Semen yılduz şafaḳ lāle gül oldı māh-ı tābānı

Prizrenli Şem‘î K. 15 / b. 12

Yiridür rūy-ı zemīni çerḫe teşbīh eylesem

Gül ḳamer lāle şafaḳdur her şükūfe bir Peren

Zâtî K. 36 / b. 8

Oldı gül mihr ü hevā sünbül ü meh-tāb semen

Lāle mānend-i şafaḳ necm-i dıraḫşān ezhār

Arpaemîni-zâde Sâmî K. 16 / b. 33

58. şāh

Her lāle bāġda bir şāh-ı pür-şükūh

Her şāḫ-ı pür-şükūfe bir eyvān-ı nev-bahār

Lâmi'i Çelebi Tcb. II / II / b. 3

59. şarāb-dār

Ṣūṣen ṣurāḥi ġonce ḳabaḳdur şarāb gül

Bezm-i çemende lāleler olmış şarābdār

Sehî Bey K. 17 / b. 8

60. şem'

Bezmini gül şehinüñ her gice ḳılmaġa münīr

Lāle şem'ini yaḳar nerges-i zerrīne-legen

Molla Aşkî K. 40 / b. 14

Çerāġ-ı berḳ ḳılup şem'-i lāleyi rūşen

Ṣadā-yı ra'd ḳılup çeşm-i nergisi bīdār

Fuzûlî K. 17 / b. 9

Şem'-i lāle her gice ḳalsa ṣabāḥa ṭañ mıdur

Nergis-i şehlā elinden gitmez aṣlā cām-ı Cem

Münîrî K. 11 / b. 7

Bezm-i gülşende fürūzān oldı şem'i lālenüñ

Bāl ü per yaḳsa benefşe yaraşur pervānevār

Nev'î K. XV / b. 7

61. şeş-per

Çıḳduḳda taḫt-ı arżdan itdi bedī‘- i gül

Ceyş-i şitā’yı şeş-per-i lāleyle tār u mār

Vahîd Mahdûmî K. VII / b. 11

62. tāc

Lāle jāleyle olup tāc-ı muraṣṣa‘ gūyā

La‘l-i āvize ṭaḳar gūş güle her zünnār

Şeyhî Mehmed Efendi K. 12 / b. 3

63. tāc-ı Ḳaydāfe

Tāc-ı Ḳaydāfe gibi ābde ḳaldı lāle

Cūylar kişver-i bāġa idüp istīlāyı

Kaf-zâde Fâ’izî K. 6 / b. 15

64. tācdār

Faṣl-ı bahār döşedi ferş-i zümürrüdin

Her lāle oldı taḫta çıḳup tācdār-ı bāġ

Edincikli Ravzî G. 372 / b. 2

Başında tācı pīr-i ‘āşıḳāndur

Bu bāġuñ lāle olmış tācdārı

Beyânî K. 9 / b. 12

65. ṭās

Dizdi gül pūlını nerd-i çemene bād-ı seḥer

Eyleyüp lāle ile jālesini ṭās ile zār

Ganîzâde Nâdirî K. XXII / b. 13

66. teşt

Çiçekden faṣda muḥtāc oldı çün kim cismi gülzāruñ

Ṭutup teştini lāle urdı gül-bün neşter-i ḫārı

Ganîzâde Nâdirî K. VII / b. 16

67. tīġ

Ġamze-i nergis-i cānān gibi tīġ-ı lāle

Gösterür kendüyi bir ḳana boyanmış ḫūn-ḫār

İhyâ K. 7 / b. 12

68. ṭutuḳ

Lāleler al ṭutuḳ oldı şebistānı ḳumāş

Nev-‘arūs-ı gül içün nergis olup altun tel

Bursalı Rahmî K. 4 / b. 12

69. yanaḳ

Yāruñ gözine beñzese nergis bi‘aynihi

Uş lāle yanaġı bigi rengīn ü ḫūb u ter

Ahmedî G. 236 / b. 4

70. zevraḳ

Çemende zevraḳ-ı lāleyle seyr ider jāle

Zemīne öyle hücūm itdi mevce-i ezhār

Şeyh Gâlib K. 17 / b. 7

71. Züleyḫā

Bu ẕevḳ ṣaldı Züleyḫā-yı lāleye bir şevḳ

Ki lā'l ü müşg döküp virdi aġırınca bahā

Fuzûlî K. 1 / b. 14

lāle hey'eti (Far. Ar.) → dürc-i la'l

Gör lāle hey'etin ki ṣanasın 'ale's-ṣabāḥ

Bir dürc-i la'ldür içi pür-müşg ü pür-dürer

Ahmedî K. XLI / b. 5

lāle vü nergis (Far. Far.) → **1.** Ḫusrev ü Şirīn

Ṣalındı serv ile sünbül çü Vamıḳ u 'Aẕrā

Açıldı lāle vü nergis çü Ḫusrev ü Şirīn

Edirneli Şevkî K. 18 / b. 7

2. ḳandīl

Lāle vü nergis ile rişte-i bārānı gören

Bāġı ḳandīl ile zeyn oldı ṣanur cāmi'vār

Şeyhî Mehmed Efendi K. 12 / b. 6

lāleler içre benefşe (Far. T. Far.) → āteş-i sūzāna yir yir (serpilen) su

Lāleler içre benefşe gördügümce cā-be-cā

Āteş-i sūzāna yir yir su seperler ṣanurın

Edirneli Şevkî K. 16 / b. 8

lālezār (Far.) → 1. al bayraḳ

Donanup ṣaf ṣaf çekildi gülşene ceyş-i bahār

Al bayraḳlarla zeyn idüp zemīni lālezār

Devlet ile yine ‘azm itdi ġazāya şehryār

Dostlar evvel bahār irdi sefer eyyāmıdur

Üsküdarlı Aşkî Mr. 61 / III

2. evliyānuñ eşk-i pür-ḫūnı

Ehl-i ḥāletler gibi güller yaḳası çāk çāk

Evliyānuñ eşk-i pür-ḫūnına dönmiş lālezār

Yahyâ Bey K. 11 / b. 6

3. mevc-i baḥr-i āteşīn

Yaḳmaġa ḫār u ḫas ceyş-i şitā’yı gūyiyā

Mevc-i baḥr-i āteşīn olmış çemende lālezār

Sahhaf Rüşdî K. 3 / b. 14

leb (Far.) → 1. āb-ı ḥayvānī

Hevā ‘Īsī-nefes ġonce dem urur nefh-i Meryemden

Çemenler Ḫıżr ṣundı lebleri çün āb-ı ḥayvānī

Prizrenli Şem‘î K. 15 / b. 5

2. ġonce

Serv-ḳadlerle ṣalın dem sür kenār eyyāmıdur

Ġonce-leblerle ṣarāb-ı ḫoş-güvār eyyāmıdur

Seyr-i ser-sebz ü ḫad-i gül-fām-ı yār eyyāmıdur

Tāze ‘īş it bāġda köhne bahār eyyāmıdur

Kütahyalı Rahîmî M. 2 / I

3. kevs̱er

Özi ḥūrī̄ boyı Ṭūbā lebi kevs̱er güzellerle

Şebī̄h olmışdur gülşen bugün firdevs-i a‘lāya

Edirneli Nazmî G. 5442 / b. 2

leşker (Far.) → deryā

Ḳondı sipāh-ı jāle seḥer sebzezārda

Gül şāhı geldi leşker-i deryā mis̱āl ile

Nev‘î-zâde Atâyî K. 16 / b. 2

levḥ-i çemen (Ar. Far.) → naḳş-ı nigār

Sepī̄de-dem ki ḳalem çekdi Mānī̄-i gülzār

Pür oldı levḥ-i çemen şemselerle naḳş-ı nigār

Vasfî K. 1 / b. 1

leyl (Ar.) → benefşe

Rūz çün verd-i sefī̄d oldı tamām üşküfte

Leyl mānend-i benefşe görinür bī-miḳdār

Arpaemîni-zâde Sâmî K. 16 / b. 29

māder-i ṭıfl-ı şükūfe (Far. Ar. Far.) → duḫter-i ‘İmrān

Duḫter-i ‘İmrān gibi bir nefḫadandur ḥāmile

Māder-i ṭıfl-ı şükūfe şöyle ḳalmışken ‘aḳīm

Tâcî-zâde Ca‘fer Çelebi K. 29 / b. 5

maḥāfil-i çemen (Ar. Far.) → mecālis-i ‘işret

Maḥāfil-i çemen olmış mecālis-i ‘işret

Kedū-yı ġonce vü aḳdāḥ-ı lāle pür-ṣahbā

Gelibolulu Mustafa Âlî K. 1 / b. 19

māh-ı nev (Far. Far.) → ḫalḫāl

Pāy-būsuñ ḥasretinden gök yüzinde māh-ı nev

Gör nice ḫalḫāl şeklin baġlamış yārā yine

Tâcî-zâde Ca‘fer Çelebi K. 10 / b. 24

māh-ı nev ü benefşe (Far. Far. Ar. Far.) → iki berīd

Māh-ı nev ü benefşe götürmiş teberleri

Şāh-ı bahār ü ‘īdüñ öñince iki berīd

Zâtî G. 121 / b. 5

mā’-i cārī (Ar. Ar.) → cārīye

Ġonce ebkārınuñ ayaġına mā’-i cārī

Ṣu döker ṭas ḥabāb ile gelüp cārīyevār

Edirneli Nazmî K. 11 / b. 29

meh (Far.) → sīb

Çīnī ṭabaḳta çarḫ meh ü mihr ü encümü

Bu bezme dizdi sīb ü bih ü dāne-i enār

Necâtî Beg K. 8 / b. 19

meh-i ‘īd (Far. Ar.) → süvār

Urdı çevgān-ı zeri gūy-ı zümürrüd-gūna

Meh-i ‘īd oldı yine tevsen-i gerdūna süvār

Bâkî K. 25 / b. 16

mesīre (Ar.) → cennet

Na‘īm-i ẕevḳ ile her ḫāne mānend-i sarāy-ı sūr

Şemīm-i şevḳ ile her bir mesīre cennetāsādur

Vahyî K. 27 / b. 2

mevc (Ar.) → **1.** mısṭar

Güllerüñ itmek içün ‘ārıż-ı vaṣfun taḥrīr

Mevcden mısṭar idinmiş ṣafaḥāt-ı enhār

Mesîhî K. 8 / b. 3

2. ṭınāb

Ḫaymesin ḳurdı ḥabāb āb-ı revān üzre ṣabā

Mevcden her ṭarafa çekdi ṭınābın hemvār

Ahdî-i Bağdâdî K. 1 / b. 21

mevsim-i sermā (Ar. Far.) → Nemrūd

Ḫalīl-i bülbüli Nemrūd-ı mevsim-i sermā

Caḥīme atmaġa yaḳmışdı nār-ı İbrāhīm

Bosnalı Sâbit K. XXXV / b. 3

mey (Far.) → 1. āteş

Mey āteş-i seyyāledür mīnā ḳadeḥle lāledür

Yā ġonce-i pür jāledür açmış nesīm-i ṣubḥ-ı dem

Nef‘î K. 15 / b. 14

2. kevs̱er

Ṣun iy sāḳī mey-i kevs̱er-mizācı

Bu demde kim cihān bāġ-ı İremdür

Ahmedî G. Zeyl 2 / b. 2

meyān-ı sebz (Far. Far.) → ṣaḥn-ı āsmān

Şaḳāyıḳ içre gül oldı meyān-ı sebzde ẓāhir

Şafaḳda māh-ı tābān gibi ṣaḥn-ı āsmān üzre

Sabrî Mehmed Şerîf K. 18 / b. 8

mey-ḫāne (Far.) → beytü’l-ḥarām

Cām ile cem‘-i ṣurāḥī ḥüzni def‘ eyler tamām

Şād olup mey nūş iden alur cihāndan intiḳām

Gerd-i ġamdan ṣāf olup cāhı olur dārü’s-selām

İde[r]üz mey-ḫāneyi ḥürmet idüp beytü’l-ḥarām

Sāḳiyā mey ṣun bahār eyyāmı gül[53] devrānıdur

Le’âlî Mh. 1 / V

mihr (Far.) → 1. ‘arūs

[53] Divan metninde “eyyâm-ı gül” şeklinde okunan kısım anlama ve yaygın kullanıma bakılarak düzeltilmiştir.

Sezādur eylese āyīne vechin

‘Arūs-ı mihre bī-pervā çemenzār

Musa Kâzım Paşa Tkb. III / II / b. 5

2. āteş

Ḳoyup mihr āteşine āb virdi ṣubḥ-dem jāle

‘Aceb mi sūsenüñ tīz olsa şemşīr-i güher-bārı

Nev‘î-zâde Atâyî K. 8 / b. 15

3. bih

Çīnī ṭabaḳta çarḫ meh ü mihr ü encümü

Bu bezme dizdi sīb ü bih ü dāne-i enār

Necâtî Beg K. 8 / b. 19

4. çeşme

Çeşme-i mihrden aḳıtdı ṭarāvet ābın

İtdi sīr-āb cihān bāġını yek-ser nev-rūz

Kara Fazlî K. 16 / b. 7

5. dāmād

Mihr-i dāmāda dügün bayrām olur gerçi bahār

Cāmesin yardı gelincik gülünüñ neye yarar

Hâtem K. 1 / b. 22

6. meşşāṭa

İdip bu rūzgār endīşe-i ebr-i felekden dūr

‘Arūs-ı ‘ālemiñ meşşāṭa-i mihr oldı ḥayrānı

Şânî-zâde Atâullah G. 74 / b. 2

7. micmer

Micmer-i zerrīn-i mihri çarḫ gerdān eyledi

‘Ūd u ‘anber ḳıymetin būy-ı gül erzān eyledi

Bâkî K. 7 / b. 1

8. sāġar

Sāġar-ı mihri cihāna ṣundı sāḳī-i ḥamel

Neşvedār itdi yine eşyāyı hep nev-rūzdur

Ahmed Nâmî G. 125 / b. 3

Sāġar-ı zerrīn-i mihri çarḫ gerdān eyledi

Bülbül oldı mest-i gül çāk-ı girībān eyledi

Şeyhülislâm Yahyâ K. 5 / b. 1

9. şem‘

Giydi ṭarī-i siyeh-perde-i ebr-i sermā

Şem‘-i mihr itdi felek ḫaymesini pür-envār

İhyâ K. 7 / b. 28

mihr-i zerrīn-tāc (Far. Far. Far.) → şarḳ ilinüñ peyki

Meger ki şarḳ ilinüñ peyki mihr-i zerrīn-tāc

Getürdi nāme-i nuṣrat esüp nesīm-i ẓafer

Nev’î K. XVI / b. 4

mihr ü māh (Far. Far.) → keffe

Yine geldi ber-ā-ber misk ü kāfūrı şeb ü rūzuñ

Ḳılup mihr ile māhı keffe nev-rūz itdi ‘aṭṭārı

Nev‘î-zâde Atâyî K. 8 / b. 3

murġ (Far.) → **1.** Bilāl

Seḥeri murġ-ı ḫoş-elḥānı görüñ serv üzre

Ṣanki temcīd iderek çıḳdı menār üzre Bilāl

Şeyhî Mehmed Efendi K. 8 / b. 5

2. Kelīm

Bād cān-baḫş oldı nitekim Mesīḥ

Mürġ güyā oldı nitekim Kelīm

Molla Aşkî K. 39 / b. 4

3. sebaḳ-ḫᵛān

Sebaḳ-ḫᵛān-ı fünūn-ı ‘işvedür murġ-ı çemen her rūz

İder tekrār ders-i ‘ışḳı bülbül āşiyān üzre

Erzurumlu Zihnî K. 12 / b. 7

murġān (Far.) → **1.** maḥabbet ehli

Fiġāna başladı murġān maḥabbet ehli gibi

Havā açılmaġ ile hemçü sīne-i dil-ber

‘Azmî-zâde Hâletî K. 25 / b. 10

2. muṭrib-i naġme-serā

Muṭrib-i naġme-serā olmış durur murġānı gör

Merġzār içinde ḳılurlar hezār elḥānı gör

Serâyî K. 4[54] / III / b. 7

mül ü gül (Far. Far.) → şems ü ḳamer

Āsmān oldı disem rūy-ı çemen şāyeste kim

Encüm ezhār u mül ü gül anda çün şems ü ḳamer

Sürmeliçavuş-zâde Cehdî K. 2 / b. 10

mürġān-ı çemen (Far. Far.) → eṭfāl-i mekteb

Çıḳdı bir yirden ṣadā vü ṣīt-ı mürġān-ı çemen

Gūyiyā eṭfāl-i mekteb ḫatm-i Ḳur'ān eyledi

Bâkî K. 7 / b. 3

müşg vü yāḳūt (Far. Ar.) → bāl ü per

Her kim baḥarsa lāleye dir kim zihī ġurāb

Kim müşg oldı aña vü yāḳūt bāl ü per

Ahmedî G. 236 / b. 5

naḫl (Ar.) → **1.** mancınıḳ

Ḫalīle nār gülşen olduġın iẓhār ider gūyā

Semen kim mancınıḳ-ı naḫlden düşdükçe ezhāra

Sırrî K. IV / b. 10

[54] Divan metninde "Kaside" başlığı altında kaydedilmiş bu şiir aslında bir "Terci'-bent"tir.

2. sāyebān

Gülşeni nev-rūz sulṭānı idince taḫtgāh

Ḳurdı her bir naḫli anuñ sāyebān nev-rūzda

Beyânî G. 657 / b. 8

naḫl-ı gül (Ar. Far.) → Direfş-i Kāviyānī

Ferīdūn-ı bahārıñ ‘askeri gülgūn ḳabādur hep

Direfş-i Kāviyānī naḫl-ı gül ‘ar‘ar ‘alemdārı

Nevres-i Kadîm K. 4 / b. 7

naḫl-i erġuvān (Ar. Far.) → **1.** ‘arūs

‘Arūs-ı sūr-ı çemen naḫl-i erġuvān oldı

Ṣarıldı ḥacle-i gülşende āl-i vālāya

Râmî K. 19 / b. 11

2. meyḫāne

Gülüñ ‘aşḳıyla gūyā bir ṭolı içmek içün her dem

Hezārāna yine mey-ḫāne naḫl-i erġavān oldı

Halil Nûrî K. 8 / b. 9

3. raḳḳāṣ

Çemen bezm-i ṭarab raḳḳāṣ naḫl-i erġuvān gūyā

Felek taḳlīd ider bezm-i ḫudāvend-i keremkārı

Nevres-i Kadîm K. 4 / b. 16

naḫl ü eşcār (Ar. Ar.) → şīşe-i gül-dār

Ruṭūbetle yüridi āb rengīn itdi gülzārıñ

Miṣāl-i şīşe-i gül-dār oldı naḫl ü eşcārı

Nevres-i Kadîm K. 4 / b. 3

naḳş-ı Ḫıṭā (Ar. Far.) → ṭıfl oyuncası

Bahār zīnetini ben nice ḳılam taṣvīr

Ki ṭıfl oyuncasıdur aña göre naḳş-ı Ḫıṭā

Amrî K. 1 / b. 7

nārven (Far.) → **1.** ḳad-i cānāne

Ṭolanur bencileyin bād-ı ṣabā gülşende

Ḳad-i cānāneye beñzer diyü her nārveni

Süheylî K. 41 / b. 7

2. ḳāmet-i yār

Nergisi gör ki niçe ṭoġrulıġ ile gözedür

Ḳāmet-i yāre şebīh olduġiçün narveni

Zâtî K. 61 / b. 12

nebāt (Ar.) → **1.** benāt

Mehd-i zemīn bezendi benāt-ı nebāt ile

Gül ṭıflı güldi gördü ki bülbül gözünde nem

Şeyhî K. 10 / b. 7

2. eṭfāl

Ḳardan südini keseli bu dehr anası gör

Yir mehdinden ayaġa gelür eṭfāl-i nebāt

Hoca Dehhânî G. 3 / b. 4

nebātāt (Ar.) → leşker

Muḫayyem oldı çemen leşker-i nebātāta

Çāder çiçekleri ṣaḥrāyı ṭutdı ser-tā-pā

Gelibolulu Mustafa Âlî K. 1 / b. 4

nebāt-ı esfel (Ar. Ar.) → ṭıfl

Leben-i mihr aḳıcaḳ burc-ı ḥamelden ḫāke

Ṭıflveş meyl ider evce nebāt-ı esfel

Bursalı Rahmî K. 4 / b. 3

nehr-i revān (Ar. Far.) → ṣubaşı

Çemen vilāyetine her şükūfe boy begidür

Ṣubaşı nehr-i revān maṣlaḥat-güẕārı ṣabā

Gelibolulu Mustafa Âlî K. 1 / b. 8

nem (Far.) → şīr

Bahār irdi köhen-pīr-i dıraḫtān nev-cüvānlanmış

Çemende şīr-i nemle kūdek-i ezhār canlanmış

Dîvâne Rüşdî G. 270 / b. 1

nem-i bārān (Far. Far.) → güher

Gül ḳumaş u sebze ṣammūr u nem-i bārān güher

Ḫᵛāce-i bād-ı bahārı itdi iẕhār-ı tuḥaf

Ganîzâde Nâdirî G. 69 / b. 5

nergis (Far.) → **1.** altun üsküflü güzel

Ṣalunursa nāz ile nergis çemenlerde n'ola
Altun üsküflü güzeldür mihr-ṭal'at meh-cebīn

Revânî K. 23 / b. 15

2. altun tel

Lāleler al ṭutuḳ oldı şebistānı ḳumāş
Nev-'arūs-ı gül içün nergis olup altun tel

Bursalı Rahmî K. 4 / b. 12

3. cādū

Degül verd-i sefīd indürdi gökden māh-tābānı
Çemende nergis-i cādū idüp iẓhār-ı seḥḥārı

Ganîzâde Nâdirî K. VII / b. 7

4. cām

Gel tehī görme çemen bezminde cām-ı nergisi
Kim ḳalupdur ol niçe Cemşīd ü Cem'den yādgār

Nev'î K. XV / b. 8

5. çeşm

Cihānda meclisüñ nergisle gül çeşm ü çerāġıdur
Bu rūşendür ki bezm-i gülşen anlarla münevverdür

Prizrenli Şem'î K. 10 / b. 6

Nergis çemende tā ‘araḳ-ı jāle görmeye

Mānend-i çeşm-i yār açılmaz ḫumārdan

Fasîh Ahmed Dede K. 6 / b. 7

Gül rūyı sünbül ṭurresi nergis dü-çeşm-i ġurresi

Āvāze-i bülbül sesi her ravża bir dār-ı ṣanem

Musa Kâzım Paşa K. XXIII / b. 5

6. çūb u legen

Şāh-ı gülden ḳaṣd-ı faṣ idüp çü neşter çekdi ḫār

Ḥāżır itdi nergis-i zerrīn-küleh çūb u legen

Tâcî-zâde Ca‘fer Çelebi K. 11 / b. 3

7. derbān

Yine zer-üsküf ile ḳapıya çıḳdı nergis

Oldı dergāh-ı şehen-şāh-ı bahāra derbān

Şeyhî Mehmed Efendi K. 5 / b. 6

8. dīde

Pür olup şeb-nemle nergisler ġamuñdan her biri

Eşk ile ṭolmış bahāruñ dīde-i giryānıdur

Tâcî-zâde Ca‘fer Çelebi K. 25 / b. 24

9. dīde-bān

Şāhid-i gülle nihān şāh-ı çemen ‘ıyş eyler

Dīdebān nergisi ḳodı uyumaz leyl ü nehār

Ahdî-i Bağdâdî K. 1 / b. 22

10. dil-ber

Nergisi mestāne bāġ içre görenler ẓann ider

Dil-ber-i maḫmūrdur destinde bir sāġar ṭutar

Sürmeliçavuş-zâde Cehdî K. 2 / b. 5

11. emīr-i tāc-dār

Tīġ alup destine sūsenler silāḥdār oldılar

Lāledür sancaḳ begi nergis emīr-i tācdār

Hayâlî K. 25 / b. 5

12. ġabrā

Ḫażrādaki gül oldı çü mir‘āt-ı mücellā

Ġabrā gibi nergis göz açup itdi temāşā

Bursalı Rahmî K. 13 / b. 1

13. göz

Yāruñ gözine beñzese nergis bi‘aynihi

Uş lāle yanaġı bigi rengīn ü ḫūb u ter

Ahmedî G. 236 / b. 4

Bāġ bir ḫūba dönüpdür kim aña göz nergis

Sünbül ü gül aña ol vech ile hem zülf ü ‘iẕār

Edirneli Nazmî K. 11 / b. 7

Bāġ bir maḥbūba dönmişdür bu dem ki olmış aña

Sūsen u ġonce dil aġız nergis ü gül göz ḳulaġ

Edirneli Nazmî G. 3170 / b. 4

14. gözcü

Nev-bahārın ḳademi müjdesin itmeklik içün

Nergisi gözcü ḳomuş idi gülistāna ṣabā

Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim K. 32 / b. 3

15. ḳadeḥ

Bezm-i gülşende dönüp çīnī ḳabaġa sūsen

Döndi zerrīn ḳadeḥe nergis-i bāġ u gülzār

Edirneli Nazmî K. 11 / b. 12

Oldı çün la‘līn ḳadeḥ nergisleriñ faṣlı tamām

Elde lāzımdur ṣurāḥī lāle-i ḥamrā gibi

İzzet Ali Paşa K. 4 / b. 18

16. kāse

Gūyiyā bir kāsedür pür-āb ile nergis ṭolu

‘Abher-i çeşmüñ ḫayāli birle şöyle çeşm-i nem

Münîrî K. 11 / b. 27

17. legen

Bezmini gül şehinüñ her gice ḳılmaġa münīr

Lāle şem‘ini yaḳar nergis-i zerrīne-legen

Molla Aşkî K. 40 / b. 14

18. meş‘al

Yükletdi çün bahār yükin ḫ ᵛāce-i ṣabā

Nergis uyardı meş‘al olup rāh-rev bahār

Gelibolulu Mustafa Âlî G. 202 / b. 4

19. mübāşir

Nergis olmış mübāşir-i ezhār

Tā ki zeyn ide gülşen-i İremi

Nûrî İbrahim K. 13 / b. 6

20. nev-‘arūs

Nev-‘arūs-ı nergisüñ çeşmin mükaḥḥal ḳılmaġa

Ġonce-i zanbaḳ ṭutar destinde sīmīn sürmedān

Ümîdî Ahmet K. 8 / b. 12

21. nigehbān

Seḥer ol ġamzesi fettānı gül-geşte gelür dirler

Yine her kūçede nergisleri bāġıñ nigehbāndur

Lâzikîzâde F. Nâfiz K. 6 / b. 9

Benefşe bir siyeh-çerde ġulām-ı ḥalḳa-ber-gūşı

Nola olsa ḥarīm-i bāġının nergis-i nigehbānı

Şehdî K. 46 / b. 6

Uġradı üstine gülberg-i sefīd ile nesīm

Çeşm-i nergis açılup oldı nigehbān-ı bahār

Sürûrî K. 27 / b. 11

22. nigehdār

Şüküfte oldı yir yir sünbül ü gül lāle-i gül-reng

Ḥarīm-i bāġıñ olmış nergis-i şehlā nigehdārı

Şehdî K. 29 / b. 8

23. nūn

Berg-i gül al varaḳ serv elif nergis nūn

Kātib-i ḳudreti gör kim neler eyler iẓhār

Prizrenli Şem‘î K. 7 / b. 7

24. sāġar

Micmer-i lāle ser-ā-ser ṭoludur müşg-i Ḫıṭā

Sāġar-ı nergis leb-ā-leb ṭoludur dürr-i yetīm

Ahmedî K. LXI / b. 5

Şāḫ-ı gül bezm-i şükūfe ṭarḥ idüp gülzārda

Sāġar-ı nergisle devr itsün ṣabā nev-rūzdur

Vahyî K. 31 / b. 2

Ezhār-ı bāġ mest-i ṣabā oldı ser-te-ser

Her nergis-i küşāde olup sāġar-ı bahār

Vahyî K. 28 / b. 13

25. şāh-ı tācdār

Cām-ı zerrīn ile ‘ıyş u nūş ider gülzārda

Görmedüm nergis gibi ‘ālemde şāh-ı tācdār

Peşteli Hisâlî K. 145 / b. 1

26. şāhid

Peyk idüp şāh-ı güle virdi benefşeye teber

Şāhid-i nergise geydürdi zer-efser nev-rūz

Peşteli Hisâlî G. 214 / b. 3

27. şem‘-dān

Mūm-ı berḳi āteş-i ḫōrşīd eritdi bāġda

Şem‘-dān-ı nergise bir şem‘-i kāfūr eyledi

Râmî G. 289 / b. 4

28. tamġā

Bir yeşil aṭlas durur bāzār-ı ṣaḥrāda çemen

Nergis olmışdur anuñ üstinde zer tamġā yine

Revânî K. 30 / b. 6

29. Ya‘ḳūb

N’ola ile çıḫsa ḥabs-i ḫākden nergis

N’ola ger çıḫsa Ya‘ḳūb-ı belā-keş Beytü’l-aḥzān’dan

Fuzûlî K. 25 / b. 11

Aldı bū gül Yūsufun pīrāheninden şöyle kim

Nergis a‘mā iken açıldı gözü Ya‘ḳūbvār

Usûlî K. 3 / b. 9

Sürünce pīrehen-i Yūsuf-ı güli yüzine

Açıldı dīde-i Ya’ḳūb-ı nergis oldı ḳarīr

Bosnalı Sâbit K. XI / b. 9

30. Züleyḫā

Yūsuf-ı ġonceye alur göz ile

Baḳdı nergis yine Züleyḫāvār

Bosnalı Âsım K. 15 / b. 26

nergis ü gül (Far. Far.) → 1. cām u ṭabaḳ

Ġonce-i lāle sebū nergis ü gül cām u ṭabaḳ

Cā-be-cā meclis-i tersā peçegān sünbülzār

Şeyhî Mehmed Efendi K. 12 / b. 10

2. hem-dem

Düşürme lāle bigi elden piyāleyi bir dem

Bugün ki nergis ü gül senüñ ile hem-demdür

Ahmedî K. XXXIX / b. 22

3. māh ile s̱üreyyā

Nergis ü gül oldı māh ile s̱üreyyāya şebīh

Anı kim isterdi gökde yirde buldı rūzgār

Edirneli Şevkî K. 8 / b. 10

nergislerüñ gözi (Far. T.) → micmer

İşitmiş ḫāl-i ‘anber-bāruña öyküdügin ‘üduñ

Pür-āteşdür gözi nergislerüñ gūyā ki micmerdür

Prizrenli Şem‘î K. 10 / b. 10

nesīm (Ar.) → **1.** bāzīger

Ġonçeler eṭfālini her ṣarı ḫandān eyledi

Tañ nesīmini ḳılıp gülşende bāzīger bahār

Âgehî G. XXXVII / b. 5

2. berīd

Getürdi şāh-ı bahāruñ peyām-ı teşrīfin

Nesīm nām berīd-i ḫaber-resān geldi

Bosnalı Sâbit K. XXXIV / b. 2

3. bezzāz

Açdı gül ḫᵛācesinüñ tengini bezzāz-ı nesīm

Oldı bāzār-ı çemende yine bülbül dellāl

Prizrenli Şem‘î K. 8 / b. 8

4. dellāl

Açılmış nāz ile ġonce nesīm-i ṣubḥ dellālı

Dükān-ı bāġda ser-māyesi misk ile ‘anberdür

Prizrenli Şem‘î K. 10 / b. 12

Gül metā‘ın gezdürür dūşında dellāl-ı nesīm

Naḳd-i cān ile ḫarīdār oldı gülşende hezār

Ümîdî Ahmet K. 4 / b. 4

5. ferrāş

Āb-ı şeb-nemle ṣuvarup yine ferrāş-ı nesīm

Süpürüp ṣaḥn-ı çemende ḳomadı ẕerre ġubār

Süheylî K. 22 / b. 4

6. hevādār

Gelüp bülbüller itdi ṣubḥa dek şīrīn-elḥānı

Nesīm-i ṣubḥ ise o bezmiñ olmışdı hevādārı

Şehdî K. 29 / b. 11

7. Ḫıżr

Yine enfās-ı nesīm oldı çemenden güẕerān

Ḫıżr olup virdi nebātāta Mesīḥā gibi cān

Cinânî K. 6 / b. 1

8. ‘Īsā

Oldı zinde nebāt-ı mürde meger

Dem-i ‘Īsā durur nesīm-i bahār

Serâyî K. 14 / b. 7

Mürde-i ḫāk oldı zinde esdi çün bād-ı bahār

Ḫōş nişān virdi dem-i ‘Īsādan enfās-ı nesīm

Tâcî-zâde Ca‘fer Çelebi K. 29 / b. 2

Dem-i ‘Īsā gibi olmış nesīm-i ṣubḥ cān-perver

Ṣabā ḫōş-bū havāyıla dimāġ-ı cān mu‘aṭṭardur

Prizrenli Şem‘î K. 10 / b. 2

Dem-i ‘Īsā gibi çün irdi nesīm-i esḥār

Başladı yir yir açılmaġa ‘uyūn-ı ezhār

Süheylî K. 22 / b. 1

Buḫūr-ı Meryem’e enfās-ı ‘Īsā’dur nesīm-i ṣubḥ

Ḫalīl-i lāleniñ olsa çerāġān n’ola gülzārı

Nevres-i Kadîm K. 4 / b. 22

9. ḳapudan

Çemen deryāsı cūş itmiş talazlanmış çiçeklerle

Bıraḳmış lengerün sünbül nesīm olmış ḳapudanı

Gelibolulu Mustafa Âlî K. 39 / b. 7

10. keştī-bān

Sefīne-i güle olmış nesīm keştī-bān

Bahār mevsimi girmez deyü ele her dem

Gümülcineli Dürrî K. 4 / b. 2

11. Mesīḥ / Mesīḥā

Yine enfās-ı nesīm oldı çemenden güẕerān

Ḫıżr olup virdi nebātāta Mesīḥā gibi cān

Cinânî K. 6 / b. 1

Olup nesīm-i seḥer-geh Mesīḥ-i rūḥ-efzā

Çemende eyledi enfās-ı mürdeler iḥyā

Râmî K. 3 / b. 1

Yine hep tāze cān-baḫş eyleyüp eşbāḥ-ı ezhāre

Nesīm-i nev-bahār añdurdı enfāsın Mesīḥānuñ

Çelebizâde Âsım K. 8 / b. 2

12. meşşāṭa

Zeyn itdi gül ‘arūsunu meşşāṭa-i nesīm

Āyine oldu āb-ı revān şāne oldu ḫār

Necâtî Beg K. 10 / b. 6

Nesīm-i ṣubḥ ki meşşāṭa-ı reyāḥīndür

Seḥer çiçekler içün levn levn düzdi ḫıżāb

Şeyhî K. 13 / b. 7

Gül ‘arūsına nesīm-i seḥerī meşşāṭa

‘Aks-i ḫurşīd-i cihān-tāb ile ṣu āyīnevār

Prizrenli Şem‘î K. 7 / b. 19

13. peyk

Şeh-i gülzāre gelüp peyk-i nesīm-i seḥeri

Eyledi bu ḫaber-i ḫayr eṣeri çün iḫbār

Feyzî-i Kefevî K. VI / b. 16

Ḫaber-i ‘azm-i rehle Tozḳoparan

Ya’ni peyk-i nesīm-i deşt-güẕār

Bosnalı Âsım K. 15 / b. 7

Ṣubḥ-dem peyk-i nesīm itdi cihānı tebşīr

Oldı ṣad şevḳ ile feryād-ı hezār ‘ālem-gīr

İhyâ K. 9 / b. 1

Sāḥa-i ‘āleme gül-rīz-i sürūr olmaġ içün

Yelerek peyk-i nesīm itmede geşt-i ṣaḥrā

Şeyhülislâm İshâk K. 25 / b. 14

14. raḳḳāṣ

Nesīm-i ṣubḥ raḳḳāṣ oldı sāḳī lāle mey jāle

Bu ḥāli gördi ġonce çekdi çāk itdi girībānı

Derzi-zâde ‘Ulvî K. 23 / b. 5

‘Aceb mi meclis-i gülzāra virse germiyyet

Nesīm-i ṣubḥ ki raḳḳaṣ ü dāmen-efşāndur

Güftî K LIV / b. 8

15. resūl

Da‘vet itdi o bezme şāh-ı güli

Oldı ol da‘vete resūl nesīm

Râmî K. 14 / b. 27

16. sāḳī

Alup eline anı sāḳī-i nesīm-i seḥer

Medār-ı encümen-i bāġa virdi nūr u żiyā

Râmî K. 3 / b. 21

nesrīn (Far.) → 1. cām

Cām-ı nesrīnde[n] ṣabā sāḳīsi jale cür‘asın

Ṣaçduġınca dir çemen “*li’l-arżi min ke’si’l-kirām*”

Molla Aşkî K. 9 / b. 12

2. key

Key gibi nesrīn urınaldan başına la‘l tāc

Cem bigi gitmez elinden lālenüñ yāḳūt cām

Molla Aşkî K. 9 / b. 9

nesrīn ü nesteren (Far. Far.) → sāḳī

Bezm-i çemende sāḳī-i gül-ruḫ gibi dutar

Yaḳūt ü la‘l cāmını nesrīn ü nesteren

Molla Aşkî K. 19 / b. 18

nesteren (Far.) → māh

Gül mihr ü māh nesteren ezhār olup nücūm

Bu hey'et ile döndi semāya şükūfezār

Harputlu Rahmî K. 8 / b. 9

nev-bahār (Far.) → 1. çār-sūy

Ġonce-i gülden firāz-ı gül-büne fānūs aṣup

Bülbül oldı pāsbān-ı çār-sūy-ı nev-bahār

Fehîm-i Kadîm G. XLVIII / b. 3

2. derāy

Gülşene ṭurma çekilmekde ḳaṭār-ı şāh-ı gül

Ġulġule-endāz-ı deşt oldı derāy-ı nev-bahār

Beyânî K. 6 / b. 7

3. dīvān

Ṣaf ṣaf ṭurur çemende gül ü lāle her ṭaraf

Beñzer emīr bezmine dīvān-ı nev-bahār

Lâmi'i Çelebi Tcb. II / II / b. 7

4. ḫ^{v}āce

Ḫ^{v}ācedür ezhāra 'arż eyler metā'ın nev-bahār

Lāle ṣanmañ āl vālāya ṣarup misk ü 'abīr

Gelibolulu Mustafa Âlî K. 83 / b. 6

5. ḥarem

Cūy u ṣabā sildi süpürdi güzel

Döndi bihişte ḥarem-i nev-bahār

Bosnalı Âsım K. 5 / b. 26

6. ḳāfile

Nev-rūz oldı ḳāfile-i nev-bahārdan

Bāzār-ı gülşen oldı mu‘aṭṭar bahārdan

Kelâmî K. 26 / b. 2

7. kārvān

Rehzen-i sermā ṭuyup ḳaçdı açıldı rāhlar

Geldi iḳlīm-i ‘ademden kārvān nev-bahār

Sürûrî G. 59 / b. 3

8. ḳaṭar-ı ḳāfile

Ḳaṭar-ı ḳāfile-i nev-bahārı bād-ı nesīm

Ṭaġıtmış idi idüp heb ṭavīleyi teslīm

Bosnalı Sâbit K. XXXV / b. 1

9. Kelīm

Tāb-ı tecellī berḳ urur her şāḫ-ı gülbün şu‘levār

Gūyā ki Ṭūr olmış çemen gelmiş Kelīm-i nev-bahār

Ahmed Nâmî G. 85 / b. 4

10. livā

Leşker-i nev-rūz sulṭānı yayıldı gülşene

Gördiler efrāşte olmış livā-yı [nev-bahār]

Beyânî K. 6 / b. 8

11. mehdī

Mehdī-yi nev-bahār çıḳup ġār-ı dehrden

Genc-i şükūfe yir yir açıldı türābdan

Hüdâyî K. 5 / b. 2

12. meydān

Zeyn oldı yine ‘arṣa-i meydān-ı nev-bahār

Tā şāh-ı gül gelüb ura cevlān-ı nev-bahār

Lâmi’i Çelebi Tcb. II / II / b. 1

13. naḳḳāş

Naḳḳāş-ı nev-bahār gülü ala çekmede

Reng-i nümāsına naẓar itmez m’ola hezār

Lâzikîzâde F. Nâfiz G. 149 / b. 3

14. pādşeh

Ḳuruldı pādşeh-i nev-bahār içün yir yir

Çadır çiçekleri renginde sāyebān geldi

Bosnalı Sâbit K. XXXIV / b. 3

15. peyk

Da‘vet-i erbāb-ı ṣafāya gelüp

Peyk-i ḫuceste-ḳadem-i nev-bahār

Bosnalı Âsım K. 5 / b. 28

16. ressām

Demdür ki kār-sāz ola ressām-ı nev-bahār

Perkār-ı cūy ḳalmaya hemvāre kārdan

İsmetî K. 2 / b. 9

17. serheng

Bādāmī bir çiçekli giyüb eyledi ẓuhūr

Tanẓīm-i ṣaff-ı leşkere serheng-i nev-bahār

Halil Nûrî G. 66 / b. 2

18. şeh

Şükūfe niṯār eyleyüp sīm ile zer

Şeh-i nev-bahāra didi ḫayr-maḳdem

Bağdatlı Rûhî K. 27 / b. 7

Ṣanur gören ki şeh-i nev-bahār içün gūyā

Basīṭ rūy-ı zemīne döşendi aṭlas-ı āl

Fasîh Ahmed Dede K. 2 / b. 4

19. üstād

Açduḳda ġonce-i güli üstād-ı nev-bahār

Şerḥ itdi ders-i bülbüle dā'ir risāleyi

Arpaemîni-zâde Sâmî G. 133 / b. 5

20. yem

Ṭoldı bahār ile kenār-ı çemen

Var ise cūş itdi yem-i nev-bahār

Bosnalı Âsım K. 5 / b. 10

nev-rūz (Far.) → 1. ʻaṭṭār

Yine geldi berāber misk ü kāfūrı şeb ü rūzuñ

Ḳılup mihr ile māhı keffe nev-rūz itdi ʻaṭṭārı

Nevʻî-zâde Atâyî K. 8 / b. 3

2. bād-ı seḥerī

Virdi şāh-ı güle gülzār-ı cinānuñ ḫaberin

Oldı bād-ı seḥerī gibi sebük-pā nev-rūz

Figânî G. 37 / b. 2

3. beg

Nev-rūz taḫt-ı salṭanata geçdi beg gibi

İḳlīm-i nev-bahār-ı ṣafāya virüp niẓām

Neyyir K. III / b. 3

4. bezm

Çerāġ-ı bezm-i nev-rūzı yaḳar gülşende her nergis

Uyarsa ġonce-i zanbaḳ ne var şemʻ-i şebistānı

Prizrenli Şemʻî K. 15 / b. 11

5. bülbül

Şükūfeyle müzeyyen bāġ u ṣaḥrā

İder bülbül gibi feryād nev-rūz

Ahmed-i Rıdvan G. 287 / 3

6. cānāne

Bezm-i gülşende idüp ḳāmet-i ra‘nāsını ‘arż

Giydi cānāne ṣıfat cāme-i ḫaḍrā nev-rūz

Figânî G. 37 / b. 3

7. Cem

Lāle ṣanma ki dür-i jāle ile zeyn oldı

Cem gibi aldı ele cām-ı mücevher nev-rūz

Bursalı Rahmî K. 7 / b. 3

Cem-i nev-rūz ile Keyḫusrev-i ‘ıyd oldı hem-meclis

Felek şevḳiyle gerdān itse demdür cām-ı ḫurşīdi

Cevrî G. 256 / b. 2

8. Cemşīd

Cām-ı zerrin ile ‘ayş itmege Cemşīd gibi

Meclis-i bāġı yine ḳıldı müheyyā nev-rūz

Cevrî K. VIII / b. 5

9. dāver

Cünd-i sermāya yapup sedd-i Sikender nev-rūz

Oldı devletle çemen taḫtına dāver nev-rūz

Peşteli Hisâlî G. 214 / b. 1

Server-i Zühre şikāfāt-ı şitā'dur nev-rūz

Dāver-i memleket-ārā-yı hevādur nev-rūz

Abdî-i Karahisârî G. 172 / b. 1

10. dāye

Ṭarab ṭıflın toġırdı dehr zālı

Aña boldı meger kim dāye nev-rūz

Âgehî G. XLIII / b. 3

11. eyālet

Çemende oḫına ḥükm-i eyālet-i nev-rūz

Miṣāl-i ḥükme niṣār eyleye şükūfe direm

Fuzûlî K. 16 / b. 8

12. faṣṣād

Ḫār ṣanma ki diler sā'id-i gülden ala ḳan

Aldı faṣṣād gibi destine neşter nev-rūz

Bursalı Rahmî K. 7 / b. 11

13. ḫᵛāce

Bāġ-ı cūduñda yükin ṭutdı olup ḫᵛāce miṣāl

Ġoncenüñ kīsesini eyledi pür-zer nev-rūz

Bursalı Rahmî K. 7 / b. 31

Süḫen-sencān-ı eṭfāl-ı bahāra ḫᵛāce-i nev-rūz

Yine taʿlīm için itmekde bir tāze ġazel inşā

Seyyid Burhân K. 8 / b. 12

14. ḫān

Benefşe bir siyāh-çerde ġulām-ı ḥalḳa-ber-gūşı

Olup Bāġçeserā-yı ḫān-ı nev-rūzıñ emekdārı

Şehdî K. 29 / b. 9

15. ḫilʿat

Eşcāre serāser geyürüp ḫilʿat-i nev-rūz

Geçdi yine burc-ı ḥamele mihr-i cihān-sūz

Bağdatlı Rûhî K. 24 / b. 1

Rūḥiyā ḫīlʿat-i nev-rūz ile zeyn oldı çemen

Seyre çıḳ gör eserin mihr-i cihān-efrūzuñ

Bağdatlı Rûhî G. 675 / b. 7

Bāġ zeyn itdi ḳamu ḫilʿat-ı nev-rūz ile

Geydirüp nergise bir ḫōş kile-i zer nev-rūz

Kara Fazlî K. 16 / b. 4

Bezeyüp ḫilʿat-i nev-rūz ile eşcār-ı bahār

Döşedi yolları [żiyā ile] mihr-i aʿẓam

Süheylî K. 32 / b. 12

Biçdi eşcāra gelüp ḫilʿat-ı nev-rūzı ṣabā

Ġonceler sūzen-i ḫār ile ḳabā-dūz oldı

Süheylî G. 332 / b. 4

16. ḫusrev

Degül gül ḫusrev-i nev-rūz'a geldi ḳanlu pīrāhen

İrince 'andelīb-i bāġa zaḫmı ḫançer-i ḫārun

'Azmî-zâde Hâletî G. 395 / b. 5

'Asker-i deyden ḫarāb olmışdı iḳlīm-i çemen

Geldi Rāmī ḫusrev-i nev-rūz ma'mūr eyledi

Râmî G. 289 / b. 5

Behrām-ı Gūr-ı deyden alup mülk-i gülşeni

Şāh oldı dehre ḫusrev-i nev-rūz-ı tācdār

Vahîd Mahdûmî K. VII / b. 12

17. 'Īsā

Bir nefesle çemene mürde iken virdi ḥayāt

Oldı 'Īsā gibi bir rūḥ-ı muṣavver nev-rūz

Bursalı Rahmî K. 7 / b. 8

Dem-i 'Īsī ile ṣan mürdelere irdi ḥayāt

Bāġ-ı emvātına cān virdi ser-ā-ser nev-rūz

Kara Fazlî K. 16 / b. 10

Virdi 'Īsī-ṣıfat emvāt-ı nebātāta ḥayāt

Ḫıżr irüp oldı yine rūḥ-ı muṣavver nev-rūz

Peşteli Hisâlî G. 210 / b. 2

18. ḳabā

Çıḳar pelās-ı ġamı sen de gey libās-ı neşāṭ

Zemāna çünki geyindi ḳabā-yı nev-rūzı

Ubeydî G. 316 / b. 3

Dānişī̄ ḫil‘atı mebẕūl idiyor şāh-ı bahār

Şāhid-i verdi güzel açdı ḳabā-yı nev-rūz

Dânişî G. XCIX / b. 5

19. kisvet

Ṭıfl-ı nihāl-i gülşen sī̄m ü zere batuban

Nev-rūz kisvet ile donana naḫl u būstān

Hayâlî-i Gülşenî K. 11 / b. 4

20. lāle

Lāle-veş ḳanını dökmege yire a‘dāñuñ

Sūsenüñ ṭaḳdı miyān-bendine ḫançer nev-rūz

Bursalı Rahmî K. 7 / b. 22

21. mī̄rlivā

Geçdi burc-ı ḥamele mī̄r-livā-yı nev-rūz

Ḳıldı murġān-ı çemen medḥ u ṣenā-yı nev-rūz

Bağdatlı Rûhî G. 486 / b. 1

22. nāhīd-i felek

‘Iyş u nūşa idüp erbāb-ı şafāyı taḥrīk

Oldı nāhīd-i felek naġme-serā-yı nev-rūz

Bağdatlı Rûhî G. 486 / b. 2

23. nūr gören ḥācı

Yılda bir kerre ider Ka‘be-i gülzārı ṭavāf

Sa‘y idüp nūr gören ḥācıya beñzer nev-rūz

Bursalı Rahmî K. 7 / b. 13

24. Pervīz

Rüstem-i żayġam-süvāra çün Ḥamel oldı maḳām

Ḳıldı Behrām-ı deye Pervīz-i nev-rūz intiḳām

Molla Aşkî K. 9 / b. 1

25. peyk-i teberdār

Eline la‘l teber aldı degül tāc-ı ḫorūs

Olıcaḳ şāh-ı güle peyk-i teberdār nev-rūz

Bursalı Rahmî K. 7 / b. 5

26. pīr

Ṣūretā tāze cüvān ḥaşre degin zinde velī

Oldı ma‘nīde velī pīr-i mu‘ammer nev-rūz

Bursalı Rahmî K. 7 / b. 7

27. rehber

Reft virüp ḫas u ḫāşāk-ı çemen itse gerek

Rehber-i ḳāfile-i bād-ı ṣabādur nev-rūz

Abdî-i Karahisârî G. 172 / b. 5

28. sulṭān

Yine tecdīd-i aḥkām eyledi nev-rūz-ı sulṭānī

‘Uṭārid çekdi nev-rūz ismin ṭuġrā-yı ḫāḳānī

Bağdatlı Rûhî G. 1039 / b. 1

Dīvān ider vaḳt-i seḥer nev-rūz-ı sulṭānī meger

Devrān ufuḳdan gösterür taḫt-ı zümürrüd tāc-ı zer

Bâkî G. 78 / b. 1

Çemenden çetr-i sīmīnin bozup şāh-ı zemistānī

Cülūs itdi zeberced taḫtına nev-rūz sulṭānı

Gelibolulu Mustafa Âlî K. 39 / b. 1

Sa‘ādetle gelince gülşene nev-rūz sulṭānı

Kurıldı ṣaḥn-ı gülzāra muraṣṣa‘ taḫt-ı pīrūzı

Beyânî G. 790 / b. 4

Yine aḥkāmın icrā ḳılmaġa nev-rūz-ı sulṭānī

Çemende eyledi tertīb dīvān-ı gülistānī

Ahmed Neylî K. 12 / b. 1

29. şāh/şeh

Şeh-i nev-rūz gelür leşker-i ezhārı çeküp
Gül re’īs olmış aña serv-i sehī sancaḳdār

Prizrenli Şem‘î K. 7 / b. 20

Şāh-ı nev-rūzu yeşil yapraḳlı ḫil‘at geydirüp
Her şecer ‘uryān iken buldu şi‘ār ile diş̱ār

Usûlî K. 3 / b. 6

Dikildi tūġ-ı şāhī ḳurdı yir yir ḫaymesin eşcār
Olınca şāh-ı nev-rūzuñ yine sūsen ‘alemdārı

Râmî K. 17 / b. 2

Şeh-i nev-rūz ile İskender-i ‘īd oldı hem-meşreb
Felek ‘ışḳıyla devr itdürdi zerrīn ṭās-ı ḫūrşīdi

Âsaf G. 986 / b. 2

Ḫarāb itmişdi şehr-i gülsitānı vālī-i sermā
İdüp ‘azl ānı ‘adl-i şāh-ı nev-rūz oldı mi‘mārı

Sürûrî K. 17 / b. 6

30. şāhenşeh

Ele gül gibi cām al bülbül-i sermest ol ey Nef‘ī
Ġazeller söyle germ it bezm-i şāhenşāh-ı nev-rūzı

Nef ‘î G. 150 / b. 5

Cülūs idince taḫt-ı gül-büne şāhenşeh-i nev-rūz

Seḥer dīvān idüp cem‘ eyledi a‘yān-ı ezhārı

Râmî K. 17 / b. 4

Meclis-i şāhenşeh-i nev-rūzda bir devr ile

Āsitīninden yine yir yir nümāyān eyledi

Tıflî K. 10 / b. 4

31. şāhid

‘Arūs-ı ‘ıyd ile hem-ṣoḥbet oldı şāhid-i nev-rūz

Bu şevḳ ile Mesīḥā n’ola terk eylerse tecrīdi

Cevrî G. 256 / b. 5

32. taḫt

Taḫt-ı nev-rūza gelüp ḫüsrev-i seyyāre-ḥaşem

Oldı a‘yān-ı der-i devlet-i gülşen ḫurrem

Sıdkî Paşa G. 45 / b. 1

33. vālī

Varaḳ-ı sūsen ile lāle ḳılıç ḫaftāndur

Gönderür vālī-i nev-rūza şeh-i ferruḫ-zād

Arpaemîni-zâde Sâmî K. 3 / b. 20

34. zamānuñ Ḫıżrı

Zamānuñ Ḫıżrı’dur başduġı yerler yemyeşil oldı

Riyāż-ı cennet itdi her diyārı [maḳdem-i nev-rūz]

Beyânî G. 340 / b. 2

35. zerger

Pūte-i şemsde ḳal itdi zerin zergervār

Şāhid-i nergis içün düzdi zer-efser nev-rūz

Bursalı Rahmî K. 7 / b. 9

nev-rūz - çigdem (Far. T.) → ḳulaġuz

Nev-rūz açıldı çigdem ile ḳoşa geldiler

Evvel ḳulaġuz oldı yine ol dü-yārı gör

Kemâl Ümmî K. 30 / b. 9

ney (Far.) → şeker

Ney şekerdür çemene şāhid-i Şīrīn ḥarekāt

Ṣalınur ḫançer-i bergiyle yolından her bād

Şeyhî Mehmed Efendi K. 12 / b. 11

nihāl (Far.) → **1.** esb

Berg-i lāleyle ṣabā ġāşiye-ber-dūş oldı

Olıcaḳ Ḫüsrev-i gül esb-i nihāl üzre süvār

Riyâzî K. VIII / b. 12

2. minber

Ḫōş minber-i nihālde bülbül ḫaṭībvār

Faṣl-ı bahārı medḥ idüp oḳur s̱enā-yı gül

Lâmi'i Çelebi Tcb. II / IV / b. 2

3. sīḫ

Şu deñlü ḳıldı eşer sūz-ı āh-ı bülbül kim

Nihāli sīḫe dönüp güller oldı aña kebāb

Gelibolulu Mustafa Âlî K. 70 / b. 14

4. şehper-i Rūḥü'l-emīn

Ġonce ḫayru'l-āldür aña mekes-rān olmaġa

Her nihāl oldı miṣāl-i şehper-i Rūḥü'l-emīn

Yahyâ Bey K. 13 / b. 3

5. şekl-i şihāb

N'ola ṭa'n eyler ise zīnet-i eflāke zemīn

Gül ḳamer lāle şafaḳ şekl-i şihāb oldı nihāl

Prizrenli Şem'î K. 8 / b. 6

6. ṭıfl

Çemende ṭıfl-ı nihālān çiçek çıḳarmışdur

Miṣāl-i dāye anuñ'çün seḥāb-ı giryāndur

Sürûrî K. 42 / b. 3

nihāl-i gül (Far. Far.) → 1. ḳalem

Ġonce-ı ra'nā devāt oldı nihāl-i gül ḳalem

Yazmaġa ḳadd ü dehānuñ vaṣfını nessāḫlar

Tâcî-zâde Ca'fer Çelebi G. 49 / b. 3

2. kāse-bāz

Ṣabā oynatmadan ḫālī degüldür ṣaḥn-ı gülşende
Nihāl-i gül olup bir kāse-bāzı şehr-i gülzārun

‘Azmî-zâde Hâletî G. 395 / b. 4

3. kemān

Ġonce peykānını per-tāb itmege bülbüllere
Her nihāl-i gül nesīm-i ṣubḥ ile oldı kemān

Ümîdî Ahmet K. 8 / b. 8

nihāl-i gülbün-i gül (Far. Far. Far.) → tīr

Nihāl-i gül-bün-i gül tīr ü ġonce ḳanlu peykānı
Bu bāġ-ı bülbül-ābāduñ odur zīrā ki dil-dūzı

Râmî G. 271 / b. 3

nihāl-i gülbün-i sebz (Far. Far. Far.) → çeng

Ḳonup çeng idecek bülbül nihāl-i gül-bün-i sebzi
Gümüş telden dizer ebr-i bahārī aña evtārı

Nef ‘î K. 49 / b. 13

nihāl-i mevzūn (Far. Ar.) → serv-ḳad cevān

Ṣāḫ-ı şükūfe döndi bir sīm-ten nigāra
Her bir nihāl-i mevzūn bir serv-ḳad cevāna

Bâkî G. 470 / b. 2

nihāl-i serv (Far. Far.) → Ḫızruñ nīzesi

Leb-i cūda nihāl-i servi seyrān idicek ṣandum

Dikilmiş nīzesi Ḫıżruñ kenār-ı āb-ı ḥayvāna

Bursalı Rahmî G. 183 / b. 2

nilüfer-i bāġ (Far. Far.) → çehre-i ʻāşıḳ

Ṣararup çehre-i ʻāşıḳ gibi nilüfer-i bāġ

Teşne-lebdür ṣanasın dutdı leb-i cūda vaṭan

Nûrî İbrahim K. 12 / b. 13

peççe-i bülbül (Far. Far.) → ṭıfl-ı debistān-ı bahār

Ḫᵛāce-i gülden ider şimdi gülistān taʻlīm

Peççe-i bülbül olup ṭıfl-ı debistān-ı bahār

Sürûrî K. 13 / b. 20

per (Far.) → yelpāze

Perini bülbül o gül-rūya ider yelpāze

Olsa gülzāra çıḳup mervaḥa-cünbān-ı bahār

Sürûrî K. 13 / b. 39

perr-i hezār (Far. Far.) → mūsīḳār

Ġonce eṭfāline taʻlīme gelüp bād-ı nesīm

Eylemiş perr-i hezārı aña gül mūsīḳār

Süheylî K. 22 / b. 17

pıñar (T.) → **1.** āb-ı zülāl

Ḫavrā ṣıfat bezendi her eşcār gūyiyā

Āb-ı zülāl bigi aḳar her pıñar ḫōş

Serâyî K. 11 / b. 4

2. selsebīl ırmaġ

Gülşen-i firdevse döndi sebzezār iy dōstum

Selsebīl ırmaġdur ṣan her pıñar iy dōstum

Serâyî K. 4[55] / IX / b. 2

pīçīde yāsemenle serv (Far. Far. Far.) → ḳandīl ile müzeyyen menār

Pīçīde yāsemenle serv farḳ olurdı hīç

Ḳandīl ile müzeyyen olan her menārdan

Fasîh Ahmed Dede K. 6 / b. 11

pīrehen (Far.) → berg-i semen

Pīrehen berg-i semen gūy-ı girībān şeb-nem

Gülsitān oldı bu gün bir ṣanem-i lāle-'iẕār

Bâkî K. 18 / b. 14

pīr-i Zāl-i dehr (Far. Far. Ar.) → nev 'arūs

Geymişdi sebz ḥullesini pīr-i Zāl-i dehr

Ṭonanmış idi zīnet-ile nev 'arūsvār

Prizrenli Şem'î K. 9 / b. 8

pür olup şeb-nemle nergisler (Far. T. Far. Far.) → eşk ile ṭolmış dīde-i giryān

Pür olup şeb-nemle nergisler ġamuñdan her biri

[55] Divan metninde "Kaside" başlığı altında kaydedilmiş bu şiir aslında bir "Terci'-bent"tir.

Eşk ile ṭolmış bahāruñ dīde-i giryānıdur

Tâcî-zâde Ca‘fer Çelebi K. 25 / b. 24

ra‘d (Ar.) → **1.** Dāvūd

Götürdi taḫt-ı Süleymān bigi seḥābı ṣabā

Hevāda eyledi Dāvūd bigi ra‘d neġam

Zâtî K. 13 / b. 4

2. ḫaṭīb

Çıḳup menābir-i ebr üzre tīġ-ı berḳ ile ra‘d

Ḫaṭīb-i ḫūb-nefes bigi itdi yine neġam

Zâtî K. 13 / b. 15

3. neḳāre

Nefīresiyle hem-āvāzdur neḳāre-i ra‘d

Ḳılur niṣār-ı müḳerrer cevāhirin bārān

Fuzûlî K. 29 / b. 10

ravża-i bāġ (Ar. Far.) → bihişt

Bahār ravża-i bāġı bihişte döndürdi

Bulunmaz arasan ey ṣūfī bir birinde ḳuṣūr

Bağdatlı Rûhî K. 10 / b. 12

rebī‘ (Ar.) → **1.** bānū

Nev-‘arūs-ı ġonceyi zeyn itdi bānū-yı rebī‘

Eyleyüp pīrāhenini ḳırmızı vālā yine

Tâcî-zâde Ca‘fer Çelebi K. 10 / b. 13

2. sulṭān

Ceyş-i sermāya hücūm eyledi sulṭān-ı rebī‘

Eyleyüp ḳarṭopını deşt-i çemende īcād

Arpaemîni-zâde Sâmî K. 3 / b. 10

3. ṭabīb

Şarāb-ı nāmiye nūş itdürüp ṭabīb-i rebī‘

Çiçekle ḫārice ref‘ itdi ‘illetin eşcār

Şeyhülislâm Es‘ad K. 9 / b. 3

reyāḥīn (Ar.) → 1. ‘arūs

Ḳanı ‘arūs-ı reyāḥīn bezenüben ḳuşlar

Nüvaḫt itdügi gülzārda ney ü ḳānūn

Ahmedî L. LXV / b. 11

2. çeri

Bize ol ‘ālim-i ġaybuñ reyāḥīni çerisinden

Eñ öñden ḳarun altından gelür cāsūs-ı çigdemden

Nesîmî G. 347 / b. 2

3. eṭfāl / ṭıfl

Yine pīr-i felek eṭfāl-i reyāḥīni yıġup

Feyż-i ta‘līm ile būstānı debistān eyler

Fuzûlî K. 32 / b. 3

Aḳıtdı vāye-i faṣl-ı rebī‘ būstānı

Dehān-ı ṭıfl-ı reyāhīne jāle ṣīr miṣāl

Kelâmî K. 21 / b. 3

rez (Ar.) → nev-‘arūs

Eyleyüp çetr-i güli ḳaṣr-ı ṭarab-zā-yı zifāf

Nev-‘arūs-ı reze dāmād olıcaḳ demlerdür

Ahmed Hamdi G. 24 / b. 2

rişte-i bārān (Far. Far.) → evtār

Ṣavt u naḳş itmege nev-rūz ṣabāda zühre

Çengdür ḳavs-i ḳuzaḥ rişte-i bārān evtār

Süheylî K. 22 / b. 16

rişte-i ḳadd-i dü-tām üzre dizilen ḳanlu yaş (Far. Ar. Far. T. T. T. T.) → ṣübḥa-i mercān

Rişte-i ḳadd-i dü-tām üzre dizilen ḳanlu yaş

Gūyiyā dil mürşidünüñ sübḥa-i mercānıdur

Tâcî-zâde Ca‘fer Çelebi K. 25 / b. 17

riyāḥ (Ar.) → cünd

Leşker-i ebr şitābı ṭaġıdup cünd-i riyāḥ

Ḳıldı mānende-i evrāḳ-ı perīşān bahār

Sürûrî K. 13 / b. 29

rūḥ (Ar.) → bülbül

Mevsim-i gül irdi dil ḫandān u ḫurremdür yine
Rūḥumuz bülbül gibi bu sırra maḥremdür yine
Cemâlî G. 5 / b. 1

ruḫ (Far.) → **1.** bahār

Geldi zemān-ı revnaḳ-ı evvel bahār-ı ruḫ
‘Uṣṣāḳ-ı zāre virdi ṣafā lālezār-ı ruḫ
Râmî G. 47 / b. 1

2. bāġ

Bahār-ı ḥüsn iken bāġ-ı ruḫında
Benefşe bitmeden bozuldu dirler
Ahmed Paşa Kt. 1 / b. 2

3. gül

Nergis gözini süzdi görüp çeşm-i nāzını
Gül ruḫlarını oḫşadı nesrīn ü lāle hem
Mihrî Hâtun K. 9 / b. 2

Ele gül gibi cām alub ayaḳ seyrānını idüp
Gülistān seyrin itsek gül-ruḫ u ġonce-dehenlerle
Edirneli Nazmî G. 5476 / b. 6

Bir bülbülem ki gülşen-i ḥüsnüñde dem-be-dem
Gül ruḫlaruñ meddāḥına açmışam dehen

Hayretî K. 20 / b. 20

4. gülzār

Ey lebi ġonce ruḫları gülzār

Oldı ḳaddüñe bende serv ü çenār

Serâyî k. 14 / b. 14

5. lāle

Lāle-ruḫlarla müzeyyen oldı çün ṣaḥrā yine

Odlara yansa gerekdür bir bölük şeydā yine

Revânî K. 30 / b. 12

6. lālezār

Geldi zemān-ı revnaḳ-ı evvel bahār-ı ruḫ

‘Uşşāḳ-ı zāre virdi ṣafā lālezār-ı ruḫ

Râmî G. 47 / b. 1

Kef-i ṣabāda çemen şāne-i zümürrüd olur

Ne ḫōş yaraşdı ruḫ-ı lālezāra zülf-i nigār

Arpaemîni-zâde Sâmî K. 20 / b. 24

ruḫsār (Far.) → **1.** āftāb

Sözüm yok ḫāline ruḫsārına ebrūsına yārüñ

Hilāl ü āftāb-ı ‘ālem-ārā vü Ş̱üreyyādur

Vahyî K. 27 / b. 16

2. gül

Bundan artuḳ nice olur ḥüsn ü behā kim ‘ālem
Gül-i ruḫsārınun üftādesidür şeb-nemvār

Bağdatlı Rûhî K. 15 / b. 5

İtdi ol serv-güdaz bāġa ḥabābından cūy
Gözler açdı gül-i ruḫsārına ḥayrān oldı

Kelâmî G. 314 / b. 5

Ẓarīfīye ider gülşende ḍıḥkı ṭurmayup ġonce
Gül-i ruḫsāruña teşbīh idelden verd-i ḫandānı

Çorlulu Zarifî G. 288 / b. 6

Başlayınca nāleye gördükde gül ruḫsārını
‘Āşıḳ-ı zāruñ Beyānī bülbül oldı hem-demi

Beyânî G. 822 / b. 5

3. gülzār

Sāye ṣalmış kākülüñ ḫālüñ gelüp ruḫsāruña
Gūyiyā gülzāra hem nev-rūz irişdi hem bahār

Bursalı Rahmî G. 42 / b. 5

4. ḫōrşīd

Niḳāb-ı sebzini ḳaldurdı gül yandı dil-i bülbül
Cihāna ṣaldı pertev gün gibi ḫōrşīd-i ruḫsārı

Râmî K. 17 / b. 6

5. ḳamer

Ey Miṣālī gülsitān içinde tenhā diyārla
La‘lini ṣor ‘ayş u nūş it ol ḳamer-i ruḫsārla
Bundan özge cennet olmaz ẕevḳ it dildārla
Seyr-i bāġ it kim çemen vaḳti bahār eyyāmıdur

Misâlî M. 7 / b. 5

Bir büt-i zībā gibi zeyn oldı bāġ ezhār ile
Pür-ṣafādur şehr içi her bir ḳamer-ruḫsār ile
Gülmedüñse iy dil-i ġam dīde vaṣl-ı yār ile
‘Īd-i nev-rūz ile şād ol ḥācīler bayrāmıdur

Üsküdarlı Aşkî Mr. 62 / V

6. şem‘

Sünbül-i gīsūların ṭaġıtdılar mānend-i dūd
Şem‘-i ruḫsārın firūzān itdiler nev-rūzda

Beyânî G. 658 / b. 5

rū(y) (Far.) → 1. gül

Perini bülbül o gül-rūya ider yelpāze
Olsa gülzāra çıḳup mervaḥa-cünbān-ı bahār

Sürûrî K. 13 / b. 39

2. gülşen

Zülf-i sünbülzārı seyr itmek perīşānī virür

Gülşen-i rūy özge cem‘iyyet sebeb nev-rūzdur

Ahmed Nâmî G. 126 / b. 4

3. ḫurşīd

Gündüzi ḫurşīd-rūlar cilvesi germ-ābede

Giceler meh-pārelerle ṣoḥbet-i ḥelvāsı var

Çelebizâde Âsım K. 15 / b. 2

4. ṣubḥ

Gösterdi çünki ṣıdḳ gülüñ rehine yatup

Rūyını ṣubḥ gibi sefīd eyledi semen

Molla Aşkî K. 19 / b. 8

rūy-ı āb-ı lāciverdī (Far. Far. Far.) → Çīn nigāristānı

Ṣad hezārān ṣūret-i çīn naḳş idüp ṣu üzre bād

Rūy-ı āb-ı lāciverdī Çīn nigāristānıdur

Tâcî-zâde Ca‘fer Çelebi K. 25 / b. 11

rūy-ı ‘ālem (Far. Ar.) → bāġ-ı cennet

Bāġ-ı cennet bigi buldı rūy-ı ‘ālem zīb ü fer

Çeşme-i Kevs̱er bigi ṣular revān olup aḳar

Serâyî K. 4[56] / X / b. 2

rūy-ı çemen (Far. Far.) → **1.** āsmān

Āsmān oldı disem rūy-ı çemen şāyeste kim

[56] Divan metninde “Kaside” başlığı altında kaydedilmiş bu şiir aslında bir “Terci‘-bent”tir.

Encüm ezhār u mül ü gül anda çün şems ü ḳamer

Sürmeliçavuş-zâde Cehdî K. 2 / b. 10

2. gök yüzi

Ġonceler encüm durur gök yüzidür rūy-ı çemen

Baġa gel kim ayaġuñ altındadur çarḫ-ı berīn

Yahyâ Bey K. 13 / b. 5

rūy-ı ġabrā (Far. Ar.) → bihişt

Tebāreka'llāh 'aceb vaḳt-i 'ālem-ārāyī

Nümūnedār-ı bihişt itdi rūy-ı ġabrāyı

Sîmkeşzâde Feyzî K. IV / b. 1

rūy-ı zemīn (Far. Far.) → **1.** cennetü'l-me'vā

Yine ḥavrā vü şān-ı şehr çıḳdı geşt-i gülzāra

Yine rūy-ı zemīn oldı miṣāl-i cennetü'l-me'vā

'Azmî-zâde Hâletî K. 8 / b. 2

2. çerḫ

Yiridür rūy-ı zemīni çerḫe teşbīh eylesem

Gül ḳamer lāle şafaḳdur her şükūfe bir Peren

Zâtî K. 36 / b. 8

3. gül

Lāle ṣanma bāġda görüb bahāruñ luṭfını

Ḫacletinden ḳızarupdur gül bigi rūy-ı zemīn

Edirneli Şevkî K. 16 / b. 11

4. ḫuld-ı berīn

Çün ḫuld-ı berīn rūy-ı zemīn şibh bezendi

Görüp an[ı] reşk eyledi bu ḳubbe-i mīnā

Fânî K. 1 / b. 29

rūz u şeb (Far. Far.) → vezīr

Bāġda nev-rūz sulṭānı olup ṣāḥib-serīr

Rūz u şeb geçdi iki yanına mānend-i vezīr

Gelibolulu Mustafa Âlî K. 83 / b. 1

rūzgār (Far.) → **1.** ʻayyār

ʻAyyārveş nezāket ile ḳapdı rūzgār

Berfüñ ʻimāmesini ser-i kūhsārdan

Sehâbî K. 12 / b. 10

2. ferrāş

Sildi süpürdi ṣaḥn-ı çemende ġubārı bād

Yeldi yopurdı ṭurmadı ferrāş-ı rūzgār

Bâkî G. 180 / b. 2

ṣabā (Ar.) → **1.** ʻaṭṭār

Açtı ʻanber ḥoḳḳasın ṣaḥrāda ʻaṭṭār-ı ṣabā

Düzdi rengīn cāmesin būstānda bezzāz-ı zemīn

Ahmed Paşa K. 24 / b. 2

‘Iṭr-ı enfāsıyla āfāḳı muaṭṭar ḳılmaġa

Açdı gülzār içre ‘aṭṭār-ı ṣabā dükkān yine

Necâtî Beg G. 480 / b. 4

2. ‘ayyār-ı şeb-rev

Zanbaḳ açınca tūġ-ı Cem her serv bir ṣāḥib-‘alem

Güldür emīr-i muḥteşem ‘ayyār-ı şeb-revdür ṣabā

Sa’id Giray G. 10 / b. 4

3. Cibrīl

Meryem-i ṣāḫ idi nüh-māhā aḳīm ü neykine

Urdı Cibrīl-i ṣabā bir demde virdi ana bār

Usûlî K. 3 / b. 5

Ṣabādan ḥāmil-i rūḥ-ı nebātī oldı her ġonce

Kim ol Cibrīldür bu māder-i ‘Īsī-i ‘Ümrān’dur

Riyâzî K. VI / b. 8

4. dāye

Dehān-ı ġonce-i nev-resteyi pür-şeb-nem itmekle

Ṣabā gülşende gūyā dāye-i şefḳat-şi‘ār oldı

Mehmed Nebil K. 97 / b. 11

5. dem-i cānbaḫş-ı dilber

Dem-i cān-baḫş-ı dil-ber oldı ṣabā

Her nefes müşk-bār olduġıçün

Tâcî-zâde Ca‘fer Çelebi K. 8 / b. 3

6. dīvāne

Ḳadd-i bālāsına servi öykinür gördi ṣabā

Ābdan zencīre urdı pāyını dīvānevār

Hatmî K. 183 / b. 11

7. esb

Ḳapuñ gibi açılmaz ġonce-i dil bāġ kūyuñsuz

Ṣabā esbiyle berg-i gül gibi geşt itdi dünyāyı

Behiştî G. 551 / b. 3

8. faṣṣād

Ḳan almaġa seḥerde gül ü lāleden ṣabā

Faṣṣādvār elinde ṭutar neşter-i çemen

Lâmi’i Çelebi Tcb. II / III / b. 5

9. ferrāş

Pāk eyledi ferrāş-ı ṣabā rūy-ı cihānı

Getürdi bahār ebr gözinden aña çün mā

Mihrî Hâtun K. 5 / b. 5

Ferrāş-ı ṣabā baṣt idüben ferş-i zümürrüd

Pür ḳıldı zemīnüñ yüzini aṭlas u dībā

Fânî K. 1 / b. 10

Yine ferrāş-ı ṣabā ṣaḥn-ı ribāṭ-ı çemene

Geldi bir ḳāfile ḳondurdı yüki cümle bahār

Bâkî K. 18 / b. 4

Gülşeni silse süpürse nola ferrāş-ı ṣabā

Yār-ı nāzükdür ḳapar gökde bulutdan nem bahār

Bursalı Rahmî G. 42 / b. 2

Süpürüp sildi reh-i gülşeni ferrāş-ı ṣabā

Ṣuladı gūşe-be-gūşe ṣu sepüp ebr-i bahār

Peşteli Hisâlî K. 1 / b. 13

10. ḫʷāce

Yükletdi çün bahār yükin ḫʷāce-i ṣabā

Nergis uyardı meş‘al olup rāh-rev bahār

Gelibolulu Mustafa Âlî G. 202 / b. 4

O ḫʷācedür ki ṣabā şimdi Çīn’den geldi

Çemende açsa n’ola ġonce nāfesin yir yir

‘Azmî-zâde Hâletî K. 25 / b. 8

11. ḥallāc

Büküp ḥavs itdi ḥallāc-ı ṣabā çün şāḫ-ı bādāmı

Pür itdi penbesinden câme-i sebz-i çemenzārı

Ganîzâde Nâdirî K. VII / b. 19

12. ḥekīm

Ḫastegān-ı gülşeni tīmāra ‘ahd itmiş ṣabā

Anuñ içündür ḥekīmāne muvāfıḳ-ṭab‘ eser

Sürmeliçavuş-zâde Cehdî K. 2 / b. 2

13. ḫing

N’ola ḫing-i ṣabāya her biri ṭurma süvār olsa

Giderler gül ‘arūsın almaġa ezhārı eşcārun

‘Azmî-zâde Hâletî G. 395 / b. 2

14. hüdhüd

Semen Belḳīs ü āb āyīne sünbül zülf-i ‘anber-bū

Ṣabā hüdhüd çemen mülk-i Süleymān ġonce ḫātemdür

Sabûhî G. XXIX / b. 5

15. ‘Īsī

Ṣafā bağışlamış bāġa ṣabā ‘Īsīleyin demden

Yeşermiş ḳuru ağaçlar nitekim naḫl-i Meryemden

Nesîmî G. 347 / b. 1

Ṣabā ‘Īsī-dem olmışdur ḳadem-Ḫıżr

Ḳabā-yı sebz ile ṣaḥrā vü ṭaġı

Molla Aşkî K. 43 / b. 3

Mürde-i ḫāk bu dem buldı yine tāze ḥayāt

Ṣaḥn-ı gülşende ṣabā oldı meger ‘Ī̇sī̇-dem

Revânî K. 20 / b. 2

Nev-bahār irdi ṣabā ‘Ī̇sī̇-i bāġ oldı yine

Būy-ı gül māyide-i maġz-ı dimāġ oldı yine

Cevrî G. 213 / b. 1

Leb-i ġonce tekellüm itmese nāzından itmez hep

Ṣabā can virmede şimdi dem-i ‘Ī̇sā’ya tev’emdür

Riyâzî G. 161 / b. 4

16. kāse-bāz

Çöb-i şāḫ üzre ṭabaḳlar dür degüldür gülleri

Sūr-ı sulṭān-ı bahāra kāse-bāz olmış ṣabā

Ganîzâde Nâdirî G. 5 / b. 10

17. maṣlaḥat-güẕār

Çemen vilāyetine her şükūfe boy begidür

Ṣubaşı nehr-i revān maṣlaḥat-güẕārı ṣabā

Gelibolulu Mustafa Âlî K. 1 / b. 8

18. māşıṭa

Zīb ü fer virmek içün rūy-ı ‘arūs-ı çemene

Yāsemen şāne ṣabā māşıṭa āb āyinedār

Bâkî K. 18 / b. 15

19. Mesīḥ

Ṣabā enfās-ı pür-feyż-i Mesīḥ'i añdırup yek-ser

Çü berg-i ġonce-i gül ḫurrem itdi ḫār-ı dīvārı

Nevres-i Kadîm K. 4 / b. 2

20. meşşāṭa

Bu dem çemen 'arūsunu meşşāṭa-i ṣabā

Ḫōş zeyn itdi oldı aña āyīnedār āb

Necâtî Beg K. 7 / b. 3

'Arūs-ı ġonceye zīb-i cemāl arturmaġa yir yir

Ṣabā meşşāṭa gül gül-gūne āb āyīnedār olsa

Kelâmî K. 29 / b. 4

Meşşāṭa-i ṣabāya pīrūze şāne çemen

Gīsū-yı ẕülfiḳāra āyīne cūybārdur

Nakşî K. IV / b. 10

21. mu'allim

Mu'allim oldı ṣabā mekteb-i gülistānda

Oḳıtdı ġoncenüñ eṭfāline Bahāristān

Bursalı Rahmî K. 8 / b. 11

22. naḳḳāş

Feyż-i nev-rūz ile oldı yine naḳḳāş ṣabā

Ṣafḥa-i gülşene taṣvīr-keş ü çihre-güşā

Şeyhülislâm İshâk K. 16 / b. 1

23. nerrād

Nola nerrād-ı ṣabāya yeñilürse gül-bün

Virdi gülşende seḥer gülden aña nice küşād

Bağdatlı Rûhî K. 14 / b. 7

24. perestār

Perestār-ı ṣabā silsün süpürsün ṣaḥn-ı gülzārı

Seḥer-geh eylesün ebr-i bahārı sāyebān-dūzı

Bursalı İffet K. / b. 3

25. peyk

‘Āleme peyk-i ṣabādan irdi peyġām-ı bahār

Ya‘ni dey şāhın ṣıdı sulṭān-ı ḫōş-nām-ı bahār

Feyzî-i Kefevî G. 68 / b. 1

Eyler iḳbāl-i şehenşāh-ı bahārīden ḫaber

Bāġdan bāġa gezer peyk-i ṣabā nev-rūzdur

Fasîh Ahmed Dede G. 141 / b. 4

Çeküp peyk-i ṣabā muḥkem ḳızarmış güllerüñ gūşı

Meger kim müjde itdi maḳdem-i şāh-ı nikū-kārı

Ganîzâde Nâdirî K. VII / b. 21

Getürdi bülbüle nāme degüldür ġonce-i zanbaḳ

Ṣabā şāh-ı bahāra şimdi kim peyk-i revān oldı

Ahmed Neylî G. 164 / b. 4

Cümleden çekdi elüñ ceyş-i şitā' āḫir-kār

Yitişüp peyk-i ṣabā eyledi tebşīr-i bahār

Ahmed Bâdî K. 11 / b. 1

26. ressām

Olup zerrīn ü nergis ṣafḥa-i ezhāra ārāyiş

Müẕehheb itdi ressām-ı ṣabā dīvān-ı gülzārı

Sa'dî K. VI / b. 2

27. sāḳī

Cām-ı nesrīnde[n] ṣabā sāḳīsi jale cür'asın

Saçduġınca dir çemen "*li'l-arżi min ke'si'l-kirām*"

Molla Aşkî K. 9 / b. 12

Ṣabā sāḳī sebū ġonce müretteb meclis-i gülşen

Yine her gül birer zerrīn ḳadeḥle āşikār olmış

Yahyâ Nazîm G. 86 / b. 8

28. ṣayraf

Eşrefī-i berg-i gülden ṣayrafī olup ṣabā

Geh ṣayar ḫamsīn çemen levḥinde gāhī erba'īn

Basîrî K. 2 / b. 10

29. sipeh-sālār

Zer-i ḫazān ile sīm-i bahārı derc itdi

Ṣabā ḫazān u bahāra olup sipeh-sālār

Derzi-zâde ‘Ulvî K. 12 / b. 17

30. Şāvūr

Bülbül-i şīrīn-süḫan ṣayd olmaġa gül ṭalına

Ḫusrev-i gül ṣūretin aṣdı ṣabā Şāvūrvār

Edirneli Şevkî K. 8 / b. 7

31. ulaḳ

Ṣabā ulaġını gönderdi bāġa şāh-ı bahār

Düzetdi her şecer-i pür-şükūfe[yi] taḫt-ı ‘āc

Zâtî K. 66 / b. 15

ṣadā-yı ra‘dla kūh üzre ebr-i teng (Far. Ar. Far. T. Far. Far.) → dūş-ı māderinde fiġān (eden) ṭıfl

Ṣadā-yı ra‘dla kūh üzre sanki ebr-i teng

Şu ṭıfldur ki ide dūş-ı māderinde fiġān

Bursalı Rahmî K. 8 / b. 5

ṣafā (Ar.) → bisāṭ

Ḳurup biṣāṭ-ı ṣafāyı pür itdi cām-ı güli

Bu demde bāġı serīr-i Cem eyledi nev-rūz

Cevrî G. 124 / b. 2

ṣafḥa-i ābını bārān ile pür ḥalḳa etmek (Ar. Far. Far. T. Far. Ar. T.) → simāṭ üzre ṭabaḳlar dizmek

Ṣafḥa-i ābını bārān ile pür ḥalḳa idüp
Gūyiyā dizdi simāṭ üzre ṭabaḳlar enhār

Ganîzâde Nâdirî K. XXII / b. 18

ṣafḥa-i ḫāk-i zemīn (Ar. Far. Far.) → bihişt-i berīn

Oldı bihişt-i berīn ṣafḥa-i ḫāk-i zemīn
Çünki bahār-ı behīn eyledi ‘arż-ı bahā

Bursalı Nakkaş Sâfî K. 16 / b. 5

sāġar (Far.) → **1.** gül

Ḳulḳul-i şīşeyi bülbül ṣanuruz sāġarı gül
Her ḳaçan ki ṭoḳınur gūşumuza nām-ı bahār

Gelibolulu Mustafa Âlî G. 197 / b. 2

Ey Ḫişālī görünen lāle degül gülşende
‘Iyş ider almış ele gül gibi sāġar nev-rūz

Peşteli Hisâlî G. 214 / b. 5

2. keştī

Çekildi keştī-yi sāġarla gülşene ẓürefā
Ḥabābı itdiler ol keştīye o dem yelken

(E)mîrek-zâde Mehmed Nâmî K. 4 / b. 8

ṣaḥn-ı bāġ (Ar. Far.) → **1.** cennet-i firdevs

Eyledi her bābdan faṣl-ı bahār āfāḳı zeyn

Cennet-i firdevse mānend oldı şimdi ṣaḥn-ı bāġ

Edirneli Nazmî G. 3170 / b. 2

2. çarḫ-ı berīn

Açılup şem ü ḳamer bir zīb ü zīnet virdi kim

Ṣaḥn-ı bāġı eyledi mānende-i çarḫ-ı berīn

Cinânî K. 28 / b. 3

3. diyār-ı Rūm

Döndi diyār-ı Rūma semenlerle ṣaḥn-ı bāġ

Gūyā sevād-ı mülk-i Ḥabeşdür benefşezār

Bâkî K. 17 / b. 3

ṣaḥn-ı būstān (Ar. Far.) → ravża-i cennet

Ravża-i cennet gibi zeyn oldı ṣaḥn-ı būstān

Selsebīl Irmaġı mānendinde aḳdı cūybār

Üsküdarlı Aşkî K. 36 / b. 15

ṣaḥn-ı çemen (Ar. Far.) → **1.** āsmān

Görinür ṣaḥn-ı çemenden yine şāḫ-ı nergis

Āsmāndan nitekim hey'et-i 'ıḳd-ı Pervīn

Bâkî K. 26 / b. 4

2. bāġ-ı cennet

Āb-ı kevṯer gibi gülzāra aḳup āb-ı ḥayāt

Bāġ-ı cennet gibi zeyn eyledi ṣaḥn-ı çemeni

Süheylî K. 41 / b. 2

3. baḥr-ı ‘ummān-ı bī-kerān-ı bahār

Oldı ṣaḥn-ı çemen temevvüc idüp

Baḥr-ı ‘ummān-ı bī-kerān-ı bahār

Bî-nokta Tecellî K. 1 / b. 10

4. Ka‘be

Ḥācılar gibi gelüñ bāġı tavāf eyleyelüm

Ka‘bedür ṣaḥn-ı çemen āb-ı revāndur zemzem

Revânî K. 20 / b. 3

5. nerd

Ġonce ṭās-ı zer aña jāle gümüşden mühre[57]

Nerddür ṣaḥn-ı çemen bād-ı ṣabādur nerrād

Bağdatlı Rûhî K. 14 / b. 6

6. sarāy

Bu āb u tāb u ṭarāvet ile şeh-i nev-rūz

Sarāy-ı ṣaḥn-ı çemende gelüp idince ḳarār

Sünbül-zâde Vehbî K. 50 / b. 5

7. ṭabaḳ-ı sebz-i cilā

Zeyn olup ṣaḥn-ı çemen nergis ile döndi hemān

[57] Divan metninde “mihre” şeklinde okunan kısım anlama bakılarak düzeltilmiştir.

Ṭabaḳ-ı sebz-i cilāya ki ola sīm ü zer-kār

Edirneli Nazmî K. 11 / b. 5

8. yem-i aḫḍar

Yürit mey zevraḳın sāḳī yine faṣl-ı bahār oldı

Yem-i aḫḍar gibi ṣaḥn-ı çemen pür rūzgār oldı

Râmî G. 277 / b. 1

ṣaḥn-ı gülşen (Ar. Far.) → **1.** arṣa-i fırdevs

‘Ayş iden bir dem çemende kesb ider ömr-i ebed

Ṣaḥn-ı gülşen arṣa-i fırdevse hemtādur yine

Necâtî Beg K. 26 / b. 9

2. āsmān

Ṣaḥn-ı gülşen āsmān olmış ḳızıl gül āftāb

Ġoncenüñ her birisi bir günbed-i ḫaḍrā yine

Revânî K. 30 / b. 3

3. bezm

Ṣaḥn-ı gülşen nev-şüküfte ġoncelerle iy Faṣīḥ

Beñzer ol bezme ki ser-sār ola cām-ı mülleri

Fasîh Ahmed Dede G. 420 / b. 6

4. zümürrüd ḳaṣr

Ṣaḥn-ı gülşen bir zümürrüd ḳaṣr olmışdur meger

Cām-ı zer-kārıdur anda gül ḳonulmış yir yirin

Sehî Bey K. 30 / b. 5

ṣaḥn-ı gülzār (Ar. Far.) → 1. ‘ārıż-ı dil-ber

Ḫaṭṭ-ı reyḥān gibi olmışdur benefşe dūd-reng

‘Ārıż-ı dil-ber gibidür ṣaḥn-ı gülzār āteşīn

Sehî Bey K. 30 / b. 8

2. bāġ-ı bihişt

Ṣaḥn-ı gülzār bugün bāġ-ı bihişt olmışdur

Nice meyl itmesün Allahı severseñ ādem

Bağdatlı Rûhî K. 25 / b. 10

3. külbe-i ‘aṭṭar

Ṣaḥn-ı gülzārı idüp külbe-i ‘aṭṭara şebīh

İrişüp faṣl-ı bahār oldı ṣabā müşg-efşān

Cinânî K. 6 / b. 2

4. künbed-i zer-nigār

Zeyn ider ġonce ṣaḥn-ı gülzārı

Künbed-i zer-nigār olduġıçün

Tâcî-zâde Ca‘fer Çelebi K. 8 / b. 11

5. mey-gede

Ġonce-i tāze sebūbār ṣanevber ḫum-ı mey

Gül ṭabaḳ lāle ḳadeḥ mey-gede ṣaḥn-ı gülzār

Ganîzâde Nâdirî K. XXII / b. 11

ṣaḥn-ı sebze (Ar. Far.) → ‘arṣa-i maḥşer

Bu ṣaḥn-ı sebze ‘arṣa-i maḥşer durur meger

Onun için durur bir ayaḳ üzre biñ çınar

Necâtî Beg K. 8 / b. 7

ṣaḥn-ı sebzezār (Ar. Far.) → zümürrüd ṣoffa

Bir zümürrüd ṣoffadur gūyā ki ṣaḥn-ı sebzezār

Lāleler ol ṣoffanuñ yāḳūt şādırvānıdur

Tâcî-zâde Ca‘fer Çelebi K. 25 / b. 3

ṣaḥn-ı zemīn (Ar. Far.) → āsmān

Zeyn eyledi ser-ā-ser açılup nücūmvār

Ṣaḥn-ı zemīni beñzedüben āsmāna gül

Serâyî K. 15[58] / II / b. 3

ṣaḥra (Ar.) → **1.** ‘aṭṭār dükkānı

‘Aṭṭār dükān açdı cihān üzre ṣanasın

Ṣaḥra ṭolu ḫōş müşk ü ‘abīr ü büber oldı

Kemâl Ümmî K. 33 / b. 27

2. bāġ u bustān

Nev-bahār oldı vü ṣaḥrā bāġ u būstāndur yana

Sāḳiyā tut bāde kim ‘ālem gülistāndur yana

Şiban Han G. 272 / b. 1

[58] Divan metninde “Kaside” başlığı altında kaydedilmiş bu şiir aslında bir “Terkib-bent”tir.

3. bāzār

Bir yeşil aṭlas durur bāzār-ı ṣaḥrāda çemen

Nergis olmışdur anuñ üstinde zer tamġā yine

Revânî K. 30 / b. 6

4. Bedaḫşāñ vilāyeti

Ṣaḥrāyı ḳıldı lāle Bedaḫşāñ vilāyeti

Gülzārı itdi tāze çemen mülk-i sebzezār

Bâkî K. 17 / b. 4

5. bihişt

Ṣaḥrā bihişt ü ḫāk olur ‘anberīn-sirişt

Billūr olur miyāh u zümürrüd olur giyāh

Tâcî-zâde Ca’fer Çelebi K. 1 / I / b. 9

6. Ḫıżr

Yeşiller giydi oldı Ḫıżrveş ḫalḳa ḥayāt-efzā

Ṣafā eyler ṭutan şimden girü dāmān-ı ṣaḥrāyı

Bağdatlı Rûhî G. 1040 / b. 3

7. İrem būstānı

Çün çemen firdevs olup ṣaḥrā İrem būstānıdur

Ḥūr u ġılmān ile ‘işret it ki ‘ālem fānīdür

Tâcî-zâde Ca‘fer Çelebi K. 25 / b. 1

8. kān-ı Bedaḫşān

Lāle ṣaḥrāyı bu gün kān-ı Bedaḫşān itdi

Jāle gülzāre niṣār eyledi dürr-i şehvār

Bâkî K. 18 / b. 25

9. nigār-ḫāne-i Çīn

Oldı ṣaḥrā nigār-ḫāne-i Çīn

Her ṭaraf pür-nigār olduġıçün

Tâcî-zâde Ca'fer Çelebi K. 8 / b. 3

10. sofra

Getürdi sāḳī-i gülşen piyāle-i zerrīn

Ṭonatdı nuḳl-i bahār ile sofra-i ṣaḥrā

Râmî K 3 / b. 8

ṣaḥra yüzi (Ar. T.) → cennet

Ser-cümle döndi cennete ṣaḥrā yüzi tamām

Mā-i ma'īn aḳıdup ider kūhsār 'īd

Mihrî Hatun K. 15 / b. 6

ṣaḥrānuñ ḥarīr-i sebzi (Ar. Ar. Far.) → pister

Kenār-ı sünbül ü nesrīn olalı lāleye bālīn

Ḥarīr-i sebzi ṣaḥrānuñ gül ü reyḥāna pisterdür

Molla Aşkî K. 33 / b. 14

ṣanavber (Ar.) → **1.** ḫum-ı mey

Ġonce-i tāze sebūbār ṣanevber ḫum-ı mey

Gül ṭabaḳ lāle ḳadeḥ mey-kede ṣaḥn-ı gülzār

Ganîzâde Nâdirî K. XXII / b. 11

2. ṭūṭī

Yine ālem bahār ile bugün Firdevs-i ekberdür

Ṣanevber bāġda ṭūṭī zülāl-i Ḫızr Kevṯerdür

Prizrenli Şem‘î K. 10 / b. 1

şarmaşıḳ (T.) → semen

Dolaşmaya bir serv-ḳada diyü semensā

Ṣarmaşığı gör düşdi yine pāyına bī-cān

Rezmî K. 2 / b. 11

sāye-i eşcār-ı benefşe (Far. Ar. Far.) → şeb-i tār

Ġonce-i zanbaḳ uyarsa n’ola şem‘-i kāfūr

Oldı çün sāye-i eşcār-ı benefşe şeb-i tār

Prizrenli Şem‘î K. 7 / b. 15

sāye-i serv (Far. Far.) → perçem

Bir güler yüzlü güzeldür ṣanasın her gül-bün

Sāye-i serv durur şāhid-i bāġa perçem

Revânî K. 20 / b. 13

sāye-i serv ü eşcār (Far. Far. Ar.) → şeb-i ẓulmet

Şem‘ler yaḳsa dilā ġonce-i zanbaḳ yir yir

Şeb-i ẓulmet gibidür sāye-i serv ü eşcār

Derzi-zâde ‘Ulvî K. 18 / b. 23

ṣayḳal (Far.) → āyīne

Yāsemen ‘aksini gördükçe s̱üreyyā ṣandum

Ḥavża āyīne gibi bād uraldan ṣayḳal

Bursalı Rahmî K. 4 / b. 13

sebze (Far.) → **1.** baḥr

Düşdi baḥr-ı sebzeye ezhār-ı bādām oldı kef

Jālelerle tāze güller anda pür lü’lü’ ṣadef

Ganîzâde Nâdirî G. 69 / b. 1

Gülüñ kalkanını gör tīġ-ı berk-i sūseni seyr it

İki māhīdür ol kim sebze olmuş baḥr-ı zeḫḫārı

Ganîzâde Nâdirî K. VII / b. 4

2. çeri

Yāḫūd ḫaber mi getürdi ṣabā muḫālifdin

Yasadı sebze çerigi vü lāle dikdi ‘alem

Mevlânâ Sekkâkî K. VIII / b. 12

3. firāş

Ṣadā-yı ṣā’iḳa vü bīm-i berḳ ile nergis

Firāş-ı sebzede bī-ḫāb u mübtelā-yı seḥer

Nev’î K. XVI / b. 9

4. gök

Gösterdi gündüzün göze virüp cilā çemen

Sebze gögünde encüm-i ezhārı āşkār

Necâtî Beg K. 8 / b. 12

Sebzeler gögünde aşup vü fiten ḳopsa n'ola

Nergis-i şehlā göre ḳuyruḳlu yıldızdur s̱emīn

Edirneli Şevkî K. 16 / b. 6

5. ḫāme

Ḫāme-i sebze-i nev-ḫīz ile levḥ-i çemene

Yazdı derd-i dilini bülbül-i āşüfte-nihād

Bağdatlı Rûhî K. 14 / b. 12

Ṣaḥīfe-i çemene yazdı ḫāme-i sebze

Ḫaṭ-ı delā'il-i is̱bāt-ı Īzid-i Cebbār

Fuzûlî K. 17 / b. 5

6. ḫaṭ

Bir muḫaṭṭaṭ göz ile n'ola idersem teşbīh

Çemeni k'olmış aña sebze ḫaṭ u şeb-nem ḫāl

Bağdatlı Rûhî K. 22 / b. 8

Bir müzellef güzele beñzedürem ben çemeni

Ḫāller şeb-nem aña sebze ḫaṭ-ı 'anber-bār

Süheylî K. 22 / b. 11

Şāhid-i gülşene nev-zülf-i mu‘anber sünbül

Sebze-ḫaṭṭ lāle-ḫad ü sīne-semen ġonce-dehān

Ahmed Hamdi K. 12 / b. 8

7. Ḫıżr

Ġuṣṣa denizi ġarḳasını itmege ḫalāṣ

Ḥaḳ ḥāżır itdi sebzeyi her yerde Ḫıżrvār

Necâtî Beg K. 8 / b. 5

Ḫıżr oldı sebze cūd-ı bahār ile fi’l-meṣel

Āb-ı ḥayāt aḳıtdı revān ‘ayn-ı cūybār

Serâyî K. 16 / b. 19

8. ṣaḥābe

Ṭarf-ı gülşen nūr-ı Aḥmed birle māl-ā-māldur

Sebzeler anda ṣaḥābe lāle ḫayru’l-āldur

Hey Muḥammed ümmeti vaḳt-i ḥużūr-ı ḥāldur

‘Ayş u nūş it kim geçer ḳalmaz bu eyyām-ı bahār

Mesîhî Murabba II / b. 2

9. sammūr

Gül ḳumaş u sebze sammūr u nem-i bārān güher

Ḫ^{v}āce-i bād-ı bahārı itdi iẓhār-ı tuḥaf

Ganîzâde Nâdirî G. 69 / b. 5

10. sūzen

Sebze sūzen tār-ı sünbül rişte̅dür bād-ı ṣabā

Berg-i gülden dikmege dil-berler içün pī̅rehen

Tâcî-zâde Ca‘fer Çelebi K. 11 / b. 5

11. zümürrüd-şi‘ār

Yaḳūti cām al elüñe lāle bigi kim

Gül la‘l-pūş u sebze zümürrüd-şi‘ārdur

Ahmedî G. 170 / b. 3

sebzezār (Far.) → 1. bāġ-ı bihişt

Şād ol dilā ki oldı dem-i rūzgār ḫōş

Bāġ-ı bihişte döndi ḳamu sebzezār ḫōş

Serâyî K. 11 / b. 1

2. bāzār-ı mī̅nā

Sebzezār üstinde güller gördügümce ṣanuram

Ter ‘aḳī̅ḳ ile dolu bāzār-ı mī̅nādur yine

Necâtî Beg K. 26 / b. 4

3. biḥār-ı aḫḍar

Biḥār-ı aḫḍar itdi sebzezārı maḳdem-i nev-rūz

Niṯār itdi dür-i feyż-ı bahārı maḳdem-i nev-rūz

Beyânî G. 340 / b. 1

4. deryā-yı aḫḍar

Mevc urur deryā-yı aḫḍardur ṣanasın sebzezār

Beyża-i mürġ-ı çemen lü'lü ṣadef her āşiyān

Ümîdî Ahmet K. 8 / b. 10

5. eyālet

Virildi lāleye ḫōd sebzevār eyāleti ḫāṣ

Görildi nergise hem Iṣfahān zemīni sezā

Gelibolulu Mustafa Âlî K. 1 / b. 11

6. Ḫıżr

Ḫıżr gibi sebzezār içdi meger āb-ı ḥayāt

Pīr u fānī olmış iken oldı bir tāze cüvān

Feyzî-i Kefevî K. VII / b. 4

7. gülşen-i firdevs

Gülşen-i firdevse döndi sebzezār iy dōstum

Selsebīl ırmaġdur ṣan her pıñar iy dōstum

Serâyî K. 4[59] / IX / b. 2

sebzezār üstinde güller (Far. T. Far.) → ter 'aḳīḳ ile dolu bāzār-ı mīnā

Sebzezār üstinde güller gördügümce ṣanuram

Ter 'aḳīḳ ile dolu bāzār-ı mīnādur yine

Necâtî Beg K. 26 / b. 4

[59] Divan metninde "Kaside" başlığı altında kaydedilmiş bu şiir aslında bir "Terci'-bent"tir.

sebzezār-ı çemen (Far. Far.) → gökyüzi

Sebzezār-ı çemeni beñzedürem gökyüzine

Cūydur kāhkeşān [cümle nücūmı ezhār]

Ahdî-i Bağdâdî K. 1 / b. 18

sebz-i bahār (Far. Far.) → Ḫıżr

Ḳışın bulıtlar özin gösterir idi ẓulümāt

Ki Ḫıżr-ı sebz-i bahār içe āb-ı ḥayvānı

Şeyhî K. 14 / b. 3

sefīd ü surḫ evrāḳ-ı gül (Far. Far. Ar. Far.) → sīm ü zer

Sefīd ü surḫ evrāḳ-ı güli itmiş perīşān bād

Zemīn-i gülşen üzre sīm ü zer yir yir niṯār olmış

Râmî G. 131 / b. 6

seḥāb (Ar.) → **1.** dāye

Virür hezār mihr ile gör dāye-i seḥāb

Gehvāre-i zemīnde çemen ṭıflına leben

Molla Aşkî K. 19 / b. 6

Çemende ṭıfl-ı nihālān çiçek çıḳarmışdur

Miṯāl-i dāye anuñ'çün seḥāb-ı giryāndur

Sürûrî K. 42 / b. 3

2. mübeşşir-i raḥmet

Virür nebāta ḥayāt esdügince bād-ı ṣabā

Olur mübeşşir-i raḥmet belürdüginçe seḥāb

Ahmedî K. X / b. 7

3. perde

Seḥāb-ı perdeden çıḳ āftābāsā ṭulū‘ eyle

Yine erbāb-ı şevḳüñ rūşen olsun çeşm-i giryānı

Cinânî K. 37 / b. 9

4. saḳḳā

‘Arṣa-i gülzāra sepdi āb saḳḳā-yı seḥāb

Bād ferrāşı süpürdi eyledi def‘-i ġubār

Sehâbî K. 8 / II / b. 9

5. taḫt-ı Süleymān

Götürdi taḫt-ı Süleymān bigi seḥābı ṣabā

Hevāda eyledi Dāvūd bigi ra‘d neġam

Zâtî K. 13 / b. 4

seḥer (Ar.) → **1.** ḥaccām

Gele mīnā-yı fikir bülbüle çeşm-i pür-ḫūn

Şīşe-i jāleyi ḥaccām-ı seḥer elde tutar

Râtib Ahmed Paşa G. 62 / b. 4

2. ḫurşīd

Şu meyden kim seḥer beñzer leb-i sāġarda ḫurşīde

Göñülde mihri şevḳinüñ birin ẕevḳuñ hezār eyler

Cemâlî K. 19 / b. 8

3. peyk

Āh-ı serdiyle gelüp peyk-i seḥer yel yeperek

Eyledi ‘arbede-cūyāyı şitāb iḫtiyār

Şehdî K. 16 / b. 15

4. şeh

Cünūd-ı şām-ı şitā’ oldı münhezim cümle

Şeh-i seḥer yine burc-ı şerefde dikdi ‘alem

Zâtî K. 13 / b. 7

semen (Far.) → 1. ‘arūs

Olmaġa tāze ter ‘arūs-ı semen

Āb olmışdur aña āyīnedār

Serâyî K. 14 / b. 11

2. Belḳīs

Semen Belḳīs ü āb āyīne sünbül zülf-i ‘anber-bū

Ṣabā hüdhüd çemen mülk-i Süleymān ġonce ḫātemdür

Sabûhî G. XXIX / b. 5

3. ḫalḳ

Nola aḳ sādelere girse semen kim ḫalḳa

Resmdür aḳ giye nev-rūzda çün sāl-be-sāl

Bağdatlı Rûhî K. 22 / b. 3

4. ḥarīr-i ṣiyāb

Benefşe ġāliye-gīsū şemāme ‘anber-bū

Çemen ‘abīr-i bisāṭ u semen ḥarīr-i ṣiyāb

Şeyhî K. 13 / b. 8

5. meh-tāb

Oldı gül mihr ü hevā sünbül ü meh-tāb semen

Lāle mānend-i şafaḳ necm-i dıraḫşān ezhār

Arpaemîni-zâde Sâmî K. 16 / b. 33

6. ṣanem

Gül meclisinde cümlesi ser-mest ü mey-perest

Her lāle bir piyāle vü her bir semen ṣanem

Şeyhî K. 10 / b. 10

7. sīne

Şāhid-i gülşene nev-zülf-i mu‘anber sünbül

Sebze-ḫaṭṭ lāle-ḫad ü sīne-semen ġonce-dehān

Ahmed Hamdi K. 12 / b. 8

8. ṭıfl

Henūz ṭıfl-ı semen süd ḳoḫarken aġzında

Sebeb ne şeybetine ḫavf-ı fürḳat-i aḥbāb

Şeyhî K. 13 / b. 15

9. yılduz

Yiridür reşk iderse ger zemīne āsmān şimdi

Semen yılduz şafaḳ lāle gül oldı māh-ı tābānı

Prizrenli Şem‘î K. 15 / b. 12

sermā (Far.) → 1. der

Gül-i ter üstine mühr urdı şem‘-i surḫ ile gūya

Der-i sermāya yir yir ḫārlar urduḳça mısmārı

Ganîzâde Nâdirî K. VII / b. 3

2. rehzen

Rehzen-i sermā ṭuyup ḳaçdı açıldı rāhlar

Geldi iḳlīm-i ‘ademden kārvān nev-bahār

Sürûrî G. 59 / b. 3

3. şeh

Fetḥ içün kişver-i gülzārı şeh-i sermādan

Yılda bir kerre Ḫişālī sefer eyler nev-rūz

Peşteli Hisâlî G. 201 / b. 5

4. şeyḫ

Ḫallenüp aġzı köpürmiş ceẕbelenmiş gūyiyā

Gösterür kim şeyḫ-i sermādan nefes almış biḥār

Refî‘-i Kâlâyî K. 20 / b. 5

5. vālī

Ḫarāb itmişdi şehr-i gülsitānı vālī-i sermā

İdüp ʻazl ānı ʻadl-i şāh-ı nev-rūz oldı miʻmārı

Sürûrî K. 17 / b. 6

serv (Far.) → 1. ʻalem

Şeh-i gül eyledi ezhārdan ʿasākir cemʿ

Ḳışṣā-i ṣaḥn-ı çemen içre çekdi serv-i ʿalem

Gümülcineli Dürrî K. 4 / b. 4

2. ʻalem-dār

Servi ḳılup ʻalem-dār ezhār-ı bāġa gūyā

Sulṭān-ı gül çemende şāhenşeh-i diyārdur

Nakşî K. IV / b. 3

3. ʻarūs

Sürer ayaġına her dem yüzini āb-ı revān

ʻArūs-ı serv anuñçün yükin yuḳarı yıġar

ʻAzmî-zâde Hâletî K. 25 / b. 11

4. bayrāḳdār

Gördiler serviye çün mīrlivālıḳ şāyān

Ḳıldılar ḫaşḫaş māhiyyetine bayrāḳdār

Ahmed Bâdî K. 11 / b. 8

5. bölükbaşı

Servi bölükbaşı ṭuyūra idüp

Pādşeh-i muḥterem-i nev-bahār

Bosnalı Âsım K. 5 / b. 41

6. cārūb

Bir ayaġ üzre ṭurup şāḫ-ı gülüñ ḳarşusına

Servler ḫıdmete cārūb gibi baġladı bel

Bursalı Rahmî K. 4 / b. 5

7. elif

Berg-i gül al varaḳ serv elif nergis nūn

Kātib-i ḳudreti gör kim neler eyler iẓhār

Prizrenli Şem‘î K. 7 / b. 7

8. Ḫıżr

Sebze-pūş oldı serv Ḫıżr gibi

Şu leṭāfetde āb-ı ḥayvāndur

Molla Aşkî K. 18 / b. 9

Çün ayaġı başduġı yirler olupdur sebzezār

Yaraşur serve eger dirsem ki Ḫıżr-ı ş̱ānīdür

Tâcî-zâde Ca‘fer Çelebi K. 25 / b. 14

9. imām

Cemā‘at oldı ṣaf ṣaf cümle ezhār

Muṣallādur gülistān serv imāmı

Ahmed Hamdi K. 19 / b. 5

10. ḳad

Nice ġarra dimeyem gülşene kim olmış aña
Serv-ḳad ġonce-dehen lāle-cebīn gül-ruḫsār

Bağdatlı Rûhî K. 15 / b. 4

Gūyiyā gülşen-i dehr oldı güzel bir dil-ber
Kim aña serv ḳad u ġonce dehen gül ruḫsār

Çorlulu Zarifî K. 8 / b. 14

Bir tāzedür ṣankim çemen ḳad serv sīne yāsemen
Gül-ġoncedür gūyā dehen sünbül de zülf-i ḫam-be-ḫam

Sünbül-zâde Vehbî K. 22 / b. 9

11. livā

Ġazāya gitmege şāh-ı cihān ile gūyā
Çemende ‘asker-i ezhāra oldı serv livā

Yahyâ Bey K. 12 / b. 1

12. maḥbūb-ı serkeş

Serv bir maḥbūb-ı serkeşdür miyān-ı bāġda
Pāyına düşmiş kenār itmek diler āb-ı revān

Hayretî K. 15 / b. 12

13. menār / mināre

Serv olmışdur menār üstinde bülbüldür Bilāl

Cāmi‘-i ḳudsī çemen ḥāfıẓ durur Rūḥu’l-emīn

Basîrî K. 2 / b. 5

Seḥeri murġ-ı ḫōş-elḥānı görüñ serv üzre

Ṣanki temcīd iderek çıḳdı menār üzre Bilāl

Şeyhî Mehmed Efendi K. 8 / b. 5

Menār-ı serve çıḳdı es-ṣalā-ḫᵛān oldı eṭrāfa

Seḥerden fāḫte bīdār-sāz-ı ḫuftegān oldı

Lebîb K. 6 / b. 25

Çıḳup mināre-i serve eẕān oḳur ḳumrı

Sirişk-i bülbül-i pür-nāleden vużū-yı bahār

Antepli Aynî G. 43 / b. 5

14. minber

Cāmi‘-i gülşende Şemsi’yā bülbül āvāz ile

Minber-i serv uzun oḳur ḫuṭbe-i nām-ı bahār

Şemsi Paşa Bahâr-nâme / b. 5

Ya bir sulṭān-ı ẕī-şānuñ ḳılur evṣāfını īrād

Ḫaṭībāsā çıḳup ser-minber-i serv-i çemān üzre

Musa Kâzım Paşa K. XI / b. 24

15. Rüstem

Zırıh iginge ṣalup serv girdi meydānġa

Niteg kim Efrasiyāb uruşında ol Rüstem

Mevlânâ Sekkâkî K. VIII / b. 16

16. sancaḳdār

Çarḫa çekmişdi zümürrüd ‘alemin serv-i ḫırām

Şuḳḳa-i sebz-güşāyende olup sancaḳdār

Şehdî K. 16 / b. 38

17. şāhid

Sīm ü zerle ṭabaḳın itdi leb-ā-leb gül-i ter

Kim ide ayaġına şāhid-i servüñ īs̱ār

Süheylî K. 22 / b. 9

Şāhid-i servüñ belinden düşdi bir zerrīn kemer

Ḳapdı düzd-i cū çemenden cānibe çizdi kenār

Râmî G. 60 / b. 5

18. Ṭūbā

Cūy Kevs̱er serv Ṭūbā lāle ġılmān ḥūr gül

Bāġbān Rıḍvān çemen olmış durur ḫuld-ı berīn

Basîrî K. 2 / b. 2

serv-i çemen (Far. T.) → 1. dilber-i nāzende

Her menār oldı birer şu‘le-i cevvāle-i nūr

Oldı her serv-i çemen dilber-i nāzende ḫırām

Enderunlu Fâzıl K. 60 / b. 4

2. rāyet

Verd-i ra‘nā Aḥmed-i muḫtārdan virüp nişān

Rāyet-i sebz olup üstinde ṭurur serv-i çemen

Tâcî-zâde Ca‘fer Çelebi K. 11 / b. 8

serv-i sehī (Far. Far.) → **1.** sancaḳdār

Bāġda dernek idüp leşker-i ezhār oldı

Gül siper lāle ‘alem serv-i sehī sancaḳdār

Mesîhî K. 8 / b. 14

Şeh-i nev-rūz gelür leşker-i ezhārı çeküp

Gül re’īs olmış aña serv-i sehī sancaḳdār

Prizrenli Şem‘î K. 7 / b. 20

2. sāye-i ḳadd-i yār

Şād olup raḳṣa girdi serv-i sehī

Sāye-i ḳadd-i yār olduġıçün

Tâcî-zâde Ca‘fer Çelebi K. 8 / b. 19

3. emīr

Ṣalındı her yaña biñ şīve ile serv-i sehī

Çemen eyāletine dikdi tūġ oldı emīr

Sîmkeşzâde Feyzî K. XX / b. 20

serv-i üstüvān (Far. Far.) → Mevlevī

Her serv-i üstüvānı birer Mevlevī gibi

Bir pāy ile semā‘a girer cūybārda

Yârî G. 673 / b. 4

serv ile çenār (Far. Far.) → boy begi

Düşdiler luṭfına sulṭān-ı bahāruñ maẓhar

Oldılar her biri bir boy begi serv ile çenār

Süheylî K. 22 / b. 19

Yanına virdi ‘asker-i ezhārı her biri

Gūyā ki iki boy begidür serv ile çenār

‘Azmî-zâde Hâletî K. 5 / b. 7

serv ile sünbül (Far. Far.) → Vamıḳ u ‘Aẕrā

Ṣalındı serv ile sünbül çü Vamıḳ u ‘Aẕrā

Açıldı lāle vü nergis çü Ḫusrev ü Şirīn

Edirneli Şevkî K. 18 / b. 7

serv ü çenār (Far. Far.) → **1.** ḫidmetkār

Āşiyān-ı bülbülü şāh-ı gül itdi taḫtgāh

Ḳarşı durmuş aña ḫidmetkārdur serv ü çenār

Hayâlî K. 25 / b. 3

2. iki ḥūr-ı nāzenīn

El ele alup ṣalınur bāġda serv ü çenār

Gülşen-i cennetde ṣan kim iki ḥūr-ı nāzenīn

Prizrenli Şem‘î K. 14 / b. 15

3. iki yār-ı muvāfıḳ

Serviyle çenār el ele almış çemen içre

Nāz ile ṣalınur ṣan iki yār-ı muvāfıḳ

Hüdâyî G. 100 / b. 4

4. ḳullar

Cāmlarıdur ki döner ay u güneş bezminde

Ḳullarıdur ki ayaġ üzre ṭurur serv ü çenār

Prizrenli Şem‘î K. 7 / b. 22

serv ü şanevber (Far. Ar.) → emīr

Emīrāne giyüp serv ü ṣanevber câme-i sebzin

Benefşe daḫi ḳıldı zīb-i ser ber-nīlgūn efser

Şeyhülislâm Es‘ad K. 6 / b. 7

seyl (Ar.) → tīġ

Sīne-i ṣaḥrāya tīġ-ı seylden düşmezdi çāk

Nev-‘arūs-ı ġoncenüñ dāmānını dutmazdı ḫār

Fuzûlî K. 28 / b. 8

Ḫançer-i berḳ ile tīġ-ı seylden ḳurtulmadı

Gerçi kim serv-i ḫırāmān urda vāfir dest ü pā

Ganîzâde Nâdirî G. 5 / b. 9

sīmā (Ar.) → 1. ḳamer

Ma‘ārīf cūy-ı bārında girür serv-i ṣafā raḳṣa
Çü bülbül çün ḫurūş ider bu ḳumrī-i ḳamer-sīmā

Hakîkî K. 7 / b. 9

2. semen

Ger el vire ṣanem-i gül-ruḫ semen-sīmā
Yüzini ḳıble idin ḳaşları ḫamın miḥrāb

Şeyhî K. 13 / b. 22

Terennüm itmede ḳumrī vü bülbül ü ‘uṣfūr
Tebessüm üzre niçe gül-ruḫ u semen-sīmā

Gelibolulu Mustafa Âlî K. 1 / b. 20

sīne (Far.) → 1. bāġ

Nihāl-i erġavān olur Beyānī bāġ-ı sīnemde
Güẕār itmezse yāruñ nāvek-i ser-tīz-i dil-dūzı

Beyânî G. 789 / b. 7

2. ḥoḳḳa

Ḥoḳḳa-i sīnemi açup şeb-nem
Güllere eyledi dür-efşānī

Yârî K. 48 / b. 11

3. lālezār

‘Arż eylemiş cemālin ‘āşıḳlara o meh-rū

Tāb-ı ruḫıyla sīnem gūyā ki lālezārdur

Nakşî K. IV / b. 18

4. levḥ

Naḳş itdi levḥ-i sīnemüze tāze dāġlar

Kūhsār-ı ġamda oldı ‘iyān lālezār-ı nev

Süheylî G. 280 / b. 6

5. mir’āt

Demdür ki feyż-ı girye-i şevḳ u server ile

Mir’āt-ı sīne ṣāf ola reng-i ġubārdan

Fasîh Ahmed Dede K. 6 / b. 2

6. semen

Bir müzellef güzele beñzedürem ben çemeni

Gül beden ġonce dehen sīne semen sīm ẕeḳan

Süheylî G. 274 / b. 5

sipāh-ı sermā (Far. Far.) → berg-i ḫazān

Dağıtdı berg-i ḫazān-veş sipāh-ı sermāyı

Bahār taḳdı meger bīde ḫançer-i fulād

Mehmed Memdûh Faik Bey K. 5 / b. 7

sipihr-i aḫḍar u sürḫ-i şafaḳ sefīd-i seḥer (Far. Ar. Ar. Far. Ar. Far. Ar.) → kenār-ı sebzede pervāzī lāle

Kenār-ı sebzede pervāzī lāledür gūyā

Sipihr-i aḫżar u sürḫ-i şafaḳ sefīd-i seḥer

Nev'î K. XVI / b. 13

sirişk-i ter (Far. Far.) → dürr ü le'āl

Sirişk-i terle müjem oldı muntaẓam aḥvāl

Dizildi rişte-i Bārī ki ṣanki dürr ü le'āl

Fasîh Ahmed Dede K. 2 / b. 9

sögüd (T.) → çetr-i Süleymān

'Aceb degül eger bülbül ḳılursa naġme-i Dāvūd

Ki gül üstine dutmışdur sögüd çetr-i Süleymānı

Hoca Dehhânî K. 1 / b. 3

şu (T.) → **1.** āb-ı ḥayvān

Sebze-pūş oldı serv Ḫıżr gibi

Ṣu leṭāfetde āb-ı ḥayvāndur

Molla Aşkî K. 18 / b. 9

2. āyīne

Ṭūṭī-i sebz-i çemen dil uzadur güftāra

Jāleler ḥabb-i nebāt oldı ṣular āyīnevār

Nev'î K. XVIII / b. 8

Gül 'arūsına nesīm-i seḥerī meşşāṭa

'Aks-i ḫurşīd-i cihān-tāb ile ṣu āyīnevār

Prizrenli Şem‘î K. 7 / b. 19

3. āyīnedār

Bülbül efġān ider ‘arūs-ı güle

Ṣular āyīnedār olduġıçün

Tâcî-zâde Ca‘fer Çelebi K. 8 / b. 8

Nev-‘arūs-ı çemene oldı ḳaranfil şāne

‘Aks-i ḫurşīd-i cihān-tāb ile ṣu āyīnedār[60]

Derzi-zâde ‘Ulvî K. 18 / b. 7

4. cām-ı İskender

Dün ṣular kim cām-ı İskender gibi olmışdı ḫuşk

Sebzelerde şimdi Ḫıżruñ çeşme-i ḥayvānıdur

Tâcî-zâde Ca‘fer Çelebi K. 25 / b. 6

5. çeşme-i Kevṯer

Bāġ-ı cennet bigi buldı rūy-ı ‘ālem zīb ü fer

Çeşme-i Kevṯer bigi ṣular revān olup aḳar

Serâyî K. 4[61] / X / b. 2

6. Ḫıżruñ çeşme-i ḥayvānı

Dün ṣular kim cām-ı İskender gibi olmışdı ḫuşk

Sebzelerde şimdi Ḫıżruñ çeşme-i ḥayvānıdur

[60] Divan metninde “ayne-dār” şeklinde geçen bu kelime vezin ve anlam uyumunu sağlamak için düzeltilmiştir.
[61] Divan metninde “Kaside” başlığı altında kaydedilmiş bu şiir aslında bir “Terci‘-bent”tir.

Tâcî-zâde Ca‘fer Çelebi K. 25 / b. 6

7. kevs̱er

Bāġı bihişte beñzedür ṣuları kevs̱ere Çalap

Ḥūri bigi aġaçları gül ile ḥulle-pūş ider

Hoca Dehhânî G. 10 / b. 6

Ṣu kevs̱er olup döndi cihān cennete sāḳī

Devr eyle ki cennetde ḥarām olmadı ṣahbā

Ahmed Paşa K. 38 / b. 7

8. tekāver

Bir tekāverdür ṣu kim şāha yedek olmaġiçün

Bağlamış ‘aks-i gül-i ter üstine la‘līn micen

Tâcî-zâde Ca‘fer Çelebi K. 11 / b. 17

ṣubḥ (Ar.) → meşşāṭa

Nev-‘arūs-ı güle ārāyiş içün jāleleri

Dest-i meşşāṭa-i ṣubḥ eyledi dürr-i menşūr

Sa‘dî K. V / b. 4

ṣurāḥī (Ar.) → **1.** çeşme-i ḥayvān

Ey göñül ‘ayş it ki ‘ayş itmek cihānuñ cānıdur

Ḫıżrdur sāḳī ṣurāḥī çeşme-i ḥayvānıdur

Aġzın açmış ġonceler gül bezminüñ hayrānıdur

Ġonce-i zanbaḳ bu bezmüñ şem‘-i nūr-efşānıdur

Sāḳiyā mey ṣun bahār eyyāmı gül devrānıdur

Prizrenli Şem‘î Mh. 1 / b. 1

2. lāle-i ḥamrā

Oldı çün la‘līn ḳadeḥ nergisleriñ faṣlı tamām

Elde lāzımdur ṣurāḥī lāle-i ḥamrā gibi

İzzet Ali Paşa K. 4 / b. 18

ṣūret-i nesrīn (Ar. Far.) → ‘araḳ-çīn

Ṣūret-i nesrīn iki yüzlü ‘araḳ-çīndür hemān

Tuḥfe ṣunmış ṣāhid-i bāzāra ṣan bir nāzenīn

Edirneli Şevkî K. 16 / b. 3

sūsen (Far.) → **1.** ‘alemdār

Dikildi tūġ-ı şāhī ḳurdı yir yir ḫaymesin eşcār

Olınca şāh-ı nev-rūzuñ yine sūsen ‘alemdārı

Râmî K. 17 / b. 2

2. cebecī

Bir fedāyī cebecīdür ki donanmacıvār

Yüridi tīġ çeküp gāret-i bāġa sūsen

Nûrî İbrahim K. 12 / b. 15

3. çāvuş

Ögürtdi çigdem ü nev-rūz peyki gül şāhuñ

Hem irdi sūsen elinde silāḥ çün çāvuş

Kemâl Ümmî K. 32 / b. 10

4. çīnī-devāt

Luṭf āyetini sūsen-i çīnī-devāt ile

Yazdı çemen ṣaḥā'ifine ṣun-ı Kirdgār

Necâtî Beg K. 10 / b. 4

5. çīnī ḳabaḳ

Bezm-i gülşende dönüp çīnī ḳabaġa sūsen

Döndi zerrīn ḳadeḥe nergis-i bāġ u gülzār

Edirneli Nazmî K. 11 / b. 12

6. dil

Bāġ bir maḥbūba dönmişdür bu dem ki olmış aña

Sūsen u ġonce dil aġız nergis ü gül göz ḳulaġ

Edirneli Nazmî G. 3170 / b. 4

7. ḫançer

Mevsim-i rezm degüldür dem-i bezm irdi diyü

Sūsenüñ ḫançerini ṭutdı ser-ā-pā jengār

Bâkî K. 18 / b. 12

Dizmiş iki cāniblerine ḫançer-i sūsen

Girmeye bu bāġa diyü bīgāne vü nā-dān

Rezmî K. 2 / b. 10

Ḫançer-i sūsenüñ ṣuyın virdi

Hem-çü seyyāf-ı ebr-i feyż-niṣār

Bosnalı Âsım K. 15 / b. 24

8. ḫayl

Āb-ı enhāra ḳılıç altından itdürdi güẕār

Ḫayl-i sūsen baġlayup meydān-ı gülzār içre ṣaf

Ganîzâde Nâdirî G. 69 / b. 4

9. ʻĪsī

Sūsen henūz ṭoġdı zemīnden bu ṭurfedür

ʻĪsī bigi uzatdı zebān kim ide süḫan

Bursalı Nakkaş Sâfî K. 20 / b. 5

Sūsen-i āzāde ʻĪsī gibi mehdinden henūz

Dil uzatmışdur ki'de ḥaḳ birligini āşkār

Edirneli Şevkî K. 8 / b. 6

Çıḳmadan gehvāreden ʻĪsā gibi sūsen henūz

Söze dil uzatdı her güfṭārdan urmaġa dem

Münîrî K. 11 / b. 10

10. ḳanādīl

Şeb-i ʻişret bu demde rūzdan raʻnā vü rūşen-ter

Kenār-ı bāġda sūsen ḳanādīl-i fürūzāndur

Lâzikîzâde F. Nâfiz K. 6 / b. 12

11. reh-zen

Ḫayli dillense gülistānda ‘aceb mi sūsen

Her zemān tīġ ile yollarda ṭurur reh-zenvār

Ganîzâde Nâdirî K. XXII / b. 7

12. ṣāḥib-ḳırān

Tīġ elinde ṣanki sūsen oldı bir ṣāḥib-ḳırān

Ḳaddini dāl eyleyüp zülf-i nigār olmış kemān

Bāġ-ı cennet gibi olmışdur müzeyyen bu cihān

Başuñı ḳaldur benefşe gibi olma nā-tüvān

Seyr-i bāġ it kim temāşā vaḳtidür iy gül-‘iẕār

Şemsi Paşa Mh. 5 / b. 4

12. sā’il

Boynıñ egmiş oturur câme-i ṣad-pāre ile

Yol kenārında ṭuran sā’ile dönmiş sūsen

Gelibolulu Mustafa Âlî K. 65 / b. 5

13. silāḥdār

Tīġ alup destine sūsenler silāḥdār oldılar

Lāledür sancaḳ begi nergis emīr-i tācdār

Hayâlî K. 25 / b. 5

14. ṣurāḥi

Sūsen ṣurāḥi ġonce ḳabaḳdur ṣarāb gül

Bezm-i çemende lāleler olmuş şarābdār

Sehî Bey K. 17 / b. 8

15. şemşīr

Ḳoyup mihr āteşine āb virdi ṣubḥ-dem jāle

‘Aceb mi sūsenüñ tīz olsa şemşīr-i güher-bārı

Nev‘î-zâde Atâyî K. 8 / b. 15

16. tīġ

Jāle şehr-i çemenüñ olmasa lü‘bet-bāzı

Tīġ-i sūsende hüner gösterüp itmezdi ḳarār

Nev‘î-zâde Atâyî K. 14 / b. 9

17. yasavul

Yasāvul irdi sūsen gül öñince

Ḳılıç ṭartup özin ser-bāz ḳıldı

Kemâl Ümmî K. 35 / b. 11

Sūsen çü ṭartdı ḫançerin eydür ki ṭarrı ḳo

Beñzer ki gül yasavulıdur ol nigārı gör

Kemâl Ümmî K. 30 / b. 12

Yasavullar gibi yollarda ṣaf ṣaf ṭurdı sūsenler

Bahār a‘yānınuñ günden güne germ oldı dīvānı

Gelibolulu Mustafa Âlî K. 39 / b. 2

18. ẕu'l-feḳār

Lāle-i ḥamrā cemālinden niḳābıñ ḳaldırup

Geldi sūsen ḫancer-i bürrān ile[62] ṣan ẕu'l-feḳār

Türâbî G. 86 / b. 3

sūsen-i ḫançerkeş-i gülzār (Far. Ar. Far.) → Güstehem-i nev-bahār

Sūsen-i ḫançer-keş-i gülzāra baḳ

Oldı gibi Güstehem-i nev-bahār

Bosnalı Âsım K. 5 / b. 43

sūzen-i bīd-bergi (Far. Far. Far.) → peykān

Sūzen-i bīd-bergini düzmiş

Ṣanasın her birisi peykāndur

Ahmed-i Rıdvan K. 29 / b. 14

sünbül (Far.) → **1.** 'abd-i siyeh-rūy

Gülüñ bir 'abd-i siyeh-rūyu sünbül-i ezraḳ

Benefşe ḫāk-i 'ubūdiyyetinde ḫidmetkār

Hanyalı Nûrî K. 6 / b. 5

2. dūd

Hevā-yı āteş-i gül dūd-ı sünbül eyledi germ

Nihāl-i bāġ giyerse n'ola libās-ı sepīd

Fasîh Ahmed Dede K. 1 / b. 7

[62] Divan metninde "sūsen-i ḫançer-i bürrānile" şeklinde geçen bu kısım vezin ve anlam uyumunu sağlamak için düzeltilmiştir.

Micmer-efrūz oldı lāle dāmen-i kūhsārda

N’ola olsa her ṭarafdan dūd-ı sünbül āşkār

Riyâzî K. XVI / b. 4

3. hevā

Oldı gül mihr ü hevā sünbül ü meh-tāb semen

Lāle mānend-i şafaḳ necm-i dıraḫşān ezhār

Arpaemîni-zâde Sâmî K. 16 / b. 33

4. imām

Her şükūfe bir ḳad [ü] ḳāmetle ṭurmuş gūyiyā

Cāmi‘-i gülde imām sünbüllerine hep uyar

Refî‘-i Kâlâyî K. 20 / b. 15

5. kemend

Kemend-i sünbüli gülşende pāy-bend idüben

Bu bend ile gözi āhūları nigār idelüm

Hilâlî G. 139 / b. 3

6. ‘ömr

Gülsitān ten gibidür gül aña cānān gibi cān

‘Ömridür sünbül anuñ nite ki şol zülf-i nigār

Edirneli Nazmî K. 11 / b. 8

7. perçem

Ṣanki bir maḥbūb-ı bī-hemtādur ey dil nev-bahār

Sünbül aña perçem ü gül ḫad olupdur ġonce fem

Münîrî K. 11 / b. 16

8. peyk

Ya bu sünbül teber-dih ḫaylice tezyīn idüb kendin

Ḥużūr-ı pādşehde gūyiyā peyk-i divān oldı

Halil Nûrî K. 8 / b. 8

Semt-i bāġa açılup sulṭān-ı gül ālāy ile

Hep rikābında yürür sünbül teberle peykvār

Refî‘-i Kâlâyî K. 20 / b. 9

9. sipeh-sālār

Sipeh-sālār-ı sulṭān-ı bahār olmaḳla ey Rüşdī

Siyeh-rū bir ḳul iken yine sünbül ḫayli şānlanmış

Dîvâne Rüşdî G. 270 / b. 5

10. ṭuġrā-keş

Dīvān-ı çemende oldı sünbül

Ṭuġrā-keş-i şevḳ-nāme-i gül

Neşâtî K. 6 / b. 6

11. ṭurre

Gül rūyı sünbül ṭurresi nergis dü-çeşm-i ġurresi

Āvāze-i bülbül sesi her ravża bir dār-ı ṣanem

Musa Kâzım Paşa K. XXIII / b. 5

12. zülf

Bāġ bir ḫūba dönüpdür kim aña göz nergis
Sünbül ü gül aña ol vech ile hem zülf ü ‘iẕār

Edirneli Nazmî K. 11 / b. 7

Ġonceyi sünbül ile ḥavż kenārında görüp
Çözdi ṣandum yumaġa zülfüni bir tāze nigār

Şeyhî Mehmed Efendi K. 12 / b. 4

Bir tāzedür ṣankim çemen ḳad serv sīne yāsemen
Gül-ġoncedür gūyā dehen sünbül de zülf-i ḫam-be-ḫam

Sünbül-zâde Vehbî K. 22 / b. 9

13. zülf-i dildār gibi şeb-i tār

‘Ārıż-ı yār gibi bāġa semen-i rūz-ı sefīd
Zülf-i dildār gibi sünbül olupdur şeb-i tār

Edirneli Nazmî K. 11 / b. 9

sünbül perçemi (Far. Far.) → bend

Oluban ġamgīn benefşe gibi burmazdum boyın
‘Adliyā boynuma bend itsem o sünbül perçemi

Adlî G. 135 / b. 5

sünbül-i gīsū (Far. Far.) → dūd

Sünbül-i gīsūların ṭaġıtdılar mānend-i dūd

Şem‘-i ruḫsārın firūzān itdiler nev-rūzda

Beyânî G. 658 / b. 5

sünbül-i ra‘nā (Far. Ar.) → āşüfte

Pāyuña düşmiş şanasın bir bölük āşüftedür

Dil-berā serv ayaġında sünbül-i ra‘nā yine

Tâcî-zâde Ca‘fer Çelebi K. 10 / b. 44

sünbülistān (Far.) → yem

Bahār irdi şaçıldı sünbülistān üstüne şeb-nem

Yemiñ gūyā yüzüne çıḳdı dürr-i ġayr-ı ma‘dūdı

Nazîf K. 12 / b. 2

şāḫ (Far.) → **1.** asmān

Şükūfe sebze-i nev-reste-i gülzāra şaçılsa

Zemīne asmān-ı şāḫdan encüm niṣār olsa

Kelâmî K. 29 / b. 2

2. dest

Zīnet-i bezm itdi hep rindāna eṭfal-i çemen

Sāḳī gül-bün şāḫı dest ü cāmı gül şeb-nem müli

Ahmed Nâmî G. 380 / b. 3

3. evreng

Cülūs eyler diyü şāh-ı güli evreng-i şāḫ üzre

Hezārān içre düşdi güft ü gū nev-rūzdur şimdi

Nesîb Dede G. 201 / b. 2

4. kāḫ

Ravża-i rıḍvān olupdur sāḥāt-i gülzārı gör

Şāḫlar kāḫ-ı zeberced ġonceler vildānıdur

Tâcî-zâde Ca‘fer Çelebi K. 25 / b. 2

Nev-bahār oldı bezendi her ṭarafda şāḫlar

Bāġa gel kim [gör] zümürrüd cübbe geydi kāḫlar

Muhibbî G. 998 / b. 1

5. mehd

Mehd-i şāḫ üzre ımızġansun diyü eṭfāl-i gül

Arḳun arḳun bād-ı ṣubḥ ögrer ki vire neşv ü nemā

Münîrî K. 11 / b. 8

6. menābir

Çıḳup menābir-i şāḫa ḫāṭībveş bülbül

Oḳudı ḫuṭbe-i medḥ-i vezīr-i ferruḫ-fāl

Kelâmî K. 21 / b. 9

Bülbül oḳur menābir-i şāḫ üzre ḫuṭbeler

K’olmış diyār-ı gülşene gül şehryār-ı nev

Kelâmî G. 280 / b. 3

7. menār

Bülbül menār-ı şāḫa çıḳup nitekim Bilāl

Ḳamū nidāsı ile ider ‘āleme ḫiṭāb

Mesihî K. 7 / b. 7

Menāre eyleyüp gül şāḫını bülbül gülistānda

Namāz-ı ‘ışḳ içün ‘āşıḳlara anda eẕān eyler

Muhyî G. CLXXXVI / b. 2

8. Meryem

Mesīḥ-i şükūfe ẓuhūrına muṭlaḳ

Ṣabā ‘aṭse-i Ādem ü şāḫ Meryem

Fuzûlî K. 27 / b. 3

Meryem-i şāḫ idi nüh-māhā aḳīm ü neykine

Urdu Cibrīl-i ṣabā bir demde virdi aña bār

Usûlî K. 3 / b. 5

9. pergār

Gül-i ter dāyiredür noḳṭası anuñ şeb-nem

Bükilüp bād ile şāḫ olsa ‘aceb mi pergār

Ganîzâde Nâdirî K. XXII / b. 8

10. resen

Raḫt-ı ezhāra nem irişdi meger şeb-nemden

Ki serer sa‘y ile ṭurmış resen-i şāḫa şecer

Edirneli Şevkî K. 4 / b. 4

11. yay

Ḫadeng-i sīne-güẕār oldı ḫārlar gūyā

Nesīm-i ṣubḥ ile her şāḫ beñzedi yaya

‘Azmî-zâde Hâletî K. 2 / b. 4

şāḫ üzre gonce (Far. T. Far.) → nīzelerde ḳanlu başlar

Degül şāḫ üzre gonce nīzelerde ḳanlu başlardur

Şitā’yı leşker-i gül bozdı ṣaḥn-ı gülsitān üzre

Sabrî Mehmed Şerîf K. 18 / b. 3

şāḫ-ı bādām (Far. Far.) → ebr-i şitā’

Güli örter döküp ezhārını şāḫ-ı bādām

Gizlenür mihr idicek ebr-i şitā’ berfi niṣār

Ganîzâde Nâdirî K. XXII / b. 22

şāḫ-ı erġuvān (Far. Far.) → ḫançer

Ḳan aġladup cigerin deldi ġonce-i ālüñ

Miṣāl-i ḫançer olup şāḫ-ı erġuvān ḫūn-bār

Şeyh Gâlib K. 17 / b. 8

şāḫ-ı gül (Far. Far.) → **1.** dūşīze

İrdi bir dūşīzedür ḥadd-i bülūġa şāḫ-ı gül

Sīnesinde ġonceler peydā olan pistānıdur

Tâcî-zâde Ca‘fer Çelebi K. 25 / b. 7

2. düm-i ṭāvūs

Dürlü reng ile düm-i ṭāvūs idüp şāḫ-ı güli

Ġoncenüñ şeklin bahār itmiş ser-i bebġā yine

Tâcî-zâde Ca‘fer Çelebi K. 10 / b. 16

3. faṣṣād

Ġonceden faṣd itmege Nev-rūzda faṣṣādvār

Şāḫ-ı gül neşterler itmiş ḫārdan peydā yine

Tâcî-zâde Ca‘fer Çelebi K. 10 / b. 3

4. ḫātem-i pīrūze

Şāḫ-ı gül ḳadd-i ḥamīdiyle dükān-ı bāġda

Ḫātem-i pīrūzedür kim aña la‘l olmış nigīn

Revânî K. 23 / b. 13

5. ḫazīnedār

Gül la‘l[63] ü jāle gevher-i şehvāredür diyü

Ḥıfẓ eyler idi şāḫ-ı gül olmış ḫazīnedār

Harputlu Rahmî K. 8 / b. 7

6. ḳad-i bālā

Her şāḫ-ı gülüñ cünbişi bād-ı seḥer ile

Mest oldı ṣalınur ṣanasın bir ḳad-i bālā

Münîrî K. 21 / b. 8

[63] Divan metninde “Gül-i la‘l” şeklinde okunan bu kısım vezin ve anlam uyumunu sağlamak için düzeltilmiştir.

7. mehd

Mehd-i şāḫ-ı gülde bīdār itdi ṭıfl-ı ġonceyi

Ṣubḥ-dem ṣıyt-ı dem-i pür-sūz-ı nāy-ı [nev-bahār]

Beyânî K. 6 / b. 6

8. mihmān

Ebr ṣaḥn-ı bāġı ṣulayup süpürür bād-ı ṣubḥ

Ṣaḥn-ı bāġa oldı güyā şāh-ı gül mihmān yine

Edirneli Şevkî K. 20 / b. 3

9. minber

Ḳıldı yine ‘andelīb minberini şāḫ-ı gül

Ġonce ne ṭañ mihr ile çāk ider olsa ḳabā

Bursalı Nakkaş Sâfî K. 16 / b. 7

şāḫ-ı nergis (Far. Far. Far. Far.) → hey’et-i ‘ıḳd-ı Pervīn

Görinür ṣaḥn-ı çemenden yine şāḫ-ı nergis

Āsmāndan nitekim hey’et-i ‘ıḳd-ı Pervīn

Bâkî K. 26 / b. 4

şāḫ-ı pür-şükūfe (Far. Far.) → eyvān-ı nev-bahār

Her lāle bāġda bir şāh-ı pür-şükūh

Her şāḫ-ı pür-şükūfe bir eyvān-ı nev-bahār

Lâmi’i Çelebi Tcb. II / II / b. 3

şāḫ-ı şükūfe (Far. Far.) → sīm-ten nigār

Şāḫ-ı şükūfe döndi bir sīm-ten nigāra

Her bir nihāl-i mevzūn bir serv-ḳad cevāna

Bâkî G. 470 / b. 2

şāḫlar üzre şükūfe (Far. T. Far.) → aġaçdan ata süvār olmış ṭıfl

Şāḫlar üzre şükūfe bād ile oynar güler

Ṭıfla beñzer kim aġaçdan ata olmışdur süvār

Nev'î K. XV / b. 6

şāḫsār (Far.) → **1.** dem-i ṭāvūs

Beñzedi ser-pençe-i kebg-i deriye erġavān

Döndi güllerle dem-i ṭāvūsa her bir şāḫsār

Riyâzî K. XVI / b. 13

2. Ṭūbā

Cennet oldı būstān Ṭūbā durur her şāḫsār

Selsebīl ırmaġı olmışdur çemende cūybār

'Işḳiyā sen de idüp bir serv-i ra'nāyı kenār

Seyr-i bāġ it kim bahār irdi temāşā vaḳtidür

Üsküdarlı Aşkî Mr. 63 / XI

şāḫsār-ı erġavān (Far. Far.) → pençe-i mercān

Mevc urup yatur çemen manend-i baḥr-i bī-kerān

Pençe-i mercāna döndi şāḫsār-ı erġavān

Ümîdî Ahmet K. 8 / b. 1

şaḳā’ıḳ (Ar.) → 1. ḥınnā

Bir nigār-ı tāzedür gül-bün ḫıżāb olmuş eli

Pāyına yaḳmış şaḳā’ıḳdan ṣabā ḥınnā yine

Tâcî-zâde Ca‘fer Çelebi K. 10 / b. 14

2. ser-‘asker

Ser-‘asker olup şāḫ-ı gül öñince şaḳā’ıḳ

Ṣaḥrāya irüp ḳurdı seḥer ḫayme-i vālā

Bursalı Rahmî K. 13 / b. 3

3. şafaḳ

Şafaḳāsā şaḳā’ıḳ-ı kūhı

Oldı yāḳūt-reng-i elvānī

Yârî K. 48 / b. 12

şaḳāyıḳ içre gül (Ar. T. Far.) → şafaḳda māh-ı tābān

Şaḳāyıḳ içre gül oldı meyān-ı sebzde ẓāhir

Şafaḳda māh-ı tābān gibi ṣaḥn-ı āsmān üzre

Sabrî Mehmed Şerîf K. 18 / b. 8

şeb-nem (Far.) → 1. aḳça

Dāye-i ebr yine ġoncelerüñ şeb-nemden

Başına aḳça dizer niteki eṭfāl-i ṣıġār

Bâkî K. 18 / b. 11

2. bāde

Mest olup bāde-i şeb-nem ile bezm-i çemene

Çıḳa geldi gül-i nesrīn-i perīşān-destār

Süheylî K. 22 / b. 15

Cām-ı gülde seḥerī bāde-i şeb-nem görilüp

Dil-i ġam-dīdemüze ḫaṭṭ-ı amān irdi yine

Ahmed Nâmî G. 348 / b. 6

3. dür

Dürr-i şeb-nemle ḳulaḳların ya ḫōd zeyn eylemiş

Ṣanki gülşen bir güler yüzlü güzeldür mihribān

Hayretî K. 15 / b. 11

Ġonce eṣnāmın dür-i şeb-nemle tezyīn eyleyüp

Secde ḳıldı bād-ı ṣubḥ ile öñinde ṣāḫsār

Ümîdî Ahmet K. 4 / b. 10

Bahār irdi ṣaçıldı sünbülistān üstüne şeb-nem

Yemiñ gūyā yüzüne çıḳdı dürr-i ġayr-ı ma‘dūdı

Nazîf K. 12 / b. 2

4. dürr-i şehvār

Süzüldi indi aña ser-nigūn ġavvāṣ olup bülbül

Ṣadefdür gül çemen baḥrında şeb-nem dürr-i şehvārı

Ganî-zâde Nâdirî K. VII / b. 8

O baḥr-ı aḥżara olmışdur erġuvān-ı mercān

ʿAceb mi olsa dürr-i şāhvār aña şeb-nem

Gümülcineli Dürrî K. 4 / b. 20

5. dürr-i yetim

Baḥr-ı leṭāfetdür ḳażā emvācı ser-sebz-i zemīn

Güller ṣadef her şeb-nemi dürr-i yetim-i nev-bahār

Ahmed Nâmî G. 85 / b. 6

6. gevher

Gevher-i şeb-nem olup ʻaks-i şafaḳla yāḳūt

Laʻl-i sīr-āb ile zeyn oldı ser-ā-ser eşcār

Prizrenli Şemʻî K. 7 / b. 12

7 gūy-ı girībān

Pīrehen berg-i semen gūy-ı girībān şeb-nem

Gülsitān oldı bugün bir ṣanem-i lāle-ʻiẕār

Bâkî K. 18 / b. 14

8. gül-āb

Pīrāhenini itmege ḫōş-būy güllerüñ

Şeb-nem gül-āb u ġonce-i raʻnā gül-ābdān

Şeyhülislâm Yahyâ K. 2 / b. 4

9. ḫāl

Bir muḫaṭṭiṭ göz ile n'ola idersem teşbīh

Çemeni k’olmış aña sebze ḫaṭ u şeb-nem ḫāl

Bağdatlı Rûhî K. 22 / b. 8

Bir müzellef güzele beñzedürem ben çemeni

Ḫāller şeb-nem aña sebze ḫaṭ-ı ‘anber-bār

Süheylî K. 22 / b. 11

10. ḫurşīd

Seḥeri nergise düşüp şeb-nem

Oldı ḫurşīd gibi nūrānī

Yârî K. 48 / b. 14

11. imāmī

Ḫāricīdür ṣaḥn-ı gülşende diyü gün şeb-neme

Tīġ urur yıl on iki aydur imāmīler gibi

Edirneli Nazmî G. 6551 / b. 3

12. lü‘lü / le’āli

Hevādan eyleye eşcārı ebr gevher-bār

Ṣaḥīfe-i çemen üzre le’āli-i şeb-nem

Fuzûlî K. 16 / b. 3

Eline girdi çenāruñ le’āli-i şeb-nem

Temevvüc itmeg ile ṣubḥ-dem yem-i aḫḍar

‘Azmî-zâde Hâletî K. 25 / b. 12

Ṣanmañ ruḫında ẓāhir olanlar çiçek ola

Düşmiş gül-i cemāline şeb-nem le’ālvār

Beyânî G. 95 / b. 4

ʿArūs-ı nev-bahāridür çemende verd-i nev-reste

Ṭaḳar şeb-nemden aña māh her şeb lü’lü-yi lālā

Seyyid Burhân K. 8 / b. 7

13. mey

Dest-i şevḳ ile n’ola çāk-ı girībān olsa

Mey-i şeb-nemle ḳızarmış gül-i rengīn-ruḫsār

Derzi-zâde ‘Ulvî K. 18 / b. 10

14. mül

Zīnet-i bezm itdi hep rindāna eṭfal-i çemen

Sāḳī gül-bün şāḫı dest ü cāmı gül şeb-nem müli

Ahmed Nâmî G. 380 / b. 3

15. naḳd

‘Arūs-ı verd baṣup ṣaḥn-ı sebzezāra ḳadem

Aġırlıḳ itdi felek naḳd-i şeb-nemi i‘ṭā

Ahmed Bâdî K. 7 / b. 3

16. noḳṭa

Gül-i ter dāyiredür noḳṭası anuñ şeb-nem

Bükilüp bād ile şāḫ olsa ‘aceb mi pergār

Ganîzâde Nâdirî K. XXII / b. 8

Ḳonmış nuḳāṭ-ı şeb-nem-i ter ṣaḥf-ı güllere

Bir bir hezār yāda getürmiş rivāyeti

Fasîh Ahmed Dede G. 471 / b. 2

Dökdi şeb-nem noḳṭalar evrāḳa var bir niyyeti

Kim yaza şekl-i feraḥ mecmū‘a-i dehre kenār

Refî‘-i Kâlâyî K. 20 / b. 8

17. nuḳre

Mihr ile dād u sitādın ṣuya ber-ā-ber ider

Nuḳre-i şeb-nemi ẓann itme çemen hīçe ṣayar

Hâtem K. 1 / b. 31

18. sīm

Kāse-i gül zer ile oldı yine māl-ā-māl

Kīsesin şeb-nem ile ġonceler itdi pür-sīm

Yârî K. 28 / b. 4

19. şarāb

Ṭoldı şarāb-ı şeb-nem ile cāmı nergisüñ

Miskīn ḫalāṣ oldı ṣudā‘-ı ḫumārdan

Sehâbî K. 12 / b. 4

Döşeyüp sebze çemenzāra bisāṭ-ı ‘işret

Ġonce mīnāsını ṭoldurdı şarāb-ı şeb-nem

Süheylî K. 32 / b. 6

Dökerler ḳoynına güller şarāb-ı şeb-nemi şimdi

Tenük ẓarfān-ı bezm-i bāġ şöyle neşvedār olmış

Sabrî Mehmed Şerîf G. 85 / b. 6

20. şīr

Aġzın açup ṭamladur gülşende şīr-i şeb-nemi

Ṭıfl-ı ezhāra olupdur ġonce pistān-ı bahār

Ümîdî Ahmet K. 5 / b. 21

şecer (Ar.) → 1. düm-i ṭāvus-ı gülzār-ı cinān

Rūḥ-ı ḳudsīler gibi cevlānger ezhār-ı çemen

Her şecer ‘ayn-ı düm-i ṭāvus-ı gülzār-ı cinān

Hüdâyî K. 2 / b. 6

2. çāder

Ne çemen ṣun‘-ı Ḫudā ṣaldı yire sebz bisāṭ

Her bahārıyla şecer çāder-i bālā vü güzīn

Mostarlı Hasan Ziyâ’î K. 8 / b. 8

3. Ḫıżr

Meydān-ı gülsitānda çemān idi her çemen

Mānend-i Ḫıżr ḥulle-i ḫaḍrā geyüp şecer

Mostarlı Hasan Ziyâ’î K. 3 / b. 2

4. sidre vü ṭūbā

Nev-bahār irdi yine cennete döndi gülzār

Eyledi her şeceri sidre vü ṭūbā nev-rūz

Cevrî K. VIII / b. 6

5. Ṭūbā

Her şecer mānend-i Ṭūbā ne ki var iy dōstum

Ravża-i sebz içre ṭurup ber-ḳarār iy dōstum

Serâyî K. 4[64] / IX / b. 3

şekl-i kuhsār (Ar. Far.) → faṣṣ-ı zümürrüd

Cūylar ḥalḳa-ı ḫātem olup eṭrāfında

Görinür faṣṣ-ı zümürrüd gibi şekl-i kuhsār

Arpaemîni-zâde Sâmî K. 16 / b. 2

şekl-i sünbül-i ter (Ar. Far. Far.) → nişān-ı ḥükm-i hümāyūn

Ṣitā' gidüp yirine ḥākim oldı şāh-ı bahār

Nişān-ı ḥükm-i hümāyūnı şekl-i sünbül-i ter

Nev'î K. XVI / b. 6

şimşād u serv (Far. Far.) → boy begleri

Feṭḥ itdi sebzezār-ı riyāżı ṭaraf ṭaraf

Şimşād u servden yüridüp boy begleri

Nevres-i Kadîm K. 27 / b. 3

[64] Divan metninde "Kaside" başlığı altında kaydedilmiş bu şiir aslında bir "Terci'-bent"tir.

şīşelerle şuya ḳonılmış şükūfe (Far. T. T. Far.) → her bir ḥabāb-ı cūy ile ‘aks-i şükūfezār

Ṣan şīşelerle ṣuya ḳonılmış şükūfedür

Her bir ḥabāb-ı cūy ile ‘aks-i şükūfezār

Gelibolulu Mustafa Âlî K. 64 / b. 8

şitā’ (Ar.) → **1.** ceyş

Degül lāle dahī kūh üzredür ceyş-i şitā’ deyü

Der ü deşte ṣabā āteş yaḳup i‘lām ider anı

Sabrî Mehmed Şerîf K. 16 / b. 4

2. cünd

Mülk-i dünyāya bahārı yine şāh eylediler

Ṣıdılar cünd-i şitā’yı bir olup leyl ü nehār

Zâtî G. 487 / b. 6

3. ehremen

Aldı mülk-i bāġı ser-tā-ser Süleymān-ı bahār

Tiġ-ı ḫurşīd ile ḳahr oldı şitā’-yı ehremen

Zâtî K. 36 / b. 7

Çün Süleymān-ı bahār aldı diyār-ı çemeni

Seyf-i ḫurşīd ile ḳahr oldı şitā’ ehremeni

Zâtî K. 61 / b. 1

4. Fir‘avn

Oldı Fir‘avn-ı şitā’ ġarḳa-i ṭūfān-ı fenā

Lücce-i Nil gibi yol yol olup sünbül-i zār

Riyâzî K. VIII / b. 2

Oldu Fir‘avn-ı şitā’ düşmen-i Mūsā-yı bahār

Olsa bī-cāmı ‘aṣā-zen yed-i beyżā-yı bahār

Abdî-i Karahisârî G. 111 / b. 1

5. Ḥaccāc

Gitdi nev-rūz ile Ḥaccāc-ı şitā’nuñ ẓulmeti

Seyyidān-ı sebzenüñ var idi andan zaḥmeti

Yahyâ Bey K. 28 / b. 1

6. gūy

İletdi gūy-ı şitā’yı bu ‘arṣadan ṭaşra

Eline ḳavṣ-i ḳuzaḥdan felek alup çevgān

Bursalı Rahmî K. 8 / b. 4

7. Ḳārūn

Genc-i sīm-i berf ü Ḳārūn-ı şitā’ geçdi yire

Virdi Mūsā-yı bahāruñ pençe-i mihri żiyā

Ganîzâde Nâdirî K. 5 / b. 2

8. levendān

Şeh-i nev-rūz iricek memleket-i gülzāra

Nā-bedīd oldı şitā’ miṣl-i levendān-ı zemān

Ahmed Hamdi K. 17 / b. 3

9. Mecnūn

Oldu Mecnūn-ı şitā’ bādiye-pūyān-ı zevāl

Eylemez ‘arż-ı cemāl aña bu Leylā-yı bahār

Abdî-i Karahisârî G. 111 / b. 13

10. memālik

Seḥer ki leşker-i nev-rūz çıḳdı ṣaḥrāya

Şitā’ memāliki ser-cümle vardı yaġmāya

‘Azmî-zâde Hâletî K. 2 / b. 1

Mevākib-i şeh-i nev-rūz idince ‘azm-i çemen

Şitā’ memālikini urdı cümle yaġmāya

Râmî K. 19 / b. 2

11. mülk

Güller siperler ile üleşdi fīloriyi

Mülk-i şitā’yı ġāret idüp leşker-i bahār

Bâkî G. 130 / b. 3

12. rehzen

Ṣoymışdı gerçi her şeceri rehzen-i şitā’

Geydürdi mihr idüp yine devrān ḳabā-yı ‘īd

Hayretî K. 13 / b. 4

13. sihām

Ḥıfẓ itmege sihām-ı şitā'dan vücūdını

Berg-i çenārı itdi siper server-i bahār

Vahyî K. 28 / b. 4

14. süvāri

Mülk-i bāġ oldı süvāri-i şitā'dan maḥfūẓ

Oldı gülzār-ı ḳażālar gibi şeyn ābādān

Ahmed Hamdi K. 17 / b. 5

15. şāh

Sürmek içün bāġdan şāh-ı şitā'nuñ 'askerin

Eylemiş cem'iyyet ezhārıñ sipāhı bī-şümār

Hayâlî K. 25 / b. 4

Ḫuḍerātuñ kökini ḳırmış idi şāh-ı şitā'

Dipdiri oldı iricek bu dem-i Ḫıżr-āsār

Feyzî-i Kefevî K. VI / b. 13

Nā-gehān şāh-ı şitā' Zühresini çāk itdi

Getürüp müjde-i nev-rūzı nesīm-i esḥār

Râmî K. 21 / b. 2

16. şeb-i ẓulmet

Bi-ḥamdi'llāh şitā' āḫir olup evvel bahār oldı

Ṣanasın ki şeb-i ẓulmet geçüp rūşen nehār oldı

Zâtî G. 1806 / b. 1

17. şeyḫ

Ṣordum aṣlın ṣogucuḳluymuş meger şeyḫ-i şitā'

Erba'īn içre görünce zāhidi ra'şe ṭutar

Refî'-i Kâlâyî K. 20 / b. 3

18. şeyṭān-ı la'īn

Yine 'ālemde şitā'dan ḳalmadı hergiz eṣer

Gūyiyā dergāhdan sürildi şeyṭān-ı la'īn

Zâtî K. 25 / b. 11

şu'ā' (Ar.) → rişte

Dişini çekdi seḥer rişte-i şu'a' ile mihr

Lebini dişledi çün ṭıfl-ı ġoncenüñ şeb-nem

Zâtî K. 13 / b. 13

şu'ā'-i berḳi (Ar. Ar.) → yed-i beyżā

Ḥażret-i Mūsā durur gūyā ki ebr-i nev-bahār

Kim şu'ā'-i berḳi gösterdi yed-i beyżā yine

Revânî K. 30 / b. 2

şu'ā-ı mihr (Ar. Far.) → zerrīn-ṭınāb

Şu'ā-ı mihr-i 'ālem cā-be-cā zerrīn-ṭınāb oldı

Ḳuruldı her dıraḫtun ḫayme-i ḫaḍrāsı ṣaḥrāya

‘Azmî-zâde Hâletî K. 10 / b. 3

Şikāf-ı bergden yir yir şuʿāʿ-ı mihr irüp ḫāke

Ṭınāb-ı zer-nişān oldı ḫıyām-ı sebz-i eşcāra

Arpaemîni-zâde Sâmî K. 25 / b. 8

şu‘le-i āh-ı dil (Ar. Far. Far.) → şem‘-i bezm-efrūz

Mūmlarla ararın ol gevher-i yek-dāneyi

Şu‘le-i āh-ı dilüm bir şem‘-i bezm-efrūzdur

Dânişî G. XLVII / b. 7

şükūfe (Far.) → **1.** ‘arūs

Bahār irdi cihān giydi yeniden câme-i ḫaḍrā’

‘Arūs-āsā şukūfeyle bezendi kūh ile ṣaḥrā

Edirneli Kabûlî G. 39 / b. 1

2. aḳça

Yitişdi pādşāhı i‘tidālüñ şehr-i būstāna

Şükūfe aḳçası Ẕātī ḳudūmine niṯār oldı

Zâtî G. 1806 / b. 10

3. boy begi

Çemen vilāyetine her şükūfe boy begidür

Ṣubaşı nehr-i revān maṣlaḥat-güẕārı ṣabā

Gelibolulu Mustafa Âlî K. 1 / b. 8

4. cüyūş

Ḫurūşa geldi cüyūş-ı şükūfe ṣaḥrāda

Benefşe ḳāfile-sālār u lāle ser-‘asker

Nev’î K. XVI / b. 7

5. dehen

Her şükūfe dehen ü berg zebāndur gūyā

Ẕikr ider Ḫāliḳini ḥāl diliyle eşcār

Hayâlî K. 2 / b. 2

6. eṭfāl

Oldı eṭfāl-i şükūfe yine feyż-i Ḥaḳ’dan

Her biri bir ṣanem-i lāle-ḫad ü gül-ruḫsār

Süheylî K. 22 / b. 12

7. genc

Mehdī-yi nev-bahār çıḳup ġār-ı dehrden

Genc-i şükūfe yir yir açıldı türābdan

Hüdâyî K. 5 / b. 2

8. ḥavrā

Ḥavrā ṣıfat şükūfe ile zeyn olup ḳamu

Būstān u bāġı eyledi miṣl-i cinān bahār

Serâyî K. 15[65] / I / b. 2

[65] Divan metninde “Kaside” başlığı altında kaydedilmiş bu şiir aslında bir “Terkib-bent”tir.

Cināne oldı müşābih yine cenāyin-i bāġ

Ki oldı ravżalarında şükūfeler Ḥavrā

Râmî K. 3 / b. 18

9. ḫurde-i mīnā

Bezm-i çemene şöyle ki ṣaçıldı şükūfe

Ṣan kim yire döküldi ḳamu ḫurde-i mīnā

Münîrî K. 21 / b. 15

10. leşker

Ṣaḥn-ı çemende ḫayme ḳurup şāḫsār-ı bāġ

Dizdi şükūfe leşkerini nev-bahār-ı bāġ

Edincikli Ravzî G. 372 / b. 1

Şükūfe leşkerini cem‘ ḳıldı şāh-ı bahār

‘Aceb mi mülk-i cināndan eger olursa ḫarāc

Zâtî K. 66 / b. 4

Çıḳınca ṣaḥn-ı riyāża oṭāġ-ı ḫusrev-i gül

Şükūfe leşkeri ḳondı ḫıyām-ı ḫaḍrāya

Râmî K. 19 / b. 9

11. Mesīḥ

Mesīḥ-i şükūfe ẓuhūrına muṭlaḳ

Ṣabā ‘aṭse-i Ādem ü şāḫ Meryem

Fuzûlî K. 27 / b. 3

12. mihmān

Sofralar açsa ṣabā yir yir ‘aceb mi ġonceden

Çün şukūfe ravżanuñ bir haftalık mihmānıdur

Tâcî-zâde Ca‘fer Çelebi K. 25 / b. 9

13. nücūm

Dürlü şükūfe şöyle ṭonatdı çemen yüzin

Cümle nücūmı yire döşedi ṣanur gören

Hayretî K. 20 / b. 2

14. Peren

Yiridür rūy-ı zemīni çerḫe teşbīh eylesem

Gül ḳamer lāle şafaḳdur her şükūfe bir Peren

Zâtî K. 36 / b. 8

15. pervāne

Çemen bezminde her gül döndi bir şem‘-i şebistāna

Şükūfe üstine rīzān olur mānend-i pervāne

Bursalı Rahmî G. 183 / b. 1

16. piyāde

Naṭ‘-ı zemīne at ṣalıcaḳ fāris-i bahār

Düşdi şükūfeler hep öñine piyādevār

Bâkî G. 180 / b. 1

17. ṣadef

İrdügince bād mevc urur çemen deryā gibi

Her şükūfe bir ṣadef her jāle bir dürr-i şemīn

Zâtî K. 25 / b. 18

18. sāḳī

Revān oldı ser-ā-pā cūy-ı dil-cū selsebilāsā

Dutar her bir şükūfe sāḳīveş bir cām-ı iḥyāyı

‘Ayıntablı Hâfız G. 264 / b. 3

19. ṣandal

Derd-i ser virdi gülüñ başına ġavġā-yı hezār

Sürmege oldı cebīnine şükūfe ṣandal

Bursalı Rahmî K. 4 / b. 15

20. sipāh

‘Anādil ḫaṭībine gül-bün menābir

Şükūfe sipāhına gülzār muḫayyem

Fuzûlî K. 27 / b. 7

21. ṭıfl

Şu ṭıfl-ı nevrese beñzer ki ola çūba süvār

Şükūfe şāḫ-ı tekāverde kim ola pūyān

Bursalı Rahmî K. 8 / b. 7

Ṭıfl-ı şükūfe bir yire cem’ oluban yaḫōd

Gönlekçek olup oyuna başladı yāsemen

Hayretî K. 20 / b. 3

22. ẓurafā

Çemen ekābiridür bāġ u rāġuñ eşcārı

Ẕevāt-ı sebze re‘āyā şükūfeler ẓurafā

Gelibolulu Mustafa Âlî K. 1 / b. 23

şükūfeyle çemenler (Far. Far.) → çiçekli pāk kemḫā

Döşendi şāh-ı nev-rūza firāş-ı aṭlas-ı ḫażrā

Şükūfeyle çemenler bir çiçekli pāk kemḫādur

Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim K. 34 / b. 2

şükūfezār (Far.) → **1.** kevākib

Gül āftāb oldı kevākib şükūfezār

Bāġ-ı felekde oldı dem-ā-dem bahār u ‘īd

Yârî G. 47 / b. 4

2. nev-‘arūs

Ṭāvūsvār cilveler itmekde bāġda

Gūyā ki nev-‘arūsa dönüpdür şükūfezār

Bâkî G. 180 / b. 3

3. semā

Gül mihr ü māh nesteren ezhār olup nücūm

Bu hey’et ile döndü semāya şükūfezār

Harputlu Rahmî K. 8 / b. 9

4. ṭāvūs

Ṭāvūsvār cilveler itmekde bāġda

Gūyā ki nev-‘arūsa dönüpdür şükūfezār

Bâkî G. 180 / b. 3

ṭabī‘at (Ar.) → naḳḳāş

Naḳḳāş-ı ṭabī‘at ezüben reng-i melāḥat

Resm eyledi gül levḥasına naḳş-ı nigārı

Zâtî K. 15 / b. 3

ṭaġ (T.) → **1.** İrem

Ṭaġ oldı reng reng çiçekden İrem miṣāl

Bāġ oldı nev‘ nev‘ gül ile bihiştvār

Ahmedî G. 181 / b. 2

2. ḥiṣār

Ṭaġı ḥiṣār idindi zirih geydi ebrden

Ḳaṣdı ölince ceng ide muḥkem bahār ile

Çâkerî G. 110 / b. 5

ṭal‘at (Ar.) → **1.** āftāb

Āftāb-ı ṭal‘atüñ meclisde ey meh gül yiter

Ḥüsnüñüñ mecmū‘asında kākülüñ sünbül yiter

Cāmlar güldür ṣürāḥī ġulġuli bülbül yiter

Cennete döndi cihān Kevṯer yirine mül yiter

Sāḳiyā mey ṣun bahār eyyāmı gül devrānıdur

Prizrenli Şem‘î Mh. 1 / b. 2

2. gül

Gül ṭal‘atında gördi meger la‘l ġoncesin

Her bir nihāl-i sebzede eyler hezār ‘īd

Mihrî Hâtun K. 15 / b. 7

Gül gibi güldi ṭal‘at-ı eşcār-ı bāġ u rāġ

Ferḫunde ṭāli‘ oldı bahāriyle fāl-ı ‘īd

Lâmi’i Çelebi Tcb. II / I / b. 2

3. ḳamer

Gün yüzüñde ey ḳamer-ṭal‘at bu zülf-i anberīn

Ṣan İrem ṭāvusıdur yā şeh-per-i Rūḥü’l-emīn

Prizrenli Şem‘î K. 14 / b. 18

4. mihr

Ṣalunursa nāz ile nergis çemenlerde n’ola

Altun üsküflü güzeldür mihr-ṭal‘at meh-cebīn

Revânî K. 23 / b. 15

ṭar[ḥ]-ı reyḥān u yāsemen (Ar. Ar. Far.) → dilber ‘iẕārıyla ḫaṭ-ı sebzi

Dil-ber ‘iẕārıyla ḫaṭ-ı sebzi nişānidür

Ḳande ki göresin ṭar[ḥ]-ı reyḥān u yāsemen

Molla Aşkî K. 19 / b. 13

ṭavḳ-ı ḳumrı (Ar. Far.) → ḥalḳa-i bezm-i şarāb

Çemende ṭavḳ-ı ḳumrı ḥalḳa-i bezm-i şarāb oldı

Yine güldürdi devrān rūy-ı rindān-ı dil-efgārı

Nevres-i Kadîm K. 4 / b. 9

tāze yetişmiş fidanlar (Far. T. Yun.) → müsellaḥ yeñiçeri

Gülzārı ṭutdı tāze yetişmiş fidanlar

Yerden mi bitdi bunca müsellaḥ yeñiçeri

Nevres-i Kadîm K. 27 / b. 5

ṭıfl-ı çemen (Ar. Far.) → gül

Gül gibi her biri bir renge girüp ṭıfl-ı çemen

Nükte-i būḳalemūn oḳudı gülşende hezār

Ahdî-i Bağdâdî K. 1 / b. 3

ṭolanmış sebzeler içre enhār (T. Far. T. Ar.) → zünnār

Ṭolanmış sebzeler içre görüp enhār şandı kim

Belinden serv-i bāġuñ şalınurken düşdi zünnārı

Nev'î-zâde Atâyî K. 8 / b. 12

ṭurra (Ar.) → sünbül

Ḫaṭ getürdi sebze ki tārāc ide ġam şehrini

Ṭurra-i sünbül o menşūr üzre ṭuġrādur yine

Necâtî Beg K. 26 / b. 6

Ṭurra-i sünbülden açar esdügünce bād-ı ṣubḥ

Her nefesde nice yüz biñ nāfe-i müşk-i tātār

Edirneli Şevkî K. 8 / b. 4

ṭurra-i sünbül (Ar. Far.) → ṭuġrā

Ḫaṭ getürdi sebze ki tārāc ede ġam şehrini

Ṭurra-i sünbül o menşūr üzre ṭuġrādur yine

Necâtî Beg K. 26 / b. 6

ṭuyūr (Ar.) → ḫayl

N'ola dīvānına cem' olsa gülüñ ḫayl-i ṭuyūr

Taḫtını yil götürüp oldı Süleymān-ı bahār

Ümîdî Ahmet K. 5 / b. 15

'unḳūd-ı 'ineb (Ar. Ar.) → 'ıḳd-ı s̱üreyyāya

Tā ki çūb üzre dönüp saḳfa göge beñzedi tāk

Dönse 'unḳūd-ı 'ineb 'ıḳd-ı s̱üreyyāya ne var

Edirneli Nazmî K. 11 / b. 18

'uşşāḳ (Ar.) → bülbül-i şeydā

Ṣaçdılar sünbüllerin gül-berg-i ra'nā üstine

Bülbül-i şeydā gibi 'uşşāḳı ḥayrān itdiler

Amrî G. 23 / b. 4

Vāmıḳ (Ar.) → bülbül-i gūyā

Görüb Vāmıḳ gibi bir bülbül-i gūyāsı ol anuñ
Açıl gülzāra kim bir dil-ber-‘Aẕrā-‘iẕār oldı

Zâtî G. 1806 / b. 4

varaḳ-ı verd-i sefīd (Ar. Ar. Far.) → iḥrām

Bülbülān üzre ṣaçılmuş varaḳ-ı verd-i sefīd
Netekim ṭā’ife-i ḥacc giyinür iḥrāmı

Sürûrî G. 159 / b. 3

varaḳ-ı yāsemīn ü berg-i semen (Ar. Far. Far. Far.) → Hümāy

Hümāyveş varaḳ-ı yāsemīn ü berg-i semen
Uçup hevāya gülistāna düşdi ẓıll-ı hümā

Fuzûlî K. 1 / b. 12

verd (Ar.) → **1.** ‘arūs

ʿArūs-ı nev-bahāridür çemende verd-i nev-reste
Ṭaḳar şeb-nemden aña māh her şeb lü’lü-yi lālā

Seyyid Burhân K. 8 / b. 7

‘Arūs-ı verd başup ṣaḥn-ı sebzezāra ḳadem
Aġırlıḳ itdi felek naḳd-i şeb-nemi i‘ṭā

Ahmed Bâdî K. 7 / b. 3

2. āşiyān

Ṣāḥ-ı gül üstinde meger bir āşiyāndur verd-i ter

Uçmaġa her bergi açar mānend-i lücce bāl ü per

Nev‘î-zâde Atâyî G. 40 / b. 6

3. Belḳīs

Çemen bilād-ı ṣabā anda verd-i ter Belḳīs

Ṣanur hezārı gören Hüdhüd-i Süleymāndur

Sürûrî K. 42 / b. 8

4. Ḫ^{v}ānçe

Çāşnī-i ne‘am-ı ‘īşī füzūnter itdi

Ḫ^{v}ānçe-i verde olup ġonce nemekdān bahār

Sürûrî K. 27 / b. 13

5. la‘līn ṭabaḳ

Verd-i ter la‘līn ṭabaḳ anuñ içinde ḫurdesi

Şehd-i fāyıḳdur bitüp olmış ser-ā-pā dānedār

Ganîzâde Nâdirî G. 28 / b. 4

6. pīrehen

Yine ‘Aṭāyī lāleden micmer-firūz oldı çemen

Oldı mu‘aṭṭar pīrehen gülzārda her verd-i ter

Nev‘î-zâde Atâyî G. 40 / b. 7

7. şāh

Dili bitdi çemende ṭūṭīnüñ

Şāh-ı verde yañaşdı tāze nedīm

Şeyhî Mehmed Efendi K. 4 / b. 13

8. şāhid

Dānişī̄ ḫil‘atı mebẕūl idiyor şāh-ı bahār

Şāhid-i verdi güzel açdı ḳabā-yı nev-rūz

Dânişî G. XCIX / b. 5

Yaḳışmış şāhid-i verdüñ ne zī̄bā câme-i sebzi

‘Aceb ra‘nā emī̄r-i meclis-i bāġ-ı cihān oldı

Halil Nûrî K. 8 / b. 2

9. şem‘

Şem‘-i verd üstine pervāneleri dūr eyler

Gül-i bādāmı döker ṣanma nesī̄m-i esḥār

Ganîzâde Nâdirî K. XXII / b. 4

Lāle āteş berg ile hibritini iḥżār idüp

Şem‘-i verdi bād-ı nev-rūzı fürūzān eyledi

Riyâzî K. XII / b. 4

verd-i ḫandānuñ yanında ġonce-i al (Ar. Far. T. Far. T.) → kenār-ı cām-ı meyde la‘l-i cānān

Görünce verd-i ḫandānuñ yanında ġonce-i alı

Ḫayāl itdüm kenār-ı cām-ı meyde la‘l-i cānānı

Sabrî Mehmed Şerîf K. 16 / b. 11

verd-i pür-şeb-nem (Ar. Far./Far.) → bir ṭabaḳ elma

Bir ṭabaḳ elma getürdi verd-i pür-şeb-nem aña
Lāle-i gül-gūn olınca sāġar-ı ‘işret be-kef

Ganîzâde Nâdirî G. 69 / b. 5

verd-i ra‘nā (Ar. Ar.) → Aḥmed-i muḫtār

Verd-i ra‘nā Aḥmed-i muḫtārdan virüp nişān
Rāyet-i sebz olup üstinde ṭurur serv-i çemen

Tâcî-zâde Ca‘fer Çelebi K. 11 / b. 8

verd-i sefīd (Ar. Far.) → rūz

Rūz çün verd-i sefīd oldı tamām üşküfte
Leyl mānend-i benefşe görinür bī-miḳdār

Arpaemîni-zâde Sâmî K. 16 / b. 29

yaġmur (T.) → **1.** āb-ı zemzem

Çemen ṣafā ṣıfat oldı ise bāġ Ka‘be ḥarem
‘Aceb mi çünki yaġan yaġmur āb-ı zemzemdür

Ahmedî K. XXXIX / b. 5

2. āb-ı ḥayvān

Deşt ü ṣaḥrā boldı baştın Ḫıżr yan͡glıġ sebz-pūş
Ebrden yaġmur ki yaġdı āb-ı ḥayvāndur yana

Şiban Hân G. 272 / b. 5

yaḫ (Far.) → **1.** ḥabs

Seḥer ser-leşker-i gül dağıdup cünd-i zemistānı

Yine ḳurtardı ḥabs-i yaḫdan enbār-ı gülistānı

Sabrî Mehmed Şerîf K. 16 / b. 1

2. İsfendiyār-ı Rūyīn-ten

Olup dururdı yaḫ İsfendiyār-ı Rūyīn-ten

Bahār irişdi helāk itdi anı çün Rüstem

Zâtî K. 13 / b. 6

3. zücāc

Ṣaḥn-ı çemende şöyle ḳırıldı zücāc-ı yaḫ

Seng-i felāḫan urdı meger aña lāleler

Bâkî G. 103 / b. 2

yanaḳ (T.) → **1.** gül

Cüdāyam ol ṣaçı reyḥān u yanaġı gülden

Benefşe bigi bu derd ile ḳāmetüm ḫamdur

Ahmedî K. XXXIX / b. 16

2. gülzār

Meger ki zülfüñe bād-ı bahār hem-demdür

Ki yanaġuñ gibi gülzār ḫūb ḫurremdür

Ahmedî K. XXXIX / b. 1

yapraġ (T.) → şeb-çerāġ

Nāle ḳıldı şol ḳadar bülbül gülüñ ‘aşḳına kim

Gözyaşından şeb-çerāġāsā yanar yapraġlar

Âsaf G. 269 / b. 3

yāsemen (Far.) → 1. çeh-i Yūsuf

Yāsemenler çeh-i Yūsuf gibi nūr-efgen olup

Añdurur şāhid-i gül ḥālet-i "Yā büşrā"yı

Kaf-zâde Fâ'izî K. 6 / b. 13

2. dīdebān

Baḳar dīvār-ı bāġdan yāsemen kim dīdebān olmış

Görür kimdür temāşā eyleyen gülşende hercāyi

'Ayıntablı Hâfız G. 264 / b. 10

3. dürr-i s̱emīn

Zeyn olursa yaraşur güş-ı 'arūs-ı gülsitān

Ġonceler la'l-i Bedaḫşān yāsemen dürr-i s̱emīn

Prizrenli Şem'î K. 14 / b. 6

4. elfāẓ

Mażmūnı gül ḫaṭı çemen elfāẓı yāsemen

Ṭarḥ-ı ḳaṣīde itdi suḫan-perver-i bahār

Vahyî K. 28 / b. 7

5. lenger

Lengeri dāḫil-i keştīye alurlar gūyā

Yāsemen kim dökilür zevraḳ-ı pür-ṣahbāya

‘Azmî-zâde Hâletî G. 725 / b. 3

6. meh-tāb

Hevā benefşe vü gül mihr ü yāsemen meh-tāb

Felek zemīn ile reng-āşinā-yı naḳş ü nigār

Arpaemîni-zâde Sâmî K. 20 / b. 2

7. rūz-ı sefīd

Başḳa bir ‘ālemi var bād-ı bahāruñ k’anda

Yāsemen rūz-ı sefīd oldı benefşe şeb-i tār

Mesîhî K. 8 / b. 16

8. sīne

Bir tāzedür ṣankim çemen ḳad serv sīne yāsemen

Gül-ġoncedür gūyā dehen sünbül de zülf-i ḫam-be-ḫam

Sünbül-zâde Vehbî K. 22 / b. 9

9. şāne

Zīb ü fer virmek içün rūy-ı ‘arūs-ı çemene

Yāsemen şāne ṣabā māşıṭa āb āyīnedār

Bâkî K. 18 / b. 15

10. şeyḫler

Şeyḫler gibi geçüp seccāde-i sebz üstine

Yāsemen aḳ sādeler geymiş çıḳup ol rūzdan

Süheylî K. 43 / b. 9

11. şūḫ

Bir şūḫ gibi şāḫa çıḳup yāsemen-i ter

‘Uryān oluban ḥavża ider kendüyi ilḳā’

Bursalı Rahmî K. 13 / b. 4

yasemin ağzında şeb-nem (Far. T. Far.) → ṣadefde dür

Şeb-nem ağzında gizlü yāseminüñ

Ṣanki dürdür ṣadefde pinhānī

Yârî K. 48 / b. 21

yāsemen birle benefşe (Far. T. Far.) → leyl ü nehār

‘Ālem-i ġaybı çemende ḳıldı ḳudret āşkār

Yāsemen birle benefşedür aña leyl ü nehār

Hayâlî K. 25 / b. 1

yāsemen ḫaylinin lāleye ġālib olması (Far. Ar. Far. Ar. T.) → ‘asker-i āl-i ‘Oṯmān’ın sürḫ-i sere (galip olması)

Yāsemen ḫayli yine lāleye ġālib oldı

Nitekim sürḫ-i sere ‘asker-i āl-i ‘Oṯmān

Şeyhî Mehmed Efendi K. 5 / b. 10

yāsemen / serv (Far. Far.) → **1.** iki ‘āşıḳ

Ṣalındı yine yāsemenüñ ḳolları serve

Ṣarmaşdı gelüp bir yire gūyā iki ‘āşıḳ

Hüdâyî G. 100 / b. 3

2. iki dilīr

Ṣarıldı birbirine yāsemenle serv-i çemen

Girüp miyāne-i meydāna ṣanki iki dilīr

Sîmkeşzâde Feyzî K. XX / b. 4

yel (T.) → Rūḥ-ı Ḳudüs

Yel Rūḥ-ı Ḳudüsdür kim irüp yiñine ṣāḫuñ

Meryem gibi bir demde anı eyledi ḥublā

Ahmed Paşa K. 38 / b. 3

yemyeşil ṣaḥrā (T. Ar.) → baḥr

Yem-i ḥaḍrāda gūyā mevce-i sīm oldı bābūnec

‘Aceb kim yemyeşil ṣaḥrā çü baḥr-i bī-kerān oldı

Halil Nûrî K. 8 / b. 26

yılduz (T.) → semen

Gül ḳamer yılduz semen ṣaḥn-ı benefşe āsmān

Ṭa‘n iderse yiridür gülzār-ı eflāke zemīn

Prizrenli Şem‘î K. 14 / b. 7

yir (T) → **1.** ‘arūs

Müzeyyen oldı yine yir ‘arūsı reng-ā-reng

Ṣaçar ṣabā yüzine ebr şīşesiyle gül-āb

Şeyhî K. 13 / b. 6

2. gülzār-ı ‘uḳbā

Bahār oldı bezendi dār-ı dünyā

Çiçekden oldı yir gülzār-ı ‘uḳbā

Ahmedî K. LXXII / b. 1

3. Ḫıżr

Ḫıżr gibi yir olursa ne ‘aceb ḫaḍrā-pūş

Ki bulayduñ ẓulümātından eger āb-ı ḥayāt

Hoca Dehhânî G. 3 / b. 12

4. mehd

Ḳardan südini keseli bu dehr anası gör

Yir mehdinden ayaġa gelür eṭfāl-i nebāt

Hoca Dehhânî G. 3 / b. 4

yir yüzi (T.) → 1. altun ṣafḥa

Yir yüzi ṣarıġ çiçekden boldı altun ṣafḥa teg

Lāleler altun yüzinde la‘l ü mercāndur yana

Şiban Hân G. 272 / b.2

2. cennāt

Mevsim-i bezmdür girü ki oldı

Gül ü sebze ile yir yüzi cennāt

Ahmedî K. XIII / b. 19

3. ravżatü’l-cennāt

Nev-bahār irdi ḥalleti’l-berekāt

Yir yüzi oldı ravżatü’l-cennāt

Ahmedî K. XIII / b. 1

4. cennet-i berīn

Ḳıldı şükūfe yir yüzini cennet-i berīn

Oldı benefşe hem-nefes-i nāfe-i Ḫoten

Bursalı Nakkaş Sâfî K. 20 / b. 2

yüz (T.) → gül

Servler görse ḫırāmın hep ayaġ üzre gelür

Gül yüzin medḥ itmek içün ġonceler açar dehen

Adlî G. 102 / b. 2

Oldı bahār cümle cihān oldı lālezār

Gül yüzlüler fīrāḳı ile öldi lālezār

Cem Sultan G. LVI / b. 1

Ġonce aġzı serv ḳaddi çeşmi nergis yüzü gül

Ḫaṭṭ-ı sebzidür çemen bir dil-ber olmışdur bahār

Hayâlî K. 25 / b. 11

zāġ (Far.) → fāḫte

Naḫl-i şimşāda çıḳdı fāḫte gibi

Zāġ gülzāra şundı cām-ı semi

Nûrî İbrahim K. 13 / b. 24

zemān (Ar.) → 1. āyīne

Açdı gülüñ niḳābın bād irdi gülsitāne

Gösterdi rūy-ı baḫtı āyīne-i zemāne

Bâkî G. 470 / b. 1

2. sarrāf

Hākde dirhem ü dīnārını kenz itmiş idi

Yine ṣarrāf-ı zemān eyledi ıẓhār-ı künūz

Beyânî G. 324 / b. 2

zanbaḳ (Ar.) → 1. çeri

Bir leşkere dönegi o zanbaḳ çemen üzre

Geymiş serine üsküfini ṣanki çeriyān

Rezmî K. 2 / b. 18

2. debīr

Bu ṭarfa encümene geldi nāz ile zanbaḳ

Elinde kilk-i ḳaża pīşesi miṣāl-i debīr

Sîmkeşzâde Feyzî K. XX / b. 16

3. Kelīm

Kelīmāsā yed-i beyżāsın iẓhār eyledi zanbaḳ

İki böldi ‘aṣā-yı cūy bir baḥr-ı firāvānı

Gelibolulu Mustafa Âlî K. 39 / b. 6

4. lenger

Keşti-yi bāġa meger lenger imiş zanbaḳ-ı ter

Olsa fānūs-ı zer-endūdı ‘aceb mi gül-nār

Ganîzâde Nâdirî K. XXII / b. 21

5. Mūsā

Yed-i beyżāsını zanbaḳ çıḳarup Mūsāvār

Eyledi gülşeni envār-ı tecellī Eymen

Gelibolulu Mustafa Âlî K. 65 / b. 3

İtdi zanbaḳ yine sırr-ı yed-i beyżāyi ‘ayān

Açılup mu‘cize gösterdi görüñ Mūsīvār

Zâtî G. 487 / b. 5

6. nāme

Nāme-i zanbaḳ ile geldi ṣabā gülzāra

Ġonceden gülşene aġız ḫaberin virdi hezār

Riyâzî K. VIII / b. 6

7. pādşāh

Zanbaḳ şükūfezāruñ gūyā ki pādşāhı

Başına per ṭaḳunmış serdār-ı Cem-vaḳārdur

Nakşî K. IV / b. 9

8. pençe

Muḥannā pençeye döndi çemende ḳırmızı zanbaḳ

Ṣunar gül destine bir dest-māl-i al-i zer-tārı

Nev‘î-zâde Atâyî K. 8 / b. 11

9. sancaḳ-dār

Şāh-ı gül dikdi çemen ṣaḥnına tūġ-ı şāhī

Zanbaḳ aḳ sancaḳ ile oldı aña sancaḳdār

Ahdî-i Bağdâdî K. 1 / b. 20

10. serdār

Farḳına bir nice per ṭaḳınur altun tellü

Ḫayl-i ezhāra meger zanbaḳ olupdur serdār

Bâkî K. 18 / b. 6

Tūġını dikdi gülistāna yüzi aġ olsun

Ceyş-i enhāra olup zanbaḳ-ı zībā serdār

Feyzî-i Kefevî K. VI / b. 6

11. sipāhī

Sipāhīdir şukūfe içre zanbaḳ

Anuñ-çün belde çifte ḫançeri var

Sûzî K. 12 / b. 17

12. ṭıfl

Açdı ṭūmārın ṣabā gülşende ṭıfl-ı zanbaḳuñ

Ṣu gibi ṭurmaz revān oḳur bu evṣāfı hezār

Ümîdî Ahmet K. 4 / b. 13

13. yed-i beyżā-yı kef-i Mūsā

Dem-i ‘Ī̱sā dirilür būy-ı baḫūr-ı Meryem

Açdı zanbaḳ yed-i beyżā-yı kef-i Mūsāvār

Bâkî K. 18 / b. 19

zanbaḳuñ ġoncesi (Ar. Far.) → gümiş bāzū-bend

Zanbaḳuñ ġoncesidür bāġa gümiş bāzū-bend

Za‘ferān ile yazılmış aña ḫaṭṭ-ı ṭūmār

Bâkî K. 18 / b. 20

zemī̱n (Far.) → **1.** āsmān

Āsmān gibi çemenden olalı sebz zemī̱n

Hey’et-i cem‘-i ẓevāhir görinür mi̱s̱l-i peren

Molla Aşkî K. 40 / b. 7

2. bezzāz

Açtı ‘anber ḥoḳḳasın ṣaḥrāda ‘aṭṭār-ı ṣabā

Düzdi rengī̱n cāmesin būstānda bezzāz-ı zemī̱n

Ahmed Paşa K. 24 / b. 2

3. bihişt

İrişür bād-ı seḥerden nefeḥāt-ı cennāt

Mevsim-i ürdibihişt irdi bihişt oldı zemī̱n

Bâkî K. 26 / b. 2

4. çāh

Çāh-ı zemīne rişte-i bārānı ṣarḳıdup

Çekdi nebātı ṭaşra yine ṣun‘-ı Kirdgār

‘Azmî-zâde Hâletî K. 6 / b. 4

5. evreng

Gedā şāhāne ‘işret idecek demdür ki olmışdur

Zemīn evreng-i pīrūze zemān eyyām-ı pīrūzı

Nef ‘î G. 151 / b. 4

6. ferş-i münaḳḳaş

Leṭāfetten zemīn ferş-i münaḳḳaş oldu ‘aksiyle

Muraṣṣa‘ sāyebān idince çarḫ ebr-i güherbārı

Nef ‘î K. 49 / b. 3

7. gehvāre

Virür hezār mihr ile gör dāye-i seḥāb

Gehvāre-i zemīnde çemen ṭıflına leben

Molla Aşkî K. 19 / b. 6

8. gök

Zemīn bir başḳa gökdür encüm-i ezhār ile gūyā

Kenār būstānında māh-ı nevdür ġonce-i zanbaḳ

Hâfız Ahmed Paşa G. 43 / b. 2

9. gülzār-ı ‘adn

Bu dem ki i‘tidāl-i nev-bahārıyla cihān ḫurrem

Zemīn gülzār-ı ‘adn oldı vü güldi çihre-i ‘ālem

Kütahyalı Rahīmī K. 5 / b. 1

10. ḳa‘r-ı baḥr

Ḳa‘r-ı baḥr olalı lūlū-i seḥāb ile zemīn

Kūhuñ oldı kemeri lāle ile kān-ı Yemen

Molla Aşkî K. 40 / b. 15

11. mehd

Mehd-i zemīn bezendi benāt-ı nebāt ile

Gül ṭıflı güldi gördü ki bülbül gözünde nem

Şeyhî K. 10 / b. 7

12. mi‘mār

Ḳaṣr-ı yāḳūt oldı ṣan cennetde her bir gülsitān

Sebzden itdi zümürrüd ferş mi‘mār-ı zemīn

Prizrenli Şem‘î K. 14 / b. 8

13. nev-‘arūs

Yūsuf-ı gül pādşāh oldı ṭarāvet Mışrına

Nev-‘arūs oldı Züleyḫāveş aġarmışken zemīn

Zâtî K. 25 / b. 2

14. Nigārḫāne-i Erjeng-i Çīn

Riyāż-ı ṣūret-i ezhār ile müzeyyen olup

Nigārḫāne-i Erjeng-i Çīne döndi zemīn

Edirneli Şevkî K. 18 / b. 4

15. peren

Āsmān gibi çemenden olalı sebz zemīn

Hey'et-i cem'-i ẓevāhir görinür miṣl-i peren

Molla Aşkî K. 40 / b. 7

16. ṣaḥn-ı cennet

Şüküfte lāle vü zībā şükūfelerle zemīn

Kemāl-i zīnet ü fer buldı ṣaḥn-ı cennetvār

Feyzî-i Kefevî G. 64 / b. 2

17. semā

Bu demde zemīn-i ṣaḥn ṣanasın ki semādur

K'aşıldı aġaçlar başına 'ıḳd-ı ṣüreyyā

Fânî K. 1 / b. 11

18. sırça sarāy

Felek altında zemīn gül gibi yapraḳlarla

Döndi bir sırça sarāya ki ola pür-naḳş u nigār

Edirneli Nazmî K. 11 / b. 3

19. zindān

Çıḳdı zindān-ı zemīn içre olan cümle nebāt

Ṣaldı çün ṣa'ṣa'a-i mihr felekden reseni

Zâtî K. 61 / b. 4

20. Züleyḫā

Yūsuf-ı gül pādşāh oldı ṭarāvet Mışrına

Nev-‘arūs oldı Züleyḫāveş aġarmışken zemīn

Zâtî K. 25 / b. 2

zemīn-i būstān (Far. Far.) → ḳubbe-i ḫaḍrā

Çemenzāruñ sefīd ü sürḫ açıldı yir yir ezhārı

Zemīn-i būstān bir ḳubbe-i ḫaḍrā’ya dönmişdür

Beyânî G. 278 / b. 3

zemīn-i gülzār (Far. Far.) → nüh-bāġçe-i çerḫ

Gerdiş-i cām-ı mey ü dā’ire-i ‘işret ile

Döndi nüh-bāġçe-i çerḫe zemīn-i gülzār

Arpaemîni-zâde Sâmî K. 16 / b. 32

zemīn ile zemān (Far. Ar.) → gülşen-i cennet

Buldı revnaḳ ḥamdüli’llāh kim bahār ile cihān

Oldı el-ḥaḳ gülşen-i cennet zemīn ile zemān

Serâyî K. 4[66] / I / b. 1

zemistān (Far.) → **1.** ‘acūz

Yed-i ‘acūz-ı zemistānda deste-i sünbül

Ḥarīm-i gülşene cārūb idi miṣāl-i heşīm

[66] Divan metninde “Kaside” başlığı altında kaydedilmiş bu şiir aslında bir “Terci‘-bent”tir.

Bosnalı Sâbit K. XXXV / b. 5

2. Fir‘avn

Fir‘avn-ı zemistān[ı] bahār itmege maġlūb

Mūsā bigi gösterdi meger kim yed-i beyżā

Fânî K. 1 / b. 3

3. ser-çeşme

Pādşāhıñ ḳapudan sürdigi ser-çeşme gibi

Bāġdan nefy-i ebed oldı zemistān el-ān

Ahmed Hamdi K. 17 / b. 7

4. şāh

Çemenden çetr-i sīmīnin bozup şāh-ı zemistānī

Cülūs itdi zeberced taḫtına nev-rūz sulṭānı

Gelibolulu Mustafa Âlî K. 39 / b. 1

zerrīn-ḳadeḥ (Far. Ar.) → Pervīn

Gökdeki Pervīne beñzer sebzede zerrīn-ḳadeḥ

Her açılmış gül güneş her ġonce necm-i tābdār

Yahyâ Bey K. 11 / b. 3

ẕevāt-ı sebze (Ar. Far.) → re‘āyā

Çemen ekābiridür bāġ u rāġuñ eşcārı

Ẕevāt-ı sebze re‘āyā şükūfeler ẓurafā

Gelibolulu Mustafa Âlî K. 1 / b. 23

zühd (Ar.) → leşker

Şeş-perin aldı ele geydi zirihlar sūsen

Eyle beñzer kim ider leşker-i zühd ile ḳıtāl

Prizrenli Şem‘î K. 8 / b. 11

Zühre-i felek (Ar. Ar.) → mehter

Çalındı bürc-i sipihr üzre nevbet-i şādī̄

Güneş naḳāre-i zer Zühre-i felek mehter

Nev’î K. XVI / b. 5

zülāl-i Ḫıżr (Ar. Ar.) → Kevs̱er

Yine ālem bahār ile bugün Firdevs-i ekberdür

Ṣanevber bāġda ṭūṭī̄ zülāl-i Ḫıżr Kevs̱erdür

Prizrenli Şem‘î K. 10 / b. 1

zülf (Far.) → **1.** kemān

Tī̄ġ elinde ṣanki sūsen oldı bir ṣāḥib-ḳırān

Ḳaddini dāl eyleyüp zülf-i nigār olmış kemān

Bāġ-ı cennet gibi olmışdur müzeyyen bu cihān

Başuñı ḳaldur benefşe gibi olma nā-tüvān

Seyr-i bāġ it kim temāşā vaḳtidür iy gül-‘iẕār

Şemsi Paşa Mh. 8 / b. 4

2. sünbül

Bülbülüñ kebk-i dilin ṣayd itmege ṣayyādvār

Zülf-i sünbülden düzetdi gülsitānda lāle dām

Molla Aşkî K. 9 / b. 11

Sanmañuz bir ebr-baḫş-ı ‘ārıż-ı güldür hemān

Zīb-kār-ı zülf-i sünbüldür hevā-yı [nev-bahār]

Beyânî K. 6 / b. 5

3. sünbül-zār

Zülf-i sünbül-zārı seyr itmek perīşānī virür

Gülşen-i rūy özge cem‘iyyet sebeb nev-rūzdur

Ahmed Nâmî G. 126 / b. 4

4. şebbū

Hevā-yı sünbülī gülşende açmış tāze sünbüller

Ṣanarsın zülf-i şebbūdur ‘iẕār-ı dil-sitān üzre

Sünbül-zâde Vehbî K. 15 / b. 7

2.2. ŞİTÂ'İYYELERDE TEŞBİHLER

āb (Far.) → 1. Eflāṭūn

Baḳ çemen hengāmesinde şimdi Eflāṭūn-ı āb
Cām-ı İskender gibi ṭutmışdur usṭurlāb-ı berf

Lâmi'î Çelebi K. XXV / b. 10

2. ṣafḥa

Mevcüñ suṭūrı ṣafḥa-i āb üzre Bāliyā
Aḥkām-ı berfdür ki buz üzre yazar şitā'

Bâlî Çelebi G. 7 / b. 5

āb-ı zülāl-i gülşen (Far. Ar. Far.) → ferş-i mīnā

Ferş-i mīnāya dönüp āb-ı zülāl-i gülşen
Az ḳaldı ki toña memlaḥa gibi deryā

Nev'î-zâde Atâyî G. 8 / b. 2

āftāb (Far.) → nān

Ḳande gitdi girde-i mehtāb u nān-ı āftāb
Yoḳsa bī-ḥāṣıl mıdur bunca daḳīḳ-i nāb-ı berf

Lâmi'î Çelebi K. XXV / b. 11

aġac (T.) → minber

Ḫuṭbe-i raḥmān iken ẕikr-i ḫaṭīb-i 'andelīb
Vâ'iẓ-i şeyṭān-ı zāġ uş aġacı minber ḳılur

Şeyhî G. LXXII / b. 4

‘ālem (Ar.) → **1.** baḥr

Pür-kef itdi baḥrveş ‘ālem yüzini rūzgār

Ṭopṭolu ṣabun imiş beñzer ki ḫumdān-ı şitā’

Lâmi’î Çelebi K. XXVII / b. 23

2. ḳar ṭopu çiçek bāġçesi

Ḳar ṭopu çiçek bāġçesine döndü bu ‘ālem

Aḳ sāde olur sebze-i būstān-ı zemistān

Abdî-i Karahisârî K. 17 / b. 9

3. sırça-serāy

‘Ālemi sırça-serāy itdi yine şāh-ı şitā’

Çekdi mīnādan basīṭ-i ḫāke bir naṭ‘-ı güzīn

Yahyâ Nazîm K. IX / b. 2

‘andelīb (Ar.) → ḫaṭīb

Ḫuṭbe-i raḥmān iken ẕikr-i ḫaṭīb-i ‘andelīb

Vâ‘iẓ-i şeyṭān-ı zāġ uş aġacı minber ḳılur

Şeyhî G. LXXII / b. 4

arż (Ar.) → ‘arūs

Seḥābıñ aġzı ṣulandı bu zīver-i çemene

‘Arūs-ı arża ṣaçı virdi ḫayli dürr-i yetīm

Şânî-zâde Atâullah K. 1 / b. 4

āteş (Far.) → şāh

Ḳışın āteş şāh olup geçer ocaġuñ taḫtına

Ḳalmasun ṣovuḳda kimse diyü çaġırdur yasaġ

Beşiktaşlı Yahya Efendi G. 43 / b. 7

bād (Far.) → **1.** meşşāṭa

Nārı gülgüne[67] ḳılup berfi sefīdāc itdi bād

Nev-ʻarūs-ı dehri tezyīn itmege meşşāṭavār

Revânî K. 8 / b. 4

2. mıṭraḳ

Mıṭraḳ-ı bād ile her dem aġaçlar uruben

İtdi ḥaddād-ı felek her kūhı sendān-ı şitā’

Lâmi’î Çelebi K. XXVII / b. 8

bād-ı ḫazān (Far. Far.) → rehzen

Câme-i sebzini aldırdı ser-ā-ser eşcār

Anları ṣoydı yine bād-ı ḫazān rehzenvār

İhyâ K. 8 / b. 1

bād-ı ṣabā (Far. Ar.) → düzd

Ehāli-i çemene ḫayli aḳça düşdi yine

Çoġını bir gice ṭondırdı düzd-i bād-ı ṣabā

Mânî K. 3 / b. 4

[67] Divan metninde “gülgüna” şeklinde yer alan bu kelime anlama bakılarak düzeltilmiştir.

bād-ı ser-tīz (Ar. Far.) → neşter

Hevā ḥaccām u neşter bād-ı ser-tīz

Fesān-ı yaḫla her dem eyleyüp tīz

Hoca Neş'et K. 19 / b. 13

bād-ı şitā' (Far. Ar.) → **1.** āhengerān

Gülüñ ocāġına örs ile pūte-i ḥārı

Ṣovuḳ demir döver āhengerān-ı bād-ı şitā'

Seyyîd Burhân K. 9 / b. 7

2. Ḥamza

Rüstem-i nev-rūz aradan ḳaçsa ṭañ mı raḫşveş

Ḥamza-i bād-ı şitā' çün ġurriş-i aşḳar ḳılur

Şeyhî G. LXXII / b. 7

bāġ (Far.) → **1.** bezm

Başınca şaḥne-i dey bezm-i bāġı yaḫ ṣanma

Şikeste şīşe ile ṭoldı meclis-i ġabrā

Kaf-zâde Fâ'izî K. 3 / b. 5

2. ḫānḳāh

Erba'īne girdiler hep ḫānḳāh-ı bāġda

Maḥfil-i ḳızbān-ı gülde na't-gūyān-ı bahār

Sıdkî Paşa G. 19 / b. 7

3. memleket

‘Asker-i serdini cem‘ eyledi sulṭān-ı şitā’

Ḳılmaġa memleket-i bāġı ser-ā-ser vīrān

Kara Fazlî K. 26 / b. 4

bahār (Far.) → 1. ‘aṭṭār

Misk-i rūmiyi ḳodı penbeye ‘aṭṭār-ı bahār

Çıḳacaḳ kārın ider misk-i ḫaṭānuñ o temām

Şeyhî Mehmed Efendi K. 13 / b. 10

2. sulṭān

Sulṭān-ı bahār itmeli tertīb-i ‘asākir

Ḳahr olmalıdur leşker-i ḫāḳān-ı zemistān

Abdî-i Karahisârî K. 17 / b. 29

3. şāh

Ḳaçurdı şāh-ı bahārı hücūm-ı ‘asker-i dey

Yüz aḳlıġın aña şāyeste gördi ḥükm-i ḳader

Cinânî K. 30 / b. 3

İtdi ḫurūc gülşene ceyş-i şitā’ dirīġ

Şāh-ı bahāra virdi ḫalel vāḳı‘ā dirīġ

Mustafa Fennî G. 176 / b. 1

Göç itdi mülk-i şitā’ya şeh-i bahār idüp

Hezārı hevdec-i ser-maḥfil-i gül üzre derā

Seyyîd Burhân K. 9 / b. 13

4. şehr

İtdi şeb-ḫūn-ı çemen memleketin cünd-i şitā’

Ḳıldı tātār gibi şehr-i bahārı yaġmā

Ahmed Hamdî K. 18 / b. 1

5. ṭāvūs

Bāl-i ṭāvūs-ı bahārı dökdi ‘anḳā-yı hevā

Göz ḳarardup zāġ u peşşe şimdi uş aḳ per ḳılur

Şeyhî G. LXXII / b. 6

balçuḳ (T.) → belā

Ḳış ḳıyāmet yaġmur āfet fitne yil balçuḳ belā

Yaz cennet uyḳu ni‘met gölge rāḥat ten belā

Beşiktaşlı Yahya Efendi Mf. 6

bārān (Far.) → **1.** rişte

Berf ile aṭlas-ı çerḫ oldı fetīlī cāme

Dikdi ḫayyāṭ-ı şitā’ rişte-i bārānı tegel

Gelibolulu Mustafa Âlî K. 86 / b. 11

2. tācir

Tācir gibi bahār yükin bağlamaḳ diler

Bārān ki naḳd-i mā-melekin ḫāke itdi ṣarf

Gelibolulu Mustafa Âlî G. 637 / b. 3

Behrāmuñ ḫançer-i āb-gūnı (Far. Ar. Far.) → yaḫ

Ḳalmayup ferri düşdi destinden

Ḫançer-i āb-gūnı Behrāmuñ

Bilmeyen anı ṣandı kim yaḫdur

İlişüpdür kenārına bāmuñ

Bâkî Kt. 2

berd (Ar.) → **1.** dāver

Dāver-i berd ile gelüp şāh-ı şitā' itdi hücūm

Aldı mülk-i çemeni virmedi bir laḥẓa emān

Cinânî K. 41 / b. 4

2. muḥtesib

Ṣabāya güller açılmazsa var ola aṣlı

Bilür ki muḥtesib-i berd ider anı tecrīm

Şânî-zâde Atâullah K. 1 / b. 12

berf (Far.) → **1.** 'asker

Çekildi geldi ḳonup bāġ u rāġa 'asker-i berf

Degül dıraḫt pür itdi zemīni aḳ çāder

Cinânî K. 30 / b. 2

2. āyīnedār

Yaḫdan dükān yüzinde gümiş şāneler aṣar

'Ālem içinde olalı āyīnedār berf

Revânî K. 13 / b. 8

3. burġūl

Āsyāb-ı feleğiñ çarḫı döner döndükçe

Berf ṣanma dökülen olmada rīzān burġūl

Mirzâ-zâde Sâlim K. 18 / b. 6

4. cünd

Berf cündi miṣāl-i leşker-i Rūm

Ṭutdı ṭaġı vü bāġı ser-tā-pā

Kelâmî K. 3 / b. 5

5. daḳīḳ

Ḳande gitdi girde-i mehtāb u nān-ı āftāb

Yoḳsa bī-ḥāṣıl mıdur bunca daḳīḳ-i nāb-ı berf

Lâmi'î Çelebi K. XXV / b. 11

6. dirhem

Ṣol zamān kim geldi mīzāna dürüst-i āftāb

Taḥte-i ḫāke döküldi dirhemi berfün hemān

'Azmî-zâde Hâletî K. 39 / b. 6

7. ġubār

Bu demde yumsa n'ola çeşm-i mihr ü māhı felek

Ġubār-ı berf ile ṭoldı yine zemīn ü semā

Kaf-zâde Fâ'izî K. 16 / b. 7

8. ḫayl

Ḳaṣr-ı mīnāda cülūs itmege sulṭān-ı şitā’

Ḫayl-ı berf ile pür itdi felegi ser-tā-pā

Derzi-zâde ‘Ulvî Mt. 79 / b. 1

9. ‘imāme

Ṣūretde ṣanki sünnī-i ṣāḥib-‘imāmedür

Başına geyse yaz olıcaḳ kūhsār berf

Üsküblü İshâk Çelebi K. 9 / b. 4

10. Ḳārūn

Dünyā evini māl ile pür eyledi yine

Ḳārūn gibi geçerse yire vechi var berf

Revânî K. 13 / b. 13

11. kireç

Ṣafaḥāt-ı yaḫ olup şīşe kireçdür aña berf

Şimdi bir camcı dükkānına döndi dünyā

Ganî-zâde Nâdirî K. XXVIII / b. 15

12. leşker

Leşker-i berf ile memlū oldı ey Ravżī cihān

Pādşehler gibi bir şevketlü dīvān itdi ḳış

Edincikli Ravzî K. 352 / b. 7

Rūz u şeb açdurmayup göz yiter bārān-ı şitā’

Leşker-i berf ile dehri ṭutdı sulṭān-ı şitā’

Lâmi’î Çelebi K. XXVII / b. 1

Leşker-i berf ile geldi ẓālim-i şāh-ı şitā’

İ‘tidālüñ mülkini ser-cümle vīrān eyledi

Zâtî G. 1604 / b. 5

13. māl-ı Ḳārūn

Māl-ı Ḳārūn gibi ṭutmışdı cihānı gerçi berf

Līk yer yutdı anı kim haftasına irmedi

Mesîhî G. 276 / b. 4

14. melaḫ

Oldu çünkü melaḫ-ı berf havādan nāzil

Mezra‘-ı sebz-i ṭarabdan göñül umma ḥāṣıl

Necâtî Beg K. 16 / b. 1

15. nemek

Tīġ-ı ḫūrşīd ile ṣad çāk idi cism-i ġabrā

Nemek-i berfi ṣaçup itdi felek aña devā

Ganî-zâde Nâdirî K. XXVIII / b. 1

16. nuḳre

Düşürdi ḥayf sermā-dīde berf-i nuḳreveş ḫāke

Gözünden ṣaḳınurken aḳça-i eşk-i firāvānuñ

Hâtem K. 2 / b. 7

17. nücūm

Ḳış ḳıyāmetdür olursa n’ola herkes lerzān

Berf ṣanmañ dökilür ḫāke nücūm-ı zehrā

Ganî-zâde Nâdirî K. XXVIII / b. 6

18. penbe

Penbe-i berf ile pür ḳıldı cihānı ser-be-ser

Kürte-i beyżā giyüp ḥallāc-ı devrān oldı ḳış

Edincikli Ravzî K. 35 / b. 2

Ṣabā ḥallāc oldı berf penbe

Kemān şeklinde her şāḫ-ı ṣanevber

Nev’î K. XX / b. 7

Her memlekete atmaġ içün penbe-i berfi

Ḥallāc-ı felek çenberini ḳıldı kemāne

Câzim K. II / b. 2

İdüp ḥallāc-ı dey pür penbe-i berf ile dükkānın

İder ḳışlıḳ libāsın ḫalḳa vaḳti geldügin īmā

Vak’a-nüvis Râşid Efendi K. XXI / b. 7

Hilāl-i rūze kim bir ḳavs-ı ḥallāc āsmān üzre

Anuñla berfden çok penbe atdurdı zemān üzre

Enderunlu Fâzıl K. 48 / b. 1

19. perdedār

Mihr-i münīre olmaġ içün perdedār berf

Oldı havā yüzinde yine āşkār berf

Üsküblü İshâk Çelebi K. 9 / b. 1

20. pervāne

Şem‘-i ḫurşīd-i cihāntāb ḫani ki yaḳıp

Berf pervānelerin ide cihāndan zāil

Necâtî Beg K. 16 / b. 3

21. peşşe

Gitdi görünmez oldı yine ‘ankebūt-ı mihr

Çün ẓāhir oldı peşşe gibi bī-şümār berf

Üsküblü İshâk Çelebi K. 9 / b. 4

22. pīr

Bitirürler dem ile ḳuru aġaçtan gül-nār

Pīr-i berf itdi riyāżetle bu ḫalḳı kāmil

Necâtî Beg K. 16 / b. 8

23. rīk

‘Īd olınca ṭoldı rīk-i berf ile ṣaḥn-ı cihān

Ḳumda oynasun bu günden soñra eṭfāl-ı zemān

Kaf-zâde Fâ’izî G. 108 / b. 1

24. sā’il

Bir ṣovuḳ çehreli sā’il gibi dergāhına berf

Zemherīr ḫāric-i bābında gedā-yı maḳhūr

Enderunlu Fâzıl K. 94 / b. 27

25. sefīdāc

Nārı gülgüne[68] ḳılup berfi sefīdāc itdi bād

Nev-‘arūs-ı dehri tezyīn itmege meşşāṭavār

Revânî K. 8 / b. 4

Çemen yüzin ki ṣararmışdı berḳ ḫavfından

Sefīd ḳıldı sefīdāc-ı berf ile devrān

Sehâbî K. 7 / b. 7

26. sīm-ẓarf

Faṣl-ı şitā’da ḫāk-i siyāh üzre yaġdı berf

Ḳıldı zemāne ‘anber-i sārāya sīm-ẓarf

Gelibolulu Mustafa Âlî G. 637 / b. 1

27. sincāb

Bir ṣovuḳdur gök gögerdi ṭoñdı meh ditrer güneş

Ne semūr ebr def‘ eyler ne hād sincāb-ı berf

Lâmi’î Çelebi K. XXV / b. 9

[68] Divan metninde “gülgüna” şeklinde yer alan bu kelime anlama bakılarak düzeltilmiştir.

28. sükker

Cür‘anuñ dāne-i nār oldı ṭoñan ḳaṭreleri

Sükker-i berfi ṣaçarsa n’ola üstine ṣabā

Ganî-zâde Nâdirî K. XXVIII / b. 4

29. şeh

Geçdi oturdı serīrine zemīnüñ şeh-i berf

Oldı her yirde sözi ṣu gibi cārī vü revān

Kara Fazlî K. 26 / b. 14

30. şehryār

Taḫt-ı zemīn üzre idelden ḳarār berf

Oldı şitā’ memālikine şehryār berf

Revânî K. 13 / b. 1

31. şekker

Ṣan ṭūṭiler öñinde şeker-pāreler yatur

Şimdi ki oldı her ṭaraf-ı sebzezār berf

Revânî K. 13 / b. 11

Cihānuñ şekker-i berf ile memlū olması eyler

Meẕāḳ erbābına īmā-yı vaḳt-i ṣoḥbet-i ḥelvā

Vak’a-nüvis Râşid Efendi K. XXI / b. 9

32. şīr

Ṣavlet-i deyden olurdı lerze-nāk sīne-çāk

Şīr-i berfine dūçār olsa bu dem şīr-i ḥazīn[69]

Yahyâ Nazîm K. IX / b. 10

33. tīġ-i ābdār

Sīmīn ġılāfdan ṣan aḳar tīġ-i ābdār

‘Ālem içinde kim aḳıdur cūybār berf

Revânî K. 13 / b. 3

34. uṣṭurlāb

Baḳ çemen hengāmesinde şimdi Eflāṭūn-ı āb

Cām-ı İskender gibi ṭutmışdur uṣṭurlāb-ı berf

Lâmi’î Çelebi K. XXV / b. 10

35. vālī

Sedd ü bend itdürse çoḳ mıdur der ü revzenleri

Zemherīr-i serd-rūdur vālī-i vālā-yı berf

Muvakkit-zâde Pertev G. CCLXXV / b. 1

berf ile bārān (Far. Far.) → çīl aḳça

İtdi çīl aḳça gibi berf ile bārān nüzūl

Erba‘īn eyledi raḥmetle yine şehre duḫūl

Mirzâ-zâde Sâlim K. 18 / b. 1

berf ile cism-i nihāl (T. Far. T. Ar. Far.) → penbe-i dāġ ile sīne-i abdāl

[69] Divan metninde “ġazīn” şeklinde yazılan bu kelime anlama bakılarak değiştirilmiştir.

Aġardı berf ile yir yir çemende cism-i nihāl

Niteki penbe-i dāġ ile sīne-i abdāl

Bâkî K. 21 / b. 1

berf ile evrāḳ-ı ḫazān (Far. T. Ar. Far.) → sīm ü zer ḫışt

Sīm ü zer ḫışta dönüp berf ile evrāḳ-ı ḫazān

Ḳaṣr-ı Şeddād'a bıraḳdurdı şitā' yine temel

Gelibolulu Mustafa Âlî K. 86 / b. 5

berf-i sepīd içre cirm-i ḫāk-i siyeh (Far. Far. Far. T. Ar. Far. Far.) → derūn-ı penbede ḳurṣa-i 'anber

Nühüfte berf-i sepīd içre cirm-i ḫāk-i siyeh

Derūn-ı penbede mānend-i ḳurṣa-i 'anber

Cinânî K. 30 / b. 12

berf-i şitā (Far. Ar.) → ḫurde-i kāġıd

Yırtup atdı var ise defter-i ṣayfi gerdūn

Ḫurde-i kāġıda beñzer dökilen berf-i şitā'

Mostarlı Hasan Ziyâ'î K. 2 / b. 10

berg-i çenār (Far. Far.) → el

El ṣanur berg-i çenārı götürür ṭopraḳdan

Mürşid-i ḫākden ammā ki nesīm almada el

Gelibolulu Mustafa Âlî K. 86 / b. 8

berḳ u nücūm (Ar. Ar.) → dirhem

Dirhem-i berḳ u nücūmuñ destine ġırbāl olup

Ḫurdesin dökdi yire ṣarrāf-ı çarḫ-ı ḫurde-bīn

Yahyâ Nazîm K. IX / b. 6

buz pāreleri (T. Far.) → tīġ

Tīġa döndi yine buz pāreleri ḥiddet ile

Cām içün ḳış yaraġın görmeli Nev‘ī ādem

Nev’î G. 311 / b. 5

bülbül (Far.) → ḥekīm

Ṣovuḳlamış idi eṭfāl-ı gül gelince şitā’

Ḥekīm-i bülbül aña eyledi hezār devā

Seyyîd Burhân K. 9 / b. 1

cihān (Far.) → **1.** bāġ

Her lālezārı şimdi semenzār eyleyüp

Bāġ-ı cihānı itdi yine nev-bahār berf

Revânî K. 13 / b. 9

2. bāzār

Ḥāl-i ‘ālem böyledür ṭa‘n mı kemān-ı Rüstem’i

Ḳullanursa penbeye ḥallāc-ı bāzār-ı cihān

‘Azmî-zâde Hâletî K. 39 / b. 7

3. dükkānçe-i ḥallāc

İrdi eyyām-ı şitā’ oldı cihān berfe ġarīḳ

Döndi dükkānçe-i ḥallāca cihān hep taḥḳīḳ

Enderunlu Fâzıl K. 67 / b. 1

4. ḥiṣār

Zeyn it ṣurāḥi ḳal‘aların sen de sāḳiyā

Leşker çeküp cihānı çün itdi ḥiṣār berf

Revânî K. 13 / b. 4

5. kebk

Ṣaydgāh-ı ‘ālemi alup ḳanadı altına

Bu cihān kebkini ol bāz-ı sefīd itdi şikār

Revânî K. 8 / b. 6

cihān ṣaḥnı (Far. Ar.) → aḳ deryā

Rūzgār ile cihāna ṭagılup berf-i şitā’

Gösterür şimdi cihān ṣaḥnını bir aḳ deryā

Mostarlı Hasan Ziyâ’î K. 2 / b. 1

cū (Far.) → mermer

Ḳabladı mir’āt-ı dehri yine jengār-ı şitā’

Farḳ olınmazsa Beyānī n’ola arż ile semā

Ber-ṭaraf oldı kedūret birle ‘ālemden żiyā

Yer ki ḳaç gündür ne ḥikmetdür ki bilmem Ṣāfīyā

Gök demür yer baḳır oldı döndi cūlar mermere

Beyânî-i Karahisârî Th. 121 / V

cūybār (Far.) → 1. çeşme-i ḥayvān

Çeşme-i ḥayvān iken ḫıżr-ı çemende cūybār

Ẓulmet-i gilde şitā’ uş cām-ı İskender ḳılur

Şeyhî G. LXXII / b. 8

2. sīmīn ġılaf

Sīmīn ġılāfdan ṣan aḳar tīġ-i ābdār

‘Ālem içinde kim aḳıdur cūybār berf

Revânî K. 13 / b. 3

cünd-i şitā’ (Ar. Ar.) → tātār

İtdi şebḫūn-ı çemen memleketin cünd-i şitā’

Ḳıldı tātār gibi şehr-i bahārı yaġmā

Ahmed Hamdî K. 18 / b. 1

çarḫ (Far.) → 1. āsyāb

Yāḫūd ögütdi merdümi gendüm gibi dögüp

Çarḫ āsyābı dökdi unın yine rāygān

Gelibolulu Sürûrî K. 3 / b. 11

2. ḫāven

Daḳḳ idüp itdi nigūn anı dökülse ne ‘aceb

Ḫāven-i çarḫdan incū-yı sefīd-i maḥlūl

Mirzâ-zâde Sâlim K. 18 / b. 19

3. ḫayme

Ḫayme-i çerḫe birīşim-i ṭınāb oldı maṭar

Ḫāke peyveste yaḫ-ı bām olup evtād

Seyyid Vehbî K. 73 / b. 8

4. ḥoḳḳa

Meger ki ḥoḳḳa-i çarḫuñ zamāne ḫarrāṭı

Döker tırāşesini kūh u deste berf miṣāl

Bâkî K. 21 / b. 3

5. kemān

Müdde'ī enfāsı gibi irdügin ider helāk

Tīr-i sermā kim kemān-ı çarḫdan pertāb olur

Ahmed Paşa G. 92 / b. 2

6. ṣarrāf

Dirhem-i berḳ u nücūmuñ destine ġırbāl olup

Ḫurdesin dökdi yire ṣarrāf-ı çarḫ-ı ḫurde-bīn

Yahyâ Nazîm K. IX / b. 6

7. semūr

Ne semūr-ı çarḫ[70] def' eyler ne sincāb-ı seḥāb

Mihr-i 'ālem-tāb olubdur şöyle lerzān-ı şitā'

Lâmi'î Çelebi K. XXVII / b. 16

8. şeh-süvār

[70] Divan metninde "semür çarḫ" şeklinde yer alan bu kısım vezne ve anlama bakılarak düzeltilmiştir.

Görmedi kū-yı zemīnden şeh-süvār-ı çarḫ eşer

Şöyle çaldı dehr meydānında çevgān-ı şitā’

Lâmi’î Çelebi K. XXVII / b. 2

9. şīşe

Göründü şīşe-i çarḫ içre bir güzel ṣūret

Zemīni eyledi reşk-āver-i feżā-yı ḥarīm

Şânî-zâde Atâullah K. 1 / b. 2

10. tābūt

Penbe vü ekfānla ṭolsa ne ṭa‘n tābūt-i çarḫ

‘Ālemi ḳırdı ser-ā-ser tīġ-i borrān-ı şitā’

Lâmi’î Çelebi K. XXVII / b. 17

11. ṭolab

Ṣarṣar esdi esmedi bād-ı nesīm

Buzlar aḳıtdı bu çarḫıñ ṭolabı

Nebzî K. 28 / b. 9

12. zer-ger

Ṣubḥ-dem çün çarḫ-ı zer-ger yiri sīm ü zer ḳılur

Nite k’elde sāḳī cām-ı la’li cān-perver ḳılur

Şeyhî G. LXXII / b. 1

Cām-ı yāḳūt ile Şeyḫī sen daḫı la‘l it ruḫuñ

Çünki gördüñ çarḫ-i zerger yiri sīm ü zer ḳılur

Şeyhî G. LXXII / b. 9

çemen (Far.) → 1. çār-sū

Bīni-i ġoncede ḫūn ẓāhir olur būyından

Çār-sūy-ı çemen içre ki ide felek ḫitām

Şeyhî Mehmed Efendi K. 13 / b. 11

2. çeşm-i Ya‘ḳūb

Sefīd oldı çemen çün çeşm-i Ya‘ḳūb

Güm oldı Yūsuf-ı ḫurşīd-i ḫāver

Nev’î K. XX / b. 3

3. gehvāre

Üşütdü cismini gehvāre-i çemende daḫi

ʿAdemden olmadan eṭfāl-ı ġonce dīde-güşā

Seyyîd Burhân K. 9 / b. 5

4. ḫaṭṭ

Kitāb-ı gülşene yazılmaz oldı ḫaṭṭ-ı çemen

Havā-yı serd ile ṭoñdı meger devāt-ı zemān

Nev’î K. XXXVIII / b. 3

5. ḫıżr

Çeşme-i ḥayvān iken ḫıżr-ı çemende cūybār

Ẓulmet-i gilde şitā’ uş cām-ı İskender ḳılur

Şeyhî G. LXXII / b. 8

6. mülk

Dāver-i berd ile gelüp şāh-ı şitā' itdi hücūm

Aldı mülk-i çemeni virmedi bir laḥẓa emān

Cinânî K. 41 / b. 4

Hücūm-ı leşker-i dile yıḳıldı mülk-i çemen

Ne ḳaldı 'anber ü lāle ne sünbül ü ne semen

Abdî-i Karahisârî G. 286 / b. 1

7. şehr

Geldi şehr-i çemene muḥtesib-i şāh-ı şitā'

Herkese itdi yine 'işret-i gülzārı ḥarām

Râmî K. 22 / b. 7

8. vilāyet

Vilāyet-i çemene ḥükm idince şāh-ı şitā'

Geyürdi cümle dıraḫtāna cāme-i dībā

Mânî K. 3 / b. 1

9. yem

Yem-i çemende yine rīkler ẓuhūr itdi

Meger ki cezrini gösterdi lücce-i ḥażrā

Kaf-zâde Fâ'izî K. 3 / b. 8

Yem-i çemen ḳuruyup ẓāhir oldı rīk-ı sefīd

Ṣalınca bir gün aña bīd ẕü‘l-fiḳārāsā

Kaf-zâde Fâ’izî K. 16 / b. 9

çenār (Far.) → 1. ḳalender

Çenār dehr fenāsın görüp ḳalendervār

Ṣoyundı ḳaldı çemen içre vālih u ḥayrān

Sehâbî K. 7 / b. 4

2. mināre-i beyżā

Cihānı şām idicek ebr-i tīre-i sermā

Çenār berf ile oldı mināre-i beyżā

Kaf-zâde Fâ’izî K. 16 / b. 1

çenber (Far.) → kemāne

Her memlekete atmaġ içün penbe-i berfi

Ḥallāc-ı felek çenberini ḳıldı kemāne

Câzim K. II / b. 2

dāġ (T.) → ḫıyām-ı sīmdür ya nūrdan bir sāyebān ḫurrem

Görinen dāġlar yir yir ḳurılmış şāh-ı serv içün

Ḫıyām-ı sīmdür ya nūrdan bir sāyebān ḫurrem

Rahîmî G. 196 / b. 3

dehr (Ar.) → 1. ‘arṣa

Meh-i nāḳış gibi düzdāne çıḳmaz ‘arṣa-i dehre

Ḳara ḫırsızlıḳ itmek şānımı ḫūrşīd-i raḫşānuñ

Hâtem K. 2 / b. 12

2. ḥallāc

Dağıtdı var ise ḥallāc-ı dehr dükkānın

Ki penbesiyle pür oldı bu ḳubbe-i mīnā

Mânî K. 3 / b. 3

Penbe-rīz oldı kemānından yine ḥallāc-ı dehr

Berf-i żıddı ditredi cism-i yetīmān-ı ḫazīn

Yahyâ Nazîm K. IX / b. 7

3. meydān

Görmedi kū-yı zemīnden şeh-süvār-ı çarḫ eşer

Şöyle çaldı dehr meydānında çevgān-ı şitā'

Lâmi'î Çelebi K. XXVII / b. 2

4. mir'āt

Ḳabladı mir'āt-ı dehri yine jengār-ı şitā'

Farḳ olınmazsa Beyānī n'ola arż ile semā

Ber-ṭaraf oldı kedūret birle 'ālemden żiyā

Yer ki ḳaç gündür ne ḥikmetdür ki bilmem Ṣāfīyā

Gök demür yer baḳır oldı döndi cūlar mermere

Beyânî-i Karahisârî Th. 121 / V

5. nev-'arūs

Nārı gülgüne[71] ḳılup berfi sefīdāc itdi bād

Nev-‘arūs-ı dehri tezyīn itmege meşşāṭavār

Revânî K. 8 / b. 4

6. şehr

Şehr-i dehrüñ dükān-ı ḥallācın

Eylemiş leşker-i şitā’ yaġmā

Kelâmî K. 3 / b. 7

derūn-ı yaḫda ṭuran ḫār (Far. Far. T. Far.) → āyineye geçmiş tīr

Derūn-ı yaḫda ṭuran ḫārı seyr idüp ṣandum

Geçürdi āyineye tīri bir dilīr be-nām

Nev’î-zâde Atâyî K. 10 / b. 9

deryā (Far.) → memlaḥa

Ferş-i mīnāya dönüp āb-ı zülāl-i gülşen

Az ḳaldı ki toña memlaḥa gibi deryā

Nev’î-zâde Atâyî G. 8 / b. 2

devrān (Ar.) → şīşe

Meger şitā’da şikest oldı şīşe-i devrān

Pür oldı ḫurde-i mīnā ḥarīm-i bāġ-ı cihān

Nev’î K. XXXVIII / b. 1

dey (Far.) → **1.** düşmen

[71] Divan metninde “gülgüna” şeklinde yer alan bu kelime anlama bakılarak düzeltilmiştir.

Hücūm emrini virdi o demde bād-ı cenūb

Yürüdü düşmen-i dey üstüne ṣulusepken

Abdî-i Karahisârî G. 286 / b. 25

2. ḥallāc

İdüp ḥallāc-ı dey pür penbe-i berf ile dükkānın

İder ḳışlıḳ libāsın ḫalḳa vaḳti geldügin īmā

Vak'a-nüvis Râşid Efendi K. XXI / b. 7

3. müş'abid

Gösterüp ṣan'atın müş'abid-i dey

Kīse-i ebre girdi beyża-i mihr

Oldı gūyā daḳīḳ berf ile ḫāk

Seng-i zīrīn-i āsyā-yı sipihr

'Azmî-zâde Hâletî Kt. 32

4. pīr

Ḫırḳa-i peşmīnesin ber-dūş idince pīr-i dey

Sīne-çāk olup semā'a girdi evrāḳ-ı çenār

Sıdkî Paşa G. 19 / b. 6

Ṣoyınup ḫānḳāh-ı Gülşenīde erba'īn çekdi

Nihāl-i verd geydi pīr-i deyden ḫırḳa-ı beyżā

Arpaemîni-zâde Sâmî K. 7 / b. 7

5. reh-zen

Rebī‘ ḫaylini tārāc ḳıldı reh-zen-i dey

Ṭuşurdı kimini vü kimin eyledi ‘uryān

Sehâbî K. 7 / b. 3

6. rişte

Ser-i mürġānı hevāya uçurur rişte-i dey

Āsmāndan yire ẓann itme iner ḳuşbaşı ḳar

İhyâ K. 8 / b. 11

7. şaḥne

Basınca şaḥne-i dey bezm-i bāġı yaḫ ṣanma

Şikeste şīşe ile ṭoldı meclis-i ġabrā

Kaf-zâde Fâ’izî K. 3 / b. 5

Şaḥne-i dey ne ‘acep yüzi ṣovuḳ adammış

Kim görürse olur ol demde vücūdı lerzān

Kânî K. 32 / b. 11

8. Zāl

İtdi Behmen çün Ferāmürz-ı ḫazānı ḫāk-sār

Zāl-i dey ḳānūn-ı dilde yaḳdı nār-ı sūgvār

Sıdkî Paşa G. 19 / b. 1

dıraḫt (Far.) → 1. aḳ çāder

Çekildi geldi ḳonup bāġ u rāġa ‘asker-i berf

Degül dıraḫt pür itdi zemīni aḳ çāder

Cinânî K. 30 / b. 2

2. bāzū

Bāzūları dıraḫt idi ser-pençe şāḫlar

Dīv-i sefīde dönse n'ola şimdi kūhsār

Ganî-zâde Nâdirî K. X / b. 8

dünyā (Ar.) → 1. bezm

Ḫōşā ki ḳuvvet-i feyż-i nesīm-i sermāyī

Ridā-yı zāhide dönderdi bezm-i dünyāyı

Vahyî K. 32 / b. 1

2. camcı dükkānı

Ṣafaḥāt-ı yaḫ olup şīşe kireçdür aña berf

Şimdi bir camcı dükkānına döndi dünyā

Ganî-zâde Nâdirî K. XXVIII / b. 15

3. ḫāne

Penbe-i berf ile bu ḫāne-i dünyāyı yine

Döşedi nūr gibi ḥallāc-ı sipihr-i maġrūr

Enderunlu Fâzıl K. 94 / b. 7

4. taḫta

'Aceb mi oynasa remmālveş felek ḳumda

Ki itdi taḫta-i dünyāyı berf-i māl-a-māl

Yahyâ Nazîm K. 24 / b. 6

ebr (Far.) → 1. dāmen

Zemīne dāmen-i ebr ile ṣaçdı sīmi felek

Bu ḥāleti göricek mā'il oldı tāze nihāl

Bâkî K. 21 / b. 4

2. ġılāf

Ḳılsa 'aceb mi ḫalḳa şitā' ẓulmeti 'ıyān

Tīġın ġılāf-ı ebrde mihr eyledi 'ıyān

Zâtî K. 55 / b. 1

3. ġırbāl

Ebr-i ġırbāliyle pāḳ eyler daḳīḳın ṭurma çerḫ

İhtimām itse 'aceb mi ḳalmadı ḫᵛānında nān

'Azmî-zâde Hâletî K. 39 / b. 5

4. iḥrām

Ditredüp serdī-i yaḫ keyvān-ı çarḫıñ ḳalbini

Ṣarılup iḥrām-ı ebre girdi mihr-i tāb-dār

Sıdkî Paşa G. 19 / b. 4

5. kef

Kef-i ebr ile olup yine semā sīm-efşān

Sā'il-i āba gümiş külçeler itdi iḥsān

Kara Fazlî K. 26 / b. 1

6. kīse

Gösterüp ṣan‘atın müş‘abid-i dey

Kīse-i ebre girdi beyża-i mihr

Oldı güyā daḳīḳ berf ile ḫāk

Seng-i zīrīn-i āsyā-yı sipihr

‘Azmî-zâde Hâletî Kt. 32

7. mā’ide

Döküldi mā’ide-i ebr şöyle kim ḫōrşīd

Zemīni sünger olup silse idemez taḫfīf

Bosnalı Sâbit K. IX / b. 10

8. perde

Virdi eyyām-ı şitā’ ḳuvvet-i ḫūrşīde fütūr

Perde-i ebri güşād eyleyemez pençe-i nūr

Enderunlu Fâzıl K. 94 / b. 1

9. semmūr

Gögerdi şiddet-i berd ile pīre-zāl-i sipihr

Ṭoñardı geymese semmūr-ı ebri şām u ṣeher

Cinânî K. 30 / b. 4

Bir ṣovuḳdur gök gögerdi ṭoñdı meh ditrer güneş

Ne semūr ebr def‘ eyler ne hād sincāb-ı berf

Lâmi’î Çelebi K. XXV / b. 9

10. üştür

Sefer zamānı degülken ġarīb ḥādiṣedür

Felekler üştür-i ebri sürer ḳaṭar ḳaṭar

Behiştî G. 121 / b. 4

Ṣaçdı kefin bir üştür-i ser-mest gibi ebr

Beñzi bozardı ḫavfla baḳup zemīn aña

Zâtî K. 45 / b. 6

ebr-i şitā' (Far. Ar.) → sāḳī

Ḫōşā ki sāḳī-i ser-şāre-baḫş-ı ebr-i şitā'

Feżāyı eyledi mest-i şarāb-ı tenhāyī

Vahyî K. 32 / b. 2

eflāk (Ar.) → ḳal'a

Şāh-ı ḫāver işidüp ḳaçdı hemān baş alup

Eyledi ḳal'a-i eflākda kendin pinhān

Kara Fazlî K. 26 / b. 8

emvāc-ı yem-i sermā (Ar. Ar. Far.) → keştī

Ḳaraya urdı keştīvār emvāc-ı yem-i sermā

Ayazdır kār u bār-ı rūzgārı yine devrānuñ

Hâtem K. 2 / b. 36

encüm (Ar.) → **1.** evrāḳ-ı ḫazān

Bu hevā 'ālem-i 'ulvīye iderse te'ṣīr

Dökilür encümi mānende-i evrāḳ-ı ḫazān

Ahmed Hamdî K. 14 / b. 3

2. şerār

Şu‘le māh encüm şerār aña şihāb oldı ‘alev

Faṣl-ı deydür yaḳdı āteş-dānını çarḫ-ı metīn

Yahyâ Nazîm K. IX / b. 3

eşcār (Ar.) → ışıḳ

Kūh u deşte geydürüp ḳāḳum tevāngerler gibi

Cümle eşcārı ışıḳlar gibi ‘uryān itdi ḳış

Edincikli Ravzî K. 352 / b. 4

eşk (Far.) → aḳça

Düşürdi ḥayf sermā-dīde berf-i nuḳreveş ḫāke

Gözünden ṣaḳınurken aḳça-i eşk-i firāvānuñ

Hâtem K. 2 / b. 7

ezhār (Ar.) → re‘āyā

Göçdi ezhār re‘āyā[72] gibi bāġ oldı ḫarāb

İtdi ḳış gülşene mānend-i levend istīlā

Ahmed Hamdî K. 18 / b. 2

felek (Ar.) → **1.** āsyāb

Ḳar yaġduḳça düşer ḫāṭıra bu ṭurfe ḫayāl

[72] Divan metninde “ezhār-ı re‘āyā” şeklinde yer alan kısım anlama bakılarak düzeltilmiştir.

Āsyāb-ı felek un atdı ne ġam yir fuḳarā

Mostarlı Hasan Ziyâ'î K. 2 / b. 7

Āsyāb-ı feleġiñ çarḫı döner döndükçe

Berf ṣanma dökülen olmada rīzān burġūl

Mirzâ-zâde Sâlim K. 18 / b. 6

2. bezm

Götürdi ḳopuzı bezm-i felekden

Ḳırup tār-ı şu'ā'ın mihr-i enver

Nev'î K. XX / b. 11

3. fülk

Ṭutmadı ṣaldı zemīn lenger-resenler tāb-ı mihr

Ser-nigūn itdi felek fülkini ṭūfān-ı şitā'

Lâmi'î Çelebi K. XXVII / b. 12

4. ḥaddād

Mıṭraḳ-ı bād ile herdem aġaçlar uruben

İtdi ḥaddād-ı felek her kūhı sindān-ı şitā'

Lâmi'î Çelebi K. XXVII / b. 8

5. ḥallāc

Ḳavs burcın ele mi aldı felek ḥallācı

Penbesi mi dökilür ṣaḥn-ı zemīne 'acebā

Mostarlı Hasan Ziyâ'î K. 2 / b. 11

Her memlekete atmaġ içün penbe-i berfi

Ḥallāc-ı felek çenberini ḳıldı kemāne

Câzim K. II / b. 2

6. kāşāne

Zemīne berf degüldür düşen bu vefret ile

Havāsın eyledi kāşāne-i felek ilḳā

Lebîb K. 5 / b. 4

7. remmāl

‘Aceb mi oynasa remmālveş felek ḳumda

Ki itdi taḫta-i dünyāyı berf-i māl-a-māl

Yahyâ Nazîm III K. 24 / b. 6

8. saḳf

Saḳf-ı felegi ebr-i siyāhıyla bezetdi

Āfāḳı bütün ḳapladı ḫaftān-ı zemistān

Abdî-i Karahisârî K. 17 / b. 4

9. Ya‘ḳūb

Aġlamakdan ḳıldı Ya‘ḳūb felek çeşmin sefīd

Yūsuf-i mihri meger ḥabs itdi zindān-ı şitā’

Lâmi’î Çelebi K. XXVII / b. 5

ġabrā (Ar.) → meclis

Basınca şaḥne-i dey bezm-i bāġı yaḫ ṣanma

Şikeste şīşe ile ṭoldı meclis-i ġabrā

Kaf-zâde Fâ'izî K. 3 / b. 5

gerdūn (Far.) → 1. şeh

Ḳarlar yaġdırıcaḳ ṣun'-ı Ḫudā-yı Cebbār

Aḳça pul ṣaçdı ṣanurdum şeh-i gerdūn gūyā

Mostarlı Hasan Ziyâ'î K. 2 / b. 6

2. zerger

Zemīne sīm niṯār itdi zerger-i gerdūn

Ki külçe-i mehi nār-ı şafaḳda eyledi ḳal'

Yahyâ Nazîm K. 24 / b. 12

germā (Far.) → mīr

Zemān-ı ḥükmü tamām oldı mīr-i germānıñ

Berātın eyledi ḫātem çiçekleri taḫtīm

Şânî-zâde Atâullah K. 1 / b. 13

ġonce (Far.) → eṭfāl

Üşütdü cismini gehvāre-i çemende daḫi

ʿAdemden olmadan eṭfāl-ı ġonce dīde-güşā

Seyyîd Burhân K. 9 / b. 5

gök (T.) → 1. baḳır

Yir demür gök baḳır idi dem-be-dem

Rūz berf yaġardı her ayas şebi

Nebzî K. 28 / b. 8

2. demür

Ḳabladı mir’āt-ı dehri yine jengār-ı şitā’

Farḳ olınmazsa Beyānī n’ola arż ile semā

Ber-ṭaraf oldı kedūret birle ‘ālemden żiyā

Yer ki ḳaç gündür ne ḥikmetdür ki bilmem Ṣāfīyā

Gök demür yer baḳır oldı döndi cūlar mermere

Beyânî-i Karahisârî Th. 121 / V

gül (Far.) → 1. eṭfāl

Ṣovuḳlamış idi eṭfāl-ı gül gelince şitā’

Ḥekīm-i bülbül aña eyledi hezār devā

Seyyîd Burhan K. 9 / b. 1

2. ocāġ

Gülüñ ocāġına örs ile pūta-ı ḥārı

Ṣovuḳ demir döver āhengerān-ı bād-ı şitā’

Seyyîd Burhân K. 9 / b. 7

3. siper

Bıraḳdı gül siperin lāle şeşperin elden

Telāş u ḥayret ile ṭoñdı ḳaldı cū-yı laṭīf

Nazîf K. 13 / b. 2

gülşen (Far.) → **1.** kitāb

Kitāb-ı gülşene yazılmaz oldı ḫaṭṭ-ı çemen
Havā-yı serd ile ṭoñdı meger devāt-ı zemān

Nev'î K. XXXVIII / b. 3

2. meclis

Dağıldı meclis-i gülşen bozuldı 'ayş-ı çemen
Ḳaçurdı derd ü miḥen 'andelīb-i şeydāyı

Vahyî K. 32 / b. 7

3. şehr

Niçe günlerdür kesildi rāhı şehr-i gülşenüñ
Ḥaḳ budur kim virdi her yaḫ-pāre ḫançerden nişān

Kaf-zâde Fâ'izî G. 108 / b. 2

4. tekye

Ṣoyındı tekye-i gülşende şimdi hep eşcār
Bürindi her biri engine bir beyāż iḥrām

Nev'î-zâde Atâyî K. 10 / b. 3

gülzār (Far.) → **1.** memālik

Dökince cūyı çemen geçdi leşker-i sermā
Yine memālik-i gülzārı ġāret itdi temām

Nev'î-zâde Atâyî K. 10 / b. 2

2. mülket

Mülket-i gülzārı tārāc itdi istīlā-yı berf

Cūylar ṭarf-ı çemende oldı nā-peydā-yı berf

Muvakkit-zâde Pertev G. CCLXXV / b. 1

ḥabāb (Ar.) → **1.** demürden ḥiṣār

Şol hevāyī tōp gibi görinen şekl-i ḥabāb

Şimdi ṣu üstinde olmışdur demürden bir ḥiṣār

Revânî K. 8 / b. 7

2. hevāyī ṭōp

Şol hevāyī ṭōp gibi görinen şekl-i ḥabāb

Şimdi ṣu üstinde olmışdur demürden bir ḥiṣār

Revânî K. 8 / b. 7

ḫāk (Far.) → **1.** ‘arus

Yüzine urdı sefīdācını ḫāk oldı ‘arus

Aldı yaḫ anı virüp āyinesin rūy-nümā

Ganî-zâde Nâdirî K. XXVIII / b. 7

2. mürşid

El ṣanur berg-i çenārı götürür ṭoprakdan

Mürşid-i ḫākden ammā ki nesīm almada el

Gelibolulu Mustafa Âlî K. 86 / b. 8

3. taḥte

Şol zemān kim geldi mīzān'a dürüst-i āftāb

Taḥte-i ḫāke döküldi dirhemi berfün hemān

'Azmî-zâde Hâletî K. 39 / b. 6

ḥavż (Ar.) → āyīne-i ṣāf

Ḥavżlar oldı muṣayḳal birer āyīne-i ṣāf

Gerçi berd anlara yek-pāre ṣudan virdi cilā

Halil Nûrî K. 9 / b. 12

ḫazān (Far.) → **1.** düzd

Girdi gūyā ki ḥarīm-i çemene düzd-i ḫazān

Ṣoydı hep buldıġını ḳaldı mücerred ecsām

Râmî K. 22 / b. 6

2. Ferāmürz

İtdi Behmen çün Ferāmürz-ı ḫazānı ḫāk-sār

Zāl-i dey ḳānūn-ı dilde yaḳdı nār-ı sūgvār

Sıdkî Paşa G. 19 / b. 1

3. ḥummā

Bāġ olmış idi ḥummā-yı ḫazāndan maḥrūr

Ezdi kāfūr dimāġına ṭabīb-i devrān

Kara Fazlî K. 26 / b. 2

hevā (Ar.) → **1.** 'anḳā

Bāl-i ṭāvūs-ı bahārı dökdi ‘anḳā-yı hevā

Göz ḳarardup zāġ u peşşe şimdi uş aḳ per ḳılur

Şeyhî G. LXXII / b. 6

2. ḥaccām

Hevā ḥaccām u neşter bād-ı ser-tīz

Fesān-ı yaḫla her dem eyleyüp tīz

Hoca Neş’et K. 19 / b. 13

hilāl-i rūze (Ar. Far.) → ḳavs-ı ḥallāc

Hilāl-i rūze kim bir ḳavs-ı ḥallāc āsmān üzre

Anuñla berfden çok penbe atdurdı zemān üzre

Enderunlu Fâzıl K. 48 / b. 1

ḫurşīd (Far.) → **1.** dāmād

‘Arūs-ı zemherīri ṣubḥ-ı ruḫsār itdi aḳlıḳla

Meger dāmād-ı ḫūrşīd ile sūrı var zemistānuñ

Hâtem K. 2 / b. 12

2. nār

Bu demde ‘ıyş idüñ gice gündüz k’olup durur

Ḫūrşīd nār u leyl duḫān u nehār berf

Revânî K. 13 / b. 5

3. şem‘

Şem‘-i ḫurşīd-i cihāntāb ḫani ki yaḳıp

Berf pervānelerin ide cihāndan zāil

Necâtî Beg K. 16 / b. 3

4. ṭop

Ṣalalı ḳale-i pūlād-ı yaḫ içre ṣuyu bād

Ṭop-ı ḫurşīd ile feṭḥ olmaz ise key müşkil

Necâtî Beg K. 16 / b. 4

5. zerger

Zerger-i ḫurşīdüñ idüb germ bāzārını serd

Sīm idüb ḫākuñ ‘ıyārın cevher-i sīmāb berf

Lâmi’î Çelebi K. XXV / b. 2

ḫurşīd-i ḫāver (Far. Far.) → Yūsuf

Sefīd oldı çemen çün çeşm-i Ya‘ḳūb

Güm oldı Yūsuf-ı ḫurşīd-i ḫāver

Nev’î K. XX / b. 3

ḳar (T.) → **1.** aḳça pul

Ḳarlar yaġdırıcaḳ ṣun‘-ı Ḫudā-yı Cebbār

Aḳça pul ṣaçdı ṣanurdum şeh-i gerdūn gūyā

Mostarlı Hasan Ziyâ’î K. 2 / b. 7

2. aḳlıḳ

Bürüdi yir yüzini seyr idüñ yaġan ḳarı

Süründi aḳlığını yüzine zen-i dünyā

Yahyâ Bey K. 26 / b. 6

3. berd-i ‘acūz

Yaġan ḳarı n’ola berd-i ‘acūza beñzetseñ

Erüñ eri didiler çünki yaġmura atalar

Gelibolulu Mustafa Âlî Kt. 44 / b. 3

4. un

Ḳar yaġduḳça düşer ḫāṭıra bu ṭurfe ḫayāl

Āsyāb-ı felek un atdı ne ġam yir fuḳarā

Mostarlı Hasan Ziyâ’î K. 2 / b. 7

ḳaṭarāt-ı maṭar (Ar. Ar.) → şerāre

Müneccim itdi ġalaṭ cemre şimdi düşdi diyü

Şerāreveş ḳaṭarāt-ı maṭar bahārı yaḳar

Gelibolulu Mustafa Âlî G. 210 / b. 2

keşişleme (T.) → ḳara yelün aḳ babası

Ḳara yelün bürūdeti ḳışlarda çoḳ olur

Keşişlemeyse ḳara yelün aḳ babasıdur

Tırsî G. LXXII / b. 4

ḳış (T.) → **1.** alāy

Ḳış ḳış eylerdi ṣabā köhne bahār ardınca

Ḳış alāyı meger ol demde görünmüşdi aña

Halil Nûrî K. 9 / b. 4

2. düşmen

Lāzımın ḳış düşmeninüñ gelmeden görmek gerek

‘Ārif oldur yarın içün eyleye bugün yaraġ

Beşiktaşlı Yahya Efendi G. 43 / b. 2

Ne ‘acāyib āteşī düşmen durur ḳış düşmeni

Gelmedin her ṭaġ başına indirür biñ biñ nacaġ

Beşiktaşlı Yahya Efendi G. 43 / b. 3

3. ḥallāc

Penbe-i berf ile pür kıldı cihānı ser-be-ser

Kürte-i beyżā giyüp ḥallāc-ı devrān oldı ḳış

Edincikli Ravzî K. 353 / b. 2

4. ḳılıç

Bu demde ḫaşmına kimse yararlıḳ ṣatamaz

Ḳılıç gibi ḳış olınca hīç el ḳılıç mı ṭutar

Gelibolulu Mustafa Âlî Kt. 44 / b. 5

Gelince ḫışm ile ḳırdı geçürdi eşcārı

Ḳılıç gibi ḳış irişdi cihāna virdi fenā

Mânî K. 3 / b. 12

Bulup yaḫ ile cilā yine tīġi kūhsāruñ

İder ḳılıç gibi ḳış geldügin bize i‘lām

Nev'î-zâde Atâyî K. 10 / b. 11

Yine ḳılıç gibi ḳış itdi ʻālemi mecrūḥ

Zemāne merhem-i kāfūr ḥāżır itse revā

Kaf-zâde Fâ'izî K. 16 / b. 3

5. ḳıyāmet

Ḳış ḳıyāmet yaġmur āfet fitne yil balçuḳ belā

Yaz cennet uyḳu niʻmet gölge rāḥat ten belā

Beşiktaşlı Yahya Efendi Mf. 6

6. levend

Göçdi ezhār reʻāyā[73] gibi bāġ oldı ḫarāb

İtdi ḳış gülşene mānend-i levend istīlā

Ahmed Hamdî K. 18 / b. 2

7. pādşeh

Leşker-i berf ile memlū oldı ey Ravżī cihān

Pādşehler gibi bir şevketlü dīvān itdi ḳış

Edincikli Ravzî K. 352 / b. 7

8. sulṭān

Taḫt-ı ʻāc üzre çıḳup dünyaya sulṭān oldı ḳış

Şarḳa ġarba ḥükm idüp gūyā Süleymān oldı ḳış

Edincikli Ravzî K. 353 / b. 1

[73] Divan metninde "ezhār-ı reʻāyā" şeklinde yer alan kısım anlama bakılarak düzeltilmiştir.

9. Süleymān

Taḫt-ı ‘āc üzre çıḳup dünyeye sulṭān oldı ḳış

Şarḳa ġarba ḥükm idüp gūyā Süleymān oldı ḳış

Edincikli Ravzî K. 353 / b. 1

kūh (Far.) → sindān-ı şitā’

Mıṭraḳ-ı bād ile herdem aġaçlar uruben

İtdi ḥaddād-ı felek her kūhı sindān-ı şitā’

Lâmi’î Çelebi K. XXVII / b. 8

kūhsār (Far.) → **1.** dīv-i sefīd

Bāzūları dıraḫt idi ser-pençe şāḫlar

Dīv-i sefīde dönse n’ola şimdi kūhsār

Ganî-zâde Nâdirî K. X / b. 8

2. sünnī

Ṣūretde ṣanki sünnī-i ṣāḥib-‘imāmedür

Başına geyse yaz olıcaḳ kūhsār berf

Üsküblü İshâk Çelebi K. 9 / b. 4

kürre-i zemherīr (Ar. Ar.) → mirrīḫ

Ḳırmaġ içün cihānı ḥükm itdi

Kürre-i zemherīr ṣan mirrīḫ

Celâlî Kt. 24 / b. 3

lāle (Far.) → şeşper

Bıraḳdı gül siperin lāle şeşperin elden

Telāş u ḥayret ile ṭoñdı ḳaldı cū-yı laṭīf

Nazîf K. 13 / b. 2

leyl (Ar.) → duḫān

Bu demde ‘ıyş idüñ gice gündüz k’olup durur

Ḫūrşīd nār u leyl duḫān u nehār berf

Revânî K. 13 / b. 5

māh (Far.) → şu‘le

Şu‘le māh encüm şerār aña şihāb oldı ‘alev

Faṣl-ı deydür yaḳdı āteş-dānını çarḫ-ı metīn

Yahyâ Nazîm K. IX / b. 3

maṭar (Ar.) → birīşim-i ṭınāb

Ḫayme-i çerḫa birīşim-i ṭınāb oldı maṭar

Ḫāke peyveste yaḫ-ı bām olup evtād

Seyyid Vehbî K. 73 / b. 8

meh (Far.) → külçe

Zemīne sīm niṣār itdi zerger-i gerdūn

Ki külçe-i mehi nār-ı şafaḳda eyledi ḳal‘

Yahyâ Nazîm K. 24 / b. 12

mehtāb (Far.) → girde

Ḳande gitdi girde-i mehtāb u nān-ı āftāb

Yoḳsa bī-ḥāṣıl mıdur bunca daḳīḳ-i nāb-ı berf

Lâmi'î Çelebi K. XXV / b. 11

mevc (Ar.) → suṭūr

Mevcüñ suṭūrı ṣafḥa-i āb üzre Bāliyā

Aḥkām-ı berfdür ki buz üzre yazar şitā'

Bâlî Çelebi G. 7 / b. 5

mihr (Far.) → **1.** 'ankebūt

Gitdi görünmez oldı yine 'ankebūt-ı mihr

Çün ẓāhir oldı peşşe gibi bī-şümār berf

Üsküblü İshâk Çelebi K. 9 / b. 4

2. cām

Yollarda mest olup düşüben pāyına daḫı

İderse cām-ı mihr ile def'-i ḫumār berf

Revânî K. 13 / b. 12

3. kīse

Gösterüp ṣan'atın müş'abid-i dey

Kīse-i ebre girdi beyża-i mihr

Oldı gūyā daḳīḳ berf ile ḫāk

Seng-i zīrīn-i āsyā-yı sipihr

'Azmî-zâde Hâletî Kt. 32

4. menḳal

Āsmāna eyledi te’s̱īr bād-ı mihr-i cān

İtdi yaḫdan menḳal-ı mihri sipihr-i çār-mīn

Yahyâ Nazîm K. IX / b. 9

5. mühre

Kāġıd-ı Hindūya döndi gūyiyā berf ile ber

Mühre-i mihr ile ṣayḳalandı buldı zīb ü fer

Yā Yed-i beyżā-yı Mūsādan bu mu‘cizdür meger

Berf-i isfīdāc ile tefsīr-i Beyżāvī yazar

Naḳş-ı engüşt-i ṭuyūr olmış müşābih misṭara

Beyânî-i Karahisârî Th. 121 / IV

6. Yūsuf

Aġlamakdan ḳıldı Ya‘ḳūb felek çeşmin sefīd

Yūsuf-i mihri meger ḥabs itdi zindān-ı şitā’

Lâmi’î Çelebi K. XXVII / b. 5

mihr ü meh (Far. Far.) → 1. beyża

Beyża-i mihr ü mehi var ise ekl itdi felek

Ḫurde yumurda ḳabıdur dökülüşler meṣelā

Mostarlı Hasan Ziyâ’î K. 2 / b. 9

2. çeşm

Bu demde yumsa n’ola çeşm-i mihr ü māhı felek

Ġubār-ı berf ile ṭoldı yine zemīn ü semā

Kaf-zâde Fâ'izî K. 16 / b. 7

naḫl-i 'ar'ar (Ar. Ar.) → nev-res cüvān

Şitā'dan derdi yoḳ göñlekçek olmış

Meger nev-res cüvāndur naḫl-i 'ar'ar

Nev'î K. XX / b. 8

nār (Ar.) → gülgüne

Nārı gülgüne[74] ḳılup berfi sefīdāc itdi bād

Nev-'arūs-ı dehri tezyīn itmege meşşāṭavār

Revânî K. 8 / b. 4

nehār (Ar.) → berf

Bu demde 'ıyş idüñ gice gündüz k'olup durur

Ḫūrşīd nār u leyl duḫān u nehār berf

Revânî K. 13 / b. 5

nev-rūz (Far.) → **1.** ḫusrev

Sevāḥil-i çemene çıḳdı genc-i bād-āverd

Yöneldi ḫusrev-i nev-rūza devlet ü iḳbāl

Bâkî K. 21 / b. 9

2. Rüstem

Rüstem-i nev-rūz aradan ḳaçsa ṭa'n mı raḫşveş

Ḥamza-i bād-ı şitā' çün ġurriş-i aşḳar ḳılur

[74] Divan metninde "gülgüna" şeklinde yer alan bu kelime anlama bakılarak düzeltilmiştir.

Şeyhî G. LXXII / b. 7

3. şeh

Burılup gitdügini gördi şeh-i nevrūzuñ

Dikilüp ḳaldı serv ‘āşıḳ-ı ḥayrānāsā

Ahmed Hamdî K. 18 / b. 7

nihāl-i ża’īf (Far. Ar.) → rehzene soyġun viren bürehne

Şitā’da rehzene soyġun viren bürehne gibi

Bahāruñ üstine ditrer ṭurur nihāl-i ża’īf

Bosnalı Sâbit K. IX / b. 2

ocaḳ (T.) → **1.** ḳıble

Ocaġı ḳıble idüp nāra tapdılar gūyā

Mecūs milletine tābi‘ oldı ḫalḳ-ı cihān

Sehâbî K. 7 / b. 10

2. miḥrāb

Mescidi ḳoyup ocaḳ miḥrābına yüz ṭutdı ḫalḳ

Ey dirīġā ehl-i İslām oldı hep āteş-perest

Mesîhî Kt. 10 / b. 3

3. taḫt

Ḳışın āteş şāh olup geçer ocaġuñ taḫtına

Ḳalmasun ṣovuḳda kimse diyü çaġırdur yasaġ

Beşiktaşlı Yahya Efendi G. 43 / b. 7

rīg-i sefīd (Far. Far.) → berf ü tegerg

Döküldi rīg-i sefīdi miṣāl-i berf ü tegerg

Şikest olınca hevādan bu sā‘at-i mīnā

Rızâyî K. XXV / b. 4

rūy-ı zemīn (Far. Far.) → **1.** ḫāne-i billūr

Berf ile rūy-ı zemīn ḫāne-i billūr oldı

İtdi Belḳīs-ı şitā’ nāz ile anda ārām

Râmî K. 22 / b. 5

2. taḫta-i remmāl

Döşendi berf ser-ā-pāy ṣaḥn-ı ṣaḥrāya

Aġardı rūy-ı zemīn ṣanki taḫta-i remmāl

Bâkî K. 21 / b. 10

rūzgār (Far.) → Zāl

Zarf-ı leben ṣınup ḳaṭarat oldı rīḫte

Gāv-ı sipihri ṣaġmış idi Zāl-i rūzgār

Ganî-zâde Nâdirî K. X / b. 4

rūzgār ile gider her ṭarafa ṭop tekerek (Far. T. T. Far. Ar. T. T.) → gūyiyā şāh-ı şitā’ gūy ile oynar çevgān

Rūzgār ile gider her ṭarafa ṭop tekerek

Gūyiyā şāh-ı şitā’ gūy ile oynar çevgān

Cinânî K. 41 / b. 12

ṣabā (Ar.) → 1. ḥallāc

Ṣabā ḥallāc oldı berf penbe

Kemān şeklinde her şāḫ-ı ṣanevber

Nev'î K. XX / b. 7

2. peyk

Ḫusrev-i bāġa ṣalup peyk-i ṣabāyı ol

Bu bürūdet ḫaberin eyledi taḳrīr ü beyān

Kara Fazlî K. 26 / b. 5

ṣafḥa-i āb (Ar. Far.) → āyīne

Ne naḳş göstere eyyāma müşa'bid-i sermā

Ki hem-çü āyīne yaḫ-beste oldı ṣafḥa-i āb

Neşâtî G. 7 / b. 2

ṣaḥrā (Ar.) → aḳ deniz

Cā-be-cā şīşe-i yaḫ anda gümüş balıġıdur

Aġarup berf ile bir aḳ deniz oldı ṣaḥrā

Ganî-zâde Nâdirî K. XXVIII / b. 7

ṣarṣar (Ar.) → 1. berīd

Ḫōşā ki itdi berīd-i sebük-rev-i ṣarṣar

Peyām-ı berf ile leb-rīz deşt ü ṣaḥrāyı

Vahyî K. 32 / b. 3

2. ḳılıç

Ḳılıç gibi esiyor ṣarṣar-ı zemistānī

Nihāl giyse n’ola yaḫdan āhenin miġfer

Nedîm K. 12 / b. 12

3. ḳışlaḳçı

Seḥāb-ı tīreyi ḳış ḫayme-i siyāh deyü

Çemende ṣarṣarı ḳışlaḳçı gezdirür güyā

Lebîb K. 5 / b. 8

ṣayf (Ar.) → **1.** defter

Yırtup atdı var ise defter-i ṣayfi gerdūn

Ḫurde-i kāġıda beñzer dökilen berf-i şitā’

Mostarlı Hasan Ziyâ’î K. 2 / b. 10

2. kārbān

Tā ki oldı kārbān-ı ṣayf ‘ālemden nefir

Sīmden ṣāh-ı şitā’ içün döşendi ḫōş serīr

Mesîhî K. 11 / b. 1

sebzezār (Far. Far.) → ṭūṭiler

Ṣan ṭūṭiler öñinde şeker-pāreler yatur

Şimdi ki oldı her ṭaraf-ı sebzezār berf

Revânî K. 13 / b. 11

seḥāb (Ar.) → **1.** ḫayme

Seḥāb-ı tīreyi ḳış ḫayme-i siyāh deyü

Çemende ṣarṣarı ḳışlaḳçı gezdirür gūyā

Lebîb K. 5 / b. 8

2. kīse

Seḥāb kīseleri ey felek sökildi gibi

Ḫizāne-i keremüñden zemīne aḳça aḳar

Gelibolulu Mustafa Âlî G. 209 / b. 2

3. sincāb

Ne semūr-ı çarḫ[75] def‘ eyler ne sincāb-ı seḥāb

Mihr-i ‘ālem-tāb olubdur şöyle lerzān-ı şitā’

Lâmi’î Çelebi K. XXVII / b. 16

4. üştür

Üştür-i mest gibi ṣaçdı kefin yere seḥāb

Bāġladı ḳāfile-i ‘işret ü şādī maḥmil

Necâtî Beg K. 16 / b. 2

Ḥālet-i berd ile geh lerzān olur geh pīç ü tāb

Teb dutar var ise zerd itmiş yüzini āfitāb

Baġlamış gūyā ḳıṭār-ı maḥmilin eyler şitāb

Üştür-i ner gibi kef ṣaçar dehānından seḥāb

Ḥāṣılı muḥkem ḳış oldı tü desek düşmez yire

Beyânî-i Karahisârî Th. 121 / III

[75] Divan metninde “semür çarḫ” şeklinde yer alan bu kısım vezne ve anlama bakılarak düzeltilmiştir.

Nāle-i ṣarṣar idi aña Ḫudā ḫanlıḳ idüp

Kef-feşān oldı seḥāb üştür-i sermest-āsā

Seyyid Vehbî K. 35 / b. 4

serd (Far.) → pādşāh

Żiyāfet ḳılmaġa şāh-ı şitā'yı pādşāh-ı serd

Ṭolu pālūdeyi yaḫ birle ṭās-ı kün-fe-kān ḫurrem

Rahîmî G. 196 / b. 4

sermā (Far.) → **1.** Maḥmūd

Ayaz ile yine āmīziş itdi şīr ü şekkerveş

Şeb-i meh-tāb-ı deyde seyr ḳıl Maḥmūd-ı sermāyı

Mirzâ-zâde Sâlim K. 23 / b. 6

2. müşa'bid

Ne naḳş göstere eyyāma müşa'bid-i sermā

Ki hem-çü āyīne yaḫ-beste oldı ṣafḥa-i āb

Neşâtî G. 7 / b. 2

3. sāḳī

Borı çaldurdıyor sāḳī-yi sermā ol büt-i nāza

Bezetmiş çekre-i efsürdelerle saḳf-ı dükkānuñ

Hâtem K. 2 / b. 3

4. sipeh-büd

Pür itdi berf ile rū-yi hevāyı ebr-i şitā’

Görindi gerd-i sipāh-ı sipeh-büd-i sermā

Kaf-zâde Fâ’izî K. 3 / b. 1

5. şāh

Elinde nīze-i yaḫ gördi şāh-ı sermānuñ

Aġardı berf degül benzi gülşenüñ yekser

Cinânî K. 30 / b. 5

6. tīġ

Tīġ-i sermā çalub üftāde-i ḫāk itdi elin

Ṭutuşup pençeleşürken o ḥarāmiyle çenār

İhyâ K. 8 / b. 2

7. tīr

Müdde‘ī enfāsı gibi irdügin ider helāk

Tīr-i sermā kim kemān-ı çarḫdan pertāb olur

Ahmed Paşa G. 92 / b. 2

serv (Far.) → 1. ḳar yaġdı sarıḳlı bir uzun boylu civān

Her serv-i çemān döndi bu mevsimde çemende

Ḳar yaġdı sarıḳlı bir uzun boylu civāna

Câzim K. II / b. 4

2. şāh

Görinen dāġlar yir yir ḳurılmış şāh-ı serv içün

Ḫıyām-ı sīmdür ya nūrdan bir sāyebān ḫurrem

Rahîmî G. 196 / b. 3

sipihr (Far.) → **1.** āsyā

Āsyā-yı sipihrüñ unlarını

Göge ṣavurdı dest-i dey güyā

Kelâmî K. 3 / b. 6

Gösterüp ṣan‘atın müş‘abid-i dey

Kīse-i ebre girdi beyża-i mihr

Oldı gūyā daḳīḳ berf ile ḫāk

Seng-i zīrīn-i āsyā-yı sipihr

‘Azmî-zâde Hâletî Kt. 32

2. gāv

Zarf-ı leben ṣınup ḳaṭarat oldı rīḫte

Gāv-ı sipihri ṣaġmış idi Zāl-i rūzgār

Ganî-zâde Nâdirî K. X / b. 4

3. ḥallāc

Penbe-i berf ile bu ḫāne-i dünyāyı yine

Döşedi nūr gibi ḥallāc-ı sipihr-i maġrūr

Enderunlu Fâzıl K. 94 / b. 7

sovuḳ (T.) → ejdehā zehri

Bir ejdehādurur bu şitā’ zehridür ṣovuḳ

Yaḫlar kenār-ı bāmda bu ejdehāya diş

Zâtî G. 580 / b. 3

şu (T.) → şeh-i cihān

Şular yüzinde görünen ey şāh yaḫ degül

Şırça sarāya girdi şular çün şeh-i cihān

Gelibolulu Sürûrî K. 3 / b. 13

şurāḥi (Ar.) → ḳal‘a

Zeyn it şurāḥi ḳal‘aların sen de sāḳiyā

Leşker çeküp cihānı çün itdi ḥişār berf

Revânî K. 13 / b. 4

şafaḳ (Ar.) → nār

Zemīne sīm niṣār itdi zerger-i gerdūn

Ki külçe-i mehi nār-ı şafaḳda eyledi ḳal‘

Yahyâ Nazîm K. 24 / b. 12

şāḫ (Far.) → sīḫ

Niçe ḳuşlar aġaçda ḳaldı ḳadīd

Oldı her şāḫ fi’l-meṣel bir sīḫ

Celâlî Kt. 24 / b. 2

şāḫ-ı şanevber (Far. Ar.) → kemān

Şabā ḥallāc oldı berf penbe

Kemān şeklinde her şāḫ-ı şanevber

Nev'î K. XX / b. 7

şām-ı seḥer berf-i sefīd (Far. Ar. Far. Far.) → müşg ile kāfūr

Müşg ile kāfūrdur şām-ı seḥer berf-i sefīd

İtdi ārāyiş dükānın Behmen-i serd ü ḫaşīn

Yahyâ Nazîm K. IX / b. 8

şecer (Ar.) → ṣūfī

Berfden her bir şecer bī-berg iken gülzārda

Aḳ nemed giydi bugün ṣūfīveş oldı ḫırḳa-pūş

Kelâmî G. 154 / b. 3

şihāb (Ar.) → 'alev

Şu'le māh encüm şerār aña şihāb oldı 'alev

Faṣl-ı deydür yaḳdı āteş-dānını çarḫ-ı metīn

Yahyâ Nazîm K. IX / b. 3

şimşād (Far.) → kemān

Penbe berfi atup eyledi şimşādı kemān

Ṣan'at ögretse 'aceb mi nice ḫallāca ṣabā

Derzi-zâde 'Ulvî Mt. 79 / b. 2

şīşe-i yaḫ (Far. Far.) → gümüş balığı

Cā-be-cā şīşe-i yaḫ anda gümüş balığıdur

Aġarup berf ile bir aḳ deniz oldı ṣaḥrā

Ganî-zâde Nâdirî K. XXVIII / b. 7

şitā’ (Ar.) → 1. bāġbān

Çemenden ayaġını kesse n’ola serv-i revān
Ki bāġbān-ı şitā’ ḳaṭ‘ını ider teklīf

Bosnalı Sâbit K. IX / b. 9

2. Behmen-i Rūyīn-ten

Cihāne Behmen-i Rūyīn-ten-i şitā’ gelicek
Görüp mehābetini gökde ditredi Behrām

Nev’î-zâde Atâyî K. 10 / b. 8

3. behrām

Tīġ-ı behrām-ı şitā’ya çün naẓar-pāş oldı tīr
Düşdi dest-i ḥayretinden ḫāme-i gevher-niṣār

Sıdkî Paşa G. 19 / b. 5

4. Belḳīs

Berf ile rūy-ı zemīn ḫāne-i billūr oldı
İtdi Belḳīs-ı şitā’ nāz ile anda ārām

Râmî K. 22 / b. 5

5. būstān

Zeyn ider her dem bahār içün berā‘at eyleyüp
Aḳ güllerle cihān ṣaḥnını būstān-ı şitā’

Lâmi’î Çelebi K. XXVII / b. 22

6. çevgān

Görmedi kū-yı zemīnden şeh-süvār-ı çarḫ eşer

Şöyle çaldı dehr meydānında çevgān-ı şitā’

Lâmi’î Çelebi K. XXVII / b. 2

7. dihḳān

Penbe toḫmıdur meger kim ḳıldı dehri penbe-zār

Däneler kim ṣacmış idi yire dihḳān-ı şitā’

Lâmi’î Çelebi K. XXVII / b. 21

8. düzd

Ol deñlü ṣoydı düzd-i şitā’ yolda anı kim

Bir gömlek ile ḳaldı reh-i bāġda çenār

Nev’î-zâde Atâyî G. 31 / b. 2

9. ejdehā

Bir ejdehādurur bu şitā’ zehridür ṣovuḳ

Yaḫlar kenār-ı bāmda bu ejdehāya diş

Zâtî G. 580 / b. 3

Bu şitā’ bir ejdehādur her kenār-ı bāmda

Ḥāṣıl olan yaḫları hep aña dendān eyledi

Zâtî G. 1604 / b. 3

10. eyvān

Bunca tāb ile güm oldı şem‘-i zerrīn-felek

Sīm-ten pervānelerle ṭoldı eyvān-ı şitā’

Lâmi’î Çelebi K. XXVII / b. 3

11. ḫayyāṭ

Berf ile aṭlas-ı çerḫ oldı fetīlī cāme

Dikdi ḫayyāṭ-ı şitā’ rişte-i bārānı tegel

Gelibolulu Mustafa Âlî K. 86 / b. 11

12. ḫumdān

Pür-kef itdi baḥrveş ‘ālem yüzini rūzgār

Ṭopṭolu ṣabun imiş beñzer ki ḫumdān-ı şitā’

Lâmi’î Çelebi K. XXVII / b. 23

13. jengār

Ḳabladı mir’āt-ı dehri yine jengār-ı şitā’

Farḳ olınmazsa Beyānī n’ola arż ile semā

Ber-ṭaraf oldı kedūret birle ‘ālemden żiyā

Yer ki ḳaç gündür ne ḥikmetdür ki bilmem Ṣāfīyā

Gök demür yer baḳır oldı döndi cūlar mermere

Beyânî-i Karahisârî Th. 121 / V

14. kīmyā-ger

Ẕātī yitişdi itdi şitā’ kīmyā-geri

Cümle ocaġ u bāmı pür altun ile gümiş

Zâtî G. 580 / b. 6

15. memālik

Taḫt-ı zemīn üzre idelden ḳarār berf

Oldı şitā’ memālikine şehryār berf

Revânî K. 13 / b. 1

16. mülk

Göç itdi mülk-i şitā’ya şeh-i bahār idüp

Hezārı hevdec-i ser-maḥfil-i gül üzre derā

Seyyîd Burhân K. 9 / b. 13

17. ner

Düşdi naẓīre berd-i ‘acūza şitā’-i ner

Ne ṭurfa naẓm ider daḫı gör dehr-i nā-bekār

Nev’î K. XXVI / b. 4

18. pādşāh

Ṣırça sarāy yapdı şitā’ pādşāhına

Billūrdan ‘aceb midür itse cidār berf

Revânî K. 13 / b. 2

19. pīr

Güm eyledükde güneş Yūsuf’ını pīr-i şitā’

Sebel-peẕīr idi berf ile dīde-i mīnā

Gelibolulu Mustafa Âlî K. 79 / b. 1

20. şu‘bān

Bunca esbāb ile meşḥūn geşti idi bu zemīn

Dem urub bir loḳma gibi yutdı ṣu‘bān-ı şitā’

Lâmi’î Çelebi K. XXVII / b. 24

21. sulṭān

Ḳaṣr-ı mīnāda cülūs itmege sulṭān-ı şitā’

Ḫayl-ı berf ile pür itdi felegi ser-tā-pā

Derzi-zâde ‘Ulvî Mt. 79 / b. 1

‘Asker-i serdini cem‘ eyledi sulṭān-ı şitā’

Ḳılmaġa memleket-i bāġı ser-ā-ser vīrān

Kara Fazlî K. 26 / b. 4

Rūz u şeb açdurmayup göz yiter bārān-ı şitā’

Leşker-i berf ile dehri ṭutdı sulṭān-ı şitā’

Lâmi’î Çelebi K. XXVII / b. 1

Ḥabs idüp enhār-ı kec-reftārı sulṭān-ı şitā’

Dest-bürd-i berdle çekdi ḥiṣār-ı āhenīn

Yahyâ Nazîm K. IX / b. 15

22. Süleymān

Āhenīn ḳaydiyle bend idüp zemīnüñ dīvini

‘Ālemi ḳoydı fāḳa içre Süleymān-ı şitā’

Lâmi’î Çelebi K. XXVII / b. 4

23. şāh

Sipihre şāh-ı şitā’ yine ‘arż idüp leşker

Görinmez oldı bu ḫavf ile ḫüsrev-i ḫāver

Cinânî K. 30 / b. 1

Dāver-i berd ile gelüp şāh-ı şitā’ itdi hücūm

Aldı mülk-i çemeni virmedi bir laḥẓa emān

Cinânî K. 41 / b. 4

Vilāyet-i çemene ḥükm idince şāh-ı şitā’

Geyürdi cümle dıraḫtāna câme-i dībā

Mânî K. 3 / b. 1

Şeh-i şitā’yı yāḫūd cerre geldi gülzāra

Gözine penbe yapışdurdı nergis-i şehlā

Mânî K. 3 / b. 9

Leşker-i berf ile geldi ẓālim-i şāh-ı şitā’

İ‘tidālüñ mülkini ser-cümle vīrān eyledi

Zâtî G. 1604 / b. 5

24. tātār

Ḫaber-i ḥüzni götürmiş dile tātār-ı şitā’

Teraḫi itdi raḳam kilk siyehkār-ı şitā’

Charles Vernet K. 3 / b. 1

25. zindān

Aġlamakdan ḳıldı Ya‘ḳūb felek çeşmin sefīḍ

Yūsuf-i mihri meger ḥabs itdi zindān-ı şitā’

Lâmi’î Çelebi K. XXVII / b. 5

şu‘ā (Ar.) → tār

Götürdi ḳopuzı bezm-i felekden

Ḳırup tār-ı şu‘ā‘ın mihr-i enver

Nev’î K. XX / b. 11

şükūfe (Far.) → naḳd

Şükūfe naḳdini ṣaymışdı vaḳf-ı mezra‘aya

Nuḳūdı hep telef oldı ḫarāba vardı ‘aḳar

Gelibolulu Mustafa Âlî G. 210 / b. 4

ṭaġ (Far.) → ḫayme

Kūy-ı sīmīn ṣanmañuz yir yir görinen ṭaġları

Ḫaymelerdür nūrdan zeyn oldı meydān-ı şitā’

Lâmi’î Çelebi K. XXVII / b. 6

ṭāyirān-ı ża‘īf (Ar. Ar.) → misāfir

Dem-i şitā’da ḳonaḳ bulmayan misāfirveş

Ṣaçaḳ ṣaçaḳ gezer āvāre ṭāyirān-ı ża‘īf

Nazîf K. 13 / b. 10

tırāşe (Far.) → berf

Meger ki ḥoḳḳa-i çarḫuñ zamāne ḫarrāṭı

Döker tırāşesini kūh u deste berf miṣāl

Bâkî K. 21 / b. 3

tīġ-i sermā (Far. Far.) → ḥarāmi

Tīġ-i sermā çalub üftāde-i ḫāk itdi elin

Ṭutuşup pençeleşürken o ḥarāmiyle çenār

İhyâ K. 8 / b. 2

yaġmur (T.) → **1.** āfet

Ḳış ḳıyāmet yaġmur āfet fitne yil balçuḳ belā

Yaz cennet uyḳu ni‘met gölge rāḥat ten belā

Beşiktaşlı Yahya Efendi Mf. 6

2. erüñ eri

Yaġan ḳarı n’ola berd-i ‘acūza beñzetseñ

Erüñ eri didiler çünki yaġmura atalar

Gelibolulu Mustafa Âlî Kt. 44 / b. 3

yaḫ (Far.) → **1.** āyīne

Pür oldı şāḫları üzre yaḫdan āyīneler

Ġarīb ṣūrete girdi bu faṣl içinde ġazāl

Bâkî K. 21 / b. 7

2. dendān

Bu şitā’ bir ejdehādur her kenār-ı bāmda

Ḥāṣıl olan yaḫları hep aña dendān eyledi

Zâtî G. 1604 / b. 3

3. diş

Bir ejdehādurur bu şitā' zehridür ṣovuḳ

Yaḫlar kenār-ı bāmda bu ejdehāya diş

Zâtî G. 580 / b. 3

4. fesān

Hevā ḥaccām u neşter bād-ı ser-tīz

Fesān-ı yaḫla her dem eyleyüp tīz

Hoca Neş'et K. 19 / b. 13

5. gümiş şāne

Yaḫdan dükān yüzinde gümiş şāneler aṣar

'Ālem içinde olalı āyīnedār berf

Revânî K. 13 / b. 8

6. ḫançer

Ḳomaz getirmege būy-ı bahārı bād-ı ṣabā

Kenār-ı bāmda yaḫlar durup yalın ḫançer

Nedîm K. 12 / b. 7

7. ḳale-i pūlād

Ṣalalı ḳale-i pūlād-ı yaḫ içre ṣuyu bād

Ṭop-ı ḫurşīd ile feṭḥ olmaz ise key müşkil

Necâtî Beg K. 16 / b. 4

8. levḥ

Cūlarda berf levḥ-i yaḫ üzre olup niṣār
Baḳduḳca geldi āyine-i ḫāṭıra ġubār

Nev'î-zâde Atâyî G. 31 / b. 1

9. nīze

Elinde nīze-i yaḫ gördi şāh-ı sermānuñ
Aġardı berf degül beñzi gülşenüñ yekser

Cinânî K. 30 / b. 5

Nīze-i yaḫ ile beẕr eyledi leşker-keş-i berd
Ḳaçurup şāh-ı bahārı anuñ oldı meydān

Cinânî K. 41 / b. 2

10. şīşe

Ḳonuldı ṣan'at ile ṣanki şīşede eşkāl
Göründi ḫār ile ḫasler derūn-ı yaḫda 'ıyān

Nev'î K. XXXVIII / b. 5

Bu şitā' ab-ı revāna yine yaḫlar şīşesin
Şol günāh itmiş perīler gibi zindān eyledi

Zâtî G. 1604 / b. 4

Cā-be-cā şīşe-i yaḫ anda gümüş balıġıdur

Aġarup berf ile bir aḳ deniz oldı ṣaḥrā

Ganî-zâde Nâdirî K. XXVIII / b. 7

Ṣafaḥāt-ı yaḫ olup şīşe kireçdür aña berf

Şimdi bir camcı dükkānına döndi dünyā

Ganî-zâde Nâdirî K. XXVIII / b. 15

Başınca şaḥne-i dey bezm-i bāġı yaḫ ṣanma

Şikeste şīşe ile ṭoldı meclis-i ġabrā

Kaf-zâde Fâ'izî K. 3 / b. 5

11. zücāc

Ṣaḥn-ı gülşende gelüp yine zücāc-ı yaḫdan

Kendüye ṣırça serāy eyledi şāh-ı Behmen

Ümîdî Ahmet K. 10 / b. 2

yaḫ-ı bām (Far. Far.) → evtād

Ḫayme-i çerḫa birīşim-i ṭınāb oldı maṭar

Ḫāke peyveste yaḫ-ı bām olup evtād

Seyyid Vehbî K. 73 / b. 8

yaḫ-beste her naḫl-i güzīn (Far. Far. Ar. Far.) → şīşede perī

Ṭoñdurup eşcār-ı bāġı serdī-i bād-ı ḥarīf

Bir perīdür şīşede yaḫ-beste her naḫl-i güzīn

Yahyâ Nazîm K. IX / b. 17

yaḫ-pāre (Far.) → 1. ġurre-i ġarrā

Kenār-ı bām-ı sipihr üzre ṭondı yaḫ-pāre

Gören ufuḳda ṣanur anı ġurre-i ġarrā

Kaf-zâde Fâ'izî K. 3 / b. 12

2. māhī

Māhī gibi ki ḳalmış ola ṣayd-ı dām olup

İtdi kenār-ı bāmda yaḫ-pāreler ḳarār

Ganî-zâde Nâdirî K. X / b. 6

yaz (T.) → cennet

Ḳış ḳıyāmet yaġmur āfet fitne yil balçuḳ belā

Yaz cennet uyḳu ni'met gölge rāḥat ten belā

Beşiktaşlı Yahya Efendi Mf. 6

yer (T.) → 1. baḳır

Ḳabladı mir'āt-ı dehri yine jengār-ı şitā'

Farḳ olınmazsa Beyānī n'ola arż ile semā

Ber-ṭaraf oldı kedūret birle 'ālemden żiyā

Yer ki ḳaç gündür ne ḥikmetdür ki bilmem Ṣāfīyā

Gök demür yer baḳır oldı döndi cūlar mermere

Beyânî-i Karahisârî Th. 121 / V

2. demür

Yir demür gök baḳır idi dem-be-dem

Rūz berf yaġardı her ayas şebi

Nebzî K. 28 / b. 8

yil (T.) → fitne

Ḳış ḳıyāmet yaġmur āfet fitne yil balçuḳ belā

Yaz cennet uyḳu ni‘met gölge rāḥat ten belā

Beşiktaşlı Yahya Efendi Mf. 6

zemherīr (Ar.) → **1.** ‘arūs

‘Arūs-ı zemherīri ṣubḥ-ı ruḫsār itdi aḳlıḳla

Meger dāmād-ı ḫūrşīd ile ṣūrı var zemistānuñ

Hâtem K. 2 / b. 12

2. gedā

Bir ṣovuḳ çehreli sā’il gibi dergāhına berf

Zemherīr ḫāric-i bābında gedā-yı maḳhūr

Enderunlu Fâzıl K. 94 / b. 27

zemīn (Far.) → **1.** āyīne

Āyīne gibi oldı muṣaffā ḳamu zemīn

Dünyā yüzinde ḳomadı aṣlā ġubār berf

Üsküblü İshâk Çelebi K. 9 / b. 3

2. fülk

Rūzgār itdi zemīn fülkin girü ġarḳ-āb-ı berf

Āsyāb-ı çarḫdur gūyā bugün dolāb-ı berf

Lâmi’î Çelebi K. XXV / b. 1

3. taẖt

Taẖt-ı zemīn üzre idelden ḳarār berf

Oldı şitā’ memālikine şehryār berf

Revânî K. 13 / b. 1

zemistān (Far.) → 1. diḥkān

Ecnād-ı bahār ile cihān buldu niẓāmun

Sürmezdi daha çiftini dihḳān-ı zemistān

Abdî-i Karahisârî K. 17 / b. 39

2. ḫaftān

Saḳf-ı felegi ebr-i siyāhıyla bezetdi

Āfāḳı bütün ḳapladı ḫaftān-ı zemistān

Abdî-i Karahisârî K. 17 / b. 4

3. ḫāḳān

Sulṭān-ı bahār itmeli tertīb-i ‘asākir

Ḳahr olmalıdur leşker-i ḫāḳān-ı zemistān

Abdî-i Karahisârî K. 17 / b. 29

4. sulṭān

Żabṭ itdi yine ‘ālemi sulṭān-ı zemistān

Oḳundu ser-i kūhda fermān-ı zemistān

Abdî-i Karahisârî K. 17 / b. 1

2.3. HAZÂNİYYELERDE TEŞBİHLER

āb (Far.) → 1. ḳumāş-ı māī

Ṣūretā oldı meger āb ḳumāş-ı māī k'ana

Berg-i rezden aña tamġalar urur dest-i ḳader

Şevkî K. 3 / b. 10

2. ḫalḫal

Serv-i dil-cū pāyına ḫalḫal-i sīmīn itdi āb

Şāhid-i ra'nā gibi ḥınnāladı destin çenār

Lâmi'î Çelebi K. XV / b. 9

3. nigāristān

Ṣuya rengāreng yapraḳlar döküp bād-ı ḫazān

Dürlü dürlü naḳş ile döndi nigāristāna āb

Tâcî-zâde Ca'fer Çelebi K. 23 / b. 4

4. tīġ-ı ṣayḳal-zede

Tīġ-ı ṣayḳal-zededür āb ki naḳḳāş ṣıfat

Naḳş ider yir yir aña berg-i ḫazān şemse-i zer

Şevkî K. 3 / b. 2

āb-ı revān (Far. Far.) → cedvel

Bāġ bir mecmū'adur evrāḳ-ı rengīn ile kim

Cedvel-i sīmīndür eṭrāfındaki āb-ı revān

Revânî G. 295 / b. 2

aġac (T.) → 1. altun

Bihişti şimdi teferrüc ḳıl iy küşāde baṣīr
Ki altun oldı aġacı vü yiri ‘anberīdür

Kadı Burhaneddin G. 1305 / b. 3

2. büt

Bu gün ḫazān yine bāġun zeri vü zīveridür
Büt eylemiş her aġacı ola mı āẕeridür

Kadı Burhaneddin G. 1305 / b. 1

3. noḫūdī ḫayme

Noḫūdī ḫayme olupdur her aġaç ṣaḥrāda
Dürdi çadır çiçegin çünki sipāh-ı ezhār

Bâlî Çelebi K. 20 / b. 5

aḳ ṣaç (T. T.) → berf

Meger ki pīre-zen-i dehr başıñ itdi tırāş
Dökilen aḳ ṣaçıdur yiryüzine berf miṡāl

Mostarlı Hasan Ziyâ’î K. 5 / b. 12

‘ārıż (Ar.) → dıraḫt-ı gülşen

Çıḳardı câme-i cismini atdı yabāna
Dıraḫt-ı gülşene beñzer ki ‘ārıż oldı cünūn

‘Azmī-zāde Hāletī G. 577 / b. 2

bād (Far.) → 1. peyk

Peyk-i bād üşde şifā geldi diyü virdi ḫaber

Ol ṣovuḳ sözden yine zer oldı rūy-ı kūhsār

Zâtî K. 46 / b. 12

2. zer-ger

Zer-ger olmışdur çemen mülkinde şimdi bādı gör

Ṣalınur zer-beft dībālarla her şimşādı gör

Genc-i bād-āvürdle pür bu ḫarāb-ābādı gör

Resm-i bī-hemtāña ey dest-i ḫazān ṣad-āferin

Lâmi'î Çelebi M. I / I / X

bād-ı ḫazān (Far. Far.) → 1. boyacı

Her bir aġacuñ yapraġı bir ṣūrete girdi

Boyacı disem ben de olur bād-ı ḫazāna

Sehī Bey K. 39 / b. 3

2. pīr

Geldi çün pīr-i mübārek-nefes-i bād-ı ḫazān

Terk-i tecrīd olup oldı aġaçlar 'uryān

Kara Fazlî K. 33 / b. 12

3. reh-zen

Ṭıfl-ı eşcārı bulup yollarda ṣoydı cāmesin

Reh-zen-i bād-ı ḫazān hīç ver[me]di aña emān

Ahdî-i Bağdâdî K. 4 / b. 4

4. uġrı

Ṣaldı bir uġrı gibi bād-ı ḫazānı bāġa

Cümle eşcārı kefensüz ḳodı çarḫ-ı ġaddār

Bâlî Çelebi K. 20 / b. 11

bād-ı ṣabā (Far. Ar.) → yumış oğlanı

Bir yumış oğlanıdur bād-ı ṣabā ṭurmaz yeler

Bir mülayim-ṭab‘ ḫizmetkārdur[76] her cūybār

Lâmi’î Çelebi K. XV / b. 3

bād-ı şimāl (Far. Ar.) → ḥarāmī

Vefāda Rüstem iken Zāl-i dehri ḳış başdı

Ḥarāmī gibi ṣoyar berg-i bīdi bād-ı şimāl

Mostarlı Hasan Ziyâ’î K. 5 / b. 9

bāġ (Far.) → **1.** esb

Gönderi çıḳdı ṭarāvet kārvānın bāġdan

Esb-i bāġ üzre yine berg-i ḫazān olup süvār

Zâtî K. 46 / b. 9

2. mecmū‘a

Bāġ bir mecmū‘adur evrāḳ-ı rengīn ile kim

Cedvel-i sīmīndür eṭrāfındaki āb-ı revān

Revânî G. 295 / b. 2

[76] Divan metninde “mülāyim ṭab‘-ı ḫizmetkārdur” şeklinde yer alan bu kısım anlama bakılarak düzeltilmiştir.

3. şehr

Ḫüsrev-i mülk-i ḫazān aldı bahār iḳlīmin

Şehr-i bāġı ṭonanup virse ‘aceb mi zīver

Ubeydî G. 77 / b. 4

Odlara yansa gerek mā-melek-i ẕevḳ ü ṣafā

Şehr-i bāġ içre yine veh ki ‘alev oldı ‘ıyān

Zâtî K. 41 / b. 11

Şehr-i bāġı eyleyüp ma‘mūr gitmişdi bahār

İrişüp faṣl-ı ḫazān urdı ‘adūveş aña nār

Zâtî K. 46 / b. 1

bāġ u būstān (Far. Far.) → zer-ger

Yā ḥabābuñ legeni örtüsine dizmek içün

Pūl-ı zer ḫāżır ider zer-ger-i bāġ u būstān

Emrî K. 1 / b. 19

bāġda gerdān ider evrāḳ (Far. Far. T. Ar.) → seyr-i būstān ḳılmaġa inen seyyāreler

Bāġda gerdān ider evrāḳı ṣanmañ gird-bād

İndiler seyyāreler ḳılmaġa seyr-i būstān

Bâkî K. 22 / b. 5

bahār (Far.) → **1.** bezm

Faṣl-ı ḫazān oldı yine bezm-i bahārı bozdı dey

Cem‘iyyet-i şāh-ı çemen āḫır perīşān oldı heb

Râmî Kt. 34 / b. 1

2. iḳlīm

Ḫüsrev-i mülk-i ḫazān aldı bahār iḳlīmin

Şehr-i bāġı ṭonanup virse ‘aceb mi zīver

Ubeydî G. 77 / b. 4

bārān (Far.) → tīr

Tīr-i bārān idicek ḳavs-i ḳuzaḥdan gerdūn

Aldı her berg-i ḫazān üstine zerrīn ḳalḳan

Emrî K. 1 / b. 23

Tīr-i bārān olıcaḳ ḳavs-i felekden nāzil

Ḥalḳa ḥalḳa tenine geydi zırıh āb-ı revān

Ümîdî Ahmet K. 7 / b. 11

berd (Ar.) → şeh

Ġāret içün şeh-i berd ideli ‘azm-i gülzār

Ḫavfdan ditremege başladı cünd-i ezhār

Çorlulu Zarifî K. 11 / b. 1

berf (Far.) → **1.** penbe

Gördi kim her kūhı bir bih eyledi geldi ḫazān

Penbe-i berf içre pinhān itdi anı erba‘īn

Zâtî K. 87 / b. 2

2. sīm

Rişte-i ḳudret ile gördi ki mısṭarlanmış

Berfden eyledi üstine şitā’ sīm efşān

Emrî K. 1 / b. 2

berg (Far.) → 1. ‘asker

‘Azm-i gülgeşt-i çemen eyleyicek şāh-ı ḫazān

‘Asker-i berg-i dıraḫtān öñüne düşdi hemān

Kabûlî İbrahim Efendi K. 2 / b. 1

2. āyine

Cūlarda ḫazān yapraġı sīm üzre ṭılādur

Ya āyinedür berg aña zer āyinedāndur

Nev’î-zâde Atâyî K. 11 / b. 15

3. nāme-i a‘māl

Rūz-ı ḥaşr u neşrdür kim ṣad-hezārān reng ile

Berkler uçup gelürler nāme-i a‘mālvār

Lâmi’î Çelebi K. XV / b. 16

4. tebsi

Reh-güẕār-ı bāġa ser-tā-pā dökilmiş berg-i zer

Ṣandum altun tebsiler ḳonmış simāṭ-ı ḫusrevān

Bâkî K. 22 / b. 4

5. varaḳ

Berg yā bir zer varaḳdur k’anda ḳudret kātibi

Gūyiyā yazup bahār aḥvālin itmişdür beyān

Vasfī K. 7 / b. 3

6. za‘ferān

Olmış āşufte havā yazmaġiçün ta‘vīẕ aña

Berg olupdur za‘ferān u ḫāk müşk ü ṣu gülāb

Tâcî-zâde Ca’fer Çelebi K. 23 / b. 7

7. zer

Dökdi bād-ı mihricān eşcār-ı bāġın bergini

Beñzer ol ṣarrāfa kim zer ḳor dükāna bī-kerān

Ahdî-i Bağdâdî K. 4 / b. 3

Yir yir ṣarardı bāġda berk-i dıraḫtān zer gibi

Eşcār ‘uryān olmada düzd-i hevādan rūz u şeb

Râmî Kt. 34 / b. 2

berg-i bīd (Far. Far.) → tīġ-i zer-nişān

Berg-i bīdi bāġda āb-ı revān üzre görüp

Didiler aḳmış ġılāfından bu tīġ-i zer-nişān

Bâkî K. 22 / b. 3

berg-i çenār (Far. Far.) → **1.** ser-pençe-i şeh-bāz

Perr ü bāl açmış yeşil ṭūṭī iken berg-i çenār

Zerd olup ser-pençe-i şeh-bāza dönmişdür hemān

Bâkî K. 22 / b. 6

2. yeşil ṭūṭī̄

Perr ü bāl açmış yeşil ṭūṭī̄ iken berg-i çenār

Zerd olup ser-pençe-i şeh-bāza dönmişdür hemān

Bâkî K. 22 / b. 6

berg-i gūn-ā-gūn (Far. Far.) → ferş-i būḳalemūn

Döküldi bād-ı ḫazān ile berg-i gūn-ā-gūn

Döşendi ṣaḥn-ı çemenzāra ferş-i būḳalemūn

‘Azmī̄-zāde Hāletī̄ G. 577 / b. 1

berg-i ḫazān (Far. Far.) → 1. ‘āşıḳ

Bāġda berg-i ḫazān oldı ṣabādan mużṭarib

Zerd-rū ‘āşıḳ gibi ki ola hevādan bī̄-ḳarār

Zâtî K. 46 / b. 4

2. celācil

Zer celācil görinür berg-i ḫazān dime dile

Ṣun‘ ṭāvūsı ḳılupdur çemen içre cevelān

Emrî K. 1 / b. 14

3. defter

Açdı çün bād-ı vezān berg-i ḫazāndan defter

Gülşene döndi yine ṣuffa-i ṣaḥn-ı aġber

Şevkî K. 3 / b. 1

4. encüm / nücūm

Maḥşer güninde ṣanki dökilür yere nücūm

Berg-i ḫazān ki nāzil olur şāḫsardan

Hüdâyî G. 172 / b. 4

Ṣanki dökildi ḳıyāmet ḳopuben yire nücūm

Berg-i rengīni esüp dökdi yire bād-ı ḫazān

Zâtî K. 41 / b. 2

Ṣan ḳıyāmet ḳopuben dökildi encüm yirlere

Bād-ı ṣarṣar eyledi berg-i ḫazānı tārmār

Zâtî K. 46 / b. 8

5. gül

Bir yeşil aṭlas durur zer-beft gūyā kim çemen

Yir yir altun güller olmışdur aña berg-i ḫazān

Revânî G. 295 / b. 4

6. ferş

Gülşen içün nola dersem ki cenāna beñzer

Döşedi berg-i ḫazān şimdi aña ferş-i zer

Ubeydî G. 77 / b. 1

7. ḳalḳan

Tīr-bārān idicek ḳavs-i ḳuzaḥdan gerdūn

Aldı her berg-i ḫazān üstine zerrīn ḳalḳan

Emrî K. 1 / b. 23

8. levḥ

Görinen berg-i ḫazān ṣanma ʻarūs-ı şāḫuñ

Levḥ-i zer aṣdı yine boynına dāmād-ı cihān

Emrî K. 1 / b. 18

9. māh-ı tābān

Zeyn olup gevher-i jāleyle yine berg-i ḫazān

Ṣan ḳırān eyledi Pervīn ile māh-ı tābān

Ümîdî Ahmet K. 7 / b. 1

10. naḳḳāş

Tīġ-ı ṣayḳal-zededür āb ki naḳḳāş ṣıfat

Naḳş ider yir yir aña berg-i ḫazān şemse-i zer

Şevkî K. 3 / b. 2

11. nāme

Berg-i ḫazān degül güle bülbül ṣabāyıla

Gönderdi nāmeler varaḳ-ı zer-nigārdan

Hüdâyî G. 172 / b. 3

12. süvār

Gönderi çıḳdı ṭarāvet kārvānın bāġdan

Esb-i bāġ üzre yine berg-i ḫazān olup süvār

Zâtî K. 46 / b. 9

13. şemse

Cā-be-cā berg-i ḫazān şemse-i zer-kārīdür

Çekdi bir tīġ-i muṣaffā çemene āb-ı revān

Ümîdî Ahmet K. 7 / b. 16

14. tūġrā

Ḫaṭṭ-ı çemen üzre naẓar it berg-i ḫazāna

Ṭūġrā-yı zer-endūd-ı şehen-şāh ḫazāndur

Rızâyî K. XXI / b. 4

15. varaḳ

Varaḳ-ı zerdini her berg-i ḫazānuñ el-ān

Mühre-i jāle ile ḳıldı mücellā devrān

Emrî K. 1 / b. 1

16. zerd-i kebūter

Bāmdan zerd-i kebūterdür iner döne döne

Şāḫdan inse k'açan berg-i ḫazān açup per

Şevkî K. 3 / b. 11

berg-i ḫazān içre ḥavż-ı şadırvan (Far Far. T. Far.) → per-i ṭāvūs içinde āyīne

Ḳonıldı ṣan per-i ṭāvūs içinde āyīne

Çemende berg-i ḫazān içre ḥavż-ı şadırvan

Ahmed Paşa K. 40 / b. 3

berg-i mülemma‘ (Far. Ar.) → ḳavs-i ḳuzaḥ

Ḳavs-i ḳuzaḥa döndi olup berg-i mülemma‘

Ṣāḫ-ı şecer-i tāze ki ṣarṣarla kemāndur

Nev’î-zâde Atâyî K. 11 / b. 9

berg-i surḫ (Far. Far.) → zebān

Būstān içinde olan şimdi her bir berg-i surḫ

Ṣanki ‘ālem ḥālini şerḥ itmek içündür zebān

Vasfî K. 7 / b. 4

berg-i surḫ u zerd (Far. Far. Far.) → gülzār içre ‘āşıḳ

Ṣanasın berg-i surḫ u zerd gülzār içre ‘āşıḳdur

Kim ola çehresi rengīn sirişk-i la‘l-sīmādan

Tâcî-zâde Ca’fer Çelebi K. 22 / b. 4

cihān (Far.) → **1.** bāġ

Beyt-i aḥzān oldı ebvāb-ı ṭarabgāh-ı çemen

Ḳara çullar giydi ḫaḍrā-pūş iken bāġ-ı cihān

Gelibolulu Mustafa Âlî K. 25 / b. 9

Yumdı bu derd ile göz bāġ-ı cihāndan nergis

Ḫancere düşdi görüp sūsen o zecr ü miḥeni

Kara Fazlî K. 30 / b. 5

2. dāmād

Görinen berg-i ḫazān ṣanma ‘arūs-ı şāḫuñ

Levḥ-i zer aṣdı yine boynına dāmād-ı cihān

Emrî K. 1 / b. 18

3. gülistān

Ḫarc idüp sīm ü zerin yumdı cihāndan gözini

Gördi nergis ki degül bāḳi gülistān-ı cihān

Kara Fazlî K. 33 / b. 10

4. kārgeh-i reng-rezān

Berg-i rengīn ile zeyn oldı yine rūy-i zemīn

Oldı gūyā ki cihān kārgeh-i reng-rezān

Zâtî K. 41 / b. 3

cūlarda ḫazān yapraġı (Far. Far. T.) → sīm üzre ṭılā

Cūlarda ḫazān yapraġı sīm üzre ṭılādur

Ya āyinedür berg aña zer āyinedāndur

Nev’î-zâde Atâyî K. 11 / b. 15

cūy (Far.) → **1.** çāvūş

Ṣaldılar her ṭarafa cūları çāvūş ṣıfat

Vara tā ṣaḥn-ı çemen-zārı ḳıla pāk-revān

Kabûlî İbrahim Efendi K. 2 / b. 2

2. kemer

Cūylar berg-i ḫazān ile muraṣṣa‘ bir kemer

İster ol servüñ miyānına ṭolaşmaḳ bī-gümān

Ahdî-i Bağdâdî K. 4 / b. 7

3. ṭabīb

Ne berg ṭutdı bizi tāb-ı teb diyü her berg

Ṭabīb-i cūyuñ ayaġına düşdiler lerzān

Gelibolulu Mustafa Âlî K. 50 / b. 11

cūybār (Far.) → 1. mülayim-ṭab‘ ḫizmetkār

Bir yumış oġlanıdur bād-ı ṣabā ṭurmaz yeler

Bir mülayim-ṭab‘ ḫizmetkārdur[77] her cūybār

Lâmi’î Çelebi K. XV / b. 3

2. zencīr

Devr cevrin gör ki nüzhet-baḫş-ı ehl-i ẕevḳ iken

Cūybār ü gülşeni zencīr ü zindān eylemiş

Fuzûlî G. 130 / b. 4

çemen (Far.) → 1. ceyş

Bād indüricek bīdlerüñ aşılı tīġın

Bildüm ki çemen ceyşi yerinden güẕerāndur

Rızâyî K. XXI / b. 15

2. çār-sūy-ı cevheriyān

Zerrīn varaḳ üstindedür şeb-nemi seyr it

[77] Divan metninde “mülāyim ṭab‘-ı ḫiẕmetkārdur” şeklinde yer alan bu kısım anlama bakılarak düzeltilmiştir.

Beñzer ki çemen çār-sūy-ı cevheriyāndur

Nev'î-zâde Atâyî K. 11 / b. 7

3. deryā

Yemyeşil baḥr idi deryā-yı çemen gülşende

İrdi yapraḳdan aña bād-ı ḫazān āḫir-i kār

Bâlî Çelebi K. 20 / b. 8

4. dükkān

Şimdi bir meşreb-i insāna yarar eşyādan

Rūy-ı dükkān-ı çemende görinür yoḳ ḳaṭ'ā

Dîvâne Rüşdî K. 2 / b. 8

5. eṭfāl

Titreşüp yapraġ tökende ön aġaçlardan degül

Kim çemen eṭfālinüñ üsne nesīm eyler fiġān

Hidâyet Çelebi G. 147 / b. 2

Yine narenci ḳabāyile ṭonandı nārven

Za'ferāni cāmeler geydi heb eṭfāl-ı çemen

Āl ile diller alub dir bu cihān-ı pīre-zen

Resm-i bī-hemtāna ey dest-i ḫazān ṣad-āferin

Lâmi'î Çelebi M. I / I / IX

6. faṣṣād

Zer-nişān neşterin aldı ele faṣṣād-ı çemen

Şāhid-i bāġa meger ‘ārıż olupdur yereḳān

Ümîdî Ahmet K. 7 / b. 10

7. ḫaṭ-ı āyāt-ı raḥmet

Şöyle beñzer kim ḫaṭ-ı āyāt-ı raḥmetdür çemen

Bād-ı ṣubḥ itmişdür altun ḥall ile yir yir nişān

Bâkî K. 22 / b. 14

8. kār-gāh

Dürlü yapraḳlar ile çözdi bir altunlu ḳumaş

Kār-gāh-ı çemen içre yine üstād-ı cihān

Emrî K. 1 / b. 10

Görindi her yaña elvān-ı muḫtelif gūyā

Ki oldı ṣaḥn-ı çemen kār-gāh-ı reng-rezān

Sehâbî G. 305 / b. 2

Eşcār ḳoyup renge ḳurutmaḳda ḳumāşın

Gūyā ki çemen kār-geh-i reng-rezāndur

Nev’î-zâde Atâyî K. 11 / b. 2

Evrāḳ-ı rezin kimisi surḫ oldı kimi zerd

Gūyā ki çemen kār-geh-i reng-i rezāndur

Rızâyî K. XXI / b. 14

9. mülk

Seyl-i bārān-ı şitā’ gülşene aḳın ṣaldı

Virdi yaġmāya çemen mülkini itdi tālān

Ümîdî Ahmet K. 7 / b. 4

10. şāh

Faṣl-ı ḫazān oldı yine bezm-i bahārı bozdı dey

Cem‘iyyet-i şāh-ı çemen āḫır perīşān oldı heb

Râmî Kt. 34 / b. 1

11. ta‘līm-ḫāne

O vaḳt gitdi ki ta‘līm-ḫāne-i çemene

Atardı şa‘şa‘a oḳ gül dikerdi ṭabla-nişān

Gelibolulu Mustafa Âlî K. 50 / b. 42

12. taḫt

Gül çemen taḫtında sulṭāndur reyāḥin leşkeri

Ḫancaru şeh gitse ol yan döndürür leşker ‘inān

Hidayet Çelebi G. 147 / b. 5

13. ṭıfl

Berg-i sebzini nihāl-i gülüñ itdi altun

Oldı ṭıfl-ı çemen-i gülşene in‘ām-ı ḫazān

Beyânî G. 587 / b. 4

14. zer-beft aṭlas

Bir yeşil aṭlas durur zer-beft gūyā kim çemen

Yir yir altun güller olmışdur aña berg-i ḫazān

Revânî G. 295 / b. 4

dehr (Ar.) → 1. būḳalemūn

Erince köhne bahāra bu dehr-i būḳalemūn

Diger cihetle olur ni‘met-i Ḫudā erzān

Râ’if K. 9 / b. 4

2. ḥākim

Uġrılıḳ zer mi bulındı ‘acabā destinde

Ḥākim-i dehr çenāruñ elini kesdi revān

Zâtî K. 41 / b. 12

3. pīre-zen

Meger ki pīre-zen-i dehr başın itdi tırāş

Dökilen aḳ ṣaçıdur yiryüzine berf miṣāl

Mostarlı Hasan Ziyâ’î K. 5 / b. 12

4. reng-rez

Āferīn reng-rez-i dehre ḫum-ı nīlīde

Câme-i sebzini her bergüñ ider zerd hemān

Emrî K. 1 / b. 5

5. Zāl

Vefāda Rüstem iken Zāl-i dehri ḳış başdı

Ḥarāmī gibi ṣoyar berg-i bīdi bād-ı şimāl

Mostarlı Hasan Ziyâ'î K. 5 / b. 9

dey (Far.) → şāh

Ḳudūm-ı şāh-ı deyden ıżṭırāba düşdiler evrāḳ
Gürīzān oldılar terk itdiler gülzār u kuhsārı

Beyânî G. 783 / b. 4

dıraḫt (Far.) → **1.** çarḫ-ı pür-encüm gibi āteşden ḥiṣār

Leşker-i sermādan idüp ḫavf yāḫūd her dıraḫt
Çarḫ-ı pür-encüm gibi olmışdur āteşden ḥiṣār

Lâmi'î Çelebi K. XV / b. 5

2. şīr-i jiyān

Bād-ı ṣubḥ ile ṭurup ḥamle ḳılur gülzāra
Her dıraḫt oldı gülistānda bugün şīr-i jiyān

Ümîdî Ahmet K. 7 / b. 9

dökildi ruḫlarum üstine göz yaşı (T. Far. T. T.) → saçıldı berg-i ḫazān üzre ḳaṭre-i bārān

Dökildi ruḫlarum üstine göz yaşı ṣanasın
Saçıldı berg-i ḫazān üzre ḳaṭre-i bārān

Ahmed Paşa K. 40 / b. 16

dürc-i enār (Ar. Far.) → la'l

Ṭoldı altunla ser-ā-ser ṣafḥa-i ṣaḥn-ı çemen
Oldı la'lile leb-ā-leb ṭopṭolu dürc-i enār

Lâmi'î Çelebi K. XV / b. 10

ebr-i ḥarīf (Far. Ar.) → sīm-keş

Rişte-i bārān gümiş tel sīm-keş ebr-i ḥarīf

İki çarḫa döndiler gūyā zemīn ü āsmān

Bâkî K. 22 / b. 2

ebvāb-ı ṭarabgāh-ı çemen (Ar. Far. Far.) → beyt-i aḥzān

Beyt-i aḥzān oldı ebvāb-ı ṭarabgāh-ı çemen

Ḳara çullar giydi ḫaḍrā-pūş iken bāġ-ı cihān

Gelibolulu Mustafa Âlî K. 25 / b. 9

enār (Far.) → dürc

Ṭoldı altunla ser-ā-ser ṣafḥa-i ṣaḥn-ı çemen

Oldı la'lile leb-ā-leb ṭopṭolu dürc-i enār

Lâmi'î Çelebi K. XV / b. 10

encüm (Ar.) → ḫazān evrāḳınuñ 'aksi

Görinen encüm degül gūyā ḫazān evrāḳınuñ

'Aksidür āyīne-i eflāke düşmişdür 'ayān

Bâkî G. 373 / b. 3

eşcār (Ar.) → **1.** ṣalıncaḳ

Zeyn oldı varaḳlarla ṣalıncaḳ gibi eşcār

Mihrüñ ṭoḳınup şa'şa'ası pür-leme'āndur

Nev'î-zâde Atâyî K. 11 / b. 6

2. ṭıfl

Ṭıfl-ı eşcārı bulup yollarda ṣoydı cāmesin

Reh-zen-i bād-ı ḫazān hīç ver[me]di aña emān

Ahdî-i Bağdâdî K. 4 / b. 4

eşk-i bülbül (Far. Far.) → şeb-nem

Bahār-ı dil-küşāya reşk-fermādur gül-i gül-bün

Ki her bir berg-i ḫuşke eşk-i bülbül miṣl-i şeb-nemdür

Tâ'ib Mehmed Çelebi K. 3 / b. 2

evrāḳ (Ar.) → ṭāvūs-ı cinān

Gerdān ider evrāḳı ṣabā ṣaḥn-ı çemende

Cevlāna gelür şevḳ ile ṭāvūs-ı cināndur

Şeyhülislam Yahyâ G. 83 / b. 2

evrāḳ ile pür cūy-ı revān (Ar. T. Far. Far. Far.) → kāh-keşān

Zerd oldı dökildi çemenüñ bergi ḫazāndur

Evrāḳ ile pür cūy-ı revān kāh-keşāndur

Nev'î-zâde Atâyî K. 11 / b. 1

evrāḳ-ı gülistān (Ar. Far.) → ceyş

Ceyş-i evrāḳ-ı gülistān çekilüp gitmekde

Gördiler yer yerin efrāşte a'lām-ı ḫazān

Beyânî G. 587 / b. 3

evrāḳ-ı gülzār (Ar. Far.) → dīnār

Perīşān eyledi bād-ı ḫazān evrāḳ-ı gülzārı

Niṣār itdi zemīn-i gülşene ṣad kīse dīnārı

Beyânî G. 783 / b. 1

ezhār (Ar.) → **1.** cünd

Ġāret içün şeh-i berd ideli ʻazm-i gülzār

Ḫavfdan ditremege başladı cünd-i ezhār

Çorlulu Zarifī K. 11 / b. 1

2. naḳd

Cümle aldurdı ḫazān düzdine gülzār içre

Naḳd-i ezhārdan elde nesi var ise çenār

Çorlulu Zarifī K. 11 / b. 8

3. sipāh

Noḫūdī ḫayme olupdur her aġaç ṣaḥrāda

Dürdi çadır çiçegin çünki sipāh-ı ezhār

Bâlî Çelebi K. 20 / b. 5

faṣl-ı ḫazān (Ar. Far.) → **1.** fürḳat

Bahār-ı vuṣlata faṣl-ı ḫazāndur fürḳat

Ḫazān-ı fürḳate her dem bahārdur ruḫ-ı yār

Derzi-zâde ʻUlvî K. 12 / b. 11

2. zer-ger

Sūsenüñ ḫançerini ḳıldı ser-ā-pā altun

Zer-ger-i faṣl-ı ḫazān açdı çemende dükkān

Ümīdī Ahmed K. 7 / b. 12

felek (Ar.) → **1.** dihḳān

Yine güller açılup ḳaldı yirinde dikeni

Bozdı dihḳān-ı felek bāġı ḳurutdı çemeni

Kara Fazlî K. 30 / b. 1

2. ḳavs

Tīr-i bārān olıcaḳ ḳavs-i felekden nāzil

Ḥalḳa ḥalḳa tenine geydi zırıh āb-ı revān

Ümīdī Ahmed K. 7 / b. 11

gevher-i jāle (Far. Far.) → Pervīn

Zeyn olup gevher-i jāleyle yine berg-i ḫazān

Ṣan ḳırān eyledi Pervīn ile māh-ı tābān

Ümîdî Ahmet K. 7 / b. 1

giyeh (Far.) → sūzen / hilāl

Çemen ṣarardı vü ḫuşk oldı her giyeh meşelā

Faḳīre sūzen olurdı ġarībe anca hilāl

Mostarlı Hasan Ziyâ'î K. 5 / b. 13

gözyaşı (T.) → bārān

Dökilür gözlerümüñ yaşı yüzüm üzre revān

Ṣaçılur berg-i ḫazān üstine gūyā bārān

Zâtî K. 41 / b. 18

gül (Far.) → 1. Ḍaḥḥāk

Ṣoldı Ḍaḥḥāk-ı gülün beñzi gülistān içre

Ẓāhir olalı Ferīdūn-ı ḫazāndan āṣār

Çorlulu Zarifī K. 11 / b. 2

2. ḫüsrev

Cülūs-ı şāh-ı ḫazān oldı göçdi ḫüsrev-i gül

Çemende ḫırḳa-i peşmīnesin be-dūş itdi

Tıflî Ahmed Çelebi G. 180 / b. 2

3. sulṭān

Gül çemen taḫtında sulṭāndur reyāḥin leşkeri

Ḫancaru şeh gitse ol yan döndürür leşker ‘inān

Hidayet Çelebi G. 147 / b. 5

gülistān (Far.) → 1. bāzār

Ṣöyle bāzār-ı gülistānda bahār oldı naḳd

Ṣanasın eyledi dükkānını yaġma ‘aṭṭār

Çorlulu Zarifī K. 11 / b. 11

2. çaġı geçmiş dil-ber

Çaġılup aḳmaz ṣular irişdi hengām-ı ḫazān

Çaġı geçmiş dil-bere döndi diriġā gülsitān

(E)mîrek-zâde Mehmed Nâmî K. 5 / b. 8

3. zer-kūblar dükkānı

Gülşene altun varaḳlar zeyn idüp bād-ı ḫazān

Güyiyā zer-kūblar dükkānı oldı gülsitān

Bâkî K. 22 / b. 1

gülşen (Far.) → 1. bī-manṣıb ḫᵛāce-gān

Ḫazān vaḳtinde gülşen ḥāli benzer

Hemān bī-manṣıb olan ḫᵛāce-gāna

Enderunlu Fâzıl K. 50 / b. 16

2. cenān

Gülşen içün nola dirsem ki cenāna beñzer

Döşedi berg-i ḫazān şimdi aña ferş-i zer

Ubeydî G. 77 / b. 1

3. zindān

Devr cevrin gör ki nüzhet-baḫş-ı ehl-i ẕevḳ iken

Cūybār ü gülşeni zencīr ü zindān eylemiş

Fuzûlî G. 130 / b. 4

gülzār (Far.) → 1. ḫᵛāce

Bu ḥadīṯ üzre ki ḫayr olmaz imiş aṣferde

N’ola eylerse ḫazān ḫᵛāce-i gülzāra ziyān

Emrî K. 1 / b. 4

2. meclis

Gördiler meclis-i gülzāra ḥarīf oldı ḫarīf
Lāleler urdı ṭaşa sāġar-ı lā‘lini hemān

Kara Fazlî K. 33 / b. 5

3. milket

Eyledi cünd-i şitā’ milket-i gülzāra hücūm
Görüp ol ḥāleti beñzinde gülüñ ḳalmadı ḳan

Ümīdī Ahmed K. 7 / b. 4

4. saruşın bir nigār

Kendin çemende ġarḳ-ı zer ü zīver eylemiş
Gülzār ṣanasın saruşın bir nigārdur

Nev‘î G. 71 / b. 4

ḥabāb (Ar.) → 1. ‘andelīb-i beyżā

Ṣuya ṣalmış ‘andelīb-i beyżāsın bād-ı ḫazān
Bāġda cūy üzre ṣanmañ görinen yer yer ḥabāb

Bağdatlı Rûhî G. 67 / b. 2

2. legen

Yā ḥabābuñ legeni örtüsine dizmek içün
Pūl-ı zer ḥāżır ider zer-ger-i bāġ u būstān

Emrî K. 1 / b. 19

ḫarīf (Ar.) → ḥarīf

Gördiler meclis-i gülzāra ḥarīf oldı ḫarīf
Lāleler urdı ṭaşa sāġar-ı lā‘lini hemān

Kara Fazlî K. 33 / b. 5

ḫazān (Far.) → **1.** ‘āşıḳ

Miṯāl-(i) ‘āşıḳ u ma‘şūḳ olup ḫazān u bahār
Ḫazān ṣarardı vü oldı bahār-ı lāle-‘iẕār

Derzi-zâde ‘Ulvî K. 12 / b. 1

2. beni aṣfer

Çekdi şāh-ı nev-bahāruñ üstine ‘asker ḫazān
Dutdı ṣaḥn-ı gülşeni miṯli beni aṣfer ḫazān

Kütahyalı Rahîmî K. 3 / b. 1

3. düzd

Cümle aldurdı ḫazān düzdine gülzār içre
Naḳd-i ezhārdan elde nesi var ise çenār

Çorlulu Zarifî K. 11 / b. 8

4. ferrāş

Ferş-i ṣad-reng döşer gülşene ferrāş-ı ḫazān
Tā k’ide maḳdem-i meymūn-ı ḫudāvend güẕer

Şevkî K. 3 / b. 12

5. Ferīdūn

Ṣoldı Ḍaḥḥāk-ı gülün beñzi gülistān içre

Ẓāhir olalı Ferīdūn-ı ḫazāndan āṣār

Çorlulu Zarifî K. 11 / b. 2

6. ḫᵛāce

Āzād itdi servi revān ḫᵛāce-i ḫazān

Ser-keşlik itse ġam degül ol bī-nevā-yı bāġ

Edincikli Ravzî G. 377 / b. 5

Yıġdı gülzāra ḫazān vālā-yı āl u zerdini

Eyledi ‘arż-ı tecemmül ḫᵛāce-i āḫir-zemān

Ahdî-i Bağdâdî K. 4 / b. 8

7. ḫayyāṭ

Yine bir zer-câme biçdi dehre ḫayyāṭ-ı ḫazān

Kim pür oldı ḫurdesinden dāmen-i kevn ü mekān

Şimdi reşk eyler zemīnüñ ṭal‘atına āsmān

Resm-i bī-hemtāña ey dest-i ḫazān ṣad-āferin

Lâmi’î Çelebi M. I / I / II

8. ḫizāne

Bahār emīr-i çemendür ḫazān ḫizāne-i zer

Şeh-i bahāra ḫazīne taşur ḫazān her bār

Derzi-zâde ‘Ulvî K. 12 / b. 20

9. ḳallāş-ı cihān

Ṣarı ṣaman altında ṣu yürütmede māhir

Ḥaḳḳā ki ḫazān faṣlı da ḳallāş-ı cihāndur

Şeyhülislam Yahyâ G. 83 / b. 4

10. külbe-i ‘aṭṭār

Ḫazān-ı kūy-ı çemene ḳondı kār-bān-ı bahār

Ḫazānı būy-ı bahār itdi külbe-i ‘aṭṭār

Derzi-zâde ‘Ulvî K. 12 / b. 30

11. leyāl

Bahār-ı miṣl-i vücūd u ḫazān ‘add ile ‘adem

Ḫazān şebīh-i leyāl u bahār ‘ayn-ı nehār

Derzi-zâde ‘Ulvî K. 12 / b. 12

12. mülk

Ḫüsrev-i mülk-i ḫazān aldı bahār iḳlīmin

Şehr-i bāġı ṭonanup virse ‘aceb mi zīver

Ubeydî G. 77 / b. 4

13. naḳḳāş

Çemenüñ zer varaḳından yine naḳḳāş-ı ḫazān

İtdi bayraḳlar ile naḳş-ı zemīni yeksān

Kara Fazlî K. 33 / b. 1

Şöyle pür naḳş eyledi evrāḳı naḳḳāş-ı ḫazān

Her varaḳ gülşende oldı şimdi mīr-i ‘āşıḳān

Kaf-zâde Fâ’izî Mt. 79

14. peder-i pīr

Ṭıfl-ı şāḫuñ başına dökdi ‘adedsüz altun

Peder-i pīr-i ḫazān buldı meger genc-i nihān

Emrî K. 1 / b. 17

15. sāḳī

Şāhid-i berg-i rezüñ gül gül olupdur yañaġı

Dest-i sāḳī-i ḫazāndan mey-i nāb içdi meger

Şevkî K. 3 / b. 3

16. şāh

Çün yazıldı ḳalem-i ṣun‘ ile ḫaṭṭ-ı şecere

Üstine şāh-ı ḫazān adına urıldı nişān

Emrî K. 1 / b. 3

‘Azm-i gülgeşt-i çemen eyleyicek şāh-ı ḫazān

‘Asker-i berg-i dıraḫtān öñüne düşdi hemān

Kabûlî İbrahim Efendi K. 2 / b. 1

Varaḳ iltür götürür şāh-ı ḫazāndan bāġa

Muttaṣıl peyk-i ṣabā olsa ‘aceb mi pūyān

Kabûlî İbrahim Efendi K. 2 / b. 6

Lāle cāmını urup yire getürdi ayaġı

Gördi kim şāh-ı ḫazān geldi bozup encümeni

Kara Fazlî K. 30 / b. 3

17. şaḥne

Nergis ne ‘aceb sāġarını eylese pinhān

Zīrā ki ḫazān şaḥne vü ṣarṣar ‘ases oldı

Cevrî G. 268 / b. 4

18. tīġ

Dökicek tīġ-ı ḫazān lāle-i deştüñ ḳanın

Bıraġup ḫançerini sūsen-i bāġ itdi firār

Çorlulu Zarifî K. 11 / b. 5

19. üstād

Her zīr-i dırāḫtı çemenüñ olmada pür-zer

Üstād-ı ḫazān var ise gencīne-güşādur

Neşâtî K. 12 / b. 2

Üstād-ı ḫazān itdi niçe kāġıd-ı ebrī

Ẓann itme ki berg-i rez ile cūy-ı revāndur

Rızâyî K. XXI / b. 2

ḫazān bergi (Far. Far.) → altun

Çemen ḫızānesi şimdi ḫazān berginden

Olupdurur yine altunlar ile māl-ā-māl

Mostarlı Hasan Ziyâ’î K. 5 / b. 3

ḫazān yapraġı (Far. T.) → gencīne

Ṣanma gülşende ḫazān yapraġı ṣaçılmışdur

Āşkār eyledi gencīne-i pinhānı zamān

Emrî K. 1 / b. 12

ḫazān-resīde dıraḫt (Far. Far. Far.) → şütür

Şütür gibi müteḥarrik ḫazān-resīde dıraḫt

Zimām elinde nesīm öñlerince üştürbān

Gelibolulu Mustafa Âlî K. 50 / b. 39

hevā (Ar.) → düzd

Yir yir ṣarardı bāġda berk-i dıraḫtān zer gibi

Eşcār ‘uryān olmada düzd-i hevādan rūz u şeb

Râmî Kt. 34 / b. 2

ḫurd u büzürg evrāḳ (Far. Far. Ar.) → ḳumrı (ve) beççesi

Uçurur eşcārdan ḫurd u büzürg evrāḳı bād

Ṣanki ḳumrı beççesiyle itdi terk-i āşiyān

Ahdî-i Bağdâdî K. 4 / b. 5

jāle (Far.) → **1.** aḳça

Jāle ile berg-i zerdi seyr iden gülzārda

Ṣandı kim aḳça bozar altuna ṣarrāf-ı zemān

(E)mîrek-zâde Mehmed Nâmî K.5 / b.11

2. gevher

Zeyn olup gevher-i jāleyle yine berg-i ḫazān

Ṣan ḳırān eyledi Pervīn ile māh-ı tābān

Ümîdî Ahmet K. 7 / b. 1

2. mühre

Varaḳ-ı zerdini her berg-i ḫazānuñ el-ān

Mühre-i jāle ile ḳıldı mücellā devrān

Emrî K. 1 / b. 1

jāle / berg-i zerd (Far. Far. Far.) → altun / aḳça

Jāle ile berg-i zerdi seyr iden gülzārda

Ṣandı kim aḳça bozar altuna ṣarrāf-ı zemān

(E)mîrek-zâde Mehmed Nâmî K. 5 / b. 11

jāle vü berg-i ḫazān (Far. Ar. Far. Far.) → zer ü gevher

Jāle vü berg-i ḫazāndan pür-zer ü gevher çemen

Gülşene varın niṯār itdi meger deryā vü kān

Bâkî K. 22 / b. 12

ḳaranfül (Far.) → ḳahve

Gidüp ḳaranfül-i rengīni tīre ḳıldı sifāl

Ṣunıldı ḳahve gibi bāġbāna bir fincān

Gelibolulu Mustafa Âlî K. 50 / b. 29

ḳaṭre-i bārān (Ar. Far.) → eşk

Ṣan berg-i zerde ḳaṭre-i bārān eşkdür

Aḳıtdı rūyı üstine ‘uşşāḳ-ı dil-figār

Molla Aşkî K. 3 / b. 14

ḳaṭre-i jāle (Ar. Far.) → dürr-i ġalṭān

Her dıraḫtuñ eli üstinde bir altunlı ṭabaḳ

Ḳaṭre-i jāle degül ṭopṭolu dürr-i ġalṭān

Kabûlî İbrahim Efendi K. 2 / b. 8

köhne bahār (Far. Far.) → **1.** güẕeşte güzel

Berg-i rengīn ile zeyn oldı ser-ā-ser eşcār

Bir güẕeşte güzele döndi hemān köhne bahār

Bâlî Çelebi K. 20 / b. 1

2. ḳaḥbe

Sürindi ġāzesini ḳaḥbe gibi köhne-bahār

Unıtdı şīve-i ḫīzānı ṣınf-ı nev-ḫīzān

Gelibolulu Mustafa Âlî K. 50 / b. 38

3. ḳış evi

Ses çıḳarmaz çekilüp her biri bir naḫl-i güle

Oldı bülbüllere gūyā ḳış evi köhne-bahār

Halil Nûrî G. 67 / b. 2

la‘l ile dīnār (Ar. T. Ar.) → ḫazāyin-i Ḳārūn

Dökile la‘l ile dīnār ṭopraġ üstinde

Meger ki çıḥdı bu yirden ḫazāyin-i Ḳārūn

Ahmedî K. LXV / b. 4

mā (Ar.) → cedvel

Ya olmış ṣafḥa-i bāġa sararmış berg-i zer levḥa

Çekilüp sīm cedveller kenārına anuñ mādan

Tâcî-zâde Ca'fer Çelebi K. 22 / b. 3

naḫl (Ar.) → şem'-i şebistān-ı ḫazān

Naḫli çemenüñ şem'-i şebistān-ı ḫazāndur

Yir yir anuñ altun varaḳı berg-i rezāndur

Rızâyî K. XXI / b. 1

nebāt (Ar.) → benāt

Düşürdi anları ḥummā-yı rib'a rub'-ı fuṣūl

Görinmez oldı benāt-ı nebāt-ı ravżada ān

Gelibolulu Mustafa Âlî K. 50 / b. 12

nesīm (Ar.) → **1.** rāh-zen

Her dıraḫtı ṣoydı ser-tā-pā nesīm-i rāh-zen

Yile virdi la'l ü yāḳūtın nihāl-i erġavān

Gelibolulu Mustafa Âlî K. 25 / b. 2

2. üştürbān

Şütür gibi müteḥarrik ḫazān-resīde dıraḫt

Zimām elinde nesīm öñlerince üştürbān

Gelibolulu Mustafa Âlî K. 50 / b. 39

nesīm-i vezān (Ar. Far.) → ‘Īsī

Bahāra döndi ḫazān mevsimi ki ‘Īsīvār
Çemende mürdeler iḥyā ider nesīm-i vezān

Sehābī G. 305 / b. 3

nev-bahār (Far.) → şāh

Çekdi şāh-ı nev-bahāruñ üstine ‘asker ḫazān
Dutdı ṣaḥn-ı gülşeni miṣli beni aṣfer ḫazān

Kütahyalı Rahîmî K. 3 / b. 1

nihāl (Far.) → cünd

Rüstem-i ṣarṣar-ı dey cünd-i nihālānı yine
Bāġda ḳırdı geçürdi o ḳad-i bī-pervā

Dîvâne Rüşdî K. 2 / b. 18

ravża (Ar.) → keh-rübā

Līkin çemen düşüp yereḳān rencine olur
Her ravża reng-i rūy ile mānend-i keh-rübā

Tâcî-zâde Ca’fer Çelebi K. 1 / I / 5

ravża-ı gülşen (Ar. Far.) → cinān

Ḳıldı ṭūbā-yı ḫazānī ḫulel-i rengīn ‘arż
Oldı her ravża-ı gülşen yine mānend-i cinān

Emrî K. 1 / b. 6

reş (Ar.) → dāne-i güher

Yire dīnār döker gül nice kim

Bulıtdan dāne-i güher olur reş

Ahmedî G. 302 / b. 4

reyāḥin (Ar.) → leşker

Gül çemen taḫtında sulṭāndur reyāḥin leşkeri

Ḫancaru şeh gitse ol yan döndürür leşker ‘inān

Hidayet Çelebi G. 147 / b. 5

rişte-i bārān (Far. Far.) → gümiş tel

Rişte-i bārān gümiş tel sīm-keş ebr-i ḥarīf

İki çarḫa döndiler gūyā zemīn ü āsmān

Bâkî K. 22 / b. 2

rūy-ı būstān (Far. Far.) → çihre-i ‘āşıḳ

‘Ārıż oldı yine beñzer ki hevādan aña teb

Zerddür çihre-i ‘āşıḳ gibi rūy-ı būstān

Kara Fazlî K. 33 / b. 4

rūzgār (Far.) → **1.** Mūsā

Bāġlar Kārūn’dan artuḳ cem‘ itmişler zeri

Kīmyā ögretdi Mūsāveş meger kim rūzgār

Zâtî K. 46 / b. 7

2. naḳḳāş

Girü hezār luṭf ile naḳḳāş-ı rūzgār

Ḳaṣr-ı zebercedin çemenüñ ḳıldı zer-nigār

Molla Aşkî K. 3 / b. 1

ṣabā (Ar.) → 1. düzd

Zer-nişān ḫançerini aldı elinden bīdüñ

Ṣoḳmayınca vire mi düzd-i ṣabā aña emān

Emrî K. 1 / b. 25

2. ejder-i āteş-feşān

Tağıdur her cānibe evrāḳı surḫın gülşenüñ

Ṣanki olmışdur ṣabā bir ejder-i āteş-feşān

Ahdî-i Bağdâdî K. 4 / b. 2

3. ferrāş

Bulamaz çūb-ı ża‘īf uġrasa deşt-i bāġa

O ḳadar sildi süpürdi yine ferrāş-ı ṣabā

Dîvâne Rüşdî K. 2 / b. 12

Ḫazān amma bisāṭ-ı sebz ile feyż-i ḳudūmından

Ṣabā ferrāş-ı ziynet-kār-ı ferş-i bāġ-ı ‘ālemdür

Tâ’ib Mehmed Çelebi K. 3 / b. 3

4. peyk

Varaḳ iltür götürür şāh-ı ḫazāndan bāġa

Muttaṣıl peyk-i ṣabā olsa ‘aceb mi pūyān

Kabûlî İbrahim Efendi K. 2 / b. 6

Ne ḫaber virdi ki bāġa ‘acabā peyk-i ṣabā

Ṣoyınup eyledi geydüklerini aña revān

Zâtî K. 41 / b. 5

5. sipeh-sālār

Zer-i ḫazān ile sīm-i bahārı derc itdi

Ṣabā ḫazān u bahāra olup sipeh-sālār

Derzi-zâde ‘Ulvî K. 12 / b. 17

6. ṣūr

Ḫazān yili helāk ider nebātı

Ṣabā ṣūrı dirildüp ḳıla ḫurrem

Ahmedî K. LVIII / b. 12

ṣaḥn-ı ‘ālem (Ar. Ar.) → ruḫ-ı nev-ḫaṭṭ

Ṣaḥn-ı ‘ālem ruḫ-ı nev-ḫaṭṭ gibi iken Bālī

Çemenüñ rīşi aġardı yaġıcaḳ üstine ḳar

Bâlî Çelebi K. 20 / b. 13

ṣaḥn-ı būstān (Ar. Far.) → çār-sūy-ı zergerān

Gevher-i sīr-āb şeb-nem gūşvār-ı zer varaḳ

Ṣaḥn-ı būstān oldı gūyā çār-sūy-ı zergerān

Bâkî K. 22 / b. 13

ṣaḥn-ı çemen (Ar. Far.) → kişver-i vīrān

Döndi bir kişver-i vīrāna hemān ṣaḥn-ı çemen

Dağılup ehl-i ḳalā ḫāne tehī ser-tā-pā

Dîvâne Rüşdî K. 2 / b. 7

ṣarṣar (Ar.) → **1.** ‘ases

Nergis ne ‘aceb sāġarını eylese pinhān

Zīrā ki ḫazān şaḥne vü ṣarṣar ‘ases oldı

Cevrî G. 268 / b. 4

2. rehzen

Zenāna şefḳati yoḳ rehzen anca ṣarṣar-ı tünd

‘Arā’is-i çemeni ḳıldı cümleten ‘uryān

Gelibolulu Mustafa Âlî K. 50 / b. 15

ṣarṣar-ı dey (Ar. Far.) → Rüstem

Rüstem-i ṣarṣar-ı dey cünd-i nihālānı yine

Bāġda ḳırdı geçürdi o ḳad-i bī-pervā

Dîvâne Rüşdî K. 2 / b. 18

ṣaru yapraḳ (T. T.) → altunlu tamġa

Dökilüp sebzezār nişān virdi ṣaru yapraḳ

Yeşil dībālar üstine ḳonan altunlu tamġadan

Tâcî-zâde Ca’fer Çelebi K. 22 / b. 2

saru yapraḳlarla cūybār (T. T. Far.) → zer-nişān tīġ

Saru yapraḳlarla ṣaḥn-ı būstānda cūybār

Beñzer ol tīġe k’ola başdan ayaġa zer-nişān

Revânî G. 295 / b. 3

sebzezār (Far.) → yeşil dībā

Dökilüp sebzezār nişān virdi ṣaru yapraḳ

Yeşil dībālar üstine ḳonan altunlu tamġadan

Tâcî-zâde Ca’fer Çelebi K. 22 / b. 2

seḥer (Ar.) → buzluḳ

Sebzezāruñ yüzine sepdi ṣovuḳ ṣu şeb-nem

Seḥeri buzluġa döndürdi ḥabāb-ı enhār

Bâlî Çelebi K. 20 / b. 2

semā-yı rūşen (Ar. Far.) → biḥār

Ḫazān içinde bugün nev-bahārı andırıyor

Semā-yı rūşeni rākid biḥārı andırıyor

Mütevelli-zâde Ömer İhyâ G. 119 / b. 1

sermā (Far.) → ġaretger

Ġāretger-i sermāyı ṭuyup bülbül-i şeydā

Kesdi sesi bir gūşede ḫavf ile nihāndur

Nev’î-zâde Atâyî K. 11 / b. 11

serv (Far.) → çeng

Bād-ı ṣarṣar bāġda her servi bir çeng eyledi

Gird-bādıyle n'ola raḳṣ ursa berg-i bī-şümār

Zâtî K. 46 / b. 3

sögüd yapraġı (T. T.) → zerrin nūn

Gören kişi sögüdüñ yapraġını bürkede dir

Ṣuyuñ yüzinde ne çābük yüzer bu zerrīn nūn

Ahmedî K. LXV / b. 9

ṣu (T.) → mecnūn

Degül ṣular der-i dārü'ş-şifā açuḳ ḳalmış

Boşandı bir niçe zencīrini sürür mecnūn

'Azmī-zāde Hāletī G. 577 / b. 3

sūsen (Far.) → tīg

Yine tīg-i sūsene ḳurṣ-ı zer-i ḫurşīdden

Ṣanki bir zerrīn niyām itdürdi ṣaḥn-ı gülsitān

Tıflî G. 145 / b. 4

şāḫ (Far.) → **1.** 'arūs

Görinen berg-i ḫazān ṣanma 'arūs-ı şāḫuñ

Levḥ-i zer aṣdı yine boynına dāmād-ı cihān

Emrî K. 1 / b. 18

2. bām

Bāmdan zerd-i kebūterdür iner döne döne

Şāḫdan inse k’açan berg-i ḫazān açup per

Şevkî K. 3 / b. 11

3. çevgān

Görinen sīb-i gül-nārī degül çevgān-ı şāḫ ile

Leṭāfet ṭopıdur ḳapmış şecerler anı Ṭūbādan

Tâcî-zâde Ca’fer Çelebi K. 22 / b. 10

4. Mecnūn

Şāḫlar Mecnūn gibi ‘uryān olup itdi fiġān

Yir yüzi Leylā ṣıfat ḫōş geydi gūn-ā-gūn s̱iyāb

Tâcî-zâde Ca’fer Çelebi K. 23 / b. 3

5. ṭıfl

Ṭıfl-ı şāḫuñ başına dökdi ‘adedsüz altun

Peder-i pīr-i ḫazān buldı meger genc-i nihān

Emrî K. 1 / b. 17

şāḫ-ı çemen (Far. Far.) → şūḫ-ı sehī-ḳad

Her şāḫ-ı çemen ḥüsn ile bir şūḫ-ı sehī-ḳad

Kim geydügi geh sebz ü gehi zerd ḳābādur

Neşâtî K. 12 / b. 4

şāḫ-ı gülşen (Far. Far.) → sīḫ-i kebāb

Beñzedi sīḫ-i kebāba yine şāḫ-ı gülşen

İtmege bülbülini āteş-i ġamda biryān

Kara Fazlî K. 33 / b. 7

şāḫ-ı şecer (Far. Ar.) → **1.** eṭfāl

Zer-levḥ aşılup gerden ü bāzūsına yir yir
Eṭfāl ṣıfat şāḫ-ı şecer cilve-künāndur

Nev'î-zâde Atâyî K. 11 / b. 4

2. kemān

Ḳavs-i ḳuzaḥa döndi olup berg-i mülemma'
Şāḫ-ı şecer-i tāze ki ṣarṣarla kemāndur

Nev'î-zâde Atâyî K. 11 / b. 9

şāḫda berg-i ḫazān (Far. Far. Far.) → tīr ucında zerrīn-peykān

Şāḫda berg-i ḫazān gördi vü uçdı bülbül
Ṣandı ol tīr ucında anı zerrīn-peykān

Emrî K. 1 / b. 24

şāḫsār (Far.) → dil-rubā

Şimdi kim bād-ı ḫazāndan raḳs urur her şāḫsār
Bir ḫırāman dil-rubādur cāme geymiş zer-nigār

Lâmi'î Çelebi K. XV / b. 1

şeb-nem (Far.) → gevher-i sīr-āb

Gevher-i sīr-āb şeb-nem gūşvār-ı zer varaḳ
Ṣaḥn-ı būstān oldı gūyā çār-sūy-ı zer-gerān

Bâkî K. 22 / b. 13

şecer (Ar.) → 1. nār-ı Mūsā

Çemenlerde ẓāhir olup genc-i Ḳārūn

Şecer nār-ı Mūsā'nuñ oldı miṣāli

Nev'î K. LII / b. 2

2. ṣu'bān

Her şecer kim bir yed-i beyżāyıdı nev-rūzda

Od ṣaçar şimdi dehānından olub ṣu'bān dimār

Lâmi'î Çelebi K. XV / b. 18

3. yed-i beyżā

Her şecer kim bir yed-i beyżāyıdı nev-rūzda

Od ṣaçar şimdi dehānından olub ṣu'bān dimār

Lâmi'î Çelebi K. XV / b. 18

şitā' (Ar.) → 1. şāh

Leşker-i şāh-ı şitā' 'azm-i gülistān itdi

Ḳorḳusından göricek tütdi çemenden sünbül

Râmî G. 182 / b. 2

2. tīġ

Böyle keskünligüñi tīġ-ı şitā'nuñ göricek

Ḫavfdan ditremege başladı berg-i eşcār

Çorlulu Zarifî K. 11 / b. 6

şükūfe (Far.) → sīm

Sīm-i şükūfesini çemen ḫarc eyleyüp

Sebz aṭlasınuñ üzerine geydi zer şi‘ār

Molla Aşkî K. 3 / b. 3

taḫta-i nerd (Far. Far.) → rāh-ı yār

Meger ki taḫta-i nerd oldı rāh-ı yār varaḳ

Pul oldı zār benem rāh-ı yārda pā-māl

Mostarlı Hasan Ziyâ’î K. 5 / b. 7

ṭarāvet (Ar.) → kārvān

Gönderi çıḳdı ṭarāvet kārvānın bāġdan

Esb-i bāġ üzre yine berg-i ḫazān olup süvār

Zâtî K. 46 / b. 9

temūz (Ar.) → furūn

Ḳanı o dem ki temūzuñ yaḳup furūnını çerḫ

Dıraḫt-ı sīb ü bih olmışdı şaḫṣ-ı küze-künān

Gelibolulu Mustafa Âlî K. 50 / b. 31

varaḳ (Ar.) → **1.** altun

Gülşene altun varaḳlar zeyn idüp bād-ı ḫazān

Güyiyā zer-kūblar dükkānı oldı gülsitān

Bâkî K. 22 / b. 1

2. gūşvār

Gevher-i sīr-āb şeb-nem gūşvār-ı zer varaḳ

Ṣaḥn-ı būstān oldı gūyā çār-sūy-ı zer-gerān

Bâkî K. 22 / b. 13

3. od

Her varaḳ bir pāre od oldı ḫazān faṣlın görüp

Didi bizi devşiren ḫāke budur bī-iḫtiyār

Zâtî K. 46 / b. 5

4. pul

Meger ki taḫta-i nerd oldı rāh-ı yār varaḳ

Pul oldı zār benem rāh-ı yārda pā-māl

Mostarlı Hasan Ziyâ'î K. 5 / b. 7

varaḳ-ı zerdde ḥumret (Ar. Far. Ar.) → 'aks-i 'iẕār-ı cānān

Görinen her varaḳ-ı zerdde ḥumret mi yāḫūd

Düşdi zer āyineye 'aks-i 'iẕār-ı cānān

Emrî K. 1 / b. 8

yaḫ (Far.) → ḫalḫāl

Çemende serv ayaġında ṭutuldı yaḫ līkin

Yaraşur o ḳad-i mevzūna ol gümüş ḫalḫāl

Mostarlı Hasan Ziyâ'î K. 5 / b. 4

yapraḳ (T.) → filorī

Gül-i nesrīn n'ola dökülse ṣaçılsa yāra

Kesdi yapraḳdan aña ṣarı filorī eşcār

Bâlî Çelebi K. 20 / b. 3

yir yüzi (T.) → Leylā

Şāḫlar Mecnūn gibi ‘uryān olup itdi fiġān

Yir yüzi Leylā ṣıfat ḫōş geydi gūn-ā-gūn ṣiyāb

Tâcî-zâde Ca’fer Çelebi K. 23 / b. 3

yüzüm (T.) → berg-i ḫazān

Dökilür gözlerümüñ yaşı yüzüm üzre revān

Ṣaçılur berg-i ḫazān üstine gūyā bārān

Zâtî K. 41 / b. 18

zemān (Ar.) → **1.** mir’āt

Mir’āt-ı zemān gösterür eşkālini hep zerd

Ṣanmañ ki çemen ḫasta-ı derd-i pür-kāndur

Nev’î-zâde Atâyî K. 11 / b. 8

2. Mūsā

Ḳanda bulurdı bu deñlü zeri Ḳārūn-ı zemīn

Kīmyā itmese ta‘līm aña Mūsā-yı zemān

Zâtî K. 41 / b. 4

zemherīr (Ar.) → oḳ

Zemherīr oḳı hevānuñ cevşenin deldi geçer

Ebr ile ḳavs-ı ḳuzaḥ yasına ḳurbān eyledi

Ahmed-i Dâ’î K. 17 / b. 16

zemīn (Far.) → Ḳārūn

Ḳanda bulurdı bu deñlü zeri Ḳārūn-ı zemīn
Kīmyā itmese ta‘līm aña Mūsā-yı zemān

Zâtî K. 41 / b. 4

zemīn ü āsmān (Far. Far.) → iki çarḫ

Rişte-i bārān gümiş tel sīm-keş ebr-i ḫarīf
İki çarḫa döndiler gūyā zemīn ü āsmān

Bâkî K. 22 / b. 2

zer (Far.) → āyinedān

Cūlarda ḫazān yapraġı sīm üzre ṭılādur
Ya āyinedür berg aña zer āyinedāndur

Nev’î-zâde Atâyî K. 11 / b. 15

2.4. TEMMÛZİYYELERDE TEŞBİHLER

āh-ı dil-i bülbül (- Far. Far.) → s̱ü‘bān

Āh-ı dil-i bülbül ol hevāda

Gencīne-i bāġa oldı s̱ü‘bān

Râmî K. 20 / b. 16

‘ālem (Ar.) → serāçe

İrişdi faṣl-ı temūz oldı çarḫ ejder-dem

Ṭutışdı tāb ile ṣaḥn-ı serāçe-i ‘ālem

Râmî K. 23 / b. 1

ʿaraḳ (Ar.) → gül-āb

İdüp kemāl ile germiyyet-i hevā te’s̱īr

Çekīde-i ʿaraḳ-ı gül-ruḫān gül-āb oldı

Arpaemîni-zâde Sâmî K. 6 / b. 2

āteş (Far.) → **1.** baḥr

Ṣaḥrā-yı zemīni baḥr-i āteş

Emvāc-ı şererle itdi ‘ummān

Râmî K. 20 / b. 4

2. tāb-ı ruḫ-ı yār-i dil-ārā

Hevā germ ol ḳadar kim sāye-i mū berg-i ṭūbādur

Bu āteşler meger tāb-ı ruḫ-ı yār-i dil-ārādur

Hânyâlı Nûrî Osman G. 204 / b. 1

bād-ı temūz (Far. Ar.) → āteş-bāz

Meger ki bād-ı temūz oldı şimdi āteş-bāz
Ki gāhi ṣaḥn-ı çemende gelür benefşe yaḳar

‘Azmî-zâde Hâletî K. 28 / b. 15

bāġ (Far.) → bezm

Merḥabā ey şevḳ-efzā-yı çerāġān-ı çemen
Bezm-i bāġuñ eyledüñ sünbüllerin pervānevār

Tâ’ib Mehmed Çelebi K. 2 / b. 5

būstān (Far.) → ocaḳ

Yanup būstān ocaġı ser-be-ser güller kül olmışdur
Nihāl-i gül dibinde seyr idüñ ḫākister-i nārı

Nev’i-zâde Atâyî K. 5 / b. 9

cihān (Far.) → **1.** dem-i maḥşer

Revādur olsa bu demlerde her kişi ‘uryān
Cihān ḥarāret ile oldı çün dem-i maḥşer

‘Azmî-zâde Hâletî K. 28 / b. 6

2. germābe-i tābende

Ṣanki bir germābe-i tābendedür şimdi cihān
Külḫanuñ üstinde eyler zīrine te’s̲īr tāb

Dîvâne Rüşdî K. 3 / b. 24

3. ṭoḳuz ḳubbe-yi ḥammām

Döndi gūyā ki ṭoḳuz ḳubbe-yi ḥammāma cihān

Ṭās-ı pür-āteşidür mihr-i cihān-tāb-ı temūz

Beyânî G. 328 / b. 2

çarḫ (Far.) → ejder

İrişdi faṣl-ı temūz oldı çarḫ ejder-dem

Ṭutışdı tāb ile ṣaḥn-ı serāçe-i ‘ālem

Râmî K. 23 / b. 1

çemen (T.) → şehr

Ṭuyup anı hemān şehr-i çemenden ḳaçdı bülbüller

Ruḫ-ı zerd-i varaḳda gördi çün āṣār-ı bīmārı

Nev’i-zâde Atâyî K. 5 / b. 4

dehr (Ar.) → zerger

Ne ṭurur zerger-i dehr aña ta‘accüb iderüm

Bu ḳadar olmuş iken pūte-i gerdūn pür tāb

Nef‘î K. 31 / b. 17

deryā (Far.) → tenūr-ı nār

Tenūr-ı nāra dönüp tāb-ı mihrden deryā

Feżā-yı baḥrda murġāniyān kebāb olmış

Nâ’ilî-i Kadîm K. XVIII / b. 7

ebdān (Ar.) → çenār

Se-mevālīde [çehār] ‘unṣur-ı nārı ġālib

Bi’ṭ-ṭabi‘ sūziş ile döndi çenāra ebdān

Ahmed Hamdi K. 15 / b. 3

encüm (Ar.) → ḳaṭre

Ser-pūş-ı felekde oldı tebden

Encüm gibi ḳaṭreler nümāyān

Râmî K. 20 / b. 10

enhār (Ar.) → me‘ādin

Āb ẓann eyleme cārī olan enhārı bu dem

Tābiş-i mihr eridüp itdi me‘ādin cereyān

Ahmed Hamdi K. 15 / b. 6

ezhār (Ar.) → penbe

Ṭoḳındı levḥ-i billūr-ı felekden pertev-i ḫurşīd

Miṣāl-i penbe sūzān eyledi gülşende ezhārı

Nev’i-zâde Atâyî K. 5 / b. 2

felek (Ar.) → **1.** ḳubbe-i germābe

Nem-çekān oldu felek ḳubbe-i germābe gibi

Ẓann ider nāzil olan ḳaṭreyi ki görse şihāb

Nef‘î K. 31 / b. 16

2. lāle

Merḥabā ey tāb-baḫş-ı sīne-sūzān-ı felek

Lāleveş itdüñ feżā-yı sīnegāhın dāġdār

Tâ'ib Mehmed Çelebi K. 2 / b. 2

3. ṣaḥrā

Ṣaḥrā-yı felek ṭutışdı gūyā

Yandı büt-i mihre murġ-i perrān

Râmî K. 20 / b. 13

4. tennūr

Ahker-i necm ile germ olmadı tennūr-ı felek

Ḳızdıra şu'le-i mihr ile meger ḥārr-ı temmūz

Filibeli Vecdî Nz. 23 / b. 2

feżā-yı ṣaḥn-ı zemīn (Ar. Ar. Far.) → dūzaḫ

Şu deñlü oldı 'alev-rīz mihr-i 'ālem-sūz

Feżā-yı ṣaḥn-ı zemīn oldı dūzaḫa tev'em

Râmî K. 23 / b. 14

gerdūn (Far.) → **1.** pūte

Ne ṭurur zerger-i dehr aña ta'accüb iderüm

Bu ḳadar olmuş iken pūte-i gerdūn pür tāb

Nef'î K. 31 / b. 17

Eritdi pūte-i gerdūnda ḳurṣ-ı mihri temūz

Diler ki ide devāt-ı re'īs-i çarḫ-ḥaşem

Râmî K. 23 / b. 17

Bu demde ḳaṭre-i bārān degül ḥarāretden

O deñlü pūte-i gerdūn pür-iltihāb oldı

Arpaemîni-zâde Sâmî K. 6 / b. 5

2. tābe

Ḳaynadur tābe-i gerdūnı Beyānī tābı

Ḳaṭre-rīz oldı meger üstine tīz-āb-ı temūz

Beyânî G. 328 / b. 5

germā (Far.) → leşker

Ṭarīḳ-i āb kesilmiş bu lücceler yekser

Hücūm-ı leşker-i germā ile ḫarāb olmış

Nâ'ilî-i Kadîm K. XVIII / b. 8

germī-i gerdūn (Far. Far.) → germābe

Bu ża'f ile bizi germī-i gerdūn öldürür bir gün

Belī bī-hūş ider pür-tāb olan germābe bīmārı

Nev'i-zâde Atâyî K. 5 / b. 12

gevher (Far.) → aḥker

Döndü ḫākister-i pür aḥkere rīk-i 'umman

Aḥkerī gevher ü tennūr-ı pür-āteş gird-āb

Nef'î K. 31 / b. 11

gird-āb (Far.) → tennūr-ı pür-āteş

Döndü ḫākister-i pür aḥkere rīk-i 'umman

Aḥkerī gevher ü tennūr-ı pür-āteş gird-āb

Nef‘î K. 31 / b. 11

gülzār (Far.) → 1. ḫ^{v}āce

Metā‘-ı ḫ^{v}āce-i gülzārı ḳılmaġa yaġma

Meger ki şehr-i vücūda bıraḳdılar āẕer

‘Azmî-zâde Hâletî K. 28 / b. 5

2. şehr

Ṣararmış kāhlar döndi çemende nār-ı kibrite

Temūz āteş ḳodı yaḳmaġa gūyā şehr-i gülzārı

Nev’i-zâde Atâyî K. 5 / b. 8

günbed-i çerḫ-i gerdān (Far. Far. Far.) → germābe

Her kişi oldı cüdā cāme vü pīrāhenden

Döndi germābeye bu günbed-i çerḫ-i gerdān

‘Azmî-zâde Hâletî K. 14 / b. 2

güneş (T.) → nīlūfer

Sipihri geşt iderek varsa burc-ı ābī’ye

Ḳalur güneş nitekim cūy içinde nīlūfer

‘Azmî-zâde Hâletî K. 28 / b. 12

ḥabāb (Ar.) → ḥālet-i ser-germī-i ‘uşşāḳı

Oldu pür-tāb o ḳadar şiddet-i germādan ki

Añdırır ḥālet-i ser-germī-i ‘uşşāḳı ḥabāb

Nef‘î K. 31 / b. 13

hevā (Ar.) → dāmād

‘Arūs-ı şemse-i eylülü dāmād-ı hevā almış

Bu günlerde ziḥām-ı ḫoy-ı ruḫlar ṣanki deryādur

Hânyâlı Nûrî Osman G. 204 / b. 5

ḥüsn (Ar.) → şems

Yaḳar ānīde şems-i ḥüsnle ḳāv olmış ‘uşşāḳı

O şūḫuñ çeşm-i pertev-sūzu billūr-ı muṣaffādur

Hânyâlı Nûrî Osman G. 204 / b. 9

ḳaṭre (Ar.) → **1.** dürr-i āb

Öyle te’s̱īr-i güdāz itdi sirāyet dehre kim

Oldı deryāda yine tekrār ḳaṭre dürr-i āb

Fehîm-i Kadî K. V / b. 16

2. şihāb

Nem-çekān oldu felek ḳubbe-i germābe gibi

Ẓann ider nāzil olan ḳaṭreyi ki görse şihāb

Nef‘î K. 31 / b. 16

ḳaṭre-i şeb-nem (Ar. Far.) → aḥker

Her ḳaṭre-i şeb-nem oldı aḥker

Dāġ oldı derūn-ı verd-i ḫandān

Râmî K. 20 / b. 15

kūhsār (Far.) → tīġ

Tāb-ı mihr oldu güdāzende-i tīġ-ı kūhsār

Cūyveş aḳmadadur her yaña pūlād-ı müẕāb

Nef‘î K. 31 / b. 6

lāle (Far.) → ocaḳ

Eger ki lāle ocaġına düşmese āteş

Ḥarīm-i bāġı ḳoyup ṭutmaz idi sünbüller

‘Azmî-zâde Hâletî K. 28 / b. 16

lāne (Far.) → dīk-i cūşān

Yanup şāḫ-ı şecer bir dīk-i cūşān oldı her lāne

Meger büryān ider tāb-ı temūzī bülbül-i zārı

Nev’i-zâde Atâyî K. 5 / b. 7

māh (Far.) → **1.** def

Defin yaḳdı ṭutarken nār-ı mihre pāresi ḳaldı

Hilāl olmış degül bezm-i sipihrüñ māh-ı nūrāni

Nev’i-zâde Atâyî K. 5 / b. 13

2. ḳandīl

Mihr nūr-ı feyżine āyīne-dār-ı ma‘delet

Māh ḳandīl-i ḳıbāb-ı ravża-i ‘izzet-medār

Tâ’ib Mehmed Çelebi K. 2 / b. 10

mihr (Far.) → **1.** murġ

Gelince murġ-ı zerrīn-bāl-i mihr ol āb-ı germ içre
Dökildi per ü bāli ṣanma düşdi ḫāke envārı

Nev'i-zâde Atâyî K. 5 / b. 18

2. zer-ger

Pūte-i eflāki itdi zer-ger-i üstād-i mihr
Ol ḳadar pür-tāb u sūzān kim degüldür māh-tāb

Fehîm-i Kadîm K. V / b. 3

mihr-i cihān-tāb-ı temūz (Far. Far. Ar.) → ṭās-ı pür-āteşi

Döndi gūyā ki ṭoḳuz ḳubbe-yi ḥammāma cihān
Ṭās-ı pür-āteşidür mihr-i cihān-tāb-ı temūz

Beyânî G. 328 / b. 2

necm (Ar.) → aḥker

Aḥker-i necm ile germ olmadı tennūr-ı felek
Ḳızdıra şu'le-i mihr ile meger ḥārr-ı temmūz

Filibeli Vecdî Nz. 23 / b. 2

nesīm (Ar.) → yekrān

El-ḳıṣṣa eger bu demde nā-geh
Yekrān-ı nesīm-i āteş-efşān

Râmî K. 20 / b. 19

pūlād-ı müẕāb (Far. Ar.) → cūy

Tāb-ı mihr oldu güdāzende-i tīġ-ı kūhsār

Cūyveş aḳmadadur her yaña pūlād-ı müẕāb

Nefʿî K. 31 / b. 6

rīk-i ʻumman (Far. Ar.) → ḫākister-i pür aḥker

Döndü ḫākister-i pür aḥkere rīk-i ʻumman

Aḥkerī gevher ü tennūr-ı pür-āteş gird-āb

Nefʿî K. 31 / b. 11

rūzgār (Far.) → ʻarūs

Cilvesinden çıḳdı eflāka ṣadā-yı ʻāṣıḳān

Ḥabbeẕā ey rūşenā-baḫş-ı ʻarūs-ı rūzgār

Tâʼib Mehmed Çelebi K. 2 / b. 8

ṣaḥn-ı ʻālem (Ar. Ar.) → germābe

Germābeye döndi ṣaḥn-ı ʻālem

Her cānibi oldı āteş-efşān

Râmî K. 20 / b. 9

ṣararmış kāhlar (T. Far.) → nār-ı kibrit

Ṣararmış kāhlar döndi çemende nār-ı kibrite

Temūz āteş ḳodı yaḳmaġa gūyā şehr-i gülzārı

Nevʼi-zâde Atâyî K. 5 / b. 8

sāye-i mū (Far. Far.) → berg-i ṭūbā

Hevā germ ol ḳadar kim sāye-i mū berg-i ṭūbādur

Bu āteşler meger tāb-ı ruḫ-ı yār-i dil-ārādur

Hânyâlı Nûrî Osman G. 204 / b. 1

seḥāb (Ar.) → **1.** berf

Eritdi tāb-ı ḥarāret seḥābı berf gibi

Pür oldı lücce-i āb ile nīl-gūn ṭārum

Râmî K. 23 / b. 7

2. ejder-i āteş-feşānī

‘Ālem-i cev kūh-ı Ḳāf’a döndi gerd-i tīreden

Ḳullesinden ejder-i āteş-feşānīdür seḥāb

Fehîm-i Kadîm K. V / b. 11

3. penbe

Ġāyet-i tefsīde-gīden bu hevā-yı germde

Āsmānda geşt-zār-ı penbeye döndi seḥāb

Dîvâne Rüşdî K. 3 / b. 14

Girüp ṭabīʻat-ı nāra hevā ḥarāretden

Fürūġı şu‘le-zen-i penbe-i seḥāb olmış

Nâ’ilî-i Kadîm K. XVIII / b. 5

serdāb-ı temūz (Far. Far.) → cehennemlik

Tāb-ı mihr eyledi bir mertebe ḫāke te’sīr

Ne ‘aceb dönse cehennemlüge serdāb-ı temūz

Beyânî H. 328 / b. 3

sereṭān (Ar.) → tenūr

Aḥker-i mihre medār oldı tenūr-ı sereṭān

İltihābından olursa n'ola 'ālem sūzān

Ahmed Hamdi K. 15 / b. 1

sıcaḳ (T.) → nār-ı Nemrūd

Żarar itmez sıcaḳlar nār-ı Nemrūd olsa da farżā

Viṣāl-i yār-i İbrāhīm-i 'ışḳa gülşenārādur

Hânyâlı Nûrî Osman G. 204 / b. 7

sipihr (Far.) → bezm

Defin yaḳdı ṭutarken nār-ı mihre pāresi ḳaldı

Hilāl olmış degül bezm-i sipihrüñ māh-ı nūrānı

Nev'i-zâde Atâyî K. 5 / b. 13

siyeh ġamām (Far. Ar.) → külçe-i fūlād

Siyeh ġamāmı güdāzendegī-i ḫurşīdī

Miṣāl-i külçe-i fūlād eritdi āb oldı

Arpaemîni-zâde Sâmî K. 6 / b. 6

sünbül (Far.) → pervāne

Merḥabā ey şevḳ-efzā-yı çerāġān-ı çemen

Bezm-i bāġuñ eyledüñ sünbüllerin pervānevār

Tâ'ib Mehmed Çelebi K. 2 / b. 5

şeb (Far.) → maġribī

Bu demde şeb meger iksīre mālik maġribīdür kim

Eritdi pūte-i gerdūnda ḳurṣ-ı māh-ı nevvārı

Nev'i-zâde Atâyî K. 5 / b. 20

şeb-nem (Far.) → ʻaraḳ

Sipihr dirledi ol tāb ile bu faṣl içre

ʻAraḳdur andan inen bāġa ṣanmañuz şeb-nem

Râmî K. 23 / b. 3

şemse-i eylül (Ar. Ar.) → ʻarūs

ʻArūs-ı şemse-i eylülü dāmād-ı hevā almış

Bu günlerde ziḫām-ı ḫoy-ı ruḫlar ṣanki deryādur

Hânyâlı Nûrî Osman G. 204 / b. 5

şerer (Ar.) → emvāc

Ṣaḥrā-yı zemīni baḥr-i āteş

Emvāc-ı şererle itdi ʻummān

Râmî K. 20 / b. 4

her rīze seng-i deşt ü ḳūh (Far. Far. Far. Far. Far.) → aḫker-pāre-i nār-ı ġadāb

Şiddet-i ḥardan ḳızup her rīze seng-i deşt ü ḳūh

Şöyle kim dūzaḫda aḫker-pāre-i nār-ı ġadāb

Dîvâne Rüşdî K. 3 / b. 22

şuʻāʻ (Ar.) → ḫançer

Seni ḳoyup güneşe itmeyüm cihānda naẓar

Çekerse üstüme her bir şu‘ā‘ı bir ḫançer

‘Azmî-zâde Hâletî K. 28 / b. 18

şu‘a‘-ı mihr / āftāb (Ar. Far.) → 1. āb-ı kibrīt

Ṭoḳunduḳca miṣāl-i āb-ı kibrīt[78] eyledi ifnā

Şu‘ā‘-ı mihr-i enver aṭlas-ı sebz-i çemenzārı

Nev’i-zâde Atâyî K. 5 / b. 10

2. āteş

Āsmāndan ẓann ider kim görse āteşler yaġar

Ṣubḥ-dem ẕerrāta düştükçe şu‘a‘-ı āftāb

Dîvâne Rüşdî K. 3 / b. 26

tāb-ı temūz (Far. Ar.) → germābe

Derledür ādemi germābe ṣıfat tāb-ı temūz

Şiddet-i ḥardan olursaḳ n’ola bī-tāb-ı temūz

Beyânî G. 328 / b. 1

ṭās-ı nuḥāsī-i çerḫ (Ar. Ar. Far.) → aḫker

Geçürdi başına ḫalḳuñ zamāne cellādı

Olunca ṭās-ı nuḥāsī-i çerḫ çün aḫker

‘Azmî-zâde Hâletî K. 28 / b. 7

temūz (Ar.) → 1. şāh

[78] Divan metninde “miṣāl-i āb kibrīt” şeklinde okunan kısım vezne ve anlama bakılarak düzeltilmiştir.

Ṭoḳundı şāh-ı temūzuñ meger ki çevgānı

Olup durur küre-i zemherīr zīr ü zeber

‘Azmî-zâde Hâletî K. 28 / b. 8

2. tīz-āb

Ḳaynadur tābe-i gerdūnı Beyānī tābı

Ḳaṭre-rīz oldı meger üstine tīz-āb-ı temūz

Beyânî G. 328 / b. 5

zemīn (Far.) → 1. germābe

Hevā-yı germ ile gūyā ki oldı germābe

‘Aceb zemīn u zemān ḳızdı gün-be-gün muḥkem

Râmî K. 23 / b. 2

2. tābe

Zemīni tābe-i pür-tābe döndürüp tef ü sūz

Ḳavurdı āteş-i bī-dād ile cihānı temūz

Kaf-zâde Fâ’izî K. 5 / b. 1

zemīn-i tīre-tāb (Far. Far. Far.) → āhen-i pür-tāb-ı pehnā

Ol ḳadar germ eyledi gūyā hevā-yı āteşīn

Āhen-i pür-tāb-ı pehnādur zemīn-i tīre-tāb

Dîvâne Rüşdî K. 3 / b. 28

ẕerrāt (Ar.) → ḳurṣ-ı āftāb

O deñlü şiddet-i tāb-ı temūz kim ẕerrāt

Cihānda her biri bir ḳurṣ-ı āftāb oldı

Arpaemîni-zâde Sâmî K. 6 / b. 4

ziḥām-ı ḫoy-ı ruḫlar (Ar. Far. Far.) → deryā

‘Arūs-ı şemse-i eylülü dāmād-ı hevā almış

Bu günlerde ziḥām-ı ḫoy-ı ruḫlar ṣanki deryādur

Hânyâlı Nûrî Osman G. 204 / b. 5

3. BÖLÜM: MECAZLAR

3.1. BAHÂRİYYELERDE MECAZLAR

3.1.1. İstiâre

3.1.1.1. Açık İstiâre

āb-ı ḥayāt (Far. Ar.): yağmur

Ḫıżr miṯāl olsa cihān ṭañ mı sebze-pūş
Āb-ı ḥayāt irgüren ebr-i bahārdur

Mihrî Hâtun K. 13 / b. 4

a‘dā sipehi (Ar. Far.): kış mevsiminin soğuğu, karı, fırtınası vb.

Ḥākim-i mülk-i ḳażā ile ḳader yanıñdan
Oldı a‘dā sipehi üzre muẓaffer nev-rūz

Kelâmî G. 109 / b. 5

ahālī-i çemen (Ar. Far.): bitkiler

Cenāb-ı ḫüsrev-i nev-rūz-ı nev-bahārīden
Ahālī-i çemene sebz-perniyān geldi

Bosnalı Sâbit K. XXXIV / b. 5

Câme-i sebz ile pūşīde ahālī-i çemen
Servler itmededür cümleye ‘arż-ı pendār

Nahifî K. VIII / b. 22

aḳça (T.): 1. ağaçların yaprakları

Yolına müjde içün çoḳ dökülüp ṣaçıldı
Her dıraḫt eyledi ya‘ni niçe biñ aḳça niṯār

Feyzî-i Kefevî K. VI / b. 17

2. çiçekler, çiçeklerin yaprakları

Māla ġark olmış cihān aḳçayla ṭolmış lālezār

Bāġlardan ṭurmayup bād-ı ṣabā alur ḫarāc

Yahyâ Bey G. 38 / b. 4

Aḳçalar düzdi şükūfe ṭıfl-ı mīve başına

Allar geydi yine güller içine ṭaşına

Seyr iden bāġı girer bu demde yüz biñ yaşına

Ġonce-i ḳalbüñ açılsun gül gibi gülzāra gel

Zâtî Mr. 11 / V

Ṭutmada sūdā-ger-i faṣl-ı bahārī bārını

Aḳça peydā eylesün her şāḫ kār eyyāmıdur

Nev'î-zâde Atâyî G. 85 / b. 2

3. jāle

Aḳça ile lāle külāhı ṭolu

La'l ile āvīz ümem-i nev-bahār

Bosnalı Âsım K. 5 / b. 34

4. yağmur

Meydāna girdi şevḳ ile şemşīr-bāz-ı berḳ

Çoḳ aḳça ṣaçdı üstine ebr-i güher-niṣār

Bâkî G. 130 / b. 5

al kāġad (T. Far.): goncanın yaprakları

Ġonce al kāġad ile eyledi gülzārı pür

Mühre-i sīmīn ele aldı seḥerden şeb-nem

Revânî K. 20 / b. 14

al vālādan duvaġ (T. Far. T.): gül yaprakları

Virmege zīnet ‘arūs-ı gülşene meşşāṭavār

Ser-be-ser güller ṭutubdur al vālādan duvāġ

Edirneli Nazmî G. 3170 / b. 3

altun (T.): güneş ışınları

Āsmāndan āftāb-ı ‘ālem-ārāyı göre

Bir ṭabaḳ altun ṣaçar nev-rūza her gün rāygān

Yârî G. 558 / b. 10

altun göbeklü bir siper-i la‘l (T. T. T. Far. Far.) gül

Çarḫ oḳlarını atdı yine gülşene seḥāb

Altun göbeklü bir siper-i la‘l ṭutdı ḫār

Bâkî K. 17 / b. 6

altun tel (T. Erm.): güneş ışınları

Altun tel ile ṣa‘ṣa‘adan mihr ele almış

Eşcāra ḳabā dikmege bir ṣani‘-i zer-dūz

Bâğdatlı Rûhî K. 24 / b. 4

‘andelīb (Ar.): âşık

‘Andelīb itse n’ola çāk-i girībān-ı fiġān

Açılup ġonce-i gül eyledi ‘arż-ı dīdār

Beyânî G. 91 / b. 2

‘arūs-ı bāġ (Ar. Far.): çiçekler

‘Arūs-ı bāġ meger cilve idiser ki bu gün

‘Abīr dökdi hevā vü ḥarīr geydi türāb

Ahmedî K. X / b. 3

‘arūs-ı çemen (Ar. Far.): çiçekler

‘Aks-i ḫurşīd degül cūda ‘arūs-ı çemene

Āb āyīne ṣunar her gün olup āyīnedār

Bâğdatlı Rûhî K. 15 / b. 8

Zīb ü fer virmek içün rūy-ı ‘arūs-ı çemene

Yāsemen şāne ṣabā māşıṭa āb āyīnedār

Bâkî K. 18 / b. 15

ʿArūsān-ı çemen kākül-perīşān girdiler raḳṣa

Vezān oldı nesīm-i ṣubḥ-ı ʿanber-sā-yı nev-rūzī

Dürrî Ahmed Efendi K. 20 / b. 6

‘arūs-ı gülşen (Ar. Far.): çiçekler

Virmege zīnet ‘arūs-ı gülşene meşşāṭavār

Ser-be-ser güller ṭutubdur al vālādan duvāġ

Edirneli Nazmî G. 3170 / b. 3

‘asker-i dey (Ar. Far.): soğuk hava, kar, tipi, fırtına vb.

‘Asker-i deyden ḫarāb olmışdı iḳlīm-i çemen

Geldi Rāmī ḫusrev-i nev-rūz ma‘mūr eyledi

Râmî G. 289 / b. 5

‘asker-i sermā (Ar. Far.): soğuk hava, kar, tipi, fırtına vb.

Düşdi evrāḳ-ı gül-i ter pārelendi lāleler

‘Asker-i sermāyile şāh-ı gül itdi kārzār

Riyâzî K. XVI / b. 7

‘asker-i zemistān (Ar. Far.): soğuk hava, kar, tipi, fırtına vb.

Bozup ṭaġıtmaġa tā ‘asker-i zemistānı

Şeh-i rebī‘-i bahārı idüp sipehsālar

Zâik K. 15 / b. 4

aṭlas u dībā (Ar. Far.): baharın gelmesiyle tabiatın canlanması

Ferrāş-ı ṣabā baṣt idüben ferş-i zümürrüd

Pür ḳıldı zemīnüñ yüzini aṭlas u dībā

Fânî K. 1 / b. 10

Çemen çemen gül-i sebze açıldı gün-ā-gün

Ṭaraf ṭaraf döşenüp ḫāke aṭlas ü dībā

Râmî K. 3 / b. 7

aṭlas-ı ḫaḍrā (Ar. Ar.): çayır, çimen

Aṭlas-ı ḫaḍrāyı döşetdi yine

Şah-ı Ferīdūn-şiyem-i nev-bahār

Bosnalı Âsım K. 5 / b. 27

Aṭlas-ı ḫaḍrāyı yine ‘ar‘ara

Virdi veliyyü’n-ni‘am-ı nev-bahār

Bosnalı Âsım K. 5 / b. 35

aṭlas ü ḫārā (Ar. Far.): baharın gelmesiyle tabiatın canlanması

İşitdi ol ḫaberi geldi ḫᵛāce-i gülşen

Döşetdi reh-güẕer-i bāġa aṭlas ü ḫārā

Râmî K. 3 / b 25

Ṭonandı şehr-i gülistān olınca feṭḥ ü ẓafer

Döşendi aṭlas ü ḫārā zemīn-i pehnāya

Râmî K. 19 / b. 3

bahār ordusı (Far. T.): sıcak hava, güneş ışınları, bitkiler vb.

Bahār ordusını sünbül-teber tebşīre geldükde

Ḳurup çāder çiçekle muntaẓır her kūhsār oldı

Şeref Hanım K. 22 / b. 4

baḥr-ı aḫḍar (Ar. Ar.): çimenlik

Bād-ı nev-rūz ile baḥr-ı aḫḍara açıldılar

Geşt edüp eṭrāfı seyrān itdiler nev-rūzda

Beyânî G. 658 / b. 2

bār-ı bahār (Far. Far.): çiçekler

Açdı bār-ı bahārı tācir-i bād

Oldı ṣaḥrā-yı Hind saṭḥ-ı şemīm

Râmî K. 14 / b. 2

Behmen (Far.): kış mevsimi

Burc-ı Ḥamel'e geldi güneş ẓulmet-i Behmen

Gitdi vü cihān ṭoldı ḳamu nūr-ı tecellā

Fânî K. 1 / b. 4

Behrām-ı ḫāver (Far. Far.): güneş

'Aceb mi heybet ile zühresin çāk eylese berfüñ

Yine Behrām-ı ḫāver çekdi tīġ-i āteş-efşānı

Sabrî Mehmed Şerîf K. 16 / b. 2

bezmgeh (Far.): bahçe, çimenlik

Bu bezmgeh içre begenüp raḳṣ u sema'ın

Geydürdi ṣabā serve yine ḫıl'at-i ḫażrā

Ahmed Paşa K. 38 / b. 21

biḥār-ı sebz (Ar. Far.): çimenlik

Biḥār-ı sebze ṣalar yāsemīn sīm-lenger

Yeşil resenleri ṭaḳmış ana ḳulāc ḳulāc

Zâtî K. 66 / b. 9

bīsāṭ-ı sebz (Ar. Far.): çimenlik

Bīsāṭ-ı sebz-i bahārı ḫazān idüp zerrīn
Bahār bāġına ḳıldı ḫazān zerin īṣār

Derzi-zâde ‘Ulvî K. 12 / b. 37

bülbül (Far.): âşık

Bülbül seḥerde zārī ile dir ölür isem
Ol lāle-ruḫ firākiyle gülden gerek kefen

Molla Aşkî K. 19 / b. 11

Gülün ki seyrine ‘ālem teveccüh itmişdür
‘Aceb mi bülbüline baḳmayup iderse ġurūr

Bâğdatlı Rûhî K. 10 / b. 11

Götürüp ġonce-i ra‘nā seḥerī burḳa‘ını
Bülbül-i ḫaste-dile eyledi ‘arż-ı dīdār

Süheylî K. 22 / b. 7

Niḳāb-ı sebzini ḳaldurdı gül yandı dil-i bülbül
Cihāna ṣaldı pertev gün gibi ḫōrşīd-i ruḫsārı

Râmî K. 17 / b. 6

cāme (Far.): gülbahçesinin canlanması, renklenmesi

Bāġda serve çıḳup yārānı gözler yāsemīn
Gülsitān bir cāme geydi kim hezārān āferīn

Gülşene da‘vet ider saña ṣalup ṣāḫ āstīn

‘Ayş u nūş itmek gerek gül faṣlı ‘işret vaḳtidür

Zâtî Mr. 10 / V

câme-i ḫaḍrā (Far. Ar.): 1. ağaçların dallarının yeşermesi

Cūylar āb-ı ḥayātı pāy-ı serve bezl idüp

Câme-i ḫaḍrā ile ṣalındı ṭurdı her şecer

Sürmeliçavuş-zâde Cehdî K. 2 / b. 2

2. çimenler

Zemīne câme-i ḫaḍrā giyürdi ṣāni‘-i ‘ālem

Zümürrüd ferş ile ṭoldı cihānuñ bezm ü meydānı

Sürmeliçavuş-zâde Cehdî K. 5 / b. 2

câme-i sebz (Far. Far.): bitkilerin, ağaçların yeşermesi, canlanması

Câme-i sebz ile ṭonandı ṭayandı her şecer

Dürlü reng ile müzeyyen oldı yine her kenār

Hayretî K. 16 / b. 5

Câme-i sebz ile pūşīde ahālī-i çemen

Servler itmededür cümleye ‘arż-ı pendār

Nahifî K. VIII / b. 22

Çü giydi câme-i sebz-i zümürrüd-fāmını eşcār

Başı eflāke irmiş her biri mānende-i Ṭūbā

Seyyid Burhân K. 8 / b. 11

ceyş-i bahār (Ar. Far.): ağaçlar, çiçekler

‘İ̄ş iderler çemende ceyş-i bahār

Cem gibi cām-ı dil-güşālar ile

Beyânî G. 708 / b. 5

ceyş-i ḫazān (Ar. Far.): sonbaharla ortaya çıkan yağmur, fırtına vb.

Beyhūde degül itse de şāyeste-i zīnet

Gülzār ki ḥayret-zede-i ceyş-i ḫazāndur

Hanîf K. 14 / b. 3

ceyş-i sermā (Ar. Far.): soğuk hava, kar, tipi, fırtına vb.

Ceyş-i sermāya hücūm eyledi sulṭān-ı rebī‘

Eyleyüp ḳarṭopını deşt-i çemende īcād

Arpaemîni-zâde Sâmî K. 3 / b. 10

Çemen mülkinden āşūbın giderdi ceyş-i sermānuñ

Güni günden yeg olsun nev-bahār-ı feyż-baḫşānuñ

Çelebizâde Âsım K. 8 / b. 1

ceyş-i şitā’ (Ar. Ar.): soğuk hava, kar, tipi, fırtına vb.

Yaḳmaġa ḫār u ḫas ceyş-i şitā’yı gūyiyā

Mevc-i baḥr-i āteşīn olmış çemende lālezār

Sahhaf Rüşdî K. 3 / b. 14

Degül lāle dahī kūh üzredür ceyş-i şitā’ deyü

Der ü deşte ṣabā āteş yaḳup i‘lām ider anı

Sabrî Mehmed Şerîf K. 16 / b. 4

Çıḳduḳda taḥt-ı arżdan itdi bedī‘-i gül

Ceyş-i şitā’yı şeş-per-i lāleyle tār u mār

Vahîd Mahdûmî K. VII / b. 11

Cümleden çekdi elüñ ceyş-i şitā’ āḫir-kār

Yitişüp peyk-i ṣabā eyledi tebşīr-i bahār

Ahmed Bâdî K. 11 / b. 1

ceyş-i zemistān (Ar. Far.): soğuk hava, kar, tipi, fırtına vb.

Benefşe sünbül ile müjdeye geldi çemenzāra

Ṣıdı nev-rūz sulṭānı diyü ceyş-i zemistānı

Çorlulu Zarifî G. 288 / b. 2

cünd-i dey (Ar. Far.): soğuk hava, kar, tipi, fırtına vb.

Cünd-i dey bir gün ider deyü ‘ale’l-ġafle hücūm

Ḳurdı zencīrini ordu-yı çemende enhār

Râmî K. 21 / b. 11

Hücūm-ı cünd-i deyden bāġı bekler ṣubḥa dek bülbül

Nola her şeb ṣadā eylerse burc-ı āṣiyān üzre

Sabrî Mehmed Şerîf K. 18 / b. 4

cünd-i sermā (Ar. Far.): soğuk hava, kar, tipi, fırtına vb.

Cünd-i sermāyı ṣıdı gönderüp ‘asker nev-rūz

Gülşen iḳlīmini feṯḥ itdi ser-ā-ser nev-rūz

Budinli Hisâlî G. 170 / b. 1

Cünd-i sermāya yapup sedd-i Sikender nev-rūz

Oldı devletle çemen taḫtına dāver nev-rūz

Peşteli Hisâlî G. 214 / b. 1

cünd-i şitā’ (Ar. Ar.): soğuk hava, kar, tipi, fırtına vb.

Ṭaġılup cünd-i şitā’ feṯḥ oldı mülk-i bāġ u rāġ

Leşker-i ebr-i bahārī tīr-bārān eyledi

Bâkî K. 7 / b. 4

Cünd-i şitā’yı ṭaşa ṭutup yine jāleler

Ḳaṣd itdiler ki milket-i gülzārı alalar

Bâkî G. 103 / b. 1

Zerd ü sürḫāne çemende lāle bayraḳ gösterüp

Eyledi ḥışn-ı bahārı cünd-i şitā’dan maṣūn

Ferîdî G. 236 / b. 2

Dūşına aldı benefşe teber ü sūsen tīġ

İtmege cünd-i şitā’yile çemende peygār

Peşteli Hisâlî K. 1 / b. 5

cünd-i zemistān (Ar. Far.): soğuk hava, kar, tipi, fırtına vb.

Seḥer ser-leşker-i gül dağıdup cünd-i zemistānı

Yine ḳurtardı ḥabṣ-i yaḫdan enbār-ı gülistānı

Sabrî Mehmed Şerîf K. 16 / b. 1

çarḫ oḳları (Far. T.): yağmur

Çarḫ oḳlarını atdı yine gülşene seḥāb

Altun göbeklü bir siper-i la‘l ṭutdı ḫār

Bâkî K. 17 / b. 6

çemen ‘arūsu (Far. Ar.): çiçekler

Bu dem çemen ‘arūsunu meşşāṭa-i ṣabā

Ḫōş zeyn itdi oldı aña āyīnedār āb

Necâtî Beg K. 7 / b. 3

çemen a‘yānı (Far. Ar.): bitkiler

Çemen a‘yānın idüp luṭfına maẓhar nev-rūz

Ḫil‘at-i fāḫire geydürdi ser-ā-ser nev-rūz

Peşteli Hisâlî G. 201 / b. 1

Çemen a‘yānına geydürdi yeşil dībālar

Oldı ḫażrāda meger Ḫıżr ile hem-ser nev-rūz

Peşteli Hisâlî G. 210 / b. 3

çemen ehli (Far. Ar.): bitkiler

Çemen ehlin dime bir cām ile yaḳdı nergis

O baḳışlardur iden anları mest ü evgār

Süheylî K. 22 / b. 10

çemen erbābı (Far. Ar.): bitkiler

Eyledi iḥyā çemen erbābını

‘Īsi-yi pākīze-dem-i nev-bahār

Bosnalı Âsım K. 5 / b. 2

çemen eṭfāli (Far. Ar.): çiçekler

Olup bütün çemen eṭfāli sarmaşıḳ ṭolaşıḳ

Biribirine fısıldıyla ‘ışḳ ider iẓhār

Şeyh Gâlib K. 17 / b. 19

çemen ḫalḳı (Far. Ar.): bitkiler

Açıldı ḳufl-i der-i genc-i nuḳre-i nev-rūz

‘Aceb mi virse çemen ḫalḳına zemāne ġınā

Râmî K. 3 / b. 6

Çemen ḫalḳı kimi dād u kimi da‘vā-yı ḥüsn eyler

Bahāruñ ḥükmidür şimdi ḳurılmış ṣanki dīvānı

Sürmeliçavuş-zâde Cehdî K. 5 / b. 6

çemen şāhidleri (Far. Far.): çiçekler

Geyip ḫoş sündüs istebraḳ ḳızıl yaşıl u al ṣarıġ

Çemen şāhidleri çıḳsa ḳılur şermende ḥavrānı

Mevlânâ Sekkâkî K. X / b. 8

çemenning͡ ehli (Far. Ar.): bahçedeki çiçekler, ağaçlar

Çemenning͡ ehli yasandılar al u yaşıl ile

Meger çemende bu kün toy bar u yā bayram

Mevlânâ Sekkâkî K. VIII / b. 4

çerāġ (Far.): çiçek

Ne luṭfdur bu ki şāh-ı bahār ider her yıl

Yaḳar bu bāġda her kūşede hezār çerāġ

Bâğdatlı Rûhî K. 7 / b. 9

çetr-i mu‘allā (Far. Ar.): gökyüzü

Ṭutuldı çetr-i mu‘allā döşendi naṭ‘-ı zemīn

Bisāṭ-ı ṣa‘bede-bāzı bıraḳdı çarḫ-ı berīn

Edirneli Şevkî K. 18 / b. 1

çil-pāre (T. Far.): badem çiçeği

Ṣaçdı çil-pāre çemenzāre nihāl-i bādām

Genc-i bād-āveri bezl eyledi sulṭān-ı bahār

Şehdî K. 16 / b. 41

çubuḳdan at (T. T.): fidan

Bindi çubuḳdan atlara eṭfāl-i bāġ idüp

Ezhār-ı nev-nihāl-i çemen kesb-i i‘tibār

Vahîd Mahdûmî K. VII / b. 8

defā’in (Ar.): bitkiler, çiçekler

Çemen ḳurtulsa ḳayd-ı bend-i yaḫdan güller açılsa

Defā'in yir yüzine çıḳsa yir yir āşkār olsa

Kelâmî K. 29 / b. 5

Mükemmel olmaġ-içün zīb-i şehriyār-ı çemen

Çıḳardı ḫayli defā'in 'acūze-i dünyā

Râmî K. 3 / b. 16

dem (Ar.): dağ eteklerindeki çiçekler, lāleler

Şitā'yı leşker-i nev-rūz itmediyse helāk

'Aceb bu dāmen-i kūhsār ḳandan oldı ki dem

Zâtî K. 13 / b. 8

deryā-yı aḫḍar (Far. Ar.): çimenlik

Niṣār itdi o deñlü dürlerin deryā-yı aḫḍar kim

Pür etdi sāḥilini kim baḳar lü'lü' vü mercāna

Beyânî G. 671 / b. 6

Benefşe ṣanma 'anber yārelerdir der-kenār olmış

Esüb deryā-yı aḫdarda nesīm-i luṭf-ı ma'būdı

Nazîf K. 12 / b. 6

dest (Far.): ağacın yaprakları

Çenār ururs a n'ola 'andelīb ṣavtına dest

Ki oḳur ṣafāyile her dem hezār destānı

Şeyhî K. 14 / b. 9

Zīnet-ārā-yı şükūfe olalı feyż-i havā

Dest-i eşcārı ṣabā bezme gül-efşān itdi

Ahmed Nâmî G. 390 / b. 6

Berdden düşmiş idi elleri olınca bahār

Ḳaldurup destini Mevlā'sına şükr itdi çenār

'Azmî-zâde Hâletî G. 110 / b. 1

dībā (Far.): çayır, çimen, tabiatın yeşermesi

Döşedi mihr-i felek yolları dībālar ile

İtdi teşrīf çemen mülkini sulṭān-ı bahār

Bâkî K. 18 / b. 8

dībā-yı sebz (Far. Far.): çemen

Nesrīn ü yāsemen semen açıldı her yaña

Dībā-yı sebz döşedi eṭrāfı cūybār

Cem Sultan G. LVI / b. 3

dīnār (Ar.): güneş

Geldi bir dīnār ile bāzār idüp Hindū-yı çerḫ

Aldı dürr-i jāleyi gülşende yine rāygān

Ümîdî Ahmet K. 8 / b. 11

dīnār ü direm (Ar. Ar.): 1. çiçeklerin yaprakları

Müjde-i lāle vü gül virdi meger bād-ı bahār

Ki niṣār itdi şükūfe aña dīnār ü direm

Fuzûlî K. 19 / b. 2

2. çiçekler, bitkiler

Ḫākde dirhem ü dīnārını kenz itmiş idi

Yine ṣarrāf-ı zemān eyledi ıẓhār-ı künūz

Beyânî G. 324 / b. 2

direm (Far.): çiçeklerin yaprakları

Bahāra itdügi elṭāf-ı bī-şümārı Ḫudā

Ḥisāb eylemegiçün şükūfe dökdi direm

Zâtî K. 13 / b. 10

dügme (T.): jāle

Bezm-i gül faṣl-ı bahār ile olup germ-ā-germ

Ġoncenüñ dügmelerin çözdi nesīm-i esḥār

Derzi-zâde ‘Ulvî K. 18 / b. 7

dür (Ar.): 1. yağmur

Pür dür ider ravża-i dest-i kerīm-i seḥāb

Tāze ḳılur gülşeni ṭab‘-ı selīm-i hevā

Bursalı Nakkaş Sâfî K. 16 / b. 3

Sulṭān-ı bahār irdi diyü gülşene gerdūn

Fīrūze ṭabaḳdan niçe dür eyledi yaġmā

Bursalı Rahmî K. 13 / b. 2

Gülzār gūşesinde egilüp benefşeler

Şol dürleri arar ki niṯār eyledi seḥāb

Mesîhî K. 7 / b. 9

2. çiçekler

Niṯār itdi o deñlü dürlerin deryā-yı aḫḍar kim

Pür itdi sāḥilini kim baḳar lü'lü' vü mercāna

Beyânî G. 671 / b. 6

dürr-i yetīm (Ar. Ar.): yağmur

Tozıdur bād-ı ṣubḥ müşg ü 'abīr

Döker ebr-i bahār dürr-i yetīm

Ahmedî K. LXII / b. 5

ehl-i bāġ (Ar. Far.): bitkiler

Üstinden ehl-i bāġun yavuz yel esdirür mi

Şāh-ı bahār olaldan mülkin ḥimāyet üzre

Şeyhülislâm Yahyâ G. 352 / b. 4

Şāh-ı eyvān-ı ḥamel teşrīf idüp dīvānına

Ehl-i bāġa eylesün cūd u seḫā nev-rūzdur

Şeyhülislâm Yahyâ G. 110 / b. 4

ehl-i çemen (Ar. Far.): bitkiler

Mest oldı ṣurāḥīyile içer diyü sūsen

Ṭurmışdur ider ehl-i çemen anı ṭemāşā

Münîrî K. 21 / b. 6

Ḫarcanursa n'ola dür zer yirine ehl-i çemen

Dest-i berke o ḳadar eyledi dür jāle niṯār

Râmî K. 21 / b. 7

el (T.): çınar ağacının yaprakları

Ḥınnālamışdı gerçi çenāruñ elin zemān

'Īd-i ḫazānı bozdı velī berd-i bī-emān

Behiştî G. 388 / b. 1

'Īş u neşāṭ vaḳtidür açıldı tāze gül

El ṣalup ehl-i 'işrete gel dir çenār-ı bāġ

Edincikli Ravzî G. 372 / b. 3

Gelene gidene gülşende selāma ṭuruban

Ellerin gögsine ḳor elleri ta'ẓīme çenār

Edirneli Nazmî K. 11 / b. 13

emvāt (Ar.): bitkiler

Ḫurrem gelüp irişdi çü 'Īsā revān bahār

Emvāt-ı ḫāke luṭf ile ḫōş virdi cān bahār

Serâyî K. 15 / b. 1

Emvāt-ı bī-şümār-ı çemen ḥaşr olup ḳamu

Verdi nişāne *yevme yeḳūmu'l-ḥisāb*dan[79]

Hüdâyî K. 5 / b. 3

Emvāt-ı bāġ geydi yine kisvet-i ḥayāt

Āṯār-ı ṣun'-ı ḥażret-i Perverdgār'dan

Sehâbî K. 12 / b. 2

Nefḫ-i ṣūr itdi yine ra'd u döküldi emṭār

Olsa iḥyā demidür cānlanup emvāt-ı bahār

Çorlulu Zarifî K. 8 / b. 1

erbāb-ı bāġ (Ar. Far.): bitkiler

Erbāb-ı bāġı gördi ki cem' oldı ṣoḥbete

Ol bezme ḳıldı āhı odı bülbüli kebāb

Mesîhî K. 7 / b. 3

erbāb-ı gülsitān (Ar. Far.): bitkiler

Nev-rūz irişdi şāh-ı bahār eyledi 'aṭā

Erbāb-ı gülsitāna münaḳḳaş birer ḳabā

(E)mîrek-zâde Mehmed Nâmî K. 8 / b. 1

eşrāf-ı çemen (Ar. Far.): bitkiler

Cümle-i eşrāf-ı çemen geldiler

Ṭoldı yine hep ḫiyem-i nev-bahār

Bosnalı Âsım K. 5 / b. 30

[79] "Hesabın görüleceği gün"den İbrâhim Sûresi 41. âyet.

eṭfāl-i bāġ (Ar. Far.): çiçekler

Eṭfāl-i bāġ maḳdem-i ‘ıyd-i bahār ile
Meşk-i kemān ü tīr-i ciger-dūza başladı

Mezâkî G. 410 / b. 3

Bindi çubuḳdan atlara eṭfāl-i bāġ idüp
Ezhār-ı nev-nihāl-i çemen kesb-i i‘tibār

Vahîd Mahdûmî K. VII / b. 8

eṭfāl-i bahār (Ar. Far.): çiçekler

Mevc urup yemyeşil oldı yine deryā-yı çemen
Baḥr-i aḫḍar ṣanup atılmada eṭfāl-i bahār

Peşteli Hisâlî K. 1 / b. 12

eṭfāl-i çemen (Ar. Far.): çiçekler

Tebessüm ḳıldı eṭfāl-i çemen mehd-i zümürrüdde
Bu ḥālātı görüp bülbüllerüñ ḳalmadı ārāmı

Ümîdî Ahmet G. 277 / b. 2

Ṭoḳundı ṣubḥ-dem bād-ı ṣabā gehvāre-i ḫāke
Ser-efrāz itdi eṭfal-i çemenler ṣaldılar pāyı

‘Ayıntablı Hâfız G. 264 / b. 2

Mehd-i ḫāk içre helāk olmada eṭfāl-i çemen
Ne revādur k’ola bī-berg ü nevā zār u nizār

Şehdî K. 16 / b. 6

Ser-ā-ser ḫᵛāba varmışlardı eṭfāl-i çemen geldi

Ṣu serpdi yüzlerine ebr-i Nīsān dāyevār oldu

Abdî-i Karahisârî K. 26 / b. 6

eṭfāl-i gülzār (Ar. Far.): çiçekler

Ṣovuḳ çaldırmasun deyü seḥer eṭfāl-i gülzāra

Elinde şeb-nem ile sūsenüñ tīġı mücellādur

Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim K. 34 / b. 11

eṭfāl-i sebzezār (Ar. Far.): çiçekler

Eṭfāl-i sebzezāra saḳız çignedür bahār

Sīrāb iderse şeb-nem ile bāġ u raġını

Hâtem K. 3 / b. 16

ezhār (Ar.): deniz

Çemende zevraḳ-ı lāleyle seyr ider jāle

Zemīne öyle hücūm itdi mevce-i ezhār

Şeyh Gâlib K. 17 / b. 7

ferş (Ar.): çayır, çimen

Sebz aṭlası ferş itdi zemīne yed-i ḳudret

‘Āriflere bu ẕevḳa nişān oldığı demdür

Sürmeliçavuş-zâde Cehdî K. 6 / b. 9

ferrāş-ı gülistan (Ar. Far.): ṣabā, nesīm

Sebzenüñ tehniyet-i maḳdemine şeb-nemden

Yine ferrāş-ı gülistān güher-efşān oldı

Kelâmî G. 314 / b. 3

ferş-i fīrūze (Ar. Far.): çimenlik

Ser-ā-ser ṣaḥn-ı ṣaḥrāya döşendi ferş-i fīrūze

İlāhī sen mübārek ḳıl bize bu faṣl-ı fīrūzı

Zâtî G. 1701 / b. 3

ferş-i jengārī (Ar. Far.): çimenlik

Döşendi ferş-i jengārī riyāża dest-i ḳudretden

Ṣabā mānend-i cennet ḳıldı ṣaḥrā vü beyābānı

Dürrî Ahmed Efendi K. 21 / b. 4

ferş-i zeberced (Ar. Ar.): çimenlik

Ferş-i zeberced üstine ḳuruldı ḫaymeler

Gūyā kimisi zer kimi sīmden ḥişārdur

Mihrî Hâtun K. 13 / b. 7

ferş-i zümürrüd (Ar. Ar.): çimenlik

Döşedi ferş-i zümürrüd yine ferrāş-ı ṣabā

Gül gibi seyre gelür deyü o faḫr-ı ebrār

Ahdî-i Bağdâdî K. 1 / b. 23

Faṣl-ı bahār döşedi ferş-i zümürrüdin

Her lāle oldı taḫta çıḳup tācdār-ı bāġ

Edincikli Ravzî G. 372 / b. 2

Zemīn ferş-i zümürrüd döşetdi maḳdemine

Yeşil ‘imāme ile ġonce āşkār oldı

Yârî G. 792 / b. 3

filūri (İtal.): çiçekler

Ẕevḳ eylesün erbāb-ı dil el virdi zīrā rūzgār

Ṭoldı filūriyle çemen gülşende genc açdı ṣabā

Râmî G. 16 / b. 4

fīrūze ṭabaḳ (Far. Ar.): gökyüzü

Sulṭān-ı bahār irdi diyü gülşene gerdūn

Fīrūze ṭabaḳdan niçe dür eyledi yaġmā

Bursalı Rahmî K. 13 / b. 2

gehvāre-i ḫafā (Far. Ar.): yer altı

Gehvāre-i ḫafāda ki ezhār-ı ḫufteler

Nev-zāde-i bahārdur ammā şikār-ı feyż

Erzurumlu Zihnî G. 172 / b. 6

genc (Far.): bahar mevsimi ile canlanmış bitkiler

Dirhem-i berg-i gül-i bādāmı sulṭān-ı bahār

Ṣarf iderse n’ola açıldı nice genc-i defīn

Cinânî K. 28 / b. 4

Ṭarf-ı ṣaḥn-ı bāġda hey ne ḳıyāmetdür ki bu

Yir yüzine çıḳdı cümle genc-i pinhān-ı bahār

Ümîdî Ahmet K. 5 / b. 22

Ẕevḳ eylesün erbāb-ı dil el virdi zīrā rūzgār

Ṭoldı filūriyle çemen gülşende genc açdı ṣabā

Râmî G. 16 / b. 4

gencīne (Far.): bahar mevsimi ile canlanmış bitkiler

Naḳd-i ezhār ile dāmānın pür itdi her dıraḫt

Şol ḳadar gencīne virdi bāġa mīzān-ı bahār

Ümîdî Ahmet K. 5 / b. 6

girye (Far.): yağmur

Virdi zīnet būstāna nitekim bāġ-ı naʻīm

Girye-i ebr-i bahār ile gül-i ḫandān yine

Edirneli Şevkî K. 20 / b. 2

Zemānede iki şey bir dem içre şād olmaz

Sipihr giryeler itdükçe açılur gülzār

Gelibolulu Mustafa Âlî G. 203 / b. 4

ġonce (Far.): sevgili

Taḥammül eylemeyüp ġonce illere açılur

Ne deñlü bülbül-i zār itse kendüyi mestūr

Bâğdatlı Rûhî K. 10 / b. 9

Götürüp ġonce-i raʻnā seḥerī burḳaʻını
Bülbül-i ḫaste-dile eyledi ʻarż-ı dīdār

Süheylî K. 22 / b. 7

ʻAndelīb itse n'ola çāk-i girībān-ı fiġān
Açılup ġonce-i gül eyledi ʻarż-ı dīdār

Beyânî G. 91 / b. 2

gūher (Far.): 1. çiy taneleri

Sebze olmış ḥulle-pūş u ġonce gül-gūn pīrehen
Şāḫ-ı gül gūher-niṣār u lāle yāḳūt-ı ḳabā

Ahmedî K. VII / b. 3

2. yağmur

Ebr-i güher-efşān yine ṣaçduḳca gül-ābın
Cārūb ḳılur ṣaçlarını sünbül-i şeydā

Ahmed Paşa K. 38 / b. 8

Ebr gevher yaġdurur gülşende ʻişret çaġıdur
Sāḳiyā dök sāġar-i billūra laʻl-i ābdār

Üsküdarlı Aşkî K. 36 / b. 5

Füruzān itdi micmer lāle yir yir ṣaḥn-ı gülşende
Hevā ḳıldı muʻaṭṭar dāmen-i ebr-i güher-bārı

Sehmî K. 15 / b. 4

gül (Far.): sevgili

Ḳaldurdı gül niḳābını biñ ‘izz ü nāz ile
‘Arż itdi yine bülbüle zībā ‘iẕārı gör

Kemal Ümmî K. 28 / b. 14

Çemende ‘işve ile almaduḳ göñül ḳomadı
Hezāra nāzlanur gül içüp şarāb-ı ġurūr

Sehî Bey K. 20 / b. 7

Niḳāb-ı sebzini ḳaldurdı gül yandı dil-i bülbül
Cihāna saldı pertev gün gibi ḫōrşīd-i ruḫsārı

Râmî K. 17 / b. 6

Nāle ḳıldı şol ḳadar bülbül gülüñ ‘aşḳına kim
Gözyaşından şeb-çerāġāsā yanar yapraġlar

Âsaf G. 269 / b. 3

gül-āb (Far.): yağmur

Seḥerde çünki bulut yir yüzine ṣaçdı gül-āb
Ṣabā yili yañaġından gülüñ götürdi niḳāb

Ahmedî K. X / b. 1

Müzeyyen oldı yine yir ‘arūsı reng-ā-reng
Saçar ṣabā yüzine ebr şīşesiyle gül-āb

Şeyhî K. 13 / b. 6

Bahārıñ nefḫa-i feyżiyle ebr oldı gül-āb-efşān

Zemīn ‘anber-sirişt [ü] sebzezārı cümle reyḥāndur

Lâzikîzâde F. Nâfiz K. 6 / b. 2

gül-berg-i ra‘nā (Far. Ar.): yanaḳ

Ṣaçdılar sünbüllerin gül-berg-i ra‘nā üstine

Bülbül-i şeydā gibi ‘uşşāḳı ḥayrān itdiler

Amrî G. 23 / b. 4

gül-i ter (Far. Far.): sevgili

Başladı nāz u ‘işveye gül-i ter

Bülbüli ṣad hezār oldıġıçün

Tâcî-zâde Ca’fer Çelebi K. 8 / b. 5

Nergis üstinde degül jāle aġardı çeşmi

Gül-i ter şevḳi ile aġlamadan leyl ü nehār

Bâğdatlı Rûhî K. 15 / b. 9

gülşen eṭfāli (Far. Ar.): çiçekler

Gülşen eṭfālini emzürmek içün dāye-i ebr

Ġonce-i zanbaḳı düzdi çemene pistānvār

Ahdî-i Bağdâdî K. 1 / b. 7

günbed-i ḫaḍrā (Far. Ar.): bahçe

Gözedür her çiçekden yir göz açup ḳudretin anuñ

Ser-ā-ser nite ki olmış baṣar bu günbed-i ḫaḍrā

Hakîkî K. 7 / b. 11

ḫār (Far.): rakip

Ra‘duñ āvāzı mı yoḳsa güli ḫār ile görüp

Güẕer itmiş felege nāle vü efġān-ı bahār

Hikmetî K. 54 / b. 14

ḥarīr-i ḳālīçe (Ar. Far.): çimen

Döşendi ḫāne-i ḫāke ḥarīrī ḳālīçe

Serāy-ı dil-keşe döndi ḫarābe-i ġabrā

Râmî K. 3 / b. 17

ḥarīr-i sebz (Ar. Far.): çimenlik

Kenār-ı sünbül ü nesrīn olalı lāleye bālīn

Ḥarīr-i sebzi ṣaḥrānuñ gül ü reyḥāna pisterdür

Molla Aşkî K. 33 / b. 14

Ḥarīr-i sebzeye ṭaġıtdı naḳdin şehr-i gülşende

Bahāruñ tāciri şimdi yine germ itdi bāzārı

Nev‘î-zâde Atâyî K. 8 / b. 16

ḫayl-i bahār (Ar. Far.): bahar mevsimiyle havaların ısınması, tabiatın canlanması

Ḫayl-i bahār sürdi yine sebzezārdan

Bād-ı ḫazān ḳovıldı yemīn ü yesārdan

Hüdâyî G. 173 / b. 1

Ḫazāna ḫayl-ı bahār ile geldi ḫusrev-i gül

Semend-i bād-ı bahārī ḫazāna virdi ġubār

Derzi-zâde ʻUlvî K. 12 / b. 16

Yine ḫayl-ı bahār itdi şeh-i Behmen'le peygārı

Degüldür lāle ḫūn-ālūde ḳıldı tīġ-i kūhsārı

Nevʻî-zâde Atâyî K. 8 / b. 1

ḫayme-i sefīd (Ar. Far.): kar

Göstermez oldı yāsemenün sebz çāderin

Bir ḫayme-i sefīd ḳurup aña nev-bahār

ʻAzmî-zâde Hâletî G. 131 / b. 2

ḫayyāṭ-ı ezel (Ar. Ar.): Allah

Nev-bahār irdi diyü gülşene ḫayyāṭ-ı ezel

Şāhidān-ı çemene dikdi niçe sebz-i ḫulel

Bursalı Rahmî K. 4 / b. 1

ḫazāyin (Ar.): bahar mevsimi ile yeryüzünün canlanması

Açıldı ġaybi ḫazāyin bezendi rūy-zemīn

Şaçıldı ʻāleme yine yegi fütūḥ u mubāḥ

Kemal Ümmî K. 28 / b. 2

hezār (Far.): 1. āşık

Çemende ‘işve ile almaduḳ göñül ḳomadı

Hezāra nāzlanur gül içüp şarāb-ı ġurūr

Sehî Bey K. 20 / b. 7

Cāmesin gülşende gül geh sürḫ ü gāhī āl ider

Göñlin alınca hezāruñ niçe yüzden āl ider

Budinli Hisâlî G. 70 / b. 1

2. damat

Kefinde ḫātem-i la‘līne dönmiş ġonce-i nev-ḫīz

‘Arūs-ı gül hezār-ı bāġ içün gūyā nişānlanmış

Dîvâne Rüşdî G. 270 / b. 4

ḫınnā (Ar.): sonbaharla birlikte yaprakların sarı turuncu renk alması

Ḫınnālamışdı gerçi çenāruñ elin zemān

‘Īd-i ḫazānı bozdı velī berd-i bī-emān

Behiştî G. 388 / b. 1

ḫil‘at (Ar.): ağaçların yaprakları, çiçekleri

Eşcār-ı cihānuñ giyeli ḫil‘at-i nev-rūz

Biñ cān ile reşk itdi görüp anları ṭūbā

Fânî K. 1 / b. 8

Ḫil‘at-i rengīn ‘aṭā ḳıldı ser-ā-ser nev-bahār

Ḳara çulda gerçi ḳomışdı dıraḫtı bād-ı dey

Figânî G. 97 / b. 2

Yol başup ḫil‘at-i eşcārı ḳamu ġāret ider

Bād olmış yine der-bend-i çemende reh-zen

Gelibolulu Mustafa Âlî K. 65 / b. 7

Dıraḫt-ı dil-güşālar gūna gūna ḫil‘atın giymiş

Temāşā itmek içün ṣubḥ-demle verd-i ra‘nāyı

‘Ayıntablı Hâfız G. 264 / b. 4

Hindū-yı çerḫ (Far. Far.): Zuhal

Geldi bir dīnār ile bāzār idüp Hindū-yı çerḫ

Aldı dürr-i jāleyi gülşende yine rāygān

Ümîdî Ahmet K. 8 / b. 11

ḫiyem-i nev-bahār (Ar. Far.): ağaçlar

Cümle-i eşrāf-ı çemen geldiler

Ṭoldı yine hep ḫiyem-i nev-bahār

Bosnalı Âsım K. 5 / b. 30

ḫūbān-ı çemen (Far. Far.): çiçekler

Ḫūbān-ı çemen olmaġa ḥüsnini müşāhid

Ebr atdı semādan yire mir‘āt-ı mücellā

Fânî K. 1 / b. 7

ḥulle-i ḫaḍrā (Ar. Ar.): canlanmış bitkiler

Hevā ‘arāyiş-i gülzāre oldı çihre-güşā

Bahār gülşene giydirdi ḥulle-i ḫaḍrā

Fuzûlî K. 1 / b. 1

ḫūnīn pīrehen (Far. Far.): kırmızı gül yaprakları

Gördi ḫūnīn pīrehen gül Yūsufını lā-cerem

Pīr-i Ken‘ān gibi ider ‘andelīb efġān yine

Edirneli Şevkî K. 20 / b. 4

‘İsi (Ar.): sabā

Eyledi iḥyā çemen erbābını

‘İsi-yi pākīze-dem-i nev-bahār

Bosnalı Âsım K. 5 / b. 2

ḳabā (Ar.): baharla birlikte canlanmış bitkiler

Nev-rūz irişdi şāh-ı bahār eyledi ‘aṭā

Erbāb-ı gülsitāna münaḳḳaş birer ḳabā

(E)mîrek-zâde Mehmed Nâmî K. 8 / b. 1

ḳalīçe-i rengīn (Far. Far.): ilkbahar mevsimi ile tabiatın canlanması

Oldı ezhār-ı çemen zīnet-i ṣaḥn-ı gülzār

İtdi güsterde o ḳalīçe-i rengīni bahār

İhyâ K. 7 / b. 1

ḳara çul (T. Ar.): kışın ağaçların yapraksız kalması

Ḫil‘at-i rengīn ‘aṭā ḳıldı ser-ā-ser nev-bahār

Ḳara çulda gerçi ḳomışdı dıraḫtı bād-ı dey

Figânî G. 97 / b. 2

ḳış cündi (T. Ar.): soğuk hava, kar, tipi, fırtına vb.

Ḳış cündi līk dinlemeyip gerdi gögsini

Çekdi reh-i mürūruna bir ser ki sırrı var

Beylikçi İzzet G. 65 / b. 8

ḳış çerīsi (T. T.): soğuk hava, kar, tipi, fırtına vb.

Emr ider gün nūrı birle giderür dün ẓulmetin

Viri bir yaz leşkeri ile ḳış çerīsin ṭaġıdur

Kemal Ümmî K. 29 / b. 5

ḳumāş-ı sebz (Ar. Far.): çimenlik

Yine ḳumāş-ı sebz ser-ā-ser çiçekleyüp

Mā'ī ḳabā geyürdi çemenzāra cūybār

'Azmî-zâde Hâletî K. 6 / b. 6

la'līn ṭabaḳ (Ar./Far. Ar.): çiçekler

Ṣu degül la'līn ṭabaḳlar içre gevherler durur

Pāy-ı yāra neṣr içün iḥżar idüpdür gülsitān

Hayretî K. 15 / b. 10

leben (Ar.): yağmur

Virür hezār mihr ile gör dāye-i seḥāb

Gehvāre-i zemīnde çemen ṭıflına leben

Molla Aşkî K. 19 / b. 6

Ḫāk mehdinden ider cünbüşi ḳuvvet dutuban

Dāye-i ebr çemen ṭıflına virdükçe leben

Molla Aşkî K. 40 / b. 4

leşker (Far.): sıcak hava, güneş ışınları vb.

Bu faṣl içinde ḳaçup berf düşdi kūhsāre

Çekince şāh-ı bahār üstine anuñ leşker

‘Azmî-zâde Hâletî K. 25 / b. 2

Şāhenşeh-i bahār yine çekdi leşkeri

Dikdi feżā-yı gülşene gül-gūn ‘alemleri

Nevres-i Kadîm K. 27 / b. 2

leşker-i bahār (Far. Far.): sıcak hava, güneş ışınları vb.

Güller siperler ile üleşdi fīloriyi

Mülk-i şitā’yı ġāret idüp leşker-i bahār

Bâkî G. 130 / b. 3

Eglense ḳalsa yolda n’ola leşker-i bahār

Gül-nāk itdi her ṭarafı ebr-i ḳaṭre-bār

Riyâzî G. 71 / b. 2

Düzd-i ḫarīf-i berg-rubāyı şikār içün

Gönderdi bāġa şāh-ı çemen leşker-i bahār

Vahyî K. 28 / b. 5

leşker-i dey (Far. Far.): soğuk hava, kar, tipi, fırtına vb.

Kūhsār-ı ‘ademe reh-rev-i idbār oldı

Leşker-i dey idemez bir daḫi ġavġa-yı bahār

Abdî-i Karahisârî G. 111 / b. 12

leşker-i nev-rūz (Far. Far.): sıcak hava, güneş ışınları vb.

Şitā’yı leşker-i nev-rūz itmediyse helāk

‘Aceb bu dāmen-i kūhsār ḳandan oldı ki dem

Zâtî K. 13 / b. 8

Seḥer ki leşker-i nev-rūz çıḳdı ṣaḥrāya

Şitā’ memāliki ser-cümle vardı yaġmāya

‘Azmî-zâde Hâletî K. 2 / b. 1

Ḳondı ṣaḥn-ı çemene leşker-i şāh-ı nev-rūz

Ḳurdılar gülşene bir ẖayme-i ‘ālī-şerefāt

Beyânî K. 4 / b. 7

leşker-i sermā (Far. Far.): soğuk hava, kar, tipi, fırtına vb.

Bāşun açdı bīd-i Mecnūn yerlere sürdi yüzin

Tā olınca leşker-i sermā cihāndan tārmār

Sahhaf Rüşdî K. 3 / b. 9

leşker-i sulṭān-ı bahār (Far. Ar. Far.): ilkbahar mevsimi ile tabiatın canlanması

Görünür kevkebe-i leşker-i sulṭān-ı bahār

Zīb-i bāġ oldı ḳumāş-ı çemen-i tāze ẓuhūr

Hafız-zâde Sa‘di Çelebi K. V / b. 2

Şeh-i nev-rūz gelüp Bağçe-serāy-ı çemene

Ḫayme-sāz oldı yine leşker-i sulṭān-ı bahār

Şehdî K. 44 / b. 1

leşker-i şāh-ı bahār (Far. Far. Far.): ilkbahar mevsimi ile tabiatın canlanması

Leşker-i şāh-ı bahārıñ göricek şevketini

Ḳaçdıdı ‘askeri mānend-i gürūh-ı sekbān

Ahmed Hamdi K. 9 / b. 3

levn-ā-levn libas (Far. Ar.): baharla birlikte bitkilerin yeşermesi, çiçeklerin açması

Ṭonandı yazı vü ṭaġlar libāsta levn-ā-levn

Bezendi bağça vü bağlar ḳamu maḳām-ı merāḥ

Kemal Ümmî K. 28 / b. 11

libas (Ar.): ilkbahar mevsimi ile tabiatın canlanması

Ṭonandı dürlü libas ile yazı vü hem bāġ

Bezendi beñzedi her yir dükān-ı bezzāze

Kemal Ümmî K. 36 / b. 4

Taġyīr buldı girdi bir özge libāsa dehr

Kesb eyledi zemāne hümā nā-şi‘ār-ı nev

Kelâmî G. 280 / b. 2

Geymiş vücūd-ı ‘ālem aḫḍar libās-ı ḫaḍrā

Şāḫ-ı gül üzre degmiş la‘lin ḳabā-yı nev-rūz

Kütahyalı Rahîmî G. 108 / b. 2

lü’lü (Ar.): 1. jāle

Niṣār ḳılmaġ içün ḫ^{v}ace-i bahār itmiş

Gülün ṭabaḳlarını ṭolı lü’lü-i mesrūr

Bâğdatlı Rûhî K. 10 / b. 19

2. yağmur

Seḥer ebr-i bahāruñ luṭfını gör

Çemenzāruñ olur lü’lü’-niṣārı

Beyânî K. 9 / b. 11

lü’lü-yi ‘Aden (Ar. Ar.): yağmur

Cennet-i ‘Aden oldı gülzār āb-ı kevṣer cūybār

Ebr lü’lü-yi ‘Aden ṣaçdı vü yil müşg-i Ḫıṭā

Ahmedî K. VII / b. 4

lü’lü-yi lālā (Ar. Far.): çiy tanesi

Açdı gözüni uyḫundan uş nergis-i ra‘nā

Aldı ḳadeḫ-i la‘l eline lāle-i ḥamrā

Gül ferşine her-dem ṣaçılur lü’lü-yi lālā

Gel bāġa teferrüc ḳılalum iy gözi şehlā

Gör kim nicesi tāze vü ḫandāndur u ḫurrem

Ahmedî M. 1 / 2

mehd (Ar.): yer, toprak

Mehd[de] dil dırāz ider sūsen

Ya‘nī ‘Īsā gibi ḳıla güftār

Çâkerî K. 5 / b. 3

Sūsen-i āzāde ‘Īsī gibi mehdinden henüz

Dil uzatmışdur ki’de ḥaḳ birligini āşkār

Edirneli Şevkî K. 8 / b. 6

mehd-i zümürrüd (Ar. Ar.): bahçe, çimenlik

Tebessüm ḳıldı eṭfāl-i çemen mehd-i zümürrüdde

Bu ḥālātı görüp bülbüllerüñ ḳalmadı ārāmı

Ümîdî Ahmet G. 277 / b. 2

meşşāṭa-i devr-i zemān (Ar. Ar. Ar.): bahar mevsimi

Girih-gīr eyledi meşşāṭa-i devr-i zemān geldi

Yolunmışken ser-ā-ser sünbülüñ zülf-i perīşānı

‘Azmî-zâde Hâletî K. 20 / b. 12

meşşāṭa-i kudret (Ar. Ar.): Allah

Cihāna zīb ü fer virdi yine meşşāṭa-i ḳudret

‘Arūs-ı nev gibi ārāyiş itdi kühne dünyāyı

Bâkî K. 15 / b. 3

mīnā vü la‘l (Far. Ar. Far.): çiçekler

Gülzār-ı ḫuld bigi ser-ā-ser bezendi uş

Mīnā vü la‘l ile çemen ü lālezār ḫoş

Ahmedî G. 297 / b. 2

mir‘āt-ı mücellā (Ar. Ar.): yağmur sularının birikmesi

Ḫūbān-ı çemen olmaġa ḥüsnini müşāhid

Ebr atdı semādan yire mir‘āt-ı mücellā

Fânî K. 1 / b. 7

muṭrib-i çarḫ (Ar. Far.): Zühre, Venüs

Mevsim-i ‘ayş u ṭarabdur şeb-i ‘īd irdi diyü

Muṭrib-ı çarḫ eline aldı meger mūsīḳār

Bâkî K. 25 / b. 5

mürde (Far.): bitkiler

Bād-ı bahār ṣan ki Sirāfil ṣūrıdur

Kim ṭoldı mürdeler dirilüb maḥşer-i çemen

Lâmi’î Çelebi Tcb. II / III / b. 2

Mürde-i ḫāk bu dem buldı yine tāze ḥayāt

Ṣaḥn-ı gülşende ṣabā oldı meger ‘Īsī-dem

Revânî K. 20 / b. 2

Olup nesīm-i seḥer-geh Mesīḥ-i rūḥ-efzā

Çemende eyledi enfās-ı mürdeler iḥyā

Râmî K. 3 / b. 1

naḳḳāş (Ar.): Allah

Nice naḳş itdi gör ol naḳḳāş ṣun‘ından yine

Her dıraḫt-ı ḫāmdan gösterdi bir rūy-ı nigār

Mihrî Hâtun G. 53 / b. 2

İtmege bezm-i gülistānı muṣavver yir yir

Aldı naḳḳāş-ı ḳażā destine zerrīn pergār

Râmî K. 21 / b. 10

naḳḳāş-ı zemān (Ar. Ar.): Allah

Yine naḳḳāş-ı zemān eyleyüp āheng-i nigār

Ṣafaḥāt-ı çemeni eyledi pür-naḳş-ı bahār

Ganîzâde Nâdirî K. XXII / b. 1

naḳş-bend (Ar./Far.): Allah

Bahār irişdi cihān buldı zīb-i gūn-ā-gūn

Zemīne virdi cilā naḳş-bend-i kün fe-yekūn

Süheylî G. 243 / b. 1

naṭ‘-ı jengārī (Ar. Far.): çayır, çimen

Bahār irdi yine bāġa döşendi naṭ‘-ı jengārī

Yine sulṭān-ı gül itdi müşerref taḫt-ı gülzārı

Nef ‘î K. 49 / b. 1

naṭ‘-ı münaḳḳaş (Ar. Ar.): ilkbahar mevsimi ile tabiatın canlanması, renklenmesi

Ṣaldı bir naṭ‘-ı münaḳḳaş ṣaḥn-ı ṣaḥrāya ṣabā

Kim onuñ naḳşında ḥayrāndur nigāristān-ı Çīn

Ahmed Paşa K. 24 / b. 8

naṭ‘-ı sebz (Ar. Far.): çimenlik

Naṭ‘-ı sebz ile döşendi yine eyvān-ı bahār

Taḫt-ı gülşende cülūs eyledi sulṭān-ı bahār

Sürûrî K. 13 / b. 1

naṭ‘-ı zemīn (Ar. Far.): çimenlik

Ṭutuldı çetr-i mu‘allā döşendi naṭ‘-ı zemīn

Bisāṭ-ı ṣa‘bede-bāzı bıraḳdı çarḫ-ı berīn

Edirneli Şevkî K. 18 / b. 1

nāzenīnān-ı çemen (Far. Far.): çiçekler

Nāzenīnān-ı çemen eyledi ‘arż-ı dīdār

Dīde-i nergis-i şehlā n’ola olsa pür-nūr

Sa‘dî K. V / b. 6

nev-‘arūs-ı bāġ (Far./Ar. Far.): çiçekler

Nev-‘arūs-ı bāġ ile olup yine maḥrem bahār

Eyledi dāmādveş gülşende çoḳ ‘ālem bahār

Bursalı Rahmî G. 42 / b. 1

nev-‘arūs-ı çemen (Far./Ar. Far.): çiçekler

Nev-‘arūs-ı çemene oldı ḳaranfil şāne

‘Aks-i ḥurşīd-i cihān-tāb ile ṣu āyīne-dār[80]

Derzi-zâde ‘Ulvî K. 18 / b. 7

Nev-‘arūs-ı çemene yapmaġ içün bāzūbend

Zer-ger-i faṣl-ı bahār aldı resim zanbaḳdan

Nûrî İbrahim K. 12 / b. 9

Yine meşşāṭa-i feyż-i eṯer-i luṭf-ı havā

Nev-‘arūs-ı çemeni eyledi pür-zīb ü bahā

Şeyhülislâm İshâk K. 16 / b. 10

nev-rūz kisvet (Far. Ar.): ilkbahar mevsimi ile tabiatın canlanması

Ṭıfl-ı nihāl-i gülşen sīm ü zere batuban

Nev-rūz kisvet ile donana naḫl u būstān

Hayâlî-i Gülşenî K. 11 / b. 4

nigār (Far.): çiçekler

Oldı ṣaḥrā nigār-ḫāne-i Çīn

Her ṭaraf pür-nigār oldıġıçün

Tâcî-zâde Ca’fer Çelebi K. 8 / b. 4

niḳāb (Ar.): gül yaprakları

Seḥerde çünki bulut yir yüzine ṣaçdı gül-āb

Ṣabā yili yañaġından gülüñ götürdi niḳāb

Ahmedî K. X / b. 1

[80] Divan metninde “ayne-dār” şeklinde geçen bu kelime vezin ve anlam uyumunu sağlamak için düzeltilmiştir.

Açdı gülüñ niḳābın bād irdi gülsitāne

Gösterdi rūy-ı baḫtı āyīne-i zemāne

Bâkî G. 470 / b. 1

nuḳl-i bahār (Ar. Far.): çiçekler

Getürdi sāḳī-i gülşen piyāle-i zerrīn

Ṭonatdı nuḳl-i bahār ile ṣofra-i ṣaḥrā

Râmî K 3 / b. 8

oḳ (T.): diken

Eger oḳ urmadısa gül yine bülbül yüregine

Niçün ḳana bulaşupdur ser-ā-ser şöyle peykānı

Hoca Dehhânî K. 1 / b. 5

ordu-yı çemen (T. Far.): bitkiler

Cünd-i dey bir gün ider deyü ‘ale’l-ġafle hücūm

Ḳurdı zencīrini ordu-yı çemende enhār

Râmî K. 21 / b. 11

penbe (Far.): kar

Penbe-zār olmış iken dāġ-i taḥassurle zemīn

Şerḥalar çekmiş iken sīnesine her eşcār

Nahifî K. VIII / b. 9

pençe (Far.): güneş ışınları

Girībān-ı güli çāk eyler açar pençe-i ḫurşīd

Gerekse jāle aña dügme itsün dür-i şehvārı

Sehmî K. 15 / b. 7

Genc-i sīm-i berf ü Ḳārūn-ı şitā' geçdi yire

Virdi Mūsā-yı bahāruñ pençe-i mihri żiyā

Ganîzâde Nâdirî K. 5 / b. 2

Pençe-i mihr-i münīr itmege keşf-i niḳāb

Ḳalmadı ġoncelerüñ rāz-ı nihānı mestūr

Sa'dî K. V / b. 5

pīrāhen (Far.): gül yaprakları

Nev-'arūs-ı gül gibi pīrāhen-i āl üstine

Lāle dürr-i jāleden gūy-ı girībān eyledi

Bâkî K. 7 / b. 8

piyāle-i zerrīn (Far. Far.): nergis

Getürdi sāḳī-i gülşen piyāle-i zerrīn

Ṭonatdı nuḳl-i bahār ile ṣofra-i ṣaḥrā

Râmî K 3 / b. 8

ra'iyyet-i çemen (Ar. Far.): bitkiler

Ra'iyyet-i çemenüñ ḳaldırup 'avārıżını

Yirine geldi şeneldi ḫānedān-ı ḳadīm

Bosnalı Sâbit K. XXXV / b. 9

rengīn câme (Far. Far.): ilkbahar mevsimi ile tabiatın canlanması

Açdı ‘anber ḥoḳḳasın ṣaḥrāda ‘aṭṭār-ı ṣabā
Düzdi rengīn cāmesin būstānda bezzāz-ı zemīn

Ahmed Paşa K. 24 / b. 2

resen (Far.): güneş ışınları

Çıḳdı zindān-ı zemīn içre olan cümle nebāt
Ṣaldı çün ṣa‘ṣa‘a-i mihr felekden reseni

Zâtî K. 61 / b. 4

ṣaff-ı leşker (Ar. Far.): bitkiler

Bādāmī bir çiçekli giyüb eyledi ẓuhūr
Tanẓīm-i ṣaff-ı leşkere serheng-i nev-bahār

Halil Nûrî G. 66 / b. 2

ṣarrāf-ı zemān (Ar. Far.): bahar mevsimi

Hākde dirhem ü dīnārını kenz itmiş idi
Yine ṣarrāf-ı zemān eyledi ıẓhār-ı künūz

Beyânî G. 324 / b. 2

sebz ḳumaş (Far. Ar.): çayır, çimen

Ḳudūm-ı şāh-ı bahāra döşendi sebz ḳumaş
Çekīde jāle degüldür feşānde nuḳre-i sīm

Ahmed Hamdi K. 9 / b. 3

sebz-i ḥarīr (Far. Ar.): çayır, çimen

Bahār irişdi döşendi zemīne sebz-i ḥarīr
Ḳudūm-i şāh-ı güli eyledi ṣabā tebşīr

Vahîd Mahdûmî K. XII / b. 1

sebzīn ḳabā (Far. Ar.): çayır, çimen

Destār-ı şevḳi tāzeledi her gül-i sefīd
Sebzīn ḳabālara bürünüp deşt ü kūhsār

Kırımlı Rahmî K. 9 / b. 7

sebz-gūn kemḫā (Far. Far.): çayır, çimen

Ferş olunmış ṣuffe-i bāġa bisāṭ-ı inbisāṭ
Bir ḳumāş-ı nev döşenmiş sebz-gūn kemḫā gibi

İzzet Ali Paşa K. 4 / b. 24

sebz-perniyān (Far. Far.): bitkilerin yeşermesi

Cenāb-ı ḫüsrev-i nev-rūz-ı nev-bahārīden
Ahālī-i çemene sebz-perniyān geldi

Bosnalı Sâbit K. XXXIV / b. 5

sefīd ḫayme (Far. Ar.): kar

Sefīd idi şecerüñ gerçi ḫaymesi evvel
Boyandı berg-i bahār ile şimdi ḫaḍrāya

‘Azmî-zâde Hâletî K. 2 / b. 2

sīm (Far.): 1. ağaçların çiçekleri

Seyre gel bāġa ṣafā geldin diyü her bir dıraḫt

Durup ayaġ üstüne başıña sīm itsün niṯār

Usûlî K. 3 / b. 15

2. jale

Döşedi ferş-i zümürrüd girü ṣaḥrāya çemen

Ṣaçdı ol luṭfı görüp üzerine sīm semen

Molla Aşkî K. 40 / b. 1

İtdi gülşende nihāli yine taḥrīk ṣabā

Eyledi sīm ile pür sāġar-ı gülfāmı bahār

Süheylî G. 91 / b. 2

Yine gül naḫli ṭonandı olıcaḳ sūr-ı bahār

Ṭutdı hep yir yüzini sīm-i niṯār-ı ezhār

‘Azmî-zâde Hâletî K. 18 / b. 1

sīm-lenger (Far. Far.): yasemin çiçeğinin yaprakları

Biḥār-ı sebze ṣalar yāsemīn sīm-lenger

Yeşil resenleri ṭaḳmış ana ḳulāc ḳulāc

Zâtî K. 66 / b. 9

sīm ü zer (Far. Far.): 1. çiçeklerin rengarenk yaprakları

Ṭıfl-ı nihāl-i gülşen sīm ü zere batuban

Nev-rūz kisvet ile donana naḫl u būstān

Hayâlî-i Gülşenî K. 11 / b. 4

Sīnem ile pür olupdur her seḥer zerrīn ḳadeḥ

Sīm ü zer almış niṣār içün ele her şāḫlar

Muhibbî G. 998 / b. 2

Medḥ oḳıduḳça şāhid-i gülzāre ‘andelīb

Şāḫ-ı şükūfe eyler idi sīm ü zer niṣār

Prizrenli Şem‘î K. 9 / b. 5

2. jâle

Sīm ü zerle ṭabaḳın itdi leb-ā-leb gül-i ter

Kim ide ayaġına şāhid-i servüñ īṣār

Süheylî K. 22 / b. 9

sipeh / sipāh (Far.): 1. kış mevsimindeki soğuk hava, kar, fırtına vb.

Sipeh-i şiddet-i dey def‘ine yüz biñ gülden

Her yaña çekdi revān eyledi leşker nev-rūz

Kelâmî G. 109 / b. 4

Dağıtdı berg-i ḫazānveş sipāh-ı sermāyı

Bahār taḳdı meger bīde ḫançer-i fulād

Mehmed Memdûh Faik Bey K. 5 / b. 7

2. baharın gelmesiyle canlanan bitkiler

Sipāh-ı nev-bahāruñ evveli geldi çemenzāre

Ḳurıldı nā-revinden sayebān-ı çetr-i jengārı

Râmî K. 17 / b. 5

siyāh (Far.): kış mevsiminde yapraksız kalan ağaçlar, çimensiz kalan toprak vb.

Geydi yeşil ṭonın yine ṣoydı siyāhını

Bāġ-ı bihişt'e beñzedi küllī diyārı gör

Kemâl Ümmî K. 30 / b. 3

süd (T.): kar

Ṭıfl-ı çemenüñ bitdi 'iẕārında ḫaṭ-ı sebz

Süd virür iken dāye-i ebr-i çemen-ārā

Ahmed Paşa K. 38 / b. 6

sünbül (Far.): saç

Ṣaçdılar sünbüllerin gül-berg-i ra'nā üstine

Bülbül-i şeydā gibi 'uşşāḳı ḥayrān itdiler

Amrî G. 23 / b. 4

sündüs-i ḫaḍrā (Ar. Ar.): çayır, çimen

İdince berd-i 'acūzun ketān-ı berfini maḥv

Zemīne sündüs-i ḫaḍrā geyürdi māh-ı bahār

Arpaemîni-zâde Sâmî K. 20 / b. 4

şāhenşeh-i ezhār (Far. Ar.): gül

Maḳdem-i şāhenşeh-i ezhāra sünbülzārdan

Misk ü 'anberler niṯār eyler hevā nev-rūzdur

Nakşî G. LXXXVIII / b. 5

şāh-ı eyvān-ı ḥamel (Far. Far. Ar.): güneş

Şāh-ı eyvān-ı ḥamel teşrīf idüp dīvānına

Ehl-i bāġa eylesün cūd u seḫā nev-rūzdur

Şeyhülislâm Yahyâ G. 110 / b. 4

şāhidān-ı çemen (Far. Far.): çiçekler

Şāhidān-ı çemene gerçi nihāyet yoḳdur

Cümleye ġālib olur ḥüsnde ammā gül-i āl

Bâğdatlı Rûhî K. 22 / b. 9

Nev-bahār irdi diyü gülşene ḫayyāṭ-ı ezel

Şāhidān-ı çemene dikdi niçe sebz-i ḥulel

Bursalı Rahmî K. 4 / b. 1

Şāhidān-ı çemen ārāyiş-i nev buldı yine

Kimi sīmīn-beden oldı kimisi gül-ruḫsār

Şeyhülislâm İshâk K. 22 / b. 2

şāhid-i gülzār (Far. Far.): çiçekler

Göz açup şāhid-i gülzāra seḥer itdi naẓar

Nergise virmiş iken ḫᵛāb-ı şitā' ḫayli kesel

Bursalı Rahmî K. 4 / b. 14

şarḳ leşkeri (Ar. Far.): kış mevsimi, soğuk hava

Ḳaçmazdı ṭaġa şimdi daḫi şarḳ leşkeri

Ṣaḥrāda ceng ḳılmasa bir dem bahār ile

Çâkerî G. 110 / b. 4

şeh-i ḫāver (Far. Far.): güneş

Şeh-i ḫāver ser-ā-pā ḳaldırup şeb-nemleri yirden

Muḥaṣṣal dāne devşürdi elinde tīġ-ı zer-kārı

Ganîzâde Nâdirî K. VII / b. 5

Zerrīn ‘alem diküp şeh-i ḫāver ‘ale’s-seḥer

İtdi şikeste şāh-ı deyi ḫusrev-i bahār

Râmî G. 82 / b. 4

şem‘-i ḫāver (Far. Far.): güneş

Nāz ile geldi yine meclise şem‘-i ḫāver

Şeb-i tārīk-i ġama eyledi baḫş-ı envār

Nahifî K. VIII / b. 16

şitā’ ‘askeri (Ar. Ar.): soğuk hava, kar, tipi, fırtına vb.

Ḳalmadı ikisi bir yerde şitā’ ‘askerinüñ

Göricek şevketini şāh-ı gülüñ itdi firār

Peşteli Hisâlî K. 1 / b. 7

şitā’ ceyşi (Ar. Ar.): soğuk hava, kar, tipi, fırtına vb.

Çekip şemşīr-i cevher-dārını sūsen miyānından

Şitā’ ceyşin kesip biçmekde hemçün leşker-i aʿdā

Seyyid Burhân K. 8 / b. 2

şitā' leşkeri (Ar. Far.): soğuk hava, kar, tipi, fırtına vb.

Ḳanını dökmege ġabrāya şitā' leşkerinüñ

Sūsenüñ ṭaḳdı miyān bendine ḫançer nev-rūz

Budinli Hisâlî G. 170 / b. 3

taḫt-ı zeberced (Ar. Ar.): çimenlik

Gül taḫt-ı zebercedde geyüp tāc-ı muraṣṣā'

Başına niṯar itdi havā lü'lü'-i lālā

Ahmed Paşa K. 38 / b. 11

Zeyn idüp ḳarşusına nergis-i zerrīn-külehi

İtdi gül pādşehi taḫt-ı zebercedde ḳarār

Prizrenli Şem'î K. 7 / b. 21

taḫt-ı zümürrüd (Ar. Ar.): çimenlik

Yine sulṭān-ı gül taḫt-ı zümürrüdfāmına geçdi

Nola ezhār u eşcāra çıḳarsa ḫil'at-i nev-rūz

Nev'î-zâde Atâyî G. 95 / b. 3

Taḫt-ı zümürrüdine cülūs itdi şāh-ı gül

Feryāda geldi firḳat elinden hezār hezār

'Azmî-zâde Hâletî G. 131 / b. 7

Yine taḫt-ı zümürrüdfāmına sulṭān-ı gül geçmiş

Hezāruñ bāġı ṭutmış ḫārdan feryād u efġānı

Fasîh Ahmed Dede K. 5 / b. 2

ṭās-ı pür-āteş (Far. Far.): yıldız

Çü giydi ḫırka-i zerrīni ṭās-bāz-ı felek

Hezār ṭās-ı pür-āteş nihān oldı hemīn

Edirneli Şevkî K. 18 / b. 3

tāze cān (Far. Far.): bahçenin yeşermesi

Ḫōş cüvān itdi cihānın pirini devrān yine

Bād-ı nev-rūz ile būstān buldı tāze cān yine

Necâtî Beg G. 480 / b. 1

ṭıfl-ı nihāl-i gülşen (Ar. Far. Far.): çiçekler

Ṭıfl-ı nihāl-i gülşen sīm ü zere batuban

Nev-rūz kisvet ile donana naḫl u būstān

Hayâlî-i Gülşenî K. 11 / b. 4

ṭınāb-ı zerrīn (Ar. Far.): güneş ışınları

Gün çekdi yire ṭınāb-ı zerrīn

Naṣb oldı meger maḳām-ı nev-rūz

Hikmetî K. 95 / b. 2

tīġ (Far.): güneşin ışınları

Ḫāricīdür ṣaḥn-ı gülşende diyü gün şeb-neme

Tīġ urur yıl on iki aydur imāmīler gibi

Edirneli Nazmî G. 6551 / b. 3

Tīġ ile geldi güneş açdı çemen milketini

Leşker-i ‘ıyş u ṭarab oldı cihān māl-ā-māl

Prizrenli Şem‘î K. 8 / b. 10

‘Aceb mi heybet ile zühresin çāk eylese berfüñ

Yine Behrām-ı ḫāver çekdi tīġ-i āteş-efşānı

Sabrî Mehmed Şerîf K. 16 / b. 2

tīġ-ı zer-kār (Far. Far.): güneşin ışınları

Şeh-i ḫāver ser-ā-pā ḳaldırup şeb-nemleri yirden

Muḥaṣṣal dāne devşürdi elinde tīġ-ı zer-kārı

Ganîzâde Nâdirî K. VII / b. 5

ṭonanma (T.): ilkbahar mevsimi ile canlanmış bitkiler

Müşerref ḳılmaġ içün maḳdem-i nev-rūz-ı sulṭānı

Ṭonanma geldi şehr-i gülşene bir özge ‘ālemdür

Sabûhî G. XXIX / b. 3

üstād-ı ezel (Ar. Ar.): Allah

Öyle naḳş eyledi levḥ-i güle üstād-ı ezel

Cānı var mı k’ide taṣvīr anı kilk-i Bih-zād

Arpaemîni-zâde Sâmî K. 3 / b. 4

yaz leşkeri (T. Far.): ilkbahar mevsimi ile canlanmış bitkiler

Emr ider gün nūrı birle giderür dün ẓulmetin

Viri bir yaz leşkeri ile kış çerīsin ṭaġıdur

Kemal Ümmî K. 29 / b. 5

yed-i beyżā (Ar. Ar.): zanbağın yaprakları

Yed-i beyżāsını zanbaḳ çıḳarup Mūsāvār

Eyledi gülşeni envār-ı tecellī Eymen

Gelibolulu Mustafa Âlî K. 65 / b. 3

yeşil aṭlas (T. Ar.): çimenlik

Bir münaḳḳaş yeşil aṭlas döşedi bād-ı ṣabā

Naḳş-ı pür zīverini pāy-ı peleng ṣandı gören

Nûrî İbrahim K. 12 / b. 12

yeşil cāme (T. Far.): dağlarda otların büyümesi

Nev-bahār geldi yeşil cāme geyindi ṭaġlar

Ḫurreminden cūş idüp bulandı hep ırmaġlar

Âsaf G. 269 / b. 1

yeşil dībā (T. Far.): ilkbahar mevsimi ile canlanmış bitkiler

Çemen a‘yānına geydürdi yeşil dībālar

Oldı ḫażrāda meger Ḫıżr ile hem-ser nev-rūz

Peşteli Hisâlî G. 210 / b. 3

yeşil resen (T. Far.): yasemin çiçeğinin sapı

Biḥār-ı sebze ṣalar yāsemīn sīm-lenger

Yeşil resenleri ṭaḳmış ana ḳulāc ḳulāc

Zâtî K. 66 / b. 9

yeşil ṭon (T. T.): bahar mevsimi ile bitkilerin yeşermesi, canlanması

Yaşıl ṭon geydi aġaçlar pervāz urup uçar ḳuşlar

Nefesün cānlar bağışlar söyle bülbülcügüm söyle

Yunus Emre G. 343 / b. 3

Geydi yeşil ṭonın yine ṣoydı siyāhını

Bāġ-ı bihişt'e beñzedi küllī diyārı gör

Kemâl Ümmî K. 30 / b. 3

yiñi ḫil'at (T. Ar.): bahar mevsimi ile beraber tabiatın canlanması, yeşermesi

Yine yiñi ḫazīneden yiñi ḫil'at giydi cihān

Yine virildi yiñi cān oṭ u aġaç sesdi yine

Yunus Emre G. 312 / b. 3

Eski dünyā yeñi ḫil'at giydi bu mevsimde uş

Çehremiz türlü bu gün naḳş ü nigār oldı yine

Nesîmî G. 399 / b. 3

yir 'arūsı (T. Ar.): çiçekler

Müzeyyen oldı yine yir 'arūsı reng-ā-reng

Ṣaçar ṣabā yüzine ebr şīşesiyle gül-āb

Şeyhî K. 13 / b. 6

zer (Far.): güneş ışınları

Burc-ı ḥamelde revzen-i ḫūrşīdden ṣaçıldı zer

Çıḳdı ‘adālet ḳaṣrına nev-rūz-ı sulṭānī meger

Nev‘î-zâde Atâyî G. 40 / b. 1

zer ü sīm (Far. Far.): çiçeklerin rengarenk yaprakları

Bād ezhāruñ zer ü sīmin perīşān eyledi

Oldı ṣan erbāb-ı ‘ıyş u nūşa yaġma-yı bahār

Üsküdarlı Aşkî G. 56 / b. 6

zer ü sīm ṭabaḳ (Far. Far. Ar.): çiçeklerin rengarenk yapraklarının açılmış hâli

Üşkūfe zer ü sīm ṭabaḳ açd[ı] seḥergāh

Düzdi içine jāle anuñ lü‘lü-yi lālā

Fânî K. 1 / b. 22

zerrīn ‘alem (Far. Ar.): güneş ışınları

Zerrīn ‘alem diküp şeh-i ḫāver ‘ale’s-seḥer

İtdi şikeste şāh-ı deyi ḫusrev-i bahār

Râmî G. 82 / b. 4

Dikdi zerrīn ‘alemüñ ḳulle-i çarḫa ḫōrşīd

Oldı ẓāhir şeref-i mīr-livā-yı nev-rūz

Râmî G. 120 / b. 3

zerrīn cārūb (Far. Far.): güneş ışınları

Mihr-i zerrīn-kef alup destine zerrīn cārūb

Ḳomadı z̲errece bu ṣaḥn-ı zebercedde ġubār

Prizrenli Şem‘î K. 7 / b. 16

zerrīn pergār (Far. Far.): güneş ışınları

İtmege bezm-i gülistānı muṣavver yir yir

Aldı naḳḳāş-ı ḳażā destine zerrīn pergār

Râmî K. 21 / b. 10

zümürrüd baḥri (Ar. Ar.): çayır, çimen

Bahār irişdi seyret sebzezār-ı nergis-ālūdı

Zümürrüd baḥriniñ cūş eyledi mevc-i zer-endūdı

Nazîf K. 12 / b. 1

zümürrüd cāme (Ar. Far.): çayır, çimen

Mu‘tedil oldı hevālar irişüp faṣl-ı bahār

Egnine aldı zümürrüd cāmesini kūhsār

Muhibbî G. 701 / b. 1

zümürrüd cübbe (Ar. Ar.): çayır, çimen

Nev-bahār oldı bezendi her ṭarafda şāḫlar

Bāġa gel kim [gör] zümürrüd cübbe geydi kāḫlar

Muhibbî G. 998 / b. 1

zümürrüd ferş (Ar. Ar.): çayır, çimen

Zemīne cāme-i ḫaḍrā giyürdi ṣāni‘-i ‘ālem

Zümürrüd ferş ile ṭoldı cihānuñ bezm ü meydānı

Sürmeliçavuş-zâde Cehdî K. 5 / b. 2

zümürrüd otaġ (Ar. T.): ağaçlar

Ḳurdı şeh-i bahār zümürrüd otaġını

Yandurdı naḫl-i gül daḫı yir yir ocaġını

Kâmî G. 225 / b. 1

zümürrüdīn taḫt (Ar. Far.): bahçe

Cülūs idince şeh-i gül zümürrüdīn taḫta

Ḫazīne-i dil içinden ne zerrīn ider aḫbār

Hanyalı Nûrî K. 6 / b. 4

3.1.1.2. Kapalı İstiâre

āb (Far.): 1. mavi elbise giyen insan

Çemende āb geyündi ḳabā-yı mā'īsin

Dıraḫt cāme-i sebzini eyledi der-ber

'Azmî-zâde Hâletî K. 25 / b. 5

2. şeydā insan

Sensin ol serv-i semen-ber kim 'iẕāruñdan senüñ

Bend ü zencīre çekildi āb olup şeydā yine

Tâcî-zâde Ca'fer Çelebi K. 10 / b. 29

āb-ı revān (Far. Far.): sevgilinin ayağına düşüp kucaklamak isteyen âşık

Serv bir maḥbūb-ı serkeşdür miyān-ı bāġda

Pāyına düşmiş kenār itmek diler āb-ı revān

Hayretî K. 15 / b. 12

āftāb (Far.): altın saçan insan

Āsmāndan āftāb-ı ‘ālem-ārāyı göre

Bir ṭabaḳ altun ṣaçar nev-rūza her gün rāygān

Yârî G. 558 / b. 10

aġaç (T.): elbise ve taç giymiş insan

İy yār gel varalum bāġa ki oldı aġaçlaruñ

Libāsı aṭlas u tācı ‘aḳīḳ u dürri ḫōş-āb

Ahmedî K. X / b. 12

‘ālem (Ar.): yüzü gülen insan

Bu dem ki i‘tidāl-i nev-bahārıyla cihān ḫurrem

Zemīn gülzār-ı ‘adn oldı vü güldi çihre-i ‘ālem

Kütahyalı Rahîmî K. 5 / b. 1

‘anādil (Ar.): sela okuyan kişi

‘Ubeydi cāmi‘-i gülzāra irmege sa‘y it

Çemende virdi ‘anādil ṣalā-yı nev-rūzı

Ubeydî G. 316 / b. 5

‘andelīb (Ar.): 1. alkış tutan insan

Ḳurdı çādır çiçegi anuñ oṭaġın şöyle kim

‘Andelībiñ alḳışından uyanayazdı bahār

Refî‘-i Kâlâyî K. 20 / b. 10

2. metheden insan

Medḥ oḳıduḳça şāhid-i gülzāre ‘andelīb

Ṣāḫ-ı şükūfe eyler idi sīm ü zer niṯār

Prizrenli Şem‘î K. 9 / b. 5

ayva çiçekleri (T. T.): beyaz bohçasını açan insan

Ayva çiçekleri açuben aḳça boġçasın

Ḫublar başına niçe ṣaçarlar niṯārı gör

Kemal Ümmî K. 28 / b. 20

bād (Far.): 1. haberci, peyk

Müjde-i şāh-ı bahār ile idüp bülbüli şād

Geldi bir tāze ḫaberle seḥerī gülşene bād

Bâğdatlı Rûhî K. 14 / b. 1

2. Hz. İsa

Enfās-ı bād irişdi meger gülsitāna kim

Ṣaḥn-ı benefşe şām u seḥer müşg-bārdur

Mihrî Hâtun K. 13 / b. 5

3. mürşid

Sebzeden bāġa ṣalup bād yeşil seccāde

Başladı itmege bülbülleri birbir irşād

Bâğdatlı Rûhî K. 14 / b. 5

bād-ı bahār (Far. Far.): 1. ferrāş

Bād-ı bahār geldi yine ḳaṣr-ı gül-büne

Sildi süpürdi her ṭarafın ḳomadı ġubār

Râmî G. 97 / b. 5

2. haberci

Müjde-i lāle vü gül virdi meger bād-ı bahār

Ki niṯār itdi şükūfe aña dīnār ü direm

Fuzûlî K. 19 / b. 2

Şeh-i nev-rūz çemen mülkine ‘azm itdi deyü

Gülşene geldi seḥer virdi ḫaber bād-ı bahār

Râmî K. 21 / b. 4

3. Hz. İsa

Ber-ā-ber eyleyen leyl ü nehārı

Revān-baḫş itdi bād-ı bahārı

Ahmedî G. 639 / b. 1

bād-ı ḫazān (Far. Far.): arslan, kaplan vb.

Çünki gördüñ bu nebātātı ḳamu ḫuşk u teri

Pençe-i bād-ı ḫazāndan yire ṣaldılar seri

Serâyî K. 4 / b. 38

bād-ı nesīm (Far. Ar.): hoca

Ġonce eṭfāline ta‘līme gelüp bād-ı nesīm

Eylemiş perr-i hezārı aña gül mūsīḳār

Süheylî K. 22 / b. 17

bād-ı nev-bahārī (Far. Far.): üfleyerek mum yakan insan

Yitişdi geldi bād-ı nev-bahārī üfleyüp yaḳdı

Söyünmişken ḫazāndan lālenüñ şem‘-i fürūzānı

‘Azmî-zâde Hâletî K. 20 / b. 10

bād-ı nev-rūzī (Far. Far.): haberci, peyk

Her yaña mektūb uçurdı bād-ı nev-rūzī yine

Berg-i nesrīni kebūter gibi perrān eyledi

Bâkî K. 7 / b. 9

bād-ı ṣabā (Far. Ar.): 1. el oyunu oynayan insan

Bād-ı ṣabā el oynını oynar çenār ile

Yaşını ṣalup aña ider servler ‘itāb

Mesîhî K. 7 / b. 8

2. ferrāş

‘Aceb siler süpürür ṣaḥn-ı bāġı bād-ı ṣabā

Meger ki seyre gelür anda ol edīb-i zemān

(E)mîrek-zâde Mehmed Nâmî K. 4 / b. 11

Seḥer bād-ı ṣabā sildi süpürdi ḳaṣr-ı eflāki

‘Aceb midür derūnı olsa ebr-i tīreden ‘ārī

Râmî K. 17 / b. 14

3. gömlek diken insan, terzi

Sebze sūzen tār-ı sünbül rişte dür bād-ı ṣabā

Berg-i gülden dikmege dil-berler içün pīrehen

Tâcî-zâde Ca'fer Çelebi K. 11 / b. 5

4. ḫaberci, peyk

Ṣubḥ-dem 'Īsī-nefes olup eser bād-ı ṣabā

Bülbüle virür ḫaber gül geldüginden merḥabā

Ahmedî K. VII / b. 1

Bād-ı ṣabā meger ḫaber-i dil-güşā virür

Kim ġonce çāk ider feraḥından yaḳasını

Hamdullah Hamdî G. 166 / b. 3

Müjde ḳıl ezhāra ey bād-ı ṣabā nev-rūzdur

Feyż-i enfāsuñla vir ẕevḳ u ṣafā nev-rūzdur

Nakşî G. LXXXVIII / b. 1

5. haraç alan kişi

Māla ġark olmış cihān aḳçayla ṭolmış lālezār

Bāġlardan ṭurmayup bād-ı ṣabā alur ḫarāc

Yahyâ Bey G. 38 / b. 4

6. Hz. İsa

O deñlü bād-ı ṣabā bāġa tāze cān virdi

Hemān yürimege ṭurur çemende serv ü çenār

Tıflî K. 16 / b. 5

7. ṣalā okuyan insan

Eyledi bād-ı ṣabā ‘arṣa-i gülzāra ṣalā

Oldı ẓāhir yine her tāze nihāl ü eşcār

Nahifî K. VIII / b. 13

8. teftiş eden kişi

Çıḳdı teftīş itmege destūr ile bād-ı ṣabā

Eyledi teşrīfine lü’lü’leri şeb-nem niṣār

Türâbî G. 86 / b. 6

bād-ı şarşar (Far. Ar.): sersem ve serseri gezen kişi

Şeb-nem gülüñ ḳulaġına bilmem ne söyledi

Gezdirdi bād-ı ṣarṣarı sersām u serserī

Nevres-i Kadîm K. 27 / b. 18

bād-ı seḥer (Far. Ar.): 1. haberci, peyk

Āh-ı serdiyle peyām-āver olup bād-ı seḥer

Eyledi ‘arbede cūyā-yı ṣenā bī-aḫbār

Şehdî K. 44 / b. 2

2. Hz. İsa

Böyle demlerde ki cān-perver ola bād-ı seḥer

Sīne-çāk olsa çemenlerde ‘aceb mi ezhār

Bâğdatlı Rûhî K. 15 / b. 16

3. öfkelenip başa ayak basan kimse

Yüceldi serv kim ola mānend-i ḳadd-i yār

Bād-ı seḥer başar ḳaḳıyup farḳına ḳadem

Şeyhî K. 10 / b. 18

bād-ı seḥer-ḫīz (Far. Ar./Far.): Gülistan okuyan insan

Murġāna gülistān oḳudı bād-ı seḥer-ḫīz

Her ṣafḥada ḥall itdi nice nukte-i mermūz

Bâğdatlı Rûhî K. 24 / b. 8

bād-ı ṣubḥ (Far. Ar.): ferrāş

Ebr ṣaḥn-ı bāġı ṣulayup süpürür bād-ı ṣubḥ

Ṣaḥn-ı bāġa oldı güyā şāh-ı gül mihmān yine

Edirneli Şevkî K. 20 / b. 3

bād-ı şimal (Ar. Ar.): haberci, peyk

Ḫaber-i maḳdemini virdi meger nev-rūzuñ

Çemene sür‘at ile geldi seḥer bād-ı şimāl

Bâğdatlı Rûhî K. 22 / b. 7

bāġ (Far.): çiçekli elbise giyinen insan

Çiçekli cāme-i nīlī giyindi bāġ ṣanur

Gören şükūfeleri zīb-i çihre-i enhār

Vak‘anüvis Râşid K. IV / b. 14

bahār (Far.): 1. ağlayan / gülen insan

Ḫazān melūl ü ḥazīn ü bahār ḫurrem ü sāl

Bahāra ḫande virilmiş ḫazāna girye vü zār

Derzi-zâde ‘Ulvî K. 12 / b. 2

Sitem-i nāz ile zār itse n’ola bülbüli gül

Ki güler anuñ ile dīde-i giryān-ı bahār

Hikmetî K. 54 / b. 13

Berḳ-i bārān irmes ey hem-dem ki bir güldin cüdā

Her nefes aḥvālüme yıġlar ḳılur şīven bahār

Mesîhî-i Tebrizî G. XXXIII / b. 4

2. âşık, feryat eden âşık

Ra‘duñ āvāzı mı yoḳsa güli ḫār ile görüp

Güẕer itmiş felege nāle vü efġān-ı bahār

Hikmetî K. 54 / b. 14

3. cömert insan

Ḫıżr oldı sebze cūd-ı bahār ile fi’l-meṡel

Āb-ı ḥayāt aḳıtdı revān ‘ayn-ı cūybār

Serâyî K. 16 / b. 19

4. eline kılıç almış kişi

Feṭḥ-i nev-rūza degin lāleden oldı ḫūn-rīz

Berg-i sünbülden alup destine şemşīr bahār

Şûhî G. 53 / b. 2

5. gül bahçesinde meclis düzenleyen insan

Müretteb eyledi bir bezm gülşen içre bahār

Ki virdi ẕevḳ-i temāşāsı neş'e-i ṣahbā

Fuzûlî K. 1 / b. 7

6. güzel söz söyleyen insan

Mażmūnı gül ḫaṭı çemen elfāẓı yāsemen

Ṭarḥ-ı ḳaṣīde itdi suḫan-perver-i bahār

Vahyî K. 28 / b. 7

7. hile ile tahtı ele geçiren kişi

Bahār taḫtını almış ḫazānuñ eyleyüp āl

Bahāra baḳ nice geçmiş ḫazāna naḳş u nigār

Derzi-zâde 'Ulvî K. 12 / b. 18

8. kan alan insan

Ḳaṭre ḳaṭre erġavānuñ reglerinden aḳdı ḳan

Neşter-i sürḫ ile aldı ḥikmet ile dem bahār

Bursalı Rahmî G. 42 / b. 6

9. müjde veren insan, haberci

N'ola varını nisār itse çemen maḳdemine

Müjde-i mu'tedil-i leyl ü nehār itdi bahār

Fâik Mahmûd G. 24 / b. 3

10. şāh, sultan

Varmaġa meclis-i bahāra ṣabā

İtdi rūḥ-ı nesīm ile terḳīm

Râmî K. 14 / b. 15

Çemen ḫalḳı kimi dād u kimi da‘vā-yı ḥüsn eyler

Bahāruñ ḥükmidür şimdi ḳurılmış ṣanki dīvānı

Sürmeliçavuş-zâde Cehdî K. 5 / b. 6

11. ütü yapan insan

Cūy-ı pür-mevc degül aṭlas-ı mā’idür kim

Ütüler ḳavs-ı ḳuzaḥla anı üstād-ı bahār

Ganîzâde Nâdirî K. XXII / b. 20

bānū-yı rebī‘ (Far. Ar.): meşşāṭa

Nev-‘arūs-ı ġonceyi zeyn itdi bānū-yı rebī‘

Eyleyüp pīrāhenini ḳırmızı vālā yine

Tâcî-zâde Ca‘fer Çelebi K. 10 / b. 13

benefşe (Far): 1. boyun eğen insan

Benefşe boynun eger mest olub bu meclisde

Ḫumār nergis elinde dutar müdām aḳdāḥ

Kemal Ümmî K. 28 / b. 10

Ṣalar vālih ü ḥayrān olup başın reyḥān

Benefşe boynın eger nāzile zehī ser-ḫōş

Kemal Ümmî K. 32 / b. 14

Benefşe boynın egmiş dest ber-sīnedür ġamnāk

Mu‘anber kākülüñden ṣaldı sünbül başa sevdāyı

‘Ayıntablı Hâfız G. 264 / b. 7

2. dikkatle dinleyen insan

Gūşdār idi benefşe ḫabere der-kemīn

Dāne-i sünbüle dām olmışdı zülf-i nigār

Şehdî K. 16 / b. 31

3. kıskanan, çekemeyen insan

Benefşe güli göñileyüp boynını egmiş

Nergis sevinüp nāz ile gözin süzer oldı

Kemâl Ümmî K. 33 / b. 23

4. kuşların nağmelerine kulak tutan insan

Ṭutdı ḳulaġın murġ-ı ḫōş-elḥāna benefşe

Nergis gözin açdı k’ide gülzārı temāşā

Ahmed Paşa K. 38 / b. 20

5. sarhoş olup külahını kıran/eğen kişi

Şikest itdi külāhını benefşe

Serin ṭutmış mey-i ‘aşḳuñ ḫumārı

Beyânî K. 9 / b. 13

Benefşe egdi külāhın olınca mest ü ḫarāb

Ṣalındı serv ü çemān olıcaḳ ḳadeḥ-peymā

Râmî K 3 / b. 23

6. savaşmak için bayrak diken kişi

Bāde çün zühd ile ḳan yaġı ḳızıl düşmendür

Cenk içün dikse benefşe n'ola ṣaḥrāda 'alem

Revânî K. 20 / b. 10

7. savaşmak için omzuna teber alan kişi

Dūşına aldı benefşe teber ü sūsen tīġ

İtmege cünd-i şitā' ile çemende peygār

Peşteli Hisâlî K. 1 / b. 5

8. şaşkın ve hayran insan

Benefşe deng ü ḥayrānı reyāḥīn dil perīşānı

Anuñ bülbül ṣenā-hānı kim ider luṭfını iḥsān

Hakîkî K. 7 / b. 15

9. taç giyen insan, sultan

Bu demi ḫōş gör benefşe geydi gevher tācını

Lāle almışdur ele ṭolu şarāb-ı erġuvān

Muhibbî G. 2496 / b. 3

10. utanıp başını eğen kişi

Yüzümde gül-i meydür açılan diyü ġālib

Başını benefşe uṭanup ṣalmış aşaġa

Münîrî K. 21 / b. 12

11. yaka yırtan insan

Rūy-ı ḫāk üzre düşüp itdi benefşe yaḳa çāk

İştiyāḳın ide gül şāhidine tā iẓhār

Edirneli Nazmî K. 11 / b. 20

berf (Far.): kaçıp dağa çıkan eşkıya

Bu faṣl içinde ḳaçup berf düşdi kūhsāre

Çekince şāh-ı bahār üstine anuñ leşker

‘Azmî-zâde Hâletî K. 25 / b. 2

Ḳaçup bu faṣl içinde berf düşdi şimdi kūhsāra

Depince üstine şāh-ı bahār çün leşkerüm vardur

Rezmî K. 5 / b. 3

berg (Far.): kuş

Şāḫ-ı gül üstinde meger bir āşiyāndur verd-i ter

Uçmaġa her bergi açar mānend-i lücce bāl ü per

Nev‘î-zâde Atâyî G. 40 / b. 6

berḳ (Ar.): 1. eline sopa alıp kendini bağa vuran insan

İlige zūpīn alup berḳ bāġġa urdı özin

Ṣadā-yı ra‘d üni ḳıldı bu kūh içinde aṣam

Mevlânâ Sekkâkî K. VIII / b. 14

2. gülen insan

Faṣl-ı nev-rūz ne fi‘l eyledi kim

Berḳ ḫandān u ebr giryāndur

Molla Aşkî K. 18 / b. 6

3. iyi kılıç kullanan insan

Meydāna girdi şevḳ ile şemşīr-bāz-ı berḳ

Çoḳ akçe ṣaçdı üstine ebr-i güher-niṣār

Bâkî G. 130 / b. 5

bīd (Far.): haber veren insan

Ser-nigūn bīd egilüp gūş-ı güle virdi haber

Söyledi ḫāke rücūʿ idecegin āḫir-i kār

Arpaemîni-zâde Sâmî K. 16 / b. 12

biḥār (Ar.): zekât isteyen kişi

Şöyle oldı seḥāb güher-bār

Ki andan ister biḥār dürre zekāt

Ahmedî K. XIII / b. 3

bulut (T.): 1. gül suyu saçan insan

Seḥerde çünki bulut yir yüzine ṣaçdı gül-āb

Ṣabā yili yañaġından gülüñ götürdi niḳāb

Ahmedî K. X / b. 1

2. kös vurup, asker yığan komutan

Ḳayalar üzre bulıt urdı kūs u yıġdı sipāh

Seḥerde ḳoydı çapḳun yasadı ḫayl u ḥaşem

Mevlânâ Sekkâkî K. VIII / b. 13

bülbül (Far.): 1. ezan okuyan, müezzin

Menāre eyleyüp gül şāḫını bülbül gülistānda

Namāz-ı ‘aşḳ içün ‘āşıḳlara anda eẕān eyler

Muhyî G. CLXXXVI / b. 2

2. hikâye/menkabe anlatan kişi

Bu şem‘e ḳarşu gice ṣubḥa dek oḳur bülbül

Gülüñ leṭāyifi defterlerin çü naḳl-i kitāb

Şeyhî K. 13 / b. 12

Gül açdı gūşını hep ġonceler ḫamūş oldı

Meger ki bülbül olur menḳabet-serā-yı bahār

Cevrî G. 29 / b. 2

3. hoca

Āşiyānını debistān itdi bülbül bāġda

Beççeler eṭfāla ta‘līm-i elḥān eyledi

Şeyhülislâm Yahyâ K. 5 / b. 10

4. hū çeken insan

Ṣadā-yı hū ile bülbül pür itdi dünyāyı

Cemāl-i gülde nümāyān olınca pertev-i nūr

Bâğdatlı Rûhî K. 10 / b. 8

5. hutbe okuyan kişi

Şeh-i gül adına oḳur ḫuṭbe [bülbül]

Olaldan minberi reyḥān budaġı

Molla Aşkî K. 43 / b. 4

Bülbül oḳur menābir-i şāḫ üzre ḫuṭbeler

K'olmış diyār-ı gülşene gül şehryār-ı nev

Kelâmî G. 280 / b. 3

Olup bu faṣlda gülşen nümūne-i cāmi'

Oḳur menābir-i gülşende ḫuṭbe bülbül-i zār

Nâbî K. 10 / b. 9

Minber-i gülbüne gül cāmi'inüñ ṣaḥnında

Çıḳdı bülbül oḳıdı ḫuṭbe-i ḫāḳān-ı bahār

Sürûrî K. 13 / b. 4

6. kutlayan, tebrik eden insan

Taḫt-ı çemene ḫusrev-i gül itdi cülūsı

Bülbüller aña tehniye-ḫˇān olduġı demdür

Sürmeliçavuş-zâde Cehdî K. 6 / b. 4

7. mest, gazel okuyan kişi

Yine hengām-ı gül eyyām-ı ẕevḳ-i bāde-nūşāndur

Yine bülbül çemende şevḳ ile mest ü ġazel-ḫāndur

Neşâtî K. 27 / b. 1

8. mürid, derviş

Sebzeden bāġa ṣalup bād yeşil seccāde

Başladı itmege bülbülleri bir bir irşād

Bâğdatlı Rûhî K. 14 / b. 5

9. sevinen insan

Ciger ḫūn eyleyüp ḳan aġlar iken ḫār-ı hicrānda

Tebessüm eyledi ġonce sevindi bülbülüñ cānı

Prizrenli Şem'î K. 15 / b. 9

10. soran, soruşturan insan

Faṣl-ı gül geldi mi āyā deyü pürsān olarak

Bülbülü kūçede gördüm ki gülistāna gelür

Nedîm K. 14 / b. 8

11. şarkı söyleyip şaka yapan insan

Şevḳle şādān u ḫandān itmege bezm ehlini

Bülbül-i gūyālar eyler geh terennüm gāh lāġ

Edirneli Nazmî G. 3170 / b. 6

12. şiir okuyan insan

Niçe rengīn-edā eş‘ār oḳur taḳsīm idüp bülbül

Gülüñ mecmū‘ası evrāḳ-ı gülde hep perīşāndur

Lâzikîzâde F. Nâfiz K. 6 / b. 14

13. şirin söz eden insan

Gelüp bülbüller itdi ṣubḥa dek şīrīn-elḥānı

Nesīm-i ṣubḥ ise o bezmüñ olmışdı hevādārı

Şehdî K. 29 / b. 11

14. öven insan

Benefşe deng ü ḥayrānı reyāḥīn dil perīşānı

Anuñ bülbül s̱enā-ḫ̱ᵛānı kim ider luṭfını iḥsān

Hakîkî K. 7 / b. 15

Ġonceden bāġda gül dikdi zümürrüd ḫ̱ırḳa

Bülbül ol şevḳ ile gülşende s̱enā-ḫ̱ᵛān oldı

Kelâmî G 314 / b. 2

15. vaiz

Bülbül firāz-ı minber-i gülşende va‘ẓ ider

Olmışdur aña şāh-ı naṣīhat-şinev bahār

Gelibolulu Mustafa Âlî G. 202 / b. 5

cihān (Far.): 1. elbise giyen insan

Yine yiñi ḫazīneden yiñi ḫil‘at giydi cihān

Yine virildi yiñi cān oṭ u aġaç sesdi yine

Yunus Emre G. 312 / b. 3

Bahār irdi cihān giydi yeniden câme-i ḫaḍrā’

‘Arūsāsā şukūfeyle bezendi kūh ile ṣaḥrā’

Edirneli Kabûlî G. 39 / b. 1

Bir çiçekli câme-pūş oldı cihān nev-rūzda

Şevḳ ile pür-‘ıyş u nūş oldı cihān nev-rūzda

Abdî-i Karahisârî G. 317 / b. 1

2. eşi tarafından boşanılan kişi

Ḫazān faṣlı cihāna ki virmiş idi ṭalāḳ

Bahār vaṣlı ḥaḳ emr ile geldi ḳıldı nikāḥ

Kemal Ümmî K. 28 / b. 18

3. sevinçli, gülen insan

İrdi nev-rūz cihān ḫurrem u ḫandān oldı

‘Ālem ārāste mānend-i gülistān oldı

Kelâmî G. 314 / b. 1

Bu dem ki i‘tidāl-i nev-bahārıyla cihān ḫurrem

Zemīn gülzār-ı ‘adn oldı vü güldi çihre-i ‘ālem

Kütahyalı Rahîmî K. 5 / b. 1

Eşer-i feyż-i bahār itdi cihānı ḫurrem

Gülşen-i ‘adne şebīh oldı ser-ā-ser ālem

Haşmet K. 17 / b. 1

cūy (Far.): 1. ağlayan insan

Cūylar servüñ ayaġına düşüp aġladılar

Ki bizi sūsen-i ḫançer-keş elinden ḳurtar

Feyzî-i Kefevî K. VI / b. 9

2. el çırpan, alkışlayan insan

Nedür ol bülbül-i şeydāda olan lehv ü ṭarab

Bāġbāna n’ola her cūy olursa kef-zen

Gelibolulu Mustafa Âlî K. 65 / b. 8

3. sarhoş

Ṭolandı cūylar mestāne reftār ile gülzārı

Yine hengām-ı devr-i sāġar-ı ṣahbā-keşān oldı

Ahmed Neylî G. 164 / b. 5

cūybār (Far.): 1. deli

Ġālibā bād-ı dīk zindānını bozmış yine

Kim ḳaçar bāġ içre zencīrin süriyü cūybār

Edirneli Şevkî K. 8 / b. 3

2. şükredip yüzünü yerlere süren insan

Ebr-i raḥmet ‘ālemi sīr-āb idünce şevḳ ile

Şükr idüb sürdi yüzin ferş-i zemīne cūybār

Sahhaf Rüşdî K. 3 / b. 5

çemen (Far.): 1. altın ve gümüş saçan insan

Bāḳī bu demde seyr-i gülistān idenlerüñ

Ayaġına çemen zer ü gevher ider niṯār

Bâkî K. 180 / b. 7

2. deniz

Gösterür mevc-i çemenden her seḥer bād-ı nesīm

Gülsitānı baḥr-i aḫḍar jāleyi dürr-i ṯemīn

Sehî Bey K. 30 / b. 7

Çemen temevvüc iderse bahār faṣlında

Bunuñ da seyr ḳıl emvācı cūybārında

İzzet Ali Paşa K. 6 / b. 2

3. iki büklüm özür dileyen insan

Gördüm seḥerde gülşene uġradı bād-ı ṣubḥ

İki büküldü didi çemen idüp i‘tiẕār

Necâtî Beg K. 10 / b. 15

4. neşeli, sevinçli insan

Ebr aġladuḳça ḫurrem ü ḫandān idi çemen

Gül güldügince olur idi ‘andelīb zār

Prizrenli Şem‘î K. 9 / b. 6

5. yeşil örtü/kumaş döşeyen insan

Döşedi ferş-i zümürrüd girü ṣaḥrāya çemen

Ṣaçdı ol luṭfı görüp üzerine sīm semen

Molla Aşkî K. 40 / b. 1

Döşedi atuñ ayaġına yaşıl aṭlas çemen

Ḳandasın seyr-i gülistān eyle gel ey şehsüvār

Hayretî K. 16 / b. 17

Döşedi çünki zemīne bisāṭ-ı sebzi çemen

Çıḳardı ġoncelerin anda lāle-i ḥamrā

Çorlulu Zarifî K. 10 / b. 3

çenār (Far.): 1. el çırpan insan

Şevḳ ile raḳṣa girdi elin ḳarṣuban çenār

Başladı çün terennüme destān-serā-yı ‘īd

Hayretî K. 13 / b. 6

Açılup güller müzeyyen oldı eṭrāf-ı çemen

Raḳṣa girmiş servler durmaz aya ḳarṣar çenār

Muhibbî G. 701 / b. 2

Naẓm-ı terāne söyledi bülbül fiġān idüp

Başın ṣalar ṣafā ile ḳarṣup aya çenār

Sehî Bey K. 17 / b. 9

Sāḥa-i gülşende dest-efşān-ı şevḳ olmış çenār

Dāmenin ṭutmış gülüñ ser-pence-i gīrā gibi

İzzet Ali Paşa K. 4 / b. 13

2. el oyunu oynayan insan

Bād-ı ṣabā el oynını oynar çenār ile

Yaşını ṣalup aña ider servler ‘itāb

Mesîhî K. 7 / b. 8

3. el sallayan kişi

‘Īş u neşāṭ vaḳtidür açıldı tāze gül

El ṣalup ehl-i ‘işrete gel dir çenār-ı bāġ

Edincikli Ravzî G. 372 / b. 3

Rūzgār ‘işret bisāṭın yazd’oḳur ‘ārifleri

Ṭurmış ayaġ üstine eṭrāfa el ṣalar çenār

Hayretî K. 16 / b. 3

4. eli boş kalmış insan

Dem-i ‘ayş irdi diyü dirhem-i bergi ṣavurup

Ḳaldı taḥrīk-i ṣabā ile tehī-dest çenār

Süheylî K. 22 / b. 6

5. eli kınalı insan

Ḥınnālamışdı gerçi çenāruñ elin zemān

‘Īd-i ḫazānı bozdı velī berd-i bī-emān

Behiştî G. 388 / b. 1

6. elinden tespihini bırakmayan kişi

İrmesün diyü o serve bāġ-ı dehr içre ḫazān

Vādi vü ṣaḥrāda tesbīḥin ḳomaz elden çenār

Hatmî K. 183 / b. 7

7. etrafa kol uzatan insan

Kol ṣalup dest-i teġallüble çenār eṭrāfa

Oldı ṣaf-beste leb-i cūyda ḫayl-i eşcār

Şehdî K. 16 / b. 37

8. gelene gidene selam veren insan

Gelene gidene gülşende selāma ṭuruban

Ellerin gögsine ḳor elleri ta’ẓīme çenār

Edirneli Nazmî K. 11 / b. 13

9. hizmet eden insan

‘Ayş u nūş itmege geldi çemene şāh-ı bahār

Ḫıdmete baġladı bel ṭurdı ayaġ üzre çenār

Ahdî-i Bağdâdî K. 1 / b. 1

10. raks eden insan

Gel bir teferrüc eyle nice raḳṣ urur çenār

Ḳuşlar terennüm ile çü düzitdiler naġam

Şeyhî K. 10 / b. 17

Ḳavvāl-i bāde germ olıban raḳṣ ider çenār

Dürler niṣār ider aña nīsān-ı nev-bahār

Lâmi'i Çelebi Tcb. II / II / b. 2

11. sena/dua için el kaldıran insan

El götürdi çenār ki ide ṣenā

Ḥamd ile Ḫālıḳa 'ale'l-ḥālāt

Ahmedî K. XIII / b. 11

'Ālemüñ seyr itdi bu vech ile çün ra'nālıġın

Her çenār el ḳaldırup eyler du'ā-yı rūzgār

Hayretî K. 12 / b. 18

Bir ayaġ üzre durup el ḳaldırıp ḳıldı du'ā

Ber-ḳadem nev-rūz sulṭānī ḳudūmuna çenār

Usûlî K. 3 / b. 7

Berdden düşmiş idi elleri olınca bahār

Ḳaldurup destini Mevlā'sına şükr itdi çenār

'Azmî-zâde Hâletî G. 110 / b. 1

Tār u mār itdi hele ceyş-i şitā'yı 'āḳıbet

Ḳaldırub dest-i du'āyı çoḳ niyāz itdi çenār

Sahhaf Rüşdî K. 3 / b. 15

12. tas ile su döken, danseden insan

Pāy-ı bīde bir gümüş ṭās ile ṣu döküp çenār

Raḳṣ urup dir aña geldi cūybāruñ mevsimi

Bursalı Rahmî G. 220 / b. 4

çenār u nārvān (Far. Ar. Far.): el sallayan insan

‘Ayş u nūş eyyāmıdur ṣaḥrā demidür gel diyü

Ṭuruban eṭrāfa el ṣalar çenār u nārven

Hayretî K. 15 / b. 5

çenār u serv (Far. Far.): el ele vermiş gezinen insan

Gül ü bülbül yine biri biriyle itdiler peymān

Çenār u serv-i gülşen el ele virmiş ḫırāmāndur

Riyâzî K. VI / b. 2

çiçek (T.): 1. baş açıp yaka yırtan insan

Servler ṣāf ṣāf ṭurup gül şāh-ı dīvān eylemiş

Nergis-i zerrīn külāhı aña derbān eylemiş

Ḫār-ı ẓulmetden gelüp bülbüller efġān eylemiş

Baş açup her bir çiçek çāk-i girībān eylemiş

Sāḳiyā mey ṣun bahār eyyāmı gül devrānıdur

Prizrenli Şem‘î Mh. 1 / 3

2. sefadan gömlek yırtan insan

Ol naġme-i dilsūz ṣafāsına çiçekler

Çāk eylediler şevḳ ile pīrāhen-i vālā

Ahmed Paşa K. 38 / b. 24

3. uykudan uyanan insan

Uyanıp ḫᵛāb-ı ademden her çiçek ḳaldırdı baş

Çın seḥerden yüzüne ṣu sepdi çün ebr-i bahār

Usûlî K. 3 / b. 8

çigdem (T.): altın bayrak diken insan

Gelüp gül-ġonce baş ḳaldurdı baḳdı göz açup nergis

Çemen ṣaḥrāsına zerrīn ‘alem dikdi çıḳup çigdem

Kütahyalı Rahīmī K. 5 / b. 3

deşt ü kūhsār (Far. Far.): yeşil kaftan giymiş insan

Destār-ı şevḳi tāzeledi her gül-i sefīd

Sebzīn ḳabālara bürünüp deşt ü kūhsār

Kırımlı Rahmî K. 9 / b. 7

dıraḫt (Far.): 1. akça saçan insan

Yolına müjde içün çoḳ dökülüp ṣaçıldı

Her dıraḫt eyledi ya‘ni niçe biñ aḳça niṯār

Feyzî-i Kefevî K. VI / b. 17

2. ayak üstünde durup gümüş saçan insan

Seyre gel bāġa ṣafā geldin diyü her bir dıraḫt

Durup ayaġ üstüne başıña sīm itsün niṯār

Usûlî K. 3 / b. 15

3. renk renk kaftan giymiş insan

Dıraḫt-ı dil-güşālar gūna gūna ḫil‘atın giymiş

Temāşā itmek içün ṣubḥ-demle verd-i ra‘nāyı

‘Ayıntablı Hâfız G. 264 / b. 4

4. yeşil elbise giyen insan

Çemende āb geyündi ḳabā-yı mā’īsin

Dıraḫt cāme-i sebzini eyledi der-ber

‘Azmî-zâde Hâletî K. 25 / b. 5

Birbirine merḥaba itdi ki gūyā ‘ıyd idüb

Cāme-i sebzin giyüb her bir dıraḫt-ı sāyedār

Sahhaf Rüşdî K. 3 / b. 3

Giydi dıraḫt sebz ḳabā gūşe-i bāġ oldı Na‘īm

Ḥūr ṣıfat dil-ber ile şürb-i ġıdā demleridür

Nebzî Nz. 524 / b. 2

ebr (Far.): 1. ağlayan insan

Faṣl-ı nev-rūz ne fi‘l eyledi kim

Berḳ ḫandān u ebr giryāndur

Molla Aşkî K. 18 / b. 6

Ebrler āh eyleyüp dökdükçe dem dem yaşlar

Pāyına her bir şecer eyler gülüñ zerler nisār

Muhibbî G. 701 / b. 3

Ebr aġladuḳça ḫurrem ü ḫandān idi çemen

Gül güldügince olur idi ‘andelīb zār

Prizrenli Şem‘î K. 9 / b. 6

2. bahçeyi sulayan insan

Ebr ṣaḥn-ı bāġı ṣulayup süpürür bād-ı ṣubḥ

Ṣaḥn-ı bāġa oldı güyā şāh-ı gül mihmān yine

Edirneli Şevkî K. 20 / b. 3

3. gökten yere ayna atan kişi

Ḫūbān-ı çemen olmaġa ḥüsnini müşāhid

Ebr atdı semādan yire mir‘āt-ı mücellā

Fânî K. 1 / b. 7

4. mücevher saçan kimse

Dāmen açmış şükūfeler bāġa

Ebr gevher-niṯār oldıġıçün

Tâcî-zâde Ca‘fer Çelebi K. 8 / b. 13

Meydāna girdi şevḳ ile şemşīr-bāz-ı berḳ

Çoḳ aḳça ṣaçdı üstine ebr-i güher-niṯār

Bâkî G. 130 / b. 5

ebr-i bahār (Far. Far.): 1. ağlayan insan

Ebr-i bahāruñ aġladuġına ‘aceb degül

Her dem gülerse ġonce-i sīrāb açup dehen

Bursalı Nakkaş Sâfî K. 20 / b. 1

Virdi zīnet būstāna nitekim bāġ-ı naīm

Girye-i ebr-i baḫār ile gül-i ḫāndan yine

Necâtî Beg G. 480 / b. 2

2. işret için çadır kurmuş insan

‘Ayş ü nūşa bāġa gel kim bī-sütūn u bī-ṭınāb

‘İşret içün ḫaymeler ḳurmuş durur ebr-i bahār

Hayâlî K. 25 / b. 6

eflāk (Ar.): mücevher saçan insan

Döksün yolına beẕl-i güher eylesün eflāk

Ḳalsun ayaḳ altında hezārān niçe mercān

Rezmî K. 2 / b. 16

enār (Far.): gülen insan

Bu ḳadar ‘ömr içün ġonceyü dil-teng görüp

Ṣaḥn-ı gülşende ider ağız açıp ḫande enār

Hayâlî K. 2 / b. 8

erġavān (Far.): 1. damarlarından kan akan insan

Ḳaṭre ḳaṭre erġavānuñ reglerinden aḳdı ḳan

Neşter-i sürḫ ile aldı ḥikmet ile dem bahār

Bursalı Rahmî G. 42 / b. 6

2. kadeh yudumlayan insan

Cemüñ devrinde nūş itmiş çemende erġavān cāmı

‘İẕārında o rengdür eyleyen el-ān raḫşānı

Rezmî G. 485 / b. 3

eşcār (Ar.): 1. altın saçan insan

Eşcār-ı bāġ maḳdem-i ezhāra zer ṣaçar

Berg-i ḫazān degül dökilen şāḫsārdan

Gelibolulu Mustafa Âlî G. 1017 / b. 3

2. çadır kuran insan

Dikdi leşkergeh-i ezhāra ṣanavber tūġın

Ḫaymeler ḳurdı yine ṣaḥn-ı çemende eşcār

Bâkî K. 18 / b. 7

Cünd-i ezhār biraz eylesün ārām diyü

Ḫaymeler ḳurmaġa başladı çemende eşcār

Çorlulu Zarifî K. 8 / b. 10

Dikildi tūġ-ı şāhī ḳurdı yir yir ḫaymesin eşcār

Olınca şāh-ı nev-rūzuñ yine sūsen ‘alemdārı

Râmî K. 17 / b. 2

3. göğsüne yara açan insan

Penbe-zār olmış iken dāġ-i taḥassurle zemīn

Şerḥalar çekmiş iken sīnesine her eşcār

Nahifî K. VIII / b. 9

4. hastalığı dışa atan insan

Şarāb-ı nāmiye nūş itdürüp ṭabīb-i rebī‘

Çiçekle ḫārice ref‘ itdi ‘illetin eşcār

Şeyhülislâm Es‘ad K. 9 / b. 3

5. kaftan giymiş insan

Eşcār-ı cihānuñ giyeli ḫil‘at-i nev-rūz

Biñ cān ile reşk itdi görüp anları ṭūbā

Fânî K. 1 / b. 8

6. oruç tutan insan

Çemende ṭutdı yāḫūd ṣavm-ı serd-i sermāyı

Nemādan eyleyüp imsāk cümle-i eşcār

Şeyhülislâm Es‘ad K. 9 / b. 7

7. raks eden insan

Mestāne ṣalup başlarını raḳṣ ider eşcār

Pür oldı ma‘nī ile meger meclis-i mer‘ā

Fânî K. 1 / b. 27

8. saygıdan ayağa kalkan insan

Muṣḥāf-ı ġonceyi başında görüp şāḫ-ı gülüñ

Ṭurdılar cümle ayaġ üzre çemende eşcār

Bâğdatlı Rûhî K. 15 / b. 11

9. yeni elbise giymiş insan

Giydi bi'l-cümle yeñi ḫil'atini her eşcār

Geldi irişdi ṣabā ile yine bū-yı bahār

Ahmed Bâdî G. 33 / b. 1

10. yeşil elbise giymiş insan

Çü giydi cāme-i sebz-i zümürrüd-fāmını eşcār

Başı eflāke irmiş her biri mānende-i Ṭūbā

Seyyid Burhân K. 8 / b. 11

evvel bahār (Ar. Far.): sinesi yaralı insan

Ṣādīliḳ eyyāmı ẓann itme bahārı ey göñül

Devr elinden sīnesi pür-çāk imiş evvel bahār

Nebzî Nz. 525 / b. 2

ezhār (Ar.): 1. ağaca çıkıp yollara bakan insan

Göreler tā ne ṭarafdan geliyor şāh-ı bahār

Çıḳmış eşcāra gözin yollara dökmiş ezhār

Sürûrî K. 21 / b. 14

2. çemende yürüyen insan

Çemende gör ki nice ḥaşr olup yürür ezhār

Bahār mevsimi oldı meger ki yevm-i nüşūr

Sehî Bey K. 20 / b. 11

3. dirhem saçan insan

Anuñçün dāġa düşdi lāle gülşende yiri yoḳdur

Ḳızıl tāc olmaġın başında ezhār atdılar dirhem

Kütahyalı Rahīmī K. 5 / b. 6

4. eteğini taşla dolduran insan

Ṭoldurup dāmānını ezhār seng-i jāleden

Ṣaḥn-ı gülzār içre itdiler şitā'yı sengsār

Ümîdî Ahmet K. 4 / b. 11

5. göğsünü yırtan insan

Böyle demlerde ki cān-perver ola bād-ı seḥer

Sīne-çāk olsa çemenlerde 'aceb mi ezhār

Bâğdatlı Rûhî K. 15 / b. 16

6. gözünü açan insan

Dem-i 'Īsā gibi çün irdi nesīm-i esḥār

Başladı yir yir açılmaġa 'uyūn-ı ezhār

Süheylî K. 22 / b. 1

7. hamd ü senā eden insan

Baş açıḳ sīne ḳaçıḳ çāk-i girībān yer yer

Çıḳdılar 'arṣa-geh-i ḥamd ü s̱enāya ezhār

Hâtem K. 1 / b. 71

8. mutlu ve gülen insan

Ṣabā gül-gūn eteklik giydirüp raḳḳāṣ-ı gül-nāra
Ṣafā-yı cilvesinden şād u ḫandān itdi ezhārı

Ganî-zâde Nâdirî K. VII / b. 10

Yine feyż-i havā döndürdi bāġ-ı ‘adne gülzārı
Ḫurūş-ı nāmiye güldürdi ḫandān itdi ezhārı

Nevres-i Kadîm K. 4 / b. 1

9. omzuna hırka alıp yatan insan

Firāş-ı ḫākde der-ḫāb olup yāḫūd deyden
Yaturdı ḫırḳa-i berfi be-dūş idüp ezhār

Şeyhülislâm Es‘ad K. 9 / b. 4

10. rengârenk elbise giyen insan

Geydi ezhār yine câme-i reng-ā-rengin
Aldı sükkān-ı çemen yıllığını oldı bahār

Şeyhülislâm İshâk K. 22 / b. 4

11. uykudan uyanan insan

Ezhār uyandı esmek ile bād-ı nev-bahār
Her şāḫuñ açdı gözlerini yine rūzgār

Gelibolulu Mustafa Âlî K. 64 / b. 1

ezhār ile nesīm-i bahār (Ar. T. Ar. Far.): bayram sabahı tokalaşan kişiler

Ṣabāḥ-ı ‘īd gelüp gülşene meserret ile
İder muṣāfaḥa ezhār ile nesīm-i bahār

Nâbî K. 10 / b. 10

faṣl-ı bahār (Ar. Far.): haberci

Bād-ı ṣubḥa ne ḫaber virdi ‘aceb faṣl-ı bahār
Ki cihān maġzı deminden pür olupdur lāden

Molla Aşkî K. 40 / b. 8

feslegen (Yun.): başına yeşil sarık dolayan insan

Ġonceye itmek içün fenn-i cefāyı ta‘līm
Feslegen ṭoladı başına bir aḫḍar destār

Ahmed Bâdî G. 33 / b. 5

gerdūn (Far.): inci yağmalayan insan

Sulṭān-ı bahār irdi diyü gülşene gerdūn
Fīrūze ṭabaḳdan niçe dür eyledi yaġmā

Bursalı Rahmî K. 13 / b. 2

ġonce (Far.): 1. ağlayan insan

Ḳan aġladup cigerin deldi ġonce-i ālüñ
Miṯāl-i ḫançer olup şāḫ-ı erġuvān ḫūn-bār

Şeyh Gâlib K. 17 / b. 8

2. altın saçan insan

Raḳṣ ider gülşende şāḫ-ı gül hezārān nāz ile

Pāyīne eyler şükūfe sīm u ġonce zer niṣār

Sehâbî K. 8 / II / b. 7

3. başına miğfer takan insan

Çemende ġonce-i gül aldı başına miġfer

Şeh-i bahār siper virdi verd-i raʻnāya

ʻAzmî-zâde Hâletî K. 2 / b. 5

4. cebinden paralarını saçan kişi

Ġonçe ceybinden niṣar idüp nuḳūd-ı jāleyi

Şāhid-i gül baġda dīnārın itdi der-miyān

Ümîdî Ahmet K. 8 / b. 14

5. sürahi tutan insan

Ġonceler çīnī ṣurāḥīler ṭutup şāh-ı gülüñ

Laʻlden cāmın pür itmişdür şarāb-ı erġavān

Hayretî K. 15 / b. 16

6. düğmesini çözmüş kişi

Ġonceler kesb-i hevā itmege çözmüş dügmesin

Oynamaġa bāġda gömlekçek olmış yāsemīn

Necâtî Beg K. 22 / b. 13

7. dümbelek tutan insan

Ġonce deblek tutdı gül def oldı nāy-zen ʻandelīb

Geldi açıldı yine itdi çiçekler encümen

Zâtî K. 36 / b. 11

Def ṭutar gül ġonce deblek nāy-zendür ‘andelīb

Nāzük olan çalgısuz oynar bu demde ey ḥabīb

‘Ārif isen bu ṣafādan sen de olma bī-naṣīb

Seyr-i bāġ it kim bahār eyyāmı gül hengāmıdur

Zâtî Mr. 5 / IV

8. elbise dolabını açan insan

Bād-ı bahār olup vezān her ġonce açdı cāmedān

Gül engine giydi hemān bir cāme-i pür-zīb ü fer

Nev‘î-zâde Atâyî G. 40 / b. 5

9. esma okuyan insan

Dehān-ı ġonceyi bād-ı bahārī depredür ṣanma

Olur bülbülleri tesḫīr içün meşġūl esmāya

‘Azmî-zâde Hâletî K. 10 / b. 4

10. gönlü yaralı insan

Çāk eyledi yaḳasını bī-ṣabr olup semen

Ḳıldı ḳabā ḳabāsın olup ġonce dil-figār

Serâyî K. 16 / b. 6

11. gül renkli gömlek giyen insan

Sebze olmış ḥulle-pūş u ġonce gül-gūn pīrehen

Şāḫ-ı gül güher-niṣār u lāle yāḳūt-ı ḳabā

Ahmedî K. VII / b. 3

12. gülen insan

Ciger ḫūn eyleyüp ḳan aglar iken ḫār-ı hicrānda

Tebessüm eyledi ġonce sevindi bülbülüñ cānı

Prizrenli Şem‘î K. 15 / b. 9

Verd-i ter ḫandān olup itdi tebessüm ġonceler

Nāleler itmekde bülbül şevḳ ile bī-iḫtiyar

Sa‘dî K. IV / b. 6

Ġonceler ḫandeler itdükçe ḳızardı güller

Bülbülān olmaya mı girye ile ḫūn-āşām

Dürrî Ahmed Efendi T. 12 / b. 5

13. iştahla ağız açan insan

Ḳurṣ-ı germ-i āftābı gök tenūrında görüp

İştihāsından seḥergeh ġonçeler açdı dehen

Tâcî-zâde Ca‘fer Çelebi K. 11 / b. 2

14. latife söyleyen insan

Dehen-i ġonce-i ter dürlü leṭā’if söyler

Gülüp açılsa ‘aceb mi gül-i rengīn-ruḫsār

Bâkî K. 18 / b. 23

15. mutlu olan kişi

Güller gülüşüp şād olup ġonce açıldı

Raḳṣ urdı ṣafā kesb idüben serv-i dil-ārā

Bursalı Rahmî K. 13 / b. 11

Ṣafāsından ṣıgışmaz kend'özine ġonçalar şimdi

Ṣabā irgürdi beñzer müjde-i teşrīf-i nev-rūzı

Nev'î-zâde Atâyî G. 225 / b. 5

16. methetmeye başlayan insan

Servler görse ḫırāmın hep ayaġ üzre gelür

Gül yüzin medḥ itmek içün ġonceler açar dehen

Adlî G. 102 / b. 2

Teng iken ḫār-ı cefā ile açıldı güller

Ġonceler medḥ ü ṣenā eylemege açdı dehān

Cinânî K. 6 / b. 10

17. sarhoş insan

Bāde-i luṭf-ı bahārī mest itdi ġonceyi

Neş'e-i feyżinden oldı şādmān nev-rūzda

Beyânî G. 657 / b. 2

Ġonçe ṣahbā-keş olup ḳan içmede her dem hezār

Böyledür ey dil cihān aġlar kimi kimi güler

Sürmeliçavuş-zâde Cehdî K. 2 / b. 7

18. utanıp yüzüne örtü çeken insan

Ṣabā bir ehl-i hevādur gül aña açılıcaḳ

Ḥicāba düşdi çeküp ġonceler yüzine niḳāb

Gelibolulu Mustafa Âlî K. 70 / b. 5

19. yaka yırtan insan

Bād-ı ṣabā meger ḫaber-i dil-güşā virür

Kim ġonce çāk ider feraḥından yaḳasını

Hamdullah Hamdî G. 166 / b. 3

Gülşen içinde dehānuñdan meger rāz açdı bād

Ġonceler çāk-i girībān itdiler bī-iḫtiyār

Hayretî K. 16 / b. 9

Girībān çāk idüp her ġonçe cevr-i ḫārı ‘arż eyler

‘Aceb-mi ‘ayb olur mı bülbülān eylerse efġānı

Sürmeliçavuş-zâde Cehdî K. 5 / b. 7

20. yeşil sarık giyen insan

Yeşil ‘imāme giyüp didi ġonce-i nev-ḫīz

Benem ser-āmed-i āl ü sülāle-i Zehrā

Gelibolulu Mustafa Âlî K. 1 / b. 14

Zemīn ferş-i zümürrüd döşetdi maḳdemine

Yeşil ‘imāme ile ġonce āşikār oldı

Yârî G. 792 / b. 3

Giyindi tāze nihālān libās-ı ʻīdāne

Ṣarındı başına her ġonce āteşīn destār

Nâbî K. 10 / b. 7

ġonce-i zanbaḳ (Far. Ar.): meşşāṭa

Nev-ʻarūs-ı nergisüñ çeşmin mükeḥḥal ḳılmaġa

Ġonce-i zanbaḳ ṭutar destinde sīmīn sürmedān

Ümîdî Ahmet K. 8 / b. 12

gök (T.): göz açmış insan

Gök gözini ḫoş açar āb-ı seḥābı ṣaçar

Yir yüzüni ḫoş bezer dest-i dürüst-i ṣabā

Bursalı Nakkaş Sâfî K. 16 / b. 2

gül (Far.): 1. al giymiş insan

Aḳçalar düzdi şükūfe ṭıfl-ı mīve başına

Allar geydi yine güller içine ṭaşına

Seyr iden bāġı girer bu demde yüz biñ yaşına

Ġonce-i ḳalbüñ açılsun gül gibi gülzāra gel

Zâtî Mr. 11 / V

Gül cāme-i alın itdi ber-dūş

Bülbül demidür olursa pür-cūş

Neşâtî K. 6 / b. 1

Gül-i zībā idüp dibāce-i sürḫīnini ber-dūş

Ḳabā-yı āl ile her ġonce oldı bir perī-peyker

Şeyhülislâm Es‘ad K. 6 / b. 4

2. anne

Seyr itdürür cemāl-i şeh-i ḥüsni ġonceye

Gül müşfiḳāne aldı ḳucaġa uşaġını

Kâmî G. 225 / b. 4

Olmış firāḳ-ı jāle ile sīne-çāk gül

Gūyā ki mihr ḳapdı ḳucaḳdan uşaġını

Hâtem K. 3 / b. 12

3. ateş getiren kişi

Bezm-i bahāra lāle gelüp şem‘dānı ile

Yaḳmaġa şem‘-i meclisi güller getürdi nār

Nevâlîzâde Atâyî K. 1 / b. 7

4. billur sofra açan kimse

Anuñçün bāġ içinde açar gül ṣufre-i mīnā

Ki ḥīrī ṣaḥn-ı ṣaḥrāda nitekim kāse-i zerdür

Molla Aşkî K. 33 / b. 13

5. def tutan insan

Def ṭutar gül ġonce deblek nāy-zendür ‘andelīb

Nāzük olan çalgısuz oynar bu demde ey ḥabīb

‘Ārif isen bu ṣafādan sen de olma bī-naṣīb

Seyr-i bāġ it kim bahār eyyāmı gül hengāmıdur

Zâtî Mr. 5 / IV

6. derviş

Ḫırḳa vü tācı şarāba virdi gül nāzük durur

Ġonce ḫalvet-ḫānesinde çekmiş iñen erba‘īn

Revânî K. 23 / b. 9

7. destarını havaya atan kişi

Hevāya atdı destārıñ ṣāfāsından seḥer güller

Görince ṣaḥn-ı gülşende mürettib bezm-i nev-rūzı

Râmî G. 271 / b. 2

8. elbise giymiş insan

Gül-nihālān-ı çemen geymiş libās-ı tāzesin

Mevc-rīz olmuş gül-i ḥamrā ḳızıl ḫārā gibi

İzzet Ali Paşa K. 4 / b. 2

Yeşil çiçekli giyindi boyunca cāmeyi gül

Ṭoḳutdu tār-ı çemenden ṣabā idüp iḥsān

Fetvâemînizâde Gâlib Zühdî K. 64 / b. 7

9. eline altın siper almış insan

Gül-i ṣad-berg alup destine zerrīn-siperin

Ġonceler ḫançer-i ḫār ile pür-āteş gülzār

Şehdî K. 16 / b. 35

10. eline kadeh almış insan

Pür itdi ġonce seḥer şīşe-i muraṣṣa‘ını

Gül-i sefīd eline aldı sāġar-ı billūr

Bâğdatlı Rûhî K. 10 / b. 3

‘İşret-ābād oldı gördi gülsitān nev-rūzda

Aldı gül destine cām-ı zer-nişān nev-rūzda

Beyânî G. 657 / b. 1

11. gülen insan

Virdi zīnet būstāna nitekim bāġ-ı naīm

Girye-i ebr-i bahār ile gül-i ḫāndan yine

Necâtî Beg G. 480 / b. 2

Güller gülüşüp şād olup ġonce açıldı

Raḳṣ urdı ṣafā kesb idüben serv-i dil-ārā

Bursalı Rahmî K. 13 / b. 11

‘Adl-fermā oldı dünyāya çü sulṭān-ı bahār

Jāle aġlar gül güler bülbül girībān çāk ider

Sürmeliçavuş-zâde Cehdî K. 2 / b. 6

Hevā laṭīf ü gülistān güşāde gül ḫandān

Ṭarabla bāde-i ‘işret-medār mevsimidür

Dâniş G. 98 / b. 4

12. gümüş ve altınla tabağını dolduran insan

Sīm ü zerle ṭabaḳın itdi leb-ā-leb gül-i ter

Kim ide ayaġına şāhid-i servüñ īṯār

Süheylî K. 22 / b. 9

13. hançer çeken insan

Ḫaṭmī ṭutmış nīze nīlüfer ele almış siper

Ḫārdan ḫançer çeker gül sūsen olmış tīġ-zen

Tâcî-zâde Ca‘fer Çelebi K. 11 / b. 12

14. kırmızı taç takmış kişi

Gül urunmış tāc-ı la‘l ü nergis almış cām-ı zer

Ḫāre pīrūze-selebdür ḫār mīnāyī-ridā

Ahmedî K. VII / b. 5

15. kulağı sağır insan

Sīm-āb-ı jāle gūşını ker itdi güllerüñ

Bī-hūde nāle eylemesün ‘andelīb-i zār

Vahîd Mahdûmî K. VII / b. 14

16. kulak açan insan

Gül açdı gūşını hep ġonçeler ḫamūş oldı

Meger ki bülbül olur menḳabet-serā-yı bahār

Cevrî G. 29 / b. 2

Ser-nigūn bīd egilüp gūş-ı güle virdi haber

Söyledi ḫāke rücūʿ idecegin āḫir-i kār

Arpaemîni-zâde Sâmî K. 16 / b. 12

17. mum ile davet eden insan

Oḳur mūm ile ḫalḳı gülşene gül

Gülistāndan yaña uç hemçü bülbül

Gelibolulu Sunʿî Mr. 3 / V / b. 1

18. oḳ atan insan

Eger oḳ urmadısa gül yine bülbül yüregine

Niçün ḳana bulaşupdur ser-ā-ser şöyle peykānı

Hoca Dehhânî K. 1 / b. 5

19. padişah, sultan

Gül taḫt-ı zebercedde geyüp tāc-ı muraṣṣāʿ

Başına niṯar itdi havā lüʿlüʿ-i lālā

Ahmed Paşa K. 38 / b. 11

Gül serīr-i zümürrüdīn üzre

Çıḳuban luṭf ile ḫoş itdi ḳarār

Serâyî K. 14 / b. 12

Başladı hezār derd-i dilin itmege iẓhār

Çıḳdı yine ‘izz ile serīre gül-i ḫandān

Rezmî K. 2 / b. 2

20. pādişāh çadırı kuran kişi

Gül serā-perde düzetmiş girü cilve urmaga

Ol serā-perde içinde bülbül uş perde-serā

Ahmedî K. VII / b. 6

21. sandıktan kırmızı kumaş çıkaran insan

Gül çıḳarup ġonce ṣanduḳından al aṭlasları

Urmış altun ḫalyi ile anlara tamġā yine

Tâcî-zâde Ca‘fer Çelebi K. 10 / b. 11

22. sarhoş olmuş insan

Lāle cāmından çemen bezminde olmış mest gül

Çāk ider ceybin simā‘ itdükçe bülbülden neşīd

Sehâbî K. 8 / I / b. 8

Mest olup bāde-i şeb-nem ile bezm-i çemene

Çıḳa geldi gül-i nesrīn-i perīşān-destār

Süheylî K. 22 / b. 15

23. sırtına süslü elbise giyen insan

Bād-ı bahār olup vezān her ġonce açdı cāmedān

Gül engine giydi hemān bir cāme-i pür-zīb ü fer

Nev‘î-zâde Atâyî G. 40 / b. 5

24. sonunu düşünüp kan ağlayan kimse

Ḳan aġladı çü ‘āḳıbetin fikr itdi gül

Budur sebeb ki anuñ cigerü ṭolu ḫārdur

Ahmedî G. 170 / b. 9

25. tabak tutan insan

İdince şīşe-i ġonceyle jāle reşş-i gülāb

Gül-i sefīd ṭutar altına ṭabaḳçe-i sīm

Bosnalı Sâbit K. XXXV / b. 18

26. terleyen insan

Nümūd-i jāle degül gül ‘araḳ teḳāṭur ider

O deñlü şīşe-i eflāke ḳıldı kār bahār

Dâniş Mehmed Bey K. 7 / b. 6

27. yaka yırtan insan

Ḥüsn-i ‘ālem-sūz-ı mihri çarḫ-ı tābān eyledi

Gül taḥammül itmeyüp çāk-i girībān eyledi

Yârî K. 41 / b. 1

Bī-hūde ṣanma çāk-i girībān iderse gül

Ṭoldırdı ṣīt-i ‘aşḳ ile bülbül ḳulaġını

Kâmî G. 225 / b. 5

28. yeşil hırka diken insan

Ġonceden bāġda gül dikdi zümürrüd ḫırḳa

Bülbül ol şevḳ ile gülşende şenā-ḫᵛān oldı

Kelâmî G 314 / b. 2

29. yüz yıkayan insan

Gül āb-ı jāle ile seḥer ḳıldı şüst-rū

İtdi semen sefīd sefīd āb-ıla ‘iẕār

Serâyî K. 16 / b. 7

30. yüzünde örtü olan (peçeli) insan

Seḥerde çünki bulut yir yüzine ṣaçdı gül-āb

Ṣabā yili yañaġından gülüñ götürdi niḳāb

Ahmedî K. X / b. 1

gül ü sünbül (Far. Far.): omuz omuza eğlenen insan

Gül ü sünbül uş imdi çimgen ara

Ẕevḳ iterler ikisi dūş-be-dūş

Harezmli Hâfız G. 492 / b. 4

gül-bün-i gül (Far. Far.): raks eden insan

Deflerle şimdi gül-bün-i gül ṭurma raḳṣ ider

Bezm-i çemende çalmadan oynar hezār-ı zār

‘Azmî-zâde Hâletî K. 6 / b. 2

gülistān (Far.): gülen insan

Güldi yine nev-rūz-ı bahār ile gülistān

‘Ālem yeñiden tāze ḥayāt buldılar ol ān

Rezmî K. 2 / b. 1

gül-nār (Far.): kırmızı çadır kuran insan

Bāġda ḫüsrev-i nev-rūz ḳarār itmek içün

Ḳurdı gülzāre yine ḫayme-i ālin gül-nār

Râmî K. 21 / b. 15

gül-ġonce (Far. Far.): başkaldıran insan

Gelüp gül-ġonce baş ḳaldurdı baḳdı göz açup nergis

Çemen ṣaḥrāsına zerrīn ‘alem dikdi çıḳup çigdem

Kütahyalı Rahîmî K. 5 / b. 3

gülşen (Far.): 1. parmağına yüzük takmış kişi

Ṭaḳındı parmaġına la‘l-i ḫātemin gülşen

Ḳuşatdı bir kemer-i sīm gülşene enhār

Tıflî K. 10 / b. 3

2. utançtan yanağı kızaran insan

Ḳızardı ‘ārıż-ı nev-ḫande-i gülşen ḫacāletden

İşitdükçe fiġān-ı ‘andelīb-i zār u bīmārı

Sehmî K. 15 / b. 5

3. yüzü gülen insan

Güler bahār ile gülşen ḫazān ile aġlar

Solup ḫazānda ṭonanur bahār ile ezhār

Derzi-zâde ‘Ulvî K. 12 / b. 31

Şāhid-i gül yine ‘arż eyledi gülşende cemāl

Gülşenüñ güldi yüzi buldı leṭāfetde kemāl

Prizrenli Şem‘î K. 8 / b. 1

gülzār (Far.): şaşırmış insan

Beyhūde degül itse de şāyeste-i zīnet

Gülzār ki ḥayret-zede-i ceyş-i ḫazāndur

Hanîf K. 14 / b. 3

güneş (T.): elinde kılıcı ile gelen asker

Tīġ ile geldi güneş açdı çemen milketini

Leşker-i ‘ıyş u ṭarab oldı cihān māl-ā-māl

Prizrenli Şem‘î K. 8 / b. 10

ḫāk ile ḫārā (Far. Far.): ipekli kumaş giymiş insan

Gitdi ol demler ki ḳāḳum geymiş idi kūh u deşt

Perniyān-pūş oldı şimdi ḫāk ile ḫārā yine

Tâcî-zâde Ca‘fer Çelebi K. 10 / b. 4

ḫār (Far.): siper tutan insan

Çarḫ oḳlarını atdı yine gülşene seḥāb

Altun göbeklü bir siper-i la‘l ṭutdı ḫār

Bâkî K. 17 / b. 6

ḫaṭmi (Ar.): 1. elinde mızrak tutan insan

Ḫaṭmī ṭutmış nīze nīlüfer ele almış siper

Ḫārdan ḫançer çeker gül sūsen olmış tīġ-zen

Tâcî-zâde Ca'fer Çelebi K. 11 / b. 12

2. kalkanı ile gülün önünden giden asker

Yitişdi ḫaṭmi gül öñince ḳalḳanın yapınup

Yanınca süsen irişdi vü çekdi seyf u silāḥ

Kemal Ümmî K. 28 / b. 12

ḫazān (Far.): 1. eşini boşayan kimse

Ḫazān faṣlı cihāna ki virmiş idi ṭalāḳ

Bahār vaṣlı ḥaḳ emr ile geldi ḳıldı nikāḥ

Kemal Ümmî K. 28 / b. 18

2. gül yaprağı saçan insan

Dest-i ḫazān berg-i gülü bāda virdi hep

Tābi' olur hevāsına mānend-i rūzgār

Lâzikîzâde F. Nâfiz G. 149 / b. 2

hevā (Ar.): 1. güzel koku döken insan

'Arūs-ı bāġ meger cilve idiser ki bu gün

'Abīr dökdi hevā vü ḥarīr geydi türāb

Ahmedî K. X / b. 3

2. parlak inci saçan insan

Gül taḫt-ı zebercedde geyüp tāc-ı muraṣṣā‘

Başına niṯar itdi havā lü‘lü‘-i lālā

Ahmed Paşa K. 38 / b. 11

hezār (Far.): 1. Allah’ın ayetlerini tefsir eden kişi

Hezār kürsī-i gül-bünde muṣḥaf-ı gülden

Varaḳ varaḳ ider āyāt-ı ṣāni‘i tefsīr

Vahîd Mahdûmî K. XII / b. 4

2. bahar medhine başlayan şair

Ṣaḥn-ı çemende serv-i ser-efrāza çıḳuban

Medḥ-i bahāra başladı gülbāng ile hezār

Serâyî K. 16 / b. 16

3. destan okuyan insan

Dāstān-ı mihr oḳur hep nüsḫa-i gülden hezār

Neylesün ammā ki yoḳ güllerde güş-ı i‘tibār

Nev’î K. XV / b. 1

4. oynayan insan

Deflerle şimdi gül-bün-i gül ṭurma raḳṣ ider

Bezm-i çemende çalmadan oynar hezār-ı zār

‘Azmî-zâde Hâletî K. 6 / b. 2

ḫūr (Far.): aslan, kaplan vb.

Açıldı sīne-i ṣaḥrāda dāġ-ı lāleler yir yir

Giderdi pençe-i ḫūr penbe-i berf-i çemenzārı

Kelîm G. 245 / b. 3

ḫūrşīd (Far.): 1. altın bayrak diken kişi

Dikdi zerrīn ‘alemüñ ḳılle-i çarḫa ḫūrşīd

Oldı ẓāhir şeref-i mīr-livā-yı nev-rūz

Râmî G. 120 / b. 3

2. aslan, kaplan vb.

Girībān-ı güli çāk eyler açar pençe-i ḫūrşīd

Gerekse jāle aña dügme itsün dür-i şehvārı

Sehmî K. 15 / b. 7

3. eline altın süpürge almış insan

Aldı ḫurşīd-i cihān-tāb ele zerrīn cārūb

Sāḥat-ı ṣaḥn-ı çemende ḳomadı gerd-i melāl

Prizrenli Şem‘î K. 8 / b. 4

ırmaġ (T.): neşeyle coşan insan

Nev-bahār geldi yeşil cāme geyindi ṭaġlar

Ḫurreminden cūş idüp bulandı hep ırmaġlar

Âsaf G. 269 / b. 1

jāle (Far.): 1. ağlayan insan

‘Adl-fermā oldı dünyāya çü sulṭān-ı bahār

Jāle aġlar gül güler bülbül girībān çāk ider

Sürmeliçavuş-zâde Cehdî K. 2 / b. 6

2. gül suyu saçan insan

İdince şīşe-i ġonceyle jāle reşş-i gülāb

Gül-i sefīd ṭutar altına ṭabaḳçe-i sīm

Bosnalı Sâbit K. XXXV / b. 18

3. inci saçan insan

Lāle ṣaḥrāyı bu gün kān-ı Bedaḫşān itdi

Jāle gülzāre niṣār eyledi dürr-i şehvār

Bâkî K. 18 / b. 25

4. kuyu kazan insan

Perdesinden düşürür ‘andelībi āḫir-i kār

Jāle durmaz dehen-i gülde hemān ḳuyı ḳazar

Hâtem K. 1 / b. 55

5. taşa tutan insan

Cünd-i şitā’yı ṭaşa ṭutup yine jāleler

Ḳaṣd itdiler ki milket-i gülzārı alalar

Bâkî G. 103 / b. 1

6. tepsiye para atan insan

Tügmesin çözmege ḫ^{v}āhiş-ger olub ġonçelerüñ

Behresiz jāle gülün ṭablasına manġır atar

Hâtem K. 1 / b. 26

ḳaranfül (Far.): sarhoş olup belinden hançer gösteren kimse

Ḳaranfül gösterür ḫançer miyānından olup ser-ḫoş
Dutar zen-i bāġ anı baġ içre depr itme ġavġāyı

‘Ayıntablı Hâfız G. 264 / b. 8

ḳavs-ı ḳuzaḥ (Ar. Ar.): ütü

Cūy-ı pür-mevc degül aṭlas-ı mā’idür kim
Ütüler ḳavs-ı ḳuzaḥla anı üstād-ı bahār

Ganîzâde Nâdirî K. XXII / b. 20

kūh u deşt (Far. Far.): kürk giymiş insan

Gitdi ol demler ki ḳāḳum geymiş idi kūh u deşt
Perniyān-pūş oldı şimdi ḫāk ile ḫārā yine

Tâcî-zâde Ca‘fer Çelebi K. 10 / b. 4

kūhsār (Far.): sırtına yeşil elbise almış insan

Mu‘tedil oldı hevālar irişüp faṣl-ı bahār
Egnine aldı zümürrüd cāmesini kūhsār

Muhibbî G. 701 / b. 1

ḳumrı (Far.): dost dost diyerek inleyen insan

Ḳumrı budaḳda yapraḳ arasında her seḥer
Dost dost diyüp ne nāliş ider āh u zārı gör

Kemal Ümmî K. 28 / b. 18

lāle (Far.): 1. ağız açıp kavga eden insan

Jāle şeb-revlik idüp girdi çü ṣaḥn-ı çemene

Lāle açdı dehenin eyledi ġavġā gül-i sürḫ

Fahrî-i Celvetî G. 45 / b. 3

2. başına kırmızı fes giyen insan

Lāleler başlarına ḳırmızı fesler giyinüp

‘Arabistān gibi teşḫīṣ olınır her sūdan

Nûrî İbrahim K. 12 / b. 16

3. bayrak diken insan

Tūġ-ı şāhīdin çıḳardı bāġa sulṭān-ı bahār

Lāle dikdi cünd-i ezhāre ‘alem nev-rūzda

Yahyâ Nazîm K. XXIV / b. 2

4. bir parmağı üstünde kase çeviren kişi

Lāle bir barmaġı üstine çevür[ür] kāsesin

Düblegin almış eline nergis-i şehlā yine

Revânî K. 23 / b. 10

5. cilve eden ve secdeye kapanan insan

Çemende cilve iderken işidüben lāle

Cemālüñ āyetini “ḫarre rāki‘an ve enāb”[81]

Ahmedî K. X / b. 15

[81] Secdeye kapandı ve Allah’a yöneldi. (Sad/24)

6. elinde def tutan insan

İder gūyendelik bülbül çemende

Ṭutar def lāleler ol encümende

Gelibolulu Sun‘î Mr. 3 / VII / b. 1

7. elinde kılıç tutan insan

Derūn-ı ḫāke çıḳdı zemīne lāle-i gül-reng

Elinde ṣanki ḫūn-ālūdedür[82] şemşīr-i bürrānı

Ahmed Bâdî K. 8 / b. 5

8. eline kadeh almış insan

Lāle ḳadeḥ alup ele ṣāfī çemende ṣalınur

Ṭañ mı ṣalınsa baş idüp bunca ḳadeḥ ki nūş ider

Hoca Dehhânî G. 10 / b. 2

Nergis urınmış çemende başına tāc-ı zeri

Lāle bāġ içre ṭutar pür elde la‘līn sāġarı

Serâyî K. 4 / b. 33

Bu demi ḫōş gör benefşe geydi gevher tācını

Lāle almışdur ele ṭolu şarāb-ı erġuvān

Muhibbî G. 2496 / b. 3

Faṣl-ı gül vaḳt-i çemen ṣafḥa-i bāġ oldı yine

Lāle cām aldı ele devr-i ayāġ oldı yine

[82] Divan metninde “ḫūn-ı ālūdedür” şeklinde yer alan bu kısım vezin ve anlam uyumunu sağlamak için düzeltilmiştir.

Mezâkî G. 399 / b. 1

Lāleler her biri almış destine bir cām-ı Cem

Gülşenüñ eṭrāfını gūyā gülistān eyledi

Yârî K. 41 / b. 8

9. Feridun'un çadırını tutan kimse

Dutupdur lāle uş çetr-i Ferīdūn

Geyüpdür nergis uş tāc-ı Sikender

Ahmedî K. XXXVIII / b. 9

10. hayret eden insan

Ṭaġıtmış saçını sünbül ki ḳalmış vālih içmiş mül

Meger lāle bu ḥayretden varımaz yol ṭurur ber-pā

Hakîkî K. 7 / b. 14

11. kıskançlık ateşi ile kederlenen insan

Güllerüñ gördükce zīb-i ṭarf-ı destār oldığın

Lāleler nār-ı ḥasedle dāġdār olmaḳdadur

Vak'anüvis Râşid K. VII / b. 5

12. la'l çādır kuran kişi

Lāle ḳurdı çemende çādır-ı la'l

Her ṭaraf sebzezār oldıġıçün

Tâcî-zâde Ca'fer Çelebi K. 8 / b. 9

13. la‘l hokkaya panzehir koyan kimse

Tiryaḳ ḳoydu ḥoḳḳa-i la‘līne lāleler

Görüp çemende āb-ı revānı miṣāl-i mār

Necâtî Beg K. 8 / b. 10

14. mum, kandil, meşale, micmer yakan insan

Şol deñlü yaḳdı misrece-i la‘li lāle kim

Pür oldı şeb-çerāġ ile ṣaḥrā vü kūhsār

Serâyî K. 16 / b. 7

Çemende yaḫar iken lāle bunca şem‘ ü çerāġ

Niçün ṭutar gözini nergisüñ ḫumār ile ḫ^{v}āb

Şeyhî K. 13 / b. 11

Demidür lāle yaḳa bezm-i bahāra meş‘al

Ġonce-i zanbaḳ ola nergise şem‘-i bālīn

Bâkî K. 26 / b. 3

Bezm-i bahāra lāle gelüp şem‘dānı ile

Yaḳmaġa şem‘-i meclisi güller getürdi nār

Nevâlîzâde Atâyî K. 1 / b. 7

Lāle micmer yaḳdı yir yir geldi būy-ı nev-bahār

Tāzelendi dilde dāġ-ı ārzū-yı nev-bahār

Mezâkî G. 148 / b. 1

Micmer-efrūz oldı lāle dāmen-i kūhsārda

N’ola olsa her ṭarafdan dūd-ı sünbül āşkār

Riyâzî K. XVI / b. 4

Revġan-ı şeb-neme yandurdı fitil-i dilini

Lāleler encümen-i gülşene ḳandīl yaḳar

Hâtem K. 1 / b. 9

Dāġlardan şem‘alar yaḳmış çerāġān eylemiş

Lāleler yek-ser nücūm-ı ‘ālem-i bālā gibi

İzzet Ali Paşa K. 4 / b. 25

15. pād-şāh

Geçdi ṣadr-ı serīr-i salṭanata

Giydi başına lāle bir dīhīm

Râmî K. 14 / b. 7

16. sapan taşı atan insan

Ṣaḥn-ı çemende şöyle ḳırıldı zücāc-ı yaḫ

Seng-i felāḫan urdı meger aña lāleler

Bâkî G. 103 / b. 2

17. şarap içen insan

Bir dem dil-i ġamgīnini şād itmege lāle

Bu ṣoffa-i ṣāfīde çeker cām-ı muṣaffā

Ahmed Paşa K. 38 / b. 10

Gül gül olmışdur ḳızarup tāb-ı mülden ʿārıżı

Şol ḳadar nūş eylemiş lāle çemen bezminde mey

Figânî G. 97 / b. 3

Gül ġoncesinüñ şevḳine gülşende dem-ā-dem

La’līn ḳadeḥ ile mey içer lāle-i ḥamrā

Münîrî K. 21 / b. 5

18. tebrik için gelen insan

Serāy-ı gülşene tebrīke geldi lāle-i sürḫ

Piyāle elde dem-i arġuvāndur gūyā

Ahmed Bâdî K. 7 / b. 5

19. yaka yırtan insan

ʿArż idüp dāġını lāle yaḳasın çāk itdi

Dāġ dāġ-ı ġam-ı ʿışḳ olan ider mi ārām

Dürrî Ahmed Efendi T. 12 / b. 6

20. yāḳūt-ı ḳabā saçan insan

Sebze olmış ḥulle-pūş u ġonce gül-gūn pīrehen

Şāḫ-ı gül gūher-niṣār u lāle yāḳūt-ı ḳabā

Ahmedî K. VII / b. 3

21. yarasını gösteren insan

Lāle dāġın ʿarż idüp sünbül daġıtdı zülfini

Cümle iẓhār oldı ezhār-ı ʿadem nev-rūzdur

Dürrî Ahmed Efendi K. 19 / b. 4

lālezār (Far.): armağan veren insan

Yāḫūd arūs-ı gülşene virmege armaġan

Vālā-yı sürḫe müşg-i siyeh şardı lālezār

Necâtî Beg K. 8 / b. 9

mihr (Far.): 1. aslan, kaplan vb. hayvan

Genc-i sīm-i berf ü Ḳārūn-ı şitā' geçdi yire

Virdi Mūsā-yı bahāruñ pençe-i mihri żiyā

Ganîzâde Nâdirî K. 5 / b. 2

Defter-i berfi dürüp pençe-i mihr ile bahār

Ġonce-i zanbaḳı itdi yine şekl-i ṭūmār

Riyâzî K. VIII / b. 1

2. bayrak diken insan

Geldi ol gün ki idüp cünd-i şitā' üzre hücūm

Dike burc-ı ḥamele mihr-i cihān-tāb 'alem

Süheylî K. 32 / b. 3

3. diş çeken insan

Dişini çekdi seḥer rişte-i şu'a' ile mihr

Lebini dişledi çün ṭıfl-ı ġoncenüñ şeb-nem

Zâtî K. 13 / b. 13

4. eline altın süpürge almış insan

Mihr-i zerrīn-kef alup destine zerrīn cārūb

Ḳomadı ẕerrece bu ṣaḥn-ı zebercedde ġubār

Prizrenli Şem‘î K. 7 / b. 16

5. ip atan insan

Çıḳdı zindān-ı zemīn içre olan cümle nebāt

Ṣaldı çün ṣa‘ṣa‘a-i mihr felekden reseni

Zâtî K. 61 / b. 4

6. kumaş döşeyen insan

Döşedi mihr-i felek yolları dībālar ile

İtdi teşrīf çemen mülkini sulṭān-ı bahār

Bâkî K. 18 / b. 8

7. terzi

Altun tel ile ṣa‘ṣa‘adan mihr ele almış

Eşcāra ḳabā dikmege bir ṣani‘-i zer-dūz

Bâğdatlı Rûhî K. 24 / b. 4

naḫl (Ar.): elinde dirhem olan insan

Tehī-dest ḳalmadı bāġ u gülistānda bu mevsimde

Ṣanurlar her gören keffinde naḫlüñ biñ direm vardur

Rezmî K. 5 / b. 5

nergis (Far.): 1. altın kadeh almış insan

Gül urunmış tāc-ı la‘l ü nergis almış cām-ı zer

Ḫāre pīrūze-selebdür ḫār mīnāyī-ridā

Ahmedî K. VII / b. 5

Zerrīn-ḳadeḥ elinde çemen içre nergisüñ

Çıḳmış ayaḳ seyrine beñzer ki lālevār

Çorlulu Zarifî G. 93 / b. 2

2. altın micmerde tütsü yakan insan

Micmer-i zerrīnde nergis itdi ‘anberden buḫūr

Oldı būyundan anuñ bāġuñ dimāġı ‘anberīn

Ahmed Paşa K. 24 / b. 3

3. başına altın taç giyen insan

Başına urdı nergis tāc-ı zerrīn

Bugün kim lāle yāḳūtī ḳabādur

Ahmedî K. XXX / b. 4

Nergis urınmış çemende başına tāc-ı zeri

Lāle bāġ içre ṭutar pür elde la‘līn sāġarı

Serâyî K. 4 / b. 33

4. dertli ve sarı yüzlü insan

Nergis derūn derdini nice nihān ḳıla

Çün yüz ṣaruluġı ḳılur sırrını ‘alen

Molla Aşkî K. 19 / b. 12

5. elinde kadeh tutan sarhoş

Benefşe boynun eger mest olub bu meclisde

Ḫumār nergis elinde dutar müdām aḳdāḥ

Kemal Ümmî K. 28 / b. 10

Reyḥān ṣalar başını bu meclisde mest olup

Nergis ḳadeḥ dutup yazar oldı ḫumārı gör

Kemal Ümmî K. 28 / b. 11

Ṣafā-yı ‘ışḳ ile nergisler almış destine sāġar

Sebū-yı ġonçe pür-bāde dem-i bezm-i gülistāndur

Neşâtî K. 27 / b. 4

6. elinde altın leğen tutan insan

Semen-i sīm-beden gül yüzini yumaġ içün

Sebzede nergis elinde dutar altun legeni

Adnî K. 1 / b. 5

Ġonçenüñ gül ruḫını yumaġ içün ebr-i bahār

Ṣubḥ-dem nergisüñ elde yine zerrīn legeni

Süheylî K. 41 / b. 6

7. eline dümbelek almış insan

Lāle bir barmaġı üstine çevür[ür] kāsesin

Düblegin almış eline nergis-i şehlā yine

Revânî K. 23 / b. 10

8. gece gündüz ağlamaktan kör olan insan

Nergis üstinde degül jāle aġardı çeşmi

Gül-i ter şevḳi ile aġlamadan leyl ü nehār

Bâğdatlı Rûhî K. 15 / b. 9

9. göz açan insan

Ṭutdı ḳulaġın murġ-ı ḫōş-elḥāna benefşe

Nergis gözin açdı k'ide gülzārı temāşā

Ahmed Paşa K. 38 / b. 20

Göz açup şāhid-i gülzāra seḥer itdi naẓar

Nergise virmiş iken ḫᵛāb-ı şitā' ḫayli kesel

Bursalı Rahmî K. 4 / b. 14

Gelüp gül-ġonce baş ḳaldurdı baḳdı göz açup nergis

Çemen ṣaḥrāsına zerrīn 'alem dikdi çıḳup çigdem

Kütahyalı Rahîmî K. 5 / b. 3

10. göz süzen insan

Benefşe güli göñileyüp boynını egmiş

Nergis sevinüp nāz ile gözin süzer oldı

Kemâl Ümmî K. 33 / b. 23

Nergis gözin süzüp eġe ḳomış külāhını

Mestāne ġonceler oturur çāk-pīrehen

Hayretî K. 20 / b. 5

11. gözleri seğiren insan

Ṭurma segrür gözleri nergislerüñ gülzārda

Ṣanma kim taḥrīk ider anı dem-ā-dem rūzgār

Riyâzî K. XVI / b. 14

12. gözü kararıp yere düşen insan

Nergisüñ gözi ḳararup düşdi gülşende yire

Çigzinüp başı ḥabāb-ı cūyuñ oldı bī-ḳarār

Ümîdî Ahmet K. 4 / b. 7

13. gözüne pamuk koyan insan

Çeşm-i bīmārı ḫoş olsun diyü her şeb tā seḥer

Gözlerine penbe urur nergis-i şehlā yine

Tâcî-zâde Ca'fer Çelebi K. 10 / b. 12

14. gözüne rastık çeken insan

Açdı nergis gözini vesmelenüp gülşende

Ser-fürū bir de benefşe ḳatı ra'nā gül-i sürḫ

Fahrî-i Celvetî G. 45 / b. 2

15. İskender'in tacını giyen insan

Dutupdur lāle uş çetr-i Ferīdūn

Geyüpdür nergis uş tāc-ı Sikender

Ahmedî K. XXXVIII / b. 9

16. mum yakan insan

Çerāġ-ı bezm-i nev-rūzı yaḳar gülşende her nergis

Uyarsa ġonce-i zanbaḳ ne var şem‘-i şebistānı

Prizrenli Şem‘î K. 15 / b. 11

17. padişah, hükümdar

Nergis başına urunuban efser-i kisrā

Süzmiş gözini içd[i] meger kim mey-i gīrā

Fânî K. 1 / b. 16

18. sāḳī

Nergisi gör cām elinde mey ṣunar ġāfillere

Cümlesin mest eyledi kendü ḫumār oldı yine

Nesîmî G. 399 / b. 4

nergis ü lāle (Far. Far.): kadeh tutan insan

Nergis ü lāle çemen ṣaḥnına geldi cām ile

Sāḳiyā cāmı pür eyle bāde-i gülfām ile

Şeyhülislâm Yahyâ G. 377 / b. 1

nesīm (Ar.): 1. düğme çözen insan

Bezm-i gül faṣl-ı bahār ile olup germ-ā-germ

Ġonçenüñ dügmelerin çözdi nesīm-i esḥār

Derzi-zâde ‘Ulvî K. 18 / b. 7

2. eliyle gonca tomarını açan insan

Ġonce-i ṭūmārun açup dest-i nesīm bu bahār

Gülşene şāh-ı gülin teşrīfin itdi āşkār

Sahhaf Rüşdî K. 3 / b. 1

3. ferrāş

Sildi süpürdi bu dem ṣaḥn-ı gülistānı nesīm

Ḳomadı ḫāṭır-ı pejmürdede bir ẕerre ġubār

Rezmî K. 7 / b. 4

Ḫas ü ḫāşāk-ı şitā’ ile cān dolaşdı

Sildi süpürdi nesīm-i çemen-ārā-yı bahār

Abdî-i Karahisârî G. 111 / b. 9

4. gevher saçan insan

Nesīm-i nev-bahārī fetḥ idüp gevher niṯār eyler

Ṭılısm-ı bāġa kim çerḫ-i felek ḳufl-i müdevverdür

Arpaemîni-zâde Sâmî K. 11 / b. 11

5. gümüş saçan insan

İtdi niṯār ‘āleme kef-i nesīm sīm

Gülşende şāḫ-ı gül gibi sen de dökil ṣaçıl

Bâkî G. 287 / b. 2

6. Hz. İsa

Cān-baḫş olup nesīm-i bahār irdi luṭf ile

Eknāf-ı bāġı eyledi pür-nāfe-i Tatār

Serâyî K. 16 / b. 12

Hep bahāruñ eşer-i maḳdemidür kim yoḳdur

Cān bağışlar ten-i eşcāra nesīm-i esḥār

Bâğdatlı Rûhî K. 15 / b. 17

Nesīm-i rūḥ-baḫş esdi dıraḫt-ı mürde can buldı

Olanlar ḫaşre münker seyre gelsün ṣaḥn-ı gülzārı

Kelîm G. 245 / b. 2

7. peyk

Nā-gehān şāh-ı şitā' Zühresini çāk itdi

Getürüp müjde-i nev-rūzı nesīm-i esḥār

Râmî K. 21 / b. 2

Getürdi müjde-i nev-rūzı ṣaḥn-ı bāġa nesīm

'Aceb mi ġonce güli bu beşāret itse besīm

Ahmed Hamdi K. 9 / b. 1

Şeb zeyn idüp çerāġını nūr-ı füyūżdan

Geldi nesīm-i ṣubḥ-ı leṭāfetle nev-peyām

Neyyir K. III / b. 8

nesīm-i ṣabā (Ar. Ar.): Hz. İsā

Bu dem nesīm-i ṣabā olsa ṭañ mı cān-perver
Feżā-yı bāġ-ı cināndur ṣular ṣarāb-ı ṭahūr

Sehî Bey K. 20 / b. 8

nesteren (Far.): eşrefî saçan insan

Kāseler oynatduġınca lāle çūb üzre anuñ
Eşrefîler yaġdurur hengāmesine nesteren

Tâcî-zâde Ca'fer Çelebi K. 11 / b. 4

nev-bahār (Far.): firar eden insan

Naẓar it ol deme kim ceyş-i şitā' itdi hücūm
Nev-bahār eyledi şehr-i 'ademe ya'ni firār

Nahifî K. VIII / b. 4

nev-bahār ile çemen (Far. T. Far.): şükreden insan

Nev-bahār ile çemen ẕevḳ-i firāvān itdiler
Yüzlerin ḫāke sürüp hep şükr-i Yezdān itdiler

Rezmî G. 185 / b. 1

nev-rūz (Far.): 1. asker gönderen kişi, komutan/padişah

Sipeh-i şiddet-i dey def'ine yüz biñ gülden
Her yaña çekdi revān eyledi leşker nev-rūz

Kelâmî G. 109 / b. 4

Cünd-i sermāyı ṣıdı gönderüp 'asker nev-rūz

Gülşen iḳlīmini feṭḥ itdi ser-ā-ser nev-rūz

Budinli Hisâlî G. 170 / b. 1

2. çadır kuran insan

Ḳurdu ṣaḥn-ı çemene ḫayme-i dībā nev-rūz

Lāleden aldı ele cām-ı muṣaffā nev-rūz

Figânî G. 37 / b. 1

3. eline kalem almış insan

Dürülüp defteri dīvān-ı şitā'nuñ cümle

Aldı destine yine bir ḳalem-i zer nev-rūz

Kara Fazlî K. 16 / b. 13

4. Hz. İsa

Mürde diller tāze cān buldı dem-i nev-rūzdan

Vaḳtidür āheng iderseñ [muṭrıbā nev]-rūzdan

Süheylî K. 43 / b. 1

5. kaftan giyen insan

Ṣubḥ-dem ṣa'ṣa'a-i mihr degüldür görinen

Çıḳdı şevketle giyüp ḫil'at-ı dībā nev-rūz

Cevrî K. VIII / b. 2

nihāl (Far.): bayram elbisesi giyen insan

Giyindi tāze nihālān libās-ı 'īdāne

Ṣarındı başına her ġonce āteşīn destār

Nâbî K. 10 / b. 7

nihāl-i bādām (Far. Far.): çil para saçan insan

Ṣaçdı çil-pāre çemenzāre nihāl-i bādām

Genc-i bād-āveri beẕl eyledi sulṭān-ı bahār

Şehdî K. 16 / b. 41

nīlüfer (Far.): eline kalkan almış insan

Ḫaṭmī ṭutmış nīze nīlüfer ele almış siper

Ḫārdan ḫançer çeker gül sūsen olmış tīġ-zen

Tâcî-zâde Ca'fer Çelebi K. 11 / b. 12

ra'd (Ar.): İsrâfil

Nefḫ-i ṣūr itdi yine ra'd u döküldi emṭār

Olsa iḥyā demidür cānlanup emvāt-ı bahār

Çorlulu Zarifî K. 8 / b. 1

rūy-ı zemīn (Far. Far.): gülen insan

Lāle vü gül açılup güldi yine rūy-ı zemīn

Döndi bāġ-ı İrem'e ferş-i ḥarīm-i gülzār

Peşteli Hisâlî G. 181 / b. 3

reyḥān (Ar.): 1. başını sallayan insan

Reyḥān ṣalar başını bu meclisde mest olup

Nergis ḳadeḥ dutup yazar oldı ḫumārı gör

Kemal Ümmî K. 28 / b. 11

Ṣalar vālih ü ḥayrān olup başın reyḥān

Benefşe boynın eger nāzile zehī ser-hōş

Kemal Ümmî K. 32 / b. 14

2. uykudan uyanan insan

Nev-rūz oldı yine reyāhīn uyandılar

Ebkār-ı bāġ uyḳudan āḫir uṣandılar

Kelâmî G. 56 / b. 1

İy Muḥibbī ḫᵛābdan açup reyāḥīn gözlerin

Furṣatı fevt itme dir her biri açuban zebān

Muhibbî G. 2496 / b. 5

ṣabā (Ar.): 1. ateş yakan insan

Degül lāle dahī kūh üzredür ceyş-i şitā' deyü

Der ü deşte ṣabā āteş yaḳup i'lām ider anı

Sabrî Mehmed Şerîf K. 16 / b. 4

2. eliyle gülün sinesini açan insan

İtmesün mi 'andelīb-i dil nevā nev-rūzda

Sīnesin açmış gülüñ dest-i ṣabā nev-rūzda

Yârî G. 608 / b. 1

3. eliyle yeryüzünü süsleyen insan

Gök gözini ḫoş açar āb-ı seḥābı ṣaçar

Yir yüzüni ḫoş bezer dest-i dürüst-i ṣabā

Bursalı Nakkaş Sâfî K. 16 / b. 2

4. eşrefi saçan insan

Eşrefī ṣaçar ṣabā aña gül-i bādāmdan

Zer niṣār ider başına ol gülüñ şāḫ-ı semen

Adlî G. 102 / b. 3

5. ferrāş

Ṭurmayup reh-güẕer-i bāġı ṣabā pāk eyler

Şöyle beñzer ki ider bāġa ‘azīmet tenhā

Cinânî K. 7 / b. 7

Ṣabā silmiş süpürmüş şeb-nem ile ṣaḥn-ı gülzārı

Şeh-i nev-rūza besbelli yine gülşen müheyyādur

Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim K. 34 / b. 4

6. haberci, peyk

Ṣafāsından ṣıgışmaz kend’özine ġonçalar şimdi

Ṣabā irgürdi beñzer müjde-i teşrīf-i nev-rūzı

Nev‘î-zâde Atâyî G. 225 / b. 5

Nāme-i zanbaḳ ile geldi ṣabā gülzāra

Ġonceden gülşene ağız ḫaberin virdi hezār

Riyâzî K. VIII / b. 6

Müjdeler ḳıldı ṣabā āfāḳa beẕl itdi ḫaber

Bāġ-ı ʿālem buldı nev-rūz ile tāze zīb ü fer

Sürmeliçavuş-zâde Cehdî K. 2 / b. 1

Bahār irişdi döşendi zemīne sebz-i ḥarīr

Ḳudūm-i şāh-ı güli eyledi ṣabā tebşīr

Vahîd Mahdûmî K. XII / b. 1

7. gül suyu saçan insan

Müzeyyen oldı yine yir ʻarūsı reng-ā-reng

Saçar ṣabā yüzine ebr şīşesiyle gül-āb

Şeyhî K. 13 / b. 6

8. gümüş saçan insan

Ṣanmañuz berg-i şükūfe ki ṣabā ṣāḫ-ı güli

Kendüye ḳılmaġ içün mā'īl ider sīm niṯār

Bâğdatlı Rûhî K. 15 / b. 7

9. hasta insan

Ṣabā bīmār iken üftān ü ḫīzān geldi gülzāre

Ḳudūmi itdi dest-efşān ser-ā-pa berk-i eşcārı

Râmî K. 17 / b. 3

10. Hz. İsa

Feyż-i nev-rūz itdi taḥrīk ṣabā-yı cān-fezā

Eyledi murġ-ı çemen āheng-i nev-rūz-ı ṣabā

Ganîzâde Nâdirî G. 5 / b. 1

11. işve eden insan

Yine ṭāvūs ṣıfat cilve ḳılur cümle aġaç

Çü ṣabā şīveler ider bular eyler ḥarekāt

Hoca Dehhânî G. 3 / b. 14

12. mendil ile oynayan insan

Taḥrīk idüp nihāli ṣabā verd-i āl ile

Başladı oynamaġa yine dest-māl ile

Nev‘î-zâde Atâyî K. 16 / b. 1

13. nevruz elbisesi yapan kişi, terzi

Biçdi eşcāra gelüp ḫil‘at-ı nev-rūzı ṣabā

Ġonçeler sūzen-i ḫār ile ḳabā-dūz oldı

Süheylî G. 332 / b. 4

14. raks ve semasını beğenip serve hilat giydiren insan

Bu bezmgeh içre begenüp raḳṣ u sema‘ın

Geydürdi ṣabā serve yine ḫıl‘at-i ḫażrā

Ahmed Paşa K. 38 / b. 21

15. sofra açan insan

Sofralar açsa ṣabā yir yir ‘aceb mi ġonceden

Çün şukūfe ravżanuñ bir haftalık mihmānıdur

Tâcî-zâde Ca‘fer Çelebi K. 25 / b. 9

16. yeşil çadır kuran insan

Ṣabā şāh-ı bahāruñ ḳurdı çetr-i aḫḍarın bāġa

Nesīm-i deşt-peymā ‘āzim-i geşt ü güzār oldı

Vahîd Mahdûmî K. IX / b. 5

17. yükseklik ölçen kişi

Ṣabā baḳup güneşe irtifā‘ın almaġ içün

Nihāl ucındaġı gül ṣundı aña usṭurlāb

Gelibolulu Mustafa Âlî K. 70 / b. 9

ṣanavber (Ar.): tuğ diken asker

Dikdi leşkergeh-i ezhāra ṣanavber tūġın

Ḫaymeler ḳurdı yine ṣaḥn-ı çemende eşcār

Bâkî K. 18 / b. 7

sebze (Far.): cennet elbisesi giyen insan

Sebze olmış ḥulle-pūş u ġonce gül-gūn pīrehen

Ṣāḫ-ı gül gūher-niṣār u lāle yāḳūt-ı ḳabā

Ahmedî K. VII / b. 3

sebze-i ter (Far. Far.): deniz

Mevc urur bād-ı seḥerden sebze-i ter mi ‘aceb

Yā bisāṭ-ı bezm-i ‘ayş olmış yeşil ḫārā mıdur

Bâkî G. 123 / b. 3

seḥāb (Ar.): 1. eliyle inci ve altın saçan insan

Oldı kef-i seḥāb güher-bār u zer-niṣār

Oldı dem-i şimāl u ṣabā müşg-bār ḫoş

Ahmedî G. 297 / b. 4

2. oḳ atan insan

Çarḫ oḳlarını atdı yine gülşene seḥāb

Altun göbeklü bir siper-i la‘l ṭutdı ḫār

Bâkî K. 17 / b. 6

semen (Far.): 1. gümüş bedenli, gül yüzlü kimse

Semen-i sīm-beden gül yüzini yumaġ içün

Sebzede nergis elinde dutar altun legeni

Adnî K. 1 / b. 5

2. havuza atlayan insan

Semenler şāḫlardan havża pertāb eylemiş kendin

Nihāl-i gül de ‘aḳs-endāz-ı āb-ı cūybār olmış

Sabrî Mehmed Şerîf G. 85 / b. 4

3. sabırsız yaka parçalayan insan

Çāk eyledi yaḳasını bī-ṣabr olup semen

Ḳıldı ḳabā ḳabāsın olup ġonce dil-figār

Serâyî K. 16 / b. 6

4. yeşil örtüye gümüş saçan kişi

Döşedi ferş-i zümürrüd girü ṣaḥrāya çemen

Ṣaçdı ol luṭfı görüp üzerine sīm semen

Molla Aşkî K. 40 / b. 1

5. yollara yatıp sadakat gösteren insan

Gösterdi çünki ṣıdḳ gülüñ rehine yatup

Rūyını ṣubḥ gibi sefīd eyledi semen

Molla Aşkî K. 19 / b. 8

serv (Far.): 1. ayağı bağlı insan

Servüñ ayāġı bāġdadır bend-i cūy ile

Gülgeşt-i deşte eyler idi yoḫsa ibtidār

Kırımlı Rahmî K. 9 / b. 20

2. ayağı üşümüş insan

Üşütmişdi ayaġın cūyda yah-pāreler serviñ

Aña germiyyet-i nev-rūz virdi tāb-ı reftārı

Şehdî K. 29 / b. 6

3. el kadırıp dua eden insan

Servler el ḳaldurup eyler niyaz ile du‘ā

Diz çöküp āmīn dir gülşende pīr-i yāsemīn

Yahyâ Bey K. 13 / b. 11

4. eteğini beline bağlamış insan

Çemende serv-i ser-efrāz ḳıldı pā-der-gil

Miyānına n’ola bend eyler ise dāmānı

Cinânî G. 306 / b. 6

5. eteğini toplayıp hizmet eden insan

Her serv-i bāġ dāmenini der-miyān idüp

Ṣaf ṣaf edā-yı ḫizmet içün eylemiş ḳarār

Kırımlı Rahmî K. 9 / b. 16

6. hizmet eden insan

Serv ayaġ üzre ‘izzet ile ṭurdı ḫıdmete

Yüz sürdi āb ayaġına luṭf ile bendevār

Serâyî K. 16 / b. 18

7. mum ile davet eden kişi

Reftāra geldi serv eline şem‘-i sebz alup

Ezhārı sū-be-sū oḳıdı gülşene hezār

Nev’î K. XIII / b. 2

Ṣan ‘arūs-ı ġonceye ṣāh-ı bahār eyler dügün

Yollar üzre servler mūm ile oḳur gördügün

Dir ṣabā dem urduġınca dem bu demdür gün bugün

Seyr-i bāġ it kim bahār irdi temāşā vaḳtidür

Üsküdarlı Aşkî Mr. 63 / VIII

8. paylayan, azarlayan kişi

Bād-ı ṣabā el oynını oynar çenār ile

Yaşını ṣalup aña ider servler ‘itāb

Mesîhî K. 7 / b. 8

9. raks eden insan

Bu bezmgeh içre begenüp raḳṣ u sema‘ın

Geydürdi ṣabā serve yine ḫıl‘at-i ḫażrā

Ahmed Paşa K. 38 / b. 21

Güller gülüşüp şād olup ġonce açıldı

Raḳṣ urdı ṣafā kesb idüben serv-i dil-ārā

Bursalı Rahmî K. 13 / b. 11

Açılup güller müzeyyen oldı eṭrāf-ı çemen

Raḳṣa girmiş servler durmaz aya karsar çınār

Muhibbî G. 701 / b. 2

10. yeşil elbise giyip salınan insan

Câme-i sebzin geyüben ṣalınur serv-i sehī

Cūylar her bir yaña olmış ayaġına revān

Muhibbî G. 2496 / b. 4

11. yeşil sancak açan kişi

Bir yeşil sancaḳ açup serv-i sehī ḥāżır baş

Ṭaraf-ı cāy-ı donanmaya ṣalındı erken

Nûrî İbrahim K. 12 / b. 19

serv ü çenār (Far. Far.): 1. eli ayağı üşümüş insan

Elin ayaġın üşütmişdi cihān bāġında

Ḥareket eylemeden ḳalmış idi serv ü çenār

Şehdî K. 16 / b. 28

2. ıslanmasın diye elbisesini yukarı kaldıran insan

Çekmiş yuḳarı cāmelerin serv ile çenār

Yaş itmeye eteklerini tā ki cūy-ı āb

Mesîhî K. 7 / b. 10

3. raks eden insan

Ṣaḥn-ı çemende raḳṣa girürler ṭarab-künān

Ṭurup bir ayaġ üstine serv ü çenār ḫoş

Serâyî K. 11 / b. 5

4. semā‘a giren derviş

Bu bezm şevḳına girdi semā‘a serv ü çenār

Nevāya başladı ḳumrı terennüm itdi ṭuyūr

Sehî Bey K. 20 / b. 6

5. yürümeye başlayan insan

O deñlü bād-ı ṣabā bāġa tāze cān virdi

Hemān yürimege ṭurur çemende serv ü çenār

Tıflî K. 16 / b. 5

serv ü nārven (Far. Far.): naz, işve yapan insan

Geldi bahār kim ola pīrūze-gūn çemen

Ṣaḥn-ı çemende cilve ura serv ü nārven

Bursalı Nakkaş Sâfî K. 20 / b. 1

serv ü şanevber çenār (Far. Ar. Far.): raks eden insan

Güyende çün çemende hezar dāstāndurur

Ne raḳṣa girdi serv ü ṣanevber çenārı gör

Kemal Ümmî K. 28 / b. 16

serv ü semen-sā (Far. Far.): birbirine müjde veren insan

Güli gülşende görüp müjde idüp bir birine

Ḫıdmete bāġladı bil serv ü semen-sā yer yer

Sîmkeşzâde Feyzî K. III / b. 2

sipihr (Far.): gözyaşı döken insan

Zemānede iki şey bir dem içre şād olmaz

Sipihr giryeler itdükçe açılur gülzār

Gelibolulu Mustafa Âlî G. 203 / b. 4

şu (T.): sarhoş insan

Yine ṣaḥra vü mergzār ḫōş aḳar esrük bu ṣular

Cihānlara ṣaçdı niṣār cümle ‘ālem dostı yine

Yunus Emre G. 312 / b. 5

sūsen (Far.): 1. beline ḫançer takan insan

Yine ṭaḳındı miyānına ḫançerin sūsen

Yine ḳılıçlarını aṣdı bīd-i bālāya

‘Azmî-zâde Hâletî K. 2 / b. 3

Miyānına daḳındı ḫancer-i ḫūn-rīzini sūsen

Ṣıyānet itmege ‘ahd eylemiş gūyā gülistānı

Sürmeliçavuş-zâde Cehdî K. 5 / b. 3

2. dil uzatan insan

Dil uzatdı ṣeñaya sūsen kim

Ḥaḳ bendinden irdi aña necāt

Ahmedî K. XIII / b. 9

3. eline şişe ve sürahi alan insan

Sūsen eline alubanı şīşe ṣürāḥī

Nesrīn ile ister ki bu dem nūş ide ṣahbā

Fânî K. 1 / b. 13

4. elinde kılıç olan insan

Geldi şimşīr be-kef dal ḳılıc olmış sūsen

Sīm ü zerrīn ṣaf-ārā olıcaḳ nīze-güzār

Şehdî K. 16 / b. 34

5. elinden bıçağı düşürmeyen sarhoş

Bezm-i gülşende bıçaġı düşmez elden sūsenün

Gālibā ġāyetde mest olmış durur ol nābe-kār

Hayretî K. 16 / b. 14

6. hançer çeken kimse

Gülüñ dāmānına destin uzatmasun diyü sūsen

Yanından hançer-i tīzi çeker reyḥāne gösterdür

Molla Aşkî K. 33 / b. 9

Gelince çeşmine mey çekdi ḫançerin sūsen

Nihāl-i bīd görüp anı oldı lerze nümā

Râmî K. 3 / b. 22

Ḫançer be-dest süsen-i bed-mest şad zebān

Lāle elinde sāġarı mest-i ‘aḳārdur

Nesîb Dede K 5 / b. 2

7. iyi kılıç kullanan insan

Ḫaṭmī ṭutmış nīze nīlüfer ele almış siper

Ḫārdan ḫançer çeker gül sūsen olmış tīġ-zen

Tâcî-zâde Ca‘fer Çelebi K. 11 / b. 12

8. kılıcı ile tehdit eden kişi

Şu ḳordı bāġıñ ocaġına cūylar çoḳdan

Hemīşe tīġı ile sūsen itmese tehdīd

Şeyhülislâm İshâk K. 15 / b. 6

9. kılıç / silah çeken kimse

Yitişdi ḫaṭmi gül öñince ḳalḳanın yapınup

Yanınca sūsen irişdi vü çekdi seyf u silāḥ

Kemal Ümmî K. 28 / b. 12

Dūşına aldı benefşe teber ü sūsen tīġ

İtmege cünd-i şitā'yile çemende peygār

Peşteli Hisâlî K. 1 / b. 5

Çekip şemşīr-i cevher-dārını sūsen miyānından

Şitā' ceyşin kesip biçmekde hemçün leşker-i aʿdā

Seyyid Burhân K. 8 / b. 2

10. süslenip ziyafete giden kimse

Ṭonanur 'urs-ı bahāra varmaġa sūsen meger

Gözle geymiş her mehi altunlu bir dībā yine

Tâcî-zâde Caʿfer Çelebi K. 10 / b. 15

sünbül (Far.): 1. müjde veren insan

Virdi sünbül şükūfe-i çemene

Müjde-i nev-bahār ber keremi

Nûrî İbrahim K. 13 / b. 10

2. saçını çözen/dağıtan insan

Lāleler dāġ-ı derūnın āşikār idüp yine

Sünbül-i raʿnā ṣaçın çözdi perīşān eyledi

Ahmed Nâmî G. 393 / b. 4

Çemende bülbül-i şeydāya kārşu bī-pervā

Tağıtdı sünbül-i ter zülf-i ‘anber-efşānı

Neşâtî K. 11 / b. 9

Ṣaçların çözdi sünbül-i ḫoş-bū

İtdi gülzāra ‘anber-efşānı

Yârî K. 48 / b. 22

3. sefer teçhizatını hazırlayan asker

Sefer yarağını iḥżār ider meger sünbül

Elinde nīze vü başında āhenīn miġfer

Nev’î K. XVI / b. 10

4. şarap içip saçını dağıtan, şaşakalmış insan

Ṭağıtmış saçını sünbül ki ḳalmış vālih içmiş mül

Meger lāle bu ḥayretden varımaz yol ṭurur ber-pā

Hakîkî K. 7 / b. 14

5. saçını süpürge eden insan

Ebr-i güher-efşān yine ṣaçduḳca gül-ābın

Cārūb ḳılur ṣaçlarını sünbül-i şeydā

Ahmed Paşa K. 38 / b. 8

6. tütün içmek isteyen insan

Tütün içmek diler meger sünbül

Bengiāsā elinde lülesi var

Bosnalı Âsım K. 15 / b. 16

şāḫ (Far.): 1. birbiriyle merhabalaşan insanlar

Her şāḫ-ı şūḫ câme-i sebz ile ṭonanup
Eyler biri biriyle ṭurup merḥabā-yı ‘īd

Hayretî K. 13 / b. 5

2. gülbahçesine davet eden kişi

Bāġda serve çıḳup yārānı gözler yāsemīn
Gülsitān bir câme geydi kim hezārān āferīn
Gülşene da‘vet ider saña ṣalup şāḫ āstīn
‘Ayş u nūş itmek gerek gül faṣlı ‘işret vaḳtidür

Zâtî Mr. 10 / V

3. saçmak için eline altın ve gümüş almış insan

Sīnem ile pür olupdur her seḥer zerrīn ḳadeḥ
Sīm ü zer almış nisār içün ele her şāḫlar

Muhibbî G. 998 / b. 2

şāḫ-ı çemen (Far. Far.): secde eden insan

Secde ḳıldı bād-ı ṣubḥ ile gelüp şāḫ-ı çemen
Ġonçe eṣnāmını tezyīn itdi ruhbān-ı bahār

Ümîdî Ahmet K. 5 / b. 11

şāḫ-ı gül (Far. Far. Ar.): 1. altın saçan insan

Germ olup hengāmesine eşrefī ṣaçar anuñ

Berg-i verd-i zerdden şāḫ-ı gül-i ḥamrā yine

Tâcî-zâde Ca‘fer Çelebi K. 10 / b. 10

2. eline kadeh almış insan

Nevā-yı naġme-i cūy ile raḳṣ eyler ḥabāb-ı āb

Uzanup şāḫ-ı gül almış eline cām-ı gülfāmı

Ümîdî Ahmet G. 277 / b. 4

3. naz ile danseden insan

Raḳs ider gülşende şāḫ-ı gül hezārān nāz ile

Pāyīne eyler şükūfe sīm u ġonce zer niṯār

Sehâbî K. 8 / II / b. 7

şāḫ-ı semen (Far. Far.): altın saçan insan

Eşrefî ṣaçar ṣabā aña gül-i bādāmdan

Zer niṯār ider başına ol gülüñ şāḫ-ı semen

Adlî G. 102 / b. 3

şāḫ-ı şükūfe (Far. Far.): altın ve gümüş saçan insan

Medḥ oḳıduḳça şāhid-i gülzāre ‘andelīb

Şāḫ-ı şükūfe eyler idi sīm ü zer niṯār

Prizrenli Şem‘î K. 9 / b. 5

şāḫ-sār (Far.): 1. çadır kuran insan

Ṣaḥn-ı çemende ḫayme ḳurup şāḫ-sār-ı bāġ

Dizdi şükūfe leşkerini nev-bahār-ı bāġ

Edincikli Ravzî G. 372 / b. 1

2. sarhoş olup raks eden insan

Bezm-i çemende ser-ḫoş olup raḳṣa girdiler

Ḳol ṣaldı yine gerden-i eşçāra şāḫ-sār

Sabûhî G. XIX / b. 2

şaḳāyıḳ (Ar.): 1. dertli bir şekilde baş eğen insan

Şaḳāyıḳ derd-mendāne baş eġdi ṣaḥn-ı gülşende

İrişdi nergisüñ rūy-ı ḥicāba çeşm-i fettānı

Ahmed Bâdî K. 8 / b. 6

2. gönlü yaralı, kan ağlayan insan

Ḳan aġlayuban baġrına ṭaġ urdı şaḳāyıḳ

Sīmīn tenini berg-i semen ideli peydā

Fânî K. 1 / b. 15

şeb-nem (Far.): 1. dişleyen insan

Gül-i ter nāḫūn-ı ḫār ile yüzin ṭırmaladı

Ṣubḥ-dem dişledi şeb-nem çü leb-i nestereni

Adnî K. 1 / b. 4

2. eline gümüş mühre almış insan

Ġonce al kāġad ile eyledi gülzārı pür

Mühre-i sīmīn ele aldı seḥerden şeb-nem

Revânî K. 20 / b. 14

3. gül suyu saçan insan

Ṣubḥ çün dökdi gülābın çemen üzre şeb-nem

Ḥoḳḳasın açdı benefşe pür ider ġāliyeden

Molla Aşkî K. 40 / b. 13

Gülāb-efşān olup şeb-nem yine ruḫsār-ı ezhārı

Uyanmış her şükūfe ḫābdan ṣubḥ-ı bahār olmış

Yahyâ Nazîm G. 86 / b. 2

4. inci saçan insan

Ḥaclegāh-ı gülşene gördük de teşrīf itdigün

Oldı şeb-nem nev-‘arūs-ı ġonceye lü‘lü-niṣār

Sahhâf Rüşdî K. 3 / b. 7

Tehniyet itmek içün maḳdem-i şāh-ı çemene

Dür niṣār oldı dem-i ṣubḥ ile dest-i şeb-nem

Sıdkî Paşa G. 45 / b. 3

5. kulağa fısıldayan kimse

Şeb-nem gülüñ ḳulaġına bilmem ne söyledi

Gezdirdi bād-ı ṣarṣarı sersām u serserī

Nevres-i Kadîm K. 27 / b. 18

şecer (Ar.): 1. altın saçan insan

Ebrler āh eyleyüp dökdükçe dem dem yaşlar

Pāyına her bir şecer eyler gülüñ zerler nisār

Muhibbî G. 701 / b. 3

2. çadır kuran insan

Ḳurdı ṣaḥrā ṣaḥnına çetr-i humāyūn her şecer

Ayş eder her bir gedā san pādşāh-ı rūzgār

Usûlî K. 3 / b. 14

3. parmağı ağzında hayranlıkla bakan insan

Şāḫlar ṣanma çiceklenmiş alup dendānına

Her şecer barmaġı ol ṣūretlerüñ ḥayrānıdur

Tâcî-zâde Ca'fer Çelebi K. 25 / b. 12

4. yeşil elbise giymiş salınan insan

Cūylar āb-ı ḥayātı pāy-ı serve beẕl idüp

Câme-i ḫaḍrā ile ṣalındı ṭurdı her şecer

Sürmeliçavuş-zâde Cehdî K. 2 / b. 2

şimşād (Far.): 1. 'alem diken insan

Ṣaḥn ı gülzāra 'alem dikdügi demde şimşād

Cünd-i sermāyı ṣıyup eylediler tār u mār

Peşteli Hisâlî K. 1 / b. 6

2. izine yüz süren insan

Farażā servidür bu māh-ı 'ālem

Sürer izine yüz şimşād nev-rūz

Ahmed-i Rıdvan G. 287 / b. 5

şimşek (T.): neşterle kan alan insan

Būstānda görinen lāle degül nu‘mān ile
Bāġdan ḳan aldı şimşek neşter-i bārān ile
‘Ārif iseñ ḫoş geçürgil bu demi yārān ile
‘Ayş u nūş it kim geçer ḳalmaz bu eyyām-ı bahār

Mesîhî M. II / 4

şitā’ (Ar.): 1. göç eden insan

Ḫaber getürdi ḳulavūz çigdem u nev-rūz
Ki riḥlet itdi şitā’ vü uş irdi ṣayf u necāḥ

Kemal Ümmî K. 28 / b. 9

2. hasta insan

Esīr-i pister idi gerçi gizli ḥummādan
Şitā’da olmış idi sū’-i mi‘deden bī-mār

Şeyhülislâm Es‘ad K. 9 / b. 2

şükūfe (Far.): 1. altın ve/veya gümüş saçan insan

Açdı niḳābı çünki yüziñden ‘arūs-ı gül
Ḳıldı şükūfeler başına sīm ü zer niṯār

Cem Sultan G. LVI / b. 2

Müjde-i lāle vü gül virdi meger bād-ı bahār
Ki niṯār itdi şükūfe aña dīnār ü direm

Fuzûlî K. 19 / b. 2

Raḳs ider gülşende şāḫ-ı gül hezārān nāz ile

Pāyīne eyler şükūfe sīm u ġonce zer niṯār

Sehâbî K. 8 / II / b. 7

2. baş açık elde kadeh tutan insan

Cem‘-i şükūfe şaḥne-i deyden ferāġ idüp

Ṭutarlar elde başı açıḳ cām-ı ḫōş-güvār

Necâtî Beg K. 8 / b. 2

3. etek açmış güzeller

Dāmen açmış şükūfeler bāġa

Ebr gevher-niṯār oldıġıçün

Tâcî-zâde Ca‘fer Çelebi K. 8 / b. 13

4. süslü elbiseler giymiş kişi

Geyindi her şükūfe bir münāsip câme-i zībā

Ki hengām-ı bahār eyyām-ı ‘ıyd-ı kāmkārīdür

Cevrî K. XII / b. 4

5. uykudan uyanan insan

Gülāb-efşān olup şeb-nem yine ruḫsār-ı ezhārı

Uyanmış her şükūfe ḫābdan ṣubḥ-ı bahār olmış

Yahyâ Nazîm G. 86 / b. 2

ṭāġ (T.): 1. gözü yaşlı insan

Ṣaḥra bezendi sebze ile yaylalar laṭīf

Ṭaġlar gözi yaşardı ne çaġlar bıñarı gör

Kemâl Ümmî K. 30 / b. 7

2. yeşil elbise giymiş insan

Nev-bahār geldi yeşil cāme geyindi ṭaġlar

Ḫurreminden cūş idüp bulandı hep ırmaġlar

Âsaf G. 269 / b. 1

ṭañ yili (T. T.): mağrur olmayın diyen insan

Ṭañ yili dir ḫoş nefes birle ki maġrūr olmañuz

Çün bahār üzre ḫazān yilleri ġālib yaġıdur

Kemal Ümmî K. 29 / b. 9

ṭāvūs (Far.): mahcup olmuş kimse

Dutdı ṭūṭī dilini bülbülüñ elḥānları uş

Ḳıldı ṭāvūsı ḫacil şāh-ı gülüñ cilveleri

Ahmedî K. LXXIII / b. 5

Ṭūbā (Ar.): yere inmeyi, yeri vatan etmeyi arzulayan kimse

Aġaçlaruñ görüp neşv ü nemāsın

Heves ider ki yire ine Ṭūbā

Ahmedî K. LXXII / b. 3

Revnaḳ-ı neşv ü nümāsını görüben aġaçuñ

Ārzū eyledi ṭūbā ki vaṭan ide yiri

Ahmedî K. LXXIII / b. 6

türāb (Ar.): ipek giyinen insan

‘Arūs-ı bāġ meger cilve idiser ki bu gün

‘Abīr dökdi hevā vü ḥarīr geydi türāb

Ahmedî K. X / b. 3

üşkūfe (Far.): altın ve gümüş tabaklar koyan insan

Üşkūfe zer ü sīm ṭabaḳ açd[ı] seḥergāh

Düzdi içine jāle anuñ lü‘lü-yi lālā

Fânî K. 1 / b. 22

yāsemen (Far.): 1. beyaz kumaştan gömlek giymiş kişi

Seyre yelkencek çıḳup kesb-i hevā itmek diler

Aḳ vālā pīrehen giymiş çemende yāsemīn

Sehî Bey K. 30 / b. 10

2. çıplak olup havuza atlayan insan

Bir şūḫ gibi şāḫa çıkup yāsemen-i ter

‘Uryān oluban ḥavza ider kendüyi ilḳā’

Bursalı Rahmî K. 13 / b. 4

3. gömlekle duran kimse

Ġonceler kesb-i hevā itmege çözmüş dügmesin

Oynamaġa bāġda gömlekçek olmış yāsemīn

Necâtî Beg K. 22 / b. 13

4. gümüş çapa atan insan

Biḥār-ı sebze ṣalar yāsemīn sīm-lenger

Yeşil resenleri ṭaḳmış ana ḳulāc ḳulāc

Zâtî K. 66 / b. 9

5. temaşa için ağaç dalına/duvara çıkan insan

Yāsemen şāḫ-ı şecer üzre temāşaya çıḳub

Her nesi var ise gül bezmine eyler īṣār

Edirneli Nazmî K. 11 / b. 19

Ḳanā‘at ḳılmayup seyr-i çemenle yāsemen şimdi

Çıḳar dīvār-ı bāġ üstine ṣaḥrāyı temāşāya

‘Azmî-zâde Hâletî K. 10 / b. 4

6. serve çıkıp dostlarını gözleyen kişi

Bāġda serve çıḳup yārānı gözler yāsemīn

Gülsitān bir câme geydi kim hezārān āferīn

Gülşene da‘vet ider saña ṣalup şāḫ āstīn

‘Ayş u nūş itmek gerek gül faṣlı ‘işret vaḳtidür

Zâtî Mr. 10 / V

yiñi yaz (T. T.): ayak başan insan

Yine raḥmeti bī-ḳıyās yine ‘işret oldı dem-sāz

Yine geldi bu yiñi yaz ḳutlu ḳadem başdı yine

Yunus Emre G. 312 / b. 2

zanbaḳ (Ar.): 1. elinde mektup tutan insan

Mektūbın elde ṭutmış zanbaḳ reh-i çemende
‘Arż ide tā ki ḥālin sulṭān-ı kāmkāra

Bâkî G. 470 / b. 5

2. göz açan insan

Ṣubḥ-dem bād-ı ṣabādan kesb idüp her bir nefes
Lāleler güller göz açdı çıḳuban zanbaġlar

Âsaf G. 269 / b. 2

3. taş atan insan

Misk-rūmī gibi çıḳdı ḳoḳısı ezhāruñ
Yine burnı büyüdi gülşene zanbaḳ ṭaş atar

Hâtem K. 1 / b. 12

zanbaḳın ġoncesi (Ar. Far.): parmağıyla yol gösteren insan

Zanbaḳın ġoncesi yol gösterür engüşti ile
Demidür gelse eger gülşene eşrāf-ı diyār

Nev‘î-zâde Atâyî K. 14 / b. 13

zerrīnḳadeḥ (Far./Ar.): eline kadeh almış insan

Aldı zerrīnḳadeḥ ele sāġar
Gül ü lāle çemende oldı nedīm

Râmî K. 14 / b. 11

3.1.2. Mecaz-ı Mürsel

‘ayş u nūş eyyāmı (Ar. Ar. Far. Ar.): ilkbahar mevsimi

‘Ayş u nūş eyyāmıdur ṣaḥrā demidür gel diyü
Ṭuruban eṭrāfa el ṣalar çenār u nārven

Hayretî K. 15 / b. 5

Gül devri ‘ayş eyyāmıdur zevḳ u ṣafā hengāmıdur
‘Āşıḳlarıñ bayramıdur bu mevsim-i ferḫunde-dem

Nef’î K. 15 / b. 3

bahār (Far.): çiçek, yaprak

Yine ferrāş-ı ṣabā ṣaḥn-ı ribāṭ-ı çemene
Geldi bir ḳāfile ḳondurdı yüki cümle bahār

Bâkî K. 18 / b. 4

berekāt (Ar.): yağmur

Bu ḳızıl gülleri bize kim ide ‘arża bugün
Ger hevā ṣaçmaz ise bu ḳara yire berekāt

Hoca Dehhânî G. 3 / b. 10

çemen (T.): bahçe

Ḫaber-i maḳdemini virdi meger nev-rūzuñ
Çemene sür‘at ile geldi seḥer bād-ı şimāl

Bâğdatlı Rûhî K. 22 / b. 7

Çemende oḫına ḥükm-i eyālet-i nev-rūz

Miṣāl-i ḥükme niṣār eyleye şükūfe direm

Fuzûlî K. 16 / b. 8

Cünd-i ezhār biraz eylesün ārām diyü

Ḫaymeler ḳurmaġa başladı çemende eşcār

Çorlulu Zarifî K. 8 / b. 10

Ṭoḳındı nār-ı ḫurşīdüñ meger kibrīt-i pür-sūzı

Çemende lālenüñ yandı çerāġ-ı meclis-efrūzı

Nev'î-zâde Atâyî G. 225 / b. 1

Çemende jāleler ol deste deste incüdür

Bahār eyledi zīnet-niṣār-ı nev-rūzı

Yârî G. 760 / b. 1

çemen mülki (Far. Ar): bahçe

Dehān-ı şekkerīniyle gül itsün ḫande-i şīrīn

Çemen mülkinde Keyḫusrev-serīr ü ḳayṣer-efserdür

Molla Aşkî K. 33 / b. 15

Döşedi mihr-i felek yolları dībālar ile

İtdi teşrīf çemen mülkini sulṭān-ı bahār

Bâkî K. 18 / b. 8

dest-i ḳudret (Far. Ar.): Allah

Döşendi ferş-i jengārī riyāża dest-i ḳudretden

Ṣabā mānend-i cennet ḳıldı ṣaḥrā vü beyābānı

Dürrî Ahmed Efendi K. 21 / b. 4

deşt ü kūhsār (Far. Ar. Far.): ova ve dağın üstündeki bitkiler

Virdi ḥayāt ‘āleme nev-rūz u nev-bahār

Ölmiş iken dirilse n’ola deşt ü kūhsār

Çorlulu Zarifî G. 93 / b. 1

devr-i ayāġ (Far. T.): ilkbahar mevsimi

Faṣl-ı gül vaḳt-i çemen ṣafḥa-i bāġ oldı yine

Lāle cām aldı ele devr-i ayāġ oldı yine

Mezâkî G. 399 / b. 1

devr-i cām (Ar. Far.): ilkbahar mevsimi

Faṣl-ı gül irdi göñül zevk ü temāşādur yine

Mevsim-i gülzār u devr-i cām-ı ṣahbādur yine

Necâtî Beg K. 26 / b. 1

Faṣl-ı güldür eşref-i evḳāt-ı eyyām-ı ṣafā

Mevsim-i ‘ıyş ü ṭarabdur devr-i cām-ı dil-güşā

Râmî G. 13 / b. 1

devr-i gül (Far. Far.): ilkbahar mevsimi

Devr-i gül irdi ġonce ṣıfat olma teng-dil

‘Azm eyle ṭarf-ı gülşene gül gibi gül açıl

Bâkî G. 287 / b. 1

Devr-i gül irdi peççelerine hezārlar

Ta‘līm-i naḳş-ı ġulġul-ı edvāra başladı

Mu’în G. 73 / b. 2

devr-i lāle (Ar. Far.): ilkbahar mevsimi

Çü devr-i lāledür iḫlāṣ ile ḳadeḥ ṭutalum

Nite ki nergis olur mest-i bī-riyā olalum

Şeyhî G. CXX / b. 2

dil (Far.): insan

Cūş ider dil bahār oldıġıçün

Mevsim-i lālezār oldıġıçün

Tâcî-zâde Ca’fer Çelebi K. 8 / b. 1

ebr-i bahār (Far. Far.): bahar yağmuru

Ġonçenüñ gül ruḫını yumaġ içün ebr-i bahār

Ṣubḥ-dem nergisüñ elde yine zerrīn legeni

Süheylî K. 41 / b. 6

faṣl-ı benefşe (Ar. Far.): ilkbahar mevsimi

Āh u fiġāna başladı faṣl-ı benefşede

Nev-rūz oḳutdı bülbüle gūyā benefşezār

Gelibolulu Mustafa Âlî K. 64 / b. 3

faṣl-ı fīrūz (Ar. Far.): ilkbahar mevsimi

Ser-ā-ser ṣaḥn-ı ṣaḥrāya döşendi ferş-i fīrūze

İlāhī sen mübārek ḳıl bize bu faṣl-ı fīrūzı

Zâtî G. 1701 / b. 3

faṣl-ı gül (Ar. Far.): ilkbahar mevsimi

Faṣl-ı gül irdi göñül zevk ü temāşādur yine

Mevsim-i gülzār u devr-i cām-ı ṣahbādur yine

Necâtî Beg K. 26 / b. 1

İrişse ṭāḳ-ı ‘arşa āh-ı ‘āşıḳ nāle-i bülbül

Yiridür faṣl-ı gül sūz-ı hezār eyyāmıdur şimdi

Fevzî G. 136 / b. 3

Faṣl-ı güldür eşref-i evḳāt-ı eyyām-ı ṣafā

Mevsim-i ‘ayş ü ṭarabdur devr-i cām-ı dil-güşā

Râmî G. 13 / b. 1

Faṣl-ı gül geldi mi āyā deyü pürsān olarak

Bülbülü kūçede gördüm ki gülistāna gelür

Nedîm K. 14 / b. 8

gūyā-yi çemen (Far. Far.): bülbül

Gūyā-yi çemen derd ile feryādlar idüp

Çün eyledi gül çāderine ḳarşu ser-āġāz

Ahmed Paşa K. 38 / b. 22

gül devrānı (Far. Ar.): ilkbahar mevsimi

Sāḳiyā irdi ṣafā eyyāmı gül devrānıdur

Luṭf ile nūş idelüm ṣun cāmı gül devrānıdur

Serâyî G. 101 / b. 1

gül devri (Far. Ar.): ilkbahar mevsimi

Geldi gül-nār ile gül devri çiçeklendi enār

Gördi Mūsā gibi dil her şecer-i aḫżarı nār

Gelibolulu Mustafa Âlî G. 193 / b. 1

Gül devri ‘ayş eyyāmıdur zevḳ u ṣafā hengāmıdur

‘Āşıḳlarıñ bayramıdur bu mevsim-i ferḫunde-dem

Nef’î K. 15 / b. 3

gül faşlı (Far. Ar.): ilkbahar mevsimi

Ḳıldı gül faṣlı cihānı bāġ-ı cennātu’n-na‘īm

‘Ālemi bir nev‘ daḫi ḥādiṯ itdi ol ḳadīm

Tâcî-zâde Ca‘fer Çelebi K. 29 / b. 1

Bāġda serve çıḳup yārānı gözler yāsemīn

Gülsitān bir câme geydi kim hezārān āferīn

Gülşene da‘vet ider saña ṣalup şāḫ āstīn

‘Ayş u nūş itmek gerek gül faṣlı ‘işret vaḳtidür

Zâtî Mr. 10 / V

gül mevsimi (Far. Ar.): ilkbahar mevsimi

Gül mevsimidür çünki bugün ṣaḥn-ı çemende

Ney gibi fiġān eylegil ey bülbül-i şeydā

Mihrî Hâtun K. 5 / b. 8

Gül mevsiminde n'ola Süleymānlıġ eylesem

Kuş dili söyler oldı çemende hezār-ı bāġ

Edincikli Ravzî G. 372 / b. 4

gül vaḳti (Far. Ar.): ilkbahar mevsimi

İrdi gül vaḳti İrem gülzārı oldı her ṭaraf

Lālezār-ı bāġ-ı cennet oldı gūyā her kenār

Hayretî K. 16 / b. 8

gül zemānı (Far. Ar.): ilkbahar mevsimi

Diñle terennümātını gülşende bülbülüñ

Cūş u ḫurūşa başladı kim gül zemānıdur

Edincikli Ravzî G. 238 / b. 2

Ravżī̄ çemende 'işrete gel gül zemānıdur

Açıldı tāze ġonce pür oldı kinār-ı bāġ

Edincikli Ravzî G. 372 / b. 5

gülistān devri (Far. Ar.): ilkbahar mevsimi

Sāḳiyā ol rengi ṣungıl kim gülistān devridür

Bāde-i reyḥānı vü nesrī̄n ü reyḥān devridür

Ahmedî G. 192 / b. 1

hengām-ı gül (Far. Far.): ilkbahar mevsimi

Hengām-ı gül durur yine seyr eyle gülşeni
Her gūşe sebzezār durur her kenār āb

Necâtî Beg K. 7 / b. 2

Hengām-ı gülde bu ne ṣafādur ki bāġda
Mey-ḫ^{v}āreler tenaḳḳul-ı gül-nāra başladı

Mu'în G. 73 / b. 7

Yine hengām-ı gül eyyām-ı ẕevḳ-i bāde-nūṣāndur
Yine bülbül çemende şevḳ ile mest ü ġazel-ḫāndur

Neşâtî K. 27 / b. 1

ḫüsrev-i rūz-ı rūşen (Far. Far. Far.): güneş

Güldi ruḫsāre-i 'ālem çü gül-i Ferhārī
Geldi burc-ı ḥamele ḫüsrev-i rūz-ı rūşen

Süheylî G. 274 / b. 2

'işret vaḳti (Ar. Ar.): ilkbahar mevsimi

Bāġda serve çıḳup yārānı gözler yāsemīn
Gülsitān bir câme geydi kim hezārān āferīn
Gülşene da'vet ider saña ṣalup şāḫ āstīn
'Ayş u nūş itmek gerek gül faṣlı 'işret vaḳtidür

Zâtî Mr. 10 / V

‘işret çaġı (Ar. Moğ.): ilkbahar mevsimi

Ebr gevher yaġdurur gülşende ‘işret çaġıdur

Sāḳiyā dök sāġar-i billūra la‘l-i ābdār

Üsküdarlı Aşkî K. 36 / b. 5

kātib-i ḳudret (Ar. Ar.): Allah

Berg-i gül al varaḳ serv elif nergis nūn

Kātib-i ḳudreti gör kim neler eyler iẓhār

Prizrenli Şem‘î K. 7 / b. 7

Yazar luṭf āyetin levḥ-i çemende kātib-i ḳudret

Ki nesḫ eyler leṭāfetde ḫaṭ-ı yāḳūt u reyḥānı

Prizrenli Şem‘î K. 15 / b. 4

Kātib-i ḳudret bahāristānı yazdı gülşene

Cild-i sebz oldı çemen zerrīn-cedvel cūybār

Râmî G. 60 / b. 4

lāle-ruḫ (Far. Far.): sevgili

Bülbül seḥerde zārī ile dir ölür isem

Ol lāle-ruḫ firāḳiyle gülden gerek kefen

Molla Aşkî K. 19 / b. 11

lāle vü gül faṣlı (Far. Far. Ar.): ilkbahar mevsimi

Lāle vü gül faṣlıdur bu her zemān girmez ele

Ḫoş-ṭarabgāh-ı meserret dāmen-i ṣaḥrā gibi

İzzet Ali Paşa K. 4 / b. 19

mevsim-i ‘ayş u ṭarab (Ar. Ar. Ar.): ilkbahar mevsimi

Mevsim-i ‘ayş u ṭarabdur şeb-i ‘īd irdi diyü

Muṭrib-ı çarḫ eline aldı meger mūsīḳār

Bâkî K. 25 / b. 5

Faṣl-ı güldür eşref-i evḳāt-ı eyyām-ı ṣafā

Mevsim-i ‘ayş ü ṭarabdur devr-i cām-ı dil-güşā

Râmî G. 13 / b. 1

mevsim-i bezm (Ar. Far.): ilkbahar mevsimi

Mevsim-i bezmdür girü ki oldı

Gül ü sebzeyle yir yüzi cennāt

Ahmedî K. XIII / b. 19

mevsim-i dīvānelik (Ar. Far.): ilkbahar mevsimi

Mevsim-i dīvānelikdür yā delürmişdür meger

Ṣu degüldür ol aña zencīr urupdur bāġbān

Hayretî K. 15 / b. 13

mevsim-i ferḫunde-dem (Ar. Far.): ilkbahar mevsimi

Gül devri ‘ayş eyyāmıdur zevḳ u ṣafā hengāmıdur

‘Āşıḳlarıñ bayramıdur bu mevsim-i ferḫunde-dem

Nef’î K. 15 / b. 3

mevsim-i gül (Ar. Far.): ilkbahar mevsimi

Mevsim-i gül furṣat-ı ‘işretdür itme fevt anı

Çün güli bildüñ ki bes nāzükdür ü endek beḳā

Ahmedî K. VII / b. 14

İ‘tidāl üzre olup āb ü havā mevsim-i gül

Oldı pür lāle ile rūy-ı feżā mevsim-i gül

Süheylî G. 205 / b. 1

Mevsim-i gül eyleyüp taḥrīk-i sevdā-yı cünūn

Bāġda cūlar sürür zencīrini şeydā gibi

İzzet Ali Paşa K. 4 / b. 10

mevsim-i gülzār (Ar. Far.): ilkbahar mevsimi

Faṣl-ı gül irdi göñül ẕevḳ ü temāşādur yine

Mevsim-i gülzār u devr-i cām-ı ṣahbādur yine

Necâtî Beg K. 26 / b. 1

mevsim-i lālezār (Ar. Far.): ilkbahar mevsimi

Cūş ider dil bahār oldıġıçün

Mevsim-i lālezār oldıġıçün

Tâcî-zâde Ca’fer Çelebi K. 8 / b. 1

mevsim-i seyr ü dem-i geşt ü güẕār (Ar. Ar. Ar. Far. Far. Ar. Far.): ilkbahar mevsimi

Her ṭaraf her gūşe nüzhet-gāh-ı erbāb-ı naẕar

Mevsim-i seyr ü dem-i geşt ü güẕār oldı yine

Beyânî G. 734 / b. 2

naḳş-pīrā-yı zemān (Ar./Far. Ar.): ilkbahar mevsimi

İtdi ezhār ile ruḫsār-ı zemīn-i bāġı

Naḳş-pīrā-yı zemān reşk-i gülistān-ı İrem

Sıdkî Paşa G. 45 / b. 7

Pīr-i Ken‘ān (Far. Ar.): Hz. Yakub

Gördi ḫūnīn pīrehen gül Yūsufını lā-cerem

Pīr-i Ken‘ān gibi ider ‘andelīb efġān yine

Edirneli Şevkî K. 20 / b. 4

raḥmet (Ar.): yağmur

Yine faṣl-ı bahār oldı irişdi raḥmet-i Raḥmān

Açıldı dürlü çiçekler çemende muḫtelif elvan

Ali Çelebi G. 138 / b. 1

ṣafḥa-i bāġ (Ar. Far.): ilkbahar mevsimi

Faṣl-ı gül vaḳt-i çemen ṣafḥa-i bāġ oldı yine

Lāle cām aldı ele devr-i ayāġ oldı yine

Mezâkî G. 399 / b. 1

ṣaḥn-ı çemen (Ar. Far.): bahçe

Geldi bahār kim ola pīrūze-gūn çemen

Ṣaḥn-ı çemende cilve ura serv ü nārven

Bursalı Nakkaş Sâfî K. 20 / b. 1

Gül mevsimidür çünki bugün ṣaḥn-ı çemende

Ney gibi fiġān eylegil ey bülbül-i şeydā

Mihrî Hâtun K. 5 / b. 8

Ṣaḥn-ı çemende raḳṣa girürler ṭarab-künān

Ṭurup bir ayaġ üstine serv ü çenār ḫoş

Serâyî K. 11 / b. 5

ṣaḥrā demi (Ar. Far.): ilkbahar mevsimi

‘Ayş u nūş eyyāmıdur ṣaḥrā demidür gel diyü

Ṭuruban eṭrāfa el ṣalar çenār u nārven

Hayretî K. 15 / b. 5

vaḳt-i ‘ālem-ārā (Ar. Ar./Far.): ilkbahar mevsimi

Tebāreka’llah ‘aceb vaḳt-i ‘ālem-ārāyī

Nümūnedār-ı bihişt itdi rūy-ı ġabrāyı

Sîmkeşzâde Feyzî K. IV / b. 1

vaḳt-i çemen (Ar. T.): ilkbahar mevsimi

Faṣl-ı gül vaḳt-i çemen ṣafḥa-i bāġ oldı yine

Lāle cām aldı ele devr-i ayāġ oldı yine

Mezâkî G. 399 / b. 1

vaḳt-i gül (Ar. Far.): ilkbahar mevsimi

Vaḳt-i güldür bī-mey ü yār olmaġıl

Gūş eyle çünki pend ide ḥakīm

Molla Aşkî K. 39 / b. 6

yed-i ḳudret (Ar. Ar.): Allah

Sebz aṭlası ferş itdi zemīne yed-i ḳudret

‘Āriflere bu ẕevḳa nişān oldığı demdür

Sürmeliçavuş-zâde Cehdî K. 6 / b. 9

zevḳ u ṣafā hengāmı (Ar. Ar. Ar. Far.): ilkbahar mevsimi

Gül devri ‘ayş eyyāmıdur zevḳ u ṣafā hengāmıdur

‘Āşıḳlarıñ bayramıdur bu mevsim-i ferḫunde-dem

Nef’î K. 15 / b. 3

3.1.3. Kinâye

ayaġına düşmek (T. T.): *mec.* çok yalvarmak

Gül taḫtına aġdı dükeli ḫıdmete ṭurdı

Kim elin öper kim ayaġına düşer oldı

Kemâl Ümmî K. 33 / b. 24

Serv bir maḥbūb-ı serkeşdür miyān-ı bāġda

Pāyına düşmiş kinār itmek diler āb-ı revān

Hayretî K. 15 / b. 12

Düşdi cūlar serv-i āzādıñ yine ayaġına

Başladı gülşende feryāda hezār-ı bī-nevā

Fatîn K. 4 / b. 5

ayaḳ altında ḳalmak (T. T. T.): *mec.* hor ve hakir olmak

Döksün yolına beẕl-i güher eylesün eflāk

Ḳalsun ayaḳ altında hezārān niçe mercān

Rezmî K. 2 / b. 16

bağrına başmak (T. T.): *mec.* sevgiyle kucaklamak, sarılmak, himaye etmek

Gülşende başdı jāleleri ḳara bağrına

İrdi ṣafāya lāle-i ḫūnīn piyāleler

Bâkî G. 103 / b. 2

Nihāl bağrına başdı ṣarup anı ḳat ḳat

Gelince vaḳt irişüp ṭıfl-ı ġonce dünyāya

Nev'î-zâde Atâyî K. 12 / b. 16

bağrına ṭaġ urmak (T. Far. T.): *mec.* gönlü yaralı olmak

Ḳan aġlayuban bağrına ṭaġ urdı şaḳāyıḳ

Sīmīn tenini berg-i semen ideli peydā

Fânî K. 1 / b. 15

barmağı dendānına almak (T. Far. T.): *mec.* hayretler içinde kalmak, şaşakalmak

Şāḫlar ṣanma çiceklenmiş alup dendānına

Her şecer barmağı ol ṣūretlerüñ ḥayrānıdur

Tâcî-zâde Ca'fer Çelebi K. 25 / b. 12

baş çıḫarmak (T. T.): *mec.* bitki filizlenmeye başlamak

Ġonçeden gül baş çıḫardı aldı yüzünden niḳāb
Bülbül-i şeydā ḫaṭīb-i lālezār oldı yine

Nesîmî G. 399 / b. 2

baş eğmek (T. T.): *mec.* direnmekten vazgeçip buyruk altına girmek

Tīġ-ı bürrānını ṣundı destine berḳ-i seḥāb
Emrine baş egdi her şāḫ-ı gülistān-ı bahār

Ümîdî Ahmet K. 5 / b. 2

Ṣaḳāyıḳ derd-mendāne baş egdi ṣaḥn-ı gülşende
İrişdi nergisüñ rūy-ı ḥicāba çeşm-i fettānı

Ahmed Bâdî K. 8 / b. 6

baş götürmek (T. T.): *mec.* başını yukarı kaldırmak

Ra‘d sūr urdı vü yir altından
Baş götürdi girü mevāt-ı nebāt

Ahmedî K. XIII / b. 4

baş ḳaldırmak (T. T.): *mec.* kendini göstermek, ortaya çıkmak

Ḫākdan baş ḳaldurup her yirde emvāt-ı nebāt
Ḫalḳa maḥşer ḥālin iẓhār itdi luṭf-ı Ẕü’l-minen

Tâcî-zâde Ca‘fer Çelebi K. 11 / b. 7

Gelüp gül-ġonce baş ḳaldurdı baḳdı göz açup nergis
Çemen ṣaḥrāsına zerrīn ‘alem dikdi çıḳup çigdem

Kütahyalı Rahîmî K. 5 / b. 3

baş ḳoymak (T. T.): *mec.* (bir şey uğruna) canını feda etmeye hazır olmak, kendini adamak

Cem‘ olup cümle şükūfe baş ḳomışlar bir yerin
Taḫt-ı gülşende geçüp gül şāhı olmış tācdār

Edirneli Şevkî K. 8 / b. 12

baş üstinde yir etmek (T. T. T. T.): mec. büyük bir saygı ve ilgi ile karşılanır veya ağırlanır olmak

Vardurur nisbeti çün ḥüsn ile gül yüzlülere
Başlar üstinde o yüzden yir ider hep ezhār

Edirneli Nazmî K. 11 / b. 23

baş üzre götürmek (T. T. T.): *mec.* çok itibar etmek, ilgi göstermek, hoş tutmak için ne yapacağını bilememek

Luṭf ile gül yüzine beñzedügiçün ezhār
Dāyimā gül gibi baş üzre götürür eşcār

Edirneli Nazmî G. 2146 / b. 1

başına urmak (T. T.): *mec.* başına giymek

Başına urdı nergis tāc-ı zerrīn
Bugün kim lāle yāḳūtī ḳabādur

Ahmedî K. XXX / b. 4

bel bağlamak (T. T.): *mec.* birisinin kendisine yardımcı olacağına inanmak, güvenmek

Bir ayaġ üzre ṭurup şāḫ-ı gülüñ ḳarşusına

Servler ḫıdmete cārūb gibi baġladı bel

Bursalı Rahmî K. 4 / b. 5

boyın eğmek (T. T.): *mec.* isteyerek veya istemeyerek uymak, katlanmak

Zülf[i] sevdāsıyıla sünbül ṭaġıtdı ‘aḳlını

Boynın egüp ḳarşuda ṭurdı benefşe bendevār

Hatmî K. 183 / b. 4

Boynın egmiş ġūşe-i gülşende olmış muntaẓır

Gül gele diyü benefşe ‘āşıḳ-ı āşüftevār

Hayretî K. 16 / b. 7

Benefşe boyının egmiş dest ber-sīnedür ġamnāk

Mu‘anber kākülüñden ṣaldı sünbül başa sevdāyı

‘Ayıntablı Hâfız G. 264 / b. 7

burnı büyümek (T. T.): *mec.* büyüklenmek

Misk-rūmī gibi çıḳdı ḳoḳısı ezhāruñ

Yine burnı büyüdi gülşene zanbaḳ ṭaş atar

Hâtem K. 1 / b. 12

cārūb ḳılur ṣaçlarını (Far. T. T.): *mec.* (kadın) özveri ile çalışıp hizmet etmek

Ebr-i güher-efşān yine ṣaçduḳca gül-ābın

Cārūb ḳılur ṣaçlarını sünbül-i şeydā

Ahmed Paşa K. 38 / b. 8

çeşmi ağarmak (Far. T.): mec. kör olmak

Nergis üstinde degül jāle aġardı çeşmi

Gül-i ter şevḳi ile aġlamadan leyl ü nehār

Bâğdatlı Rûhî K. 15 / b. 9

dāġ-ı fu‘ād (Far. Ar.): *mec.* bir derdin, çok büyük bir elemin verdiği ıztırap, bilhassa aşk ıztırâbı

Bunca kim merhem urur jāle ḳarası ḳurımaz

Oñulur daġ degül lāledeki dāġ-ı fu‘ād

Bâğdatlı Rûhî K. 14 / b. 11

dāmen-gīr olmak (Far. T.): *mec.* yardım istemek

Ol gülüñ ḫār-ı firāḳı ḫavfın idüp ṭañ degül

Şekl-i ḳallāb ile dāmen-gīr olursa yāsemen

Adlî G. 102 / b. 5

dāmenin çekmek (Far. T.): *mec.* yardım etmemek

Bād-ı ḫazāna virmedi el çekdi dāmenin

Ṭoġrulıġ ile düşmedi serv i‘tibārdan

Gelibolulu Mustafa Âlî G. 1017 / b. 2

defterini dürmek (Yun. T.): *mec.* öldürmek

Defter-i berfi dürüp pençe-i mihr ile bahār

Ġonce-i zanbaḳı itdi yine şekl-i ṭūmār

Riyâzî K. VIII / b. 1

defteri dürülmek (Yun. T.): *mec.* görevine son verilerek bir yerden uzaklaştırılmak

Dürülüp defteri dīvān-ı şitā'nuñ cümle
Aldı destine yine bir ḳalem-i zer nev-rūz

Kara Fazlî K. 16 / b. 13

Dürüldi defter-i dey ḳondı künc-i nisyāna
'Anādil ideli āġāz-ı güft ü gūy-ı bahār

Sehâbî G. 137 / b. 3

dehen açmak (Far. T.): *mec.* konuşmaya başlamak

Servler görse ḫırāmın hep ayaġ üzre gelür
Gül yüzin medḥ itmek içün ġonceler açar dehen

Adlî G. 102 / b. 2

Bülbülüñ girye vü zārīsini gülşende görüp
Gülmege ḳarşusına ġonce-i gül açdı dehen

Molla Aşkî K. 40 / b. 9

Teng iken ḫār-ı cefā ile açıldı güller
Ġonceler medḥ ü şenā eylemege açdı dehān

Cinânî K. 6 / b. 10

dest ber-sīne (Far. Far.-Far.): *mec.* hiçbir şey yapamaz durumda, çaresiz (eli böğründe)

Benefşe boyının egmiş dest ber-sīnedür ġamnāk

Mu‘anber kākülüñden ṣaldı sünbül başa sevdāyı

‘Ayıntablı Hâfız G. 264 / b. 7

destārıñı hevāya atmak (Far. Ar. T.): *mec.* çok sevinmek

Hevāya atdı destārıñ ṣāfāsından seḥer güller

Görince ṣaḥn-ı gülşende mürettib bezm-i nev-rūzı

Râmî G. 271 / b. 2

dıraḫt-ı meyve-nümāya atılsa ṭaş lāyıḳ / meyve veren ağaç taşlanır (Far. Far. Far. T. T. Ar.): *mec.* bilgili, hünerli, işinde başarılı olan kimseler kıskanılır, eleştirilir

Dıraḫt-ı meyve-nümāya atılsa ṭaş lāyıḳ

İremde serv-i sehīveş niçün degül serdār

Receb Enīs Dede K. XXIII / b. 6

dil uzatmak (T. T.): *mec.* bir kimse veya bir şey hakkında konuşmak

Dil uzatdı ṣeñaya sūsen kim

Ḥaḳ bendinden irdi aña necāt

Ahmedî K. XIII / b. 9

Sūsen dil uzadup eline aldı ḳabaġın

Kim ḥāl dili ile ide bu nükteyi inhā

Ahmed Paşa K. 38 / b. 28

Sūsen-i āzāde ‘Īsī gibi mehdinden henüz

Dil uzatmışdur ki’de ḥaḳ birligini āşikār

Edirneli Şevkî K. 8 / b. 6

dilini tutmak (T. T.): *mec.* sonunu düşünmeden gelişigüzel konuşmaktan sakınmak

Dutdı ṭūṭī dilini bülbülüñ elḥānları uş

Ḳıldı ṭāvūsı ḫacil şāh-ı gülüñ cilveleri

Ahmedî K. LXXIII / b. 5

el götürmek (T. T.): *mec.* el kaldırmak, el açmak, elini göğe doğru kaldırmak

El götürdi çenār ki ide s̱enā

Ḥamd ile Ḫālıḳa ‘ale’l-ḥālāt

Ahmedî K. XIII / b. 11

el urmak (T. T.): *mec.* el çırpmak, tempo tutmak

Çenār ururs̱a n’ola ‘andelīb ṣavtına dest

Ki oḳır ṣafāyile her dem hezār destānı

Şeyhî K. 14 / b. 9

el uzatmak (T. T.): *mec.* sahip olmaya kalkışmak, dokunmaya, almaya teşebbüs etmek

Gülüñ dāmānına destin uzatmasun diyü sūsen

Yanından ḫançer-i tīzi çeker reyḥāne gösterdür

Molla Aşkî K. 33 / b. 9

El uzadur çenār benāt-ı şükūfeye

Ḳumrı fiġān iderse yiridür çenārdan

Sehâbî K. 12 / b. 7

el ver(me)mek (T. T.): *mec.* yardım et(me)mek

Bād-ı ḫazāna virmedi el çekdi dāmenin

Ṭoġrulıġ ile düşmedi serv i‘tibārdan

Gelibolulu Mustafa Âlî G. 1017 / b. 2

Ẕevḳ ü şevḳ ehline el virdi bahār-ı behcet

Güldi açıldı gidüp miḥnet ü endūh-ı kühen

Süheylî G. 274 / b. 4

eli ḳoynunda (T. T.): *mec.* çaresiz kalmak

Gör ‘ālemüñ burūdetini geldi nev-bahār

Ḳoynundan ellerini çıḳarmaz daḫı çenār

Şeyhülislâm Yahyâ G. 64 / b. 1

etegin ṭutmaḳ (T. T.): *mec.* yardım istemek

Ṭutduḳ etegin pīr-i kühen-sāl-i şitā’nuñ

Gün gibi cevān-baḫt-ı dil-efrūza yitişdük

Gelibolulu Mustafa Âlî G. 705 / b. 2

etekleri ṭutuşmak (T. T.): *mec.* çok telaşlanmak

Dün lālezārda gül-i ḫurşīde dāġ olup

Çarḫıñ ṭutuşdı nār-ı şafaḳla etekleri

Nevres-i Kadîm K. 27 / b. 11

gökte ararken yerde bulmak (T. T. T. T.): *mec.* çok güçlükle ele geçirebileceğini sandığı şeyi veya kimseyi birdenbire bulmak

Nergis ü gül oldı māh ile s̱üreyyāya şebīh

Anı kim isterdi gökde yirde buldı rūzgār

Edirneli Şevkî K. 8 / b. 10

gönül almak (T. T.): *mec.* sevindirmek

Cāmesin gülşende gül geh sürḫ ü gāhī āl ider

Gönlin alınca hezāruñ niçe yüzden āl ider

Budinli Hisâlî G. 70 / b. 1

göz açdurmamak (T. T.): *mec.* bir başka iş yapmasına vakit veya fırsat vermemek

Faṣl-ı baḫārā daḫı göz açdurmadı şitā'

Hep nā-şüküfte nergis-i şehlā-yı sebzezār

Riyâzî G. 71 / b. 3

Ḥayfā ki nev-bahārā göz açdurmadı ṣabā

Hep nā-şüküfte nergis-i şehlā-yı sebzezār

Riyâzî G. 97 / b. 2

Penbe-i gūş-ı zemīn olmışdı gūyā berf

Ra'd u berḳ ise göz açdırmaz idi ṣā'iḳa-bār

Şehdî K. 16 / b. 21

gözine girmek (T. T.): *mec.* sevgi ve ilgisini kazanmak

Girdi gözine gönline nergisle ġoncenüñ

Bezm-i çemende varın idüp jāleler niṯār

Nevâlîzâde Atâyî K. 1 / b. 9

güneşin bürc-i Ḥamel'e gelmesi (T. Ar. Ar. T.): *mec.* baharın başlaması

Bürc-i Ḥamel'e geldi güneş ẓulmet-i Behmen
Gitdi vü cihān ṭoldı ḳamu nūr-ı tecellā

Fânî K. 1 / b. 4

ḳan ağlamak (T. T.): *mec.* büyük bir üzüntü içinde olmak

Ḳan aġlayuban baġrına ṭaġ urdı şaḳāyıḳ
Sīmīn tenini berg-i semen ideli peydā

Fânî K. 1 / b. 15

ḳan yutmak (T. T.): *mec.* çok ıztırap çekmek, elem ve eziyete katlanmak

Ḳanlar ki dey elinden yutmuşdı taze güller
Şerḥ ide nūr-varaḳda ḥālini ol perişān

Hayâlî-i Gülşenî K. 11 / b. 7

ḳış ḳış demek (- - T.): *mec.* kovmak, kovalamak

Ḫayli dem kār-geh-i ḥallāca dönmüşken cihān
Görünürdi ha gider ḳış ḳış dimiş gūyā bahār

Refî'-i Kâlâyî K. 20 / b. 2

ḳoḳısı çıḳmaḳ (T. T.): *mec.* gizli tutulan bir işin anlaşılması

Misk-rūmī gibi çıḳdı ḳoḳısı ezhāruñ
Yine burnı büyüdi gülşene zanbaḳ ṭaş atar

Hâtem K. 1 / b. 12

ḳulaḳ ṭutmak (T. T.): *mec.* dinlemek, işitmek istemek

Ṭutdı ḳulaġın murġ-ı ḫōş-elḥāna benefşe

Nergis gözin açdı k’ide gülzārı temāşā

Ahmed Paşa K. 38 / b. 20

Feryād-ı ‘andelībe ṭutar şāḫ-ı gül ḳulaḳ

Mülk-i çemende ġulġuleden iḥtiyāṭı var

Nâ’ilî-i Kadîm G. 86 / b. 3

Güller de nā-şüküfte aña kim ḳulaḳ ṭutar

Ḥālin kime şikāyet ide andelīb-i zār

Şeyhülislâm Yahyâ G. 64 / b. 4

külāhını hevāya atmaḳ (Far. Ar. T.): *mec.* çok sevinmek

Mihribān-ı felege jāle fedādur gülşen

Gül hevāya eyü gün görse külāhını atar

Hâtem K. 1 / b. 36

ocaġı sönmek (T. T.): *mec.* yok olmak

Nīsān buludı luṭf ile ṣu sepdi zemine

Başdan başa söyindi zemistānuñ ocaġı

Zâtî K. 68 / b. 4

sīne-çāk (Far.): *mec.* yüreği yaralı, üzgün

Böyle demlerde ki cān-perver ola bād-ı seḥer

Sīne-çāk olsa çemenlerde ‘aceb mi ezhār

Bâğdatlı Rûhî K. 15 / b. 16

yaḳadan geçirmek (T. T.): *mec.* evlatlığa kabul etmek

Yaḳasından geçürüp besledügiyçün ġonce
Bülbülüñ şeb-neme meyli bir iken oldı hezār

Bâğdatlı Rûhî K. 15 / b. 10

yelkenleri suya indirmek (T. T. T.): *mec.* direnmekten vazgeçip karşısındakinin dediğini benimsemek, kabul etmek

Dökilmiş berg-i ezhār-ı dıraḫta ḳıl naẓar cūda
Bahār eyyāmı geldi şimdi bāġuñ yelkeni şuda

Nev'î-zâde Atâyî G. 201 / b. 1

yüz sürmek (T. T.): *mec.* aşırı sevgi göstermek için yere eğilmek

Farażā servidür bu māh-ı 'ālem
Sürer izine yüz şimşād nev-rūz

Ahmed-i Rıdvan G. 287 / b. 5

Nev-bahār ile çemen ẕevḳ-i firāvān itdiler
Yüzlerin ḫāke sürüp hep şükr-i Yezdān itdiler

Rezmî G. 185 / b. 1

zebān uzatmak (Far. T.): *mec.* bir kimse veya bir şey hakkında konuşmak

Sūsen henūz ṭoġdı zemīnden bu ṭurfedür
'Īsī bigi uzatdı zebān kim ide süḫan

Bursalı Nakkaş Sâfî K. 20 / b. 5

3.2. ŞİTÂ'İYYELERDE MECAZLAR

3.2.1. İstiâre

3.2.1.1. Açık İstiâre

aḳ güller (T. Far.): kar

Zeyn ider her dem bahār içün berā'at eyleyüp

Aḳ güllerle cihān ṣaḥnını būstān-ı şitā'

Lâmi'î Çelebi K. XXVII / b. 22

aḳça (T.): kar

Zemīne bād-ı hevādan çoḳ aḳça düşdi yine

Pür itdi dāmen-i ṣaḥrāyı ṭoldı ceyb-i cibāl

Bâkî K. 21 / b. 2

Seḥāb kīseleri ey felek sökildi gibi

Ḫizāne-i keremüñden zemīne aḳça aḳar

Gelibolulu Mustafa Âlî G. 209 / b. 2

Ḫalḳuñ yāḫūd felāketini gördi bu felek

İtdi niṣār cümle yire aḳça bī-girān

Gelibolulu Sürûrî K. 3 / b. 10

Ehāli-i çemene ḫayli aḳça düşdi yine

Çoġını bir gice ṭondırdı düzd-i bād-ı ṣabā

Mânî K. 3 / b. 4

'asker-i dey (Ar. Far.): kar, tipi, fırtına vb.

Ḳaçurdı şāh-ı bahārı hücūm-ı ‘asker-i dey

Yüz aḳlıġın aña şāyeste gördi ḥükm-i ḳader

Cinânî K. 30 / b. 3

altun ile gümiş (T. T.): ateş ve kar

Ẕātī yitişdi itdi şitā’ kīmyā-geri

Cümle ocaġ u bāmı pür altun ile gümiş

Zâtî G. 580 / b. 6

beyże-i beyżā-yı ḫāver (Ar. Ar. Far.): güneş

Ḫurd olmış idi beyże-i beyżā-yı ḫāveri

Ṣarṣar o beyże ḫurdelerin itdi tār u mār

Ganî-zâde Nâdirî K. X / b. 5

beyże ḫurdeleri (Ar. Far.): kar

Ḫurd olmış idi beyże-i beyżā-yı ḫāveri

Ṣarṣar o beyże ḫurdelerin itdi tār u mār

Ganî-zâde Nâdirî K. X / b. 5

ceyş-i şitā’ (Ar. Ar.): kar, tipi, fırtına vb.

Hücūm-ı ceyş-i şitā’ ile eyleyüp taḫvīf

Derūn-ı bāġda esdi ṣavurdı bād-ı ḫarīf

Nazîf K. 13 / b. 1

İtdi ḫurūc gülşene ceyş-i şitā’ dirīġ

Şāh-ı bahāra virdi ḫalel vāḳı‘ā dirīġ

Mustafa Fennî G. 176 / b. 1

cünd-i bahār (Ar. Far. Far.): canlanan, yeşillenen bitkiler

Ṭutuşdu ḥarb-i cüyūş-ı şitā' vü cünd-i bahār

Felekde ḳopdu ḳıyāmet ṣanurdı ehl-i vaṭan

Abdî-i Karahisârî G. 286 / b. 26

cünd-i şitā' (Ar. Ar.): kar, tipi, fırtına vb.

İrişdi cünd-i şitā' bir gice basak düşdi

Çemen diyārını ḳış başdı eyledi yaġma

Mânî K. 3 / b. 11

Mecāli ḳalmadı cünd-i şitā'nuñ itdi firār

Nihāyet eyledi kūhsār-ı kendine me'men

Abdî-i Karahisârî G. 286 / b. 28

cünūd-ı şāh-ı bahār (Ar. Far. Far.): canlanan, yeşillenen bitkiler

Düşürdi dām-ı helāk ü esārete ḥayfā

Cünūd-ı şāh-ı bahārı bölük bölük düşmen

Abdî-i Karahisârî G. 286 / b. 2

cüyūş-i şitā' (Ar. Ar.): kar, tipi, fırtına vb.

Ṭutuşdu ḥarb-i cüyūş-ı şitā' vü cünd-i bahār

Felekde ḳopdu ḳıyāmet ṣanırdı ehl-i vaṭan

Abdî-i Karahisârî G. 286 / b. 26

çarḫuñ ṭabībi (Far. Ar.): kış mevsimi

Müşkveş yanmışdı ḫāküñ baġrı tāb-ı ṣayfdan

İçürür kāfūr ezüp çarḫuñ ṭabībi āb-ı berf

Lâmi'î Çelebi K. XXV / b. 3

dāne (Far.): kar

Penbe toḫmıdur meger kim ḳıldı dehri penbe-zār

Dāneler kim ṣacmış idi yire dihḳān-ı şitā'

Lâmi'î Çelebi K. XXVII / b. 21

dürr-i yetīm (Ar. Ar.): yağmur

Seḥābıñ aġzı ṣulandı bu zīver-i çemene

'Arūs-ı arża ṣaçı virdi ḫayli dürr-i yetīm

Şânî-zâde Atâullah K. 1 / b. 4

ecnād-ı bahār (Ar. Far.): canlanan, yeşillenen bitkiler

Ecnād-ı bahār ile cihān buldu niẓāmun

Sürmezdi daha çiftini dihḳān-ı zemistān

Abdî-i Karahisârî K. 17 / b. 39

ehāli-i çemen (Ar. Far.): bitkiler

Ehāli-i çemene ḫayli aḳça düşdi yine

Çoġını bir gice ṭondırdı düzd-i bād-ı ṣabā

Mânî K. 3 / b. 4

gümiş külçe (T. -): yağmur, kar vb.

Kef-i ebr ile olup yine semā sīm-efşān

Sā'il-i āba gümiş külçeler itdi iḥsān

Kara Fazlî K. 26 / b. 1

ḫaṭṭāṭ-ı ezel (Ar. Ar.): Allah

Āyet-i raḥmeti naḳş itmege ḫaṭṭāṭ-ı ezel

Ṣubḥ-dem ḳavs-i ḳuzaḫ çekdi muraṣṣa' cedvel

Gelibolulu Mustafa Âlî K. 86 / b. 1

ḫil'at-ı sīmīn (Ar. Far.): kar

Bir elin öñine ardına ṭutarken birini

Eyledi 'ar'ara bir ḫil'at-ı sīmīn iḥsān

Kara Fazlî K. 26 / b. 16

ḫurde yumurda ḳabı (Far. T. T.): kar

Beyża-i mihr ü mehi var ise ekl itdi felek

Ḫurde yumurda ḳabıdur dökülüşler meṯelā

Mostarlı Hasan Ziyâ'î K. 2 / b. 9

ḫurde-i mīnā (Far. Far.): kar

Şikest oldı meger mīnā-yı aḫżar

Zemīn pür ḫurde-i mīnā ser-ā-ser

Nev'î K. XX / b. 1

Meger şitā'da şikest oldı şīşe-i devrān

Pür oldı ḫurde-i mīnā ḥarīm-i bāġ-ı cihān

Nev'î K. XXXVIII / b. 1

Mecālī yoḳdur ayaḳ basmaġa gülistāne

Pür itdi saḥn-ı çemenzārı ḫurde-i mīnā

Kaf-zâde Fâ'izî K. 3 / b. 6

ḫüsrev-i ḫāver (Far. Far.): güneş

Sipihre şāh-ı şitā' yine 'arż idüp leşker

Görinmez oldı bu ḫavf ile ḫüsrev-i ḫāver

Cinânî K. 30 / b. 1

ḳabā-yı sebz (Ar. Far.): yapraklar

Pençe-i Behmen ḳabā-yı sebz-i eşcārı yine

Pāre pāre itdi ne dāmen ḳodı ne āstīn

Yahyâ Nazîm K. IX / b. 19

kāfūr (Ar.): kar

Bāġ olmış idi ḥummā-yı ḫazāndan maḥrūr

Ezdi kāfūr dimāġına ṭabīb-i devrān

Kara Fazlî K. 26 / b. 2

kefen (Ar.): kar

Teraḥḥum itdi meger mürde-i nebātāta

Bisāṭ-ı bezmi götürdi kefen getürdi ṣabā

Gelibolulu Mustafa Âlî K. 79 / b. 7

kefen ü penbe (Ar. Far.): kar

Yoḳ bilüp kendüyi ġāyet de zemīn saḫt oldı

Kefen ü penbesini eyledi ḥāżır ol an

Kara Fazlî K. 26 / b. 7

Penbe vü ekfānla ṭolsa ne ṭa‘ñ tābūt-i çarḫ

‘Ālemi ḳırdı ser-ā-ser tīġ-i borrān-ı şitā’

Lâmi’î Çelebi K. XXVII / b. 17

kireç (Far.): kar

Ṭut ki ta‘mīr olıyor ḫāne-i vīrāne-i dehr

Kireçin dökdi yaparken anı bennā-yı ḳażā

Mostarlı Hasan Ziyâ’î K. 2 / b. 12

leşker (Far.): kar, tipi, fırtına vb.

Sipihre şāh-ı şitā’ yine ‘arż idüp leşker

Görinmez oldı bu ḫavf ile ḫüsrev-i ḫāver

Cinânî K. 30 / b. 1

leşker-i ḫāḳān-ı zemistān (Far. Far. Far.): kar, tipi, fırtına vb.

Sulṭān-ı bahār itmeli tertīb-i ‘asākir

Ḳahr olmalıdur leşker-i ḫāḳān-ı zemistān

Abdî-i Karahisârî K. 17 / b. 29

leşker-i sermā (Far. Far.): kar, tipi, fırtına vb.

Ḳuruldı berfden aḳ ḫayme ṣaḥn-ı gülzāra

Diyār-ı bāġa aḳın ṣaldı leşker-i sermā

Mânî K. 3 / b. 10

Ṭökince cūyı çemen geçdi leşker-i sermā

Yine memālik-i gülzārı ġāret itdi temām

Nev'î-zâde Atâyî K. 10 / b. 2

leşker-i şāh-ı şitā' (Far. Far. Ar.): kar, tipi, fırtına vb.

Leşkeri şāh-ı şitā'nuñ bir amānsuz yaġıdur

Cümle raḫt-ı raḥātı alan u talan eyledi

Zâtî G. 1604 / b. 6

leşker-i şitā' (Far. Ar.): kar, tipi, fırtına vb.

Şehr-i dehrüñ dükān-ı ḥallācın

Eylemiş leşker-i şitā' yaġmā

Kelâmî K. 3 / b. 7

ma'den-i sīmin (Ar. Far.): kar

Ma'den-i sīmini neşr itdi felek her ṭarafa

'Aynı bir dökme gümüş oldı feżā-yı dünyā

Halil Nûrî K. 9 / b. 3

mermer (Yun.): buz

Geh yiri ziynet eyledi sīmīn ferş ile

Mermer döşedi ṣularuñ üstine geh şitā'

Gelibolulu Sürûrî G. 8 / b. 4

mīnā-yı aḫżar (Far. Ar.): gökyüzü

Şikest oldı meger mīnā-yı aḫżar

Zemīn pür ḫurde-i mīnā ser-ā-ser

Nev'î K. XX / b. 1

nīze-i elmās-pāre (Far. Ar./Far.): buz

Dizildi nīze-i elmās-pāre her bāma

Felek-i şeh diye techīz-i ceyş idüp teklīf

Nazîf K. 13 / b. 3

penbe (Far.): kar

Dağıtdı var ise ḥallāc-ı dehr dükkānın

Ki penbesiyle pür oldı bu ḳubbe-i mīnā

Mânî K. 3 / b. 3

Ḳavs burcın ele mi aldı felek ḥallācı

Penbesi mi dökilür ṣaḥn-ı zemīne 'acebā

Mostarlı Hasan Ziyâ'î K. 2 / b. 11

Pür oldı yine penbe-i menfūş ile cihān

Bu arada ne yay görinür ne ḫōd kiriş

Zâtî G. 580 / b. 5

Penbe-rīz oldı kemānından yine ḥallāc-ı dehr

Berf-i żıddı ditredi cism-i yetīmān-ı ḫazīn

Yahyâ Nazîm K. IX / b. 7

pençe (Far.): yaprak

Her çenāruñ pençesin kesmiş ḳolından bād-ı serd
Baġda barmaḳ barmaġ olmış ḫūşe-i a‘nab-ı berf

Lâmi’î Çelebi K. XXV / b. 6

pençe-i Behmen (Far. Far.): kış mevsimi

Pençe-i Behmen ḳabā-yı sebz-i eşcārı yine
Pāre pāre itdi ne dāmen ḳodı ne āstīn

Yahyâ Nazîm K. IX / b. 19

pistān-ı felek (Far. Ar.): bulut

Yā Rab açlıḳdan ne ḫoş can virdi eṭfāl-i nebāt
Çün dökildi yire pistān-ı felekden bunca şīr

Mesîhî K. 11 / b. 7

rebī‘ ḫayli (Ar. Ar.): canlanan, yeşillenen bitkiler

Rebī‘ ḫaylini tārāc ḳıldı reh-zen-i dey
Ṭuşurdı kimini vü kimin eyledi ‘uryān

Sehâbî K. 7 / b. 3

rīk-ı sefīd (Far. Far.): kar

Yem-i çemen ḳuruyup ẓāhir oldı rīk-ı sefīd
Ṣalınca bir gün ana bīd ẕü‘l-fiḳārāsā

Kaf-zâde Fâ’izî K. 16 / b. 9

ṣabun (Ar.): kar

Pür-kef itdi baḥrveş ‘ālem yüzini rūzgār

Ṭopṭolu ṣabun imiş beñzer ki ḫumdān-ı şitā’

Lâmi’î Çelebi K. XXVII / b. 23

sefīdāc (Far.): kar

Yüzine urdı sefīdācını ḫāk oldı ‘arus

Aldı yaḫ anı virüp āyinesin rūy-nümā

Ganî-zâde Nâdirî K. XXVIII / b. 7

sīm (Far.): yağmur, kar

Zemīne dāmen-i ebr ile ṣaçdı sīmi felek

Bu ḥāleti göricek mā’il oldı tāze nihāl

Bâkî K. 21 / b. 4

Kef-i ebr ile olup yine semā sīm-efşān

Sā’il-i āba gümiş külçeler itdi iḥsān

Kara Fazlî K. 26 / b. 1

Zemīne sīm niṯār itdi zerger-i gerdūn

Ki külçe-i mehi nār-ı ṣafaḳda eyledi ḳal‘

Yahyâ Nazîm K. 24 / b. 12

sīmden pervāne (Far. Far.): kar

Ṣanasın şem‘-i kāfūrīdurur eşcār-ı gülşende

Ki ṭolmış sīmden pervānelerle būstān ḫurrem

Rahîmî G. 196 / b. 2

sīmden serīr (Far. Ar.): kar

Tā ki oldı kārbān-ı ṣayf ‘ālemden nefīr

Sīmden şāh-ı şitā’ içün döşendi ḫoş serīr

Mesîhî K. 11 / b. 1

sīmīn ferş (Far. Ar.): kar

Geh yiri ziynet eyledi sīmīn ferş ile

Mermer döşedi ṣularuñ üstine geh şitā’

Gelibolulu Sürûrî G. 8 / b. 4

sīm-ten pervāneler (Far.-Far. Far.): kar

Bunca tāb ile güm oldı şem‘-i zerrīn-felek

Sīm-ten pervānelerle ṭoldı eyvān-ı şitā’

Lâmi’î Çelebi K. XXVII / b. 3

sipāh-ı dey (Far. Far.): kar, tipi, fırtına vb.

Sipāh-ı dey o ḳadar oldı ġāret-efken-i ṣayf

Ki tīġ-ı reşk ile çāk itdi ḫᵛān-ı yaġmāyı

Vahyî K. 32 / b. 4

süt (T.): kar

Serd eyledi mihrin ne ‘aceb māder-i eyyām

Bilmem ki ne süt dökdi felek bī-edebāne

Câzim K. II / b. 12

şāh-i ḫāver (Far. Far.): güneş

Şāh-ı ḫāver işidüp ḳaçdı hemān baş alup

Eyledi ḳal‘a-i eflākda kendin pinhān

Kara Fazlî K. 26 / b. 8

şem‘-i zerrīn-felek (Ar. Far. Ar.): güneş

Bunca tāb ile güm oldı şem‘-i zerrīn-felek

Sīm-ten pervānelerle ṭoldı eyvān-ı şitā’

Lâmi’î Çelebi K. XXVII / b. 3

şīr (Far.): kar

Yā Rab açlıḳdan ne ḫoş can virdi eṭfāl-i nebāt

Çün dökildi yire pistān-ı felekden bunca şīr

Mesîhî K. 11 / b. 7

ṭabīb-i devrān (Ar. Ar.): kış mevsimi

Bāġ olmış idi ḥummā-yı ḫazāndan maḥrūr

Ezdi kāfūr dimāġına ṭabīb-i devrān

Kara Fazlî K. 26 / b. 2

tīġ (Far.): güneş ışınları

Virmezdi şitā’ merhem-i kāfūrı zemīne

Tīġ ile güneş cismine zaḫm urmasa anuñ

Zâtî G. 718 / b. 7

Ḳılsa ‘aceb mi ḫalḳa şitā’ ẓulmeti ‘ıyān

Tīġın ġılāf-ı ebrde mihr eyledi ‘ıyān

Zâtî K. 55 / b. 1

Tīġ-ı ḫūrşīd ile ṣad çāk idi cism-i ġabrā

Nemek-i berfi ṣaçup itdi felek aña devā

Ganî-zâde Nâdirî K. XXVIII / b. 1

un (T.): kar

Yāḥūd ögütdi merdümi gendüm gibi dögüp

Çarḫ āsiyābı dökdi unın yine rāygān

Gelibolulu Sürûrî K. 3 / b. 11

Āsiyā-yı sipihrüñ unlarını

Göge ṣavurdı dest-i dey güyā

Kelâmî K. 3 / b. 6

zer varaḳ (Far. Ar.): sarı yaprak

Gelüp sermā döşendi zer varaḳ her gülsitān üzre

Çekildi cā be-cā zerrīn-cedvel būstān üzre

Edirneli Kâmî K. 19 / b. 1

3.2.1.2. Kapalı İstiâre

ar‘ar (Ar.): başında sarık sırtında sade gezen insan

Başında ḳar ṣaçağı ṣarıḳ arḳada sāde

Nice gezer bu ṣoġuḳlarda bilmezem ar‘ar

Nedîm K. 12 / b. 2

berg-i ḫazān (Far. Far.): yüzünü yerlere süren insan

Ḫudā’ya cevr-i şitā’dan meger taẓallüm ider

Ki rūy-i zerdini yirlere sürdi berg-i ḫazān

Sehâbî K. 7 / b. 5

berf (Far.): 1. gümüş kumaş döşeyen insan

Ben ‘āşıḳ odasına gelür diyü yoluña

Sīmīn ḳumaş döşedi berf ey şeh-i zamān

Gelibolulu Sürûrî K. 3 / b. 6

2. gümüş para saçan insan

Faṣl-ı şitā’ peyāmın irürdi yine nesīm

Pāyına naḳd-i sīmīni itdi niṯār berf

Üsküblü İshâk Çelebi K. 9 / b. 2

3. halkı taşlayan insan

Yaḫ ayaġ almadadur berf ḫalḳı ṭaşlamada

Yelāna el virür imiş yemi çeküp ṣarṣar

Gelibolulu Mustafa Âlî Kt. 44 / b. 4

4. saray yapan kişi

Ṣırça sarāy yapdı şitā’ pādşāhına

Billūrdan ‘aceb midür itse cidār berf

Revânî K. 13 / b. 2

çemen (Far.): 1. deniz

Sevāḥil-i çemene çıḳdı genc-i bād-āverd

Yöneldi ḫusrev-i nev-rūza devlet ü iḳbāl

Bâkî K. 21 / b. 9

2. korkudan yüzü sararmış insan

Çemen yüzin ki ṣararmışdı berḳ ḫavfından

Sefīd ḳıldı sefīdāc-ı berf ile devrān

Sehâbî K. 7 / b. 7

3. sakalına beyaz düşmüş insan

Başladı düşmege rīş-i çemen-i bāġa beyāż

Dehr elinden şu ḳadar çekdi bugün derd ü miḥen

Ümîdî Ahmet K. 10 / b. 8

çenār (Far.): 1. aslan, kaplan vb.

Her çenāruñ pençesin kesmiş ḳolından bād-ı serd

Bağda barmaḳ barmaġ olmış ḫūşe-i a‘nab-ı berf

Lâmi’î Çelebi K. XXV / b. 6

2. iki eli kesilen insan

Tīġ-i sermā çalub üftāde-i ḫāk itdi elin

Ṭutuşup pençeleşürken o ḥarāmiyle çenār

İhyâ K. 8 / b. 2

dıraḫtān (Far.): elbise giyen insan

Vilāyet-i çemene ḥükm idince şāh-ı şitā’

Geyürdi cümle dıraḫtāna câme-i dībā

Mânî K. 3 / b. 1

ebr (Far.): yüzünü düren (buruşturan) insan

Ebr dürdi yüzünü bu işe saḫt oldu zemīn

Mihr başın aluban ḳaçdı vü māh oldı ḫacil

Necâtî Beg K. 16 / b. 6

eşcār (Ar.): sırtına beyaz elbise giyen insan

Ṣoyındı tekye-i gülşende şimdi hep eşcār

Bürindi her biri engine bir beyāż iḥrām

Nev’î-zâde Atâyî K. 10 / b. 3

felek (Ar.): 1. aḳça saçan insan

Ḫalḳuñ yāḫūd felāketini gördi bu felek

İtdi nisār cümle yire aḳça bī-girān

Gelibolulu Sürûrî K. 3 / b. 10

2. gümüş saçan insan

Zemīne dāmen-i ebr ile ṣaçdı sīmi felek

Bu ḥāleti göricek mā’il oldı tāze nihāl

Bâkî K. 21 / b. 4

3. süt döken çocuk

Serd eyledi mihrin ne ‘aceb māder-i eyyām

Bilmem ki ne süt dökdi felek bī-edebāne

Câzim K. II / b. 12

4. yumurta yiyen insan

Beyża-i mihr ü mehi var ise ekl itdi felek

Ḫurde yumurda ḳabıdur dökülüşler meṣelā

Mostarlı Hasan Ziyâ’î K. 2 / b. 9

ḫātem çiçekleri (Ar. T.): mühür basan insan

Zamān-ı ḥükmü tamām oldı mīr-i germānıñ

Berātın eyledi ḫātem çiçekleri taḫtīm

Şânî-zâde Atâullah K. 1 / b. 13

havā (Ar.): soğuk mizaçlı ve sert tabiatlı insan

Bī-berg ü bī-nevā düşer ol dem velī riyāż

Bārid-mizāc u serd-ṭabī‘at olur havā

Tâcî-zâde Ca’fer Çelebi K. 1 / I / 7

ḳış (T.): baskın yapıp yağmalayan kimse

İrişdi cünd-i şitā’ bir gice basak düşdi

Çemen diyārını ḳış başdı eyledi yaġma

Mânî K. 3 / b. 11

māh (Far.): utanan insan

Ebr dürdi yüzünü bu işe saḫt oldu zemīn

Mihr başın aluban ḳaçdı vü māh oldı ḫacil

Necâtî Beg K. 16 / b. 6

mihr (Far.): 1. başını alıp kaçan insan

Ebr dürdi yüzünü bu işe saḫt oldu zemīn

Mihr başın aluban ḳaçdı vü māh oldı ḫacil

Necâtî Beg K. 16 / b. 6

2. utanıp gizlenen kimse

Gördi te‘sīr idemez def‘ine sermānuñ hīç

Ḳızarup mihr-i felek oldı ḥicāb ile nihān

Cinânî K. 41 / b. 15

nesīm (Ar.): 1. el alan insan

El ṣanur berg-i çenārı götürür ṭopraḳdan

Mürşid-i ḫākden ammā ki nesīm almada el

Gelibolulu Mustafa Âlî K. 86 / b. 8

2. peyk

Faṣl-ı şitā’ peyāmın irürdi yine nesīm

Pāyına naḳd-i sīmīni itdi nisār berf

Üsküblü İshâk Çelebi K. 9 / b. 2

nihāl-i verd (Far. Ar.): beyaz hırka giyen insan

Ṣoyınup ḫānkāh-ı Gülşenīde erba‘īn çekdi

Nihāl-i verd geydi pīr-i deyden ḫırḳa-ı beyżā

Arpaemînî-zâde Sâmî K. 7 / b. 7

ṣabā (Ar.): meclisin örtüsünü götürüp kefen getiren kimse

Teraḥḥum itdi meger mürde-i nebātāta

Bisāṭ-ı bezmi götürdi kefen getürdi ṣabā

Gelibolulu Mustafa Âlî K. 79 / b. 7

seḥāb u ra‘d (Ar. Ar.): ağlayan ve feryat eden insanlar

Seḥāb u ra‘d çemen ḥāline teraḥḥum idüp

Birisi aġlayup eyler birisi āh u efġān

Sehâbî K. 7 / b. 6

serv (Far.): pamuğu çıkmış yeşil elbise giyen insan

Bu şiddet-i şitā’dan elīm olmasa eger

Geymezdi serv penbesi çıḳmış yeşil ḳabā

Zâtî K. 45 / b. 14

semā (Ar.): gümüş saçan insan

Kef-i ebr ile olup yine semā sīm-efşān

Sā’il-i āba gümiş külçeler itdi iḥsān

Kara Fazlî K. 26 / b. 1

serv-i bāġ ile ‘ar‘ar (Far. Far. Ar.): beyaz kürk giyen insan

İrişdi dey diyü ḫavf-ı hücūm-ı sermādan

Beyāż nāfe geyer serv-i bāġ ile ‘ar‘ar

Cinânî K. 30 / b. 6

şāḫ-ı nihāl (Far. Far.): sakalı ağaran insan

Ḫazān-ı dehr ile rīşi aġardı berf degül

Çemende şāḫ-ı nihāl oldı pīc ü tāb ile dāl

Yahyâ Nazîm K. 24 / b. 5

şitā' (Ar.): doktor

Virmezdi şitā' merhem-i kāfūrı zemīne

Tīġ ile güneş cismine zaḫm urmasa anuñ

Zâtî G. 718 / b. 7

3.2.2. Mecaz-ı Mürsel

bennā-yı ḳażā (Ar. Ar.): Allah

Ṭut ki ta'mīr olıyor ḫāne-i vīrāne-i dehr

Kireçin dökdi yaparken anı bennā-yı ḳażā

Mostarlı Hasan Ziyâ'î K. 2 / b. 12

çemen (Far.): bahçe

Ḫazān-ı dehr ile rīşi aġardı berf degül

Çemende şāḫ-ı nihāl oldı pīc ü tāb ile dāl

Yahyâ Nazîm K. 24 / b. 5

Çemende döndi her serv-i sehī bir şem'-i kāfūra

Serinde şu'leveş ẓāhir olup gice meh-i ġarrā

Arpaemîni-zâde Sâmî K. 7 / b. 6

devr-i zemān (Ar. Ar.): kış mevsimi

Isıcaḳ yüz göremez şimdi felekde herkes

Kendüden ḫalḳı ṣoġutdı yine bu devr-i zemān

Cinânî K. 41 / b. 3

felek (Ar.): dünya

Isıcaḳ yüz göremez şimdi felekde herkes

Kendüden ḫalḳı ṣoġutdı yine bu devr-i zemān

Cinânî K. 41 / b. 3

māder-i eyyām (Far. Ar.): kış mevsimi

Serd eyledi mihrin ne ‘aceb māder-i eyyām

Bilmem ki ne süt dökdi felek bī-edebāne

Câzim K. II / b. 12

ṣaḥn-ı çemen (Ar. Far.): bahçe

‘Ākıbet ġonceleriñ başına ḳopdu ġavġā

Çekilüp ṣaḥn-ı çemenden öte ṭurmuşdı hezār

İhyâ K. 8 / b. 3

zemān-ı berd-i ‘acūz (Ar. Ar.): Mart’ın 11’i ile 17’si arasındaki sayılı soğuk havalar

Zemān-ı berd-i ‘acūz oldı yaġdı yirlere ḳar

Aġardı pīr-i sipihrüñ ṣaḳalı buldı vaḳār

Gelibolulu Mustafa Âlî G. 209 / b. 1

3.2.3. Kinâye

ağzı şulanmak (T. T.): *mec.* imrenmek

Seḥābıñ aġzı şulandı bu zīver-i çemene

‘Arūs-ı arża şaçı virdi ḫayli dürr-i yetīm

Şânî-zâde Atâullah K. 1 / b. 4

ayağını kesmek (T. T.): *mec.* bir yere gitmez olmak, uğramamak

Kesdi gülşenden ayağın giderek sāġar-ı mey

Meclis-i bāġı şikest itdi sipāh-ı ālām

Râmî K. 22 / b. 8

çerāġ ile aramak / mumla aramak (Far. T. T.): *mec.* çok isteyerek özlemle aramak

Gündüzün ḫalḳ çerāġ ile ararlar güneşi

Bulmayup derd ile bir pāre od oldu her dil

Necâtî Beg K. 16 / b. 7

el almaḳ (T. T.): *mec.* tarikatlarda bir mürit, mürşidinden, başkalarına yol gösterme iznini almak

El şanur berg-i çenārı götürür ṭopraḳdan

Mürşid-i ḫākden ammā ki nesīm almada el

Gelibolulu Mustafa Âlî K. 86 / b. 8

pāyına (kara) su inmek (Far. T. T.): *mec.* çok yorulmak, güçsüz, dermansız kalmak

İndi su pāyına kūhsārların ol dehşetle

Ḳalmadı serv-i ḫırāmanda mecāl ü reftār

İhyâ K. 8 / b. 5

yarasına tuz ekmek (T. T. T.): *mec.* bir derdin acısını çoğaltmak

Ḫāk-i ḥaḳīrüñ ekdi yine yarasına ṭuz

Tāzeledi cerāḥatını itdi kār berf

Revânî K. 13 / b. 16

yirlere geçmek (T. T.): *mec.* çok utanıp sıkılmak veya kahrolmak

Eriyip yirlere geçse yiridür ḫacletten

Berf ki ḫār idüben yüzünü tepdi yere yil

Necâtî Beg K. 16 / b. 5

yir demür gök baḳır (T. T. T. T.): *mec.* ne yerden ümit var ne gökten, bütün yardım kapıları kapalı

Ḳabladı mir'āt-ı dehri yine jengār-ı şitā'

Farḳ olınmazsa Beyānī n'ola arż ile semā

Ber-ṭaraf oldı kedūret birle 'ālemden żiyā

Yir ki <bir> ḳaç gündür ne ḥikmetdür ki bilmem Ṣāfīyā

Gök demür yir baḳır oldı döndi cūlar mermere

Beyânî-i Karahisârî 121 Th. / V

Yir demür gök baḳır idi dem-be-dem

Rūz berf yaġardı her ayas şebi

Nebzî K. 28 / b. 8

yirinde yeller esmek (T. T. T.): *mec.* artık bulunmamak, yok olmak

Hemīşe şimdi esen tünd-bād-ı ṣarṣardur

Çemende bād-ı ṣabānuñ yirinde yeller eser

Cinânî K. 30 / b. 18

yüzünü dürmek/buruşturmak (T. T.): *mec.* yüzüne öfke ve hoşnutsuzluk gösteren bir biçim vermek

Ebr dürdi yüzünü bu işe saḫt oldu zemīn

Mihr başın aluban ḳaçdı vü māh oldı ḫacil

Necâtî Beg K. 16 / b. 6

3.3. HAZÂNİYYELERDE MECAZLAR

3.3.1. İstiâre

3.3.1.1. Açık İstiâre

altun (T.): sararmış bitkiler, yapraklar

Her yañadan ayaġına altun aḳup gelür

Eşcār-ı bāġ himmet umar cūybārdan

Bâkî G. 371 / b. 3

Ṭıfl-ı şāḫuñ başına dökdi ‘adedsüz altun

Peder-i pīr-i ḫazān buldı meger genc-i nihān

Emrî K. 1 / b. 17

Ṭoldı altunla ser-ā-ser ṣafḥa-i ṣaḥn-ı çemen

Oldı la‘lile leb-ā-leb ṭopṭolu dürc-i enār

Lâmi’î Çelebi K. XV / b. 10

altunlı ṭabaḳ (T. Ar.): sararmış yapraklar

Her dıraḫtuñ eli üstinde bir altunlı ṭabaḳ

Ḳaṭre-i jāle degül ṭopṭolu dürr-i ġalṭān

Kabûlî İbrahim Efendi K. 2 / b. 8

‘arā’is-i çemen (Ar. Far.): çiçekler

Zenāna şefḳati yoḳ rehzen anca ṣarṣar-ı tünd

‘Arā’is-i çemeni ḳıldı cümleten ‘uryān

Gelibolulu Mustafa Âlî K. 50 / b. 15

aṭlas-ı zer-beft (Ar. Far.): otların sararması

Sepīde-dem ki ḳadem başdı bāġa bād-ı ḫazān

Döşedi aṭlas-ı zer-beft ayaġına būstān

Ahmed Paşa K. 40 / b. 1

cünd-i şitā' (Ar. Ar.): kar, tipi, fırtına vb.

Eyledi cünd-i şitā' milket-i gülzāra hücūm

Görüp ol ḥāleti beñzinde gülüñ ḳalmadı ḳan

Ümîdî Ahmet K. 7 / b. 4

çemen ceyşi (Far. Ar.): bitkiler

Bād indüricek bīdlerüñ aşılı tīġın

Bildüm ki çemen ceyşi yirinden güẕerāndur

Rızâyî K. XXI / b. 15

çemen eṭfāli (Far. Ar.): çiçekler

Cūylar evrāḳ-ı ḫunīn birle kim olmış revān

Gül gibi eyler çemen eṭfālini la'lin-'iẕār

Lâmi'î Çelebi K. XV / b. 6

dībā-yı zer-kārī (Far. Far.): bitkilerin sararması

Yeşil ḫārā döşenmişdür zemīn-i ṣaḥn-ı gülzāra

Döşetdi dest-i ḳudret şimdi bir dībā-yı zer-kārī

Beyânî G. 783 / b. 3

dīnār (Ar.): sararmış yapraklar

Her dıraḫtı çemenüñ mālik-i dīnārdurur

Zeri ger ḫāk ile eylerse ‘aceb mi yeksān

Emrî K. 1 / b. 13

dür (Ar.): ağaçların yaprakları

Dür niṯār itmede ṣaḥn-ı çemene her eşcār

Gülşene sīm aḳıdur her yañadan āb-ı revān

Kabûlî İbrahim Efendi K. 2 / b. 10

el (T.): yaprak

Bād-ı deyden şöyle serd oldı cihān kim döymeyüp

Elleri düşdi çenāruñ ḳaldı bī-tāb u tüvān

Vasfî K. 7 / b. 8

Ḥāceti maḳbūl olup çoḳ zer getürmişdür ele

El açup ḫācet dilerdi rūz u şeb Ḥaḳ’dan çenār

Zâtî K. 46 / b. 10

eṭfāl-i bāġ (Ar. Far.): bitkiler, çiçekler

Keser şīrden ebr eṭfāl-i bāġı

Çü beslendi her biri buldı kemāli

Nev‘î K. LII / b. 3

ferş-i zümürrüd (Ar. Ar.): çimenler

Başdan başa ser-sebz idüp rūy-ı zemīni

Bir ferş-i zümürrüd döşedi tāze zamāne

Sehî Bey K. 39 / b. 5

filori (İtal.): sararmış yapraklar

Ḫil‘at-i sebzini geydürmiş idi bāġa bahār

Etegi ṭolu filoriye ṣatupdur erzān

Emrî K. 1 / b. 15

genc-i Ḳārūn (Far. Ar.): sararmış yapraklar

Çemenlerde ẓāhir olup genc-i Ḳārūn

Seçer nār-ı Mūsā’nuñ oldı miṣāli

Nev‘î K. LII / b. 2

gencine (Far.): sonbaharla birlikte bitkilerin sararması

Her zīr-i dırāḫtı çemenüñ olmada pür-zer

Üstād-ı ḫazān var ise gencīne-güşādur

Neşâtî K. 12 / b. 2

gevher (Far.): yağmur

Çün yine seyrān ide mīzāna geldi āftāb

Zer-feşān oldı havā gevher-niṣār oldı seḥāb

Tâcî-zâde Ca’fer Çelebi K. 23 / b. 1

ḫazīne (Ar.): sararmış bitkiler

Bahār emīr-i çemendür ḫazān ḫizāne-i zer

Şeh-i bahāra ḫazīne ṭaşur ḫazān her bār

Derzi-zâde ‘Ulvî K. 12 / b. 20

ḫırḳa-i sebz (Ar. Far.): ağaçların yeşil yaprakları

Zerler itmişdi nihān ḫırḳa-i sebzinde dıraḫt

Lā-cerem eskiyicek her birisi oldı ‘ıyān

Emrî K. 1 / b. 16

ḫil‘at-i sebz (Ar. Far.): baharla birlikte canlanmış bitkiler

Ḫil‘at-i sebzini geydürmiş idi bāġa bahār

Etegi ṭolu filoriye ṣatupdur erzān

Emrî K. 1 / b. 15

kevākib (Ar.): sararmış yapraklar

Ṣarṣar-ı bād-ı fenā virdi ḳıyāmetden ḫaber

Oldı lerzān devḥalar düşdi kevākib yere ṣan

Ahdî-i Bağdâdî K. 4 / b. 9

la‘l ile dīnār (Ar. T. Ar.): yapraklar

Dökile la‘l ile dīnār ṭopraġ üstinde

Meger ki çıḥdı bu yirden ḫazāyin-i Ḳārūn

Ahmedî K. LXV / b. 4

leşker-i sermā (Far. Far.): kar, tipi, fırtına vb.

Leşker-i sermādan idüp ḫavf yāḫūd her dıraḫt

Çarḫ-ı pür-encüm gibi olmışdur āteşden ḥiṣār

Lâmi’î Çelebi K. XV / b. 5

libās-ı gūn-ā-gūn (Ar. Far.): baharla birlikte canlanmış bitkiler

Egerçi cümlesi giydi libās-ı gūn-ā-gūn

Ve līk ṣoñra çıḳarup olur ḳamu ‘uryān

Ahmed Paşa K. 40 / b. 6

libās-ı za‘ferānī (Ar. Ar.): bitkilerin sararması

Gül ü sebze çıḥarup al u nīli

Geyürler uş libās-ı za‘ferānī

Ahmedî G. 637 / b. 2

şāhid-i bāġ (Far. Far.): bitkiler

Şāhid-i bāġ gehi sebz ü gehi zerd geyer

Ya‘ni bu reng ile āşüfte ola ḫalḳ-ı cihān

Kabûlî İbrahim Efendi K. 2 / b. 13

vālā-yı āl u zerd (Far. T. Far.): sonbaharla birlikte bitkilerin renklerinin değişmesi

Yıġdı gülzāra ḫazān vālā-yı āl u zerdini

Eyledi ‘arż-ı tecemmül ḫᵛāce-i āḫir-zemān

Ahdî-i Bağdâdî K. 4 / b. 8

yeşil ḫārā (T. Far.): bitkilerin yeşermesi

Yeşil ḫārā döşenmişdür zemīn-i ṣaḥn-ı gülzāra

Döşetdi dest-i ḳudret şimdi bir dībā-yı zer-kārī

Beyânî G. 783 / b. 3

zer (Far.): sararmış yapraklar

Çün yine seyrān ide mīzāna geldi āftāb

Zer-feşān oldı havā gevher-niṣār oldı seḥāb

Tâcî-zâde Ca’fer Çelebi K. 23 / b. 1

Ḥāceti maḳbūl olup çoḳ zer getürmişdür ele

El açup ḥācet dilerdi rūz u şeb Ḥaḳ’dan çenār

Zâtî K. 46 / b. 10

Her zīr-i dırāḫtı çemenüñ olmada pür-zer

Üstād-ı ḫazān var ise gencīne-güşādur

Neşâtî K. 12 / b. 2

zer-câme (Far. Far.): bitkilerin sararması

Yine bir zer-câme biçdi dehre ḫayyāṭ-ı ḫazān

Kim pür oldı ḫurdesinden dāmen-i kevn ü mekân

Şimdi reşk eyler zemīnüñ ṭal‘atına āsmān

Resm-i bī-hemtāña ey dest-i ḫazān ṣad-āferīn

Lâmi’î Çelebi M. I / I / II

zer tepsi (Far. T.): sararmış yapraklar

Zer tepsiler atılmada meydān-ı çemende

Hengām-ı ‘aṭā sūr-ı şeh-i ‘ālemiyāndur

Şeyhülislam Yahyâ G. 83 / b. 3

zerrīn-bisāṭ (Far. Ar.): yerlerdeki sararmış yapraklar, bitkiler

Rūy-ı ḫāke gün gibi baṣt itdi bir zerrīn-bisāṭ

Sāḥa-i ḥaḍrāda ḳurdı lāle-gūn çāder ḫazān

Kütahyalı Rahîmî K. 3 / b. 2

3.3.1.2. Kapalı İstiâre

āb-ı revān (Far. Far.): 1. dövünüp inleyen insan

Seyr idüp böyle ḫazān olduġını gülzāruñ

Ṭaşlar ile dögünüp nāle ider āb-ı revān

Kara Fazlî K. 33 / b. 13

2. zırh giyen insan

Tīr-i bārān olıcaḳ ḳavs-i felekden nāzil

Ḥalḳa ḥalḳa tenine geydi zırıh āb-ı revān

Ümîdî Ahmet K. 7 / b. 11

aġac (T.): dans edip altın saçan insan

Oynadur bu bezm içün şems u ḳamer göklerde def

Cūylar dil-keş terān idüb çalar her berk kef

Raḳṣ idüp zerler niṣār eyler aġaclar her ṭaraf

Resm-i bī-hemtāña ey dest-i ḫazān ṣad-āferin

Lâmi'î Çelebi M. I / I / XIII

alma (T.): yüzü kızaran insan

Almanuñ yüzin ḳızartdı nükteden bād-ı ḫazān

İlle nāruñ ġuṣṣa birle baġrını ḳan eyledi

Ahmed-i Dâ'î K. 17 / b. 5

ayva (T.): benzi sararmış insan

Yine cevri bu devrānuñ geçürdi çaġın almanuñ

Ṣararup beñzi ayvanuñ yüregi ṭolu ḳan oldı

Kemâl Ümmî K. 34 / b. 4

bād-ı ḫazān (Far. Far.): 1. altın ile oynayan insan

Ġāret itdi ḫᵛāce-yi mülk-i bahārı var ise

Şimdi altun ile oynar bāġda bād-ı ḫazān

(E)mîrek-zâde Mehmed Nâmî K. 5 / b. 5

2. altın sayan insan

N'ola ger esse ṣavursa yiridür ey serv-ḳad

Neçe biñ altun ṣayupdur gülşene bād-ı ḫazān

(E)mîrek-zâde Mehmed Nâmî K.5 / b.10

2. bağa ayak basan insan

Sepīde-dem ki ḳadem baṣdı bāġa bād-ı ḫazān

Döşedi aṭlas-ı zer-beft ayaġına būstān

Ahmed Paşa K. 40 / b. 1

3. öfke ile gelen insan

Ḳorḳusından büzülüp beñzi ṣarardı bāġuñ

Şu ḳadar ḫışm ile geldi çemene bād-ı ḫazān

Kara Fazlî K. 33 / b. 3

bāġ (Far.): korkudan benzi sararan insan

Ḳorḳusından büzülüp beñzi ṣarardı bāġuñ

Şu ḳadar ḫışm ile geldi çemene bād-ı ḫazān

Kara Fazlî K. 33 / b. 3

benefşe (Far.): mahzun olan insan

Bozardı sebze vü ṣarardı ol yeşil yapraḳ

Döküldi gül yile gitdi benefşe olup maḥzūn

Ahmedî K. LXV / b. 16

berg-i dıraḫt (Far. Far.): i'tibārdan düşen insan

Nām u nişāne ḳalmadı faṣl-ı bahārdan

Düşdi çemende berg-i dıraḫt i'tibārdan

Bâkî G. 371 / b. 1

berg-i eşcār (Far. Ar.): korkudan titreyen insan

Böyle keskünligüñi tīġ-ı şitā'nuñ göricek

Ḫavfdan ditremege başladı berg-i eşcār

Çorlulu Zarifî K. 11 / b. 6

būstān (Far.): sırmalı kumaş döşeyen insan

Sepīde-dem ki ḳadem başdı bāġa bād-ı ḫazān

Döşedi aṭlas-ı zer-beft ayaġına būstān

Ahmed Paşa K. 40 / b. 1

cibāl (Ar.): gözyaşı döküp yolunan insan

Ṭonandı jāle ile gitdi bergi eşcārı

Yaşın döküp benüm içün meger yolındı cibāl

Mostarlı Hasan Ziyâ'î K. 5 / b. 10

çenār (Far.): 1. el açıp istekte bulunan insan

Ḥāceti maḳbūl olup çoḳ zer getürmişdür ele

El açup ḥācet dilerdi rūz u şeb Ḥaḳ'dan çenār

Zâtî K. 46 / b. 10

2. eli kesilmiş insan

Uġrılıḳ zer mi bulındı 'acabā destinde

Ḥākim-i dehr çenāruñ elini kesdi revān

Zâtî K. 41 / b. 12

3. eline ayağına kına yakan insan

Germā temūzda eşer idüpdurur meger

Kim böyle dest ü pāyine ḥınnā yaḳar çenār

Molla Aşkî K. 3 / b. 13

Yaḳalı berg-i ḫazān dest-i çenāra ḥınnā

Naḳşlarla bezedi serv ayaġın ser-tā-ser

Ubeydî G. 77 / b. 2

dıraḫşān (Far.): eğlenceden el çeken insan

'İşretden elin çekdi bu faṣl içre dıraḫşān

Ṭutmaz eli mihrüñ ḳatı bī-tāb u tüvāndur

Rızâyî K. XXI / b. 10

dıraḫt (Far.): 1. elinde altın tabak tutan kişi

Her dıraḫtuñ eli üstinde bir altunlı ṭabaḳ

Ḳaṭre-i jāle degül ṭopṭolu dürr-i ġaltān

Kabûlî İbrahim Efendi K. 2 / b. 8

2. hırkasında altın saklayan kişi

Zerler itmişdi nihān ḫırḳa-i sebzinde dıraḫt

Lā-cerem eskiyicek her birisi oldı ‘ıyān

Emrî K. 1 / b. 16

3. sırtına sırmalı kumaştan elbise giyen insan

Zer-beft cāmeler geyüp egnine her dıraḫt

Ṭaḳındı yine ḫançer-i zerrīn ü zer-nişān

Üsküblü İshâk Çelebi K. 16 / b. 2

4. soyunup meydana giren kişi

Gerçi merdāne ṣoyındı girdi meydāne dıraḫt

Geldi ḳış başdı velīkin virmedi aṣlā emān

Bâkî K. 22 / b. 10

enār (Far.): eteği lā‘l ve altın dolu insan

Enār dāmeni çün ṭolu lā‘l ile zerdür

Nice güşāde-dil olup görünmesün ḫandān

Ahmed Paşa K. 40 / b. 5

erġavān (Far.): benzi sararmış insan

Endām-ı serve lerze düşerse ‘aceb midür
Beñzinde ḳanı ḳalmadı şarardı erġavān

Üsküblü İshâk Çelebi K. 16 / b. 10

eşcār (Ar.): 1. inci saçan insan

Dür nisār itmede ṣaḥn-ı çemene her eşcār
Gülşene sīm aḳıdur her yañadan āb-ı revān

Kabûlî İbrahim Efendi K. 2 / b. 10

2. karalar giymiş insan

Görüp eşcār bu aḥvāli ḳaralar geydi
Aġlamaḳdan gözi aġarsa ḥabābuñ da ne var

Çorlulu Zarifî K. 11 / b. 12

eşcār-ı bāġ (Ar. Far.): 1. derviş

Eşcār-ı bāġ ḫırḳa-i tecrīde girdiler
Bād-ı ḫazān çemende el aldı çenārdan

Bâkî G. 371 / b. 2

Ḫırḳa-ı tecrīde girdi ser-be-ser eşcār-ı bāġ
İḫtiyār-ı zühd idüp her biri oldı zer-nişān

Gelibolulu Mustafa Âlî K. 25 / b. 6

2. yardım bekleyen kişi

Her yañadan ayaġına altun aḳup gelür

Eşcār-ı bāġ himmet umar cūybārdan

Bâkî G. 371 / b. 3

gül (Far.): 1. benzinde kan kalmamış insan

Eyledi cünd-i şitā' milket-i gülzāra hücūm

Görüp ol ḥāleti beñzinde gülüñ ḳalmadı ḳan

Ümîdî Ahmet K. 7 / b. 4

2. para saçan insan

Yire dīnār döker gül nice kim

Bulıtdan dāne-i güher olur reş

Ahmedî G. 302 / b. 4

3. şāh

Taḫtı bozılup düşdi gülün tācı serinden

'İbret naẓarıyla aña nergis nigerāndur

Rızâyî K. XXI / b. 11

gül ü sebze (Far. Far.): sarı elbise giyen insan

Gül ü sebze çıḥarup al u nīli

Geyürler uş libās-ı za'ferānī

Ahmedî G. 637 / b. 2

gülşen (Far.): ağlayan insan

Güler bahār ile gülşen ḫazān ile aġlar

Solup ḫazānda ṭonanur bahār ile ezhār

Derzi-zâde ‘Ulvî K. 12 / b. 31

ḫazān (Far.): 1. altın ve gümüş veren kişi

Varaḳ-ı jāle degüldür görinen gülşende
Sīm ü zerdür ki ‘aṭā ḳılmış anı bāġa ḫazān

Kabûlî İbrahim Efendi K. 2 / b. 14

Bāġa geldi nev-‘arūsın behre dün biñ nāz ile
Üstine dāmenle īṣār itdi bī-ḥadd zer ḫazān

Kütahyalı Rahîmî K. 3 / b. 6

2. asker çıkaran kişi

Çekdi şāh-ı nev-bahāruñ üstine ‘asker ḫazān
Dutdı ṣaḥn-ı gülşeni miṣli beni aṣfer ḫazān

Kütahyalı Rahîmî K. 3 / b. 1

3. bāde sunan insan, sākī

Meger dest-i ḫazāndan bāde-i cām-ı fenā içmiş
Yumulmış bāġda nergislerüñ hep çeşm-i mestānı

Çorlulu Zarifî K. 13 / b. 5

4. çadır kuran kişi

Rūy-ı ḫāke gün gibi baṣt itdi bir zerrīn-bisāṭ
Sāḥa-i ḥaḍrāda ḳurdı lāle-gūn çāder ḫazān

Kütahyalı Rahîmî K. 3 / b. 2

5. haberci

Nebāta ne ḫaber virdi ḫazān kim ditreyü yapraḥ

Teninde şöyle kim lāle ḳurıdı ḳorḥudan ḳanı

Ahmedî K. LXXI / b. 4

6. hazine taşıyan kişi

Bahār emīr-i çemendür ḫazān ḫizāne-i zer

Şeh-i bahāra ḫazīne taşur ḫazān her bār

Derzi-zâde ʻUlvî K. 12 / b. 20

7. hüzünlü ve ağlayan insan

Ḫazān melūl ü ḥazīn ü bahār hurrem ü sāl

Bahāra ḫande virilmiş ḫazāna girye vü zār

Derzi-zâde ʻUlvî K. 12 / b. 2

8. nakkaş

Ṣaru ḳızıl boyadı yeşil yapraġı ḫazān

İy ṣaçı ḳara ṣun elüme cām-ı ḫoş-güvār

Ahmedî G. 223 / b. 4

9. şāh

Bahār taḫtını almış ḫazānuñ eyleyüp āl

Bahāra baḳ nice geçmiş ḫazāna naḳş u nigār

Derzi-zâde ʻUlvî K. 12 / b. 18

ḫazān yili (Far. T.): afyon içiren kimse

Düşer bu ṭopraġa bī-hūş u zār u zerd evrāḳ

Meger ḫazān yili içürdi bunlara efyūn

Ahmedî K. LXV / b. 8

lāle (Far.): kadehini taşa vuran insan

Gördiler meclis-i gülzāra ḥarīf oldı ḫarīf

Lāleler urdı ṭaşa sāġar-ı lā‘lini hemān

Kara Fazlî K. 33 / b. 5

mihr (Far.): eli tutmayan insan

‘İşretden elin çekdi bu faṣl içre dıraḫşān

Ṭutmaz eli mihrüñ ḳatı bī-tāb u tüvāndur

Rızâyî K. XXI / b. 10

nergis (Far.): 1. gözünü yuman insan

Yumdı bu derd ile göz bāġ-ı cihāndan nergis

Ḫancere düşdi görüp sūsen o zecr ü miḥeni

Kara Fazlî K. 30 / b. 5

Ḫarc idüp sīm ü zerin yumdı cihāndan gözini

Gördi nergis ki degül bāḳi gülistān-ı cihān

Kara Fazlî K. 33 / b. 10

2. sarhoş

Nergis düşürdi kāsesini ditreyüp eli

Her ‘ayş ü ‘işretüñ ṣoñı ya‘nī ḫumārdur

Nev‘î G. 71 / b. 2

nihāl-i erġavān (Far. Far.): altın sayan kişi

Rāygān aldum ṣanurdı la‘l u yāḳūtı velī

Şimdi naḳd altun ṣayar ṭurmış nihāl-i erġavān

Bâkî K. 22 / b. 7

nihāl-i rez (Far. Far.): eline altın siper almış kişi

Çün nihāl-i rez gelüp aldı ele zerrīn siper

Ḫançer-i ḫūn-rīzin itdi bīd yir yir zer-nişān

Ahdî-i Bağdâdî K. 4 / b. 6

serv (Far.): 1. ayağına halhal takan insan

Serv-i dil-cū payına ḫalḫal-i sīmīn itdi āb

Şāhid-i ra‘nā gibi ḥınnāladı destin çenār

Lâmi’î Çelebi K. XV / b. 9

Çemende serv ayaġında ṭutuldı yaḫ līkin

Yaraşur o ḳad-i mevzūna ol gümüş ḫalḫāl

Mostarlı Hasan Ziyâ’î K. 5 / b. 4

2. eline yeşil bayrak almış insan

Berg-i eşcārı dirüp yanına cem‘ eylemege

‘Alem-i sebzini almış eline serv-i revān

Kabûlî İbrahim Efendi K. 2 / b. 7

3. süpürmek için eteğini toplayan kişi

Gördi evrāḳ-ı ḫazān ile pür olmış ṣaḥn-ı bāġ

Pāk idüp süpürmek içün serv dāmen der-miyān

(E)mîrek-zâde Mehmed Nâmî K.5 / b.14

4. yeşil elbise giyen insan

Penbesi çıḳmış yeşil câme geyerler servler

Bu şitā'nuñ şiddetine ṣad hezārān āferīn

Zâtî K. 87 / b. 4

sūsen (Far.): hançerini bırakıp kaçan kişi

Dökicek tīġ-ı ḫazān lāle-i deştüñ ḳanın

Bıraġup ḫançerini sūsen-i bāġ itdi firār

Çorlulu Zarifî K. 11 / b. 5

şecer (Ar.): şāh

Egnine nūrānī ḫil'at geydi fevḳa'l-ḥad şecer

Taḫtına vaż' itdi zer-gūna anuñ pister ḫazān

Kütahyalı Rahîmî K. 3 / b. 3

varaḳ (Ar.): talihsiz, gamlı insan

Bāḳī çemende ḫaylī perīşān imiş varaḳ

Beñzer ki bir şikāyeti var rūzgārdan

Bâkî G. 371 / b. 5

zer şi'ār (Far. Ar.): otların sararması

Sīm-i şükūfesini çemen ḫarc eyleyüp

Sebz aṭlasınuñ üzerine geydi zer şi‘ār

Molla Aşkî K. 3 / b. 3

zerd evrāḳ (Far. Ar.): sersem ve ağlayan insan

Düşer bu ṭopraġa bī-hūş u zār u zerd evrāḳ

Meger ḫazān yili içürdi bunlara efyūn

Ahmedî K. LXV / b. 8

zer-i ḫazān (Far. Far.): yaprakların sararması

Zer-i ḫazān ile sīm-i bahārı derc itdi

Ṣabā ḫazān u bahāra olup sipeh-sālār

Derzi-zâde ‘Ulvî K. 12 / b. 17

zerrīn (Far.): bitkilerin sararması

Bīsāt-ı sebz-i bahārı ḫazān idüp zerrīn

Bahār bāġına ḳıldı ḫazān zerin īṯār

Derzi-zâde ‘Ulvî K. 12 / b. 37

3.3.2. Mecaz-ı Mürsel

bād-ı ḫazān (Far. Far.): ölüm

Salṭanat tācın geyen ‘ālemde maġrūr olmasun

Nice sulṭān börkin almışdur begüm bād-ı ḫazān

Bâkî K. 22 / b. 9

çemen (Far.): bahçe

Jāle vü berg-i ḫazāndan pür-zer ü gevher çemen

Gülşene varın niṯār itdi meger deryā vü kān

Bâkî K. 22 / b. 12

Nām u nişāne ḳalmadı faṣl-ı bahārdan

Düşdi çemende berg-i dıraḫt i‘tibārdan

Bâkî G. 371 / b. 1

Her zīr-i dırāḫtı çemenüñ olmada pür-zer

Üstād-ı ḫazān var ise gencīne-güşādur

Neşâtî K. 12 / b. 2

dest-i ḳudret (Far. Ar.): Allah

Yeşil ḫārā döşenmişdür zemīn-i ṣaḥn-ı gülzāra

Döşetdi dest-i ḳudret şimdi bir dībā-yı zer-kārī

Beyânî G. 783 / b. 3

ṣaḥn-ı çemen (Ar. Far.): bahçe

Dür nisār itmede ṣaḥn-ı çemene her eşcār

Gülşene sīm aḳıdur her yañadan āb-ı revān

Kabûlî İbrahim Efendi K. 2 / b. 10

köhne bahār (Far. Far.): sonbahar

Bāġa bir revnaḳ-ı nev virdi yine köhne bahār

Virmez ol revnaḳı gülzār-ı ṣafā-güstere gül

Râmî G. 182 / b. 3

ḳudret kātibi (Ar. Ar.): Allah

Berg yā bir zer varaḳdur k'anda ḳudret kātibi

Gūyiyā yazup bahār aḥvālin itmişdür beyān

Vasfî K. 7 / b. 3

3.3.3. Kinâye

bağrı ḳan olmak (T. T. T.): *mec.* çok ıstırap çekmek, yüreği parça parça olmak

Almanuñ yüzin ḳızartdı nükteden bād-ı ḫazān

İlle nāruñ ġuṣṣa birle bağrını ḳan eyledi

Ahmed-i Dâ'î K. 17 / b. 5

Yine cevri bu devrānuñ geçürdi çağın almanuñ

Ṣararup beñzi ayvanuñ yüregi ṭolu ḳan oldı

Kemâl Ümmî K. 34 / b. 4

dil uzatmak (T. T.): *mec.* bir kimse veya bir şey için kötü söylemek

Dil uzadup dir zebān-ı ḥāl ile her bir giyāh

Rūzgār 'ömrüñ bahārın 'āḳıbet eyler ḫazān

Kütahyalı Rahîmî K. 3 / b. 7

el almak (T. T.): *mec.* bir sanatı yapmak için ustanın iznini almak

Bahāra pīr-i ḫazān deseler 'aceb olmaz

Gelüp bahārdan el aldı şimdi bād-ı ḫazān

Ahdî-i Bağdâdî K. 5 / b. 2

Eşcār-ı bāġ ḫırḳa-i tecrīde girdiler

Bād-ı ḫazān çemende el aldı çenārdan

Bâkî G. 371 / b. 2

el(ini) çekmek (T. T.): *mec.* vazgeçmek, ilgisini kesmek

‘İşretden elin çekdi bu faṣl içre dıraḫşān

Ṭutmaz eli mihrüñ ḳatı bī-tāb u tüvāndur

Rızâyî K. XXI / b. 10

göz(i) yum(ul)mak (T. T.): *mec.* ölmek

Yumuldı nergisüñ uş gözi düşdi lāle yire

İçi ḳarara yanup ṭaşı oldı ġarḳa-i ḫūn

Ahmedî K. LXV / b. 17

Yumdı bu derd ile göz bāġ-ı cihāndan nergis

Ḫancere düşdi görüp sūsen o zecr ü miḥeni

Kara Fazlî K. 30 / b. 5

Ḫarc idüp sīm ü zerin yumdı cihāndan gözini

Gördi nergis ki degül bāḳi gülistān-ı cihān

Kara Fazlî K. 33 / b. 10

Gördi kim yumdı gözin bāġ-ı cihāndan nergis

Başladı yolmaġa ṣaçını hemān zülf-i nigār

Çorlulu Zarifî K. 11 / b. 7

ḫırḳa-i tecrīde girmek (Ar. Ar. T.): *mec.* tarikate girmek

Eşcār-ı bāġ ḫırḳa-i tecrīde girdiler

Bād-ı ḫazān çemende el aldı çenārdan

Bâkî G. 371 / b. 2

içi ḳararmak (T. T.): *mec.* çok sıkılmak, içine kasvet basmak

Yumuldı nergisüñ uş gözi düşdi lāle yire

İçi ḳarara yanup ṭaşı oldı ġarḳa-i ḫūn

Ahmedî K. LXV / b. 17

i‘tibārdan düşmek (Ar. T.): *mec.* saygınlığını yitirmek

Nām u nişāne ḳalmadı faṣl-ı bahārdan

Düşdi çemende berg-i dıraḫt i‘tibārdan

Bâkî G. 371 / b. 1

ḳanı ḳurumak (T. T.): *mec.* bitkin, yorgun, cansız duruma düşmek

Nebāta ne ḫaber virdi ḫazān kim ditreyü yapraḥ

Teninde şöyle kim lāle ḳurıdı ḳorḥudan ḳanı

Ahmedî K. LXXI / b. 4

ḳaralar geymek (T. T.): *mec.* yas tutmak

Görüp eşcār bu aḥvāli ḳaralar geydi

Aġlamaḳdan gözi aġarsa ḥabābuñ da ne var

Çorlulu Zarifî K. 11 / b. 12

ṣaman altından ṣu yürütmek (T. T. T. T.): *mec.* belli etmeden iş çevirmek, ortalığı karıştırmak

Ṣarı ṣaman altında ṣu yürütmede māhir

Ḥaḳḳā ki ḫazān faṣlı da ḳallāş-ı cihāndur

Şeyhülislam Yahyâ G. 83 / b. 4

yele gitdi (T. T.): *mec.* savurmak, boşuna harcamak

Bozardı sebze vü ṣarardı ol yeşil yapraḳ

Döküldi gül yile gitdi benefşe olup maḥzūn

Ahmedî K. LXV / b. 16

yerden yere urmaḳ (T. T. T.): *mec.* birine türlü yönlerden saldırarak onu çok aşağılayıcı bir duruma düşürmek

Ġonceler pejmürde oldı irdi vaḳt-i mihrican

Kendüyi yerden yere urmaḳda evrāḳ-ı ḫazān

Tıflî G. 145 / b. 1

yüz ḳızartmak (T. T): *mec.* utandırmak

Almanuñ yüzin ḳızartdı nükteden bād-ı ḫazān

İlle nāruñ ġuṣṣa birle baġrını ḳan eyledi

Ahmed-i Dâ'î K. 17 / b. 5

3.4. TEMMÛZİYYELERDE MECAZLAR

3.4.1. İstiâre

3.4.1.1. Açık İstiâre

cellād (Ar.): yaz mevsimi

Geçürdi başına ḫalḳuñ zamāne cellādı

Olunca tāṣ-ı nuḥāsī-i çerḫ çün aḥker

‘Azmî-zâde Hâletî K. 28 / b. 7

gencīne-i bāġ (Far. Far.): bitkiler, çiçekler

Āh-ı dil-i bülbül ol hevāda

Gencīne-i bāġa oldı şü‘bān

Râmî K. 20 / b. 16

tīġ (Far. Far.): güneş ışınları

Leb-i cū ḫuşk olup yarılmasun mı ḫavf ile şimdi

Yürür üstine ḫurşīd elde yalıñ tīġ-i zer-kārı

Nev’i-zâde Atâyî K. 5 / b. 5

Çāk çāk olsa bu faṣl içre n’ola rūy-ı zemīn

Dem mi var tīġin aña çalmaya mihr-i raḫşān

‘Azmi-zâde Hâletî K. 14 / b. 18

3.4.1.2. Kapalı İstiâre

bād (Far.): ağaçlarla ateş yakan kişi

Meger ki eyledi āteş yaḳup aġaçları bād

Çemende ḳaynamaġa başladı ṣular yir yir

‘Azmî-zâde Hâletî K. 28 / b. 4

çemen (Far.): benzi sararmış insan

‘Aceb degül çemenüñ beñzi zerd olursa eger

Mizāc-ı ‘āleme tāb-ı temūz ḳıldı żarar

‘Azmî-zâde Hâletî K. 28 / b. 1

ḫurşīd (Far.): elinde kılıç yürüyen insan

Leb-i cū ḫuşk olup yarılmasun mı ḫavf ile şimdi

Yürür üstine ḫurşīd elde yalıñ tīġ-i zer-kārı

Nev’i-zâde Atâyî K. 5 / b. 5

leb-i deryā (Far. Far.): dudağında uçuk olan insan

Teşnelikden leb-i deryāya düşüp tebḫāle

Dil uzatdı bir içim āb-ı Furāṭ’a ‘ummān

Ahmed Hamdi K. 15 / b. 8

mihr (Far.): aslan, kaplan vb. yırtıcı hayvanlar

Cihān-sūz olacaġın ‘ilm-i kef erbābı söylerdi

Ḫuṭūṭıyla görelden pençe-i mihr-i pür-envārı

Nev’i-zâde Atâyî K. 5 / b. 11

temūz (Süry.): ateşle yakmaya çalışan insan

Ṣararmış kāhlar döndi çemende nār-ı kibrite

Temūz āteş ḳodı yaḳmaġa gūyā şehr-i gülzārı

Nev’i-zâde Atâyî K. 5 / b. 8

‘ummān (Ar.): susuzluktan dilini dışarı çıkaran insan

İrdi hengām-ı temūz oldı yine germ cihān

Teşnelikden dilini ṭaşra çıḳardı ‘ummān

‘Azmi-zâde Hâletî K. 14 / b. 1

3.4.2. Mecaz-ı Mürsel

çemen (Far.): bahçe

Meger ki eyledi āteş yaḳup aġaçları bād

Çemende ḳaynamaġa başladı şular yir yir

‘Azmî-zâde Hâletî K. 28 / b. 4

faṣl-ı caḥīm-efrūz (Ar. Ar./Far.): yaz mevsimi

Naẓm için vaṣfını bu faṣl-ı caḥīm-efrūzuñ

İtse bir şā‘ir eger ṭab‘ına tevcīh-i ḫıṭāb

Nef‘î K. 31 / b. 8

hengām-ı temūz (Far. Sür.): yaz mevsimi

İrdi hengām-ı temūz oldı yine germ cihān

Teşnelikden dilini ṭaşra çıḳardı ‘ummān

‘Azmî-zâde Hâletî K. 14 / b. 1

3.4.3. Kinâye

ayaġı kesilmek (T. T.): *mec.* bir yere gitmez olmak, uğramamak

Kesildi āb-ı revānuñ ayaġı gülşenden

Görünmez oldı çemenzārda nesīm-i seḥer

‘Azmî-zâde Hâletî K. 28 / b. 3

dil uzatmak (T. T.): *mec.* bir kimse veya bir şey için kötü söylemek

Teşnelikden leb-i deryāya düşüp tebḫāle

Dil uzatdı bir içim āb-ı Furāṭ’a ‘ummān

Ahmed Hamdi K. 15 / b. 8

üstüne yürümek (T. T.*):* *mec*. korkutmak, yıldırmak amacıyla saldıracakmış gibi yapmak

Leb-i cū ḫuşk olup yarılmasun mı ḫavf ile şimdi

Yürür üstine ḫurşīd elde yalıñ tīġ-i zer-kārı

Nev’i-zâde Atâyî K. 5 / b. 5

SONUÇ

"Mevsim Konulu Şiirlerde Teşbih ve Mecazlar", XIII-XX. yüzyıl şairlerinin şiirlerinin incelenmesiyle oluşturulmuş bir çalışmadır. Çalışmamızda, mevsimlerle ilgili sözcük ve terkiplerin metnin bağlamı içerisinde kazandığı farklı anlamlar tespit edilmiştir. Böylece klasik Türk şiirinde mevsimlerin söz varlığı ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Şiirleri incelenen 440 şairin 285'inin mevsim konulu şiir kaleme aldığı tespit edilmiştir.[83] Bu şiirlerde, kaside ve gazel başta olmak üzere kıt'a, muhammes, murabba, müseddes, terkîb-bend, tercî'-bend gibi pek çok nazım biçiminin kullanıldığı görülmüştür. Üzerine en fazla şiir yazılan mevsim bahar olup bunu sırasıyla kış, sonbahar ve yaz takip etmektedir. Bahar şiirleri, tespit edilen şiirlerin dörtte üçünü oluşturmaktadır. Şairlerin şiir tercihlerinde, mevsimlerin insanlar üzerinde bıraktığı izlenimlerin etkili olduğu görülmüştür.

Mevsim şiirleri her yüzyılda karşımıza çıkmakla beraber bazı dönemlerde şairlerin bu temalara daha fazla önem verdikleri görülmüştür. XVI ve XVII. yüzyıllarda bahar, hazan ve kış mevsimlerini anlatan şiirlerin sayısında gözle görülür bir artış vardır. Yaz mevsimini anlatan şiirler ise XVI. yüzyıldan sonra karşımıza çıkmaktadır. XVI. yüzyılla beraber mevsim konulu şiirlerdeki artış, şiir ve şair sayısındaki artışla paralel düşünülmelidir. Şairler genellikle mevsimleri müstakil olarak anlatmayı tercih etmişlerdir fakat birden fazla mevsimi bir arada anlatan şiirler de karşımıza çıkmıştır.[84]

Şiirleri incelenen şairlerin yaklaşık üçte ikisi mevsim konulu şiir kaleme almıştır. Bu şairler içerisinde mevsim konulu şiirlerinin fazlalığıyla ön plana şunlardır: Ahmedî (14. yy.), Molla Aşkî (15. yy.), Necâtî Bey (15. yy.), Tâcî-zâde Ca'fer Çelebi (15. yy.), Edirneli Şevkî (16. yy.), Bağdatlı Rûhî (16. yy.), Bâkî (16. yy.), Fuzûlî (16.

[83] Ayrıntılı bilgi için bk. Tablo.

[84] 15. yüzyıl şairi Tâcî-zâde Ca'fer Çelebi'nin 1 münâcat'ı, 19. yüzyıl şairi Râ'if'in 2 kasidesi mevsimlerin bir arada anlatıldığı şiirlerdir. 16. yüzyıl şairi Derzi-zâde 'Ulvî'nin 1 kasidesinde de hazan ve bahar karşılaştırılarak anlatılmıştır.

yy.), Gelibolulu Âlî (16. yy.), Nev'î (16. yy.), Süheylî (16. yy.), Zâtî (16. yy.), Nev'î-zâde Atâyî (16-17. yy.), 'Azmî-zâde Hâletî (17. yy.), Beyânî (17. yy.), Râmî (17. yy.), Riyâzî (17. yy.), Şeyhülislâm Yahyâ (17. yy.), Arpaemini-zâde Sâmî (18. yy.), Şehülislâm İshâk (18. yy.).

Şiirlerin tespiti tamamlandıktan sonra teşbih incelemeleri yapılmıştır. Bahar mevsimini konu alan teşbihlerin dökümü yapıldığında bunların tek başına bir kitap oluşturacak boyutta olduğu görülmüştür. Bu teşbihlerde karşımıza en sık çıkan kavramları şöyle sıralayabiliriz: Gül, gonca, bahar, nev-bahar, nevrûz, çemen, sebze, sebze-zâr, ezhar, şükûfe, ebr, bağ, bostan, nihal, serv, gülistan, gülşen, gül-zâr, lâle, benefşe, nergis, sünbül, yasemin, zanbak, bâd (sabâ, nesim, seḥer), berg, bülbül, jâle, şebnem, cûy, cûybâr, şitâ'... Bu kavramlardan bazıları 100'e yakın benzetmeye konu olmuştur. Bunun yanında âfitab, güneş, mihr, şems; gülşen, gülistan, gülzâr; yasemen, semen; cünd, leşker, ceyş; evreng, taht gibi aynı kavramların farklı dillerdeki karşılıklarıyla da benzetmelerde yer aldığı görülmektedir. Bahar şiirlerinde, Ganî-zâde Nâdirî'nin çarpıcı mürekkep teşbihleriyle ön plana çıktığı görülmüştür. Tâcî-zâde Ca'fer Çelebi, Nev'î-zâde Atâyî, Münîrî, Mesîhî ise teşbihleriyle dikkat çeken diğer şairlerdir.

Kış mevsimini konu alan teşbihlerde genel olarak, kışın özlenen ve beklenen bir mevsim olmadığı görülmüştür. Havaların soğuması, yağmurun, fırtınanın, kar yağışının artması, etrafın buzlarla kaplanması ve bunlarla yaşamanın zorluğu şairlerin kış mevsimi için olumsuz tablolar çizmelerine sebep olmuştur. Kış mevsimini konu alan teşbihler kış, kar ve buz kavramları etrafında yoğunlaşmıştır.

Hazan mevsimini konu alan teşbihler, yazdan sonra havaların soğumasıyla tabiatta meydana gelen değişimler etrafında oluşturulmuştur. Teşbihler genel olarak sonbahar, rüzgârlar ve yapraklar etrafında yoğunlaşmaktadır.

Yaz mevsimini anlatan şiirlerde teşbihler; havadaki hararet dolayısıyla hamam, cehennem, ateş, ocak, ahker, ejderhâ kavramları etrafında yoğunlaşmıştır. Tespit

aşamasında “yaz oldı, yaz geldi” gibi ifadelerden dolayı yaz şiirleri arasına alınan bazı şiirlerin, ayrıntılı incelendiğinde kıştan bahara geçişi anlattığı görülmüştür. Bu nedenle bahar mevsimini anlatan şiirler arasına dâhil edilmiştir. Yaz mevsimini anlatan şiirlerin genellikle yakıcı, kavurucu sıcakları anlatmasıyla bu şiirlerden kolayca ayrıldığı görülmüştür.

Mecazlar, araştırmacıların işini kolaylaştırmak adına genel başlık altında değil istiâre (açık ve kapalı istiâre), mecaz-ı mürsel ve kinâye alt başlıklarına ayrılarak incelenmiştir. Açık istiârelerin her mevsime has belli başlı kavramlar etrafında yoğunlaştığı görülmüştür. Şairler mevsimlerin birbirleriyle mücadelesini anlatmak için bir savaş sahnesi oluşturmuşlardır. Havaların ısınması, bitkilerin yeşermesi, tabiatın değişmesi vb. bahar mevsiminin askerleri; kar, tipi, fırtına ise kış mevsiminin askerleri olarak hayal edilmiştir. Mevsimlerin türüne göre tabiatın büründüğü renkler, istiârelerde kendisine benzetilen unsurların çeşitlenmesini sağlamıştır. Bahar şiirlerinde yeşil örtü, yeşil deniz, yeni kaftan, gökyüzü yeşeren bitkileri; hazan şiirlerinde altınlar, hazineler, yıldızlar, sarı renkli elbiseler renk değiştiren bitkileri; kış şiirlerinde gümüş, akçe, kefen, pamuk, kireç, sabun, süt, un, yumurta kırıntıları “kar”ı anlatmak için kullanılmıştır.

Kapalı istiâreler ağırlıklı olarak teşhis sanatıyla oluşturulmuştur. Çınar ağacının yapraklarının “el”e benzemesi, yapraksız kalan ağaçların çıplaklığı hatırlatması, dağların doruklarındaki karların dağa çıkan eşkıyaları andırması kişileştirme sanatını kullanırken şairlerin hayal dünyalarına yön veren unsurlardan bazılarıdır. Baharda esen rüzgârlar, bitkileri canlandırmasıyla Hz. İsa; geçtiği yerlere müjdeler getirmesiyle haberci; yerden toz toprak kaldırmasıyla ferrâş olarak anılmıştır. Güneş, kış aylarında utandığı için ortalarda gözükmeyen insan olarak düşünülmüş; sonbahar ise bitkilerin renk değiştirmesiyle hazine taşıyan ya da altın saçlı insan olarak hayal edilmiştir.

Mecaz-ı mürseller; parça bütün, iç dış, sebep sonuç ilişkisi gibi bağlamlardan hareketle oluşturulmuştur. Mevsimleri anlatan şiirlerde çemen, bahçeyi; gül mevsimi,

lâle mevsimi kullanımları ilkbaharı anlatmak için parça bütün ilişkisi içinde sıklıkla kullanılmıştır. Kinâyeler, genellikle deyimlerde karşımıza çıkmaktadır. Sözlük maddesi açıklanırken gerçek anlamları açık olduğu için deyimlerin açıklamalarında mecaz kullanımları verilmiştir. Tamamı Türkçe kelimelerle oluşturulan deyimler çoğunlukta olmakla birlikte zaman zaman yaygın olarak kullandığımız deyimlerde, bazı kelimelerin Arapça, Farsça karşılıklarının verildiği görülmüştür: "*Dıraḫt-ı meyve-nümāya atılsa ṭaş lāyıḳ*", "Gündüzün ḫalḳ *çerāġ ile ararlar* güneşi", "*İndi su pāyına* kūhsārların ol dehşetle"…

Tezin ikinci ve üçüncü bölümlerinde, teşbih ve mecazı oluşturan kelime ve kelime gruplarında, klasik Türk şiirinde sıklıkla kullanılan Arapça, Farsça, Türkçe kelimelerin yanında az sayıda da olsa İtalyanca, Yunanca, Süryanice kelimelerin karşımıza çıkması bu edebiyatın sınırlarının ulaştığı noktayı göstermesi bakımından önemlidir.

Hazırlanan bu çalışma ile mevsimlerin yüzyıllar içerisinde şekillenen ve çeşitlenen söz varlığı ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu çalışmanın klasik Türk şiirinde yapılacak belâgat çalışmalarına kaynaklık edebileceği gibi farklı tematik alanlarda yapılacak çalışmalara da örnek oluşturabileceği düşünülmektedir. Bu tür bilimsel çalışmaların artması ile hem aynı temaya bütüncül bir bakış oluşturmak hem de şairlerin aynı temada üslup farklılıklarıyla gösterdikleri mahareti yakalamak mümkün olabilecektir.

KAYNAKÇA

Açıkgöz, Cenk (2016), *Nakşî-i Eyyûbî [Ö. 1764] Hayatı, Sanatı ve Divanı (İnceleme Transkripsiyonlu Metin, Nesre Çeviri)*, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul.

Açıkgöz, Namık (1986), *Riyâzî: Hayatı, Eserleri ve Edebî Kişiliği, Dîvan, Sâki-nâme ve Düstûru'l-Amel'in Tenkildi Metni*, Fırat Üniversitesi, SBE, Doktora Tezi, Elazığ.

Ahmed Cevdet Paşa (2017), *Belâgat-ı Osmâniye*, haz.: Prof. Dr. Turgut Karabey-Prof. Dr. Mehmet Atalay, 2. bs., Ankara: Akçağ Yayınları.

Ahmed Hamdi (2007), *Belâgat-ı Lisân-ı Osmânî*, haz.: Atabey Kılıç, Kayseri: Laçin Yayınları.

Ahterî Mustafa Efendi (2009), *Ahterî-i Kebir*, haz.: Ahmet Kırkkılıç ve Yusuf Sancak, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları.

Ak, Coşkun (2001), *Bâğdatlı Rûhî Dîvânı (I. Cilt)*, Bursa, Uludağ Üniversitesi Basımevi.

Ak, Coşkun (2001), *Bâğdatlı Rûhî Dîvânı (II. Cilt)*, Bursa, Uludağ Üniversitesi Basımevi.

Akdogan, Yaşar, *Ahmedî Divanı*, https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/10591,ahmedidivaniyasarakdoganpdf.pdf?0 (Çevrim içi), 20.12.2019.

Akgül, Alphan (2010), "Bâkî ve Shakespeare Üzerine Metinlerarası Bir Yaklaşım 'Hazan Gazeli' ve 'Sone 73'", *Journal of Turkish Studies*, S 34, C 1, s. 9-19.

Akkaya, Hüseyin (1996), *Nevres-i Kadim ve Türkçe Divanı*, Cambridge: Harvard Üniversitesi, Yakındoğu Dilleri ve Medeniyetleri Bölümü.

Akkaya, Mehmet (1992), *Şemsi Paşa Divânı (İnceleme-Edisyon Kritikli Metin)*, İstanbul Üniversitesi, SBE, Doktora Tezi, İstanbul.

Akkuş, Metin (2007), *Edebi Türler ve Tarzlar, Erzurum, Fenomen Yayınları.*

Akkuş, Metin, *Nef'î Dîvânı*, Ankara 2018, https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/57741,nefidivanipdf.pdf?0 (Çevrim içi), 28.05.2020.

Aksan, Doğan (1999), *Şiir Dili ve Türk Şiir Dili*, 3. Baskı, Ankara, Engin Yayınevi.

Aksoy, Hasan *(2010), "*Şitâ'iyye*", TDV İslâm Ansiklopedisi*, C 39, İstanbul, 216.

Aksoy, Ömer Asım (1995), *II Deyimler Sözlüğü*, İstanbul, İnkılâp Kitabevi.

Aksoyak, İ. Hakkı, *Gelibolulu Mustafa Âlî Dîvânı*, Ankara, 2018, https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/58695,gelibolulu-mustafa-ali-divanipdf.pdf?0 (Çevrim içi), 26.12.2019.

Aksu, Cemal (2019), *Hanîf Dîvânı (İnceleme-Tenkitli Metin-Tıpkıbasım)*, İstanbul, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları.

Aktaş, Yasemin (2010), *Mehmed Nebil ve Divanı*, Gazi Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Akün, Ömer Faruk *(1994), "*Divan Edebiyatı*", TDV İslâm Ansiklopedisi*, C 9, İstanbul, 389-427.

Akyüz, Kenan vd. (1958), *Fuzûlî Türkçe Divan*, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Alkan, Ahmet (2015), *Fahrî-i Celveti: Hayatı, Eserleri ve Divanının Tenkitli Metni*, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Alpaydın, Bilal (2007), *Refî'-i Kâlâyî Dîvânı (İnceleme-Metin)*, İstanbul Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Alvan, Türkân (1998), *Hayâlî-i Gülşenî Dîvânı*, İstanbul Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Ambros, Edith (1982), *Candid Penstrokes: The Lyrics of Me'âlî*, an Ottoman Poet of the 16th Century, Berlin.

Aras, Makbule (2010), *Mu'în Divanı İnceleme-Metin*, Ankara Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Aristotales (2018), *Poetika*, IV. Basım, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Arslan, Mehmet (2004), *Antepli Aynî Divanı*, İstanbul, Kitabevi Yayınları.

Arslan, Mehmet, *Bursalı İffet Dîvânı*, Ankara, 2018, https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/59882,bursali-iffet-divanipdf.pdf?0 (Çevrim içi), 03.01.2020.

Arslan, Mehmet, *Leylâ Hanım Divan*, Ankara 2018, https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/59881,leyla-hanim-divanipdf.pdf?0 (Çevrim içi), 28.05.2020.

Arslan, Mehmet, *Mihrî Hâtun Dîvânı*, https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/58679,mihrihatun-divanipdf.pdf?0 (Çevrim içi), 24.12.2019.

Arslan, Mehmet, *Şeref Hanım Dîvân*, Ankara 2018, https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/59880,seref-hanim-divanipdf.pdf?0 (Çevrim içi), 28.05.2020.

Arslan, Mehmet ve Aksoyak, İ. Hakkı, *Haşmet Dîvânı*, Ankara, 2018, https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/57256,hasmet-divanipdf.pdf?0 (Çevrim içi), 30.12.2019.

Arslan, Mustafa (2006), *Muhyî Hayatı, Edebî Kişiliği ve Divanı*, Ankara Üniversitesi, SBE, Doktora Tezi, Ankara.

Artun, Erman (2001), "Türk Halk Kültüründe Nevruz", *Folklor/Edebiyat*, C 6, S 21, s. 225-229.

Atacan, Mehmet (2014), *Hafız Mehmet Tahir Efendi Divanı (İnceleme-Metin)*, Ankara Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Avarbek, Güler Doğan (2009), *Tâ'ib Mehmed Çelebi Dîvân*, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları.

Avşar, Ziya, *Revânî Dîvânı*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü 3145, Kültür Eserleri 428, https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/56143,revani-divanipdf.pdf?0 (Çevrim içi), 27.12.2019.

Ayan, Gönül (2006), "İslâmî Türk Edebiyatında Nevruz", BAL-TAM *Türklük Bilgisi*, S 4, s. 189-197.

Ayan, Hüseyin (1981), *Cevrî: Hayâtı, Edebî Kişiliği, Eserleri ve Divanının Tenkidli Metni*, Erzurum, Atatürk Üniversitesi Yayınları.

Ayan, Hüseyin (2014), *Nesîmî: Hayatı, Edebi Kişiliği, Eserleri ve Türkçe Divanının Tenkitli Metni I-II*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Aydemir, Yaşar (1994), *XVII. Yüzyıl Türk Edebiyatında Kasîde*, Gazi Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Aydemir, Yaşar, *Bihiştî Divanı*, https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/56445,ramazanbehisti-divanipdf.pdf?0 (Çevrim içi), 24.12.2019.

Aydemir, Yaşar, *Ravzî Dîvânı*, Ankara, 2017, https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/56190,ravzi-divanipdf.pdf?0 (Çevrim içi), 26.12.2019.

Aydemir, Yaşar ve Çeltik, Halil, *Meşhurî Dîvânı*, Ankara, 2017, https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/56155,meshuri-divanipdf.pdf?0 (Çevrim içi), 03.01.2020.

Aydın, Abdullah (2009), *Hânyâlı Nûrî Osmân ve Dîvânı*, Gazi Üniversitesi, SBE, Doktora Tezi, Ankara.

Ayhan, Emrah (2000), *Nakşî Divanı*, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Aynur, Hatice (1999), *Çâkerî ve Divânı*, İstanbul, Yenilik Basımevi.

Aypay, A. İrfan (1992), *Nahifi Süleyman Efendi: Hayatı, eserleri, edebi kişiliği ve Divanının tenkitli metni*, Selçuk Üniversitesi, SBE, Doktora Tezi, Konya.

Azar, Birol (2005), *Türabî Divânı*, Fırat Üniversitesi, SBE, Doktora Tezi, Elazığ.

Babacan, İsrafil (2010), "Sebk-i Hindi Şiirinde Teşbih ve İstiare Tercihindeki Farklılıklar", *Turkish Studies*, C 5, S 1, s. 756 - 773.

Bakht, Kobra (2011), *Seyyid Burhân Divanı ve İncelenmesi*, İstanbul Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Banarlı, Nihad Sami (1948), *Edebî Bilgiler*, Dördüncü bs., İstanbul: Remzi Kitabevi.

Bardakçı, Ramazan (2007), *Musa Kâzım Paşa (Hayatı-Sanatı ve Külliyatı)*, Ankara Üniversitesi, SBE, Doktora Tezi, Ankara.

Baş, Burcu (2021), "Osmanlı Devleti'nde Cellatlar ve Cellat Ocağı", *OTAM Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi* 50, s. 55-80.

Başer, Rabia (2018), *Bolulu Hanif Divanı*, Gazi Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Başpınar, Fatih, *Beyânî [Ö. 1075/1664-5] Dîvân, İnceleme - Metin A*, https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/10598,beyani-apdf.pdf?0 (Çevrim içi), 09.04.2013.

Başpınar, Fatih, *Beyânî [ö. 1075/1664-5] Dîvân, İnceleme - Metin B*, https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/10599,beyani-bpdf.pdf?0 (Çevrim içi), 09.04.2013.

Baştürk, Şevket (2006), *Mesîhî-i Tebrizî Hayatı, Edebî Şahsiyeti, Eserleri ve Dîvânının İncelenmesi*, Afyon Kocatepe Üniversitesi SBE, Yüksek Lisans Tezi, Afyonkarahisar.

Batğı, Özlem, *Eğribozlu Numân Mâhir*, Ankara, 2017, https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/56156,numan-mahir-divanipdf.pdf?0 (Çevrim içi), 03.01.2020.

Batislam, H. Dilek (2003), "Divan Şiirinde Hazan", Diriözler Armağanı, Ankara: Bizim Büro Yayınları, s. 155-174.

Batur, Atilla (2002), *Süruri Divanı Hayatı, Sanatı, Eserleri, Divanı'nın Tenkitli Metni*, İnönü Üniversitesi, SBE, Doktora Tezi, Malatya.

Bayak, Cemal (2007), "Nevrûziyye", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C 33, İstanbul, s. 62.

Bayak, Cemal, *Sehâbî Dîvânı*, Ankara, 2017, https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/55746,sehabi-divanipdf.pdf?0 (Çevrim içi), 27.12.2019.

Bayındır, Şeyda (2008), *Şehdî Divanı*, Gazi Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Bayram, Dr. Yavuz, *Adlî Dîvânı (Dîvân-ı Sultân Bâyezîd-i Sânî)*, https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/59923,adli-divanipdf.pdf?0 (Çevrim içi), 20.12.2019.

Bedestani, Ayşe (2018), *XVI. Yüzyıl Şairi Ahdî-i Bagdâdî Dîvânı*, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Beyhan, Esra (2021), *Enderunlu Fâzıl Divanı (Mertin-İnceleme)*, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi.

Bektaş, Ekrem, *Muvakkit-zâde Muhammed Pertev Divanı*, Ankara 2017, https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/55973,pertev-divanipdf.pdf?0 (Çevrim içi), 28.05.2020.

Bilgegil, Prof. Dr. M. Kaya (1980), *Edebiyat Bilgi ve Teorileri 1 Belâgat*, Ankara: Atatürk Üniversitesi Yayınları, Sevinç Matbaası.

Bilgin, Azmi, *Nigârî Dîvânı*, Ankara 2017, https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/55757,nigari-divanipdf.pdf?0 (Çevrim içi), 06.01.2020.

Bilkan, Ali Fuat (1997), *Nabi Divanı I*, Ankara, MEB Yayınları.

Bilkan, Ali Fuat (1997), *Nabi Divanı II*, Ankara, MEB Yayınları.

Bilkan, Ali Fuat – Aydın, Şadi (2007), *Sebk-i Hindî ve Türk Edebiyatında Hint Tarzı,* İstanbul, 3 F Yayınevi.

Biltekin, Halit, *Şeyhî Dîvânı*, Ankara 2018, https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/61044,seyhi-divanipdf.pdf?0 (Çevrim içi), 28.05.2020.

Biltekin, Halit (1993), *Vak'a-nüvis Râşid Efendi ve Divanı'nın Tenkitli Metni*, Ankara Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Birgören, Hamdi (2004), *Dâniş Dîvânı İnceleme-Metin*, Gazi Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Boz, Erdogan, *Hakîkî Dîvânı*, https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/55749,hakikidivanipdf.pdf?0 (çevrim içi), 20.12.2019.

Bulut, Ali (2015), *Belâgat Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: Marmara Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Vakfı Yayınları.

Bulut, Ali (2015), *Belâgat-i Müyessera/Meânî-Beyân-Bedî'*, İstanbul: Marmara Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Yayınları.

Burmaoğlu, Hamit Bilen (1983), *Lâmi'î Çelebi Dîvânı (Hayatı, Edebî Kişiliği, Eserleri ve Dîvân'ının Tenkidli Metni)*, Atatürk Üniversitesi, SBE, Doktora Tezi, Erzurum.

Buyruk, İbrahim Etem (2009), *Ümîdî Ahmet Dîvânı (inceleme-metin-özel adlar dizini)*, Hacettepe Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Canım, Rıdvan (2016), *Divan Edebiyatında Türler,* 5. bs., Ankara, Grafiker Yayınları.

Ceylan, Ömür (2003), *Hânedanda Bir Âsî: Âsaf -Dâmâd Mahmûd Celâleddin Paşa-Hayatı, Edebî Kişiliği ve Dîvânı*, Ankara, Akçağ Yayınları.

Coşkun, Ali Osman (1990), *Sîmkeşzâde Feyzî'nin Divanı: İnceleme-Metin-İndeks*, Gazi Üniversitesi, SBE, Doktora Tezi, Ankara.

Coşkun, Menderes (2012), *Sözün Büyüsü Edebî Sanatlar,* 3. bs., İstanbul: Dergâh Yayınları.

Cürcânî (2018), *Esrâru'l Belâgat (Belâgatin Sırları)*, Tercüme: Zekeriya Çelik, İstanbul: Litera Yayıncılık.

Çakıcı, Bilal (1996), *Eski Türk Edebiyatında Kaside Nazım Şekli (XVI. Yüzyıl)*, Gazi Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Çakır, Mümine (2008), *Kavsî, hayatı, edebî kişiliği ve dîvânı (inceleme-tenkitli metin-dizin)*, Gazi Üniversitesi, SBE, Doktora Tezi.

Çapan, Pervin (*2007),* "*Kasideye Gelen Nevruz*: Cevrî'nin Nevrûziyesi", *Tunca Kortantamer İçin*, İzmir, Ege Üniversitesi Yayınları, s. 201-213.

Çavuşoğlu, Mehmet (1986), "Kaside", *Türk Dili*, Türk Şiiri Özel Sayısı, S 415-416-417 Temmuz-Ağustos-Eylül, Ankara, s. 20-21.

Çavuşoğlu, Mehmed (1977), *Yahyâ Bey Divan,* İstanbul, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.

Çavuşoğlu, Mehmed (1979), *Amrî Dîvan Tenkidli Basım,* İstanbul, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.

Çavuşoğlu, Mehmed (1982), *Helâkî Dîvan,* İstanbul, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.

Çavuşoğlu, Mehmed (1980), *Vasfî Dîvanı,* İstanbul, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.

Çavuşoğlu, Mehmed ve Tanyeri, Ali (1981), *Hayretî Dîvan,* Tenkidli Basım, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.

Çavuşoğlu, Mehmed ve Tanyeri, M. Ali (1989), *Üsküblü İshâk Çelebi Divan,* Mimar Sinan Üniversitesi Yayınları.

Çavuşoğlu, Mehmed ve Tanyeri, M. Ali (1987), *Zatî Divanı III. Cild*, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.

Çaycıoğlu, Melike Kübra (2018), *Beyânî-i Karahisârî Dîvân (İnceleme-Metin),* Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Çeçen, Halil (1996), *Fıtnat Hanım Hayatı, Sanatı ve Divanı İnceleme-Metin*, İnönü Üniversitesi, SBE, Doktora Tezi, Malatya.

Çelen, Ahmet (1994), *Kelîm Hayatı, Eserleri ve Dîvânı'nın Tenkidli Metni*, Selçuk Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, Konya.

Çeltik, Halil**,** *Ahmed-i Rıdvan Divanı,* Ankara 2017, https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/55738,ahmed-i-ridvan-divanipdf.pdf?0 (Çevrim içi), 28.05.2020.

Çetin, İsmail (1993), *Derzi-zâde 'Ulvî*, Fırat Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, Elazığ.

Çetinkaya, Ülkü (2001), *Bir Şiir Mecmuası Üzerine İnceleme ve Değerlendirmeler*, Ankara Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Çetinkaya, Ülkü (2015), "Şiirde Anlam Kapalılığı Bağlamında Fehim-i Kadim'in Bir Gazeli Üzerine Değerlendirmeler", *Gazi Türkiyat* S 16, s. 71-96.

Çınar, Bekir (2000), *Tıflî Ahmed Çelebi, Hayatı, Edebî Kişiliği, Eserleri ve Divanı'nın Tenkitli Metni*, Fırat Üniversitesi, SBE, Doktora Tezi, Elazığ.

Çıpan, Mustafa (1991), *Fasîh Ahmed Dede Hayatı, Edebî Kişiliği, Eserleri ve Dîvânının Tenkidli Metni*, Selçuk Üniversitesi, SBE, Doktora Tezi, Konya.

Çipiloğlu, Adviye Rabia (2005), *Şânîzâde Atâullah ve Divanı*, Boğaziçi Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Çolak Murat (2010), *Emetullah Hanım Divanı*, Dumlupınar Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, Kütahya.

Darıcık, Murat (2006), *Nazîf Dîvânı*, Cumhuriyet Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, Sivas.

Demir, Hiclal, *Lâzikîzâde Feyzullah Nâfiz ve Dîvânı*, Ankara, 2017, https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/54126,53959lazikizade-feyzullah-nafizdivanpdfpdf.pdf?0 (Çevrim içi), 03.01.2020.

Demir, Tarık (2006), *Edirneli Fâiz Divanı İnceleme-Metin-Dizin*, Gazi Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Demircioglu Gençtürk, Tülay (2002), *Cemilî Dîvânı İnceleme-Metin-Sözlük*, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul.

Demirel, Mustafa (2005), *Mehmed Ali Çelebi (Rızâyî) Dîvân Giriş İnceleme-Metin-Sözlük-Tıpkıbasım*, İstanbul, Çağrı Yayınları.

Demirel, Şener, *16. Yüzyıl Şairlerinden Mânî Dîvân ve Şehr-engîz-i Bursa*, Ankara 2017, https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/55755,divan-ve-sehr-engiz-ibursapdf.pdf?0 (Çevrim içi), 27.12.2019.

Demirel, Şener, *Şehrî (Malatyalı Âli Çelebi) Dîvân*, Ankara 2017, https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/56340,sehri-divanipdf.pdf?0 (Çevrim içi), 28.05.2020.

Demirkazık, Hacı İbrahim (2009), *18. yy. Şairi Mustafa Fennî Dîvân (İnceleme-Tenkitli Metin-Dizin) (Cilt 1)*, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul.

Demirkoparan, Esra (2014), *Fetvâemînizâde Gâlib Zühdî Divânı: İnceleme–metin*, Boğaziçi Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Derdiyok, İbrahim Çetin (2005), *Halet Efendi Divançesi İnceleme-Metin-Tıpkıbasım*, Adana, Karahan Kitabevi.

Devellioğlu, Ferit (2005), *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, 22. bs., Ankara, Aydın Kitabevi.

Dikmen, Hamit (1991), *Seyyid Vehbi ve Divanının Karşılaştırmalı Metni*, Ankara Üniversitesi, SBE, Doktora Tezi, C I, Ankara.

Dilâçar, Agop (1995), *Kutadgu Bilig İncelemesi*, 3. bs., Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları.

Dilçin, Cem (2013), *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Dilçin, Cem (1983), *Yeni Tarama Sözlüğü*, Ankara, TDK Yayınları.

Dinç, Reyhan (2010), *XVIII. Yüzyıl Dîvân Şâiri Mehmed Sıdkî Esîf ve Dîvânı (İnceleme-Metin)*, Gazi Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Dirican, Elif (2007), *Sehmî Divanı İnceleme, Metin, Dizin*, Gazi Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Doğan, Muhammed Nur (1997), *Şeyhülislâm Es'ad Efendi ve Divanının Tenkitli Metni*, İstanbul, MEB Yayınları.

Doğan, Muhammed Nur (1997), *Şeyhülislâm İshak Efendi Hayâtı Eserleri ve Divanının Edisyon Kritiği*, Ankara, MEB Yayınları.

Durmuş, İsmail, (2002), "Kinaye", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C 26, Ankara, s. 34-36.

Durmuş, İsmail (2003), "Mecaz", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C 28, Ankara, s. 217-220.

Eflatun, Muvaffak (2003), *Feyzî-i Kefevî Dîvânı: Tahlil-Metin*, Gazi Üniversitesi, SBE, Doktora Tezi, Ankara.

Egüz, Esra (2009), *Priştineli Nûrî Divanı ve İncelenmesi*, İstanbul Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Eğri, Aysel (2007), *17. yy. Şairlerinden Hikmeti ve Divanı*, Gazi Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Eker, Ruken (2009), *Feyzî Halil Paşazâde Divânı*, Dumlupınar Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi**,** Kütahya.

Ekici, Hatice (2006), *Sahhâf Rüşdî ve Divanı'nın Tenkitli Metni*, Balıkesir Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir.

Elmas Öztürk, Sevgi (1997), *Rahmî (Kırımlı, Mustafa) Hayatı, Edebi Şahsiyeti, Eserleri ve Divanının Tenkidli Metni*, Trakya Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, Edirne.

Eraslan, Kemal (1999), *Mevlânâ Sekkâkî Divanı*, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları.

Ercan, Özlem (2003), *Peşteli Hisali Divanı Tahlili (inceleme-metin) (2 Cilt)*, Uludağ Üniversitesi, SBE, Doktora Tezi.

Ercan, Özlem (2014), *Sâfî Dîvânı*, Bursa, Gaye Kitabevi.

Erdem, Sadık (2018), *Neyyir Abdü'l-Halim Dede Dîvânı*, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları.

Erdemir, Avni (2018), *Sultan II. Osman (Fârisî) ve Dîvânçesi*, *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi* 21, İstanbul, s. 161-234.

Erdoğan, Mehtap (2007), *Fatîn Dîvânı*, İstanbul, Kitabevi Yayınları.

Erdoğan, Mehtap (2011), *Sıdkî Paşa Dîvân ve Berf ü Bahār*, İstanbul, Kitabevi Yayınları.

Erdogan, Mustafa, *Bursalı Rahmî Dîvânı*, https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/55910,bursali-rahmi-divanipdf.pdf?0 (Çevrimiçi), 25.12.2019.

Erdoğan, Mustafa (2008), *Kabûlî İbrahim Efendi, Hayatı, Edebî Kişiliği ve Divanı (İnceleme-Tenkitli Metin-Dizin)*, Gazi Üniversitesi, SBE, Doktora Tezi, Ankara.

Eren, Abdullah, *Mehmed Sıdkî Dîvânı*, Ankara, 2017, https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/56341,mehmed-sidki-divanipdf.pdf?0 (Çevrim içi), 03.01.2020.

Ergin, Muharrem (1980), *Kadı Burhaneddin Divanı*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.

Ergun, Sadeddin Nüzhet (1933), *Şeyhülislâm Bahâyî Hayatı ve Eserleri*, İstanbul, Kanaat Kitabevi.

Erhat, Azra (1996), *Mitoloji Sözlüğü*, 6. bs., İstanbul, Remzi Kitabevi.

Erişen Yazıcı, Gülgün, *Edirneli Kâmî ve Dîvânı*, Ankara 2017, https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/55977,kami-divani-pdf.pdf?0 (Çevrim içi), 28.05.2020.

Erkal, Abdulkadir (2001), "Divan Edebiyatında Hazaniyye ve Nev'i'nin Hazaniyye-i Latife İsimli Kasidesi", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi: Prof. Dr. Sadi Çöğenli Özel Sayısı*, S 18, s. 107-52.

Erkal, Abdulkadir (2004), "Divan Edebiyatında Temmuziyye ve Mustafa Sâmi'nin Temmuziyyesi", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S 24, s. 43-66.

Ersoy, Ersen ve Ay, Ümran (2017), *Hoca Dehhânî Divanı*, Ankara, Türkiye Bilimler Akademisi Yayınları.

Ersoylu, Halil (1981), *Cem Sultan'ın Türkçe Divan'ı I. Cilt*, İstanbul, Tercüman 1001 Temel Eser 157.

Erünsal, İsmail E., *Tâcî-zâde Ca'fer Çelebi*, Ankara 2018, https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/59332,taci-zade-cafer-celebi-divanipdf.pdf?0 (Çevrim içi), 28.05.2020.

Ersoy, Ersen, *II. Bayezid Devri Şāirlerinden Münîrî Hayatı, Eserleri ve Dîvânı (İnceleme-Tenkitli Metin)*, https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/56095,muniridivanipdf.pdf?0 (Çevrim içi), 27.12.2019.

Erzen, Mehmet Halil (2012), *İhyâ Dîvânı ve Tahlîli (İnceleme- TahlĪl-Tenkitli Metin)*, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, SBE, Doktora Tezi, Van.

Esir, Hasan Ali (1994), *Hafız-zâde Seyyid Mehmet Sa'di Çelebi Divanı (inceleme, metin, sözlük, indeks)*, İstanbul Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Gezer Şahin, Banu (2009), *Tâlib Divanı ve İncelenmesi*, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Göre, Zehra (2007), "Divan Şiirinde 'Cünûn Eyyâmı' Olarak Bahar", *Turkish Studies*, 282-295.

Güler, Mehmet (2009), *Halil Nuri Divanı Edisyon-Kritik-İnceleme*, Cumhuriyet Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, Sivas.

Gülnar, Özlem (1996), *Hüsâm-zâde Feyzî Dîvânı*, Uludağ Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, Bursa.

Gümüş, Nevin (1992), *Yahyâ Nazîm Dîvânı I,* Erciyes Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, Kayseri.

Gündüz, Erol (2009), *Subhî-zâde Feyzî Dîvânı (Karşılaştırmalı Metin)*, İnönü Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, Malatya.

Güneş, Deva (2011), *Misâlî Dîvânı*, Dumlupınar Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, Kütahya.

Güneş, Murat (2013), *Manastırlı Celâl Bey Dîvânı*, Cumhuriyet Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, Sivas.

Güneş, Mustafa (1988), *Hüznî Dîvânı II (İnceleme-Metin-İndeks)*, Çukurova Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, Adana.

Güngör, Esra (2013), *Nûrî İbrahim Divanı*, Gazi Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Güntan, Halil (1990), *Receb Enîs Dede*, Selçuk Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, Konya.

Gürbüz, Mehmet (2012), *Rezmi Divan Safiye Sultanzâde*, Ankara, Grafiker Yayınları.

Gürer, Abdülkadir (1993), *Şeyh Galip Divanı: İnceleme-Metin*, Ankara Üniversitesi, SBE, Doktora Tezi, Ankara.

Gürer, Abdulkadir (2000), *Şeyh Gâlib'in Şiirlerinde Bir Anlatım Özelliği*, Türkoloji Dergisi, C. 13, S. 1, s. 99-108.

Gürgendereli, Müberra, *Mostarlı Hasan Ziyâ'î Divanı*, Ankara, 2017, https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/56211,mostarli-hasan-ziyai-divanipdf.pdf?0 (Çevrim içi), 27.12.2019.

Güzel, Abdurrahman (1995), "XIV-XV. Yüzyıl Edebiyatında Nevruz ve Nevruziyeler", *Türk Kültüründe Nevruz Uluslararası Bilgi Şöleni (Sempozyumu) Bildirileri*, Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Yayını.

Güzel, Bilal, *Safvetî Mehmed Çelebi Dîvânçesi*, Ankara, 2018, https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/58910,safveti-mehmet-celebi-divancesipdf.pdf?0 (Çevrim içi), 29.12.2019.

Hamami, Erdal (2001), *Râmî Dîvânı*, Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları.

Harmancı, M. Esat, *Süheylî Ahmed bin Hemdem Kethudā Dîvân*, Ankara, 2017, https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/55750,suheyli-divanipdf.pdf?0 (Çevrim içi), 27.12.2019.

Hatîb el-Kazvînî (2015), *Telhîs ve Tercümesi*, haz.: Doç. Dr. Nevzat H. Yanık vd., İstanbul: Huzur Yayınevi.

Hatipoğlu, G. Feyza (2010), *Seyrî ve Divanı (İnceleme-Metin)*, Gazi Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Hidayetoğlu, Ahmet Selahattin (1996), *Nesîb Dede Hayâtı, Eserleri ve Dîvânı'nın Tenkidli Metni*, Selçuk Üniversitesi, SBE, Doktora Tezi, Konya.

Horata, Osman (1987), *Nedim-i Kadim ve Divançesi*, Ankara, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

Işınsu Durmuş, Tuba, Canım Rıdvan, *Şevkî Dîvânı*, Ankara 2018, https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/59035,sevki-divanipdf.pdf?0 (Çevrim içi), 25.12.2019.

İbrahim, Mohamed L. Awad (2010), *Ferîdî ve Divânı*, Gazi Üniversitesi, SBE, Doktora Tezi, Ankara.

İnce, Adnan (1994), *Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim Dîvânı: Tenkitli Basım*, Ankara, YÖK Matbaası.

İpekten, Halūk (1974), *İsmetî Dîvânı*, Ankara, Atatürk Üniversitesi Yayınları.

İpekten, Halûk, *Nâ'ilî-i Kadîm Divān*, Ankara 2019, https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/67155,naili-i-kadim-divanipdf.pdf?0 (Çevrim içi), 28.05.2020.

İsen, Mustafa (1990), *Usûlî Divanı*, Ankara, Akçağ Yayınları.

İslamoğlu, Abdulmecit (2003), *Himmetzâde Abdullah (Abdî), Hayatı, Eserleri ve Dîvân-ı Nu'ût'u*, Ankara Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

İsmail Ankaravî (1284), *Miftahu'l-Belâga ve Mısbahu'l-Fesâha*, İstanbul: Tasvîr-i Efkâr Matbaası.

Kaçalin, Mustafa S. (2016), *Hüdâyî (Salâ Muslısı) Dîvân*, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları.

Kahraman, Bahattin (1995), *Vahîd Mahtumi: Hayatı, Eserleri, Edebi Kişiliği ve Eserlerinin Tenkidli Metni, C 1*, Selçuk Üniversitesi, SBE, Doktora Tezi, Konya.

Kam, Ömer Ferit (2008), *Divan Şiirinin Dünyasına Giriş (Âsâr-ı Edebiye Tedkîkâtı)*, Ankara, Birleşik Yayınevi.

Kaplan, Mahmut (1996), *Neşâtî Divanı*, İzmir, Akademi Kitabevi.

Kaplan, Yunus, *Fevzî Dîvânı*, Ankara 2019, https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/67209,fevzi-divanipdf.pdf?0 (Çevrim içi), 29.12.2019.

Karaağaç, Günay (1997), *Lutfî Divanı Giriş-Metin-Dizin-Tıpkıbasım*, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları.

Karacan, Turgut (1991), *Bosnalı Alaeddin Sabit Divan*, Sivas, Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları.

Karahan, Abdülkadir (1966), *Figânî ve Divânçesi*, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.

Karakoyun, Engin (2007), "Zâik Divanı (Metin, 1b-65a)", Selçuk Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, Konya.

Karaköse, Saadet (2008), "Eski Türk Edebiyatında Nevrûz ve Nevrûzla ilgili Unsurlara Genel Bir Bakış", *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S 23, s. 171-187.

Karaköse, Saadet, *Nev'î-zâde Atâyî Dîvânı*, Ankara, 2017, https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/55734,nevi-zade-atayi-divanipdf.pdf?0 (Çevrim içi), 28.12.2019.

Karaköse, Saadet, *Sa'id Giray Dîvânı*, Ankara, 2017, https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/55754,said-giray-divanipdf.pdf?0 (Çevrim içi), 03.01.2020.

Karaörs, M. Metin (2006), *'Alî Şîr Nevâyî Nevâdirü'ş-Şebâb*, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları.

Karasoy, Yakup (1998), *Şiban Han Dîvânı*, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları.

Karavelioğlu, Murat Ali (2014), *Prizrenli Şem'î*, İstanbul, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları.

Karay, Refik Halid (2019), "Mecaz-İstiare Tuhaflıkları", *Türkçenin Tadı ve Âhengi*, İstanbul, İnkılâp Kitabevi.

Karayazı, Nurgül (2013), *Yârî Divanı (İnceleme-Metin-Tıpkıbasım)*, İstanbul, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları.

Karayiğit, Atiye Buket (2019), *Divan-ı Sükûti (Metin-İnceleme-Dizin),* Gazi Üniversitesi, SBE, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Karlıtepe, Mustafa (2007), *Kelâmî Divanı*, Gazi Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Kartal, Ahmet (2006), *Basîrî ve Türkçe Şiirleri*, Ankara, Akçağ Yayınları.

Karuko, Semira (2014), *El-Câhız ve Belâgat*, İstanbul: Etkileşim Yayınları.

Kasır, Hasan (1990), *Sabrî Mehmed Şerîf Dîvânı*, Atatürk Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, Erzurum.

Kâşgarlı Mahmud (2015), *Dîvânu Lugâti't-Türk*, haz.: Ahmet B. Ercilasun - Ziyat Akkoyunlu, 2. bs., Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Kavaz, İbrahim ve Onur, M. Naci (1996), *Harputlu Rahmi Divanı*, Elazığ, İzzetpaşa Vakfı Yayınları.

Kavruk, Hasan, Selçuk, Bahir, *Filibeli Vecdî Dîvânı*, https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/55912,filibeli-vecdi-divanipdf.pdf?0 (Çevrim içi), 26.12.2019.

Kavruk, Hasan (2001), *Şeyhülislam Yahyâ Dîvânı*, Ankara, Meb Yayınları.

Kaya, Bayram Ali, *'Azmîzâde Hâletî Dîvânı*, Sakarya 2017, https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/56159,azmizade-haleti-divanipdf.pdf?0 (Çevrim içi), 28.05.2020.

Kaya, Bayram Ali (2010), *Osman Nevres ve Divânı İnceleme-metin*, Ankara, Akçağ Yayınları.

Kaya, Hasan (2009), *18. yy. Şairi Âsaf ve Dîvânı (İnceleme-Tenkitli Metin-Dizin)*, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul.

Kaya, Önal (1989), *Ali Şir Nevâyî Fevâyidü'l-Kiber (İnceleme-Metin-Dizin)*, Ankara Üniversitesi, SBE, Doktora Tezi, Ankara.

Kayaalp, İsa, *Bahtî Divân*, Ankara 2019, https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/64301,bahtisultan-i-ahmed-divanipdf.pdf?0 (Çevrim içi), 29.12.2019.

Kayhan, Abdulkadir (2005), *Divan-ı Fânî İncelemesi*, Fatih Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Kazan, Şevkiye (2003), *Üsküdarlı Sırrî: Hayatı, Şahsiyeti, Eserleri ve Divanı, Tenkitli Metin-İnceleme,* Gazi Üniversitesi, SBE, Doktora Tezi, Ankara.

Kesik, Beyhan vd. (2019), *Eski Türk Edebiyatı Teorik Bilgiler Nazım Şekilleri, Edebi Türler, Aruz ve Edebi Sanatlar*, İstanbul, Kut Yayınları.

Kılıç, Atabey (2001), *Bî-Nokta Tecellî Dîvânı*, Kayseri, Laçin Yayınları.

Kılıç, Atabey (2004), *Mîrzâ-zâde Ahmed Neylî ve Divanı,* İstanbul, Kitabevi Yayınları.

Kılıç, İhsan (2010), *Gümülcineli Dürrî Dîvânı*, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, Van.

Kılıç, Yasin (1996), *Râtib Ahmed Paşa Hayatı, Edebî Şahsiyeti, Divanı'nın Tenkitli Metni ve İncelemesi*, Atatürk Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, Erzurum.

Kırbıyık, Mehmet, *Katib-zade Sâkıb Dîvânı*, Ankara 2017, https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/56426,katib-zade-sakib-divanipdf.pdf?0 (Çevrim içi), 28.05.2020.

Kocakaplan, İsa (2018), *Açıklamalı Edebî Sanatlar*, 6. bs., İstanbul: Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları.

Koç, Neslihan İlknur (2003), *17. yy. Divan Şairi Şerif Nehci, Hayatı, Eserleri ve Divanı'nın Tenkitli Metni*, Gazi Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans, Ankara.

Koç, Neslihan ve Mermer, Ahmet (2004), *Kütahyalı Rahîmî ve Dîvânı*, İstanbul, Sahhaflar Kitap Sarayı Yayınları.

Koçak, Fatma (2006), *Fâik Mahmud ve Dîvânı*, Gazi Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Kolunsag, İbrahim (2009), *Serâyî Divan*, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları.

Koşar, Burcu (2019), *Mahmûd Fâ'iz Dîvânı (İnceleme-metin-tıpkıbasım)*, Hacettepe Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Köktekin, Kâzım (2009), *Şeyh-zâde Atâyî Dîvân*, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları.

Köktürk, Hayriye Serap (1998), *Charles Vernet Divanı*, İstanbul Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Kubbealtı Lugatı, https://lugatim.com/ (Çevrim içi) 23.04.2024.

Kulaksız, Deniz Şeyma (2019), *Sürmeliçavuş-zâde Cehdî Dîvânı (inceleme-metin)*, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Kurnaz, Cemal (1991), "Bahar", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C 4, İstanbul, s. 468-469.

Kurtoğlu, Orhan, *Lebîb Dîvânı*, Ankara 2017, https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/55756,lebib-divanipdf.pdf?0 (Çevrim içi), 03.01.2020.

Kurtoğlu, Orhan, *Zâtî Dîvânı -Gazeller Dışındaki Şiirler- (İnceleme-Tenkitli Metin)*, Ankara 2017, https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/56164,zati-divanipdf.pdf?0 (Çevrim içi), 28.05.2020.

Kurtoğlu, Orhan, *Bosnalı Âsım Dîvânı*, Ankara 2018, https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/58698,bosnali-asim-divanipdf.pdf?0 (Çevrim içi), 30.12.2019.

Kutlar Oğuz, Fatma Sabiha vd., *Dîvân-ı Firâk-ı Esîrî*, Ankara, 2018, https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/60373,divan-i-firak-iesiripdf.pdf?0 (Çevrim içi), 28.05.2020.

Kutlar Oğuz, Fatma Sabiha, *Dîvân-ı İzzet ve Nigâr-Nâme (Tezkire-i Nigâriyye)*, Ankara 2019, https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/68921,divan-i-izzet-ve-nigar-name-pdf.pdf?0 (Çevrim içi), 28.05.2020.

Kutlar, Fatma Sabiha, *Arpaemîni-zâde Mustafa Sâmî, Dîvân*, Ankara, 2017, https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/56084,arpaeminizade-mustafa-sami-divanipdf.pdf?0 (Çevrim içi), 30.12.2019.

Küçük, Sabahattin (2015), *Bâkî Dîvânı*, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları.

Külekçi, Numan (2011), *Edebi Sanatlar*, 5. bs., Ankara: Akçağ Yayınları.

Külekçi, Numan (1985), *Ganî-zâde Nâdirî Hayâtı, Edebî Kişiliği Eserler Dîvânı ve Şehnâmesi'nin Tenkidli Metni*, Atatürk Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Doktora Tezi, Erzurum.

Macit, Muhsin, *Erzurumlu Zihnî Dîvânı*, Ankara, 2018, https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/58638,erzurumlu-zihni-divanipdf.pdf?0 (Çevrim içi), 30.12.2019.

Macit, Muhsin, *Nedîm Dîvânı*, Ankara, 2017, https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/56214,nedim-divanipdf.pdf?0 (Çevrim içi), 03.01.2020.

Menemenlizâde Mehmet Tâhir (2013), *Osmanlı Edebiyatı -Belâgat-*, haz.: M. Fatih Köksal-Vedat Ali Tok, Ankara: Kurgan Edebiyat.

Mengi, Mine (2014), *Mesîhî Dîvânı*, Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.

Mermer, Ahmet (1991), *Mezâkî: Hayatı, Edebî Kişiliği ve Divanı'nın Tenkitli Metni*, Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.

Mermer, Ahmet (2002), *XVII. Yüzyıl Divan Şairi Vecdî ve Divançesi*, Ankara, MEB Yayınları.

Muallim Nâci (1995), *Lûgat-ı Nâci*, İstanbul, Çağrı Yayınları.

Mum, Cafer (2004), *Halepli Edip Divanı: İnceleme-tenkitli metin-cinaslar sözlüğü*, Hacettepe Üniversitesi, SBE, Doktora Tezi, Ankara.

Mütercim Asım Efendi (2000), *Burhan-ı Katı*, haz.: Mürsel Öztürk ve Derya Örs, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları.

Nar, Oktay (2007), *Şeyhî (Hayatı ve Divanı'nın Tenkitli Metni)*, Selçuk Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, Konya.

Oğraş, Rıza (1991), *Hoca Neş'et Divanı (İnceleme ve Tenkidli Metin)*, İstanbul Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Okatan, Halil İbrahim (1995), *Kafzâde Fâ'izî Hayatı, Eserleri, Sanatı-Tenkitli Divan Metni*, Ege Üniversitesi, SBE, Doktora Tezi, İzmir.

Okmak, Özgür (2008), *Ahmed Bâdî Dîvânı (Metin-İnceleme)*, Trakya Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, Edirne.

Okumuş, Sait (2007), *Nebzî Divanı (İnceleme-Metin)*, Selçuk Üniversitesi, SBE, Doktora Tezi, Konya.

Okuyucu, Cihan (1994), *Cinânî (Hayâtı, Eserleri, Dîvânının Tenkidli Metni)*, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları.

Onay, Ahmet Talât (2004), *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar*, 2. bs., İstanbul, MEB Yayınları.

Önal, Sevda (2010), *Hâtif Hayatı, Edebî Kişiliği ve Divanı (İnceleme-Karşılaştırmalı Metin),* Atatürk Üniversitesi, SBE, Doktora Tezi, Erzurum.

Önge, Derya (2013), *Klasik Türk Şiirinde Haberleşme*, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Özavar, Süreyyâ (1993), *Dâniş Mehmed Bey Hayatı, Sanatı ve Dîvânı*, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Özaydın, Hamza (2011), *Ali Çelebi Divânı (İnceleme-Metin)*, Süleyman Demirel Üniversitesi SBE, Yüksek Lisans Tezi, Isparta.

Özbek, Ahmet (2000), *Câzim Divanı (Edisyon Kritik-İnceleme)*, Erciyes Üniversitesi SBE, Yüksek Lisans Tezi, Kayseri.

Özdarendereli, Nursel (2002), *Ali Şîr Nevâyî İlk Divan İnceleme-Metin-Dizin,* Trakya Üniversitesi, SBE, Doktora Tezi, Edirne.

Özdemir, Hikmet (1996), *Adile Sultan Dîvânı*, Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları.

Özer, Bülent (2004), *Dânişî Dîvânı*, Kocaeli Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli.

Özkan, Ömer (2015), *Bursalı Nakkaş Sâfî ve Divanı***,** Bursa, Bursa Büyükşehir Belediyesi Yayınları.

Özkat, Mustafa (2005), *Kara Fazlî'nin Hayatı, Eserleri, Edebî Kişiligi Ve Dîvânı (İncelemeTenkitli Metin)*, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Özmen, Mehmed (2017), *Ahmed-i Dâ'î Divanı,* Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları.

Öztekin, Özge (2010), *Çelebizâde Âsım Divanı,* Ankara, Ürün Yayınları.

Özyıldırım, Ali Emre, *Hamdullah Hamdî Divanı,* https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/10616,metinpdf.pdf?0 (Çevrim içi), 20.12.2019.

Pakalın, Mehmet Zeki (1983), *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü I-II-III,* 3. bs., İstanbul, Millî Eğitim Basımevi**.**

Pala, İskender (2002), *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, 9. bs., İstanbul, L&M Yayınları.

Pala, İskender (1996), "Klasik Şiirimizde Kış", *Şâirlerin Dilinden*, İstanbul, Ötüken Neşriyat, s. 217-225.

Pomakoglu, Ayşegül (2013), *Bahârî Dîvanı: İnceleme&Metin*, Bogaziçi Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi.

Polat, Nazım Hikmet (2005), *Eski ile Yeni Arasında Mütevelli-zâde Ömer İhyâ*, Niğde, Niğde Üniversitesi Yayınları.

Recâîzâde Mahmûd Ekrem (2016), *Ta'lîm-i Edebiyyât*, haz.: Furkan Öztürk, İstanbul: Dün Bugün Yarın Yayınları.

Sağlam, Hacer (2011), *Abdî-i Karahisârî ve Divanı*, Gazi Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Sağlam, Nesrin (2010), *Nâkâm Divanı*, Gazi Üniversitesi, SBE, Türk Edebiyatı Bölümü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Sami, Şemseddin (2007), *Kâmûs-ı Türkî*, İstanbul, Çağrı Yayınları.

Saraç, Mehmet A. Yekta, *Emrî Dîvânı*, https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/10607,emridivanipdf.pdf?0 (Çevrim içi), 26.12.2019.

Saraç, M. A. Yekta (2019), *Klasik Edebiyat Bilgisi (Belâgat ve Biçim-Ölçü-Kâfiye)*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Sarı, Mehmet (1992), *Sabûhî Şeyh Ahmet Dede: Hayatı, Edebî Kişiliği, Eserleri ve Türkçe Divânının Tenkitli Metni*, Gazi Üniversitesi, SBE, Doktora Tezi, Ankara.

Sekkâkî (2017), *Miftâhu'l-Ulûm Belâgat*, Yayına haz.: Zekeriya Çelik, İstanbul: Litera Yayıncılık.

Semiz, Kenan (2010), *Semiz-zâde Süleymân Rüşdî Efendi ve Divânı*, Dumlupınar Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, Kütahya.

Sessiz, Emre (2014), *Sarı Müderris Şeyh Sinan ve Divanı inceleme-metin-dizin*, İstanbul Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Sevük, İsmail Habib (1942), *Edebiyat Bilgileri*, İstanbul: Remzi Kitabevi.

Seyhan, Nezihe (2000), *Mehdî Divanı*, Marmara Üniversitesi, SBE, Doktora Tezi, İstanbul.

Sezer, Müslih (2009), *Cesârî Dîvânı*, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, Van.

Shareef, Mohammed Ali (2015), *El-Hatîb El-Kazvînî'nin Telhîsu'l-Miftâh Eseri Işığında Klâsik Türk Edebiyatı Belâgat Terimlerinin Tasnîfi*, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi SBE, Ankara.

Sinan, Betül (2004), *Bâlî Çelebi Divanı (2b-35a) İnceleme-Metin*, Boğaziçi Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Sona, İbrahim (2006), *Hidayet Çelebi ve Divanı*, Gazi Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Soysal, M. Orhan (1992), *Edebî San'atlar ve Tanınması*, İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.

Söylemez, Ayşe (2016), *Reşid Paşa Divan*, Gazi Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Sözer, Rabia (2018), *Emnî Burnaz Mehmed Ağa Dîvânı*, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Süleyman Paşa (1289), *Mebâni'l-İnşâ*, İstanbul: Mektebi Fünûn-ı Harbiye-yi Hazret-i Şâhâne Matbaası.

Şahin, Ebubekir Sıddık (2004), *Keçeci-zâde İzzet Molla'nın Divanları: Bahâr-ı Efkâr ve Hâzân-ı Âsâr*, Ankara Üniversitesi, SBE, Doktora Tezi, Ankara.

Şahin, Ebubekir Sıddık, "Medh ve Hamd Kavramları Çerçevesinde Medhiye Üslûbu Üzerine", *Kasideye Medhiye: Biçime, İşleve ve Muhtevaya Dair Tespitler*, İstanbul: Klasik, 2013, s. 340-361.

Şahin, Hacı Ali (1994), *Hersekli Arif Hikmet Bey Divanı (İnceleme-Metin)*, Erciyes Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, Kayseri.

Şen, Fatma Meliha (1995), *Beylikçi İzzet Bey Divanı (İnceleme-Metin)*, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Şen, Yasin (2021), *Dîvâne Rüşdî Divanı*, Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara.

Şentürk, Ahmet Atillâ (2017), *Osmanlı Şiiri Kılavuzu*, C 2, İstanbul, OSEDAM.

Şentürk, Ahmet Atillâ (2020), *Osmanlı Şiiri Kılavuzu*, C 4, İstanbul, OSEDAM.

Şentürk, Ahmet Atillâ ve Boşdurmaz, Nurcan (2012), *Dîvân Molla Aşkî,* İstanbul, Yapı Kredi Yayınları.

Şimşek, Selami (2013), *Edirneli Şeyh Kabûlî Mustafa er-Rifâî,* 2. C, İstanbul, Edirne Valiliği Kültür Yayınları.

Şimşir, Sebahattin (2002), "Türk Tarihinde Nevruz", *Türk Kültürü,* S 469, s. 268-275.

Şu'ûrî Hasan Efendi (2019), *Ferheng-i Şu'ûrî,* 4 C, haz.: Ozan Yılmaz, İstanbul, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı.

Tâhir-ül Mevlevî (1994), *Edebiyat Lügatı*, haz.: Kemâl Edib Kürkçüoğlu, İstanbul: Enderun Kitabevi.

Tanyeri, M. Ali (1999), *Örnekleriyle Divan Şiirinde Deyimler*, Ankara, Akçağ Yayınları.

Tarlan, Ali Nihat (2004), *Şeyhî Divanı'nı Tetkik*, 4. bs., Ankara: Akçağ Yayınları.

Tarlan, Ali Nihad (1967), *Zatî Divanı (Gazeller Kısmı: I. Cild)*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.

Tarlan, Ali Nihad (1970), *Zatî Divanı (Gazeller Kısmı: II. Cild)*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.

Tarlan, Ali Nihad (2005), *Ahmed Paşa Divanı,* İstanbul, MEB Yayınları.

Tarlan, Ali Nihad (1992), *Hayâlî Divanı*, Ankara, Akçağ Yayınları.

Taş, Hakan, *Vahyî Dîvanı,* Ankara, 2017, https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/55745,vahyi-divanipdf.pdf?0 (Çevrim içi), 30.12.2019.

Taş, Hakan (2015), *Vusûlî Dîvân*, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları.

Taşkın, Gülşah (2009), *Çorlulu Zarifî Divanı*, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul.

Tatçı, Mustafa (1990), *Yunus Emre Divanı II Tenkitli Metin*, Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları.

Teftâzânî (2020), *El-Mutavvel Belâgat İlimleri Beyân-Bedî'*, 2. Cilt, Tercüme: Zekeriya Çelik, İstanbul: Litera Yayıncılık.

Tekin, Dürdane (2019), *19. yüzyıldan Çağatayca bir divan: Harezmli Kamil Divanı'nın transkripsiyonu ve incelemesi,* Boğaziçi Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Tekin, Feridun (2001), *Âgehî Divanı (Ta'vizü'l-Âşıkîn)'nın Dil Özellikleri (Ses ve Şekil Bilgisi),* Atatürk Üniversitesi, SBE, Doktora Tezi, Erzurum.

Tekin, Talât (1989), *XI. Yüzyıl Türk Şiiri*, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları.

Tok, Vedat Ali (2010), "Şiirimizde Hazan", *Akpınar*, S 29, Yıl:5, Niğde, s. 12-15.

Tombul, Enis (2014), *Beşiktaşlı Yahya Efendi Divanı: Metin ve İnceleme,* Boğaziçi Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Top, Yılmaz (2003), *Dîvân of Şûhî Critical Edition-Textual Analysis,* Boğaziçi Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Toparlı, Recep (1998), *Hârezmli Hâfız'ın Divanı İnceleme-Metin-Tıpkıbasım,* Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları.

Torun, Elvan (2018), *19. Yüzyıl Şairi Süleyman Fehim Efendi Divanı: İnceleme, metin ve dizin*, Boğaziçi Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Tozlu, Musa (2013), *Âsım (Öl. H. 1122/M. 1710) Dîvânı (İnceleme-Tenkitli Metin),* Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul.

Tuğluk, İbrahim Halil (2007), *Abbas Vesîm Efendi; Hayatı, Eserleri, Edebî Kişiliği, Divanı'nın Tenkitli Metni ve İncelemesi,* Gazi Üniversitesi, SBE, Doktora Tezi, Ankara.

Tulum, Mertol ve Tanyeri, M. Ali (1977), *Nev'î Divan*, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.

Tunç, Tülay (2018), *Niyâzî Dîvânçesi (inceleme-metin),* Hacettepe Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Turan Yücel, Hicran (2017), *Hatmî Dîvânı (İnceleme-Metin)*, Yıldız Teknik Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Tuyan, Rabia Derya (2007), *'Ayıntablı Hâfız ve Divânı İnceleme-Metin-Dizin,* Gazi Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Türk Dil Kurumu, *Türkçe Sözlük*, https://sozluk.gov.tr/ (Çevrim içi) 23.04.2024.

Türkdoğan, Orhan, (1996), "*Eski Bir Kültür Kodu Olarak* Nevruz", Türk Dünyası Araştırmaları, S 100, İstanbul, s. 23-38.

Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, *Kâmûsu'l-Muhît Tercümesi ve Vankulu Lügati*, https://kamus.yek.gov.tr// (Çevrim içi) 23.04.2024.

Ulusoy, Ayşe (2004), *Sûzi Divanı (Tenkitli Metin Neşri)*, Cumhuriyet Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, Sivas.

Uysal, Adem (2010), *Hâfız Ahmed Paşa Divanı (metin-inceleme)*, Gazi Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Uzun, Mustafa İsmet (2003), "Mecaz-Türk Edebiyatı", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C 28, Ankara, s. 221-223.

Uzun, Süreyya (2011), *Üsküdarlı Aşkî Divanı Tenkitli Metin, Nesre Çeviri ve 16. yy. Osmanlı Hayatının Divandaki Yansımaları*, İstanbul Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Ünlü, M. Şahabettin (1991), *Ubeydi Hayatı-Edebi Kişiliği ve Divanının Tenkitli Metni*, Mimar Sinan Üniversitesi, SBE, Doktora Tezi, İstanbul.

Ünver, İsmail (1993), "Çevriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler," *Türkoloji Dergisi*, C 11, S 1, s. 51-89.

Ünver, Niyazi, *Gelibolulu Sürûrî ve Divanı*, Ankara, 2020, https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/73951,gelibolulu-sururi-divanipdf.pdf?0 (Çevrim içi), 03.10.2020.

Üst, Sibel (2011), *Edirneli Nazmî Dîvânı*, Atatürk Üniversitesi, SBE, Doktora Tezi, Erzurum.

Üstünova, Kerime (1993), *Hilmi Divanı*, Uludağ Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, Bursa.

Üzgör, Tahir (1991), *Fehîm-i Kadîm / Hayatı, Sanatı, Dîvân'ı ve Metnin Bugünkü Türkçesi*, Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Yayını.

Varışoğlu, Mehmet Celal (1997), *Hatem hayatı, edebi şahsiyeti, divanının tenkitli metni ve incelemesi*, Atatürk Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, Erzurum.

Vural, Ramazan, *Dürrî Ahmed Efendi Dîvânı*, https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/73492,durri-ahmed-efendi-divanipdf.pdf?0 (Çevrim içi), 03.10.2020.

Yağmur, Bahri (1998), *Hilali Divanı (inceleme-metin),* Hacettepe Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Yakar, Halil İbrahim, *Gelibolulu Sun'î Dîvânı*, Ankara, 2018, (Çevrim içi) https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/57257,gelibolulu-suni-divanipdf.pdf?0, 26.12.2019.

Yavuz, Kemal ve Yavuz, Orhan (2016), *Muhibbî Dîvânı Bütün Şiirleri (İnceleme-Tenkitli Metin) 1. Cilt*, İstanbul, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları.

Yavuz, Kemal ve Yavuz, Orhan (2016), *Muhibbî Dîvânı Bütün Şiirleri (İnceleme-Tenkitli Metin) 2. Cilt*, İstanbul, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları.

Yavuz, Mustafa (2016), *Mehmed Memdûh Faik Bey (Hayatı, Sanatı, Eserleri)*, Erzincan Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, Erzincan.

Yavuzer, Hayati (1997), *Kemâl Ümmî Dîvânı*, Gazi Üniversitesi, SBE, Doktora Tezi, Ankara.

Yazar, İlyas, *Tokatlı Kânî Dîvânı*, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İzmir 2006, https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/55833,3-kani-divanipdf.pdf?0 (Çevrim içi) 03.01.2020.

Yazar, Sadık (2006), *Seyyid Şerîfî Mehmed Efendî: Hayatı, Divanı ve Hilyesi*, Fatih Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Yekbaş, Hakan, *Sehî Bey Dîvânı*, Ankara 2020, https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/76504,sehi-bey-divanipdf.pdf?0 (Çevrim içi), 26.10.2020.

Yenikale, Ahmet, *Ahmet Nâmî Dîvânı ve İncelemesi*, https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/56192,ahmed-nami-divanipdf.pdf?0 (Çevrimiçi), 29.12.2019.

Yenikale, Ahmet (2020), *(E)mîrek-zâde Mehmed Nâmî Dîvân*, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları.

Yenikale, Ahmet, *Sünbül-zâde Vehbî Dîvânı*, Ankara, 2017, https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/56212,sunbulzade-vehbi-divanipdf.pdf?0 (Çevrim içi), 03.01.2020.

Yetiş, Kazım (1991), "Bahâriyye", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C 4, İstanbul, s. 473-474.

Yıldırım, Arzu (2006), *Üsküdarlı Hakkı Bey Dîvânı İnceleme-Metin*, Sakarya Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya.

Yıldırım, Hafṣanur (2016), *Râ'if Divançesi İnceleme-Metin*, Gazi Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Yıldırım, Nimet (2008), *Fars Mitolojisi Sözlüğü*, İstanbul, Kabalcı Yayınevi.

Yıldırım, Talip (2002), *Hüseyin Baykara Divanı (Metin-inceleme-dizin)*, Ankara Üniversitesi, SBE, Doktora Tezi, Ankara.

Yıldız, Alim (2011), *Ahmed Hamdi Divânı*, Sivas, Buruciye Yayınları.

Yılmaz, Kadriye, *İbrahim Tırsî ve Divanı*, Ankara 2017, https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/55911,ibrahim-tirsi-ve-divanipdf.pdf?0 (Çevrim içi), 28.05.2020.

Yılmaz, Kâşif (2010), *Budinli Hisâlî Dîvânı*, İstanbul, Kriter Yayınları.

Yılmaz, Kâşif (1983), *Güftî, Hayatı, Eserleri, Edebî Kişiligi, Tezkireciligi ile Dîvân'ı, Zafer-Nâmesi ve Teşrifâtü'ş-Şuârâ'sının Tenkidli Metni*, Atatürk Üniversitesi, SBE, Doktora Tezi, Erzurum.

Yılmaz, Ozan (2011), "Klasik Türk Edebiyatında Bir Başka Anlamıyla Bahar", Ankara Üniversitesi, DTCF, *Türkoloji Dergisi* Yıl 2011, C 18, S 1, s. 177-194.

Yılmaz, Ozan (2015), *Necâtî Beg Dîvânı*, Anḳara, Atatürk Kültür Merkezi Başḳanlığı Yayını.

Yılmaz, Salih (2010), *Câzib Divanı İnceleme, Metin*, Gazi Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Yıldız, Serhat (2002), *Sermed Divanı,* Hacettepe Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Yüce, Süleyman (2010), *Atâyî (Nevâlîzâde) Dîvânı*, Gazi Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Yücel, Bilâl (2002), *Adnî Divanı (Mahmud Paşa)*, Ankara, Akçağ Yayınları.

Yücel, Bilal (1995), *Bâbür Dîvânı,* Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Yayını.

Yücel, Mahmut (2001), *Va'di Divânı,* Çukurova Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, Adana.

TABLO		İLKBAHAR			YAZ			SONBAHAR			KIŞ		
13-14. YY	YÜZYILLARA GÖRE ŞAİRLER	Behâr/Bahar/ Gül Mevsimi	Nevrûz	Rebî vd.	Sayf	Temmûz	Yaz/Yay vd.	Hazân	Harîf	Güz vd.	Şitâ’	Kış	Sermâ/ Zemheri vd.
	Yunus Emre	2 G.											
14. YÜZYIL	Ahmedî	13 K./8 G. /1 Mh.						2K./1T kb./3G.					
	Hoca Dehhâni	2 G./1 K.						1 G.					
	Kadı Burhaneddin	2 G.						6 G.					
14-15. YY	Ali Çelebi	1 G.											
	Arif	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Nesîmî	3 G.	1 G.										
	Şeyh-zâde Atâyî	1 G.											
15. YÜZYIL	Adlî	2 G.											
	Adnî	1 K.											
	Ahmed Paşa	2 K.						1 K.			1 G.		
	Ahmed-i Dâ’î							1 K./1G.					
	Ali Şir Nevâyî							3 G					
	(Molla) Aşkî	7 K.						1 K.					
	Avnî	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Bursalı Nakkaş Sâfî	2 K. / 1 Tcb.											
	Cem Sultan	1 G.											

	YÜZYILLARA GÖRE ŞAİRLER	Behâr/Bahar/ Gül Mevsimi	Nevrûz	Rebî vd.	Sayf	Tem(m)ûz	Yaz/Yay vd.	Hazân	Harîf	Güz vd.	Şitâ’	Kış	Sermâ/ Zemheri vd.
15. YÜZYIL	Cemâlî	1 K./1 G.											
	Çâkerî	1 K. / 1 G.											
	Dede Ömer Rûşenî	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Eşrefoğlu Rûmî	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Fakîh	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Habîbî	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Hakîkî	1 K. /1 G.											
	Hamdullah Hamdî	2 G.											
	Hârezmli Hâfız	3 G.											
	Hidayet Çelebi	1 G.	1 G.					1 G.					
	Hüseyin Baykara	1 G.											
	İvazpaşazâde Atâ’î	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Karakoyunlu Cihânşâh Hakîkî	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Karamanlı Aynî	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Karamanlı Nizâmî	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Kâsımî	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Kemâl Ümmî	4 K.	4 K.					1 K.					
	Kemâl-i Zerd (Sarıca K.)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

	YÜZYILLARA GÖRE ŞAİRLER	Behâr/Bahar/ Gül Mevsimi	Nevrûz	Rebî vd.	Sayf	Tem(m)ûz	Yaz/Yay vd.	Hazân	Harîf	Güz vd.	Şitâ’	Kış	Sermâ/ Zemheri vd.
15. YÜZYIL	Le’âlî	1 Mh.											
	Lutfî	1 G.											
	Mevlânâ Sekkâkî	1 K.		1 K.									
	Mihrî Hâtun	4 K. / 2 G.											
	Necati Beg	5 K. / 1 G.	1 G.										1 K.
	Rûhî	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Sabâyî	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Sâfî (Cezerî Kasım Paşa)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Sarı Müderris Şeyh Sinan	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Serâyî	5 K. / 1 G.											
	Şehzâde Korkud (Harîmî)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Şeyhî	3 K. / 2 G.	1 K.									1G.	
	Tacizâde Cafer Çelebi	4 K./1 G.	1 K.					2 K.					
15-16. YÜZYIL	Behiştî	1 G.	1 G.								1 G.		
	Cemîlî	1 G.											
	Edirneli Şevkî	4 K./1 MS.	1 K.					1 K.					
	Fânî	1 K.											
	Fedaî	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Şiban Han	1 G.								1 G.			1 G.

	YÜZYILLARA GÖRE ŞAİRLER	Behâr/Bahar/ Gül Mevsimi	Nevrûz	Rebî vd.	Sayf	Tem(m)ûz	Yaz/Yay vd.	Hazân	Harîf	Güz vd.	Şitâ'	Kış	Sermâ/ Zemheri vd.
16. YÜZYIL	Ahdî-i Bağdâdî	1 K.						2 K.					
	Âhî	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Ahmed-i Rıdvan	1 K./1 G.	1 G.										
	Amrî	1 K. / 1 G.											
	Âşık Çelebi	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Bâbür	1 G .						1 G.					
	Bağdatlı Rûhî	6 K. / 1 Mr. / 4 G.	2 K. / 4 G.					2 G.					
	Bahârî	1 G											
	Bâkî	6 K. / 7 G.						1 K. / 2 G.			1 K./1 Kt.		
	Bâlî Çelebi							1 K.			1 G.		
	Basirî	1 K.											
	Beşiktaşlı Yahya Efendi											1G./ 1M.	
	Bursalı Rahmî	3 K./ 3 G.	1 K.										
	Caferi Baba	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Câmî	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Celâlî (Manastırlı Celâl Bey)										1 KT.		1 T.

	YÜZYILLARA GÖRE ŞAİRLER	Behâr/Bahar/ Gül Mevsimi	Nevrûz	Rebî vd.	Sayf	Tem(m)ûz	Yaz/Yay vd.	Hazân	Harîf	Güz vd.	Şitâ’	Kış	Sermâ/ Zemheri vd.
16. YÜZYIL	Celilî	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Cenâbî	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Cinânî	4 K./ 1 G.	1 G.								2 K.		
	Derzi-zâde ‘Ulvî	2 K.	1 K.								1 Mt.		
	Dükakinzade Ahmed Beg	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Edincikli Ravzî	4 G.						1G./1T.				2G.	
	Edirneli Nazmî	1 K./2 Mr./ 8 G.											
	(E)mîrek-zâde Mehmed Nâmî	1 K. / 1 G.	1 K.					1K./1G.					
	Emrî							1 K					
	Enverî	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Figânî	1 G.	1 G.										
	Filibeli Vecdî		1 Th.			1 Nz.							
	Fuzûlî	9 K./1 G. / 1 TCB.						1K./1 G.			1 K.		
	Gelibolulu Âlî	9 K./10 G.	1 G.					2 K.			3 K. / 2 G.	1 KT.	4 G.
	Gelibolulu Sun’î	1 Mr.											
	Gelibolulu Surûrî										1 G.		1 K.
	Hatâyî (Şâh İsmail)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Hatmî	1 K.											

	YÜZYILLARA GÖRE ŞAİRLER	Behâr/Bahar/ Gül Mevsimi	Nevrûz	Rebî vd.	Sayf	Tem(m)ûz	Yaz/Yay vd.	Hazân	Harîf	Güz vd.	Şitâ’	Kış	Sermâ/ Zemheri vd.
16. YÜZYIL	Hayâlî	2 K./1 G.											
	Hayâlî-i Gülşenî	1 K.											
	Hayretî	5 K./1 G.											
	Hecrî	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Helâkî	1 MS.											
	Hilali	2 G.											
	Hüdâyî	2 K. / 2 G.						1 G.					
	Kabûlî İbrahim							1 K.			1 G.		
	Kara Fazlî		1 K.					2 K.			1 K.		
	Kefeli Mustafa Müdâmî	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Kelâmî	2 K.	1K./5 G.								1K./1G.		
	Kemalpaşazâde	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Kütahyalı Rahîmî	1 K./1 Mr.	1G.					1 K.			1 G.		
	Lâmi’î Çelebi	1 Tcb.						1K./1M ./1 Th.			2 K.		1 K.
	Mânî										1 K.		
	Me’âlî		1 G.										
	Mehdî		1 G.										
	Mesihî	2 K./1 Mr.									1 K.		1G./1KT.

	YÜZYILLARA GÖRE ŞAİRLER	Behâr/Bahar/ Gül Mevsimi	Nevrûz	Rebî vd.	Sayf	Tem(m)ûz	Yaz/Yay vd.	Hazân	Harîf	Güz vd.	Şitâ’	Kış	Sermâ/ Zemheri vd.
16. YÜZYIL	Misâlî	1 Mr.											
	Mostarlı Hasan Ziyâî	2 K.						1 K.			1 K.		
	Muhibbî	6 G.		1 G.									
	Muhyî	1 G.											
	Mu’idî	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Murâdî	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Münirî	2 K./1 G.											
	Nev’î	4 K./1 G.	1 K./1G.					1K./2G			3 K.		1 G.
	Prizrenli Şem’î	5 K. / 1 Mh.	1 K.										
	Revânî	3 K.						1 G.			1 G.		2 K.
	Sehâbî	1 K./1 G.	1 K.					1 G.					1 K.
	Sehî Bey	3 K.						1 G.					
	Selikî	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Senî Ali	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Sevdâyî	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Seyyid Murâdî	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Süheylî	5 K./5 G.	1 K./2G.										
	Şâhî	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Şâhidî (Muğlalı İbrahim)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

	YÜZYILLARA GÖRE ŞAİRLER	Behâr/Bahar/ Gül Mevsimi	Nevrûz	Rebî vd.	Sayf	Tem(m)ûz	Yaz/Yay vd.	Hazân	Harîf	Güz vd.	Şitâ'	Kış	Sermâ/ Zemheri vd.
16. YÜZYIL	Şemsi Paşa	1 Mh. /1 G.											
	Ubeydî		1 G.					1 G.					1 G.
	Usûlî	1 K.											
	Ümîdî Ahmet	3 K./2 G.						1 K.			1 K.		
	Üsküblü İshâk Çelebi							1 K.					1 K.
	Üsküdarlı Aşkî	1 K./2 Mr./1G.	1 Mr.										1 G.
	Vasfî	2 K.						1 K.					
	Vusûlî												1 G.
	Yahya Bey (Taşlıcalı)	3 K./1 G.	1 K.								1 K.		
	Yakinî	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Yetim	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Zâtî	7 K. / 3 G. / 4 Mr.	1 K. / 3 G.					3 K.			1 G. / 2 K.		2 G.
16-17. YÜZYIL	Çorlulu Zarifî	2 K/1 G	1 G					2 K					1 G.
	Feyzî-i Kefevî	3 G	2K/2 G								1 K.		
	Lâmekâni Hüseyin Efendi	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Nev'î-zâde Atâyî	3 K./5 G.	1 K./2G.			1 K.		1K./1G			1 G.		1 K./2 G.
	Sehmî	1 K.											

	YÜZYILLARA GÖRE ŞAİRLER	Behâr/Bahar/ Gül Mevsimi	Nevrûz	Rebî vd.	Sayf	Tem(m)ûz	Yaz/Yay vd.	Hazân	Harîf	Güz vd.	Şitâ’	Kış	Sermâ/ Zemheri vd.
17. YÜZYIL	Ahmed Yârî	3 K./1 Ms./ 5 G.	1 K. / 4 G.										
	Atâyî (Nevâlîzâde)	1 K.											
	‘Ayıntablı Hâfız	1 G.											
	‘Azmî-zâde Hâletî	6 K./4 G.	2 K./ 1 G.			2 K.		1 G.					1 K./1 KT.
	Bahtî (I. Ahmed)	1 K./1 G	2 G.										
	Beyânî	4 K/24 G.	6 G.			1 G.		2 G.					
	Beyânî-i Karahisârî										1 Th.		
	Bî-nokta Tecellî	1 K.											
	Bîçâre	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Budinli Hisâlî	7 G.	2 G.										
	Cevrî	1 K./8 G	1K./2 G.					1 G.					3 T.
	Danişî		2 G.										
	Dîvâne Rüşdî	1 K. / 5 G.	1 G.			1 K.		1K./1R.			1 K.		
	Emetullah Hanım	1 G.											
	Emnî (Burnaz Mehmed)	1 G.											
	Esîrî	2 G.	2 G								1 G.		
	Fârisî (II. Osman)	1 G.											
	Fasih Ahmed Dede	4 K./4 G./1 R.	2 G.										

	YÜZYILLARA GÖRE ŞAİRLER	Behâr/Bahar/ Gül Mevsimi	Nevrûz	Rebî vd.	Sayf	Tem(m)ûz	Yaz/Yay vd.	Hazân	Harîf	Güz vd.	Şitâ’	Kış	Sermâ/ Zemheri vd.
17. YÜZYIL	Fehîm-i Kadîm	1 G.	1 G.			1 K.							
	Ferîdî	3 G.											
	Fevzî	1 G.											
	Ganî-zâde Nâdirî	2 K./3 G.	1K./1Th./1G.				1 KT.				2 K.		
	Güftî	3 K. / 1 G.						1 K.			1 K		
	Gümülcineli Dürri	1 K.	1 G.										
	Hâfız Ahmed Paşa	3 G. / 1 MS.	5 G.										
	Hafız-zâde Sa‘di Çelebi	3 K.											
	Hikmetî	1 K.	1 K.										
	Hüsâm-zâde Feyzî	2 G.	1 G.										
	İsmetî	1 K.											
	Kaf-zâde Fâ’izî	1 K.				1 K.		1G.			2 K.		1 G.
	Kâşif Es'ad Efendi	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Kavsî	3 G.											
	Kelîm	1 G.											
	Mehmet Hâlis Efendi	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Mesihî-i Tebrizî	1 G.											
	Mezâkî	5 G.	6 G.										

	YÜZYILLARA GÖRE ŞAİRLER	Behâr/Bahar/ Gül Mevsimi	Nevrûz	Rebî vd.	Sayf	Tem(m)ûz	Yaz/Yay vd.	Hazân	Harîf	Güz vd.	Şitâ’	Kış	Sermâ/ Zemheri vd.
17. YÜZYIL	Muhammed Nasûhî	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Muhyiddin-i Brusevî	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Mu’în	2 G.											
	Nâbî	1 K./1 G.											1G./1KT.
	Nâ’ilî-i Kadîm	2 G.				1 K.		1 Ş.					
	Nakşî Ali Akkirmânî	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	(Ahmed) Nâmî	1 K./11 G	1 G.					1 G.					
	Nazif	2 K.	2 G.								1 K.		
	Nedîm-i Kadîm	1 KT.											
	Nef’î	3 K./3 G.	3 G.			1 K.							
	Nehcî Dede	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Neşâtî	2 K./2 G.	1 K./ 1 G.					1 K.			1 T.		1 G./1 R.
	Niyâzî-i Mısrî	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Nûrî İbrahim	2 K.											
	Peşteli Hisâlî	1 K. / 4 G.	6 G.										
	Râmî	5 K. / 16 G.	3 G.			2 K.		1 Kt. /2 G.			1 K .		
	Rehâyî	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Rezmî	4 K./3 G.	4 G.										

	YÜZYILLARA GÖRE ŞAİRLER	Behâr/Bahar/ Gül Mevsimi	Nevrûz	Rebî vd.	Sayf	Tem(m)ûz	Yaz/Yay vd.	Hazân	Harîf	Güz vd.	Şitâ’	Kış	Sermâ/ Zemheri vd.
17. YÜZYIL	Riyâzî	4 K. / 2 G.	2K./3G.										
	Rızâyî	2 K.						1 K.			1 K.		
	Ruznâmecizâde Şinasi Dic.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Sâbit (Bosnalı)	4 K.									1 K.		
	Sabrî (Mehmed Şerif)	2 K. / 3 G.	1 G.										
	Sabuhî	1 G.	1 G.										
	Safvetî Mehmed Çelebi	1 G.											
	Sahhaf Rüşdî	1 K./1 G.											
	Sıdkî Paşa	1 K.	1 G.								1 G.		
	Simkeşzâde Feyzî	3 K.	2 K.								1 K.		
	Sükkerî	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Sürmeliçavuş-zâde Cehdî		3 K.										
	Şehrî	1 K./1 G.	1 G.										
	Şerif Nehci	1 G.											
	Şeyhî Mehmed Efendi	4 K.	1 G.									1 G.	1 K./1 G.
	Şeyhülislâm Bahâyî	1 K. / 2 G.											
	Şeyhülislâm Yahyâ	2 K. / 10 G.	3 G.					1 G.					
	Şûhî	1 G.											
	Şu'uri Hasan Efendi	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

	YÜZYILLARA GÖRE ŞAİRLER	Behâr/Bahar/ Gül Mevsimi	Nevrûz	Rebî vd.	Sayf	Tem(m)ûz	Yaz/Yay vd.	Hazân	Harîf	Güz vd.	Şitâ’	Kış	Sermâ/ Zemheri vd.
17. YÜZYIL	Tâ’ib Mehmed Çelebi					1 K.		1 K.					
	Tâlîb	1 G.											
	Tıflî	2 K. / 1 G.	1 K./1G.					2 G.					
	Ereğlili Türâbî	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Ümmî Sinan	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Üsküdarlı Mustafa Manevî	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Üsküdarlı Sırrî	1 K.											
	Va‘di	1 G.											
	Vahdeti Dimetokalı	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Vecdî	1 G.											
17-18. YÜZYIL	Agâh	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Ahmed Hamdi	1 G.	6 K.			1 K.					2 K.		
	Ahmed Neylî	1 G.	1 K.										1 G.
	Bosnalı Âsım	3 K. /5 G.	1 K./4G.										
	Bursalı Tâlib	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Cemâlî	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Faik Mahmud	1 G.											
	Himmetzâde Abdullah										1 G.		
	İhyâ (Seyyid Şerif Y.)	2 K. / 1 G.	1 KT.								1 K.		

	YÜZYILLARA GÖRE ŞAİRLER	Behâr/Bahar/ Gül Mevsimi	Nevrûz	Rebî vd.	Sayf	Tem(m)ûz	Yaz/Yay vd.	Hazân	Harîf	Güz vd.	Şitâ’	Kış	Sermâ/ Zemheri vd.
17-18. YÜZYIL	Kâmî	1 K. / 2 G.									1 K.		
	Kâtib-zâde Mustafa Sâkıb	1 G.											
	Mehmed Nesîb Dede	1 K.	1 G.								1 KT.		
	Nâcî Ahmed Dede	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Osman-zâde Tâ’ib	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Receb Enîs Dede	1 K.											
	Sâkıb Mustafa Dede	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Vahyî	2 K.	1 K.								1 K.		
	Yahya Nazîm	1 G.	1 K.								2 K.		
18. YÜZYIL	Abdullah Sıdkî	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Ahmed Zîver Efendi	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Ahmedî-Necîb (III. Ahmed)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Antakyalı Münif	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Arpaemini-zâde Sâmi	7 K. / 1 G.				1 K.					2 K.		
	Âsaf	8 G.	4 G.										
	Âsım Arif-zâde	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Âtıf	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Beliğ Mehmet Emin	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Beylikçi İzzet	1 G./ 1 Th.											1 G.

	YÜZYILLARA GÖRE ŞAİRLER	Behâr/Bahar/ Gül Mevsimi	Nevrûz	Rebî vd.	Sayf	Tem(m)ûz	Yaz/Yay vd.	Hazân	Harîf	Güz vd.	Şitâ’	Kış	Sermâ/ Zemheri vd.
18. YÜZYIL	Câzim	2 K.									1 K		
	Çelebizâde Âsım	1 K.											
	Dâniş	1 K. / 1 G.											
	Diyarbakırlı Hâmi	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Dürrî Ahmed Efendi	2 T. / 1 K.	2 K.										
	Ebûbekir Nusret Efendi	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Edirneli Fâiz	1 K.											
	Enderunlu Hasan Yâver	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Erzurumlu Zihnî	1 K. /1 G.											
	Es’âd-ı Bağdâdî	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Esrâr Dede	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Fahrî-i Celveti	1 G.											
	Fahrî-i Sünbülî	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Fasihî	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Feyzî Halilpaşazâde										1 K.		
	Fıtnat Hanım	1 K./1 Ms.											
	Hafid	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Hafız Mehmet Tahir Efendi	1 K.									1 K.		
	Halepli Edib	1 G.				1 R.							

	YÜZYILLARA GÖRE ŞAİRLER	Behâr/Bahar/ Gül Mevsimi	Nevrûz	Rebî vd.	Sayf	Tem(m)ûz	Yaz/Yay vd.	Hazân	Harîf	Güz vd.	Şitâ’	Kış	Sermâ/ Zemheri vd.
18. YÜZYIL	Halil Nuri	1 K. / 1 G.						1 G.			1 K.		
	Hanîf	3 K. / 1 G.											
	Hasan Kenzi	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Haşmet	1 K.											
	Hâtem	2 K.											1 K.
	Hayrî	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Hâzık	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Hevâyî	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Hoca Neş’et										1 K.		
	İlhâmî (III. Selim)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	İzzet Ali Paşa	4 K.									1 G.		
	Kâil	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Kânî												1 K.
	Kırımlı Rahmî	1 K.											1 G.
	Koca Ragıb Paşa	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Lâzikîzâde F.Nâfiz	2 K. / 1 G.	2 G.										
	Lebib	1 K. / 1 G.				1 K.					1 K.		
	Mehmed Sıdkî	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

	YÜZYILLARA GÖRE ŞAİRLER	Behâr/Bahar/ Gül Mevsimi	Nevrûz	Rebî vd.	Sayf	Tem(m)ûz	Yaz/Yay vd.	Hazân	Harîf	Güz vd.	Şitâ’	Kış	Sermâ/ Zemheri vd.
18. YÜZYIL	Mehmed Sıdkî Esîf	1 G.	1 G.										
	Mehmed Şerif Efendi	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Mekkî	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Mirzâ-zâde Sâlim	2 K.									3 K.		
	Muhammed Hulûsî	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Mustafa Fennî	1 G.	1 G.								1 G.		
	Mustafa Sıdkî	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Nahifî	2 K.											
	Nakşî	1 K.	2 G.										
	Nakşî-i Eyyûbî	1 K.											
	Nâşid	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Nebzî	2 Nz.	1 G.								1 K.		
	Neccarzâde Rıza	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Nedim	1 K./1 Mr./1 Ş.						1 Ş.			1 K.		
	Nevres-i Kadîm	3 K.											
	Neyyir	1 G.	1 K.										
	Osman Servet Efendi	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Örfî	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Pirizâde Mehmed Sahib	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

	YÜZYILLARA GÖRE ŞAİRLER	Behâr/Bahar/ Gül Mevsimi	Nevrûz	Rebî vd.	Sayf	Tem(m)ûz	Yaz/Yay vd.	Hazân	Harîf	Güz vd.	Şitâ’	Kış	Sermâ/ Zemheri vd.
18. YÜZYIL	Priştineli Nuri	2 G. / 1 KT.											
	Rasih	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Râtib Ahmed Paşa	1 G.											
	Ra'ûfî Şeyh Seyyid Ahmed	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Said Giray		1 G.										
	Salâhaddîn-i Uşşâkî	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Seyyid Burhân	1 K.									1 K		
	Seyyid Mehmed Emîn	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Seyyid Vehbi	1 Ş.	1 K. / 1 TK.								4 K.		
	Seyyid Vesîm (Abbas)		1 G.										
	Sezâyî-i Gülşenî	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Subhi-zâde Abdî	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Subhî-zâde Feyzî	1 K.	1 G.										
	Sünbül-zâde Vehbî	4 K.											
	Şehdî	2 K.	4 K.										
	Şekûrî	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Şerifî Mehmed Efendi	1 G.											
	Şeyh Gâlib	2 K. / 1 G.											

	YÜZYILLARA GÖRE ŞAİRLER	Behâr/Bahar/ Gül Mevsimi	Nevrûz	Rebî vd.	Sayf	Tem(m)ûz	Yaz/Yay vd.	Hazân	Harîf	Güz vd.	Şitâ’	Kış	Sermâ/ Zemheri vd.
18. YÜZYIL	Şeyhülislâm Es’ad	3 K.											
	Şeyhülislâm İshâk	8 K.	1 K.										
	Tırsî											3G.	
	Üsküdarlı Kâşif	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Vahid Mahtumî	3 K.	1 K.										
	Vak’a-nüvis Râşid Efendi	5 K.	2 K.									1K.	1 K.
	Vâlî	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Vuslâtî	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Yahya Tevfik	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Yâver	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Yüsrî Ahmed Nazif Dede	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
18-19. YÜZYIL	Antepli Aynî	1 G.											1 G
	Bolulu Hanif		1 G.										
	Çankırılı İbrahim Hurrem	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Derviş Selîm Sırrî	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Edirneli Kabûlî	2 G.											
	Enderunlu Fâzıl	2 TB./2 K./1Ş.						1 K.			3 K.		2 K.
	Hanyalı Nûrî Osmân	4 K.				1 G.							
	Hasan Âkif		1 G.										

	YÜZYILLARA GÖRE ŞAİRLER	Behâr/Bahar/ Gül Mevsimi	Nevrûz	Rebî vd.	Sayf	Tem(m)ûz	Yaz/Yay vd.	Hazân	Harîf	Güz vd.	Şitâ’	Kış	Sermâ/ Zemheri vd.
18-19. YÜZYIL	Hâtif	1 K.											
	Karayılan-zâde M. E. Sabrî	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Mehmed Nebil	2 K. / 1 G.											
	Muvakkit-zâde Pertev	1 G. / 1 Th.	1 Th.										2 G.
	Sürûrî	4 K. / 2 G.	1 K./1G.										
	Sûzî	1 K.											
	Şanizâde Ataullah	1 G.	1 G.								1 K.		
	Zekâyî	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
19. YÜZYIL	Abdî-i Karahisârî	2 K. / 4 G.	2 G.										1 K./1G.
	Âdile Sultan	2 G.											
	Âgehî	1 G.	1 G.										
	Ahmed Bâdî	3 K./2 G.									1 K		
	Âkif Paşa	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Ali Emirî Efendi	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Ali Feyzî	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Asâf (Damad Mahmud C.)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Âşkî Mustafa	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Avnî Trabzonlu	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Bahrî	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

	YÜZYILLARA GÖRE ŞAİRLER	Behâr/Bahar/ Gül Mevsimi	Nevrûz	Rebî vd.	Sayf	Tem(m)ûz	Yaz/Yay vd.	Hazân	Harîf	Güz vd.	Şitâ’	Kış	Sermâ/ Zemheri vd.
19. YÜZYIL	Bursalı İffet	3 K.											
	Bursalı Murad Emrî	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Câzib	1 K.											
	Cesârî	2 G./1 Mr./1 Tr.											
	Charles Vernet	1 K.									2 K.		
	Dâniş Mehmed Bey	1 K.											
	Diyarbakırlı Azmî	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Eğribozlu Numân Mâhir	1 K.											
	Enderunlu Ferid İbrahim	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Enderunlu Vâsıf	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Eşref Paşa	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Faik Ömer	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Fatîn	1 K. / 1 Ş.									1 K.		
	Ferdî	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Fetvâemînizâde G. Zühdî	1 K. / 1 Ş.											
	Giryân	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Hafız ‘Ulvî	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Hakkı Bey Üsküdarlı	1 K.											
	Hâlet Bey	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

	YÜZYILLARA GÖRE ŞAİRLER	Behâr/Bahar/ Gül Mevsimi	Nevrûz	Rebî vd.	Sayf	Tem(m)ûz	Yaz/Yay vd.	Hazân	Harîf	Güz vd.	Şitâ’	Kış	Sermâ/ Zemheri vd.
19. YÜZYIL	Hâlet Efendi	1 K.											
	Hâmî	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Handî	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Harezmli Kâmil	1 K.											
	Harputlu Rahmî	1 K.											
	Hasan Rıza	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Hersekli Ârif Hikmet Bey	1 G.											
	Hilmî										1 K.		
	İbrahim Tâ’ib	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Keçecizâde İzzet Molla	1 K. / 3 G.											1 G.
	Leskofçalı Gâlib	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Leylâ Hanım	1 K.											
	Mahmûd Fâ'iz	3 K.											
	M. Memdûh Faik Bey	2 K. / 2 G.									1 G.		
	Mehmed Sâid Pertev	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Meşhûrî	1 M.											
	Mislî İsmâ'îl Hakkı	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Muhyiddin Rûmî	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Musa Kâzım Paşa	2 K. / 1 Tkb.											

	YÜZYILLARA GÖRE ŞAİRLER	Behâr/Bahar/ Gül Mevsimi	Nevrûz	Rebî vd.	Sayf	Tem(m)ûz	Yaz/Yay vd.	Hazân	Harîf	Güz vd.	Şitâ’	Kış	Sermâ/ Zemheri vd.
19. YÜZYIL	Mustafa Refik	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Müştâk Baba (Şeyh)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Nâkâm	1 TCB./1 G.											
	Nigârî	1 G.											
	Niyâzî	1 K.											
	Osman Nevres												1 KT.
	Osman Şems	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Ömer Şevki Mardini	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Râ’if	1 G.									1 K.		
	Re’fet Mehmed	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Refî‘-i Kâlâyî	1 K.											
	Reşid Paşa	1 G.											
	Rıfkî	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Sa‘dî (Îsâ-zâde)	2 G.											
	Sadi Karabâğî	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Sahaflar Şeyhi-zâde Es‘ad Mehmed Efendi	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Sandıklılı Fikrî	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Semiz-zâde Süleyman Rüşdî Efendi	3 G. / 1 T.	1 G.										

	YÜZYILLARA GÖRE ŞAİRLER	Behâr/Bahar/ Gül Mevsimi	Nevrûz	Rebî vd.	Sayf	Tem(m)ûz	Yaz/Yay vd.	Hazân	Harîf	Güz vd.	Şitâ’	Kış	Sermâ/ Zemheri vd.
19. YÜZYIL	Sermed	1 K.									1 K.		
	Seyrî	1 K.											
	Sırrî Râhile Hanım	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Sükûtî		2 Şiir										
	Süleyman Fehim	1 Ş.											
	Şeref Hanım	2 K./ 1 Ş.									1 Ş.		
	Şeyh Hacı A. F. Efendi	1 G.											
	Şeyh Nazîf Dede	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Şeyhülislâm Ârif Hikmet	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Türabî	5 G.	1 TCB.										
	Yenişehirli Avnî	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Zâik	5 K.									1 K.		
	Zelilî	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
19-20. YY	Balıkesirli Abd. Mecdî	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Edib Harâbî	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	İhyâ							1 G.			1 G.		
	Mesti	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
20. yy	Hamâmizâde İhsan	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Hüznî	1 G.											

ÖZET

"Mevsim Konulu Şiirlerde Teşbih ve Mecazlar", XIII-XX. yüzyıllar arasında yaşamış şairlerinin şiirlerinin incelenmesiyle oluşturulmuş bir çalışmadır. Çalışma, "Giriş" ile "Mevsim Konulu Şiirler", "Teşbihler" ve "Mecazlar" olmak üzere üç bölüm ve "Sonuç"tan oluşmaktadır.

Tezin "Giriş" başlığı altında araştırmanın konusu, amacı, önemi ve yönteminden bahsedilmiş; teşbih ve mecazların belâgat içerisindeki yeri ve önemine değinilerek anlatılan teorik bilgiler, mevsim konulu şiirlerden alınan beyitlerle örneklendirilmiştir. "Mevsim Konulu Şiirler" başlıklı birinci bölümde incelenen şiirlerden hareketle bahâriyye, şitâ'iyye, hazâniyye ve temmûziyyelerin özelliklerine değinilmiştir. Tezin "Teşbihler" başlıklı ikinci bölümü ve "Mecazlar" başlıklı üçüncü bölümü, çalışmamızın inceleme kısımlarını oluşturmaktadır. Bu bölümlerde mevsim konulu şiirler, "Giriş" başlığı altında ele alınan teşbih, istiâre, mecaz-ı mürsel ve kinâye bahisleri doğrultusunda tasnif edilmiştir. "Sonuç" başlığı altında mevsim konulu şiirlerin yüzyıllara, şairlere ve nazım biçimlerine göre dağılımı hakkında bilgi verilmiştir. Bu şiirlerde, teşbih ve mecazların nasıl kullanıldığı ve hangi kavramlar etrafında yoğunlaştığı ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Mevsimler, Teşbih, İstiâre, Mecaz-ı Mürsel, Kinâye.

ABSTRACT

"Similes and Metaphors in Seasonal Poems" is a study created by analyzing the poems of poets who lived between 13th-20th centuries. The study consists of "Introduction" and three parts: "Seasonal Themed Poems", "Similes" and "Metaphors" and "Conclusion".

Under the title "Introduction" of the thesis, the subject, purpose, importance and method of the research are mentioned; theoretical information is explained by referring the place and importance of similes and metaphors in rhetoric and is exemplified with couplets taken from poems about the season. In the first section titled "Seasonal Themed Poems", the characteristics of bahâriyye, şitâ'iyye, hazâniyye and temmûziyye are mentioned based on the poems analyzed. The second part of the thesis titled "Similes" and the third part titled "Metaphors" constitute the analysis parts of our study. In these sections, seasonal themed poems are classified in line with simile, metaphor, metonymy, and allegory which are discussed under the title of "Introduction". Under the title "Conclusion", is informed about the distribution of season-themed poems according to centuries, poets and verse forms. In these poems, it has been tried to reveal how metaphors and similes are used and around which concepts they are focused on.

Keywords: Seasons, Simile, Metaphor, Metonymy, Allegory.